Национална библиотека
Црне Горе "Ђурђе Црнојевић"
Цетиње - Црна Гора
Бр. М 16990/1

Monumenta Montenegrina

I

5

ID=13407248

МУЗЕЈСКИ
ПРИМЈЕРАК

ЦЕНТРАЛНА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„ЂУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ"
ЦЕТИЊЕ
Сигн бр. М46990/15

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

Monumenta Montenegrina

Knjiga I

tom 5

MIXTI PRAEVALITANI

Pripremio i predgovor napisao
Vojislav D. Nikčević

PreveO sa latinskog
Mile Bogeski

Podgorica 2008.

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

Monumenta Montenegrina

knjiga I

tom 5

MIXTI PRAEVALITANI

IZ PROŠLOSTI CRNE GORE

POSEBNA IZDANJA

Urednik
Prof. dr Boidar ëekularac

Recezent
Prof. dr ore Borozan

L`INSTITUT HISTORIQUE DE LA MONTÉNÉGRO

Monumenta Montenegrina
volume I
livre 5

MIXTI PRAEVALITANI

Podgorica 2008.

ИСТОРИЧЕСКИЪ ИНСТИТУТ ЧЕРНОГОРИИ

Monumenta Montenegrina
tom I
книга 5

MIXTI PRAEVALITANI

Подгорица 2008.

ULOGA PREVALITANE U STVARANJU VIZANTIJE: STRATEŠKA PROVINCIJA KAO NOSILAC IDEJA JERETIČKOG HRIŠĆANSTVA OD USPONA DO PADA

"Pošto je druge zemlje Rim primio
u svoj savez ili ih potčinio oružjem,
davale su svoj doprinos njegovim
potrebama: Egipat i Libija davali su
našim bivacima izobilje žetvi;
Galija je sa svojom hrabrom djecom
podržavala snagu naših legija;
Ilirikum je dizao neumornu konjicu
za krila naših vojski..."
(Claudien: "Èloge de Sérène", 295)

Još nije na pravi način, barem u naznakama, skicirana moć klanova "Carskih Skita" i "Kraljevskih Sarmata" koji su sa Ilirikuma, sa vojskom u službi imperije, sudbinski predodređivali tokove raspada poznog Rimskog i stvaranja ranog Vizantijskog carstva. Istorija provincija Pevalitane, Makedonije, Trakije i Dalmacije, naročito prve, opredjeljuje najnovija istraživanja; stručnjaci za poznu antiku i rani srednji vijek uzdaju se da će povijest Ilirikuma i njegovih najznačajnijih oblasti, barem sa vojne tačke gledišta, pojasniti kako su i na koji način ideje "Helenskog" i Rimskog carstva uspjele da se održe do polovine XIX stoljeća i da kao "trag u svijesti" predodrede stvaranje ne samo evropskih država već i teritorijalnu organizaciju evroazijskog kontinenta. Sva istraživanja tokom posljednje tri decenije slažu se u jednom: Ilirikum je bio "geostrateški centar" Helade, Rima i Vizantije, od njegove organizovanosti i postojanosti zavisila je sudbina tri imperije[1]*. Njegovi uloga i značaj gube se, nestaju do potpunog zaborava, ne sa otomanskom vladavinom koja slijedi tradicije Istočnog rimskog carstva, već sa prenošenjem ideje o "Vječnom Rimu" na velike prijestonice i moćne države Zapada, a na Istoku na "skitske" Rusiju i Moskvu. Taj proces, ukazuju dokumenti, počeo je sa Justinijanovom vladavinom*[2]*, a "ubrzanje" dobio tek sa vizantijskim vladarima makedonske*

[1] "Godine 395. "grčka (politička) stranka", kako su je nazivali, izdvojila se unutar konačno postignutih granica; kako to oplakuje zapadni pjesnik Klaudijan, svijet je "skraćen", *orbis recisus*. Tokom V vijeka dva su imperatora zaista nezavisna i svaki vodi svoju politiku na čelu dvije države-blizanca čiji su zakoni i institucije istovjetni: jedva da se obje sjećaju antičkog političkog i legislativnog jedinstva, što dovodi do toga da Istok nekoliko puta zadaje udarac Zapadu koji mora da se prepusti sudbini i udarima varvara. Razlaz duša prati razlaz političkih struktura: nikada zamrli međusobni starovjekovni prezir Rima i Grčke, do tog časa uljudno potiskivan, sa Klaudijanovom vladavinom mogao je da postane slobodan tok u tadašnjoj književnosti (...): "Istok je izdao carstvo, svojom nestalnom namjerom za nezavisnošću omogućavajući trijumf varvara" – ovaj Istok je u očima pjesnika "već Vizantijsko carstvo". Istočnjaci su "raznježeni", njima vladaju evnusi, jedino su im važni luksuz, cirkus i pozorište; jedino Rim posjeduje snagu, hrabrost, dostojan je da nosi insignije moći. Sa padom, potom nestankom Zapadnog carstva, Grci se ponovo "nalaze među Grcima" i postaju jedini gospodari u kući. Pošto je Konstantinopolj "Novi Rim" i pošto se njegov imperator smatra rimskim pošto ima moć, Grci smatraju da su Rimljani kao i on, podanici Rimskog carstva u kome su grčki jezik i civilizacija, a koje postaje hrišćansko. (...) Grčka je, dakle, naslijedila Rim. Na početku, 330. godine, ništa se od ovog nije znalo unaprijed: Konstantinov Konstantinopolj bio je čelo rimskog mosta i latinskog jezika na grčkoj teritoriji. Rimski zapad je stavio u ruke Grka instrument njihovog suvereniteta: sa Konstancijem II vizantijski je Senat postao jednak onom u drevnom Rimu..." (*Paul Veyne: "L'Empire gréco-romain", Paris 2005, p. 254-255*).

[2] "Pošto su Grci, nijesu bili zainteresovani za latinski svijet, pošto su ubuduće Rimsko (Romejsko) carstvo, Justinijan će težiti da obnovi jedinstvo ovog carstva u korist "rimskog" trona u Konstantinopolju. Grčka će

dinastije, da bi se politički okončao ne aktima Velike šizme već krstaškim pohodima koji su stremili ka svetinjama hrišćanstva uspostavljajući granicu prema islamu, mimoilazeći nekadašnji skitsko-sarmatski svijet koji je jedini, barem u tradiciji, održavao svijest o "Drugom Rimu" i najsvjetlije konstantinopoljske tradicije[3]*. Tih se vizantijskih tradicija Istoka Zapadna Evropa, stvorena na ruševinama Zapadnog rimskog carstva, odrekla kako bi pristupila ostvarenju novog političkog i strateškog projekta koji je započet kolonizacijom Južne Amerike i poznije Afrike – države nasljednici teritorija Zapadnog rimskog carstva prenebregle su Ilirikum i slovenske prostore, zaboravile da je Italikum bio samo dio rimske pa vizantijske prefekture Ilirikum-Italikum-Afrika, smatrajući da se svijet dijeli po načinima prihvatanja vjere a ne po baštini*[4]*. Helada i njena tradicija oduzeti su Istoku, Zapadna Evropa ih je prisvojila, pa je slovenski svijet sa sviješću da je jedini legitimni hrišćanski nasljednik Vizantije ostao po strani, smatrao se ne toliko za neprijatelja već za "poredak inovjernih" koji su sopstvenu civilizaciju izgradili na onom što je katoličko, čitaj "evropsko", hrišćanstvo odbacilo*[5]*.*

---

pobjednički zauzeti Italiju, pobijeđenu i varvarizovanu, i učiniće je zavisnom od Istoka. Rim će biti samo jedan od vizantijskih gradova, njegov legitimni suveren biće imperator iz Konstantinopolja, a njegove će pape biti njegovi više ili manje lojalni podanici. Od 678. do 752. godine jedanaest rimskih pontifeksa od njih trinaest biće Grci i grčki će se govoriti u palati u Lateranu. Da se jednostavno zaključi: Grci su uvijek u doba carstva očuvali osjećaj da se razlikuju od ostalih i da su nadmoćni..." (*ibid. p. 256-257*).

[3] "Balkan je bio "srce Carstva" u XII vijeku. Tada je Vizantija ozbiljno poboljšala svoje pozicije na vojnom i ekonomskom planu na Balkanu. Vizantijsko oporavljanje za vladavine Aleksija Komnena jasno se pokazuje kada je Boemond, poput svog oca Roberta Giskara, 1107. godine započeo izuzetno snažan napad na Drač. Nije mogao da zauzme grad i napreduje duž puta *Via Egnatia*. Vizantija će se tada suočiti sa novim protivnikom, Mađarima, koji su već zaposjeli Sirmijum. (...) Kontrola nad dalmatinskim lukama Dubrovnikom-Raguzom, Splitom, Šibenikom, iako pomna (...) nudila je u strateškoj igri ulog za mogući sukob. Treći vizantijski partner Venecija nije mogla da bude po strani. Na početku XII vijeka Mađari su preuzeli inicijativu zaposijedajući Dalmaciju zahvaljujući sporazumima sa gradovima koji su im jemčili povlastice. Vizantinci su reagovali samo za vladavine Jovana II čija je supruga bila Mađarica..." (*Jean-Claude Cheynet: "Le monde byzantin", Paris 2006, vol. 2, p. 460*). Sa nestankom Kraljevstva Slovena počela je bitka za Balkan između Vizantije, Mađara i nove sile koja se pojavljivala u savezu čas sa jednima čas sa drugima, Srbije. Manojllo Komnen sin Jovana II pokušao je da preko braka veže mađarsku vladarsku kuću za vizantijski dvor što je izazvalo bijes krstaških sila, naročito Fridriha Barbarose. Bela, sin mađarskog kralja Stevana III ipak se oženio "sa Marijom Porfirogenet starijom Manojlovom kćeri" (*ibid. p. 461*). "Ipak su unutrašnji nemiri u Mađarskoj omogućili, između 1165. i 1167. godine, velike pohode za odbranu Sirmijuma a okončali su se vizantijskim uspjehom, koji je Istočnom carstvu vratio Dalmaciju kojom je do kraja Manojlove vladavine vladao duks. Držanje Dalmacije omogućavalo je da se pomogne Ankoni, osnovi vizantijskog uticaja u Italiji. Stoga je duks Dalmacije Konstantin Duka 1174. godine okupio armiju za pomoć Ankoni koju je opsjeo Fridrih Barbarosa..."

[4] "Što se Srba tiče centar moći je u XII vijeku bio negdje drugo. (...) Po Bodinovoj smrti rat za nasljeđe oslabio je Duklju što je iskoristila Raška da dobije autonomiju, a potom je veliki srpski župan Uroš II uz pomoć Mađara uspio da progna saveznika Vizantinaca na tronu Duklje, što je dovelo do žestoke odmazde vizantijskog cara. Manojlo Komnen je prije 1168. godine izabrao Tihomira, potom njegovog brata Stefana Nemanju za velikog župana Srba, ali se drugi pokazao kao izuzetno nepokoran u odnosu na vizantijsku vlast. Ipak, nesposoban da se mjeri sa vizantijskom vojnom silom 1172. godine potčinio se dajući jedan kontigent vizanntijskoj vojsci i cartvu je bio odan do smrti imperatora. Manojlo Komnen zauzeo je čitav Balkan izuzimajući Sloveniju i Hrvatsku, ali će ova druga provincija biti ipak pod dominacijom Mađara, ubuduće prijatelja" (*ibid. p. 461*).

[5] "Pad Konstantinopolja 1204. godine označio je do tog časa neviđenu krizu. Nesumnjivo je nakon Heraklijeve smrti u februaru 641. godine carstvo trpjelo strahovite napade Arapa u pozadini koje, izgleda, ništa nije moglo da zaustavi. Ipak, po cijenu gubljenja velikih teritorija i militarizacije društva imperatori su uspjeli da uspostave ravnotežu snaga i stvore novac za (održavanje takvog poretka stvari). Oni su centar carstva premjestili u Malu Aziju da bi spasavali prijestonicu. Godine 1204. osvajači su bili hrišćani što je nudilo mogućnost da se stvori nova država i to na kombinaciji grčkog bogatstva i franačkih vojničkih resursa. Gubitak prijestonice doveo je u pitanje vizantijsku civilizaciju pošto je Konstantinopolj predstavljao koncentraciju realnih i simboličnih izvora moći..." (*ibid. p. 495*).

Istorija antičkog i ranosrednjovjekovnog Ilirikuma je istorija dva velika "istočna" naroda Skita i Sarmata; "Helensku imperiju" do njenog sloma nakon Peloponeskih ratova interesovali su samo primorski gradovi i uzan pojas juga Balkanskog poluostrva na prostorima koji su bili helenizovani i u kojima je postojala dvojna uprava – grčkih polisa i lokalnih skitsko-sarmatskih vemoža. Cilj Helena bio je Bliski i Srednji istok, njihova surevnjivost sa Persijancima i borba za trgovačku i ideološku prevlast sa Egipćanima predodredili su svu grčku politiku: njihove vojne sa Persijancima bile su borbe za prevlast nad Malom Azijom, želja da se vlada Mediteranom i od njega načini "helensko more" bila je jača od drugog izazova. Stoga se Heleni nikada nijesu okrenuli unutrašnjosti Balkana, ne pamte se njihove vojne ni na središnjem ni na sjevernom Italikumu. Istraživači se spore da li je stvaranje helenskih kolonija na jugu Galije (današnje Fracuske) bilo uzrok brze i surove odmazde Kelta koji su u nekoliko navrata tokom III stoljeća prije nove ere, kada je izdahnula kratkovjeka Filipova i Aleksandrova imperija, prodrli čak do Egipta, uspijevajući da se nasele u velikim enkavama u priobalju Jonskog mora i osnuju nekoliko utvrđenja u Maloj Aziji od kojih je najčuvenije Galatija koja je, po tradiciji, i u epohi rane Vizantije, sve do kraja Mavrikijeve vladavine, "popunjavana" Galima koji su dolazili iz današnje srednje Francuske da nadomjeste svoje preminule ili izginule rođake i sunarodnike. Kratkovjeka Makedonska imperija je pokušala dva puta da utvrdi ili učvrsti sjeverne granice svoje države: prvi pohod zaustavljen je na obalama Save i Dunava kada je prestolonasljednik Aleksandar bio prinuđen da sklopi mir sa Skitima-Sarmatima i okane se vojevanja, a drugi kada je jedna njegova vojska izbivši na sjeverne obale Ponta odatle pobjegla uz velike gubitke. Taj je pohod prethodio uzvratno osvetoljubivom skitskom vođi za prve godine vladavine mladog samodršca kada je skitski bazileus Atej (Αθτειοσ) krenuo da čitav Balkan sa Heladom i Makedonijom prisajedini svom carstvu. Bitka na rijeci Marici okončala se smrću osamdesetogodišnjeg Ateja ali i dogovorom da Makedonci nikada ne pređu obale ove rijeke. Tada je skitsko-sarmatsko kraljevstvo Odrisa u Trakiji postalo "saveznik i rođak" Makedonaca i od tog časa se skitsko-sarmatska Trakija smatra "helenističkim prostorom". Zahvaljujući sporazumu sa Atejevim nasljednicima Aleksandar je mogao da proklamuje obnovu helenskih "istorijskih ideala" i krene na istok: sporazumom sa Skitima-Sarmatima dobio je pohodnu armiju sposobnu za ostvarenje tog poduhvata. Nakon što je skitski bazileus Pir slomio rimski pohod na Heladu i obezglavljenu Makedoniju štiteći prostore svog Epira u čijem su sastavu tada bile i buduće prevalitanske teritorije naseljene Kavinima (Cavines) - Slovenima, Rimljani su pazili da ne naruše jedinstvo skitsko-sarmatskih iliričkih teritorija. Ta se situacija promijenila tokom druge polovine I stoljeća prije naše ere kada su prvi slovenski narodi, poput tračko-prevalitanskih Besa, pristali na saradnju sa Rimom, a završila se za Vespazijanove vladavine kada su kraljevi Dalmata i (D)Aorsa svoju državu pridružili Rimskoj imperiji. Nakon njih Rimu su pristupili mezijski Skiti, potom i Ursarijski sa teritorije današnje centralne i istočne Bosne, pa je carstvo moralo da prizna granicu prema evropskim i azijskim Skitima-Sarmatima na obalama Save i Dunava, sa njima neprekidno ratujući i "kupujući mir" sve do Dioklecijanove vladavine. Ovaj "dalmatski oficir" kako ga nazivaju izvori, rodom iz Diopolisa-Diokleje, postavši imperator uzdigao je svoje prevalitanske zemljake i skitsko-sarmatski rod iz koga je potekao do "Carskih Skita", pa će ubuduće njegov i klanovi tetrarha biti od sudbonosnog uticaja na vođenje rimske i skitsko-sarmatske politike. Za Dioklecijanovog života prostori na kojima su pripadnici njegovog klana činili većinu počeli su da se nazivaju Prevalitana: istraživanja ne daju odgovor da li su Diokleciјan i njegov rod pripadali skitsko-sarmatskim Prebalejima-Tribalima (Πρεβαλειοι, Τριβαλλοι), da li je ovaj narod pripadao moćnoj skitskoj populaciji Katara-Kat(i)ara (Κατιαροι, Καθαροι) ili nekoj drugoj koja je imala "rođake" na Pontu, te da li je

rimska lingvistika glagol prevaleo koji znači "jako i čvrsto utvrđen" izvela iz skitsko-sarmatske tradicije ili ne. Jedino je izvjesno – sa Dioklecijanovom vlašću uspostavlja se skitsko-sarmatska premoć u vladajućim vojnim strukturama imperije koja će dovesti, htjelo to da se prizna ili ne, do stvaranja Vizantije.

Velika Dalmacija i Velika Panonija: Centar ideološkog i političkog okupljanja paganskog nehelenskog Ilirikuma

Kada Konstantin, dobivši saglasnost skitskih-sarmatskih bazileusa, oko 324. godine sklopi sporazum o prijateljstvu sa skitskim "saveznicima" i autonomnim državama u okviru federalnog Skitsko-sarmatskog carstva, u prvom redu heterogenim populacijama iz bazena Kaspijskog mora, među kojima su najuticajniji bili Avari i brojni narod njihovog etničkog porijekla Alban(c)i, počinje preuređenje odnosa između skitsko-sarmatskih klanova na Ilirikumu. Imperator svog prijatelja, čuvenog herezijarha Arijusa i njegove najuticajnije pristalice, kao nosioce smutnje primorava da odu iz Egipta, i na traženje zapovjednika sarmatskih legija raspoređenih u Africi za mjesto izgona umnog hrišćanina određuje prevalitanski, u tom času još makedonsko-epirski grad Singedunum, današnji Berat. Konstantinov sin arijanac Konstancije najviše vremena provodi na skitsko-sarmatskom Ilirikumu znajući da njegova borba protiv braće zavisi od skitske podrške; oko 350. godine ovaj car stvara Prevalitanu imajući na umu zahtjeve Dioklecijanovog klana "Carskih Skita" za autonomijom u okviru "skitsko-sarmatske federacije". Provinciju ozakonjuje njegov nasljednik Julijan imajući na umu strateške ciljeve svoje politike: Prevalitana, Dalmacija i Makedonija trebalo je, preko arijanstva i manihejstva, da omoguće svojevrsnu restauraciju paganstva i sputaju sve političke aktivnosti razvlašćenog rimskog patricijata i spriječe naume pontifikalne kancelarije da vjersku vlast organizuje na Italikumu. Kako koji imperator dolazi na vlast slijedi tu doktrinu: Prevalitana, Dukljanska, Skadarska i Duklji podređena Ohridska arhiepiskopija, postaju strateški centri preko kojih se obavljaju sve konstantinopoljske aktivnosti na vojnom i religijskom planu. Zahvaljujući takvoj politici raste uticaj južnih i prijadranskih iliričkih provincija i njihovih arhiepiskopskih i episkopskih sjedišta ne samo na Italikumu već i na prostorima Zapadnog rimskog carstva koje se raspada. Oslanjajući se na aktivnosti prevalitanskih i makedonskih, nešto manje dalmatinskih, mezijskih i panonskih "Carskih Skita" i "Kraljevskih Sarmata", imperatori, počev od Arkadija, sprovode vojne aktivnosti na objedinjavanju dva dijela imperije u jedinstvenu državu sa prijestonicom u gradu koji je Konstantin Veliki izgradio na Bosforu. Stvara se "Novo Rimsko carstvo", Vizantija, na svim prostorima antičke Rimske imperije – arijanstvo i maniheizam prihvataju se kao hrišćanstvo u svim krajevima Evrope gdje stupaju skitsko-sarmatske legije i konjica, a Ilirikum od "najvećeg vojnog logora Carstva" postaje "centar uprave svijetom" i prostor na kome se promišljaju i počinju da ostvaruju sve vojne djelatnosti rimsko-romejskih vladara.

Dioklecijan je dolaskom na vlast omogućio da počne da se izdvaja teritorija Prevalitane kao njegova "rodna zemlja". Podražavao ga je Konstancije Hlor koji je sa nevjenčanom suprugom Jelenom, majkom Konstantinovom, kao "rodne grude" izdvajao Mediteransku Dakiju i Dardaniju. Mladi Konstantin, inače miljenik Dioklecijanov, odlučio je da od tog dijela skitsko-sarmatskog balkanskog prostora stvori uporište svoje vlasti. Vanbračni sin Konstancija Hlora znao je da od jedinstva skitsko-sarmatskog Ilirikuma zavisi njegov pohod ka tronu: kako ga je Dioklecijan uoči abdikacije poslao na Zapad, u blizinu oca, najvjerovatnije sa zahtjevom da ga Hlor proglasi za nasljednika (ovaj je to i učinio na odru

među sarmatskim trupama u Britaniji), Konstantin je znao da može da računa na bezrezervnu podršku Dioklecijanovih "srodnika". Budući samodržac je ubrzo shvatio da mu ne predstoji bitka za Rim i Italikum u rukama Maksimijanovog nasljednika, već bitka za Panoniju, prostor koji je povezivao Zapad sa Istokom i koji su u rukama držali Skiti i Sarmati, njihov narod Goti i povremeni germanski saveznici evropskih Sarmata, najviše Rugi, Kvadi i Markomani. Panonija je bila više skitsko-sarmatska nego rimska: predstavljala je "vrata" Skitije i "predvorje" Evropske i Azijske Sarmatije. Preko nje su Skiti i Sarmati ostvarivali vezu sa sunarodnicima na Ilirikumu. Rimski imperatori dodioklecijanovog vremena uzaludno su pokušavali da uspostave kakvu takvu kontrolu nad Panonijom i njenim "produžetkom" Dakijom - bez uspjeha i po cijenu plaćanja danka Skitima za mir na Dunavskom limesu. Sa tetrarhijom i Galerijevim smještanjem prijestonice njegovog dijela imperije u Sirmijum, Rim i Skiti-Sarmati postigli su "jedinstvo", carstvu nephodno za opstanak. Sa objedinjenim Ilirikumom Konstantin je mogao da računa na podršku većine sunarodnika, Skita na istoku i Sarmata iz Centralne Evrope. Hrišćanstvo je bilo samo "ideološka komponenta" koja je trebalo da oblikuje novostvoreno jedinstvo i mladom avgustu omogući da dobije podršku nemirnog Istoka i, što je najvažnije, skitsko-sarmatskih trupa u garnizonskim gradovima od Persije do kranjeg zapada Afrike. U tom cilju, nakon pobjede na mostu Milvius, mladi Konstantin saziva sabor u Arlu 314. godine: stvara "Veliku Dalmaciju" sa prijestonicom u patrijaršijskom sjedištu u Akvileji. Nakon toga sinu Konstancija Hlora preostalo je da "pacifikuje" Panoniju i stavi je pod pasku privrženih mu Skita i Sarmata. Konstantin je "Veliku Panoniju" stvorio tek nakon Galerijeve smrti. Sa "Velikom Dalmacijom" koja se prostirala od venetskih prostora do Stobija i Drača Konstantin je uspio pa poveže centralni i južni Ilirikum sa njegovim primorskim djelom prepuštajući iliričkim sunarodnicima da potpomognu pregrupisavanje Skita iz evroazijskih stepa koji su odlučili da sa panonskih prostora potisnu germanska plemena-narode, saveznike evropskih Sarmata. Prevalitana, kao postojbina Dioklecijanovog klana, dobija izuzetno značajnu ulogu: povezuje razvlašćenu Makedoniju, Mediteransku Dakiju i Donju Meziju sa Dalmacijom, preko prevalitanskih se prostora obavlja najbrža i najkraća komunikacija sa bivšom prijestonicom Rimom. "Velika Dalmacija" postaje posrednik između novih prijestonica Zapadnog rimskog carstva u Milanu i Trevu i Ilirikuma, sa koga Konstantin, potom njegovi sinovi i carevi do Teodosija I smišljaju i vode vojne operacije prema svim granicama imperije. Tu će politiku nastavljati, uz kraće prekide, kasnije i svi vizantijski vladari do pojave makedonske dinastije. Za razliku od "Velike Dalmacije" prostor "Velike Panonije" postaje poprište rimskih, potom i ranovizantijskih ratova sa skitsko-sarmatskim narodima iz Centralne Evrope i azijskih stepa koji žele da postanu "federati" imperije: skitski narodi od carstva dobijaju ekonomsku pomoć zauzvrat nudeći usluge u "najmu krvi i oružja". Zahvaljujući "Velikoj Dalmaciji" i "Velikoj Panoniji" Konstantin uspijeva da sklopi savez, tačnije ugovor o podaništvu sa skitsko-sarmatskim narodima sa prostora oko i na istoku od Kaspijskog jezera i Kavkaza, među njima Gruzinima, Avarima i njihovom najbrojnijom populacijom Alban(c)ima, a na jugu sa Jermenima i njihovom državom. Konstantin granice Rimske imperije "pomjera" daleko na istok i ti će prostori od tog časa postati "države-podložnice" buduće Vizantije.

Iako je stvorio "kanonsko hrišćanstvo" Konstantin je bio i ostao arijanac, gnostik, a to su prihvatili i njegovi sinovi. Sa rijetkim izuzecima to će biti i velika većina poznorimskih i ranovizantijskih careva, od kojih će neki biti i pagani, pristalice antičkih helenskih i skitsko-sarmatskih kulltova, ali podržavajući hrišćanstvo kao "Konstantinovo zavještanje" i jedini mogući ideološki okvir koji je mogao da objedini imperiju koja se prostirala na tri kontinenta. Izdvajanjem Prevalitane, stvaranjem provincije Novi Epir, u nekim razdobljima i provincije

Dardanije, Pozno rimsko i Rano vizantijsko carstvo koristili su arijanizam i manihejstvo koje se učvrstilo na Ilirikumu od Dioklecijanove vladavine, da u rukama drže Apenine. Pontifikalna kancelarija pretvorena je u "ispostavu" Konstantinopoljskog kao "carskog patrijarhata": taj poduhvat počeo je sa saborom u Arlu i stvaranjem "Velike Dalmacije" a okončan 324-325. godine kada je po Konstantinovom naređenju održan sabor u Rimu koji je trebalo da uspostavi kakvu-takvu "religijskui saglasnost" između patrijaršijske kancelarije u gradu na Tibru i iliričkih sveštenih sjedišta koja nijesu hajala za ambicije papa i razvlašćenih rimskih nobila[6]*. Sa Dioklecijanovim i Jeleninom klanom "Carskih Skita-Sarmata" raste značaj Prevalitane i njenih mitropolitskih sjedišta: vidjevši nemoć novoformirane "kanonske crkve" da uspostavi jednoobrazni religijski poredak u carstvu, Konstantinov sin Konstancije oslanjajući se na arijance, Muršanina Valensa i Prevalitanca Ursacija, inače Arijusove učenike, u Sirmijumu saziva neke od pet sabora*[7] *na kojima pokušava da institucionalizuje neku vrstu "hrišćanstva-posrednika" između paganizma, gnostičkih učenja i onog što je oglasio sabor u Nikeji. Dva se prva Konstancijeva sirmijumska sabora u najstarijom aktima nazivaju ekumenskim, imaju isti značaj kao i Prvi nikejski, ali ih kasnije, kada se moć Rimskog patrijarhata ospolji kroz obnovu Zapadnog carstva, kanonski spisi odbacuju. Razlog je "načelo vjere", credo hrišćanstva, arijanizam i neki stavovi manihejskih učenja koji provijavaju iz dogmata koji se utvrđuje u Sirmijumu. Panonska prijestonica (najvjerovatnije je dobila naziv po drevnom skitsko-sarmatskom narodu Sirmatima koji je, utemeljivši ovaj grad, u njega smjestio svoju stolicu tokom prva dva stoljeća I milenijuma prije naše ere) trebalo je po zamisli Konstancija i imperatora koji su ga naslijedili, a svi su bili iz klanova iliričkih Skita-Sarmata, da pokaže svijetu koga su Heleni i Rimljani nazivali "varvarskim" da Rim više nije mnogobožački, niti sličan ostalim državama, već da sa hrišćanstvom i vjerom u jednog boga, zaštitnika imperatora i države, postaje "gospodar svijeta"*[8]*. Ne starog već novog koga treba da predvodi "Novi Rim", Konstantinopolj. Posljednje antičko i prvo novovjekovno carstvo obznanjuje i utemeljuje "novi svjetski poredak": vjera je ideologija i tu ideologiju Konstantinopolj namjerava da nametne ratovima, dogovorima, čak i kupovinom ustupaka, zavisno od mogućnosti i raspoloženja protivnika. "Novi Rim" želi da u svoju "sferu uticaja" uvede prvo Skitsko-Sarmatsko carstvo, saveznika antičkih Helade i Rima, potom sve male države na zapadu i sjeveru Evrope, konačno da u potpunosti "pacifikuje" granice na jugois-*

[6] "Konstantin je ozbiljno shvatao svoju ulogu zaštitnika crkve (njoj naklonjena legislativa: sazivanje sabora, među kojima i Nikejskog): ali još je 330. godine održavao veze sa platoničarskim filozofima i te je godine Konstantinopolj inaugurisan (kao prijestonica) po paganskim i hrišćanskim običajima. Takođe je izvjesno da je Konstantin prihvatio hrišćanstvo na samrtničkoj postelji – pokrstio ga je episkop arijanac Euzebije iz Nikomedije. To je slika njegovih oklijevanja, čak i njegovog neznanja, dogmatskih shvatanja. Jedino što je sigurno je da je "konstantinovski prevrat", koji u osnovi ništa nije stvorio, na drugu stranu usmjerio čitavu istoriju Zapada. Podrazumijeva se da je uprkos svim zlodjelima Konstantin kanonizovao crkvu..." (*Paul Mattei: "Le christianisme antique (I-V siècle)", Paris 2003, p. 99*).

[7] Istraživači još nijesu utvrdili tačan broj sabora u Sirmijumu jer je dokumentacija o njima posredna. Prihvaćeno je da ih je bilo pet, ali se godine njihovog održavanja razlikuju, zavisno od svjedočenja i posrednih izvora. Po engleskim i italijanskim istraživačima prvi je održan 347. godine (svjedočenja svetog Hilarija, nekoliko poslanica i akti imperatora Konstancija), naredni 351, treći 357, četvrti 358-359. i peti 377-378 o kome svjedoči Teodoret u svojoj "Crkvenoj istoriji" (*M. Simonetti: "Sirmium – Councils", Encyclopedia of the Early Church, Cambridge s. a., vol. II, p.783*).

[8] "U provincijama Norik, Panonija i Dalmacija, najznačajniji grad bio je Sirmijum. Sirmijum, drevna carska prijestonica, morao je da uživa izuzetan prestiž, čak i što se tiče religijskog života. Titular ovog sjedišta Anemije stoga je mogao gordo da izjavi na saboru u Akvileji 381. godine: Jedina glava Ilirikuma je grad Sirmijum - ja sam, dakle, episkop ovog grada..." (*Fr. Dvornik: "Les légendes de Constantin et de Méthode vues de Byzance", Prague 1933, p. 251*).

toku i jugu, prema Persiji i centralnoj Africi, te prostore stavi pod svoje i "okrilje hrišćanstva", čiji je jedini legitimni nosilac moći, i stvori najveću imperiju u istoriji čovječatstva – "hrišćansko" Rimsko carstvo. To je Konstantinov san koji kao zavještanje počinju da ostvaruju njegovi nasljednici. "Novi Rim" oglašava da je sa Heladom nosilac i jedini pravi tumač ideologije "novog svijeta", a da na snazi skitsko-sarmatskog oružja počiva njegova "prosvjetiteljska" misija. Zapadni Ilirikum, nekadašnja Konstantinova "Velika Dalmacija", i "Velika Panonija" treba da budu rimsko-helenski posrednici prema "varvarima"[9]*, manifestuju snagu rimske-romejske volje, duh jedinstva, a preko saveza sa skitsko-sarmatskim prijateljima očituju nezaustavljivost političkog procesa integracije naroda i zemalja u jednu državu sa jednim bazileusom – Konstantinovi nasljednici saopštavaju "poznatom svijetu" da će se taj poduhvat ostvarivati milom ili silom, bez obzira na tradicije. Monoteizam vrši nasilje nad istorijom, modelom jednog promišljanja kulture, shvatanja čovjekovog postojanja, namjeran da ispiše novu koja će biti vječna i trajati dok postoji zemaljski poredak i ljudi u njemu. To nasilje nemilosrdno sprovode rimsko-romejske legije sa Ilirikuma kao centra "carstva čiji je zaštitnik hrišćanski Bog". Ako je "Velika Dalmacija" ostvarila misiju omogućavajući Konstantinu da savlada potomke tetrarha i da razbaštini Rim prenoseći sve prerogative njegovih moći u novu prijestonicu na Bosforu, "Velika Panonija" treba njegovim nasljednicima da omogući da se suoče sa svijetom i poretkom evropskih varvara i pokažu mu da carstvo nudi "više i bolje" onome ko to zasluži, pristane uz njega i stupi u zajednicu njegovih država i provincija. Stoga Konstancije "izmješta" svoju prijestonicu u Sirmijum i ljetnjikovac u Viminacijum, Jovijan takođe, panonsko-prevalitanska braća Valentinijan i Valens u Sirmijumu i Naisusu dijele carstvo i vojsku, da bi tek Iberijac Teodosije I Veliki uoči Drugog vaseljenskog sabora prijestonicu Poznog rimskog carstva smjestio u Konstantinov grad na Bosforu*[10]*.*

---

[9] "Na prvobitnom Ilirikumu nalazili su se Norik, Panonija i Mezija, a sa druge strane Dalmacija. Prve tri provincije same po sebi su grupe provincija: Norika, dvije Panonije, dvije Mezije, koje su stvorile Riptuarni (Granični) Norik na Dunavu i Unutrašnji ili Mediteranski Norik: postojala je i jedna Panonija Prva kao i takođe jedna Panonija Druga, uz njih jedna Valerija i jedna Savija. Konačno su od Mezije načinjene četiri provincije: Mezija, Transdunavska Dakija, Cisdunavska Dakija, koja je stvorila Riptuarnu (Graničnu) Dakiju i Unutrašnju Dakiju koja je bila sama za sebe, a tokom IV vijeka nastale su Unutrašnja Dakija i Dardanija. Naposljetku, od Unutrašnje Mezije odvojila se, na ušću Dunava, još jedna provincija, Skitija. Sve ove podjele nalaze se i nanovo kombinuju kroz stvaranje administrativnih dijeceza. U imperiji postoji jedna dijeceza Ilirikum koja se sastoji od Dalmacije, dva Norika, dvije Panonije (Savije i Valerije). Jedna je dijeceza Dakija koja podrazumijeva Gornju Meziju, dvije Dakije, Dardaniju i Prevalitanu smještenu na obali Jadranskog mora. Jedna je dijeceza Trakija koju čine dio Donje Mezije i Skitija. Ovo grupisanje podložno je drugom, koje dijeli imperiju na dva bloka: počev od razdvajanja Istočnog carstva od Zapadnog, dijeceza Trakija dijeli sudbinu Istoka, dok se dijeceze Ilirikum i Dakija vezuju za Zapad. Ovo je, naizgled, jednostavno, ali istorija administrativnih podjela tako ne svjedoči. Gracijan 379. godine sastavlja od dijeceza Dakije i Makedonije jedinstvenu *praefectura praetorio Illyrici* koju ustupa Teodosiju što uzrokuje stvaranje Istočnog i Zapadnog Ilirikuma. Zapadni Ilirikum je na Zapadu i zavisan je od pretorije Italije, *praefectura per Italiam, Illyricum* (zapadni) *et Africam* kojom neposredno upravlja prefekt pretorije bar od početka V vijeka. Godine 424. ili 437. panonske provincije, noričke su prepuštene Istočnom carstvu, prelaze pod jurisdikciju *praefectus praetorio Illyrici* (istočnog) koji stoluje u Sirmijumu, a nakon Atilinih napada u Solunu, u Makedoniji..." (*H. Leclercq: "Illyricum", DACL, vol. 7, Paris 1926, p. 90-91*).

[10] Tek nakon posljednjeg sirmijumskog sabora pontifikalna kancelarija uspijeva da uspostavi kakvu-takvu saradnju sa Ilirikumom i njegovim arhiepiskopskim i episkopskim sjedištima. Na poletu Teodosijevih priprema za novi vaseljenski sabor pontifeks postaje priznat kao jednak po moći poglavarima starih patrijaršijskih sjedišta, ali ne i konstantinopoljskog koje je "imperijalno". Tada svom snagom počinje da se nameće takozvano "pitanje Ilirikuma": "Počeci *iliričkog pitanja* vezuju se za IV vijek. Zna se da je Gracijan odvojio od Zapadnog carstva civilne dijeceze Dakije i Makedonije da bi ih prepustio imperatoru Istoka, Teodosiju. Ova se situacija konačno "raščistila" 389. novom podjelom između Gracijanovog sina Valentinijana II i Teodosija. Nastale promjene u

Čitavo stoljeće, od Dioklecijanove, Maksimijanove i Galerijeve vladavine do oko 380. godine sa Ilirikuma se, nemilosrdno, vojnički, u mjeri skitsko-sarmatskog oružja, upravlja Rimskim carstvom, koje imperatori okreću prema svim granicama imperije, nezadovoljnicima, povremenim uzurpatorima, čak i rimskom pontifeksu koji nevoljno postaje lider razvlašćenih italičkih nobila koji priželjkuju barem mrvice stare slave. Prostori "Velike Dalmacije" a nakon izdvajanja Prevalitane i Epira, sa "Velikom Panonijom" su najveći "vojni logor" u istoriji svijeta, ali i teritorija na kojoj imperatori, odreda porijeklom ilirički Skiti-Sarmati, organizuju sabore hrišćanskih dostojnika (pored dva sirmujumska i skup u Sardici se u starim izvorima smatra ekumenskim) tragajući za najprobitačnijim rješenjem. Žele da održe paganski Rimsku imperiju, sačuvaju je u njenim granicama kao "novo carstvo", da ih prošire, da preko hrišćanstva objedine ratoborni helenistički istok kome su draže egipatske, persijske i asirske tradicije od onih koje na oružju vojnika nudi "Novi Rim". Uništeni su svi dokumenti sa sabora u Sirmijumu, među njima i izuzetna kolekcija svih iliričkih uoči i nakon sirmijumskih skupova, svjedočenja o ranohrišćanskoj misli, crkavama, ustrojstvu i tradicijama skitsko-sarmatskih država "pridruženih carstvu", čitav arhiv koji je pomno sakupljao i prepisivao na dva jezika veliki skitsko-sarmatski kanonista Dionisije Mali. Revnost prepisivača pod uticajem pontifikalne kancelarije, vođena "nacionalizmom" nakon nanovnog utemeljenja Zapadnog carstva i vladavine Karla Velikog, ali i Istoka nakon sloma Kraljevstva Slovena, "izbrisala" je nasilno ovu tradiciju dokazujući da je "carska imperijalna vjera" nastala na prostorima Apenina i u "carskom gradu".

Ta cenzura, osionost vladajućeg "kanonskog hrišćanstva" koje je nizom zabrana osudilo na uništenje najveći dio najstarije hrišćanske misli nazvavši je "otpadničkom i jeretičkom" (ono što je sačuvano opstalo je zahvaljujući brizi učenih gnostika i nazivano "apokrifnim"), nemilosrdno se obrušilo i na zaostavštinu Sirmijuma i vladara koji su u ovom gradu stolovali[11]*. Isto se dogodilo, po rijetkim svjedočenjima manuskripata iz poznijih vremena, sa ogromnom "dalmatinskom baštinom", hrišćanskom i gnostičkom, u kojoj su najznačajniji segmenti pripadali Diokleji, Skadru, Ohridu, Draču, pa i Saloni mada je to episkopsko sjedište nastalo krajem III stoljeća kao "ispostava" maniheja koje su sa graničnih teritorija prema Persiji počeli da izmještaju imperator Aurelijan potom i Dioklecijan*[12]*. Dokumenti u*

civilnoj administraciji morale su da imaju ozbiljne posljedice za crkvenu administraciju. Provincije ove dvije dijeceze, Prve Mezije, Riptuarne i Unutrašnje Dakije, Dardanije, Prevalitane, dva Epira, Prve i Druge Makedonije, Ahaje i Krita, direktno su izmakle – sa crkvene tačke gledišta – rimskom episkopu. One su dakle "proisticale" iz Rimskog patrijarhata iako se titula patrijarha samo kasnije upotrebljavala. Bilo je očito da će ubuduće iličke provincije sve više i više biti izložene uticaju episkopa Vizantije, koji je bio u prednosti jer je stolicu imao u prijestonici carstva, a njegove su pretenzije počele da zabrinjavaju pape. Da bi se suprotstavio ovoj pojavi i olakšao veze između navedenih (iličkih) provincija, papa Damasije je smatrao da je dobro da na Ilirikumu institucionalizuje ličnog izaslanika i za to je izabrao Aholija, solunskog (arhi)episkopa..." (*Fr. Dvornik,op. cit. p. 250*).

[11] Čak je i Iberijac Teodosije I Veliki u Sirmijumu oglašen za cara: "Teodosije, Španac, (...) ogrnuo se carskim purpurom u Sirmijumu..." (*Orose: "Histoires", Paris 2003, vol 3, p. 93*).

[12] "Legije, čak i kohorte pretorijanaca, bile su sastavljene uglavnom od vojnika ragrutovanih na Balkanu i u podunavskim zemljama. Bili su porijeklom iz Panonije, Mezije, Trakije, Dalmacije, Makedonije, itd. Dvije se oblasti ističu: Sirmijum i ona koja će ubuduće pripadati Poriječnoj Dakiji. Objašnjenje ovoga treba da se traži u vojničkim vrlinama "dunavskih vojnika" o kojima su često pisani hvalospjevi: "Italija je gospodar naroda zbog starine svoje slave, ali se Panonija takvom čini svojom hrabrošću". Slavilo se čitavo dunavsko područje "gdje čitav život protiče u vojnoj službi i čije su žene valjanije od muškaraca drugih naroda". "Dunavci" su bili prožeti duhom i izrazito voljni da žive "po rimskom": pozivali su se na drevne rimske tradicije vrline i energičnosti, na osjećaj obaveze prema Rimu koga su obožavali, isto kao i imperator Aurelijan. U skladu sa tim na vidjelo je izbio "genije (duh) Ilirikuma" kao novo otkrovenje rimskog patriotizma, o sopstvenom žrtvovanju, o borbi da se očuva i ujedini carstvo. Ne treba zaboraviti jednu činjenicu: dunavske zemlje bile su naseljene kolonima

ovom tomu, prevashodno vezani za najraniju epohu "kanonskog hrišćanstva" i "državne crkve" donose svu istraživačima poznatu građu vezanu za sirmijumske sabore i u vezi sa njima aktivnosti Konstantinovog sina Konstancija. Nesporno je da su arhiepiskopati u Duklji i Ohridu imali izuzetno značajnu ulogu na sirmijumskim okupljanjima, kao i na skupu u Sardici koji im je prethodio, ali su "crkvena cenzura" i pozniji prepisivači i hroničari sačuvali imena isključivo pristalica "kanonskog hrišćanstva" i njihovih najznačajnijh, pa i najmoćnijih, jer su uživali Konstancijevu podršku, protivnika među kojima se ističu episkop Murse Valens i Ursacije episkop iz današnjeg Berata, u kome je veliki Arijus najvjerovatnije do pred smrt bio u progonstvu – blizu dvora i sunarodnika svog zaštitnika i prijatelja prvog rimskog cara hrišćanina. Da nije potpisa čuvenog teologa Marcela iz Ankire na dokumentima sabora u Sardici, tik uz potpis dukljanskog mitropolita Basusa, njegovog pokrovitelja, ne bi moglo da se pretpostavi da su prevalitanski episkopi na čelu sa dva mitropolita učestvovali na prvim sirmijumskim saborima koji žestoko, između ostalog, raspravljaju i o "nacrtu" dogmata koji je ponudio učeni Ankiranin, konačno osuđujući i odbacujući njegovo učenje[13].

Ostaje nejasno: zašto je odbačeno učenje Marcela iz Ankire a prihvaćena "formula vjere" koju je ponudio Antiohijski patrijarhat[14]*? Sudeći po dokumentima i svjedočenjima o djelatnosti Konstancijevih opunomoćenika Valensa i Ursacija koji su se, u imperatorovo ime i sa njegovim ovlašćenjima, pojavljivali na svim saborskim skupovima od Antiohije do Rima i Milana, nije se radilo isključivo o "pitanjima kanona" kako to pojednostavljuje crkvena, a povodeći se za njom i dobar dio svjetovne istoriografije. Riječ je o održavanju strateškog značaja Ilirikuma ne kao "vojnog logora carstva" već kao "središta imperije", teritorije koja se*

---

pristiglim iz svih krajeva carstva. To ih je predodređivalo da se zbiju i davalo polet njihovom vatrenom patriotizmu u svim velikim centripetalnim silama carstva. Polovinom III vijeka grupa ljudi koji su poticali iz niskih staleža i iz vojnih redova, u najvećem broju Iliričani-Rimljani, djeca Balkana, neposredno se umiješala u preuzimanje ovlašćenja države. Konsenzus i solidarnost sa njima jednakim davali su im podstrek, ali bili su ubijeđeni da u svoje ruke uzimaju moć vrlinom sopstvenih zasluga i uz zaštitu bogova. Neki će postati imperatori: Maksimin, Decije, Klaudije II, Kvintilije, Aurelijan, Probus, Dioklecijan, Maksimijan, Galerije, Maksimin Daja, Licinije, itd..." (*Eugen Cizek: "L'empereur Aurélien et son temps", Paris 2004, p. 40-41*).

[13] "Nakon 343. ili 344. godine u Sirmijumu je episkop bio Fotin, porijeklom Galaćanin, đakon Marcela iz Ankire, i počeo je da širi njegove ideje. Od početka su Euzebijeve pristalice (prijatelj Arijusov, povjerenik imperatora Konstantina i dvorski ispovjednik njegove sestre – *primj*.), neprijateljski raspoložene prema Marcelu i Atanasiju (aleksandrijskom patrijarhu), optuživale Ankiranina da obnavlja Sabelijusovo učenje koje nije prihvatalo stvarnu razliku između tri božanska bića. Izgleda da se Fotin, iako se oglašavao za sljedbenika učenja Marcela iz Ankire, sumnjičio da je "pao u grješno učenje" Pavla iz Samosate. (...) Marcelovo i Fotinovo učenje dugo je bilo odbacivano. (U složenoj političkoj igri jedna crkvena delegacija je 345. godine otišla do Konstanta da zatraži podršku u borbi protiv arijanizma njegovog brata Konstancija, što je, kako izgleda, Konstancije shvatio kao pokušaj "državnog udara" – *primj*.) (...) Fotina su episkopi Zapada osudili na dva crkvena okupljanja u Milanu, 345. i 347. godine – ispostavilo se da je nemoguće da prinude Fotina da napusti sirmijumsko episkopsko sjedište..." (*E. Amann: "Sirmium – conciles et formules", DTC vol. 14, Paris 1941, p. 2175*).

[14] Sirmijumski sabor 351. godine donio je "prvo sirmijumsko pravilo vjere" o kome su svjedočenje ostavili aleksandrijski patrijarh Atanasije, Sokrat u svojoj "Crkvenoj istoriji" i sveti Hilarije: u nadmetanju na saboru predstavnik Antiohijskog patrijarhata Vasilije iz Ankire "potukao" je Fotina – to je bila prva "pobjeda" Antiohije na sirmijumskim saborima. Valja imati u vidu da se sirmijumski episkop našao u središtu odmjeravanja snaga između Antiohije i Rima za prvjenstvo u nasljeđu baštine apostola Petra – Antiohija nije smjela da dozvoli da se pojavi "treći činilac" u bici za kanonsko apostolsko nasljeđe, jer je u Sirmijumu vidjela predstavnika Akvilejskog patrijarhata! Sirmijumski sabori donijeli su "četiri pravila vjere", 351, 357, 358. i 359. godine. Nijedno od njih nijesu prihvatila patrijaršijska sjedišta videći u njima "uzurpaciju svojih kanonskih prava". "Vinovnik" "drugog pravila" bio je novi sirmijumski episkop, arijanac Germinijus, koji je uz pomoć Valensa i Ursacija i Potamiusa iz Lisabona, koristeći nezadovoljstvo imperatora Konstancija, kome je "na noge" došao u Sirmijum papa Liberije da traži zaštitu ličnosi i vjere od skitsko-sarmatskih arijanaca i maniheja, uspio da iznudi i papski potpis na dokumentu – što je dovelo do novih sukoba (*ibid. p. 2178*).

graničila sa Skitsko-sarmatskom "federacijom", nosiocem vojne moći koja je Rimu pomagala da preživi. Sirmijum i Panonija bili su istovremeno "dveri" Italikuma i Skitije-Sarmatije, Srednje Evrope i Male Azije[15] *– posrednik između razvlašćene paganske prijestonice koja je davala ime carstvu i dalje sloveći kao "centar" Zapadne imperije, "varvarskog svijeta" i novog glavnog grada na obalama "Tračkog Bosfora" u koji su preseljene najviše apeninske administrativne institucije ali u kome Konstantinovi nasljednici nijesu voljeli da borave. Razlog je jednostavan: morali su, kao vrhovni vojni zapovjednici, da budu među vojnicima, što bliže Skitiji-Sarmatiji i Dunavskom limesu, ne da vode politiku i utapaju se u najčešće jalova senatska konstantinopoljska i rimska sporenja i što se osmišljavanja politike tiče kuloarske spletke bez domašaja. Imperatori su svojim prisustvom čuvali Ilirikum, branili njegovo jedinstvo, ne dozvoljavajući da političke surevnjivosti i religijske svađe podijele i uzburkaju vojnike: samo sa iliričkih teritorija mogli su da održe carstvo. Ilirikum sa jugom Italikuma bio je čudesan spoj heleniteta i latiniteta*[16]*, prijatelj Grka i Latina, na njegovim jonskim obalama bile su enklave Kelta, na njegove su prostore opčinjeni sjajem carskih dvorova i ljetnjikovaca dolazili učeni ljudi, pagani i hrišćani, prognanici i namjernici da bi upoznali poznate arijance i maniheje ili ponudili neko od rješenja u brojnim sporovima koje su raspirivali zagovornici Nikejskih pravila vjere. "Velika Panonija"*[17]*, sa njom Trakija i Dalmacija, pa Prevalitana, Epir i zapadna Makedonija, bili su predodređeni za stvaranje velikih djela u toj, pa i u poznijim epohama. Ta su se djela najmanje ticala hrišćanstva a najviše uprave, jedinstva i bezbjednosti carstva, ali su hrišćanski sporovi i carski i otpor arijanskih i manihejskih iliričkih teologa uvijek gnjevnim i nikada zadovoljnim a osionim pristalicama "kanonske vjere" predodredili usud balkanskih prostora. O Ilirikumu crkvena istoriografija, što se "pravila vjere" tiče, nikada neće imati lijepu riječ. U kasnijim vremenima prepisivači, sprovodeći "crkvenu cenzuru", isticaće samo "skitstvo" i iliričko protivljenje "carskoj religiji", čak prepuštajući zaboravu i velike rimske vladare sa iliričkih prostora, među njima i Konstantinove sinove. Zbog toga nije bilo svjedočenja o ulozi "Velike Panonije", "Velike Dalmacije", Prevalitane, Epira i Trakije u stvaranju i zaživljavanju "Konstantinovog hrišćanstva"*[18]*; sve se svelo samo na štura i nikada na pravi način dorečena svjedočenja o*

[15] Sirmijum je bio "grad veterana", nekada najboljih vojnika rimskih panonsko-skitsko-sarmatskih legija, pa je i to, vjerovatno, predodredilo Konstantinove nasljednike da "privremenu" ili "vojnu prijestonicu" smjeste u ovaj grad. Rijetko je pripadao Zapadnom rimskom carstvu. Podaci sa jedne nadgrobne ploče u Rimu ukazuju na značaj Sirmijuma: "Posvećena je duhovima predaka. A. Aurelije Ver, vojnik VI pretorijanske kohorte, centurije iz Blicizusa, imao je 14 godina aktivne vojne službe, bio je Panonac po nacionalnosti (Sarmat Jazig ili Dačanin – *primj.*), "nogom svojom iz Sirmijuma", iz kantona Martius (posvećenog Marsu – *primj.*), iz utvrđenog naselja Budalia, a živeo je 40 godina, 3 mjeseca, 15 dana, a od vojnog staža 3 je godine bio u I legiji *adiutrix*... (...) Na Savi, 70 kilometara zapadno od Singidunuma (Beograda), Sirmijum je bio kolonija veterana. Natpis izgleda potvrđuje da lokalno stanovništvo nije pripadalo redu rimskih građana u epohi kada je tu koloniju smjestio Vespazijan..." (*François Jacques: "Les cités de l'Occident romain du I siècle avant J.H. au VI siècle après J.H.", Paris, 2004, p. 57-58*)

[16] U jednom kratkom rimskom ljetopisu koji samo kalendarski nabraja ličnosti koje su upravljale Apulijom i njenim gradom Venusijom, a iz posljednjih decenija stare ere, kao kvestor i duumvir, od 32. do 30. godine prije naše ere, spominje se Lucije Skadranin. Lucije Skadranin je bio kvestor od 1. jula 32. do 1. jula 31. godine prije naše ere zajedno sa Markom Kalpurnijem, a duumvir nakon bitke kod Akcijuma (*ibid. p. 127*).

[17] Po svemu sudeći "Veliku Panoniju" je stvorio Maksimin Tračanin: ovaj "poluvarvarin je vladao tri godine a u građanskom ratu koji je vodio protiv imperatora koje je potvrdio Senat. (...) To je period nemira, od 235. do 238. godine... (...) Kriza carstva u III vijeku bila je politička, zahvaljujući njoj su imperatori, oslanjajući se na vojsku, potukli dinastiju koju je inaugurisao Avgust (Senat i vladar), pripremajući *istočnjački despotizam* karakterističan za IV vijek" (*Luciano Canfora: postface – Hérodien: "Histoire des empereurs romains", Paris 2004, p. 302*).

[18] "Relativno brojni sakupljeni epitafi ukazuju da su se varvari do smrti borili da se pomiješaju (izjednače) sa Rimljanima. Ovi natpisi su na latinskom, arheolozi se nijesu latili posla na epitafima na gotskom jeziku

ratovima koji su se vodili na Dunavskom limesu ili iliričkim bitkama "rimske vojske" sa varvarima, iako je ta vojska bila sastavljena upravo od istih "varvara" a u bitke su je vodili imperatori koji su hrišćanstvo branili samo stoga što se radilo o Konstantinovom zavještanju i ideologiji neophodnoj da se očuva imperija!

Dalmacija, Prevalitana, Epir i podjela "Velike Panonije": Utvrđivanje granica između Istoka i Zapada

Ako je "Velika Dalmacija" bila kratkovjeka, Konstantinova tvorevina zarad strateških potreba ovladavanja carstvom i pohoda protiv nasljednika tetrarha, a hrišćanstvo ideologija koja je obnavljala Rimsko carstvo proširujući njegove granice na teritorije "poznatog svijeta", "Velika Panonija" bila je djelo skitsko-sarmatskih bazileusa sa početaka I milenijuma prije nove ere. "Velika Dalmacija" bila je postojbina dva stara skitsko-sarmatska kraljevstva nastala od V do II stoljeća prije naše ere, (D)Aorsa i Dalmata, i države azijsko-skitskog naroda Liburna i skitskih Veneta u doba praskozorja rimskog utemeljenja nakon epohe prvih kraljeva Romulovih nasljednika; ako ta tradicija nije imala kontinuitet koji bi zavrijedio zornu pažnju hroničara antičkog svijeta, sa Panonijom je bio drugačiji slučaj. Jednog od njenih drevnih kraljeva Anaharsisa Heleni su uvrstili u "sedam mudraca" antičkog svijeta: to je prihvatila rimska istoriografija i biografija Pozne republike i Ranog carstva, uvijek ukazujući da nije riječ o vladaru-filozofu koga baštini apeninsko nasljeđe već o "prijatelju Ahajaca", nosiocu tuđe tradicije i čuvaru helenskih granica i moći. Ove dvije tradicije predodredile su status čitavog jadranskog područja Ilirikuma. Panoniju su Heleni i Rimljani doživljavali ne kao područje sjevera balkanskih prostora već kao krajnji jug Centralne Evrope ili "dveri Evropske Sarmatije". Apenini i Balkan biće u epohi Poznog rimskog carstva, u doba utvrđivanja i zaživljavanja "kanonskog hrišćanstva" kao ideologije obnovljene imperije, jedinstvena prefektura, kojoj će se s vremena na vrijeme pridruživati i sjeverna Afrika. Tu teritorijalnu cjelinu pokušaće tokom V stoljeća da očuvaju Skito-Sarmati Alani i njihovi saveznici Vandali: ona će biti prva novovjekovna skitsko-sarmatsko-slovenska država u granicama "hrišćanskog carstva" – Dalmacija će biti njen centar a Panonija njeno granično ili susjedno "zagranično područje" pod hunskom prevlašću. Prefektura Ilirikum-Italikum-Afrika, tačnije skitsko-sarmatsko Kraljevstvo Slovena, prestaće da postoji ne sa Justinijanovim pohodom i Belizarovim iliričkim trupama, koje će "ugasiti" alansko-vandalsku državu na sjeveru Afrike već sa pojavom islama na prostorima Kartaginskog (arhi)episkopata kada aglabitski emiri, do tog časa pagano-hrišćani i podanici Konstantinopolja, prihvate novu religiju kao "nacionalnu" sveukupnog arapskog svijeta. Sa Panonijom to nije bio slučaj: bila je "granično" ili "zagranično područje", koliko rimsko-romejsko toliko skitsko-sarmatsko, oko koga su se tokom stoljeća hrišćanske epohe pleli interesi svih zainteresovanih, ali najviše Evropskih Sarmata i njihovih germanskih saveznika. Neprekidni ratovi za Sirmijum[19] i

(skitskom, runama pisanim – *primj*.). Štaviše varvari sebi daju epitete svojstvene Rimljanima, *vir honestus, vir venerabilis, vir illustris, spectabilis femina*, i kako im prava imena nijesu poznata teško je razlučiti o kojim se narodima radi..." (*Pierre Riché: "Education et culture dans l'Occident barbare", Paris 1962, p. 101*).

[19] Klasična istoriografija (do polovine XX vijeka) bilježi: "Sirmijum su razrušili Huni 448. godine, oslobodio ga je Teodorih nakon jedne pobjede odnijete nad Bugarima 504, potom je konačno pao pod udarima Avara 582. nakon opsade koja je trajala tri godine..." (*H. Leclercq, op. cit. p. 131*). Najnovija istraživanja nude potpuno drugačiju sliku: "U sedam provincija koje su sačinjavale dijecezu Ilirikum-Panonija, Odoakar je vladao Dalmacijom (Donjom – *primj*.) koju je zauzeo 481-482. godine da bi osvetio ubijenog imperatora Neposa i nju je prisajedinio svom italijanskom kraljevstvu". (*Gerwig Wolfram: "Histoire des Gots", Paris 1990, p. 337*).

njegovo nasljeđe, ali i za patrijaršijsko sjedište u Akvileji, učinili su od Panonije teritoriju bez "pravog gospodara" sve do X-XI vijeka. Pitanje bez odgovora je da li su jedan od uzroka zaborava ovih prostora bili (ne)uspješni sirmijumski sabori i vladavina rimskih careva iz skitsko-sarmatske loze a arijanaca, poklonika manihejstva ili, jednostavnije, nikada pravih hrišćana? Po svemu sudeći ovo je bio jedan od razloga. Daleko značajnije bilo je što je "Velika Panonija" tokom posljednja tri stoljeća Poznog rimskog carstva i prvih nekoliko Vizantije, ako se prihvati sud klasične istoriografije da je Odoakarov ulazak u Ravenu označio puni sjaj Romejske imperije, bila poprište razgraničavanja Rima sa Skitsko-sarmatskim carstvom ili "federacijom naroda" i što se radilo o području preko koga su Vizantija i Evroazijska Skitija-Sarmatija uspostavljale veze sa "Velikom Germanijom", njenim populacijama i nasljednicima Kelta, prije svega Galima.

Ako Rimsko carstvo nije polagalo tradicionalna prava na Panoniju, Skiti i Sarmati jesu: u njoj su bile dvije njihove kraljevine, jedna pridružena carstvu Sarmata Jaziga, druga, Dačana. Njihovi vladari, izloženi stalnom pritisku sunarodnika iz evroazijskih stepa i njihove vojske koja je bila u službi rimske imperije, stoljećima sklapaju sporazume sa svima koji su htjeli da im pomognu ili im se pridruže, među njima i germanskim plemenima-narodima Kvadima, Markomanima i Rugima. Skitsko-sarmatska i bitka germanskih saveznika Dačana za istočne predjele Panonije bila je bitka za Sirmijum, sjedište drevne skitsko-sarmatske Anaharsisove države, za sopstvenu tradiciju. Rimsko carstvo, pak, makar ugovorima o savezništvu sa okolnim skitsko-sarmatskim narodima, htjelo je da ovlada Sirmijumom iz jednostavnog razloga: da uspostavi tijesnu saradnju sa Evropskim Sarmatima i Skitima iza Karpata, narodima-plemenima koji nijesu pristajali uz ugovore sunarodnika sa Ponta i Ilirikuma, tražeći svoj "dio kolača" u kontroli ekonomskih tokova sa istoka i zapada prema Konstantinopolju i Apeninima[20]. Ispostavilo se da su svi učesnici u sukobu bezobzirni, pohlepno gledaju sopstvene uske interese: prednjače ipak "saveznici" Evropski Sarmati i Germani, kojima se pridružuju i Huni, iscrpljujući se u međusobnim "panonskim ratovima" ko će više novca da iskamči od Rima za "mir na Dunavskom limesu". Tako je bilo sve do pojave Gota: njima Skiti sa istoka i Ilirikuma krajem III vijeka prepuštaju da u njihovo ime baštine prava na Sirmijum. Ko god kasnije pokušava da se dokopa grada Sirmijuma, prevashodno Huni, Bugari, Gepidi i Heruli, kratko u njemu opstaje: ako rimska potom romejska država nije htjela da počne vojnu kampanju protiv "novih gospodara" Sirmijuma, to su radili "Carski Skiti" i "Kraljevski Sarmati" sa Ilirikuma ili sa prostora Dakije, uvijek nanovo "oslobađajući" grad nepozvanih "uljeza" ma se radilo i o sunarodnicima. Strateški, to je bilo od pomoći Rimu i njegovoj vojnoj komandi: kada su Goti "dobili" dio prava na nasljeđe Sirmijuma, počela je epoha relativnog blagostanja Panonije. Stoga Konstantinovi sinovi i njihovi nasljednici u Panoniju, Sirmijum prije svega, smještaju svoje "prijestonice" i bivake – iz Anaharsisovog grada put Skitije, Evropske Sarmatije i Germana kreću misije, poruke, glasnici. Sirmijum postaje "prijestonica hrišćanskog svijeta Evrope", u njemu se održavaju

"Panoniju Drugu 504-505. godine zadobili su Gepidi stvarajući jedan *comitatus*; u kraljevskim dekretima ona se spominja kao *Pannonia Sirmiensis* ili jednostavno Panonija" (*ibid. 337-338*). "Sukob oko Sirmijuma bio je jedini ofanzivni rat koji je vodio gotski kralj Teodorih i to kao kralj Zapadnog carstva. (...). (Teodorihov vojskovođa) Picija je zauzeo Sirmijum i prognao kralja (Gepida) Trasarika. (...) Ali tim prisajedinjenjem *Pannonia Sirmiensis* ne okončava" se istorija pohoda na Sirmijum, itd.

[20] "Godine 1033. nakon osnivanja Rima, Probus, trideset prvi po redu prihvatio je carsku moć, držeći je šest godina i četiri mjeseca. Potpuno je oslobodio Galiju već dugo zauzetu od varvara, neprijatelji konačno bijahu pobijeđeni u brojnim i žestokim bitkama. Potom je vodio dva građanska rata, uistinu izuzetno krvava. Jedan na Istoku tokom koga je razbio i zatočio Saturninusa, koji se oslanjao na tiraniju, drugi tokom koga je ubio Prokulusa i Bonosusa, razbijene tokom velikih bitaka u Agripini. Bi ubijen u Sirmijumu, u gvozdenoj kuli, za vrijeme pobune vojnika..." (*Orose, op. cit. vol. 3, p. 62*).

sabori, pa i ekumenski, na kojima, valja pretpostaviti, učestvuju pored mitropolita i episkopa sa Ilirikuma i Istoka i predstavnici Skitsko-sarmatske crkve, jedne od najstarijih u hrišćanskom svijetu, koja je baštinila pravo misija čak četiri apostola: Andrije, Tome, Marka, Petra, a možda i Filipa[21]*. Arijanci i maniheji, patrijarhati Antiohije i Akvileje, silom privođeni predstavnici zapadnog hrišćanstva među kojima i pape, učinili su od "Velike Panonije" područje koje je nejakom i za pravu misiju nesposobnom rimskom "kanonskom hrišćanstvu" ulivalo strah, predstavljalo se kao monstrum iz koga na mačevima i kopljima skitsko-sarmatskih legionara dolaze naređenja, propisi, akti o carskoj (samo)volji. Ako su centralna područja i jug Ilirikuma činili najkraću vezu Apenina i Istoka, "Velika Panonija" i Donja Dalmacija ili Liburnija bile su strateški prostor sa koga se administriralo Germanijom i Evropskom Sarmatijom. Rimski, poznije romejski vojni vrh se upravo stoga odlučio da poveže keltske Gale i Skite-Sarmate, da nemirne Germane izloži stalnom pritisku sa zapada i juga, znajući da će Skiti nadzirati svoje evropske sarmatske sunarodnike i držati pod kontrolom istočne predjele "Velike Germanije". "Velika Panonija" bila je područje sa koga su se ostvarivale te zamisli. Hrišćanstvo, ma u kakvom vidu, tada su jedina prava moć gnostici, arijanizam i manihejstvo, kretalo je sa panonskih prostora a nakon sirmijumskih sabora da u novu vjeru zaputi Germane, Sarmate sa sjevera, britanske Kelte, Lete, ponudi im saradnju sa Rimskom imperijom i "pristupanje" njenom "savezu država i naroda". To je epoha najveće moći panonskih gradskih centara, naročito Sirmijuma. U očima "varvara" ovaj se grad shvatao kao druga "prijestonica imperije", što je u stvarnosti, iako nepriznat, i bio, ako su Rim i Konstantinopolj bili daleko, tu je bio Sirmijum da ponudi gostoprimstvo a "varvarski" su predstavnici u grad dolazili kao na hodočašće, znajući da ih tu očekuje sam imperator. Dogovor sa njim obavezivao je carstvo, nije bilo posrednika, niti kuloarskih spletki i međusobne trgovine ustupcima činovnika, sve je rješavano "oči u oči"*[22]*. Plod takve politike posljednjih Flavijevaca bila je sve veća nadmoć Istoka nad Zapadom: bilo je pitanje vremena kada će Konstantinopolj, sa upravne tačke gledišta, "progutati" Rim!*

Ako je Konstancije zbog strateških potreba, tijesne veze sa Apeninima i skitsko-sarmatskim legijama na Zapadu, podijelio Dalmaciju izdvajajući iz nje uz drevni Epir prostore Prevalitane kao područje gdje je suvereni gospodar bio Dioklecijanov klan "Carskih Skita", Arkadijev projekat "Velike Grčke", kao jezgra i nosioca obnove jedinstvenog "Hrišćanskog rimskog carstva", podijelio je "Veliku Panoniju". Donja Panonija sa Sirmijumom, nekadašnjom prijestonicom posljednjih Flavijevaca, postala je prostor na kome su se sticali interesi novodošlih skitskih naroda, Huna, Bugara, povremeno Anta, koji su težili da ovladaju gradom i od imperije zatraže pravo baštine Anaharsisove antičke države. Već za posljednje decenije vladavine Teodosija I uočava se da se Trakija, kao u antičkoj epohi, vezuje za Donju Panoniju – donji tok Dunava do ušća, nekadašnja granica prema Skitima, postaje područje

[21] Pored apostola Pavla koji je boravio na Ilirikumu, čije su neke poslanice, između ostalih drevnim makedonskim prijestonicama Filipopolju i Solunu, postale kanonske, na njegovim prostorima boravili su i apostoli Andrija, koji je pošao u misiju da za novo učenje zadobije Skite-Sarmate, Petar koji je kratko boravio u Epiru i južnoj Dalmaciji na proputovanju za Rim, i Marko koji je iz Aleksandrije došao u Akvileju da bi u njoj osnovao patrijarhat. Jedan latinski manuskript spominje da je apostol Toma prije polaska u misiju pridobijanja Persijanaca za novu vjeru sa apostolom Andrijom kratko boraviio na južnim skitskim prostorima Ilirikuma, današnja centralna Makedonija, a posredne naznake ukazuju i na kratki boravak apostola Filipa. Posmrtne ostatke apostola Tome "prenio je oko 230. godine imperator Aleksandar u Edesu, slavnu po svom kralju Agbaru koji je od Hrista dobio pismo..." (*Guy Bedouelle: "Thomas l'Apôtre", Fribourg 1997, p. 123*).

[22] Razvlašćivanje Sirmijuma počelo je u V vijeku kada su najznačajnije relikvije iz ovog grada počele da se prenose u Konstantinopolj i Rim: "U V vijeku su relikvije svete Anastazije (*Sirmi Anastasiae*) prenijete i pohranjene u svetilište u Konstantinopolju koje je nosilo naziv *Anastasis* to jest "uskrsnuće". (...) Anastazijine relikvije stigle su u Konstantinopolj, a njen kult u Rim..." gdje je sa vremenom sirmijumska mučenica proglašena za Konstantinovu sestru! (*H. Leclercq, op. cit. p. 104*).

spajanja Trakije i nekadašnje Dačke Panonije, stvara se jedinstvena provincija sa granicom na velikoj rijeci sa novim ciljem: da ostvari Arkadijev san i poveže "Veliku Grčku" sa vajkadašnjim "prijateljem i saveznikom" Skitsko-sarmatskom "federacijom". Solinska Dalmacija povezuje se sa Gornjom Panonijom, Norikom, Retijom i Venetom, sa prijestonim sjedištem u Akvileji stvarajući neku vrstu "granične teritorije" prema Zapadnoj Evropi, Galokeltima, Germanima i evropskim Sarmatima. Pošto je preko Sirmijuma uspostavljana veza hrišćanskih misionara, nosilaca nove rimske ideologije, sa Skitijom i istokom Baltika, patrijarhat u Akvileji preuzeo je obavezu da postane "ognjište hrišćanstva" odakle će početi sva rimska vjerska politika prema zapadnoevropskim "varvarima". Poznati svijet trebalo je pridobiti i "uključiti" u imperiju, stvoriti jedinstveno "zemaljsko carstvo" pod okriljem Konstantinopolja i jednog boga zaštitnika svih. Uloga Prevalitane i njoj u nekim razdobljima pridodatih Epira i zapadne Makedonije bila je drugačija: Prevalitana je bila posrednik između "Velike Grčke" i već crvotočno nemoćnih institucija Zapadnog carstva na umoru, sa sjedištem vikara u Dukljanskom arhiepiskopatu "gospodarila" je, ako se tako može reći, skitsko-sarmatskim legijama na Apeninima, štiteći interese Konstantinopolja, držeći pod budnom paskom sjedište pontifikalnog patrijarha koji se trudio da se nametne kao politički lider "kanonskog hrišćanstva" ne "varvarima" u vojnim kontigentima već nezadovoljnim rimskim nobilima koji su, u novom rasporedu snaga, ostajući bez države lišavani i velikih rimskih paganskih tradicija. Oglašavajući Siciliju za "prijestono sjedište apeninske Velike Grčke" Arkadije na nju smješta najpouzdanije skitsko-sarmatske iliričke, makedonske, dalmatinske i mezijske legije, jemca uspješnosti reformi koje sprovodi. Sardinija i Korzika prepuštaju se Sarmatima, najviše Alanima i Roksolanima, koji su preko Duklje i Prevalitane, sa čitavim jugom Apenina, podređeni skitsko-sarmatskoj vrhovnoj komandi negdje na makedonskim, možda čak i prevalitanskim prostorima. Prefektura Italikum-Ilirikum, kojoj se preko Sicilije i krajnjeg juga Italije "dodaje" kartaginsko-egipatska Afrika, postaje nosilac imperijalnih administrativnih konstantinopoljskih moći u središnjem bazenu Mediterana, stvarajući od tog prostora "grčko more". To objašnjava zašto se kasnije Alani i njihovi saveznici Vandali spuštaju u sjevernu Afriku, tamo organizujući sopstvenu državu, čak i arijanski patrijarhat. Jedinstvena prefektura Italikum-Ilirikum-Afrika, ako se ima u vidu da od 396. godine sarmatske legije preuzimaju sve italičke gradove, izuzev nekadašnje imperijalne stolice Rima i novih u Milanu i povremeno Trevu, potom i Raveni, predstavljala je skitsko-sarmatsko "Kraljevstvo Slovena", bila je njegova "teritorija". Zahvaljući moći "Kraljevstva Slovena" opstala je Arkadijeva "Velika Grčka" i počeo je projekat "objedinjavanja Rimskog carstva u njegovim istorijskim granicama". Time je oglašen konačni obračun sa paganskom Rimskom imperijom svedenom na središte Apenina, oko nekadašnjeg prijestonog grada, njenim institucijama, tradicijom. "Velika Grčka" i hrišćanstvo su se u ovom obračunu služili skitsko-sarmatskim legijama, korpusima keltske i germanske pješadije: skitski narod Goti, čuvajući posljednje imperatore Zapadnog rimskog carstva, pripremao je završni udar – upad u jedino utočište posljednjih zapadnorimskih careva u Raveni, preuzimanje njihovih insignija moći i njihovo slanje u Konstantinopolj, čime je ozvaničeno ujedinjavanje carstva na čelu sa novom prijestonicom na Bosforu.

O ulozi skitsko-sarmatskih, prije svega iliričkih legija na Italikumu, svjedoče i dva rimska kalendara predstavljena u ovom tomu: u njima se navodi da su kao "državni" objedinjene "Hrišćanske rimske imperije" slavljeni sarmatsko-slovenski "nacionalni praznici", uz germanske i keltske. U jednom kalendaru sačuvan je spomen na "svetog Gaja Julija Cezara": to je rijetko svjedočanstvo o jednom od najstarijih ranohrišćanskih spisa nastalih u Diokleji kojim su polovinom I stoljeća skitsko-sarmatske legije oglasile "oca Rimskog carstva" za mučenika, obznanjujući da odbacuju dogmat o Sinu Božjem jer taj atribut prestiža i moći po običaju Istoka mogu da nose samo imperatori. Podjelom "Velike Dalmacije" i "Velike

Panonije" Ilirikum je postao središte Rimsko-romejskog carstva, centar svih vojnih aktivnosti i administrativnih veza prijestonice u Konstantinopolju sa starom u Rimu, skitsko-sarmatskim istokom, Srednjom i Zapadnom Evropom. Ako su bitke naroda članova "skitsko-sarmatske federacije" i germanskih populacija saveznika evropskih Sarmata tokom nekoliko vjekova od područja Donje Panonije načinile bojno polje, pošto je svako želio da se dokopa Sirmijuma, njegovih atributa drevnih moći i tradicije sirmijumske episcopia prima, nadajući se da će time steći povlastice "hrišćanskog podaništva" Konstantinopolju, Prevalitana je bila daleko od takvih rušilačkih pohoda, van domašaja ambicija novodošlih Skito-Sarmato-Slovena. Diokleja kao prijestonica Prevalitane, vikarijalni grad za Italikum i sjedište metropolia prima, bila je pošteđena bitaka za insignije moći: njih su baštinili kraljevi Dalmacije (Slovena), prefekti pretorija Ilirikum-Italikum-Afrika. U času kada se ova prefektura svela samo na Apenine i Balkan, voljom "Carskih Skita" i "Kraljevskih Sarmata" dukljanske insignije moći prepuštene su dvojici imperatora Prevalitanaca, Justinu I i Justinijanu Velikom. Sudbina Prevalitane slična je usudu Akvilejskog patrijarhata: njihove su moći bile bezgranične, bili su "produžena ruka" vrhova konstantinopoljske imperijalne kancelarije ali i vladajućih struktura Skitsko-sarmatsko-slovenske "federacije", centri iz kojih se operacionalizovala dvorska politika, nikada "kanonska hrišćanska", i, što je najbitnije, uvijek vojna. Sa obnovom Zapadnog rimskog carstva 800. godine, kada Karlo Veliki u ime novostvorene države dodijeli privilegije manastirima i crkvama u Saloni označavajući da su ti prostori, kao i Panonija, koja se od kraja V stoljeća nikada ne spominje sa atributom "velika", pod vlašću pontifeksa i konstantinopoljskog patrijarha, počinje doba velike reorganizacije istočnog dijela imperije. Sa bitkom za vlast nad Apeninima između Zapada i Istoka, sa pontifeksom koji postaje neprikosnoveni političko-ideološki lider Zapadnog carstva, a skitsko-sarmatska tradicija sa oružjem njenih legija prihvati nove gospodare, Prevalitana gubi značaj – ukinuće je prvi vladar makedonske dinastije Vasilije I, a njeno nestajanje ozvaničiće njegov nasljednik Lav VI. Rimski pontifeks više neće spominjati a kamo li prihvatati vikarijalna prava Diokleje; na njena prava pozivaće se samo nesložni i skloni bespotrebnoj kavzi ilirički slovenski vladari koji će, u novom rasporedu snaga, željeti da budu prijatelji i "saveznici" i Rima i Konstantinopolja. Akvilejski patrijarhat će sa padom Ravenskog egzarhata, nekako u istoj epohi, za vladavine makedonske dinastije, već podijeljen na protivnike i pristalice pontifikalne kancelarije i Konstantinopoljskog patrijarhata, najveći dio svojih insignija moći prepustiti novoj državnoj tvorevini "Svetom Germanskom hrišćanskom Rimskom carstvu" omogućavajući mu da, uz pontifikalna znamenja, ponese i dio baštine moći na nasljeđe Istoka. Venetski, poznije venecijanski duksevi, sve do XIV stoljeća u svoj vokabular titula uključivaće i dio skitsko-sarmatskog prava na akvilejske insignije moći, na tome temeljeći nezavisnost svog grada-države i gradeći uticaj u slovenskom svijetu Illirikuma, prije svega Dalmaciji. Prava Diokleje krajem X stoljeća podijeliće Raguza i Ohrid, potom će papskom odlukom polovinom XI vijeka biti prenijeta na Barski arhiepiskopat: barski arhiepiskop postaće primas Srbije, ne i Bugara i Vlaha. Vikarijalna prava Duklje i Prevalitane niko neće spominjati od oko 900. godine, ona se polako gase u stoljeću nakon obnove Zapadnog rimskog carstva. Slovenski vladari će još nekoliko stoljeća, zahvaljujući moći Konstantinopolja koja je kopnila, zadržati simbolički spomen na dukljanska "vikarijalna prava" u vlasti Kraljevstva Dalmacije, potom Slovena na jug Apenina. I to će se izgubiti sa početkom Četvrtog krstaškog rata.

Vojislav D. Nikčević

TABVLA
PARS
39
40
41
42
43
44
44
46
47
Clima·7
Clima·6·
Climat·5
Mysię
Superioris
pars
Macedonię
pars
PANNONIA
INFE
RIOR
SVPER
IOR
Andiantes
oderiates
Breuci
LVBVRNIA
DALMA
TIA
ILLY
RIS
SEV
SINVS HADRIATICVS
Dyrrachium
Sacrones
Bulia
Rhizana
Thessalonica
Aquileia
Sirmium
Salona
Narensii
Scodra
Lissus
Epidaurus
Ragusium
Metaurum
Cattaro
Corcyra
Methymna
Diomedee insule·5·

Mixti Prevalitani

Godina 314:
Konstantin na saboru u Arlu obznanjuje stvaranje "Velike Dalmacije" sa prijestonicom u Akvileji koja je zajedno sa Rimom vjerski nadležna za Galiju, Italiju i sjevernu Afriku[1]

NAJPOTPUNIJA ZBIRKA SVIH SABORA
GODINE HRISTOVE 314.
[2]I SABOR U ARLU

Koji je po naređenju Konstantina Velikog, povodom Cecilijana i donatista, održan u vrijeme konzula Volusijana i Anijana, godine Hristove CCCXIV, godine prve pape Silvestra, devete ovog istog Konstantina Velikog, kada je episkop ovog grada bio Marin.

[α]EPISTOLA KONSTANTINA VELIKOG
vikaru Afrike da naredi strankama
između kojih postoje nesuglasice da moraju ići na arelatenski sabor.

KONSTANTIN VELIKI [β]ELAFIJU[3]

Još ranije, otkako mi je stavljeno na znanje da su u našoj Africi mnogi sa [γ] mahnitim bijesom i jalovim optužbama u vezi poštovanja presvete [ε] katoličke [δ] vjere počeli međusobno da jedni druge optužuju,[4] odlučio sam, svakako iz razloga da se te nesloge prekinu, da se, kako Cecilijan, kartaginski episkop, protiv koga su mi svi najčešće prosvjedovali, tako i neki od onih su smatrali da sva ova neslaganja treba pripisati njemu, skupe lično kod grada Rima. Također sam naredio da kod gore pomenutog našeg grada Rima dođu neki episkopi iz Galije, da bi, kako oni lično zbog integriteta svog života i hvale vrijedne organizacije, ali i zbog nje-nih sedam zajednica, također i episkop grada Rima, a svakako i oni koji imaju isto shvatanje, dakle kako bi svi mogli u potpunosti da razriješe očigledno uzburkani problem. A oni su za sve odluke koje su donijeli na svom skupu, a također i o svemu što je bilo usvojeno obavijestili mene; pored toga potvrđujući usmeno da je njihova odluka u vezi sa tim pitanjem bila donijeta složno, štaviše izjavljujući da su krivi oni koji su smatrali da iz nekih razloga treba napasti Cecilijana, pa su zato zaključili da poslije [ϛ]te usvojene odluke treba oni sami da se [ζ] vra-te u Afriku. Tako, zbog valjane procjene svih ovih pitanja, ponadao sam se da su sve nesloge i svađe, koje su bez razloga pokrenuli ovi ljudi, u potpunosti konačno završene. No, otkako sam pročitao sadržinu tvoje diktacije, koju je baš zbog tih pretvaranja tvoja uzvišenost smatrala da treba da se pošalje

---

[1] *Mansi: "Sacrorum conciliorum nova et amplissima colectio", vol. 2, p. 463.*
([a]) U Palatinskom Vatikanskom kodeksu 574, u kome je kolekcija nekih sabora, čita se također i pod ovim naslovom: *Odredba Apostolske stolice*. Silvester episkop svih episkopa za Galiju, i sedam provincija. Po volji je Apostolskoj stolici da ako neko od bilo kojih na crkvenom stepenu itd., i cijelu prvu glavu epistole V. pape Zosima, no umjesto *Arelatenskoj mitropoliji*, tamo se čita *Arelatenskoj mitropoliji*, a umjesto *Patroclo*, čita se *Retitio*. Slična greška se u MS Floricensi pripisuje Silvestru u toj Zosimovoj epistoli i kod Vienenske crkve prevedene kod Petra Constanta u Append. Tom. I, epist. Rom. Pontifi. Col. 35. Također, braća Balerini u Dissert. De Antiq. Collect. Caon. Par. 2. cap. X i 3.
[α] Iz prepisa P. Jakova Sirmonda koji je bio izvađen iz Miss. *Harduin* od koga su sljedeće zabilješke.
[β] Također MSS. *Ne Ablavio*.
[3]. B. Elafio, ili kako drugi Ablabio, ili Ablavio, ne manje pravilno Aeliano koji je bio prokonzul, kako je poznato iz djela opravdavanja Cecilijana, što doznajemo iz ep. "Za nasljednika Probijana". O ovome više u zabilješkama.
[γ] Al. *nefario*.
[ε] Al. *Episkopi*.
[δ] Al. *legis.*
[4] C discedere.
[ϛ] Al. *istum.*
[ζ] Al. *prohiberent.*

ANNO CHRISTI 314.

[a] CONCILIUM ARELATENSE I.

ANNO CHRISTI 314

CONSTANTINI MAGNI JUSSU IN CÆCILIANI & Donatiſtarum cauſa *b* celebratum Voluſiano & Anniano coss. anno Chriſti CCCXIV. Silveſtri Papæ primo, Conſtantini ejuſdem Auguſti nono, cum Marinus ejus urbis eſſet epiſcopus.

α *EPISTOLA CONSTANTINI AUGUSTI ad vicarium β Africæ, ut Arelatem ad concilium ire jubeat partes inter quas erat controverſia.*

ex conjectura P. Sirmon. dedumtaxat.

b Elafio, vel ut alii Ablabio, ſive Ablavio, non minus recte Ælliano, qui fuit proconſul ut ex geſtis purgationis Cæciliani conſtat, quæ paulo poſt referemus, & ex ep. ad Probianum ſucceſſorem. Qua de re in Notis plura.

CONSTANTINUS AUGUSTUS α β ÆLAFIO. b

JAM quidem antehac, cum perlatum fuiſſet ad ſcientiam meam, apud Africam noſtram plures γ veſano furore vanis criminationibus contra ſe invicem ſuper obſervantia ſanctiſſimæ δ fidei catholicæ ε diſſidere cœpiſſe, dirimendæ diſſenſionis hujuſmodi cauſa placuerat mihi, ut ad urbem Romam tam Cæcilianus Carthaginenſis epiſcopus, contra quem vel maxime univerſi ſæpe me convenerant, quam etiam aliqui ex his, qui ei quædam objicienda crediderant, præſentiam ſui exhiberent. Nam etiam ad ſupradictam urbem noſtram Romam quoſdam epiſcopos ex Galliis ire præceperam; ut tam hi pro integritate vitæ ſuæ, atque laudabili inſtituto, ſed & ſeptem ejuſdem communionis, quam etiam urbis Romæ epiſcopus, atque illi qui cum iſdem cognoſcerent, poſſent rei quæ videbatur eſſe commota, finem debitum adhibere. Qui quidem ea quæcumque in præſentia eorum fuerunt geſta, cuncta ad ſcientiam meam etiam actis habitis retulerunt; verbo inſuper affirmantes, quod judicium ſuum pro rerum fuiſſet æquitate depromptum: eoſque potius cauſæ obnoxios eſſe dicentes, qui contra Cæcilianum quædam putaverunt commovere, adeo ut ζ iſtud poſt judicium habitum Africam ipſos remeaſſe ζ perhiberent. Inde propter hæc omnia probabili rerum æſtimatione ſperaveram, quod omnibus omnino ſeditionibus & contentionibus, quæ

c diſcedere.

(a) In Codice Vaticano Palatino 574. in quo continetur Collectio quædam Conciliorum, legitur etiam ſub hoc titulo: *Conſtitutio Apoſtolicæ Sedis*. Sylveſter Epiſcopus univerſis Epiſcopis per Gallias, & ſeptem Provincias. Placuit Apoſtolicæ Sedi, ut ſi quis ex quolibet Eccleſiaſtico gradu &c. & eſt totum primum caput epiſtolæ V. Zoſimi Papæ, ſed pro *Metropolitani Arelatenſis*, ut ibi legitur, ſubſtitutum eſt *Metropolitani Auſtodunenſis*; & pro *Patrocle*, legitur *Retitio*. Simili fraude in MS. Floriacenſi eadem Zoſimi epiſtola Sylveſtro tribuitur, & ad Viennenſem Eccleſiam traducitur apud Patrem Couſtant in Append. tom. 1. epiſt. Rom. Pontifi. col. 35. Ita Ballerini fratres in Diſſert. de Antiq. Collect. Canon. par. 2. cap. X. §. 3.

α Ex apographo P. Jacobi Sirmondi qui ex Miſſ. eruit. *Hardutnus*, cujus ſunt ſequentes notæ.

β Ita MSS. *non Ablavio*.

γ Al. *nefario*.

δ Al. *legis*.

ε Al. *Epiſcopi*

ζ Al. *iſſum*.

ζ Al. *prohiberent*.

Nikasiju i ostalima, u potpunosti sam shvatio da oni nijesu željeli da uzmu u obzir niti svoje spasenje, niti, što je još važnije, poštovanje svemogućeg Boga. Jer oni se uporno trude da vrše ta djela, koja ne samo što ističu njihovo nepoštenje i pokvarenost, već, takođe, ovim ljudima daju onu [5] moć koje ih treba lišiti jer već dugo vremena sasvim svjesno nastoje da svoja shvatanja suprotstave presvetom božjem poimanju. Naime, ono što svakako treba da znaš je to da su od njih došli oni koji tvrde da taj isti Cecilijan nije uopšte dostojan kulta [6]presvete religije. Nasuprot tome ja sam odgovorio da je lažno ono što objavljuju, jer je kod grada Rima ta stvar bila od strane pouzdanih i valjanih muževa episkopa utvrđena; no oni su nepokolebljivo i odlučno smatrali da treba odgovoriti kako ti episkopi nijesu preispitali cijeli problem, pa su se radije povukli u neko određeno mjesto i presudili kako je njima odgovaralo. Budući da sam uvidio da ove takve i tolike nesloge isuviše dugo produžavaju da traju, tako da nikako ne može da im se vidi kraj, osim da sam Cecilijan, zatim trojica od onih koji se ne slažu sa njim po njihovom izboru, kao i oni koji se slažu [α] sa Cecilijanom i misle kao on, [β] moraju da dođu kod Arelatenskog grada. Stoga naložio tvojoj mudrosti da se odmah čim primiš ovo moje pismo potrudiš da gore pomenuti Cecilijan, sa nekima od onih koje sam bude odredio (ali i iz [γ] provincija Bizacene, Tripolitane, Numidije i Mauritanije, svi pojedinci koji treba da dovedu neke od svojih za koje budu smatrali da treba da se odaberu) no, takođe, i neki koji se ne slažu sa pomenutim Cecilijanom, pošto dobiju zvanični putni nalog, najkraćim putem da krenu preko Afrike i Mauritanije, pa odatle otplove do Španije. Svakom pojedinom episkopu među njima da dodijeliš pojedinačne carske povelje o službenom putu kako bi mogli da stignu do gore navedenog mjesta na dan avgustovskih kalenda; odlučno ih opominjući da, prije nego što krenu na put, treba da se rasporede tako da budu međusobno odvojeni i da postoji odgovarajuća disciplina, kako se među njima ne bi izrodila nikakva velika nesloga ili svađa koja bi dovela do najveće bruke. Ukratko, da budu pri punoj svijesti o tome da mora da se dođe do krajnjeg rešenja. Zatim, kada već budu pri-sutni, moraju o svemu za što se zna da postoji prepirka u potpunosti da usvoje zrelo rješenje, kako bi odmah zatim mogli da se usklade i dogovore. Pošto sam siguran da si baš ti sveštenik vrhovnog Boga, tvojoj preuzvišenosti dajem na znanje da nikako ne bi bilo pravo da ja carujem a prenebregavam ove svađe i nesloge, zbog kojih bi vrhovno božansko biće moglo da se uzruja i razbjesni ne samo protiv ljudskog roda, već i protiv mene samog, čijoj je brizi svojom nebeskom voljom povjerio upravljanje nad svim zemaljskim, i [δ] da se ne bi razgnjevilo do te mjere da [ε]odluči drugačije. Ja ću moći da budem istinski i u potpunosti siguran i da se uvijek, uz sasvim spremnu blagonaklonst najmoćnijeg Boga, nadam svemu što je najpovoljnije i najbolje, tek onda kada se uvjerim da se uz dužni kult katoličke religije i sa poštovanjem [7] složnog bratstva obožava presveti Bog.

Primjerak druge [8]epistole Konstantina sirakuškom episkopu da sa drugom dvojicom krene na Arelatenski sabor.

KONSTANTIN VELIKI
sirakuškom episkopu Hrestu

Pošto su baš sada, a još i ranije [9], neki sa nečasnim i pokvarenim učenjem počeli da odstupaju od kulta svete božanske volje, takođe i od katoličke vjere, odlučio sam, kako bi se

[5] Facilitatem. Vidi epistole Augustina 68. 162. 165 I lib. 2 protiv epistole Parmenina cap. 8.
[6] Sincerissimae.
[α] Al. *protiv Cecilijana.*
[β] Čitaj, *praebent.*
[γ] Al.i *iz pojedinih provincija.*
[δ] Al. *secus.*
[ε] Al. *decernet.*
[7] Concordi observantiae fraternitate.
[8] Kod Euzebija stoji lib. X. hist. eccl. C. v.
[9] Različito od verzije Hristoforsona.

quæ ab iis hominibus videbantur ſubito commotæ, finis debitus fuiſſet impoſitus. Sed cum dictationis tuæ ſcripta legiſſem, quæ ad Nicæum & ceteros ſuper iiſdem ſimulationibus gravitas tua mittenda crediderat, evidenter agnovi, quod neque reſpectum ſalutis ſuæ, neque, quod eſt majus, Dei omnipotentis venerationem ante oculos ſuos velint ponere. Siquidem ea agere perſiſtant, quæ non modo ad ipſorum dedecus infamiamque pertineant, ſed etiam his hominibus detrahendi dent [a] facultatem, qui longe ab hujuſmodi ſanctiſſima obſervantia ſenſus ſuos noſcuntur avertere. Nam id quoque te ſcire convenit, quod ex iiſdem venerunt, aſſerentes quod minus dignus idem Cæcilianus cultu [b] ſanctiſſimæ religionis habeatur. Et contra id quod iidem reſponderam, fruſtra eos id jactare, quippe cum res fuiſſet apud urbem Romam ab idoneis ac probatiſſimis viris epiſcopis terminata, obnixe ac pertinaciter reſpondendum æſtimaverunt, quod eorum omnis cauſa non fuiſſet audita; ſed potius iidem epiſcopi quodam loco ſe clauſiſſent, & prout ipſis aptum fuerat, judicaſſent. Quare cum hæc tot & tanta nimium obnixas diſſenſiones protrahere perviderem, ita ut nullo modo finis iiſdem dare poſſe videretur, niſi & Cæcilianus idem, & ex his qui contra eum diſſident, tres aliqui in judicium eorum, qui [α] cum Cæciliano ſentiunt conſenſumque [β] debent, ad Arelatenſe oppidum venerint: injungendum ſolertiæ tuæ duxi, ut mox has literas meas acceperis, cum Cæcilianum ſupradictum, cum aliquibus ex his quos ipſe delegerit; (ſed & de Byzacenæ, Tripolitanæ, Numidiarum, & Mauritaniarum [γ] provinciis, ſinguli quique aliquantos ex ſuis perducere debebunt, quos ipſi putaverint eligendos) ſed etiam aliquos qui contra eumdem Cæcilianum diſſentiunt, data evectione publica, per Africam & Mauritaniam, inde ad Hiſpanias brevi tractu facias navigare. Et inde nihilominus his in ſingulis epiſcopis ſingulas tractorias tribuas, ut ipſi ad ſupradictum locum intra diem Kalendarum Auguſtarum poſſint pervenire: celeriter intimaturus iiſdem, ut antequam proficiſcantur, debeant diſponere, quatenus abſentibus ipſis & diſciplina competens habeatur, & nulla forte ſeditio, vel aliquorum altercatio, quæ ad maximum dedecus ſpectet, oriatur. De cetero plena cognitione ſuſcepta finis adhibeatur. Quia cum præſentiam ſui exhibuerint, univerſa quæ nunc in contentione eſſe noſcuntur, non immerito finem debent accipere maturum, ut protinus poſſint terminari atque componi. Nam cum apud me certum ſit, te quoque Dei ſummi eſſe cultorem, confiteor gravitati tuæ, quod nequaquam fas eſſe ducam, ut ejuſmodi contentiones & altercationes diſſimulentur a nobis, ex quibus forſitan commoveri poſſit ſumma divinitas, non ſolum contra humanum genus, ſed etiam in meipſum, cujus curæ nutu ſuo cœleſti terrena omnia moderanda commiſit [δ] ut ſecus aliquid hactenus incitata [ε] decernat. Tunc enim revera & pleniſſime potero eſſe ſecurus, & ſemper de promptiſſima benevolentia potentiſſimi Dei proſperrima & optima quæque ſperare, cum univerſos ſenſero concordi obſervantia fraternitatis venerari.

[a] facilitatem

Vide Auguſtini epiſtolas 68. 162. 165. & lib. 1. contra epiſtolam Parmeniani cap. 8.

[b] ſinceriſſimæ

Exemplum alterius [b] *epiſtolæ Conſtantini ad epiſcopum Syracuſanum, ut cum duobus aliis pergat ad Concilium Arelatenſe.*

[a] concordi obſervantiæ fraternitate.

[b] Apud Euſebium extat lib. x. hiſt. eccleſ. c. v.

CONSTANTINUS AUGUSTUS
Chreſto epiſcopo Syracuſano.

JAm quidem & antea [c], cum quidam improbo ac perverſo ſtudio de ſancti cœleſtiſque numinis cultu & fide catholica diſſidere cœpiſſent, ad reſecandas illorum hujuſmodi contentiones ita conſtitueram, ut miſſis aliquot e Gallia epiſcopis, tum advenire juſſis ab Africa iis, qui diverſarum partium erant, atque obnixius inter ſe, pertinaciuſque contendebant, præſente inſuper Romano epiſcopo, poſſet id omne, quod commotum videbatur, præſentibus ipſis accurata diſceptatione componi. Sed quia nonnulli, ut fere fit, ſuæ ipſorum ſalutis, & reverentiæ, quæ ſanctiſſimæ fidei debetur, obliti, privatas adhuc ſimultates exercere non ceſſant, dum prolato jam judicio acquieſcere nolunt, cauſanturque a paucis videlicet dictas ſententias fuiſſe, atque hos ipſos non omnibus quæ inquiri ante oportebat, diligenter examinatis, ad depromendum judicium præpropere feſtinanterque proceſſiſſe. Quo fit, ut & ipſi, quos fraternum & concordem animorum conſenſum retinere par erat, turpi aut nefaria potius diſſenſione diſcrepent, & averſis a ſanctiſſima religione hominibus ludibrii occaſionem præbeant. Propterea mihi ſedulo providendum fuit, ut hæc quæ poſt judicium prolatum ſedari voluntario aſſenſu debuerant, vel nunc tandem multis præſentibus exitum ſortiantur. Quoniam ergo plurimos ex diverſis compluribus locis epiſcopos in Arelatenſium oppido ad Kalendas Auguſti convenire præcepimus, tibi etiam per literas ſignificandum duximus, ut accepto a clariſſimo viro Latroniano [ζ] correctore Siciliæ publico vehiculo, cum duobus aliis ſecundæ ſedis, quos ipſe deligendos judicaveris, tribuſque una famulis, qui vobis in via miniſtrent, adſcitis, deſignatum in locum ad diem prædictam te conferas: ut per gravitatem tuam, & ceterorum qui conventuri ſunt unanimem conſpirantemque prudentiam, diſſidium hoc, quod male hactenus per fœdas quaſdam contentiones perſeverat, omnibus auditis, quæ ab iis qui inter ſe nunc diſſident, quoſque pariter adeſſe juſſimus, in medium proferentur, ad debitam religionem & fidem, fraternamque concordiam, vel ſero tandem revocari queat. Incolumen te Deus omnipotens multis annis cuſtodiat.

[c] Alia eſt a verſione Chriſtoforſoni.

α Al. *contra Cæcilianum.*
β Lege, *præbeat.*
γ Al. & *provinciis ſingulis quique.*
δ Al. & *ſecur.*
ε Al. *decernet.*
ζ Eruta hæc interpretatio ex apographo P. Jacobi Sirmondi.

ispravila ovakva njihova nastojanja, budući da su već poslani neki episkopi iz Galije, da se naredi da dođu i oni iz Afrike koji su podijeljeni na različite stranke i koji se uporno i tvrdoglavo svađaju, kako bi u prisustvu rimskog episkopa i njih samih sav taj očigledni sukob mogao brižljivom raspravom da se uskladi. No, pošto se sasvim očiglednim pokazalo da neki, zaboravivši na svoje spasenje i na pokornost koju duguju presvetoj vjeri, ne oklijevaju da bezobzirno sprovode u djelo lične mržnje i ne žele da se slože sa već donijetim zaključkom, navodeći kao uzrok da su pomenute odluke donijete samo od nekolicine, a i to da, pošto su ih oni sami prethodno marljivo razmotrili drugi ne treba da ih preispituju, pa su hitno i na brzu ruku požurili da se donese odluka. Zbog toga se dogodilo da se i oni, kod kojih se sa sigurnošću očekivalo da gaje bratsko i složno prijateljstvo, radije raziđu sa ružnom i opakom svađom i udaljivši se od presvete religije pruže ljudima razlog za podsmijeh. Zbog svega toga bio sam prinuđen da se marljivo pobrinem da oni, poslije donijetog zaključka, moraju da smire sve ove svađe i da napokon sada, kada svi budu prisutni, utvrde konačno rješenje. Dakle, kako sam naredio da se mnogi episkopi iz različitih krajeva skupe na avgustovske kalende u arelatenskom gradu /gradu Arlu/, također sam naredio da ti se pismom doznači da kada dobiješ službenu lađu od strane Latronijana[ζ], carskog namjesnika Sicilije, i uzmeš sa sobom dvojicu episkopa iz druge stolice, o čijem izboru ćeš ti da odlučiš, i još trojicu slugu koji će vam služiti na putu, treba da dođeš pomenutog dana na označeno mjesto, kako bi se pomoću tvoje mudrosti i zajedničke, složne, razumnosti ostalih koji će se okupiti, saslušali svi zbog kojih ove svađe još traju, kao i oni kojima smo također naredili da dođu. Kako se ne bi dogodilo da se ova nesloga, koja je do sada preko nekih gnusnih svađa donosila zlo, objelodani i kako bi mogla, iako kasno, da se ponovo prihvate dužna religija, i vjera, i bratska ljubav. Neka te svemogući Bog čuva kreposnog tokom mnogih godina.

NA ISTI NAČIN G I L.

IZ VERZIJE VALESIJA

Primjerak epistole cara Konstantina kojom naređuje da se održi Drugi episkopski sabor kako bi se otklonilo svako neslaganje među episkopima.

Konstantin Veliki sirakuškom episkopu Hrestu. Znajući da su neki, još ranije, sa opakom i pokvarenom dušom počeli da odstupaju od svete religije i božanske vrline, pa i od učenja katoličke crkve, ja sam, želeći da se svakako prekine njihova težnja, odlučio da se, s obzirom na to da su neki episkopi već poslani iz Galije, također pozovu i oni iz Afrike koji se, podijeljeni u dvije stranke, postojano i tvrdoglavo svađaju među sobom, kako bi u prisustvu episkopa grada Rima ta nesloga, koja očigledno postoji, mogla da se u njihovom prisustvu najmarljivijim ispitivanjem izgladi. Pošto neki pojedinci, što je sasvim očigledno, prenebregnuvši svoje spasenje i dužno poštovanje presvete vjere, ne oklijevaju da nastave sa ličnim neprijateljstvima i ne žele da prihvate već donijete zaključke, tvrdeći da su samo nekolicina episkopa donijeli taj u potpunosti određeni zaključak i, pošto su ga oni još ranije marljivo razmotrili, nije potrebno da ga svi ostali preispituju, pa su zato pristupili donošenju konačne odluke. Tako se dogodilo da su se i oni kojima je dolikovalo da među sobom gaje složnu i bratsku ljubav raziđu ružnim i, još gore, prokletim razdruživanjem i da se tako onim ljudima koji su se dušom otuđili od presvete religije pruži razlog za podsmijeh. Zato sam morao da se marljivo

[ζ] Ova iznijeta interpretacija je iz prepisa P. Jakova Sirmonda.

EADEM G. ET L.

Ex Versione Valesii.

Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς δι' ἧς προστάττει δευτέραν γενέσθαι σύνοδον ὑπὲρ τοῦ πᾶσαν τῶν ἐπισκόπων περιελεῖν διχοστασίαν.

Κωνσταντῖνος σεβαστὸς, Χρήσῳ ἐπισκόπῳ [α] Συρακουσίων. ἤδη μὲν πρότερόν τε ὁ φαύλως καὶ ἐνδιαστρόφως τινὲς περὶ τῆς θρησκείας τῆς ἁγίας καὶ ἐπουρανίου δυνάμεως καὶ τῆς αἱρέσεως τῆς καθολικῆς ἀποδιΐστασθαι ἤρξαντο, ἐπιτέμνεσθαι βουληθεὶς τὰς τοιαύτας αὐτῶν φιλονεικίας, οὕτω διετετυπώκειν, ὥστε ἀποσταλέντων ἀπὸ τῆς Γαλλίας τινῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν κληθέντων ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς τῶν ἐξ ἐναντίας μοίρας [β] καταλλήλως ἐνστατικῶς καὶ ἐπιμόνως διαγωνιζομένων. παρόντος τε καὶ τοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου, τοῦτο ὅπερ ἐδόκει κεκινῆσθαι, δυνηθῇ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτῶν μ^τι πάσης ἐπιμελοῦς διακρίσεως, κατορθώσεως τυχεῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς συμβαίνει, ἐπιλαθόμενοι τινὲς καὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδίας, καὶ τοῦ σεβάσματος τοῦ ὀφειλομένου τῇ ἁγιωτάτῃ αἱρέσει, ἔτι καὶ νῦν τὰς ἰδίας ἔχθρας παρατείνειν οὐ παύονται, μὴ βουλόμενοι τῇ ἤδη ἐξενεχθείσῃ κρίσει συντίθεσθαι. καὶ διοριζόμενοι ὅτι δὴ ἄρα ὀλίγοι τινὲς τὰς γνώμας καὶ τὰς ἀποφάσεις ἑαυτῶν ἐξήνεγκαν, ἢ καὶ μὴ πρότερον ἁπάντων τῶν ὀφειλόντων ζητηθῆναι ἀκριβῶς ἐξετασθέντων, πρὸς τὸ τὴν κρίσιν ἐξενέγκαι πάνυ ταχέως καὶ ὀξέως ἔσπευσαν, ἔκτε τούτων ἁπάντων ἐκεῖνα συμβαίνει γενέσθαι, τὸ καὶ τούτους αὐτοὺς ἀδελφικὴν καὶ ὁμόφρονα ὀφείλοντας ἔχειν ὁμοψυχίαν, αἰσχρῶς, μᾶλλον δὲ μυσερῶς ἀλλήλων ἀποδιεστάναι· καὶ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀλλοτρίας ἔχουσι τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς ἁγιωτάτης θρησκείας, ταύτην πρόφασιν χλεύης διδόναι. ὅθεν προνοητέον μοι ἐγένετο, ὅπως τοῦτο ὅπερ ἐχρῆν μ^τι τὴν ἐξενεχθεῖσαν ἤδη κρίσιν, αὐθαιρέτῳ συγκαταθέσει πεπαῦσθαι, κἂν νῦν ποτὲ δυνηθῇ πολλῶν παρόντων τέλους τυχεῖν. ἐπειδὴ τοίνυν πλείστους ἐκ διαφόρων καὶ ἀμυθήτων τόπων ἐπισκόπους εἰς τὴν [γ] Ἀρεταλησίων πόλιν εἴσω Καλανδῶν Αὐγούστων συνελθεῖν ἐκελεύσαμεν. καὶ σοὶ γράψαι ἐνομίσαμεν, ἵνα λαβὼν παρὰ τοῦ λαμπροτάτου Λαξωνιανοῦ τοῦ [δ] κοντήκτορος Σικελίας δημόσιον ὄχημα, συζεύξας σεαυτῷ καὶ δύο γέ τινας τῶν ἐκ τοῦ δευτέρου θρόνου οὓς ἂν σὺ αὐτὸς ἐπιλέξασθαι κρίνῃς, ἀλλὰ μὴν καὶ ζεῖς παῖδας τοὺς δυνησομένους ὑμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπηρετήσασθαι παραλαβὼν, εἴσω τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπὶ τῷ προειρημένῳ τόπῳ ἀπάντησον· ὡς ἂν διά τε τῆς σῆς στερρότητος, καὶ διὰ τῆς λοιπῆς τῶν συνιόντων ὁμοψύχου καὶ ὁμόφρονος συνέσεως, καὶ τοῦτο ὅπερ ἄχρι τοῦ δεῦρο φαύλως δι' αἰσχράς τινας ζυγωμαχίας παραμεμένηκεν, ἀκουσθέντων πάντων τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι παρὰ τῶν νῦν ἀπ' ἀλ-

A λήλων διεστώτων, ὥσπερ ὁμοίως παρεῖναι ἐκελεύσαμεν, δυνηθῇ εἰς τὴν ὀφειλομένην θρησκείαν καὶ πίστιν, ἀδελφικήν τε ὁμόνοιαν, κἂν βραδέως ἀνακληθῆναι. ὑγιαίνοντά σε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ διαφυλάξοι ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσιν.

Exemplum epistolæ Constantini imperatoris, qua alteram episcoporum synodum fieri jubet, ut omnis episcoporum dissensio tollatur.

Constantinus Augustus Chresto Syracusanorum episcopo. Jam quidem antea cum nonnulli pravo ac perverso animo a sancta religione cœlestique virtute & ab ecclesiæ catholicæ sententia dissidere cœpissent, hujusmodi eorum contentionem præcidere cupiens ita constitueram, ut missis e Gallia quibusdam episcopis; accitis etiam ex Africa iis qui duas in partes divisi, pertinaciter inter se atque obstinate contendunt; præsente quoque Romanæ urbis episcopo, id quod commotum fuisse videbatur, sub horum præsentia posset diligentissima examinatione componi. Sed quoniam nonnulli, ut fere fit, & propriæ salutis & venerationis, quæ sanctissimæ fidei debetur, obliti, privatas adhuc simultates prorogare non cessant: prolatæ jam sententiæ acquiescere nolentes, asserentesque paucos admodum episcopos sententiam tulisse, qui nec omnibus quæ prius inquiri oportebat diligenter excussis, ad depromendum judicium properanter accessissent. Unde ut & ipsi quos concordi ac fraterno inter se animo esse decuerat, turpi seu potius detestanda secessione dissideant; & iis hominibus qui a sanctissima religione alieno sunt animo, subsannandi occasio præbeatur. Idcirco mihi sedulo providendum fuit, ut hæc quæ post depromptum judicium voluntaria assensione jam finita esse debuerant, nunc tandem multorum interventu finem possint accipere. Quoniam igitur plurimos ex diversis ac prope infinitis locis episcopos in urbem Arelatensem intra Kalendas Augusti jussimus convenire: tibi quoque scribendum esse censuimus, ut accepto publico vehiculo a viro clarissimo Latroniano correctore Siciliæ, adjunctis tibi duobus secundi ordinis quos tu eligendos putaveris, tribus item servulis qui in itinere vobis ministrare possint, intra eumdem diem ad prædictum locum occurras; quod tum per tuam gravitatem, tum per ceterorum in unum coeuntium unanimem concordemque solertiam controversia hæc, quæ per fœdissimam altercationem ad hoc usque temporis perduravit, auditis omnibus eorum qui nunc inter se dissident, quos etiam adesse jussimus, allegationibus, ad congruam religionis & fidei observantiam fraternamque concordiam tandem aliquando possit revocari. Incolumem te Deus omnipotens diutissime servet.

4 EPI-

α pro Συρακοσίων.
β Lege, κατ' ἀλλάλων.
γ Ἀρηλατησίων.
δ Lege, Κονρήκτορος.

pobrinem da se sve ono što je poslije donijete konačne odluke trebalo da se dobro-voljnom saglasnošću prihvati, napokon, sada može posredovanjem mnogih dovede do kraja. Pa tako, pošto sam naredio da se mnogi episkopi iz različitih i mnogobrojnih mjesta skupe na avgustovske kalende u arelatenskom gradu, procijenio sam da treba da pišem i tebi, da, čim dobiješ službenu lađu od presvijetlog muža Latronijana, carskog namjesnika Sicilije, priključivši k sebi dva episkopa iz drugog reda, za koje ti budeš smatrao da treba da se odaberu, sa još trojicom slugu koji treba da vam služe na putu, požuriš [α]da stigneš na određeni dan u pomenuto mjesto. Tada bi se, kako preko tvoje razumnosti, tako i drugih, jednim složnim dogovorom i zajedničkom umješnošću razriješila ova nesuglasica koja se u vidu najružnije svađe održala sve do danas, i kada se saslušaju svi koji se sada ne slažu među sobom, a kojima sam, također, naredio da dođu ovdje i navedu svoja mišljenja, da bi se bar jednom mogle obnoviti skladno poštovanje religije i vjere i bratska sloga. Neka te svemogući Bog još dugo vremena čuva.

EPISTOLA [α] ARELATENSKOG SABORA
do pape Silvestra o događajima koji su se na njemu zbili i kanonima koji su iz njega proizišli

Najvoljenijem papi Silvestru, Marinus, [β]Agrecius, Natalis, Teodorus, Proterius, [γ]Vocius, Verus, [a]Probatius, Cecilianus, Faustinus, Surgentius, Gregorius, Reticius, Ambitausus, [b]Termatius, Merokles, Pardus, Adelfius, [δ]Hibernius, Fortunatus, [ε]Aristasius, Lampadius, Vitalis, Maternus, Liberius, Gregorius, Krescens, Avitianus, Dafnus, Orientalis, Kvintasius, Viktor, Epiktetus, vječno spašenje u Bogu. [(a)]

Čvrsto povezani zajedničkom sponom ljubavi i jedinstvom katoličke majke crkve, voljom presvetog cara skupili smo se kod arelatenskog grada, odakle te, [c]najuzvišeniji papo, sa zasluženim poštovanjem pozdravljamo. Tamo smo do kraja raščistili sa ljudima mahnitog uma, pogubnim i opasnim po naš zakon i tradiciju, koji su sada sasvim prezreli naklonost našeg Boga, tradiciju i mjerilo istine, jer kod njih nije postojala nikakva razumnost u izlaganju, niti bilo kakva mjera ili dokaz u optuživanju. Zato su oni i po sudu Boga i po sudu majke crkve, koja uvijek spoznaje i razotkriva svoju čeljad, bili ili kažnjeni ili protjerani. O da si, voljeni brate, mogao da prisustvuješ takvom prizoru gdje se toliko njih okupilo, jer vjerujemo da bi se

---

[α] Iz edicije Jakova Sirmonda; i iz MSS. Collegii Parisiensis Soc. Jesu /Pariskog kolegijuma društva Isusovog/.U jednoj od tih kolekcija koju neki nazivaju Dionisijana, naznačeni mali indeks sabora ovdje se odnosi na arelatenski, i stoji riječima samog Isidora: *I Arelatenski sabor sa šest stotina episkopa na kome su bila utvrđena XXII kanona, čiji je tvorac pretežno Silvester, papa grada Rima, preko svojih legata, kao i S. Marin arelatenski episkop: sa dolje potpisanima Rheticio Eduorum, nazvanim Lugdenskim i ostalima, i, kako neki navode, održanog u vrijeme presvijetlog Konstantina.* Ove riječi se čitaju i u dekretu Gracijana od dijela XI dist. 16. Ovdje smo, također, naveli epistolu Silvestra MS. Colbert. 1951. Kanoni MSS. 5141, koja je bila napisana u Pitenskim ceduljama; *Sabor episkopa održan u Areletu i upućen episkopu Silvestru.* Harduin koji je dao zabilješke.

[β] MS *Acratius.*

[γ] MS. *Voccius.*

[a] Prtobatianus

[b] Terminatius

[δ] Možda *Eburius.*

[ε] Možda *Anastasius.*

[(a)] U kolekciji koja je u MS Vatikanu – Palatinu 574. Ovom saboru je utvrđen ovaj naziv: *Arelatenski sabor od šest stotina episkopa. presvetom gospodaru, bratu Silvestru, sastanak šest stotina episkopa koji su se ujedinili u u arelatenskom gradu, ono što smo odlučili zajedničkim savjetovanjem doznačujemo tvojoj milosti*. Poslije toga slijede XX kanona. Njih braća Balerini u Dissert. De Antiq. Collect. Canon. Par. 2. cap. X &. 2. praefiksa tom. 3. Iz djela S. Leona izdatih 1757. godine u Veneciji.

[c] Najpobožniji.

[4] EPISTOLA [α] SYNODI ARELATENSIS ad Silvestrum papam, de rebus in ea gestis, & canonibus ab ea constitutis.

Dilectissimo Papæ Silvestro, Marinus, [β] Agræcius, Natalis, Theodorus, Proterius, [γ] Vocius, Verus, [a] Probatius, Cæcilianus, Faustinus, Surgentius, Gregorius, Reticius, Ambitausus, [b] Termatius, Merocles, Pardus, Adelfius, [δ] Hibernius, Fortunatus, [ε] Aristasius, Lampadius, Vitalis, Maternus, Liberius, Gregorius, Cresceus, Avitianus, Dasnus, Orientalis, Quintasius, Victor, Epictetus, in domino æternam salutem. (*a*)

a Probatianus, b Terminatius.

COmmuni copula caritatis & unitate matris ecclesiæ catholicæ vinculo inhærentes, ad Arelatensium civitatem piissimi imperatoris voluntate adducti, inde te, [c] glorioſissime papa, commerita reverentia salutamus. Ubi graves ac pernicioſos legi nostræ atque traditioni, effrænatæque mentis homines pertulimus: quos & Dei nostri præsens auctoritas, & traditio ac regula veritatis ita respuit, ut nulla in illis aut dicendi ratio subsisteret, aut accusandi modus ullus, aut probatio conveniret. Ideo judice Deo & matre ecclesia, quæ suos novit & comprobat, aut damnati sunt, aut repulsi. Et utinam, frater dilectissime, ad hoc tantum spectaculum interesse tanti fecisses; profecto credimus, quia in eos severior fuisset sententia prolata: & te pariter nobiscum judicante, cœtus noster majore lætitia exultasset. Sed quoniam recedere a partibus illis minime potuisti, in quibus & apostoli quotidie sedent, & cruor ipsorum sine intermissione Dei gloriam testatur. Non tamen hæc sola nobis visa sunt tractanda, frater carissime, ad quæ fueramus invitati. Sed & consulendum nobisipsis censuimus: & cum diversæ sint provinciæ ex quibus advenimus, ita & varia contingunt, quæ nos censemus observare debere. Placuit ergo, præsente Spiritu sancto & angelis ejus, ut & his qui singulos quos [ς] movebat judicare, proferremus de quiete præsenti. Placuit etiam a te qui majores diœceses tenes, per te potissimum omnibus insinuari. Quid autem sit quod senserimus, scripto nostræ mediocritatis subjunximus. At id primo in loco de vita nostra atque utilitate tractandum fuit, ut quia unus pro multis mortuus est & resurrexit, ab omnibus tempus ipsum ita religiosa mente observetur, ne divisiones vel dissensiones in tanto obsequio devotionis possint exurgere. [d] Censemus ergo pascha domini per orbem to-

c religiosissime

d Vetus collectio canonum mon. S. Benigni cap. 23.

A tum una die observari. De his quoque qui quibuscumque locis ordinati fuerint ministri, [ζ] in ipsis locis perseverent. De his etiam qui arma [α] in pace projiciunt, placuit abstineri eos a communione. De Circissariis agitatoribus qui fideles sunt, placuit eos quamdiu agunt, a communione separari. De his qui in infirmitate sunt constituti, & [b] credere volunt, placuit eis manum imponi. De præsidibus autem, qui fideles sunt, & ad præsidatum consiliunt, ita placuit, ut cum promoti fuerint, literas quidem accipiant ecclesiasticas communicatorias; ita tamen, ut in quibuscumque locis gesserint, ab episcopis ejusdem loci cura de illis agatur; & si cœperint contra disciplinam agere, tunc demum a B communione excludantur. Et de his quidem qui in repub. agere volunt, similiter. [ζ] De Afris autem, quod propria sua lege utuntur ut rebaptizent, placuit ut ad ecclesiam si aliquis hæreticus venerit, interrogent eum symbolum; & si perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus tantum ei imponatur. Quod si interrogatus symbolum, non responderit trinitatem hanc, [c] merito baptizetur, &c. Tunc tædians [η] jussit omnes ad suas sedes redire. Amen.

Item Andegavensis cap. 22.

α ut

b recedere

c tunc

[ε] Synodi ejusdem editio vulgata, solos canones & episcoporum nomina complectens, cum breviario epistolæ suprascriptæ.

C SYNODUS EPISCOPORUM, QUI IN civitate Arelatensium apud Marinum episcopum ecclesiæ catholicæ, temporibus Constantini Augusti, Volusiano & Anniano coss. convenerunt.

TITULI CANONUM. [θ]

I. *Ut uno die & tempore paschа celebretur.*
II. *Ut ubi quisque ordinatur, ibi permaneat.*
III. *Ut qui in [α] pace arma projiciunt, excommunicentur.* α bello prælio
IV. *Ut aurigæ, dum agitant, excommunicentur.*
V. *Ut theatrici, quamdiu agunt, excommunicentur.*
D VI. *Ut in infirmitate conversi manus impositionem accipiant.*
VII. *De fidelibus, qui præsides fiunt, vel rempublicam agere volunt.*
VIII. *De baptismo eorum qui ab hæresi convertuntur.*
IX. *Ut qui confessorum literas afferunt, alias accipiant.*
X. *Ut is cujus uxor adulteraverit, aliam illa vivente non accipiat.*

α Ex editione Jacobi Sirmondi; & ex Mss. Collegii Parisiensis Soc. Jesu. In uno eorum, collectioni, quam Dionysianam quidam vocant, præfixus Conciliorum indiculus, hæc habet de Arelatensi, verbis Isidori ipsius: *Concilium Arelatense I. sexcentorum Episcoporum, in quo statuti sunt Canones XXII. quorum auctor maxime Sylvester urbis Romæ Papa per Legatos, & S. Marinus Arelatensis Episcopus extiterunt: subscribentibus Rheticio Eduorum, Vocato Lugdunensi & ceteris: actum temporibus Constantini Augusti, ut quidam asserunt.* Quæ verba & in Decreto Gratiani leguntur ex parte, XI. dist. 16. Contulimus etiam hanc Epistolam Sylvestri cum MS. Colbert. 1951. Canones cum MSS. 5141. in Schedis Pithœanis scriptum erat; *Concilium Episcoporum Arelate celebratum, & directum Sylvestro Episcopo.* Harduinus qui sequentia quoque adnotavit.

β MS. *Acratius.*
γ MS. *Voccius.*
δ forte *Eburius.*
ε forte *Anastasius.*
ς Ita MS. Colbert. qui & Pithœan. sed locus videtur esse mutilus.
ζ MS. Colbert. 1951. *De Africa.*
η Constantinus videlicet jussit per rescriptum, quod post Arelatenses Canones subjunctum est.
θ Ex Collectione Isidori.
(*a*) In collectione, quæ continetur in MS. Vaticano — Palatino 574. Synodo huic titulus iste præfigitur: *Synodus Arelatensis sexcentorum Episcoporum. Domino sanctissimo Fratri Sylvestro cœtus Episcoporum sexcentorum, qui adunati fuerunt in Oppido Arelatensi, quid decreverimus communi consilio caritati tuæ significavimus.* Tum subduntur Canones XX. Hæc Ballerini Fratres in Dissert. de Antiq. collect. Canon. par. 2. cap. X. §. 2. præfixa tom. 3. Operum S. Leonis edit. Venetæ anni 1757.

donijeta odluka onda još strože odnosila na njih, a naš bi se sabor, pošto bi ti sudio zajedno sa nama, uznosio još većom radošću. No, svakako, ti uopšte nijesi mogao da napustiš te poslove kojima se apostoli svakodnevno bave i čiji tok neprestano potvrđuje slavu Boga. Ipak, najdraži brate, nije nam dato na razmatranje samo ovo za što smo bili pozvani. Zato smo zaključili kako je neophodno da se međusobno posavjetujemo, jer kao što su različite provincije iz kojih dolazimo, tako su i različita pitanja koja se tiču nas i koja, kako smatramo, treba pažljivo da razmotrimo. Dakle, bilo je po volji Svetom duhu i njegovim anđelima da i sa tim pojedincima [ς] kojima treba da se sudi progovorimo o sadašnjem pomirenju. Odlučio je, takođe, da tebi, najmoćnijem, koji držiš najveće dijeceze, treba da se priklone svi. Ono, pak, što je bilo neophodno da razmotrimo priključili smo našem sažetom spisu.Na prvom mjestu je trebalo da se raspravlja o našem životu i korisnosti, jer, pošto je jedan umro i uskrsnuo radi svih, onda treba svi religioznim poimanjem da poštuju taj događaj, da se kod tolikog odanog žrtvovanja ne bi mogle pojaviti razmimoilaženja i nesloge. [d] Zato smatramo da pasha Gospodova treba da se u cijelom svijetu slavi u isto vrijeme. O onima koji budu određeni da služe u nekim mjestima, da ostaju u tim istim mjestima. O onima, pak, koji se u miru laćaju oružja,oni treba da se odstrane iz zajednice. O cirkisarijama agitatorima koji su vjernici, oni treba sve dok rade da se odvoje od zajednice. O onima koji su zapali u malodušnost, a žele da [b] vjeruju, njima treba da se pruži pomoć. O poglavarima koji su vjernici i razmišljaju o poglavarstvu, sa njima treba da se postupi tako, da kada budu izabrani prihvate zvanične crkvene spise, no ipak da u svim mjestima gdje budu radili episkop tog mjesta vodi brigu o njima, pa ako počnu da rade suprotno od utvrđenog učenja, onda da se isključe iz zajednice. Isto važi i za one koji žele da se bave državnim poslom. [ζ] O Afrikancima, pošto oni koriste svoje sopstveno pravilo da bi ponovo krštavali, onda ako neki jeretik priđe crkvi oni treba da ispitaju njegov simbol vjere, pa ako utvrde da je on kršten u Ocu i Sinu i Svetome duhu, tek tada da mu se pruži pomoć. No, ako ispitani simbol ne bude u skladu sa Trojstvom, [c] onda da se s pravom krsti itd. Zatim, gadeći ih se [η] naredio je da se svi vrate u svoja sjedišta. Amen.

Popularno /vulgata/ izdanje ovog sabora
sadrži samo kanone i imena episkopa sa brevijarom dolje navedene epistole.

SABOR EPISKOPA

koji su se skupili u arelatenskom gradu kod episkopa katoličke crkve Marina, u vrijeme presvijetlog Konstantina, Volusiana & Aniana.

NASLOVI KANONA. [θ]

I. *Da se u istom danu i u isto vrijeme slavi pasha.*
II. *Da svako služi tamo gdje je određen.*
III. *Da se ekskomuniciraju oni koji u [*]miru bacaju oružje.*
IV. *Da se ekskomuniciraju aurige kada agituju.*

[ς] Takođe MS. koji i Pitheon., no čini se da je mjesto okrnjeno.
[d] Stara kolekcija kanona man. S. Renigni cap. 23. Takođe Andegravensis cap. 2 t.
[b] Se povrate.
[ζ] MS. Colbert. 1951. *O Africi.*
[η] Konstantin je to naredio preko carskog reskripta, koji je dodat poslije arelatenskih kanona.
[θ] Iz kolekcije Isidora.
[*] Ratu, boju.

XI. *De puellis quæ gentilibus junguntur.*
XII. *Ut clerici fœneratores excommunicentur.*
XIII. *De iis qui ſcripturas ſacras, vaſa dominica, vel nomina fratrum tradidiſſe dicuntur.*
XIV. *Ut qui falſo accuſant fratres ſuos, uſque ad exitum excommunicentur.*
XV. *Ut diacones non offerant.*
XVI. *Ut ubi quiſque fuit excommunicatus, ibi communionem conſequatur.*
XVII. *Ut nullus epiſcopus alium conculcet epiſcopum.*
XVIII. *De diaconibus urbicis, ut ſine presbyterorum conſcientia nihil agant.*
XIX. *Ut peregrinis locus ſacrificandi detur.*
XX. *Ut ſine tribus epiſcopis nullus epiſcopus ordinetur.*
XXI. *Ut presbyteri, aut diacones, qui ad alia loca ſe transferunt, deponantur.*
XXII. *De apoſtatis, qui in infirmitate communionem petunt.*

BREVIARIUM EPISTOLÆ.

Domino ſanctiſſimo fratri Silveſtro Marinus, vel cœtus epiſcoporum qui adunati fuerunt in oppido Arelatenſi.

caritative ſit

[a] QUid decreverimus communi conſilio [*] caritati tuæ ſignificavimus, ut omnes ſciant quid in futurum obſervare debeant.

CANONES.

I.

De conſec. diſt. 3. De obſervatione paſchæ.

PRimo loco *d* de obſervatione [6] paſchæ [β] dominici, ut uno die & uno tempore per omnem orbem a nobis obſervetur, & juxta conſuetudinem literas ad omnes tu dirigas.

II.

De his qui in quibuſcumque locis ordinati fuerint miniſtri, in ipſis locis perſeverent.

III.

Ivo part. x. cap. 12.

De his qui arma projiciunt in [a] pace, placuit abſtineri eos a communione.

[a] prælio. *Surius, quem tacito ejus nomine exſcripſit Binius, notat in cod. MS. perpetuſſe legi in bello, videriquemagis conſentaneum tales puniri tanquam deſertores.*

IV.

e De agitatoribus qui fideles ſunt, placuit eos, quamdiu [γ] agitant, a communione ſeparari.

V.

[δ] De theatricis, & ipſos placuit quamdiu agunt, a communione ſeparari.

VI.

f De his qui in infirmitate credere volunt, placuit eis debere manum imponi.

VII.

g De præſidibus, qui fideles ad præſidatum proſiliunt, [ζ] placuit ut cum promoti fuerint, literas accipiant eccleſiaſticas communicatorias; ita tamen, ut in quibuſcumque locis geſſerint, ab epiſcopo ejuſdem loci cura de illis agatur, & cum cœperint contra diſciplinam agere, tum demum a communione excludantur. Similiter & de his qui rempublicam agere volunt.

VIII.

De conſec. diſt. 4. De Arianis.

[η] De * Afris, [ς] quod propria lege ſua utuntur ut rebaptizent, placuit ut ſi ad eccleſiam aliquis de * hæreſi venerit, interrogent eum ſymbolum; & ſi perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto eſſe baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum ſanctum. Quod ſi interrogatus non reſponderit hanc trinitatem, baptizetur.

* *Binius legit* Ariani de hac

Quidam admodum antiqui codices ſic habent hunc canonem, inquit Surius, quem Nicolinus & Binius exſcripſerunt: De Afris, quod propria lege ſua utuntur, ut rebaptizent, placuit ut ſi ad eccleſiam, &c.

IX.

i De his qui confeſſorum literas afferunt, placuit, ut ſublatis eis literis accipiant communicatorias.

X.

Ivo P. VIII. cap. 278.

De his qui conjuges ſuas in adulterio deprehendunt, & iidem ſunt adoleſcentes fideles, & prohibentur nubere, placuit ut inquantum poſſit conſilium eis detur, ne viventibus uxoribus ſuis, licet adulteris, alias accipiant.

XI.

De puellis fidelibus quæ gentilibus junguntur, placuit ut aliquanto tempore a communione ſeparentur.

XII.

14. q. 4. Miniſtri qui fenerant.

De miniſtris qui fenerant, placuit eos juxta formam divinitus datam a communione [κ] abſtineri.

XIII.

k De his qui ſcripturas ſanctas tradidiſſe dicuntur, vel vaſa dominica, vel nomina fratrum ſuorum, placuit nobis, ut quicumque eorum ex actis publicis ſuerit detectus, non verbis nudis, ab ordine cleri amoveatur. Nam ſi iidem aliquos ordinaſſe fuerint deprehenſi, & [a] de his quos ordinaverint ratio ſubſiſtit, [ν] non illis obſit ordinatio. Et quoniam multi ſunt qui contra eccleſiaſticam regulam pugnare videntur, & per teſtes

[a] hi, quos ordinaverint, rationales ſubſiſtant.

α Cum tribus MSS. Pariſienſibus Collegii Soc. Jeſu, in quibus eſt Collectio Iſidori, contulit hos Canones Harduinus, pluresque notulas adjecit. Nos iis omiſſis, quæ e Sirmondi notis infra adferendis decerptæ ſunt, reliquas hic ſubjicimus. β MS. *Dominicæ*: Merlini editio: *Domini*. γ MS. *agunt*. δ Eliberitanum cap. 62.
ε Merlinus, *ita placuit*. ς MSS. noſtri quatuor antiquiſſimi, quippe annorum (ut harum rerum æſtimatores ſentiunt) amplius 800. habent, *de Arriis*. Collectio Canonum vetus MS. in eodem Collegio Pariſ. Soc. Jeſu, & MS. Colbert. n. 5141. & Merlini, aliorumque vetuſtæ editiones, quemadmodum Gratianus 109. de Conſecr. diſt. 4. *De Arrianis*. Neque uſquam video appellari codicem, præter unum Tilianum, in quo legatur *de Afris*, quemadmodum Surius edidit, quem Binius, & alii ſunt ſecuti. Tamen in Epiſt. ſynodica *de Afris*, vel *de Africa* exhibet Codex MS. Pithœi, qui nunc eſt Colbertinus 1951. *Harduinus*. ζ Al. *abſtinere*. η Merlin. *non tamen illis ſubſiſtat ordinatio*.

V. *Da se ekskomuniciraju licemjeri /teatrici/ dok agituju.*
VI. *Da oni koji su zapali u malodušnost prihvate pomoć.*
VII. *O vjernicima koji su poglavari ili žele da se bave državnim poslovima.*
VIII. *O krštenju onih koji su se okrenuli jeresi.*
IX. *Da oni koji pripovijedaju spise propovjednika, prihvataju i druge.*
X. *Da onaj čija je žena učinila preljubu /koji je naveo ženu na preljubu?/, ne uzima drugu dok je ona živa.*
XI. *O djevojkama koje se udaju za srodnike.*
XII. *Da se ekskomuniciraju klerici lihvari.*
XIII. *O onima koji kažu da su sveti spisi iznosili gospodove stvari i imena /njegove/ braće.*
XIV. *Da oni koji lažno optužuju svoju braću budu ekskomunicirani.*
XV. *Da se đakoni ne prikazuju.*
XVI. *Da ondje gdje neko bude ekskomuniciran, tamo i traži zajednicu.*
XVII. *Da ni jedan episkop ne prezire drugog episkopa.*
XVIII. *O gradskim đakonima - da ne preduzimaju ništa bez znanja prezvitera.*
XIX. *Da se hodočasnicima da mjesto za propovijedanje.*
XX. *Da se ni jedan episkop ne bira bez tri episkopa.*
XXI. *Da se postave prezviteri ili đakoni na mjesta onih koji se prebacuju u druga mjesta.*
XXII. *O apostatima koji u malodušnosti traže zajednicu.*

BREVIJAR EPISTOLE

Presvetom gospodaru, bratu Silvestru, Marin, odnosno sabor episkopa koji su se ujedinili u arelatenskom gradu.

[α] Ono što smo odlučili na zajedničkom saboru doznačujemo tvojoj milosti, kako bi svi znali na šta ubuduće treba da obrate pažnju

KANONI

I.

Najprije [d]o održavanju [β]božanske pashe, da je svi mi u cijelom svijetu slavimo u istom danu i u isto vrijeme i prema običaju koji ti u pismu određuješ za sve.

II.

O onima koji su bili određeni da služe u bilo kojim mjestima, u tim mjestima i da ostaju.

III.

O onima koji u [a]miru bacaju oružje, oni treba da se isključe iz zajednice.

IV.

[e]O agitatorima koji su vjernici, oni treba sve dok [γ]agituju da se odvoje od zajednice.

[α] Sa tri Mss. Parisiensibus Collegii Soc. Jesu, u kojima je kolekcija Isidora, iznio je Harduin ove kanone i dodao mnoge male pribilješke. Mi ovdje priključujemo zabilješke koje su ostale od onih koje su propuštene, a koje, uzete od Sirmonda, treba dodati dolje.
[d] De consec. Dist. 3. De observatione paschae.
[β] MS. *Dominice:* izdanje Merlina: *Domini.*
[a] Boju. *Sirije, koga je ne navodeći mu ime prepisao Binije, označava u cod. MS, u veoma starom zakonu* u ratu *i čini se da više odgovara da se takvi kazne kao*
[γ] MS. a*gunt.*

teſtes redemptos putant ſe ad accuſatio- A
nem admitti debere, omnino non admit-
tantur, niſi ut ſupra diximus, actis pu-
* omni ſe ſuſpicione carere. blicis docuerint. *

XIV.

ℓ De his qui falſo accuſant fratres ſuos, placuit eos uſque ad exitum non communicare. α

XV.

De diaconibus quos cognovimus multis locis offerre, placuit minime fieri debere.

XVI.

De his qui pro delicto ſuo a commu- B
nione ſeparantur, placuit ut in quibuſcumque locis fuerint excluſi, eodem loco communionem conſequantur. β

XVII.

* conculcet. Ivo part. v. cap. 228. Ut nullus epiſcopus alium epiſcopum* inculcet.

XVIII.

De diaconibus urbicis, ut non γ ſibi tantum præſumant; ſed honore presbyteris reſervent, ut ſine conſcientia ipſorum nihil tale faciant.

XIX.

Ivo part. 5. cap. 216. De epiſcopis peregrinis qui in urbe C
ſolent venire, δ placuit eis locum dari ut offerant.

XX.

De his qui uſurpant ſibi quod ſoli debeant epiſcopos ordinare, placuit ut nullus hoc ſibi præſumat, niſi aſſumptis ſecum aliis ſeptem epiſcopis. Si tamen non potuerit ſeptem, infra tres non audeat ordinare.

XXI.

Ivo P. VI. cap. 172. De presbyteris, aut diaconibus, qui
ſolent dimittere loca ſua in quibus or- D
dinati ſunt, & ad alia loca ſe transferunt, placuit ut eis locis miniſtrent, quibus præfixi ſunt. Quod ſi relictis locis ſuis ad alium ſe locum transferre voluerint, deponantur.

XXII.

ε De his qui apoſtatant, & nunquam ſe ad Eccleſiam repræſentant ς ne quidem pœnitentiam agere quærunt, & poſtea infirmitate ª arrepti petunt communionem ; placuit eis non dandam communionem niſi revaluerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ. ζ

ª correpti. Vide Cypr. ep. III. ad Antonianum.

In Cod. Lucenſi 124. reperi concilio huic Arelatenſi adjectos ſex canones, quos ſtatim ſubdo, quamquam mihi perſuaſum eſt ad aliam forte Arelatenſem ſynodum pertinere. Adjunguntur autem continuata numerorum ſerie cum præcedentibus. Admoniſſe autem lectores juvat ſinceros Arelatenſes canones hic numerari XXIII. cum duo ibidem in unum coaluerint.

XXIV.

Placuit ut quantum poteſt inhibeatur viro ne dimiſſa uxore vivente liceat, ut aliam ducat ſuper eam. Quicumque B autem hoc fecerit alienus erit a catholica communione.

XXV.

Placuit ut mulierem corruptam clericus non ducat uxorem, vel is qui laicus mulierem corruptam duxerit, non admittatur ad clerum.

XXVI.

De aliena eccleſia clericum ordinare alibi nullus epiſcopus uſurpet; quod ſi fecerit; ſciat ſe eſſe judicandum cum inter fratres de hoc fuerit appetitus.

XXVII.

Abſtentum clericum (alia manus ſed C
antiqua addit *vel abſentem*) alterius eccleſiæ alia non admittat; ſed pacem in eccleſia inter fratres ſimplicem tenere cognoſcat.

XXVIII.

Venientem de Donatiſtis vel de Montenſibus per manus impoſitionis ſuſcipiantur ; ex eo quod contra eccleſiaſticum ordinem baptizare videntur.

XXIX.

Præterea, quod dignum, pudicum, & honeſtum eſt, ſuademus fratribus ut ſa- D
cerdotes & Levitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia miniſterio quotidiano occupantur. Quicumque contra hanc conſtitutionem fecerit a clericatus honore deponatur.

T I T U L I,

Seu epitome Canonum Arelatenſium ex vetuſta collectione MS. Codicis 490. Lucenſis ſcripti Sæc. VIII.

EX CONCILIO ARELATENSE.

I.

E Uno die uno tempore Paſcha teneatur.

II.

α Addunt Merlinus & Crabbe: *ſed falſum teſtem juſta ſcripturam impunitum non licere eſſe.*
β Cum iſto Canone in quibuſdam MS. tanquam membrum ejus ſequens conjungitur: ſed alii cum Burch. & Ivone diſtinguunt. γ Merlinus, ut Crabbe, *ut non aliqui per ſe præſumant.* δ Ivo p. 5. c. 216. & Burch. l. 1. c. 116. hic addunt: *quos veraciter Epiſcopos ſcimus eſſe* ex Concil. Arel. 1. c. 20. ε Eliberitanum c. 46. cui Concilio hunc canonem Arelatenſem tribuit Burchardus l. 19. c. 134. ς Merlinus recte: *nec quidem.*
ζ Poſt relatos Canones Mſſ. Codices Pariſ. Collegii Soc. Jeſu hæc habent. *Explicitunt Canones Arelatenſes, quos Epiſcopi ſexcenti ſiverunt, qui in civitatem Arelatenſium apud Martinum Epiſcopum Eccleſiæ Catholicæ, temporibus Conſtantini Auguſti, Voluſiano, & Anniano Coſſ. convenerunt.* In Cod. Corb. quem in his ſubſcriptionibus ſecutus eſt Sirmondus: *Nomina Epiſcoporum cum Clericis ſuis, vel quanti, ex quibus provinciis ad Arelatenſem Synodum convenerint, ſub Marino Epiſcopo, temporibus Conſtantini, ad dirimenda ſchiſmata, vel pravas omnium intentiones, Voluſiano & Anniano Coſſ.* Hard.

V.

[δ]O licemjerima /teatricima/, da i oni treba da se odvoje od zajednice sve dok djeluju.

VI.

[f]O onima koji u malodušnosti žele da vjeruju, njima treba da se pruži pomoć.

VII.

[g]O poglavarima koji kao vjernici streme upravljanju, [ε]treba pošto budu odabrani da se drže zvaničnih crkvenih spisa, no, ipak, u svim mjestima gdje budu radili episkop tog mjesta da vodi brigu o njima, pa ako počnu da rade suprotno od utvrđenom učenju, onda da se isključe iz zajednice. Isto važi i za one koji nastoje da se bave državnim poslom.

VIII.

[7]O [*]Afrikancima, [ς]pošto koriste svoje pravilo da ponovo krštavaju, onda, ako se neko iz jeresi prikloni crkvi, treba da ispitaju njegov simbol, pa ako utvrde da je on kršten u Ocu i Sinu i Svetome duhu da mu pomognu kako bi primio Sveti duh. Ako, pak, ispitanik ne bude odgovarao ovom trojstvu, onda da se krsti.

Baš na ovaj način stari kodeksi sadrže ovaj kanon, kaže Sirije, kojeg prepisuju Nikolin i Binije: O Afrikancima, pošto koriste svoje pravilo da prekrštavaju, treba ako kod crkve itd.

IX.

[i]O onima koji izlažu spise propovjednika hrišćanstva, oni treba da uz njih prihvate i zvanične spise hrišćanstva.

X.

O onima koji uhvate svoje žene u preljubi, a isti su maloljetni vjernici i kojima je vrijeme da se žene, njima treba, koliko je moguće, da se pruži savjet, da dok su njihove /supruge/ žive, mada preljubnice, ne uzimaju druge. (**?**)

XI.

O djevojkama vjernicama koje se udaju za srodnike, one treba na neko vrijeme da se odstrane iz zajednice.

XII.

O državnim službenicima koji lihvare, oni treba na bogomdani način da se [ζ]odstrane iz zajednice.

XIII.

[k]O onima koji navode da su sveti spisi iznosili božanske stvari ili imena braće, treba svako od njih, za koga se otkrije da se bavi javnim poslovima, da se, ne samo praznim riječima, već

[δ] Eliberitanum cap. 62.

[ε] Merlin, *tako treba.*

[7] De consec. Dist. 4. O Arijanima / De Arianis/.

[*] *Binije čita* Arijanima.

[ς] Mss. Naša četiri najstarija, koja (kako znaju poštovaoci ovih stvari) imaju svakako više od 800, *O Arijanima.* Stara zbirka kanona MS. U istom kolegiju Paris. Soc. Jesu, & MS. Colbert. n. 5141. & Merlina i stara izdanja drugih, kako i Gratianus 109. de Consecr. Dist. 4. *O Arijanima. nije*sam vidio niti jedan kodeks, osim jednog Tilijana, u kome se čita *de Afris,* kako je Sirije izdao, a koga su slijedili Binije i drugi. Ipak, u saborskoj epistoli kodeks MS Pithoei iznosi *de Afris,* ali i *de Afeica,* koji sada ima Kolbertinus 1951. *Harduinus.*

[ζ] Al. *abstinere.*

II.

Quis ubi ordinatus fuerat permaneat.

III.

Qui arma projicit in pace excommunicetur.

IV.

Agitatores, dum agitant excommunicentur.

V.

Similiter & Theatrici.

VI.

Qui in infirmitate converti volunt manus impositionem accipiant.

VII.

De Prisidebus (sic) ut cum conscientia episcopi sui communicet.

VIII.

Ex Arrio veniens in Catholico si in Trinitate confessus baptizatus fuerit manus impositionem accipiat; si non, baptizetur.

IX.

Qui confessorum literas portant alias recipiant.

X.

Si cujus uxor adulteraverit, non licet aliam accipere.

XI.

Puellæ fideles quæ cum Gentilibus junguntur excommunicentur.

XII.

Clerici qui fœnerant excommunicentur.

XIII.

Si quis Scripturas, vasa dominica, vel nomina fratrum per se aut per alios detexerit cum verberibus deponatur.

XIV.

Qui falsa accusant fratres usque in exitum excommunicentur.

XV.

Diaconus non offerat.

XVI.

Pœnitens ubi acceperit orationem ibi & communicet.

XVII.

Nullus episcopus nullum episcopum conculcet.

XVIII.

Diacones urbicus nihil agat sine presbytero suo.

XIX.

Episcopo peregrino detur locus offerre.

XX.

Sine tribus episcopis non ordinetur episcopus.

XXI.

Si quis clericus dimiserit locum suum & in alio fuerit excommunicetur.

XXII.

De his qui apostatant, & tardius revertentur non recipiendis nisi dignam pœnitentiam egerint.

Nomina episcoporum cum clericis suis, quinam, & ex quibus provinciis ad Arelatensem synodum convenerint.

CHrestus episcopus, Florus diaconus, ex civitate Syracusanorum, provincia Sicilia.

Proterius episcopus, Agrippa & Pinus diacones, de civitate Capuensium, provincia Campania.

Pardus episcopus, Crescens diaconus, de civitate Arpiensium, provincia Apulia.

Theodorus episcopus, Agathon diaconus, de civitate Aquilejensi, provincia Dalmatia.

Claudianus & Vitus presbyteri, Eugenius & Cyriacus diacones, ex urbe Roma missi a Silvestro episc.

Merocles episcopus, Severus diaconus, de civitate Mediolanensi, provincia Italia.

Oresius episcopus, Nazarius lector, de civitate Massiliensi, provincia Viennensi.

Marinus episcopus, Salamas presbyter, Nicasius, Afer, Ursinus, & Petrus, diacones, de civitate Arelatensium, provincia Viennensi.

Verus episcopus, Bedas exorcista, de civitate Viennensi, provincia suprascripta.

Daphnus episcopus, Victor exorcista, de civitate Vasensi, provincia Viennensi.

Faustinus presbyter, de civitate Arausicorum, provincia quæ supra.

Innocentius diaconus, Agapius exorcista, ex portu Nicaensi.

Romanus presbyter, Victor exorcista, de civitate Aptensium.

ITEM DE GALLIIS.

Imbetausius episcopus, Primigenius diaconus, de civitate Rhemorum.

Avitianus episcopus, Nicetius diaconus, de civitate Rotomagensium. [Ausonius sive Avidanus.]

Reticius episcopus, Amandus presbyter, Philomatius diaconus, de civitate Augustodunensium.

Vocius episcopus, Petulinus exorcista, de civitate Lugdunensium.

Maternus episcopus, Macrinus diaconus, de civitate Agrippinensium.

Genialis diaconus, de civitate Gabalum, provincia Aquitanica. [episcopus.]

Orientalis episcopus, Flavius diaconus, de civitate Burdegalensi.

Agrœcius episcopus, Felix exorcista, de civitate Treverorum.

Mamertinus episcopus, Leontius diaconus, de civitate (*a*) Elosatium.

Eborius episcopus, de civitate (*b*) Eboracensi, provincia Britannia.

Restitutus episcopus, de civitate Londinensi, provincia suprascripta.

Adelfius episcopus, de civitate Colonia Londinen-

α Al. *Quiriacus*. β Al. *quos Silvester Episcopus misit*. γ Duo MSS. *Herosius*. δ MS. noster. *Ex Provincia Callia*. ε Supra *Ambitausus*. ς Al. *Amandinus*. ζ Al. *Ptolinus*. η Al. MS. *Eburius*.
(*a*) Colbertinus Codex apud P. Coustant legit *Tolosa*. (*b*) Idem Tubricentium.

istinski, isključi iz klerikalnog reda. No, ako se otkrije da su isti određivali druge u crkveno zvanje, a za one koje su odredili postoji [a]razlog, onda se njima [η]ne osporava to uređivanje. A budući da postoje mnogi koji rade suprotno crkvenom propisu i preko prikup-ljenih svjedoka dokazuju da mogu sebi da dopuste da optužuju, to, svakako, ne treba da im se dozvoli, osim ako, kako smo gore naveli, poučavaju prema zvaničnim dokumentima.

U cod. Lucensi 124 otkriva se da je ovom arelatenskom saboru dodato šest kanona, koje odmah priključujem dolje, premda lično smatram da se možda odnose na drugi arelatenski sabor. Prethodnima se, takođe, priključuje neprekinuta serija brojeva. Čitaocima treba da se napomene da je uz čiste arelatenske kanone ovdje nabrojan i XXIII kanon pošto su se dva na istom mjestu spojila u jedan.

XIV.

[l]O onima koji lažno optužuju svoju braću, sa njima ne treba da se opšti sve do smrti.[α]

XV.

O đakonima za koje smo saznali da se ističu u mnogim mjestima, oni treba u potpunosti da se uklone.

XVI.

O onima koji su zbog ličnog prestupa odvojeni od zajednice, oni treba da se isključe iz određenog mjesta, [β]i to iz samog mjesta gdje su se priključili zajednici.

XVII.

Da se ni jedan episkop ne [*]nameće bilo kom drugom episkopu.

XVIII.

O gradskim đakonima, da ne preduzimaju ništa unaprijed [γ]na svoju ruku, već da to ostavljaju dužnosti prezvitera, jer ništa takvo ne smiju da rade bez njihovog saznanja.

XIX.

O episkopima hodočasnicima koji imaju običaj da dolaze u grad, [δ]njima treba da se dodijeli mjesto gdje bi se pokazivali.

XX.

O onima koji sebi prisvajaju pravo da mogu sami da biraju episkope, treba da se odredi da niko to sebi ne smije da dozvoli, ako uz sebe nema sedam drugih episkopa. Ako, pak, ne bude moguće da ih budu sedmorica, u tom slučaju ne smije da vrši izbor bez najmanje trojice.

XXI.

O prezviterima ili đakonima koji imaju običaj da napuštaju mjesta u koja su određeni i da se prebacuju u druga, oni mora da služe u mjestima koja su im naznačena. No, ako budu nastojali, otkako napuste svoja mjesta, da se prebace u drugo, onda da se ostave.

---

[a] Oni su bili racionalni za one koje su odredili.
[η] Merlin. *ipak, da se njima ne osporava određivanje.*
[α] Merlin i Krabe dodaju: *ali pravo je i da lažni svjedok bude svakako kažnjen po slovu* zakona.
[β] U nekim MS. dodaje se tom kanonu kao njegov sastavni dio, ali drugi, zajedno sa Burch. i Ivone ga odvajaju.
[*] Conculcet. Ivo part. V. Cap. 228.
[γ] Merlin, kao i Krabe, *da nijedan sam ne preduzima ništa.*
[δ] Ivo p. 5. c. 216. & Burch. L. I. c. 116. ovdje dodaju: *za koje episkope istinski znamo da to jesu* Iz Concil.Arel. I. c. 20.

Deſunt hæc in Colbertino.

nenſium ; *exinde ſacerdos presbyter*, *Arminius* diaconus.

Liberius epiſcopus, Florentius diaconus, de civitate Emerita, provincia Hiſpania.

Sabinus presbyter, de civitate Bætica.

Natalis presbyter, Cytherius diaconus, de civitate Urſolenſium.

Probatius presbyter, Caſtorius diaconus, de civitate Tarracone.

Clementius presbyter, Rufinus exorciſta, de civitate Cæſarauguſta.

a Geneſius. β α Termatius presbyter, Victor lector, de civitate Baſtigenſium.

Fortunatus epiſcopus, Deuterius diaconus, de civitate Cæſarienſi, Provincia Mauritania.

Quintaſius epiſcopus, Ammonius presbyter, de civitate Caralis, provincia Sardinia.

ITEM PROVINCIA AFRICA,

Cæcilianus epiſcopus, de civitate Carthaginenſi; cum ipſo Sperantius diaconus.

Lampadius epiſcopus, de civitate Utina.

Victor epiſcopus, de civitate Utica.

Anaſtaſius epiſcopus, de civitate Beneventina.

Fauſtus epiſcopus, de civitate Tuborbitana.

Surgentius epiſcopus, de civitate Pocofeltis.

Victor epiſcopus, de civitate Legiſvolumini, provincia Numidia.

Vitalis epiſcopus, de civitate Verenſium.

Gregor. epiſcopus, de loco qui eſt (*a*) in portu Romæ.

Epictetus epiſcopus, a Centumcellis.

Leontius & Mercurius presbyteri ab Oſtiis.

b *Epiſtola imp. Conſtantini, ubi dixit, quia pars Donati, quomodo ſe rentes ſic litigant, ut denuncient & appellent imperatorem & deſiderent audiri poſt epiſcoporum judicata*: Ex appendice ad Optatum pag. 283 edit. Pariſ.

Reſcriptum b *Conſtantini Auguſti poſt ſynodum, ad epiſcopos qui interfuerant, ut ad ſuas provincias revertantur.*

CONSTANTINUS AUGUSTUS epiſcopis catholicis cariſſimis fratribus ſalutem.

ÆTerna & religioſa incomprehenſibilis pietas Dei noſtri nequaquam permittit humanam conditionem diutius in tenebris oberrare; neque patitur exoſas quorumdam voluntates uſque in tantum pervadere, ut non ſuis præclariſſimis luminibus denuo pandens iter ſalutare, eas det ad regulam juſtitiæ converti. Habeo quippe cognitum multis exemplis, hæc eadem ex meipſo metior. Fuerant enim in me primitus, quæ juſtitia carere videbantur; nec ulla putabam videre ſupernam potentiam, quæ c juxta ſecreta pectoris mei gererem. Equidem hæc, ut dixi, æquam fortunam debuerunt ſortiri, ſcilicet omnibus malis redundantem: ſed Deus omnipotens in cœlis per ſæcula reſidens tribuit quod non merebar. Certo jam neque dici, neque enumerari poſſunt ea, quæ cœleſti ſua in me famulum ſuum benevolentia conceſſit, ſanctiſſimi antiſtites Chriſti ſalvatoris, fratres cariſſimi. Gaudeo igitur equidem ſpecialiter, gaudeo quod tandem habita juſtiſſima dijudicatione, eos ad meliorem ſpem fortunamque revocaſtis, quos malignitas diaboli videbatur a præclariſſima luce legis catholicæ ſua perſuaſione avertiſſe. O vere victrix providentia Chriſti ſalvatoris, ut etiam his conſuleret, qui jam deſciſcentes a veritate, quodammodo adverſus ipſam arma a inducentes gentibus ſe copulaverant. Qui ſi vel nunc vera fide voluerint obſequia ſanctiſſimæ legi deferre, intelligere poterunt, quantum ſibi nutu Dei ſit proviſum. Et hoc quidem, ſanctiſſimi fratres, ſperabam etiam in eis quibus ingenita eſt maxima durities animi, poſſe b reprehendi. Sed non profuit apud eos recta dijudicatio, neque in eorum ſenſus ingreſſa eſt divinitas propitia. Re vera enim non immerito ab his procul abſceſſerit Chriſti clementia, in quibus manifeſta luce claret, hujuſmodi eſſe, ut eos etiam a cœleſti proviſione exoſos cernamus; c quæ in ipſos tanta veſania perſeverat, cum incredibili arrogantia perſuadeant ſibi quæ nec dici nec audiri fas eſt, deſciſcentes a recto judicio dato, quo cœleſti proviſione meum judicium eos comperi poſtulare, quæ vis malignitatis in eorumdem pectoribus perſeverat. Quotiens a me jam ipſo improbiſſimis aditionibus ſuis ſunt condigna reſponſione oppreſſi? qui utique ſi hoc ante oculos habere voluiſſent, minime hoc ipſum interpoſuiſſent. Meum judicium poſtulant, qui ipſe judicium Chriſti expecto. Dico enim ut ſe veritas habet, ſacerdotum judicium ita debet haberi, ac ſi ipſe d dominus reſidens judicet. Nihil enim licet his aliud. ſentire, vel aliud judicare, niſi quod Chriſti magiſterio ſunt edocti. Quid igitur ſentiunt maligni homines, officia ut vere β ε dixit diaboli? Perquirunt ſæcularia, relinquentes cœleſtia. O rabida furoris audacia! ſicut in cauſis gentium fieri ſolet, appellationem interpoſuerunt. Equidem gentes, minora interdum judicia refugientes, ubi juſtitia f deprehendi poteſt, magis ad majora judicia auctoritate interpoſita ad appellationem ſe conferre ſunt ſolitæ. Quid hi detractores legis, qui renuentes cœleſte judicium, meum putaverunt poſtulandum, ſic ſentire de Chriſto ſalvatore: Ecce jam proditores, ecce ſine ulla acriori diſquiſitione, ipſi per ſemet prodiderunt facinora ſua. Quæ ab ipſis ſentitur humanitas, qui γ in ipſo Deo immanes profilierunt? Equidem, fratres cariſſimi, licet hæc in ipſis videantur deprehenſa, nihilominus vos, qui domini ſalvatoris ſequimini viam, patientiam adhibete, data his adhuc optione quid putent deligendum; ac ſi eos in iiſdem videritis perſeverare, protinus cum his quos dominus dignos cultu ſuo judicavit proficiſcimini & redite ad proprias ſedes; meique mementote, ut mei ſalvator noſter ſemper miſereatur. Ceterum direxi meos homines, qui eoſdem infandos deceptores religionis protinus ad comitatum meum perducant, ut ibi degant, ibi ſibi mortem pervideant. Dedi quoque literas competentes ad eum, qui vicariam præfecturam per Africam tuetur, ut quotquot hujus inſaniæ ſimiles invenerit, ſtatim eos ad comitatum meum dirigat, ne ulterius ſub tanta claritate Dei noſtri ea ab ipſis fiant, quæ maximam iracundiam cœleſtis providentiæ poſſint incitare. Incolumes vos Deus omnipotens tribuat votis meis & veſtris per ſæcula, fratres cariſſimi

a inducentes

b deprehendi *longe melius*

c quæ in ipſis

d Qui vos audit, me audit. Deteſtatio procacis Donatiſtarum

e dixi, Optatus lib. 1. contra Parmen

f reprehendi *legendum arbitror* Aug. ep. 68. in collat. tertiæ diei; contra ep. Petiliani l. 2. & l. 4. contra Creſconium cap. 7.

No-

α *Termaſius* in MS. noſtro. β MS. *dixiſti*. γ pro *in ipſum Deum*. (*a*) Colbert. *Ex parte ab Urbe*

XXII.

[ε]O onima koji su otpadnici i nikada ne pristupaju crkvi, [ς]niti žele da se u bilo čemu pokore, a kada ih kasnije [a] obuzme nemoć traže crkveno pomilovanje, oni ne treba da dobiju crkveno pomilovanje, osim ako se ne poprave i počnu da izvršavaju dostojna djela pokajanja.[ζ]

XXIV.

Treba, koliko je moguće, da se spriječi da muž protjeruje svoju ženu dok je ona živa, kako bi doveo drugu umjesto nje. A svako koji to bude učinio biće isključen iz katoličke zajednice.

XXV.

Klerik ne treba da uzima za suprugu pokvarenu ženu, ili ako neki laik uzme za suprugu pokvarenu ženu, da se ne pušta kod klera.

XXVI.

Ni jedan episkop ne smije da prisvaja pravo za sebe da na drugom mjestu vrši izbor klerika iz tuđe crkve, jer ako to bude učinio treba da zna da će mu se suditi onda kada braća to zatraže.

XXVII.

Odstranjenog klerika (druga ruka je kasnije dodala *ili odsutnog*) iz neke crkve druga crkva da ne prihvata, jer treba da se zna da između braće treba da vlada jedinstvena sloga.

XXVIII.

Oni koji dolaze od Donatista ili od Montensa treba da se prihvataju uz pruženu pomoć, jer je očigledno da su krštavani suprotno crkvenom pravilu.

XXIX.

Osim toga, što je dostojanstveno, pošteno i časno, preporučujemo braći da sveštenike i levite ne povezuju sa svojim ženama, jer su zauzeti svakodnevnom službom. Svako ko prekrši ovu odluku da se liši klerikalne časti. (**?**)

NASLOVI
ili epitome arelatenskih kanona iz stare kolekcije MS. kodeksa 490. Lucenskog spisa iz VIII vijeka.

IZ ARELATENSKOG SABORA

I.

U isti dan i isto vrijeme da se slavi pasha.

II.

Onaj koji je negdje određen tamo da se zadržava.

[ε] Eliberitanum c. 46. kome saboru ovaj arelatenski kanon pripisuje Burhard l. 19. c. 134.

[ς] Merlin pravilno: *nec quidem.*

[a] Correpti. Vidi Cypr. ep. l. 11 kod Antonijana.

[ζ] Poslije iznijetih kanona Mss. Kodeksi Paris. Colegii Soc. Jesu imaju sljedeće: *Izlažu arelatenske kanone koje je sastavilo šeststo episkopa, koji su se skupili u arelatenskom gradu, kod episkopa katoličke crkve Marina, u vreme Konstantina Velikog, Volusiana, & Aniana Coss.* U kodeksu Corb. kojeg je u ovim subskripcijama slijedio Sirmond. *Imena episkopa sa njihovim klericima, i koliko i iz kojih provincija su se skupili na arelatenski sabor kod svog episkopa Marina, u vreme Konstantina, kako bi se razbio raskol i izopačenosti kod svih u njihovim shvatanjima.* Hard.

III.

Da se ekskomunicira onaj koji odbacuje oružje u miru.

IV.

Da se ekskomuniciraju agitatori dok agituju.

V.

Isto i licemjeri.

VI.

Oni koji žele da se preobrate u malodušnosti, da prihvataju pruženu pomoć.

VII.

O poglavarima (sic), da djeluju sa znanjem svog episkopa.

VIII.

Ako se zna da je onaj koji je od Arija prešao u katolike bio kršten u Trojstvu, onda da prihvati pruženu pomoć, a ako nije, onda da se pokrsti.

IX.

Oni koji sa sobom nose spise hrišćanskih propovjednika, da primaju i druge.

X.

Ako nečija žena bude izvršila preljubu, on ne treba da uzima drugu.

XI.

Da se ekskomuniciraju djevojke koje se udaju za srodnike.

XII.

Da se ekskomuniciraju klerici koji lihvare.

XIII.

Ako neko sam ili preko drugih bude istakao spise, božanske stvari ili imena braće, da se ekskomunicira.

XIV.

Oni koji lažno optužuju braću, da se ekskomuniciraju sve do smrti.

XV.

Da se đakon ne eksponira.

XVI.

Tamo gdje kažnjenik bude primio nalog, tamo i da djeluje.

XVII.

Ni jedan episkop da se ne nameće bilo kom drugom episkopu.

XVIII.

Gradski đakoni da ne preduzimaju ništa bez svog prezvitera.

XIX.

Episkopu hodočasniku da se odredi mjesto propovijedanja.

XX.

Bez tri episkopa da se ne bira episkop.

XXI.

Ako klerik napusti svoje mjesto, da se ekskomunicira.

XXII.

Da se ne prihvataju oni koji su otpadnici, a kasnije se vraćaju, osim ako ne pokažu dostojno pokajanje.

Deset imena episkopa sa njihovim klericima,
kako i iz kojih provincija su se okupili na arelatenskom saboru.

Episkop Krestus, đakon Florus, iz sirakuškog civitata, provincije Sicilije.
Episkop Proterius, đakoni Agripa i Pinus, iz kapuanskog civitata, provincije Kampanije.
Episkop Pardus, đakon Krescens, iz arpienskog civitata, provincije Apulije.
Episkop Teodorus, đakon Agaton, iz akvilejskog civitata, provincije Dalmacije.
Prezviteri Klaudianus i Vitus, đakoni Eugenius i [α]Kiriakus, [β]poslati iz grada Rima od episkopa Silvestra.
Episkop Merokles, đakon Severus, iz mediolanskog civitata, provincije Italije.
[γ]Episkop Oresius, lektor Nazarius, iz masilejskog civitata, vienske provincije.
Episkop Marinus, prezviter Salamas, đakoni Nicasius, Afer, Ursinus i Petrus, iz arlskog civitata, vienske provincije.
Episkop Verus, egzorcist Bedas, iz vienskog civitata, gore navedene provincije.
Episkop Dafnus, egzorcist Viktor, iz vasenskog civitata, vienske provincije.
Prezviter Faustinus, iz arauskog civitata, provincije kao gore.
Đakon Inocentius, egzorcist Agapius, iz luke nikejske luke.
Prezviter Romanus, egzorcista Viktor, iz aptenskog civitata.

[δ]ISTO TAKO OD GALA[ς]

[ε]Episkop Imbetausius, đakon Primigenius, iz civitata Remorum.
[a]Episkop Avitianus, đakon Nicetius, iz civitata Rotomagensium.
Episkop Reticius, prezviter Amandus, đakon Filomatius, iz civitata Augustodunensium.
Episkop Vocius, egzorcista [ζ]Petulinus, iz civitata Lugdunensium.
Episkop Maternus, đakon Makrinus, iz civitata Agripinensium.

[α] Al. *Quiriacus.*
[β] Al. *koje je poslao episkop Silvester. Callia.*
[γ] Dva MSS. *Horosius*
[δ] MS. naš. *Iz Provincije.*
[ς] Al. *Amandinus.*
[ε] Takođe Am*bitausus.*
[a] Ausonius ili Avidanus.
[ζ] Al. *Pitolinus.*

[b]Đakon Genialis, iz civitata Gabalum, provincije Akvitanika.
Episkop Orientalis, đakon Flavius, iz civitata Burdegalensi.
Episkop Agroecius, egzorcista Feliks, iz civitata Trevorum.
Episkop Mamertinus, đakon Leontius, iz civitata [(a)]Elosatium.
[η]Episkop Eborius, iz civitata [(b)]Eboracensi, provincia Britania.
Episkop Restitutus, iz civitata Londinensi, iz gorenavedene provincije.
Episkop Adelfius, iz civitata Kolonia Londinensium ; *odatle sveštenik prezviter, Arminius* – ovo nedostaje u Kolbertinskom kodeksu - đakon.
Episkop Liberius, đakon Florentius, iz civitata Emerita, provincije Hispania.
Prezviter Sabinus iz civitata Betika.
Prezviter Natalis, đakon Kiterius, iz civitata Ursolensium.
Prezviter Probatius, đakon Kastorius, iz civitata Tarakone.
Prezviter Klementius, egzorcista Rufinus, iz civitata Cesaroaugusta.
[a α]Prezviter Termatius, lektor Viktor, iz civitata Bastigensium.
Episkop Fortunatus, đakon Deuterius, iz civitata Cesariensi, provincije Mauritanije.
Episkop Kvintasius, prezviter Amonius, iz civitata Karalis, provincije Sardinia.

ISTO IZ PROVINCIJE AFRIKA

Episkop Cecilianus, iz civitata Kartaginensi, sa đakonom Sperancijem.
Episkop Lampadius, iz civitata Utina.
Episkop Viktor iz civitata Utika.
Episkop Anastasius iz civitata Beneventina.
Episkop Faustus iz civitata Tuborbitana.
Episkop Surgentius iz civitata Pokofeltis.
Episkop Viktor iz civitata Legisvolumini, provincije Numidia.
Episkop Vitalis iz civitata Verensium.
Episkop Gregor iz mjesta koje se nalazi [(a)]u rimskoj luci.
Episkop Epiktetus iz Kontumcele.
Prezviteri Leontius i Merkurius iz Ostije.

Reskript [b] Konstantina Velikog poslije sabora,
episkopima koji su na njemu učestvovali da se vrate u svoje provincije.

KONSTANTIN VELIKI
najdražoj braći katoličkim episkopima, pozdrav.

Vječna i religiozna ljubav našeg nedokučivog Boga nikako ne dopušta da ljudska sudbina dugo luta u mraku obmane, niti dozvoljava da mrska stremljenja pojedinaca toliko mnogo

[b] Episkop.
[(a)] Kolbertinski kodeks kod P. Coustant čita *Tolosa.*
[η] Al. MS. *Eburius.*
[(b)] Takođe Tubricentium.
[a] Genesius.
[α] *Termasius* u našem MS.
[(a)] Colbert. *Ex portu ab Urbe.*
[b] *Iz epistole cara Konstantina, gdje je navedenoda su se kao stranci tako svađali, da su javili i pozvali cara i zatražili da se saslušaju poslije donijetih odluka episkopa*: Iz apendiksa ad Optatum pag. 183 edit. Paris.

preovladaju da ne bi, pružajući iznova svojim sjajnim zracima saznanja put spasenja, učinio da se oni okrenu načelu pravičnosti. Ja to pouzdano znam po mnogim postupcima, jer to isto procjenjujem po samome sebi. Naime, postupao sam katkad očigledno nepravedno, a nijesam ni pomišljao da božja moć može da sazna tajne koje nosim u mom srcu. A baš su oni, kako sam rekao, određivali moju istinsku sudbinu, naravno uz obilje svakakvog zla, no svemogući Bog koji vjekovima upravlja sa višnjih nebesa dodijelio mi je ono što nijesam zasluživao. Jer sasvim sigurno, braćo najvoljenija, ne mogu niti da se iskažu, niti da se nabroje sve one blagodati koje je meni, svom sluzi, pružio presveti poglavar Hrista spasioca. I baš se posebno radujem, radujem što ste njih, otkako je napokon usvojen najpravedniji zaključak, vratili boljoj nadi i sreći, njih koje je pakost đavola svojim uvjeravanjem odvratila od predivne svjetlosti katoličkog učenja. O to istinsko, pobjedonosno proviđenje Hrista spasioca, što se brine i o onima koji su se, odstupajući od istine i na određeni način [a] ratujući protiv nje, spojili sa varvarskim narodima. Ipak, ako bi oni i sada istinskom vjerom poželjeli da prihvate blagodati presvetog učenja, mogli bi da spoznaju koliku bi korist ubuduće imali u okrilju Boga. I nadao sam se, presveta braćo, da baš to mogu [b] prihvatiti čak i oni kod kojih je urođena najveća okrutnost duše. Ali, nije njima pomoglo ispravno rasuđivanje, niti je doprlo do njih božansko milosrđe. Pa tako, sasvim zasluženo se od njih toliko udaljilo Hristovo milosrđe koje ih blistavom svjetlošću obasjava, da smo sasvim sigurni da su se na taj način u potpunosti udaljili od božanske zaštite; [c] jer kod njih samih tako čvrsto opstoji tolika mahnistost da sa svojom nevjerovatnom drskošću ubeđuju u ono što nije dopušteno niti da se govori, niti da se sluša, odstupajući tako od pravilno donijetog suda, tako da je božanskim nastojanjem određeno da moj sud odredi koja sila zla preovlađuje u njihovim srcima. Koliko samo sam ih puta ja u njihovim zlonamjernim pristupima prinuđivao na dostojni odgovor? Da su, barem, poželjeli da ovo uzmu u obzir, onda ne bi uopšte to isto dovodili u pitanje. Traže moj sud, koji i sam čekam božji sud. Tvrdim, naime, da se istinskim sudom smatra sud koji treba da donose sveštenici i onaj kada sam vladajući [d] gospodar sudi. Jer njima ne dolikuje da drugačije osjećaju ili drugačije sude, osim onako kako su poučeni u Hristovoj nauci. Pa šta misle ti zli ljudi, da se istinski mogu [β] [e]izvršavati đavolove službe? O bezobzirna drskost mahnitosti! Kao što se događa u parnicama kod prostih ljudi, zatražili su apelaciju. Uistinu, prosti ljudi ponekad, izbjegavajući niže sudove gdje treba da se [f] dosudi pravda, više običavaju da se nametnutom voljom služe apelacijom višim sudovima. Kako, onda, ovi hulitelji zakona koji, izbjegavajući božji sud, smatraju, kada tako misle, da ja treba da sudim o njima?! I eto, tako su te izdajice bez ikakve mučne istrage sami od sebe otkrili svoje zločine. Kakva to čovječnost može da se očekuje kod tih ljudi koji, pomahnitali, nasrću [γ]na samog Boga. Doista, braćo najmilija, vi koji slijedite gospodnji put, treba da imate strpljenja za sve što je kod njih uočeno, dopuštajući im, još uvijek, slobodnu volju da sami procijene šta treba da izaberu, pa ako uočite da oni uporno ostaju pri svome, odmah da ih otpremite na put zajedno sa onima za koje je gospod presudio da su dostojni njegovog kulta i vratite ih u njihova sjedišta, a mene da, svakako, podsjetite kako mi je naš spasilac uvijek blagonaklon. Uostalom, ja sam poslao moje

[a] Induentes.
[b] Deprehendi, *mnogo bolje*
[c] Quis in ipsis
[d] Koji sluša vas, sluša mene. Gnušanje od bestidnosti Donatista.
[β] MS. d*ixisti.*
[e] Dixi, Optatus lib. I, protiv Parmen.
[f] S*matram da treba čitati* reprehendi. Aug. ep. 68. u kol. Trećeg dana protiv ep. Petilijanal.2 i l.4. protiv Kreskonija cap. 7.
[γ] Za *in ipsum Deum.*

ljude da odmah dovedu u moj carski dvor te gadne obmanjivače religije, da tu ili provedu neko vrijeme ili tu spoznaju smrt. Također sam poslao odgovarajuće pismo onome koji se brine o vikarskoj prefekturi u Africi, s tim da koliko god nađe onih koji podržavaju ovu bezumnost, odmah da ih uputi u moj carski dvor, kako ne bi te besramnosti, koje bi trebalo da pobuđuju najveći gnjev božanskog proviđenja, i dalje ostajale u tolikoj milosti našeg Boga. Neka vas kreposne, braćo najvoljenija, svemogući Bog za navijek usliši u zavjetima mojim i vašim.

Godine 341:
Papa Julije pokušava da brani učenje rimske crkve koja se sukobila sa istokom, najviše iliričkim arijancima i manihejima koje predstavljaju Valens iz Murse i Prevalitanac Ursacije[10]

S. JULIJE (337 - 352)

8

GODINE 341.

Brani kanone i moć Apostolske stolice u odnosu na Istočnjake

S. Athan., *Apol. contra Arian*., 21-35 (MG 25, 282 ss.). - Coustant, 353. - Mansi II, 1211 ss. - ML 8, 880. - JK 186. (1)

Juliju Daniju, (2)Flakilu, Narcisu, Euzebiju, Mariju, Macedoniju, Teodoru i njihovim drugovima koji su nam pisali iz Antiohije, pozdrav u Bogu.

Pročitao sam pismo koje su mi donijeli moji prezviteri Elpidije i Filoksen i veoma sam se začudio, jer smo mi pisali sa poštovanjem i pouzdanošću u istini, a vi ste odgovorili uvredljivo i ispod dostojanstva. Naime, preko epistole se pokazala oholost i nadmenost njenih pisaca, što je, pak, tuđe hrišćanskoj vjeri. Trebalo je, naime, na ono što je napisano sa poštovanjem da se jednako odgovori, a ne sa uvredom. Nije li dokaz hrišćanske ljubavi to što su poslani prezviteri da hrabre posrnule i da one koji su pisali podstiču da dođu, i da, najprije, pošto se napokon svi slože, naša braća ne budu dalje zlostavljana, niti da ih vi pakosno napadate? No, ja ne znam šta vas je toliko razgnjevilo da posumnjate u nas, tako da smo uvidjeli da vi nijeste govorili radi naše časti, već sa očiglednim pretvaranjem. Naime, prezviteri koji su bili poslani i koji je trebalo da se vrate radosni, vratili su se razočarani, jer su uočili šta se tamo događa. Ja, pak, otkako sam pročitao pismo i pošto sam dugo u sebi razmišljao, zadržao sam epistolu kod sebe, nadajući se da će bar neko od vaših doći, pa tako ona neće biti potrebna, jer bi se mnogi ražalostili ako bi se javno objelodanila. No, pošto niko nije došao, bilo je neophodno da se objelodani i priznajem vam, da su svi bili zaprepašćeni i jedva da su mogli da se odluče da povjeruju da ste vi mogli ovakvo nešto da napišete, jer ste u toj epistoli iznijeli više mržnje nego hrišćanske ljubavi. Pa ako je onome koji je diktirao da se epistola tako napiše razlog bio elokvencija, onda se on na ovaj način uopšte ne obazire na druge. Naime, kod crkvenih pitanja ne treba da se slijedi primjer elokvencije, već apostolski kanoni, i treba da se nastoji da se ne okalja ni mrvica od onoga što postoji u crkvi. Ovdje vrijedi kao crkvena izreka, bolje je objesiti mlinski kamen kao magarcu oko vrata i tako se udaviti, nego okaljati i najmanju

[10] *Acta Romanorum pontificum, Vaticanis 1943, vol. 1, p. 37*.

(1) Ovu Julijevu epistolu, "najlepši spomenik starine", kako kaže Tilemont (*H. E*. VII, p. 278; cf. i Batifol, *La paix constantin.,* p. 422-31), pošto je prva sasvim iznova sačuvana epistola rimskog pontifeksa i, svakako, zbog važnosti njene građe smatrali smo da je u potpunosti potrebno da se reprodukuje ovdje cijela. - Ne držim da je s. Atanasije u Apologiju umetnuo grčki primjerak, već prije interpretaciju sada izgubljenog latinskog originala. Bilo kako bilo, grčki tekst, takođe kao interpretacija sličnija originalu, treba da se istakne pred današnjim latinskim tekstom, koji su izdavači dali kao retroverziju.

(2) Dianius episkop Cezareje Kapad., Flacillus Antiohije, Narcissus Neronije, Eusebius konstantinopoljski, Maris halkedonski, Macedonius Mopsustenski, Teodor Herakleje.

S. IULIUS (337 - 352)

8

Canones et auctoritatem Sedis Romanae contra Orientales defendit. **ANNO 341.**

S. Athan., *Apol. contra Arian.*, 21-35 (*MG* 25, 282 ss.). — Coustant, 353. — Mansi II, 1211 ss. — *ML* 8, 880 s . — *JK* 186. (1)

Ἰούλιος Δανίῳ, (2) καὶ Φλακίλλῳ, Ναρκίσσῳ, Εὐσεβίῳ, Μακεδονίῳ, Θεοδώρῳ, καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ Ἀντιοχείας γράψασιν ἡμῖν, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Iulius Danio, (2) Flaccillo, Narcisso, Eusebio, Mari, Macedonio, Theodoro, et sociis eorum, qui Antiochia nobis scripsere, dilectis fratribus, in Domino salutem.

Ἀνέγνων τὰ γράμματα τὰ διὰ τῶν πρεσβυτέρων μου Ἐλπιδίου καὶ Φιλοξένου ἀποκομισθέντα, καὶ ἐθαύμασα, πῶς ἡμεῖς μὲν ἀγάπῃ καὶ συνειδήσει ἀληθείας ἐγράψαμεν, ὑμεῖς δὲ μετὰ φιλονεικίας, καὶ οὐχ ὡς ἔπρεπεν, ἐπεστείλατε. Ὑπεροψία γὰρ καὶ ἀλαζονεία τῶν γραψάντων διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδείκνυτο. Ταῦτα δὲ ἀλλότρια τῆς ἐν Χριστῷ πίστεώς ἐστιν. Ἔδει γὰρ τὰ μετὰ ἀγάπης γραφέντα ἀμοιβῆς τῆς ἴσης μετὰ ἀγάπης τυχεῖν, καὶ μὴ μετὰ φιλονεικίας. Ἢ οὐχὶ ἀγάπης ἐστὶ γνώ-

Legi litteras a presbyteris meis Elpidio et Philoxeno mihi allatas, miratusque sum, cum nos ex dilectione et veritatis conscientia scripsissemus, a vobis contentiose et citra decorum rescriptum esse. Superbia enim et arrogantia scribentium per epistolam sese prodebat: haec autem a Christiana fide aliena sunt. Decebat enim quae cum dilectione scripta erant, parem cum dilectione et non cum contentione responsionem obtinere. Annon charitatis indicium est presbyteros misisse, qui afflictos

Orientales ad synodum Romam vocati.

8 (1) Hanc Iulii epistulam, « antiquitatis pulcherrimum monumentum », uti Tillemont (*H. E.* VII, p. 278; cf. et Batiffol, *La paix constantin.*, p. 422-31) dicit, cum sit prima Rom. Pontif. ab integro conservata epistula, nec non propter argumenti eius momentum, totam heic reproduci haud inutile esse censuimus. — Non constat s. Athanasium in Apologia graecum exemplar inseruisse, vel potius nunc deperditi latini authentici interpretationem. Quid quid sit, textus graecus, etiam si interpretatio, qua authentico vicinior, praeferendus hodierno textui latino, qui est ab editoribus facta retroversio.

(2) Dianius episcopus Cesareae Cappad., Flacillus Antiochiae, Narcissus Neroniae, Eusebius Constantinopolitanus, Maris Chalcedonensis, Macedonius Mopsuestensis, Theodorus Heracleae.

sitnicu. Jer ako se nekima koji su vođeni međusobnom mržnjom (rekao bih da svi nijesu razmišljali tako) dopalo da se epistola napiše na taj način, onda je trebalo da se djelom, ako ne sasvim, ne nanosi uvreda, ili da se uvrede javno ne ističu, ili da se, barem, nepotrebno ne ide dotle da se one pismeno objavljuju.

Šta se to dogodilo, što je vrijedno prigovora, ili, na koje riječi u mojoj epistoli ste se razgnjevili? Da li to što smo vas podsticali da dođete na sabor? A baš je to, prije svega, trebalo sa radošću da se prihvati. Naime, oni koji nijesu sigurni u djela koja su učinili, ili, kako sami kažu, presudili, dostojno postupaju ako dopuste da drugi procijene njihovu odluku, jer su onda sigurni, da ono što budu pravedno presudili nikada ne može biti nepravedno. Zato su episkopi koji su se skupili na velikom Nikejskom saboru dozvolili da se akta, donijeta uz Božji savjet, sa prethodnog sabora uzimaju u obzir i na sljedećem, kako bi oni koji budu sudili, imajući ih pred očima, donijeli iduću presudu otkako sa svom pažnjom procijene stvar i ubijede se kako prethodne sudije nijesu sudile sa mržnjom i neprijateljski, već pravedno. Jer ako ne želite da ovakav način postupanja, svakako raniji a pomenut i opisan na velikom saboru, važi i za vas, onda bi takvo odbijanje bilo veoma ružno. Naime, nikako ne dolikuje da pravilo, koje se već jednom zadržalo u crkvi i bilo potvrđeno od sabora, ukida samo nekolicina. Ipak, čini se da uopšte nijesu bili razočarani ovom odlukom, jer oni koje ste vi sa službenim spisima poslali Euzebijanima, prezviter Makarije, đakoni Martirije i Hesihije koji su došli ovdje, pošto nikako nijesu mogli da se suprotstave Atanasijevim prezviterima koji su se ovdje sakupili, već su u svemu bili opovrgnuti, zatražili su onda od nas de se odredi sabor i pošalju pisma do episkopa Aleksandrije Atanasija i Euzebijana, kako bi moglo da se u prisustvu svih donese pravedna odluka. Obećali su da će se tek tada dokazati sve optužbe iznijete protiv Atanasija, s tim što su Martirije i Hesihije bili javno pobijeni, pošto smo im se sa sigurnošću suprotstavili u vezi sa prezviterom Atanasijem, episkopom Aleksandrije. A Martirije i drugovi, kako istinski tvrdim, bili su u svemu pobijeni i zato je činjenica da su bili prinuđeni da traže sabor. No, i da Martirije i Hesihije nijesu tražili nikakav sabor, ja bih ga sazvao, da bi se obeshrabrili oni koji su optuživali, a za volju naše braće koja su se požalila da su bili zlostavljani, jer bi u tom slučaju to sazivanje, svakako milošću crkve i Boga, bilo ispravno i pravedno. A pošto su nas oni sami, za koje ste vi Euzebijani procijenili da su dostojni povjerenja, zamolili da se sazove sabor, onda nije trebalo da ga pozvani prezru, već, da ga, radije, srdačno prihvate. Zato je zlovolja onih koji to s teškom mukom čine besramna, a odbijanje onih koji ne žele da dođu nečasno i stoga smatram podlim. Da li se neko, ako smatra da je nešto pravilno uradio, požalio da su očigledno to drugi uradili? Dakle, ako svaki sabor, kao što pišete, ima utvrđenu važnost i ako se nečasno postupa sa sudijom ako neki drugi procjenjuje njegovu presudu, onda vas molim, uvaženi, razmislite koji su ti što sramote sabor i koji su ti što ruše presude drugih. No i ne procjenjujući djela pojedinaca, očigledno je ko su ti što stvaraju teškoće, a ono što svakako treba da se na kraju uradi, pošto se čuje ono što je zastrašujuće, a što je pored ostalog potrebno, jeste da se potvrdi ono što ja nijesam iznio.

Arijani, odbačeni zbog bezbožnosti od blaženo upokojenog Aleksandra, nekadašnjeg episkopa Aleksandrije, ne samo što su bili otjerani iz pojedinih gradova, već su ih i svi koji su se skupili na velikom Nikejskom saboru kaznili anatemom. Naime, niti je bio lak njihov zločin, niti su oni pogriješili samo prema čovjeku, već su pogriješili i prema gospodaru našem Isusu Hristu, sinu živog Boga. Pa ipak, oni koji su bili odbačeni od cijelog svijeta i ozloglašeni kod sveopšte Crkve, tvrdi se da su sada prihvaćeni, što smatram da je sramno da se čuje da ste to vi uradili. Ko su, naime, oni koji besramnošću vrijeđaju taj sabor? Smatraju li da su glasovi trista episkopa bili uzaludni i bezbožnost pretpostavljaju pobožnosti? Jer, ako je jeres Ariomanita od svih episkopa i svugdje nepobitno dokazana i osuđena, onda bi episkopi Atanasije i Marcel trebalo da upotrebe mnoge riječi i mnoga slova - spise - da bi se odbranili. Naime, za Marcela

ρισμα πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι συμπαθεῖν τοῖς πάσχουσι; προτρέψασθαι τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἵνα πάντα θᾶττον λύσιν λαβόντα διορθωθῆναι δυνηθῇ, καὶ μηκέτι μήτε οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν πάσχωσι, μήτε ὑμᾶς τινες διαβάλλωσιν; Ἀλλ' οὐκ οἶδα, τί τὸ ὄφελον οὕτως ὑμᾶς διατεθῆναι, ὥστε καὶ ἡμᾶς ποιῆσαι λογίζεσθαι, ὅτι καὶ ἐν οἷς ἐδόξατε ῥήμασιν ἡμᾶς τιμᾶν, ταῦτα μετασχηματιζόμενοι μετὰ εἰρωνείας τινὸς εἰρήκατε. Καὶ γὰρ καὶ οἱ πρεσβύτεροι οἱ ἀποσταλέντες, οὓς ἔδει μετὰ χαρᾶς ἐπανελθεῖν τοὐναντίον λυπούμενοι ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς ἑωράκασιν ἐκεῖ γινομένοις. Καὶ ἔγωγε τοῖς γράμμασιν ἐντυχών, πολλὰ λογισάμενος, κατέσχον παρ' ἐμαυτῷ τὴν ἐπιστολήν, νομίζων ὅμως ἥξειν τινὰς, καὶ μὴ χρείαν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς, ἵνα μὴ καὶ, ἐς φανερὸν ἐλθοῦσα, πολλοὺς τῶν ἐνταῦθα λυπήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ μηδενὸς ἐλθόντος ἀνάγκη γέγονεν αὐτὴν προκομισθῆναι, ὁμολογῶ ὑμῖν, πάντες ἐθαύμασαν, καὶ ἐγγὺς ἀπιστίας γεγόνασιν, εἰ ὅλως παρ' ὑμῶν τοιαῦτα ἐγράφη· φιλονεικίας γὰρ μᾶλλον καὶ οὐκ ἀγάπης ἦν ἡ ἐπιστολή. Εἰ μὲν οὖν φιλοτιμίας λόγων ἕνεκεν ὁ ὑπαγορεύσας ἔγραψεν, ἄλλων τὸ τοιοῦτον ἐπιτήδευμα. Ἐν γὰρ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς οὐ λόγων ἐπίδειξίς ἐστιν, ἀλλὰ κανόνες ἀποστολικοί, καὶ σπουδὴ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν ἕνα τῶν μικρῶν τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Συμφέρει γὰρ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον, μύλον ὀνικὸν κρεμασθῆναι εἰς τὸν

Canones apostolici servandi.

consolarentur, et eos qui scripserant adhortarentur ut venirent; quo quam primum omnibus tandem compositis, nec diutius fratres nostri vexarentur, nec vos quidam calumniarentur? Sed nescio quid vos ita affectos exhibuit, ut nos induxeritis ad suspicandum, quae vos verba nos honorandi causa dicere videbamini, haec ipsa cum quadam dissimulatione dixisse. Presbyteri namque qui missi sunt, quos cum gaudio rediisse decuit, e contra moesti rediere ob ea quae illic geri conspexerant. Ego vero postquam litteras legi, cum multa mecum reputassem, epistolam apud me retinui, sperans vestrum saltem aliquos esse venturos, nec epistola opus fore; ne si illa palam prodiret, multos hic dolore afficeret. Quandoquidem autem nullo adveniente necesse fuit illam proferre, fateor vobis, omnes admiratione captos vix induci potuisse ut crederent res huiusmodi a vobis esse scriptas; contentio enim magis quam charitas in illa epistola sese prodebat. Quod si eloquentiae ostentandae causa, qui epistolam dictavit ita scripserit, huiusmodi sane studium ad alios spectat. In rebus enim ecclesiasticis, non specimen eloquentiae quaerendum est, sed canones apostolici; ac studendum, ut ne unus quidem ex pusillis qui in Ecclesia sunt scandalizetur. Expedit enim iuxta ecclesiasticam sententiam, molam asinariam suspendi a collo, et ita demergi, potius

nam je dostavljen dokaz da se na Nikejskom saboru suprotstavio Arijanima. O Atanasiju se, pak, govori kako nije dokazano niti da je bio prisutan u Tiru, niti u Mareoti, gdje su bili pripremljeni dokazi protiv njega. No, znajte, uvaženi, da ono što se radi u prisustvu samo jedne stranke nema nikakvu važnost, već je sumnjivo. Mi, ipak, premda se tako dogodilo, u interesu brižljivog ispitivanja, ne pretpostavljajući niti vas njima, niti one koji su o njima pisali vama, podsticali smo one koji su slali pisma da dođu ovdje, kako bi se, kada bude više njih koji su o njima pisali, sve to ispitalo na saboru a da se ne bi dogodilo da se osudi nevin, niti da onaj ko je kriv ispadne nevin. Zato, nijesmo mi ti koji preziremo sabor, već oni koji nepromišljeno i sasvim lakoumno i protiv odluke sudija prihvataju od svih osuđene Arijane. Mnogi od njih su već ranije odbacili Hrista, dok drugi sljedbenici i sada još uvijek besramno ističu da su odbacili njegov sud.

A da se ovo tako dogodilo temeljimo na postupcima onih iz Aleksandrije. Naime, neki Karpones koji je zbog arijanske jeresi bio protjeran od Aleksandra, sa nekima, koji su bili odbačeni zbog iste jeresi od pokojnog Gregorija, bio je poslan ovdje. Ipak, o tome smo istinski saznali od prezvitera Makarija i đakona Martirija i Hesihija. Naime, prije nego dođu Atanasijevi prezviteri, nagovarali su nas da pošaljemo u Aleksandriju pismo nekom Pistu, baš u vrijeme kada je Atanasije bio episkop Aleksandrije. No, naišavši na tog Pista, Atanasijevi prezviteri su izjavili da je on ranije kao arijanac bio otjeran od Aleksandra i Nikejskog sabora, a da je zatim bio postavljen od pokojnog Sekunda, koga je, takođe kao arijanca, Veliki sinod odbacio. To nijesu zatajili niti sam Martirije, niti njegovi pridružnici, a nijesu ni poricali da je Pist bio zaređen od Sekunda. Zato, otkako se sve jasno saznalo, želim da se istinski utvrdi ko su krivci, da li mi koji nijesmo mogli da budemo nagovoreni da pišemo arijancu Pistu, ili oni koji su nastojali da prezremo veliki sabor i pišemo bezbožnicima, kao da su tada bili pobožni? Naime, sam prezviter Makarije koji je sa Martirijem bio poslan od Euzebija, pošto je čuo da Atanasijevi prezviteri pristaju, onako kako mi očekujemo, da se zajedno sa Martirijem i Hesihijem pojave pred nama, premda tjelesno bolestan pobjegao je noću. Po tome mi s pravom zaključujemo da je on otišao zbog toga što se stidio, jer bi se dokazala krivica u vezi sa Hristom, pošto je nemoguće da postavljanje Sekunda arijana važi u crkvi. Tako bi, onda, uistinski bilo uvredljivo za sabor i episkope koji se se skupili na njemu to da ono što su sa tolikim nastojanjem i pobožnošću, kao u prisustvu Boga, uradili, bude odbačeno kao potpuno bezvrijedno.

Dakle, ako saborski kanoni, kao što pišete, treba da se sprovode prema primjeru Novata i Pavla Samosatskog, onda je sigurno mnogo više trebalo da odluke tri stotine episkopa ne budu uzaludne, niti da se sveopšti sabor prezre od nekolicine. Jer jeretici su i arijani i oni, i jednako treba javno da se iznesu odluke i protiv ovih i protiv onih. Dakle, pošto smo razotkrili takve pokušaje, onda ko su ti što raspiruju plamen nesloge? Naime, vi ste u vašem pismu okrivili nas da to činimo. Pa, je li to mi uvodimo neslogu, mi koji se brinemo za posrnulu braću i sve radimo prema kanonu? Nijesu li to, prije, oni koji nasrtljivo i suprotno kanonu krše odluke njih tri stotine i u potpunosti preziru sabor? Jer nijesu samo arijani krivi, već su to uzrokovali i episkopi koji se sele iz mjesta u mjesto. Dakle, ako istinski smatramo da je dostojanstvo episkopa jedno isto, niti, kako pišete, cijenite dostojanstvo episkopa prema veličini civitata, onda je trebalo da onaj kome je povjeren mali civitat i dalje ostaje u njemu i, ako ne mari za onaj koji mu je bio povjeren, da mu se ne dozvoljava prelazak u drugi, jer tako ne poštuje onaj koji mu je od Boga predat, već teži taštoj ljudskoj slavi. Zato je, najuvaženiji, trebalo da vi dođete ovdje, a ne da odbijate, kako bi se posao završio do kraja. No, možda vam ranije utvrđeni rok to nije dozvolio, jer ste se u vašem pismu požalili da je sabor iznuđen, pošto smo vam odredili kratki vremenski rok, što, uvaženi, znači čisto podsmijavanje. Jer da je

τράχηλον καὶ καταποντισθῆναι, ἢ σκανδαλίσαι κἂν ἕνα τῶν μικρῶν. Εἰ δὲ ὥς τινων λελυπημένων διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους μικροψυχίαν, (οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι πάντων εἶναι ταύτην γνώμην·) τοιαύτη γέγονεν ἡ ἐπιστολή, ἔπρεπε μὲν μηδὲ ὅλως λυπηθῆναι, μηδὲ ἐπιδῦναι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῇ λύπῃ· ἔδει δὲ ὅμως μὴ εἰς τοσοῦτον παραχθῆναι, ὥστε καὶ ἔγγραφον αὐτὴν ἐπιδείξασθαι.

quam vel unum ex pusillis scandalizare. Quod si aliquibus quadam invicem simultate ductis, (non enim omnium talem mentem fuisse dixerim) istiusmodi epistolam scribi placuit: decebat quidem vel omnino non offendi, aut solem non occidere super offensa: aut saltem eo progredi non oportuit, ut ea scripto declararetur.

Τί γὰρ καὶ γέγονεν ἄξιον λύπης, ἢ ἐν τίνι ἦν ἄξιον λυπηθῆναι ὑμᾶς οἷς καὶ ἐγράψαμεν: Ἢ ὅτι προετρεψάμεθα εἰς σύνοδον ἀπαντῆσαι; ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον ἔδει μετὰ χαρᾶς δέξασθαι. Οἱ γὰρ παῤῥησίαν ἔχοντες, ἐφ' οἷς πεποιήκασι, καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, κεκρίκασιν, οὐκ ἀγανακτοῦσιν, εἰ παρ' ἑτέρων ἐξετάζοιτο ἡ κρίσις· ἀλλὰ θαῤῥοῦσιν, ὅτι ἃ δικαίως ἔκριναν, ταῦτα ἄδικα οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ συνόδῳ συνελθόντες ἐπίσκοποι οὐκ ἄνευ Θεοῦ βουλήσεως συνεχώρησαν ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ τὰ τῆς προτέρας ἐξετάζεσθαι, ἵνα καὶ οἱ κρίνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν ἐσομένην δευτέραν κρίσιν μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἐξετάζωσι, καὶ οἱ κρινόμενοι πιστεύωσι, μὴ κατ' ἔχθραν τῶν προτέρων, ἀλλὰ κατὰ τὸ δίκαιον ἑαυτοὺς κρίνεσθαι. Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον ἔθος παλαιὸν τυγχάνον, μνημονευθὲν δὲ καὶ γραφὲν ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ, ὑμεῖς τοῦτο παρ' ὑμῖν ἰσχύειν οὐ θέλετε, ἀπρεπὴς μὲν ἡ τοιαύτη παραίτησις· τὸ γὰρ

Quid enim actum est dignum querela, aut quibusnam epistolae meae dictis vobis succensendum fuit? An quia hortati sumus ut ad synodum accederetis? Atqui illud cum gaudio potius excipiendum fuit. Qui enim rebus a se gestis aut, ut ipsi aiunt, iudicatis non diffidunt, non indigne ferunt si ab aliis iudicium suum examinetur; sed fiduciam habent, quod quae ipsi iuste iudicarunt, iniusta nunquam fieri valeant. Quocirca episcopi in magna synodo Nicaena congregati, non citra Dei consilium prioris synodi Acta in alia synodo disquiri permiserunt; ut qui iudicarent, prae oculis habentes, secundum futurum esse iudicium, cum omni cautela rem expenderent; et qui iudicarentur, crederent se non ex priorum iudicum odio et inimicitia, sed iuste iudicatos esse. Quod si huiusmodi consuetudinem, antiquam sane, in magna synodo memoratam descriptamque, apud vos valere nolitis, indecora fuerit eiusmodi recusatio. Morem namque qui semel in Ecclesia obtinuit, et a

Prioris synodi acta in alia synodo disquiri possunt.

Mos ecclesiasticus a paucis abrogari nequit.

taj dan smetao onima koji su već došli, onda bi bilo očigledno da je prethodno utvrđeni vremenski rok bio kratak. No, da su oni koji nijesu htjeli da dođu zadržali svoje prezvitere sve do mjeseca januara, onda bi to značilo čisto podsmijavanje ljudi koji sumnjaju u svoje dužnosti. Ali, došli bi oni, kao što sam prethodno rekao, da su se nadali povoljnom ishodu svoje kauze, jer se onda ne bi obazirali na dužinu puta, niti bi razmišljali o prethodno utvrđenom roku, već bi se uzdali u pravičnost i istinitost svoje kauze. A možda je razlog nedolaska stanje prilika. To ste, naime, istakli u vašem pismu, pa zato, uzimajući u obzir stanje prilika na Istoku, mi, svakako, nijesmo trebali da vas podstičemo da dođete. Dakle, kako kažete, nijeste došli zbog takvog stanja prilika, onda, prije svega, nije trebalo da baš vi koji obraćate pažnju na ovakvu sutuaciju, prihvatate u vašoj crkvi tvorce raskola, tuge i očaja. No, oni koji se na taj način izvlače pokazuju da razlog toga nijesu prilike, već to što ne žele da dođu na sabor.

Čudim se i dijelu vaše epistole u kome ste se usudili da napišete kako sam ja pisao samo Euzebijanima, a ne svima vama. U tim žalopojkama može prije da se uoči lakoumnost nego istinitost. Ja koji nijesam od bilo koga primio pismene izvještaje protiv Atanasija, već od samih Martirija i Hesihija, morao sam da odgovorim onima koji su pisali protiv njega. Dakle, pristojno je bilo ili da ne pišu samo Euzebijani, bez svih vas, ili da se vi, kojima nijesam pisao, ne ljutite što je odgovoreno onima koji su mi pisali. Jer, ako je trebalo da se pošalju pisma svima vama, onda je isto trebalo da kao i oni, pišete i vi. No sada, uzimajući u obzir ono što je bilo prikladno, pisali smo onima koji su nam pouzdano odgovorili i pisali. A ako vas ljuti to što sam ja lično pisao samo njima, onda treba da se stidite što su samo oni pisali meni. Već u tome, najuvaženiji, nedostaje korisni i pravedni razlog. Ipak, neophodno je da vam se objasni da, premda sam samo ja lično pisao, to nije bila samo moja odluka, već i svih onih koji su u Italiji i episkopa koji borave i rade u ovim krajevima. Ja baš i nijesam želio da se svi navedu na pisanje, da ne bi mnogima to bilo mučno, već, što je bolje, da se episkopi skupe u određeno vrijeme i donesu odluke, što vam u ovom pismu još jedanput ističem; pa zato, uvaženi, znajte da, premda sam pišem, ipak to je odluka svih. I, na kraju, ovo bi bilo dovoljno da se pokaže kako neki od vas ne iznose pravedne, već nepravedne i sumnjive razloge.

A da primanje u zajednicu Atanasija i Marcela nije nepromišljeno i nezakonito, premda je to iz gore iznesenog dovoljno jasno, ipak će biti vrijedno truda da vam se to objasni u nekoliko riječi. Već je ranije Euzebije pisao protiv Atanasija; vi ste, takođe, slali pismene izvještaje, a i mnogi episkopi iz Egipta i drugih provincija su pisali u vezi sa Atanasijem. Dakle, najprije treba da se uzme u obzir da se vaši dopisi u odnosu na njega suprostavljaju među sobom i prvi sa drugima se nikako ne slažu, već se umnogome opovrgavaju i drugi i u odnosu na prve iznose laži. A pošto se spisi među sobom ne slažu, onda nikako ne može da se vjeruje njihovim riječima. Zatim, ako tražite da se vjeruje vašim službenim spisima, primjereno je da i onima koji su napisani u njegovu korist ne poričete vjerodostojnost, prije svega najviše stoga što vi pišete izdaleka, dok oni, pošto se nalaze u samim tim mjestima gdje su mogli da vide i samog čovjeka i njegove poslove i djela, pismeno svjedoče o časnosti njegovog života i potvrđuju da je on u svemu bio nepravedno oklevetan. I protivno onome što je rečeno, da je neki episkop Arsenije bio ubijen od strane Atanasija, on je živ i, štaviše, saznali smo da je njegov prijatelj.

Tako je on (Atanasije), suprotno dokumentima koje su stranke podnijele u Mareoti, lično sam potvrdio šta se dogodilo. Naime, saznali smo da tamo nije bio prisutan prezviter Makarije koji je bio optužen, niti sam njegov episkop Atanasije, i to ne samo po njegovim riječima, već i iz pregledanja njegovih spisa koje su nam donijeli Martirije i Hesihije. Otkako smo ih pročitali sa sigurnošću smo se uvjerili da je baš optužitelj Ishirije bio prisutan tamo, a Makarije i episkop Atanasije nikako. Štaviše, treba da se porekne i to što tvrde oni koji optužuju

Orientales synodum postulant.

Venire renuentes, suspecti.

ἅπαξ συνήθειαν ἐσχηκὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπὸ συνόδων βεβαιωθὲν, οὐκ εὔλογον ὑπὸ ὀλίγων παραλύεσθαι. Ἄλλως τε οὐδὲ ἐν τούτῳ δικαίως ἂν φανεῖεν λυπηθέντες. Οἱ γὰρ παρ' ὑμῶν τῶν περὶ Εὐσέβιον ἀποσταλέντες μετὰ γραμμάτων, λέγω δὴ Μακάριος ὁ πρεβύτερος, καὶ Μαρτύριος καὶ Ἡσύχιος οἱ διάκονοι, ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα, ὡς οὐκ ἠδυνήθησαν πρὸς τοὺς ἐλθόντας Ἀθανασίου πρεσβυτέρους ἀντιστῆναι, ἀλλ' ἐν πᾶσι διετρέποντο καὶ διηλέγχοντο, τὸ τηνικαῦτα ἠξίωσαν ἡμᾶς, ὥστε σύνοδον συγκροτῆσαι. καὶ γράψαι καὶ Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. γράψαι δὲ καὶ τοῖς περὶ Εὐσέβιον, ἵνα ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων, ἡ δικαία κρίσις ἐξενεχθῆναι δυνηθῇ. Τότε γὰρ καὶ ἀποδεικνύναι πάντα τὰ κατὰ Ἀθανάσιον ἐπηγγείλαντο· κοινῇ γὰρ ὑφ' ἡμῶν διηλέγχθησαν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, καὶ οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι, μετὰ πεποιθήσεως ἀνθίσταντο· οἱ δὲ περὶ Μαρτύριον, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἐν πᾶσι διετρέποντο, ὅθεν καὶ ἠξίωσαν σύνοδον γενέσθαι. Εἰ τοίνυν, μηδὲ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον ἀξιωσάντων γενέσθαι σύνοδον, προτρεψάμενος ἤμην ἐγὼ σκύλαι τοὺς γράψαντας, ἕνεκεν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰτιωμένων ἀδικίαν πεπονθέναι, καὶ οὕτως εὔλογος ἦν καὶ δικαία ἡ προτροπὴ, ἔστι γὰρ ἐκκλησιαστικὴ καὶ Θεῷ ἀρέσκουσα ὅτε δὲ οὓς ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον ἀξιοπίστους ἡγήσα-

synodis confirmatus est, minime consentaneum est a paucis abrogari. Alias tamen in hoc iure indignati nequaquam videantur: nam qui a vobis Eusebianis cum litteris missi sunt Macarius presbyter, Martyrius et Hesychius diaconi qui huc advenere, cum non valerent presbyteris Athanasii, qui huc se contulerant, obsistere; sed in omnibus refutarentur ac convincerentur; tum a nobis postularunt ut synodus indiceretur, litteraeque ad Athanasium episcopum Alexandriam, itemque ad Eusebianos mitterentur, ut coram omnibus iustum posset proferri iudicium. Tum se omnia contra Athanasium allata crimina probaturos, promisere: publice enim a nobis Martyrius et Hesychius convicti sunt, presbyteris Athanasii Alexandriae episcopi, cum fiducia obsistentibus. Martyrius vero et socii, ut vere dicam, in omnibus refutabantur, hincque, factum est ut synodum coacti sint postulare. Si igitur Martyrio et Hesychio nullam synodum postulantibus, auctor ego fuissem, ut qui scripserant defatigarentur, fratrum nostrorum gratia qui se iniuriam passos conquerebantur, eo etiam casu aequa et iusta fuisset adhortatio, quippe quae cum ecclesiastica sit, tum Deo grata; iam vero cum iidem ipsi quos vos Eusebiani, fide dignos censuistis, nos rogarunt ut synodus convocaretur, decuit vocatos non indigne ferre, sed potius alacriter occurrere. Quapropter indignatio eo-

prezvitera Atanasija, da je radio isključivo u svoju korist. U tom slučaju je bilo potrebno, uvaženi, kako bi presuda bila sasvim jasno utvrđena, da pored tužitelja tamo, svakako, prisustvuje i optuženi. Naime, isto kao što je Makarije koji je bio optužen otišao u Tir, kao i njegov tužitelj Ishirije, i tamo nije ništa dokazano, tako je trebalo i u Mareoti da prisustvuje ne samo tužitelj, već i optužni, kako bi on lično ili bio utvrđen kao krivac, ili, ako ne bi bilo moguće da se okrivi, onda da se utvrdi kako se očigledno radi o kleveti. A pošto se to nije tako dogodilo, već je tamo došao samo optužitelj, zajedno sa onima koje Atanasije nije želio, očigledno je da su te radnje sumnjive.

Takođe se i sam (Atanasije) potužio kako su tamo otišli oni za koje se on protivio da dođu u Mareote. Rekao je da su tamo bili poslati Teognije, Marin, Teodor, Ursacije, Valens i Makedonije koji su mu bili sumnjivi. To je dokazao ne samo sopstvenim riječima, već i epistolom Aleksandra, pokojnog episkopa Soluna. Iznio je, naime, njegovu epistolu Dionisiju, svom pridružniku na istom saboru, kojom je objelodanio da se sprema očigledna zavjera protiv Atanasija. Još je iznio i autentični reskript samog tužitelja Ishirija koji je bio u potpunosti napisan njegovom rukom, u kome je, pozivajući se na svemogućeg Boga, izjavio da niti je čaša bila razbijena, niti sto prevrnut, već da je od nekih bio tajno pripreman da izmisli ovu optužbu. A kada su došli mareotski prezviteri, potvrdili su da Ishirije nije katolički prezviter i da Makarije nije izvršio takav zločin kakav mu je on pripisao. Takođe i prezviteri i đakoni koji su ovdje došli, ne sa malo, već sa mnogo riječi, posvjedočili su Atanasijevu nevinost, potvrđujući da ništa nije istina od onoga što su mu oni prebacivali, već da je bila skovana zavjera protiv njega. Zatim, svi episkopi iz Egipta i Libije su svojim pismenim iskazima posvjedočili da je njegovo uređenje bilo nepristrasno i crkveno, i dalje, da je lažno sve što ste vi iznijeli protiv njega, jer niti je ubistvo učinjeno, niti je bilo ko radi njega ubijen, niti je čaša bila razbijena, već se sve dogodilo od straha a zbog straha od istine. I uistinu, već iz samih dokumenata ispitivanja koja su bila sprovedena u Mareoti u prisustvu samo jedne od stranaka, dokazao je episkop Atanasije da je neki katehumen, pošto je bio ispitivan, izjavio kako je bio zajedno sa Ishirijem u vrijeme kada tvrde da se Atanasijev prezviter Makarije uputio sa njim u pomenuto mjesto. A jedan, od onih koji su bili ispitivani, izjavio je da je Ishirije ležao bolestan u maloj ćeliji, drugi pak iza vrata, u vrijeme kada tvrde da je bio tamo sa njim. Poslije ovoga što je izneseno moramo da se upitamo: kako je mogao on koji je bolestan ležao iza vrata, da stoji, da drži liturgiju i vrši pričest? Ili, ko je smio da vrši odgovarajuću pričest, kada su unutra bili katehumeni? Jer, ako su unutra bili katehumeni, nikako nije bilo odgovarajuće vrijeme za pričest. Dakle, kako je rečeno, što je potvrdio i episkop Atanasije, iz samih spisa ovo je postalo sasvim jasno: oni koji su bili sa njim potvrdili su da Ishirije nikada nije bio prezviter u katoličkoj crkvi, niti da je ikada imao mjesto sveštenika na crkvenim saborima. I premda je Aleksandar, zbog popustljivosti, prihvatio da se to dozvoli za vrijeme velikog sabora, oni koji su iz Meletijeve šizme bili tamo, izjavili su da u broju njihovih prezvitera Ishirije nije nikada bio naveden od Meletija. To je najveći argument da nikada nije bio prezviter kod Meletijana, jer da je pripadao njima, onda bi, svakako, i on sam bio ubrojan među njih. Osim ovoga, Atanasije je iz tih spisa jasno dokazao i druge Ishirijeve laži, jer kao i u aktima o njegovoj optužbi nepobitno je dokazano da se i za Makarija služio čistom laži.

Dakle, pošto je ovo tako izneseno i toliko svjedoka stoji iza toga i tolike je dokaze sam iznio o svojoj nevinosti, šta, molim vas, mi treba da radimo? Traži li nešto drugo crkveni kanon, osim da tog muža ne osuđujemo, već da ga, radije, prihvatimo i imamo za istinskog episkopa, kao što smo ga i imali? Pa ipak, i pored svega ovoga ostao je ovdje godinu i šest mjeseci očekujući vaš dolazak ili onih koji bi željeli da se tu sakupe, a tokom svoje prisutnosti ostavio je utisak na sve čednošću, naravno nemajući na umu ništa drugo, osim što je čvrsto

σθε, καὶ οὗτοι ἠξίωσαν ἡμᾶς συγκαλέσαι, ἀκόλουθον ἦν τοὺς κληθέντας μὴ λυπηθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως ἀπαντῆσαι. Οὐκοῦν ἡ μὲν δόξασα ἀγανάκτησις τῶν λυπηθέντων προπετής, ἡ δὲ παραίτησις τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι ἀπρεπής, καὶ ὕποπτος ἐκ τούτων δείκνυται. Αἰτιᾶταί τις ἃ πράττων αὐτὸς ἀποδέχεται, εἰ παρ' ἑτέρου γινόμενα βλέποι; Εἰ γάρ, ὡς γράφετε, ἀσάλευτον ἔχει τὴν ἰσχὺν ἑκάστη σύνοδος, καὶ ἀτιμάζεται ὁ κρίνας, ἐὰν παρ' ἑτέρων ἡ κρίσις ἐξετάζεται, σκοπεῖτε, ἀγαπητοί, τίνες εἰσὶν οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες, καὶ τίνες τὰ τῶν φθασάντων κρῖναι διαλύουσι. Καὶ ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον νῦν ἐξετάζων ἐπιβαρεῖν τινας δοκῶ, ἀλλὰ τό γε τελευταῖον γενόμενον, ἐφ' ᾧ καὶ φρίξειεν ἄν τις ἀκούων, ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν πάντων τῶν παραλειφθέντων.

rum qui hoc aegre ferunt proterva est: detrectatio vero eorum qui venire noluere inhonesta et suspecta hinc deprehenditur. An quis conqueritur, si quae a se recte facta existimat, ab aliis fieri videat? Si enim, ut scribitis, quaelibet synodus firmam habet auctoritatem, et contumeliose agitur cum iudice si eius iudicium ab alio examinetur, considerate, quaeso, dilecti, quinam sunt qui synodum inhonorant, et quinam aliorum iudicata rescindunt. Et ne singulorum acta expendens, quosdam gravare videar: sane quod postremo gestum est, cum sit horrendum auditu, sufficit ad caetera, quae a me omittuntur, comprobanda.

Οἱ Ἀρειανοὶ οἱ ἀπὸ τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ ἀσεβείᾳ ἐκβληθέντες, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην πόλιν ἀπεκηρύχθησαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν κοινῇ συνελθόντων ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ συνόδῳ ἀνεθεματίσθησαν. Οὐ γὰρ ἦν αὐτῶν τὸ τυχὸν πλημμέλημα, οὐδὲ εἰς ἄνθρωπον ἦσαν ἁμαρτήσαντες, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ὅμως οἱ ὑπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης ἀποκηρυχθέντες, καὶ κατὰ πᾶσαν Ἐκκλησίαν στηλιτευ-

Ariani a beatae memoriae Alexandro quondam Alexandriae episcopo ob impietatem eiecti, non solum a singulis civitatibus expulsi sunt, sed et ab omnibus pariter qui ad Nicaenam magnam synodum convenerant, anathemate sunt damnati. Neque enim leve erat eorum scelus, nec in hominem duntaxat, sed in ipsum Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei viventis peccaverant. Attamen qui a toto terrarum orbe reiecti fuerant, et apud universam Ecclesiam infamati, nunc recepti dicuntur, quod vobis audientibus indigne ferendum existimo.

vjerovao isključivo u svoju kauzu. Jer on, kao što smo i vas obavijestili našim pismom, nije došao ovdje o svom povodu, već pošto je bio pozvan i pošto je primio naše pismo. Pa ipak, i poslije tolikih i takvih naših postupaka vi ste nas optužili da smo radili protivno kanonima. Procijenite tačno koji su ti što rade protivno kanonima: mi koji smo poslije tolikih dokaza nevinosti prihvatili tog čovjeka ili oni koji su, ograđujući se od tri stotine i šest mišljenja, proglasili tog episkopa za stranca u Antiohiji i okruženog naoružanom četom ispratili ga u Aleksandriju? No i to nije baš sasvim tačno, jer je on bio protjeran u Galiju i bio bi još uvijek tamo da je istinski bilo dokazano da je kriv. U svakom slučaju, otkako se vratio našao je da mu je crkva upražnjena i da ga iščekuje.

I sada još uvijek ne znam zašto je ovo moralo da se dogodi. Jer, prije svega, ako treba da se kaže istina, onda, otkako smo poslali pismo da se skupi sabor, nije trebalo da neki obezvrijede saborsku odluku i, zatim, da se ovo usmjeri protiv crkve. Kakav to, naime, crkveni kanon ili kakav apostolski običaj sadrži to, da se crkvi koja radi u miru i gdje se svi episkopi slažu sa Atanasijem, episkopom Aleksandrije, odredi Gregorije, stranac koji nije kršten tamo, koji je mnogima nepoznat i koga nijesu tražili niti prezviteri, niti episkopi, niti plebs, već je izabran u Antiohiji, a, uistinu, prabačen u Aleksandriju ne sa prezviterima ili đakonima grada, niti sa episkopima Egipta, već uz pratnju vojnika? Bez ikakvog prisiljavanja su to izjavili oni koji su došli ovdje. Takođe, ako je poslije sabora Atanasije već bio utvrđen kao krivac, onda nikako nije trebalo mimo zakona ljudskog i božanskog i protivno crkvenom kanonu da se određuje bilo koji, već je trebalo da se on odabere u samoj crkvi, iz samog svešteničkog reda, iz samog klera, od episkopa provincije, a nikako da se na ovakav način krše apostolski kanoni. Ako bi se, naime, dozvolilo da se nešto takvo dogodi u bilo čemu što se tiče vas, ne biste li se bunili, ne biste li tražili osvetu zbog prekršenih kanona? Ovo, uvaženi, potpuno istinski, kao u prisustvu Boga, govorimo i poručujemo vam: nije to pobožno, niti zakonski, niti po crkvenom pravu. To potvrđuju sama djela Gregorija pri njegovom pristupu i način njegovog odabiranja. Naime, baš u ovo vrijeme mira, kako pričaju oni koji dolaze iz Aleksandrije i kako u svojim izvještajima ističu episkopi, crkva je bila spaljena, djevice obeščašćene, monasi zlostavljani, mnogi od prezvitera i iz plebsa izranjavljeni i pretučeni, episkopi bačeni u zatvor, mnogi u okolini opljačkani. Svete misterije, za koje su optužili Makarija da ih je oskrnavio, bile su otete od bezbožnika i izgažene: i sve to samo zbog toga što su neki dopustili izbor Gregorija, a to pokazuje koji su ti što krše kanone. Jer da je izbor bio zakonski, onda ništa drugo osim zakona ljudskog i božanskog ne bi ih prinudio da odbiju da mu se pokoravaju. No, ipak, i pored takvih događaja vi pišete kako u Aleksandriji i Egiptu vlada veliki mir. Moguće, ako se sasvim promijenio smisao mira, pa tako ovo nazivate mirom.

Smatrao sam kako je neophodno da vam se otkrije ono što je Atanasije nepobitno potvrdio, da je Makarije pod vojničkom stražom bio zadržan u Tiru, kao i ono što je opovrgnuo, da je sam optužitelj otišao zajedno sa onima koji su krenuli u Mareote i da su prezviteri tražili da je potrebno da se podvrgne ispitivanju, već je ispitivanje o čaši i stolu bilo sprovedeno pred prefektom i njegovom kohortom i u prisustvu bezbožnika i Jevreja. To bi u samoj pomisli izgledalo nevjerovatno da nije proizišlo iz samih dokumenata učesnika, čemu smo se mi veoma začudili, a smatram, uvaženi, da ćete se čuditi i vi. A pošto prezviterima nije bilo dozvoljeno da učestvuju u tome, iako oni služe kod misterija /svetih tajni/, onda je, ipak, ispitivanje o krvi i tijelu Hristovom sproveo sudija stranac, uz prisustvo katehumena i, što je najružnije, pred bezbožnicima i Jevrejima koji zbog mržnje prema hrišćanstvu čine zlo. Naime, ako je zločin izvršen u potpunosti, onda je trebalo da se on ispita u crkvi od strane klerika prema zakonima, a ne od bezbožnika koji preziru Božju Riječ i odbacuju istinu. I smatram da ćete i vi i svi drugi uvidjeti koliko je i kakvo ovo ružno djelo. Toliko o Atanasiju.

Partium praesentia necessaria.

θέντες, νῦν λέγονται δεδέχθαι, ἐφ' ᾧ καὶ ὑμᾶς ἀκούσαντας χαλεπαίνειν δίκαιον ἡγοῦμαι. Τίνες οὖν εἰσιν οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες; οὐχὶ οἱ τῶν τριακοσίων τὰς ψήφους παρ' οὐδὲν θέμενοι, καὶ ἀσέβειαν εὐσεβείας προκρίναντες; Ἡ μὲν γὰρ τῶν Ἀρειομανιτῶν αἵρεσις ὑπὸ πάντων τῶν ἀπανταχοῦ ἐπισκόπων κατεγνώσθη καὶ ἀπεκηρύχθη Ἀθανάσιος δὲ καὶ Μάρκελλος οἱ ἐπίσκοποι, πλείονας ἔχουσι τοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγοντας καὶ γράφοντας. Μάρκελλος μὲν γὰρ ἐμαρτυρήθη ἡμῖν, καὶ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ τοῖς τὰ Ἀρείου φρονοῦσιν ἀντειρηκώς· Ἀθανάσιος δὲ ἐμαρτυρήθη, μηδὲ ἐν Τύρῳ καταγνωσθείς, ἐν δὲ τῷ Μαρεώτῃ μὴ παρεῖναι, ἔνθα τὰ ὑπομνήματα κατ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι λέγεται. Οἴδατε δὲ, ἀγαπητοί, ὅτι τὰ κατὰ μονομέρειαν ἰσχὺν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὕποπτα τυγχάνει καὶ ὅμως, τούτων ὄντων, ἡμεῖς ὑπὲρ ἀκριβείας, οὔτε ὑμῖν. οὔτε τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν γράψασι πρόκριμα ποιοῦντες προετρεψάμεθα τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἵν' ἐπειδὴ πλείους εἰσὶν οἱ ὑπὲρ αὐτῶν γράψαντες, ἐπὶ συνόδου πάντα ἐξετασθῇ, πρὸς τὸ μηδὲ τὸν ἀναίτιον κατακριθῆναι, μήτε τὸν ὑπεύθυνον ὡς καθαρὸν λογισθῆναι. Οὐκοῦν οὐ παρ' ἡμῶν ἀτιμάζεται σύνοδος, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων τῶν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοὺς παρὰ πάντων κατακριθέντας Ἀρειανούς, καὶ παρὰ γνώμην τῶν κρινάντων δεξαμένων. Οἱ γὰρ πλείονες ἤδη ἀναλύσαντές εἰσι σὺν Χριστῷ· οἱ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ

Quinam igitur sunt qui synodum dedecore afficiunt? Nonne qui trecentorum episcoporum suffragia pro nihilo habent, et impietatem pietati anteponunt? Siquidem Ariomanitarum haeresis ab omnibus ubique episcopis convicta et condemnata est: Athanasius vero et Marcellus episcopi, plurimos habent qui se verbis scriptisque defendant. Nam de Marcello nobis testimonium perhibuere, quod in Nicaena synodo Arianis obstiterit. De Athanasio autem, dicitur quod nec Tyri convictus, nec in Mareote, ubi monumenta adversus illum adornata sunt, praesens fuerit. Scitis autem, dilecti, quae una solum parte praesente aguntur, nullam vim habere, sed suspecta esse. Nos tamen quamquam sic actum esset, accuratioris disquisitionis causa, nec vos illis, nec eos qui pro illis scripserant vobis, anteponentes, hortati sumus eos qui litteras miserant, ut huc se conferrent, ut quandoquidem plures sunt qui pro illis scripsere, in synodo omnia examinarentur, quo nec damnetur innoxius, nec qui reus est ut purus habeatur. Non igitur a nobis vilipenditur synodus, sed ab iis qui temere et levissime Arianos ab omnibus damnatos etiam contra iudicum sententiam recipiunt; quorum plerique iam resoluti cum Christo sunt, alii vero etiamnum superstites indigne ferunt quod suum iudicium quidam residerent.

A što se tiče Marcela, pošto ste vi o njemu pisali kao o nevjerniku u odnosu na Hrista, smatrao sam da treba da vam se da na znanje, da se, otkako je došao ovdje, potvrdilo kako je laž sve što ste o njemu pisali, jer pošto smo, ipak, zatražili da nam izloži svoju vjeru, sa toliko samopuzdanja je odgovorio, da smo se uvjerili kako on očigledno govori čistu istinu. Jasno je obrazložio da jednako pobožno kao i sama katolička crkva vjeruje u Gospodara i spasioca našeg Isusa Hrista, i to ne samo sada, već od ranije. (Njegovu pravu vjeru posvjedočili su i naši prezviteri koji su učestvovali na Nikejskom saboru). Doista, potvrdio je i tada, a potvrđuje i sada, da se protivi jeresi Arijanaca. (U vezi sa tim želim da vas opomenem da niko ne prihvata ovu jeres, već da je odbacuje jer je tuđa pravilnom učenju). Dakle, pošto je, kažem, ispravno osjećao i pošto je dokazana njegova prava vjera, kako je onda, molim vas, trebalo da postupimo s njim, osim da ga prihvatimo za episkopa, kao što smo ga već bili prihvatili, i da ga ne odbacimo iz naše zajednice? Ne pišem ja ovo zbog toga što podržavam njihovu kauzu, već da bih uvjerio vas da smo mi s pravom i po kanonima prihvatili te ljude i da vi uzaludno pokrećete raspravu. A ispravno je to što vi nastojite i trudite se na sve načine da se poprave djela učinjena suprotno kanonu i da crkve uživaju u miru, da mir Gospodov koji nam je dat vječno traje i da se crkve ne razdvajaju i da se vama ne pripisuje taj zločin da ste tvorci raskola. No ipak, navodim vam djela koja su proizašla ne iz mira, već iz raskola.

Naime, nijesu se požalili samo episkopi Atanasije i Marcel da se sa njima postupalo nepravedno, već i mnogi drugi iz Trakije, Kolesirije, Fenikije i Palestine, i zajedno sa prezviterima poveći broj. Tako su se neki iz Aleksandrije, neki iz drugih krajeva, koji su došli na sabor sazvan ovdje, osim onoga što je bilo objelodanjeno, požalili još i da su crkve pretrpjele nasilje i nepravdu, a potvrdili su ne samo riječju, već i dokazima da se u njihovim i u drugim crkvama postupalo isto kao u onima u Aleksandriji. Iz Egipta, i baš iz Aleksandrije, došli su nedavno prezviteri sa spisima, i sa žalošću i tugom posvjedočili su da su mnogi episkopi i prezviteri koji su željeli da dođu na sabor bili spriječeni. Takođe su rekli da su poslije Atanasijevog progonstva, pa sve do sada, neki episkopi i propovjednici bili pretučeni, neki zadržani u zatvoru, a već ostarjeli presuli, koji su proveli mnoge godine u episkopatu, bili predati javnim službama, skoro svi klerici i ljudi iz katoličke vjere upleteni u prevare i pro-gonjeni. Neki od episkopa i neka braća rekli su da su bili prognani samo zbog toga što nijesu dozvolili da pod prinudom komuniciraju sa Gregorijem i pristalicama pomenutog Arijana. Takođe, da su u Ankiri u Galatiji izvršena ne manja, već zlodjela ista onima u Aleksandriji, čuli smo ne samo od drugih već i od Marcela koji je to potvrdio svojim svjedočenjem. Pored ovih, neki koji su se priklonili vama učinili su tolike i takve užasne zločine, da prećutkujem njihova imena, jer se stidim da da napišem ona koja ćete vi, po svoj prilici, saznati od drugih. Naime, ovo je bio moj najveći razlog da vam pišem i da vas podstaknem da dođete ovdje, gdje bi i lično čuli ovo i kako bi sve ovo moglo da se popravi i uredi.

Dakle, pošto su sva ova djela bila izvršena i zbog toga crkva bila pritisnuta teškim zločinima i podvrgnuta prevarama, što potvrđuju oni koji su izvještavali o njima, ko su ti koji su raspalili plamen nesloge? Jesmo li to mi koji zbog njih patimo i sažalijevamo zlostavljanu braću, ili su to oni koji čine takve zločine? Čudim se, naime, da pored tolike i takve pometnje koja postoji u pojedinim crkvama, što je njima i bio razlog da požure da se skupe ovdje, vi ipak pišete da u crkvama postoji sloga. Sve ovo ne vodi utemeljenju Crkve, već njenom rušenju, a oni koji se ovome raduju nijesu sinovi mira, već sinovi haosa, dok naš Bog nije Bog haosa, već Bog mira. Zbog toga, uzdajući se u Boga i Oca Gospodara našeg Isusa Hrista, a vodeći brigu o vašem dobrom glasu i želeći da crkve ne opstoje u ovoj pometnji, već da traju u stanju koje je određeno od apostola, odlučio sam da vam se piše o ovome da bi se, napokon, one crkve koje su se tamo posvađale dovele u red. Potrudite se, imajući milosrdno srce, da se

ἐξετάζονται, ἀγανακτοῦντες ὅτι τὴν αὐτῶν κρίσιν ἔλυσάν τινες.

Τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν γενομένων μὲν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἔγνωμεν. Καὶ γὰρ καὶ Καρπώνης τις ἐκβληθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν μετά τινων, καὶ αὐτῶν ἐκβληθέντων διὰ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν, ἐληλύθασιν ἐνταῦθα, ἀποσταλέντες παρὰ Γρηγορίου τινός· ὅμως δὲ ἐμάθομεν καὶ παρὰ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρτυρίου, καὶ Ἡσυχίου τῶν διακόνων. Πρὸ τοῦ γὰρ ἀπαντῆσαι τοὺς Ἀθανασίου πρεσβυτέρους, προετρέποντο ἡμᾶς γράφειν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πιστῷ τινι, ἡνίκα καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦν. Τοῦτον δὲ τὸν Πιστὸν οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι παραγενόμενοι ἀπέδειξαν εἶναι Ἀρειανόν. ἐκβληθέντα μὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, κατασταθέντα δὲ ὑπὸ Σεκούνδου τινός, ὃν ἡ μεγάλη σύνοδος Ἀρειανὸν ὄντα ἐξέβαλε. Τοῦτο δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ περὶ Μαρτύριον ἀντέλεγον, οὐδὲ ἠρνοῦντο τὸν Πιστὸν ὑπὸ Σεκούνδου ἐσχηκέναι τὴν κατάστασιν. Σκοπεῖτε τοίνυν καὶ ἐκ τούτων, τίνες ἂν ὑπὸ μέμψιν δικαίως γένοιντο. οἱ μὴ πεισθέντες ἡμεῖς. ὥστε Πιστῷ τῷ Ἀρειανῷ γράψαι. ἢ οἱ συνβουλεύοντες ἀτιμάσαι τὴν μεγάλην σύνοδον. καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὡς εὐσεβέσι γράψαι; Καὶ γὰρ καὶ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, ὁ παρὰ Εὐσεβίου μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον ἀποσταλείς, ὡς ἤκουσεν ἐπιστάντας

Hoc autem ita se habere deprehendimus ex iis quae Alexandriae acta sunt. Nam Carpones quidam ab Alexandro ob Arianam haeresim pulsus, cum nonnullis eiusdem haeresis causa eiectis, a quodam Gregorio missi, huc venere. Idipsum tamen a Macario presbytero, Martyrio et Hesychio diaconis, didicimus: antequam enim presbyteri Athanasii advenirent, auctores nobis erant ut Alexandriam Pisto cuidam litteras mitteremus, quo tempore Athanasius quoque episcopus Alexandriae degebat. Quem Pistum Athanasii presbyteri supervenientes, Arianum esse declararunt, expulsum olim ab Alexandro episcopo et a Nicaena synodo; postea vero ordinatum a quodam Secundo quem magna synodus eiecerat, utpote Arianum. Hoc autem nec ipse Martyrius, aut socii inficiebantur, neque negabant Pistum a Secundo fuisse ordinatum. Hinc igitur perpendatis velim, quinam iure in culpa habendi sint: nosne qui persuaderi non potuimus ut Pisto Ariano scriberemus, an qui auctores erant, ut magnam synodum vilipenderemus et impiis, quasi pii fuissent, litteras mitteremus? Nam Macarius ipse presbyter, qui cum Martyrio ab Eusebio missus est, ut audivit instare presbyteros Athanasii, cum nos exspectaremus ut una cum Martyrio et Hesychio coram nobis se sisteret, corpore licet aeger,

Ariani a proprio episcopo damnati Romam veniunt ibique iudicium quaerunt.

Impiis non scribitur.

popravi, kao što sam prethodno rekao, sve ono što je učinjeno suprotno kanonu, da se vašim nastojanjem ispravi to što je prethodilo zlu. I nemojte da mi pišete: "Radije ste izabrali zajednicu sa Marcelom i Atanasijem, nego sa nama", jer to nijesu argumenti mira, već svađe i bratske mržnje. Zato sam i iznio ovo gore, da, pošto se ubijedite da smo ih mi s pravom prihvatili, učinite kraj ovoj svađi. Jer da su oni koji su dolazeći od vas ovamo bili dokazani kao krivci i da nijesu pružili odgovarajuće razloge u svoju odbranu, onda ste vi s pravom tako pisali. No, budući da smo, kako sam gore iznio, prema kanonima i pravedno sklopili sa nama zajednicu, preklinjem vas u ime Hrista, da ne dozvolite da se komadaju Hristovi djelovi, niti da vjerujete zlonamjernim glasinama, već, prije svega, da sprovodite mir Gospodnji. Nikako ne bi bilo ispravno i pravedno da se zbog zavisti nekolicine odbace oni čija krivica nije dokazana i obespokojava Duh. Jer ako treba da se nešto ispituje i lično da im se dokazuje krivica, onda neka dođu oni kojima bi to odgovaralo. Naime, obećali su da će biti spremni da se sigurno dokaže ono što su nam obznanili.

Zato, najuvaženiji, obavijestite nas o tome, kako bi bili sigurni da ponovo pišemo i njima i episkopima koji treba da dođu, da bi se svima prisutnima koji su tu razjasnila ta stvar i da više ne postoji nikakva pometnja među crkvama. Jer, ima do sada dovoljno dokaza, čak i previše, da su u prisustvu episkopa, episkopi bili poslani u progonstvo. O tome nije baš ugodno da se govori, niti da se terete oni koji su tada bili tamo prisutni. Istinski govoreći, niti je trebalo da dođe do ovih zločina, niti da se ove nesloge toliko razmahnu. Neka bude da je trebalo, kako pišete, da Atanasije i Marcel budu premješteni iz svojih sjedišta, ali šta da se kaže o drugima, kako o episkopima, tako i o prezviterima, koji su se, kao što sam rekao, iz različitih mjesta skupili ovdje? Jer ti isti su potvrdili da su bili nasilno odvedeni i zlostavljani. O uvaženi! Već dugo crkve ne sude prema Jevanđelju, već dodjeljuju progonstvo ili smrt. Pa ako je, kako kažete, bila nepobitna neka njihova krivica, onda je trebalo da se sudi prema crkvenom kanonu, a ne na taj način; bilo je neophodno da se piše svima nama, tako da svi mogu da odlučuju šta bi bilo pravedno. Naime, episkopi su bili ti koji su nastradali i nijesu bile poremećene obične crkve, već one kojima isključivo upravljaju sami apostoli. A zašto nam iz najmoćnije Aleksandrijske crkve ništa nije bilo napisano? Zar ne znate da je običaj da se najprije piše nama i da se ovdje odlučuje šta je pravo? U svakom slučaju, ako je pala neka sumnja na episkopa tog grada, onda je trebalo da se o tome piše ovoj Crkvi[3]. A sada oni, iako nas nijesu obavijestili o toj stvari, otkako im je bilo po volji da se to uradi nastoje da mi, koji dobro poznajemo te zločine, budemo njihovi saučesnici. No, nikako nijesu takve Pavlove odredbe, niti su njih ostavili Oci, već je potpuno tuđa ta forma, ta nova odredba. Svim srcem vas molim da se uzdržite, jer ovo što pišem tiče se opšteg dobra. Iznosim vam ono što smo primili od blaženog Petra i neću da pišem o onome što je svima dobro poznato, osim o onim djelima koja su nas uznemirila. Episkopi se nasilno odvode i protjeruju i umjesto njih se postavljaju drugi, iz drugih mjesta, dok se na neke nasrće podmuklim spletkama, tako da narod žali za odvedenima, prinuđivan da prihvata podmetnute i da ne traži one koji su isključeni, pa tako, premda nerado, prihvata one koje ne želi. Opominjem vas da vam se više ne događaju takva djela, već nam, prije, pišite o onima koji takva pokreću, da ne bi i dalje na taj način crkve trpjele štete, niti da neki episkop ili prezviter bude zlostavljan, ili prinuđivan da radi suprotno odluci svog srca (kako nam je naznačeno), da ne bi nevjernicima služili za podsmijeh i, prije svega, da ne rasrdimo Boga. Jer svako od nas biće dužan da na sudnji dan

[3] Erik Kaspar, Gesch. des Papsttums, I. pag. 150/I, nastoji da se ove riječi odnose na cijelu Zapadnu crkvu, kojom je upravljala Rimska. No, njegovi argumenti se ne drže, posebno što u svojoj knjizi (pag. 150 linea 10-11), citiranjem krnji tekst s. Julija.

τοὺς πρεσβυτέρους Ἀθανασίου, ἐκδεχομένων ἡμῶν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἀπεδήμησε νυκτὸς καίτοι νοσῶν τῷ σώματι· ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἡμᾶς ἀκολούθως στοχάζεσθαι, ὅτι, αἰσχυνόμενος τὸν κατὰ Πιστοῦ ἔλεγχον, ἀνεχώρησεν. Ἀδύνατον γὰρ τὴν κατάστασιν Σεκούνδου τοῦ Ἀρειανοῦ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἰσχῦσαι. Ἀτιμία γὰρ ἀληθῶς αὕτη κατὰ τῆς συνόδου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συνελθόντων ἐπισκόπων, ἐὰν τὰ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς καὶ εὐλαβείας, ὡς Θεοῦ παρόντος, γενόμενα, ἀντὶ μηδενὸς λυθῇ.

Ordinatio ariana in Ecclesia invalida.

noctu abscessit; ut hinc nos merito coniiceremus, eum ideo discessisse, quod se puderet Pistum convictum iri: cum impossibile esset ordinationem Secundi Ariani in Ecclesia valere. Illud enim revera synodo et episcopis qui in ea convenere contumeliosum esset, si quae illi tanto studio ac pietate, quasi Deo praesente egissent, tanquam nulli pretii abrogarentur.

Εἴπερ οὖν, ὡς γράφετε, ἐκ τοῦ κατὰ Νοβᾶτον καὶ τὸν Σαμοσατέα Παῦλον παραδείγματος τὰ τῶν συνόδων ἰσχύειν δόγματα χρή, ἔδει μᾶλλον μὴ λυθῆναι τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον, ἔδει τὴν καθολικὴν σύνοδον ὑπὸ τῶν ὀλίγων μὴ ἀτιμασθῆναι. Αἱρετικοὶ γὰρ οἱ Ἀρειανοί, ὥσπερ κἀκεῖνοι, καὶ ὅμοιαι αἱ κατὰ τούτων ψῆφοι ταῖς κατ' ἐκείνων. Τούτων δὲ τολμηθέντων, τίνες εἰσὶν οἱ ῥλόγα διχονοίας ἀνάψαντες; ἡμᾶς γὰρ τοῦτο πεποιηκέναι γράψαντες ἐμέμψασθε. Ἆρ' οὖν ἡμεῖς διχονοίας εἰργασάμεθα, οἱ συναλγοῦντες τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς, καὶ κατὰ κανόνα πάντα πεποιηκότες; ἢ οἱ φιλονείκως καὶ παρὰ κανόνα τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον λύσαντες, καὶ κατὰ πάντα τὴν σύνοδον ἀτιμάσαντες; Οὐ γὰρ μόνον οἱ Ἀρειανοὶ ἐδέχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεμελετήκασιν ἐπίσκοποι

Rom. Pontifex omnia secundum canonem agit.

Transitus ad aliam sedem illicitus.

Si igitur, uti scribitis, ex Novati et Pauli Samosatensis exemplo, synodorum dogmata vigere oportet: certe multo magis decuit trecentorum episcoporum decreta non irrita fieri, nec universalem synodum a paucis contemni. Haeretici enim sunt Ariani aeque ac illi, pariaque contra hos ac contra illos decreta prodiere. Cum tales ausus viderimus, quinam discordiae flammam accendere? Nos enim ut qui haec fecerimus arguistis in litteris vestris. Nosne discordiam induximus, qui afflictorum fratrum vicem dolemus, et omnia secundum canonem egimus? Annon potius qui contentiose et contra canonem, trecentorum decreta violarunt, et in omnibus synodum contempserunt? Non solum enim Ariani admissi, sed et a loco in locum episcopi sese transferre moliti sunt. Si igitur vere parem eumdemque exi-

položi račun o svojim djelima u ovom životu. O, kami sreće da svi sude prema Bogu, pa da crkve, pošto prihvate svoje episkope, neprestano uživaju u Gospodu našem Isusu Hristu, u ime njegovog Oca za navijek. Budite mi zdravo u Gospodu, najdraža i najvoljenija braćo. [(4)]

[(4)] Kaspar (o. c., p. 151 n. 1) smatra da je smisao ovog djela promijenio Sokrat, *Hist. Eccl.* II, 17, *Hist. tripartita* IV, 29 i Pseudo-Isid., JK + 195 ("Decuerat vos" ed. Hinch. 456). O ovome vidi Funk, *Kirchengeschtl. Abhandlgn* I (1894), p. 74, 98; Boehmer Hauck·s RE^2 IX. 619: Batiffol, *Paix Constant*. p. 428: Turemel, *Hist. du dogme de la papaute* (1928), p. 242: Chapman, *Studies on the early papacy* (1928), p. 58; Brightman, *Journal of Theol. Stud*. XXIX. (1928), p. 159 I Caspar,o. c., I, p. 150. - No način ovakvog izražavanja je uobičajen kod rimskih papa; cf. v. g. isti način izražavanja prihvatio je i papa Bonifacije I u Nr. 47 I s. Lav M. Nr. 76.

διαβαίνειν. Εἰ οὖν ἀληθῶς ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἡγεῖσθε τιμὴν τῶν ἐπισκόπων, καὶ μὴ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων, ὡς γράφετε, κρίνετε τοὺς ἐπισκόπους, ἔδει τὸν πεπιστευμένον μικρὰν μένειν ἐν τῇ πιστευθείσῃ, καὶ μὴ ἐξουθενεῖν μὲν τὸ πεπιστευμένον, μεταβαίνειν δὲ εἰς τὴν μὴ ἐγχειρισθεῖσαν, ἵνα τῆς μὲν παρὰ Θεοῦ δοθείσης καταφρονῇ, τὴν δὲ τῶν ἀνθρώπων κενοδοξίαν ἀγαπήσῃ. Οὐκοῦν, ἀγαπητοί, ἔδει ἀπαντῆσαι, καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα καὶ τέλος λάβῃ τὸ πρᾶγμα· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ἀπαιτεῖ. Ἀλλ' ἴσως ἡ προθεσμία ἐνεπόδισε· γράψαντες γὰρ ἐμέμψασθε, ὅτι στενὴν τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου ὡρίσαμεν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἀγαπητοὶ, πρόφασίς ἐστιν. Εἰ μὲν γὰρ ἐρχομένους τινὰς συνέκλεισεν ἡ ἡμέρα, στενὸν ἂν τὸ διάστημα τῆς προθεσμίας ἠλέγχθη· εἰ δὲ οἱ ἐλθεῖν μὴ βουλόμενοι, κατεσχήκασι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἕως αὐτοῦ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, μὴ θαῤῥούντων ἐστὶν ἡ πρόφασις· ἦλθον γὰρ ἄν, ὡς προεῖπον, εἰ ἐθαῤῥοῦν, οὐ πρὸς τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ σκοποῦντες, οὐδὲ πρὸς τὴν προθεσμίαν ὁρῶντες, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς εὐλόγοις παῤῥησιαζόμενοι. Ἀλλ' ἴσως διὰ τὸν καιρὸν οὐκ ἀπήντησαν· τοῦτο γὰρ γράφοντες πάλιν ἐδηλώσατε, ὡς ἄρα ἔδει ἡμᾶς, σκοπήσαντας τὸν ἐπὶ τῆς ἑῴας καιρόν, μὴ προτρέψασθαι ὑμᾶς ἀπαντῆσαι. Εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν οὐκ ἀπηντήσατε, ὡς φατέ, ἔδει προτέρους ὑμᾶς, τὸν καιστimatis episcoporum honorem: nec ex magnitudine civitatum, uti scribitis, episcoporum dignitatem metimini, oportuit eum cui parva civitas concredita fuerat, in illa manere, nec contempta illa quae sibi credita erat, ad aliam sibi non commissam transire; ita ut eam quae sibi a Deo tradita est despiceret, inanem vero hominum gloriam exoptaret. Ergo, dilectissimi, oportuit vos huc accedere, et non abnuere, quod negotium ad finem deduceretur: id enim ratio postulat. Sed fortasse praefinitum tempus id vobis non permisit; in litteris enim vestris conquesti estis ad synodum cogendam, angustum temporis spatium nos definivisse: sed hoc, dilecti, mera cavillatio est. Nam si quos iam profectos dies ille praevertisset, angustum sane fuisse praefiniti temporis spatium palam esset. Cum autem ii quibus accedere non libuit, presbyteros quoque usque ad mensem Ianuarium detinuerint, mera sane cavillatio fuerit hominum suis rebus diffidentium: venissent enim, ut prius dixi, si de sua causa bene sperassent; non itineris intervallum considerassent, nec ad praefinitum tempus respexissent, sed iustitiae et aequitati suae causae confidissent. At fortassis ob temporis rationem non venere; hoc enim rursum scripto significastis; oportuisse scilicet nos, animadvertentes praesentem rerum Orientalium statum, non vos hortari ad veniendum. Si igitur ob talem

Impedimenta ad synodum veniendi.

ρὸν τοῦτον σκοπήσαντας, μὴ αἰτίους σχίσματος, μηδὲ ὀλολυγῆς καὶ θρήνων ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γενέσθαι. Νῦν δὲ οἱ ταῦτα πεποιηκότες ἔδειξαν μὴ τὸν καιρὸν αἴτιον, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι.

temporum conditionem profecti non estis, ut dicitis, decuit vos in primis, qui temporis huiusce rationem spectatis, non auctores schismatis, luctus et lacrymarum in Ecclesiis vos exhibere. Iam qui talia egerunt, indicarunt, non temporis conditionem huiusce rei causam esse, sed accedere nolentium consilium.

Quibus rescribendum.

Θαυμάζω δὲ κἀκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς, πῶς ὅλως κἂν ἐγράφη παρ' ὑμῶν, ὅτι δὴ τοῖς περὶ Εὐσέβιον μόνοις, καὶ οὐ πᾶσιν ὑμῖν μόνος ἔγραψα. Εὐχέρειαν γὰρ τῶν μεμψαμένων μᾶλλον ἄν τις εὕροι ἢπερ ἀλήθειαν. Ἐγὼ γὰρ οὐκ ἄλλοθεν λαβὼν κατὰ Ἀθανασίου γράμματα ἢ διὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἐκείνοις ἀνάγκη ἔγραψα τοῖς καὶ γράψασι κατ' αὐτοῦ. Ἔδει τοίνυν ἢ τοὺς περὶ Εὐσέβιον μὴ μόνους χωρὶς πάντων ὑμῶν γράψαι, ἢ ὑμᾶς, οἷς μὴ ἔγραψα, μὴ λυπεῖσθαι, εἰ ἐκείνοις ἐγράφη τοῖς καὶ γράψασιν. Εἰ γὰρ ἐχρῆν καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, ἔδει καὶ ὑμᾶς σὺν ἐκείνοις γράψαι. Νῦν δὲ, τὸ ἀκόλουθον σκοποῦντες, ἐκείνοις ἐγράψαμεν τοῖς καὶ δηλώσασιν ἡμῖν, καὶ τοῖς ἀποστείλασι πρὸς ἡμᾶς.

Miror autem hanc epistolae vestrae partem, qua vel scribere ausi estis, me solum solis Eusebianis, et non omnibus vobis scripsisse. Levitatem enim potius quam veritatem in expostulantibus invenire est. Mihi enim qui non aliunde litteras contra Athanasium accepissem, quam a Martyrio et Hesychio, necesse fuit illis qui contra eum scripserant respondere. Oportuit igitur aut Eusebianos non solos, absque vobis omnibus, scribere; aut vos, quibus non scripsi, non moleste ferre si illis rescriptum sit qui mihi scripserant. Nam si decuit epistolas ad vos omnes mitti, par fuit etiam vos una cum illis scripsisse. Nunc autem quod congruum erat spectantes, illis scripsimus qui nos certiores reddiderant, et litteras ad nos miserant.

Romani Pontifex nomine Occidentalium omnium loquitur.

Εἰ δὲ καὶ τὸ μόνον ἐμὲ γεγραφέναι ἐκείνοις ἐκίνησεν ὑμᾶς, ἀκόλουθόν ἐστιν ὑμᾶς ἀγανακτεῖν, ὅτι καὶ μόνῳ ἐμοὶ ἔγραψαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ πιθανὴ μὲν καὶ οὐκ εὔλογος ἡ πρόφασις, ἀγαπητοί· ὅμως δὲ γνωρίσαι ὑμῖν ἀναγκαῖον, ὅτι, εἰ καὶ μόνος ἔγραψα, ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ μόνου ἐστὶν

Quod si illud vos commovit quod solus scripserim; par est vos etiam indignari, quod illi mihi soli scripserint. Sed in hoc quoque adest probabilis et iusta causa, dilectissimi. Attamen necessum est vobis significare, etiamsi solus scripserim, non ideo mei solius esse illam sententiam, sed et omnium qui

αὐτὴ ἡ γνώμη, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπισκόπων. Καὶ ἔγωγε τοὺς πάντας οὐκ ἠθέλησα ποιῆσαι γράψαι, ἵνα μὴ παρὰ πολλῶν τὸ βάρος ἔχωσιν. Ἀμέλει καὶ νῦν τῇ ὁρισθείσῃ προθεσμίᾳ συνῆλθον ἐπίσκοποι, καὶ ταύτης τῆς γνώμης γεγόνασιν, ἣν πάλιν γράφων ὑμῖν σημαίνω· ὥστε, ἀγαπητοί, εἰ καὶ μόνος ἐπιστέλλω, ἀλλὰ πάντων γνώμην ταύτην εἶναι γινώσκετε. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ μὴ εὐλόγως τινὰς ἐξ ὑμῶν προφάσεις, ἀλλὰ ἀδίκους καὶ ὑπόπτους, πορίσασθαι.

in Italia sunt, et qui in his partibus degunt episcoporum. Et ego quidem non omnes volui ad scribendum inducere, ne complurimis id importunum foret. Certe iam ad praefinitum tempus episcopi convenere, et eiusdem sententiae fuerunt, quam denuo his litteris vobis significo: quapropter, dilecti, etiamsi solus scribo, omnium tamen hanc esse sententiam agnoscite. Et haec quidem satis sint ad demonstrandum, quosdam ex vobis, non aequas, sed iniustas et suspectas causas afferre.

Περὶ δὲ τοῦ μὴ εὐχερῶς μηδὲ ἀδίκως ἡμᾶς ὑποδεδέχθαι εἰς κοινωνίαν τοὺς συνεπισκόπους ἡμῶν Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον, εἰ καὶ τὰ προλεχθέντα ἱκανά, ὅμως διὰ βραχέων εὔλογον ὑμῖν δεῖξαι. Ἔγραψαν οἱ περὶ Εὐσέβιον πρότερον κατὰ τῶν περὶ Ἀθανάσιον· ἐγράψατε δὲ καὶ νῦν ὑμεῖς· ἔγραψαν δὲ καὶ πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν ὑπὲρ Ἀθανασίου. Πρῶτον μὲν οὖν τὰ κατ' αὐτοῦ γράμματα παρ' ὑμῶν μάχεται πρὸς ἑαυτά, καὶ οὐδεμίαν συμφωνίαν ἔχει τὰ δεύτερα πρὸς τὰ πρῶτα, ἀλλ' ἐν πολλοῖς τὰ πρῶτα ὑπὸ τῶν δευτέρων λύεται, καὶ τὰ δεύτερα ὑπὸ τῶν πρώτων διαβάλλεται· ἀσυμφώνων δὲ ὄντων τῶν γραμμάτων, οὐδεμία πίστις περὶ τῶν λεγομένων ἐστίν· ἔπειτα, εἰ τοῖς παρ' ὑμῶν γραφεῖσιν ἀξιοῦτε πιστεύειν, ἀκόλουθόν ἐστι καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ

Quod autem non temere vel iniuste coepiscopos nostros Athanasium et Marcellum ad communionem susceperimus, tametsi ex supradictis id satis planum est, operae pretium tamen fuerit ut paucis verbis illud vobis demonstretur. Scripserat iam antea Eusebius contra Athanasium; vos quoque iam litteras misistis: scripsere quoque complures episcopi ex Aegypto et ex aliis provinciis pro Athanasio. Primo igitur observandum, vestras adversus illum litteras inter se pugnare, et priores cum secundis nullatenus consentire: sed in multis primae a secundis confutantur, et secundae a primis falsi arguuntur. Cum autem litterae inter se non consentiant, nulla sane fides earum dictis habeatur. Dehinc si vestris litteris fidem haberi postulatis, consentaneum est et iis quae pro illo scripta sunt fidem non abne-

Susceptio s. Athanasii legitima.

Absentia alterius partis e iudicio suspectum reddit illud.

γράψασι μὴ ἀπιστῆσαι· καὶ μάλιστα ὅτι ὑμεῖς μὲν πόρρωθεν, ἐκεῖνοι δὲ ἐν τοῖς τόποις ὄντες. καὶ εἰδότες τὸν ἄνδρα, καὶ τὰ ἐκεῖ γινόμενα πράγματα, γράφουσι, μαρτυροῦντες αὐτοῦ τῷ βίῳ, καὶ διαβεβαιούμενοι ἐν πᾶσιν αὐτὸν συσκευὴν πεπονθέναι. Καὶ πάλιν Ἀρσενιός τις ἐπίσκοπος ἐλέχθη ποτὲ ὡς ἀναιρεθεὶς παρὰ Ἀθανασίου. ἀλλὰ τοῦτον ἐμάθομεν ζῆν, ἀλλὰ καὶ φιλίαν ἔχειν πρὸς αὐτόν. Τὰ ὑπομνήματα τὰ ἐν Μαρεώτῃ γενόμενα διεβεβαιώσατο κατὰ μονομέρειαν γεγενῆσθαι· μήτε γὰρ ἐκεῖ παρεῖναι Μακάριον τὸν πρεσβύτερον τὸν κατηγορούμενον, μήτε αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ Ἀθανάσιον· καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων, ὧν ἐκόμισαν ἡμῖν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἔγνωμεν· ἀναγνόντες γὰρ εὕρομεν, ὅτι ὁ μὲν κατήγορος Ἰσχύρας ἐκεῖ παρῆν, οὔτε δὲ Μακάριος, οὔτε ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος· ἀλλὰ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Ἀθανασίου ἀξιοῦντας παρεῖναι, καὶ μὴ συγχωρηθέντας. Ἔδει δὲ, ἀγαπητοί, εἴπερ μετὰ ἀληθείας ἐγίνετο τὸ κριτήριον, μὴ μόνον τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον παρεῖναι. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ Τύρῳ Μακάριος παρῆν ὁ κατηγορούμενος, καὶ Ἰσχύρας ὁ κατήγορος, καὶ οὐδὲν ἐδείχθη· οὕτως ἔδει καὶ ἐν τῷ Μαρεώτῃ μὴ μόνον ἀπελθεῖν τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον, ἵνα παρὼν ἢ ἐλεγχθῇ, ἢ, μὴ ἐλεγχθεὶς, δείξῃ τὴν συκοφαντίαν. Νῦν δὲ,

gare: maxime quia vos quidem e longiquo scribitis; illi vero in ipsis locis cum sint, ubi et virum ipsum et negotia illic gesta viderunt, scripto vitae eius probitatem testantur, et affirmant eum calumniam in omnibus passum esse. Ac rursum Arsenius quidam episcopus, dictus est aliquando interfectus ab Athanasio, sed hunc vivere, imo eius amicum esse didicimus. Ille igitur (Athanasius) monumenta in Mareote adornata, altera solum e partibus praesente, facta fuisse affirmavit. Nam nec illic adfuisse Macarium presbyterum, qui accusabatur, nec ipsum episcopum eius Athanasium: et hoc non solum ex verbis eius, sed ex ipsius inquisitionum monumentis, quae Martyrius et Hesychius nobis attulerunt, agnovimus. Legendo quippe comperimus, accusatorem quidem Ischyram illic adfuisse; Macarium autem et episcopum Athanasium minime. Quin et Athanasii presbyteris postulantibus, uti sibi interesse liceret, illud negatum esse. Oportuit autem, dilectissimi, si modo iudicium illud sincere actum fuisset, non accusatorem dumtaxat, sed et accusatum adesse. Sicut enim Tyri aderat Macarius qui accusabatur, et Ischyras accusator, et nihil ibi probatum est; sic et in Mareoten oportuit, non accusatorem solum, sed et accusatum accedere, ut is praesens vel convinceretur, vel si convinci non potuisset, calumniam palam faceret. Iam vero cum hoc factum

τούτου μὴ γενομένου, ἀλλὰ μόνου ἀπελθόντος τοῦ κατηγόρου, μεθ' ὧν παρητήσατο Ἀθανάσιος, ὕποπτα τὰ πράγματα φαίνεται.

Ἠτιᾶτο δὲ καὶ τοὺς ἀπελθόντας εἰς τὸν Μαρεώτην παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀπεληλυθέναι. Ἔλεγε γάρ, ὅτι Θεόγνιον, καὶ Μάριν, καὶ Θεόδωρον, Οὐρσάκιον, καὶ Οὐάλεντα, καὶ Μακεδόνιον, ὑπόπτους ὄντας, ἀπέστειλαν. Καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Θεσσαλονίκης ἐδείκνυε. Προήνεγκε γὰρ ἐπιστολὴν αὐτοῦ γραφεῖσαν πρὸς Διονύσιον, τὸν ἐν τῇ συνόδῳ κόμητα, ἐν ᾗ δηλοῖ φανερὰν συσκευὴν γενέσθαι κατὰ Ἀθανασίου. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ κατηγόρου Ἰσχύρα προεκόμισε χειρὶ ὁλόγραφον αὐθεντικήν, ἐν ᾗ μάρτυρα τὸν Θεὸν τὸν παντοκράτορα ἐπικαλούμενος, μήτε ποτηρίου κλάσιν, μήτε τραπέζης ἀνατροπὴν γεγενῆσθαι ἔλεγεν, ἀλλ' ὑποβεβλῆσθαι ἑαυτὸν ὑπό τινων πλάσασθαι ταύτην τὴν κατηγορίαν. Ἀπαντήσαντες δὲ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Μαρεώτου, διεβεβαιώσαντο μήτε τὸν Ἰσχύραν πρεσβύτερον εἶναι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, μήτε τι τοιοῦτον πεπλημμεληκέναι Μακάριον, ὁποῖον ἐκεῖνος κατηγόρησεν. Οἱ πρεσβύτεροι δὲ καὶ οἱ διάκονοι, ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα, οὐκ ὀλίγα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, διαβεβαιούμενοι μηδὲν ἀληθὲς εἶναι τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων, συσκευὴν

non sit, sed solus accusator, cum iis quos Athanasius recusabat, eo concesserit, suspecta sane acta illa videntur.

Conspiratio conflata.

Conquestus est etiam ipse (Athanasius) qui ad Mareoten profecti essent, se recusante, illuc concessisse. Dicebat enim Theognium, Marin, Theodorum, Ursacium, Valentem, et Macedonium, sibi suspectos, illuc missos fuisse. Hoc autem non suis verbis tantum, sed etiam ex epistola Alexandri quondam Thessalonicae episcopi demonstrabat. Protulit enim eius epistolam, ad Dionysium in ea synodo comitem, scriptam, qua significabat manifestam adversus Athanasium conspirationem esse conflatam. Imo ipsius accusatoris Ischyrae rescriptum protulit authenticum, quod totum erat eius manu exaratum, in quo Deum omnipotentem testem invocans, neque calicem fuisse confractum, neque mensam eversam declarabat; sed se a quibusdam, ut hanc accusationem confingeret, subornatum esse. Cum advenissent autem presbyteri Mareotici, affirmarunt, neque Ischyram esse catholicae Ecclesiae presbyterum, neque tale facinus perpetrasse Macarium, quale is illi imputabat. Presbyteri vero et diaconi qui huc accessere, non pauca, sed quamplurima de Athanasii innocentia testabantur, affirmantes nihil eorum quae illi obiiciebantur verum esse, sed conspirationem adversus eum fuisse conflatam. Quin Aegypti quoque, ac Libyae

δὲ αὐτὸν πεπονθέναι. Καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύης πάντες ἐπίσκοποι, γράφοντες διεβεβαιώσαντο καὶ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ἔννομον καὶ ἐκκλησιαστικὴν γεγονέναι, καὶ πάντα τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα κατ' αὐτοῦ εἶναι ψευδῆ· οὔτε γὰρ φόνον γεγενῆσθαι, οὔτε τινὰς ἀναιρεθῆναι δι' αὐτόν, οὔτε κλάσιν ποτηρίου γεγενῆσθαι, ἀλλὰ πάντα εἶναι ψευδῆ. Καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων δὲ τῶν ἐν Μαρεώτῃ κατὰ μονομέρειαν γεγενημένων, ἐδείκνυεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ἕνα κατηχούμενον ἐξετασθέντα, καὶ εἰπόντα ἔνδον εἶναι μετὰ Ἰσχύρα, ὅτε Μακάριος ὁ πρεσβύτερος Ἀθανασίου, ὡς λέγουσιν, ἐπέστη τῷ τόπῳ· καὶ ἄλλους δὲ ἐξετασθέντας καὶ εἰπόντας τὸν μὲν ἐν κελλίῳ μικρῷ, τὸν δὲ ὄπισθεν τῆς θύρας κατακεῖσθαι τὸν Ἰσχύραν, τότε νοσοῦντα, ὅτε Μακάριον λέγουσιν ἀπηντηκέναι ἐκεῖ. Ἀπὸ δὴ τούτων ὧν ἔλεγε καὶ ἡμεῖς ἀκολούθως στοχαζόμεθα, ὅτι πῶς οἷόν τε τὸν ὄπισθεν τῆς θύρας νόσῳ κατακείμενον τότε ἑστηκέναι, καὶ λειτουργεῖν, καὶ προσφέρειν; ἢ πῶς οἷόν τε ἦν προσφορὰν προκεῖσθαι, ἔνδον ὄντων τῶν κατηχουμένων; Εἰ γὰρ ἔνδον ἦσαν οἱ κατηχούμενοι, οὔπω ἦν ὁ καιρὸς τῆς προσφορᾶς. Ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται, ἔλεγεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἐδείκνυε, διαβεβαιουμένων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, μηδὲ ὅλως αὐτὸν πρεσβύτερον γεγενῆσθαί ποτε ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, μηδὲ συνῆχ-

Catechumeni oblationi non adsunt.

episcopi omnes, litteris suis testati sunt, cum eius ordinationem liberam et ecclesiasticam fuisse, tum quae a vobis adversus illum delata sunt omnia esse falsa: neque enim caedem factam, nec ullos eius causa occisos, neque calicem confractum fuisse; sed a vero abhorrere omnia. Imo vero ex ipsis inquisitionum monumentis, quae in Mareote, una tantum ex partibus praesente, facta fuerant, comprobavit episcopus Athanasius, catechumenum quemdam interrogatum dixisse, se intus cum Ischyra fuisse, quo tempore aiunt Macarium Athanasii presbyterum se in eum locum immisisse: ex aliis item interrogatis dixisse quemdam, quod in parva cellula, alium, quod pone ianuam iaceret Ischyras tunc aegrotus, quo tempore illi Macarium aiunt eo advenisse. Ex eius autem dictis hoc nos consequenter colligimus: qui fieri potuit eum, qui pone ianuam aeger decumberet, tunc stetisse, liturgiam celebrasse, ac oblationem fecisse? Aut qui potuit oblatio apposita esse, cum intus essent catechumeni? Si enim intus erant catechumeni, nondum oblationis tempus erat. Haec, ut dictum est, aiebat episcopus Athanasius: haec ex ipsis monumentis palam faciebat: iis qui cum eo erant affirmantibus, nec Ischyram unquam in Ecclesia catholica fuisse presbyterum, nec in ecclesiasticis conventibus presbyteri locum habuisse. Quin quo tempore Alexander, magna synodo per indulgentiam

ναι αὐτόν ποτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς πρεσβύτερον· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ὅτε Ἀλέξανδρος ἐδέχετο μετὰ φιλανθρωπίας τῆς μεγάλης συνόδου τοὺς ἀπὸ τοῦ σχίσματος Μελετίου, ὠνομάσθαι αὐτὸν ὑπὸ Μελετίου μετὰ τῶν αὐτοῦ διεβεβαιοῦντο· ὃ καὶ μέγιστόν ἐστι τεκμήριον μὴ εἶναι αὐτὸν μήτε Μελετίου. Εἰ γὰρ ἦν, πάντως καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συνηριθμεῖτο. Ἄλλος τε καὶ ἐν ἄλλοις ὁ Ἰσχύρας ψευσάμενος ἐδείκνυτο ὑπὸ Ἀθανασίου ἐκ τῶν ὑπομνημάτων· κατηγορήσας γὰρ ὡς βιβλίων κεκαυμένων, ὅτε, ὡς λέγουσι, Μακάριος ἐπέστη, ἠλέγχθη ὑφ' ὧν αὐτὸς ἤνεγκε μαρτύρων ψευσάμενος.

id concedente, eos qui erant ex schismate Meletii, recepit, Ischyram a Meletio in numero presbyterorum suorum nominatum non fuisse affirmabant. Quod maximum argumentum est, ipsum ne ex Meletianis quidem presbyteris esse; nam si ex illis extitisset, iis sane et ipse annumeratus fuisset. Praeter haec alia quoque Ischyrae mendacia Athanasius ex monumentis illis coarguebat: quippe qui in accusatione sua de libris, quando Macarius, ut ipsi adhibuit falsi convictus est.

Τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων, καὶ τοσούτων μὲν ὄντων τῶν μαρτύρων τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, τοσούτων δὲ δικαιωμάτων ὑπ' αὐτοῦ προφερομένων, τί ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς; ἢ τί ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ἀπαιτεῖ, ἢ μὴ καταγνῶναι τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέξασθαι καὶ ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, ὥσπερ καὶ ἔχομεν; καὶ γὰρ πρὸς τούτοις πᾶσι παρέμεινεν ἐνταῦθα ἐνιαυτὸν καὶ ἓξ μῆνας, ἐκδεχόμενος τὴν παρουσίαν ὑμῶν ἢ τῶν βουλομένων ἐλθεῖν· τῇ δὲ παρουσίᾳ ἐδυσώπει πάντας. ὅτι οὐκ ἂν παρῆν εἰ μὴ ἐθάρρει. Καὶ γὰρ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐλήλυθεν, ἀλλὰ κληθεὶς καὶ λαβὼν γράμματα παρ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ ὑμῖν ἐγράψαμεν. Καὶ ὅμως μετὰ τοσαῦτα ὑμεῖς ὡς παρὰ κανόνας ποιήσαντας ἡμᾶς ἐμέμψασθε. Σκοπεῖτε τοίνυν, τίνες εἰσὶν οἱ παρὰ κανόνας πράξαντες,

Haec cum ita dicerentur, et tot testes pro illo starent, totque ipse afferret innocentiae suae argumenta, quid, quaeso, nobis agendum fuit? Aut quidnam aliud postulabat ecclesiasticus canon, quam ut virum non damnaremus, sed potius ipsum reciperemus, ac pro vero episcopo haberemus, quemadmodum et habuimus? Etenim praeter haec omnia annum unum et sex menses hic remansit, ut adventum vestrum aut eorum qui huc se conferre vellent, exspectaret: suaque praesentia omnes pudore afficiebat, non adfuturus quippe, nisi suae causae confidisset. Non enim suo motu, sed accersitus ac litteris nostris acceptis, huc accessit, quemadmodum et vobis litteris nostris indicavimus. Attamen post tot tantaque a nobis gesta nos criminati estis quasi contra canones egerimus. Perpen-

Quid postulat ecclesiasticus canon.

Quinam contra canones agunt.

ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσούτων ἀποδείξεων τὸν ἄνδρα δεξάμενοι, ἢ οἱ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἓξ μονῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀνομάσαντές τινα ὡς ἐπίσκοπον ξένον, καὶ ἀποστείλαντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μετὰ στρατιωτικῆς ἐξουσίας; ὅπερ οὐ γέγονεν, οὐδὲ εἰς Γαλλίας αὐτοῦ ἀποσταλέντος· ἐγεγόνει γὰρ ἂν καὶ τότε, εἰ ὄντως ἦν καταγνωσθείς. Ἀμέλει ἐπανελθὼν σχολάζουσαν καὶ ἐκδεχομένην αὐτὸν τὴν ἐκκλησίαν εὗρεν.

Ἀλλὰ νῦν οὐκ οἶδα, ποίῳ τρόπῳ γέγονε τὰ γενόμενα. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐκ ἔδει. γραψάντων ἡμῶν σύνοδον γενέσθαι, προλαβεῖν τινας τὴν ἐκ τῆς συνόδου κρίσιν· ἔπειτα οὐκ ἔδει τοιαύτην καινοτομίαν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας γενέσθαι. Ποῖος γὰρ κανὼν ἐκκλησιαστικός, ἢ ποία παράδοσις ἀποστολικὴ τοιαύτη, ὥστε, εἰρηνευούσης Ἐκκλησίας, καὶ ἐπισκόπων τοιούτων ὁμόνοιαν ἐχόντων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον, ἀποσταλῆναι Γρηγόριον. ξένον μὲν τῆς πόλεως, μήτε ἐκεῖ βαπτισθέντα, μήτε γινωσκόμενον τοῖς πολλοῖς, μὴ αἰτηθέντα παρὰ πρεσβυτέρων, μὴ παρ' ἐπισκόπων, μὴ παρὰ λαῶν. ἀλλὰ καταστα θῆναι μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἀποσταλῆναι δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, οὐ μετὰ πρεσβυτέρων, οὐ μετὰ διακόνων τῆς πόλεως, οὐ μετὰ ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ μετὰ στρατιωτῶν; Τοῦτο γὰρ ἔλεγον καὶ ἠτιῶντο οἱ ἐνταῦθα ἐλθόντες· εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ὑπεύ-

Quis et quomodo episcopus ordinandus. Quis episcopus illegitimus. contra canonem. contra ecclesiasticum ius.

dite igitur quinam contra canones agunt: nosne qui post tanta innocentiae argumenta virum recepimus, an qui triginta sex mansionibus distantes Antiochiae extraneum quemdam episcopum nominarunt, eumque Alexandriam miserunt militari manu stipatum? Quod ne tunc quidem factum est, cum is in Galliam relegatus esset, futurum autem erat tunc temporis, si revera ille convictus fuisset. Certe in reditu suo vacantem seque exspectantem ecclesiam invenit.

At nunc ignoro qua ratione haec facta sint. Primum enim, si vere dicendum est, non oportuit, cum ad cogendam synodum litteras misissemus, aliquos iudicium synodi praevertere: deinde non decuit hoc adversus Ecclesiam innovari. Qualis enim canon ecclesiasticus, aut qualis apostolica traditio hoc praefert, ut pace agente Ecclesia, ac tot episcopis cum Athanasio Alexandriae episcopo consentientibus, Gregorius mittatur, externus homo, qui non illic est baptizatus, qui complurimis ignotus est, nec a presbyteris, vel ab episcopis, vel a plebe postulatus; sed in Antiochia ordinetur, Alexandriam vero, non cum presbyteris vel diaconis urbis, non cum episcopis Aegypti, sed cum militibus transmittatur? Hoc namque haud sine querela aiebant qui huc venere. Etiamsi enim post synodum reus deprehensus fuisset Athanasius, non decuit sic praeter ius fasque, et contra ecclesiasticum canonem, or-

θυνος ἦν εὑρεθεὶς ὁ Ἀθανάσιος, οὐκ ἔδει τὴν κατάστασιν οὕτω παρανόμως, καὶ παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα γενέσθαι· ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱερατείου, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κλήρου, τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους ἔδει καταστῆναι, καὶ μὴ νῦν τοὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κανόνας παραλύεσθαι. Ἆρα γάρ, εἰ καθ' ἑνὸς ὑμῶν ἐγεγόνει τοιοῦτον, οὐκ ἂν ἐβοήσατε, οὐκ ἂν ἠξιώσατε, ὡς παραλελυμένων τῶν κανόνων, ἐκδικηθῆναι; Ἀγαπητοί, ὡς Θεοῦ παρόντος, μετὰ ἀληθείας φθεγγόμεθα καὶ λέγομεν, οὐκ ἔστι τοῦτο εὐσεβές, οὐδὲ νόμιμον, οὐδὲ ἐκκλησιαστικόν. Καὶ γὰρ καὶ τὰ λεγόμενα γεγενῆσθαι παρὰ Γρηγορίου ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ δείκνυσι τὴν τῆς καταστάσεως τάξιν. Ἐν γὰρ τοιούτοις εἰρηνικοῖς καιροῖς, ὡς αὐτοὶ οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπήγγειλαν, καθὼς καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἔγραψαν, ἡ ἐκκλησία ἐμπρησμὸν ὑπέμεινε, παρθένοι ἐγυμνώθησαν, μονάζοντες κατεπατήθησαν, πρεσβύτεροι καὶ πολλοὶ τοῦ λαοῦ ἠκίσθησαν, καὶ βίαν πεπόνθασιν, ἐπίσκοποι ἐφυλακίσθησαν, περιεσύρησαν πολλοί· τὰ ἅγια μυστήρια, ἐφ' οἷς ἠτιῶντο Μακάριον τὸν πρεσβύτερον, ὑπὸ ἐθνικῶν διηρπάζετο, καὶ εἰς γῆν κατεβάλλετο, ἵνα τὴν Γρηγορίου τινὲς κατάστασιν δέξωνται· τὰ δὲ τοιαῦτα δείκνυσι τοὺς παραλύοντας τοὺς κανόνας. Εἰ γὰρ νομίμη ἦν ἡ κατάστασις, οὐκ ἂν διὰ παρανομίας ἠνάγκαζε πείθεσθαι τοὺς νομίμως ἀπειθοῦντας αὐτῷ. Καὶ ὅμως,

dinari quempiam: sed in ipsa ecclesia, ex ipso sacerdotali ordine, ex ipso clero, ab episcopis provinciae illius constitui oportuit, et nequaquam nunc apostolorum canones violari. Si enim in quemquam vestrum tale quidpiam commissum esset, nonne clamassetis, nonne violatorum canonum vindictam postulassetis? Certe, dilecti, hoc quasi Deo praesente cum veritate loquimur, ac vobis dicimus: non est hoc pium, nec legitimum, non ecclesiastici iuris. Ipsa namque Gregorii in suo ingressu gesta, ordinationis eius modum indicant. In hisce enim pacis temporibus, ut narrarunt ii qui Alexandria venerunt, et quemadmodum episcopi quoque litteris suis significarunt, ecclesia incendium passa est, virgines denudatae, monachi conculcati, presbyteri et ex plebe multi laniati ac vim perpessi, episcopi in carcerem trusi, multi circum circa raptati: sancta mysteria de quibus violatis Macarium presbyterum accusabant, ab ethnicis direpta sunt et in terram proiecta: eoque solum haec omnia ut Gregorii ordinationem aliqui admitterent; haec autem significant quinam sint qui canones violant. Nam si legitima fuisset ordinatio, nequaquam praeter ius fasque eos coegisset qui sibi obtemperare legitime negabant. Verumtamen, iis ita gestis, scribitis, magnam tum pacem Alexandriae et in Aegypto fuisse: nisi forte pacis ratio mutata sit, et iam haec pacem appellatis.

τοιούτων γενομένων, γράφετε εἰρήνην μεγάλην γεγενῆσθαι ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ· ἐκτὸς εἰ μὴ ἀντιμεταβέβληται τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης, καὶ τὰ τοιαῦτα εἰρήνην ὀνομάζετε.

Coram ethnicis et Iudaeis iudicium ecclesiasticum non agendum.

Κἀκεῖνο δὲ ὑμῖν ἀναγκαῖον ἐνόμισα δηλῶσαι, ὅτι Ἀθανάσιος διεβεβαιοῦτο Μακάριον ἐν Τύρῳ ὑπὸ στρατιώτας γεγενῆσθαι, καὶ μόνον τὸν κατήγορον ἀπεληλυθέναι μετὰ τῶν ἀπελθόντων εἰς τὴν Μαρεώτην, καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἀξιοῦντας παρεῖναι ἐν τῇ ἐξετάσει μὴ συγκεχωρῆσθαι· τὴν δὲ ἐξέτασιν γεγενῆσθαι περὶ ποτηρίου καὶ τραπέζης. ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ, παρόντων ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων. Τοῦτο δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἄπιστον ἦν, εἰ μὴ καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἐδείκνυτο, ἐφ' ᾧ καὶ ἐθαυμάσαμεν, νομίζω δὲ καὶ ὑμᾶς ἐπιθαυμάζειν, ἀγαπητοί. Πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ἐπιτρέπονται παρεῖναι, οἱ καὶ τῶν μυστηρίων λειτουργοὶ τυγχάνοντες, ἐπὶ δὲ ἐξωτικοῦ δικαστοῦ, παρόντων κατηγουμένων, καὶ τὸ γε χείριστον, ἐπὶ ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων τῶν διαβεβλημένων περὶ τὸν χριστιανισμόν, ἐξέτασις περὶ αἵματος Χριστοῦ καὶ σώματος Χριστοῦ γίνεται. Εἰ γὰρ καὶ ὅλως ἐγεγόνει τι πλημμέλημα, ἔδει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ κληρικῶν νομίμως ἐξετάζεσθαι τὰ τοιαῦτα, καὶ μὴ ὑπὸ ἐθνικῶν τῶν τὸν Λόγον βδελυσσομένων καὶ μὴ εἰδότων τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο δὲ τὸ ἁμάρτημα ἡλίκον

Illud quoque vobis necessario indicandum putavi, Athanasium nempe affirmasse, Macarium Tyri sub custodia militum remansisse; accusatoremque solum abiisse cum iis qui in Mareoten proficiscebantur, presbyterisque rogantibus ut sibi inquisitioni adesse liceret, id negatum fuisse; interrogationem autem de calice, et de mensa factam esse coram praefecto et eius cohorte, praesentibus quoque ethnicis et Iudaeis. Videbatur illud initio incredibile, nisi fuisset ex ipsis actorum monumentis demonstratum, quod nobis admirationi fuit, ut etiam vobis, dilecti, fore existimo. Ac cum presbyteris huic negotio interesse non permitteretur, licet ii mysteriorum ministri sint, apud externum tamen iudicem, praesentibus catechumenis, et quod indignius est, coram ethnicis et Iudaeis, qui propter odium in christianismum male audiunt, interrogatio de sanguine et corpore Christi habita est. Nam si omnino scelus perpetratum est, oportuit hoc negotii in ecclesia a clericis secundum leges examinari, et non ab ethnicis qui Verbum detestantur et veritatem ignorant. Hoc autem flagitium, quantum et cuiusmodi sit, vos et omnes animadversuros exi-

καὶ ὁποῖόν ἐστι συνορᾶν καὶ ὑμᾶς καὶ πάντας πεπίστευκα. Περὶ μὲν Ἀθανασίου τοιαῦτα.

Περὶ δὲ Μαρκέλλου, ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτοῦ ὡς ἀσεβοῦντος εἰς τὸν Χριστὸν ἐγράψατε, δηλῶσαι ὑμῖν ἐσπούδασα, ὅτι ἐνταῦθα γενόμενος, διεβεβαιώσατο μὲν μὴ εἶναι ἀληθῆ τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα παρ' ὑμῶν· ὅμως δὲ ἀπαιτούμενος παρ' ἡμῶν εἰπεῖν περὶ τῆς πίστεως, οὕτω μετὰ παῤῥησίας ἀπεκρίνατο δι' ἑαυτοῦ, ὡς ἐπιγνῶναι μὲν ἡμᾶς, ὅτι μηδὲν ἔξωθεν τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖ· οὕτως γὰρ εὐσεβῶς περὶ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡμολόγησε φρονεῖν, ὥσπερ καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία φρονεῖ· καὶ οὐ νῦν ταῦτα πεφρονηκέναι διεβεβαιώσατο, ἀλλὰ καὶ ἔκπαλαι· ὡσπεροῦν καὶ οἱ ἡμέτεροι πρεσβύτεροι, τότε ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ γενόμενοι, ἐμαρτύρησαν αὐτοῦ τῇ ὀρθοδοξίᾳ· καὶ γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Ἀρειανῶν πεφρονηκέναι διισχυρίσατο· ἐφ' ᾧ καὶ ὑμᾶς ὑπομνῆσαι δίκαιόν ἐστιν, ἵνα μηδεὶς τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀποδέχηται, ἀλλὰ βδελύττηται ὡς ἀλλοτρίαν τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας. Ὀρθὰ τοίνυν αὐτὸν φρονοῦντα, καὶ ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ μαρτυρούμενον, τί πάλιν καὶ ἐπὶ τούτου ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς ἢ ἔχειν αὐτὸν, ὥσπερ καὶ εἴχομεν, ἐπίσκοπον, καὶ μὴ ἀποβάλλειν τῆς κοινωνίας; Ταῦτα μὲν οὖν ἐγὼ, οὐχ ὡς ὑπεραπολογούμενος αὐτὸν γέγραφα, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πιστεῦσαι ὑμᾶς, ὅτι δικαίως καὶ κανονικῶς

stimo. Haec quidem de Athanasio.

Quod autem ad Marcellum spectat, postquam de illo, ut impio erga Christum scripsistis; vobis significandum putavi, eum cum huc venisset, affirmasse falsa esse quae vos de se scripsissetis: sed cum nihilominus nos postulassemus ut fidem suam exponeret, tanta cum fiducia per se ipse respondit, ut nobis exploratum fuerit eum nihil a veritate alienum profiteri. Siquidem aeque pie de Domino et Salvatore nostro Iesu Christo se sentire confessus est, ac Ecclesia ipsa catholica sentit: nec tantummodo nunc, sed iam olim ita sensisse. (Cuius rectam fidem testimonio suo confirmarunt presbyteri quoque nostri qui Nicaenae synodo adfuerant). Etenim se tunc temporis et etiamnum adversum Arianorum haeresim sensisse affirmabat. (Quocirca vos admonitos velim, ut nullus eiusmodi haeresim recipiat; sed abominetur, ut a sana doctrina alienam). Cum ergo, inquam, ille recte sentiret, et de recta eius fide testimonium proferretur; quid, quaeso, de illo nobis faciendum fuit, nisi ut eum pro episcopo haberemus, ut et habuimus, et eum a nostra communione non abiiceremus? Haec quidem ego, non ut qui eorum causam agam, scribo; sed ut vobis fidem faciam, nos iure et canonice viros illos suscepisse, et vos frustra disceptationes movere. Aequum est au-

Susceptio Marcelli. Quod contra canones actum, corrigatur.

ἐδεξάμεθα τοὺς ἄνδρας, καὶ μάτην φιλονεικεῖτε· ὑμᾶς δὲ δίκαιόν ἐστι σπουδάσαι, καὶ πάντα τρόπον καμεῖν, ἵνα τὰ μὲν παρὰ κανόνα γενόμενα διορθώσεως τύχῃ, αἱ δὲ Ἐκκλησίαι εἰρήνην ἔχωσι, πρὸς τὸ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παραμεῖναι, καὶ μὴ σχίζεσθαι τὰς Ἐκκλησίας, μηδὲ ὑμᾶς ὡς αἰτίους σχίσματος μέμψιν ὑπομεῖναι. Ὁμολογῶ γὰρ ὑμῖν, τὰ γενόμενα οὐκ εἰρήνης, ἀλλὰ σχίσματος προφάσεις εἰσίν.

Plurimi episcopi orientales Romam venientes, de persecutione passa conquesti sunt.

Οὐ γὰρ μόνον οἱ περὶ Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον οἱ ἐπίσκοποι ἐληλύθασιν ἐνταῦθα, αἰτιώμενοι κατ' αὐτῶν ἀδικίαν γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐπίσκοποι ἀπὸ Θρᾴκης, ἀπὸ Κοίλης Συρίας, ἀπὸ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, καὶ πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ὀλίγοι, ἄλλοι δέ τινες ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων μερῶν, ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐνταῦθα σύνοδον, ἐπὶ πάντων τῶν συνελθόντων, πρὸς τοῖς ἄλλοις, οἷς ἔλεγον, ὅτι καὶ ἀπωδύροντο, βίαν καὶ ἀδικίαν τὰς Ἐκκλησίας πεπονθέναι, καὶ ὅμοια τῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὰς ἑαυτῶν, καὶ ἐν ἄλλαις Ἐκκλησίαις γεγενῆσθαι διεβεβαιοῦντο, οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγμασι. Καὶ ἐξ Αἰγύπτου δὲ καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, πάλιν ἐλθόντες νῦν πρεσβύτεροι μετὰ γραμμάτων, ἀπωδύροντο, ὅτι πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι, θέλοντες ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, ἐκωλύθησαν. Μέχρι γὰρ νῦν καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου ἀποδημίαν, ἔλεγον ἐπισκόπους ὁμολογητὰς κατακό-

tem, ut vos studeatis et omnibus modis id contendatis, ut quae contra canonem acta sunt, corrigantur, et ut Ecclesiae pace fruantur; ut pax Domini, quae data est nobis, permaneat, et Ecclesiae non scindantur: ac ne vobis, ut schismatis auctoribus, id crimini detur. Fateor enim vobis, quae gesta sunt, non pacis, sed schismatis occasiones esse.

Non enim Athanasius dumtaxat et Marcellus episcopi, huc se contulere, ac secum iniuste actum esse conquesti sunt; sed etiam complurimi alii ex Thracia, Coelesyria, Phoenicia et Palaestina, et una presbyteri non pauci: atque alii quidam Alexandria, aliique ex aliis partibus, ad synodum huc coactam accessere, qui coram omnibus episcopis congregatis, praeter alia in medium prolata, conquesti sunt insuper, Ecclesias vim iniuriamque esse perpessas: ac in suis aliisque Ecclesiis paria iis quae Alexandriae gesta esse affirmarunt, non solum verbo, sed et rebus ipsis. Ex Aegypto quoque et Alexandria nuper cum litteris advenientes presbyteri, haud sine querela et gemitu testati sunt, episcopos complures ac presbyteros, qui ad synodum se conferre vellent, prohibitos fuisse. Aiebant enim post Athanasii discessum, etiam usque ad praesens tempus, episcopos, eosque confessores, plagis laniari, alios in carcere detineri; iamque

πτεσθαι πληγαῖς, καὶ ἄλλους φυλακίζεσθαι, ἤδη δὲ καὶ ἀρχαίους, πλεῖστον ὅσον χρόνον ἔχοντας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, εἰς λειτουργίας δημοσίας παραδίδοσθαι, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κληρικοὺς, καὶ λαοὺς, ἐπιβουλεύεσθαι καὶ διώκεσθαι. Καὶ γὰρ καί τινας ἐπισκόπους, καί τινας ἀδελφοὺς ὑπερορίους ἔλεγον γεγενῆσθαι δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα καὶ ἄκοντες ἀναγκάζωνται κοινωνεῖν Γρηγορίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Ἀρειανοῖς. Καὶ ἐν Ἀγκύρᾳ δὲ τῆς Γαλατίας οὐκ ὀλίγα γεγενῆσθαι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ πάλιν τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν γενομένοις ἠκούσαμεν καὶ παρ' ἑτέρων, καὶ Μάρκελλος δὲ ὁ ἐπίσκοπος διεμαρτύρατο. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοιαύτας κατηγορίας, καὶ οὕτω δεινὰς κατά τινων ἐξ ὑμῶν, ἵνα μὴ λέγω τὰ ὀνόματα, οἱ ἀπαντήσαντες εἰρήκασιν, ἃς ἐγὼ μὲν γράψαι παρῃτησάμην· ἴσως δὲ καὶ ὑμεῖς παρ' ἑτέρων ἀκηκόατε. Διὰ τοῦτο γὰρ μάλιστα καὶ ἔγραψα προτρεπόμενος ὑμᾶς ἐλθεῖν, ἵνα καὶ θεραπευθῆναι δυνηθῇ. Ἐπὶ δὲ τούτων προθυμοτέρως ἔδει τοὺς κληθέντας ἀπαντῆσαι καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα μὴ τέως ὕποπτοι περὶ τὰ λεχθέντα, ἐὰν μὴ ἀπαντήσωσι, νομισθῶσιν ὡς μὴ δυνάμενοι ἐλέγξαι ἃ ἔγραψαν.

antiquos praesules, qui multos annos in episcopatu transegerant, ad ministeria publica tradi: et omnes fere Ecclesiae catholicae clericos et populos, insidiis appeti ac persecutionem sustinere. Nonnullos enim episcoporum, et quosdam fratres, extorres factos dicebant, nulla alia de causa, nisi ut vel inviti cogerentur, cum Gregorio, et eius sectatoribus Arianis, communicare. Ancyrae autem in Galatia, non pauca, sed et iis quae Alexandriae gesta sunt paria commissa audivimus, cum ab aliis, tum a Marcello qui illud testimonio suo confirmabat. Ad haec, tanta tamque atrocia scelera nonnullorum ex vobis, ut nomina eorum taceam, ab accedentibus delata sunt; ut ego illa scribere veritus sim: quae vos fortasse didiceritis ab aliis. Etenim haec potissima mihi scribendi causa fuit, et vos adhortandi, ut huc veniretis: quo et coram haec audiatis, et omnia corrigi et sanari queant. Propterea alacrius accersitos occurrere oportuit, et non recusare: ne si non occurrerent, de iam dictis suspecti haberentur, utpote qui res a se scriptas probare non potuerint.

Τούτων τοίνυν οὕτω λεγομένων, καὶ οὕτως τῶν Ἐκκλησιῶν πασχουσῶν, καὶ ἐπιβουλευομένων, ὡς οἱ ἀπαγγέλλοντες διεβεβαιοῦντο, τίνες εἰσὶν οἱ φλόγα δυχονοίας ἀνάψαντες; ἡμεῖς οἱ λυπούμενοι ἐπὶ τοῖς τοιού-

Haec cum ita delata sint, et Ecclesiae adeo gravibus premantur malis, ac insidiis appetantur, ut affirmavere qui haec renuntiabant; quinam sunt qui flammam discordiae accendunt? Nosne qui

Monitum Romani Pontificis.

τοις πάσχουσιν ἀδελφοῖς, ἢ οἱ τὰ τοιαῦτα ἐργασάμενοι; Θαυμάζω γὰρ πῶς, τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐκεῖ ἀκαταστασίας καθ' ἑκάστην Ἐκκλησίαν οὔσης. δι' ἣν καὶ οἱ ἀπαντήσαντες ἦλθον ἐνταῦθα, γράφετε ὑμεῖς ὁμόνοιαν γεγενῆσθαι ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις· τὰ δὲ τοιαῦτα οὐκ ἐπι οἰκοδομῇ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐπὶ καθαιρέσει ταύτης γίνεται· καὶ οἱ ἐν τούτοις δὲ χαίροντες οὐκ εἰσὶν εἰρήνης υἱοὶ, ἀλλὰ ἀκαταστασίας· ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἀκαταστασίας, ἀλλ' εἰρήνης. Διόπερ, ὡς οἶδεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηδόμενος μὲν καὶ τῆς ὑμῶν ὑπολήψεως, εὐχόμενος δὲ καὶ τὰς Ἐκκλησίας μὴ ἐν ἀκαταστασίᾳ εἶναι, ἀλλὰ διαμένειν ὥσπερ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐκανονίσθη, γράψαι ὑμῖν ταῦτα ἀναγκαῖον ἡγησάμην, ἵνα ἤδη ποτὲ ὑσωπήσητε τοὺς διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀπέχθειαν οὕτω διαθεμένους τὰς Ἐκκλησίας. Ἤκουσα γάρ, ὅτι τινές εἰσιν ὀλίγοι οἱ τούτων πάντων αἴτιοι τυγχάνοντες. Σπουδάσατε ὡς σπλάγχνα ἔχοντες οἰκτιρμοῦ διορθώσασθαι, ὡς προεῖπον, τὰ παρὰ κανόνα γενόμενα, ἵνα, εἰ καί τι προελήφθη, τοῦτο τῇ ὑμετέρᾳ σπουδῇ θεραπευθῇ. Καὶ μὴ γράψητε, ὅτι· Τὴν Μαρκέλλου καὶ μᾶλλον Ἀθανασίου, ἢ τὴν ἡμῶν εἵλου κοινωνίαν· οὐ γὰρ εἰρήνης, ἀλλὰ φιλονεικίας καὶ μισαδελφίας, τὰ τοιαῦτα γνωρίσματα. Διὰ τοῦτο οὖν κἀγὼ τὰ προειρημένα ἔγραψα, ἵνα, μαθόντες, ὅτι οὐκ ἀδίκως ἐδεξάμεθα αὐτούς.

ista dolemus, et vexatos fratres miseramur, an qui talia perpetrant facinora? Miror enim, cum talis ac tanta rerum perturbatio fuerit in singulis Ecclesiis, quae causa illis fuit huc properandi, vos tamen scribere, concordiam in Ecclesiis exstitisse. Haec autem non ad aedificationem Ecclesiae, sed ad eius ruinam vergunt: et qui his gaudent, non pacis, sed confusionis filii sunt: Deus vero noster non est Deus confusionis, sed pacis. Quapropter, ut mihi conscius est Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, vestrae existimationis curam gerens, exoptans quoque Ecclesias non in perturbatione degere, sed eas ut ab apostolis statutum est permanere; haec ad vos scribere necessarium duxi; ut nunc tandem illos confundatis, qui ob mutuum inter se odium, Ecclesias eo redigunt. Audivi enim, nonnullos esse, paucos numero, qui horum omnium essent auctores. Operam date ut viscera misericordiae habentes, ea corrigantur, uti supra dixi, quae contra canonem gesta sunt, ut si quid mali anteverterit, id vestro studio emendetur. Nec mihi scribatis: ' Marcelli et Athanasii communionem potius quam nostram cooptasti; ' nam haec non pacis, sed contentionis et odii fraterni sunt argumenta. Quapropter superiora scripsi, ut certiores facti, eos non iniuste a nobis receptos esse, huiusmodi iurgio finem imponeretis. Qui si, vobis huc concedentibus, convicti fuis-

παύσησθε τῆς τοιαύτης ἔριδος. Εἰ μὲν γὰρ ἐλθόντων ὑμῶν ἦσαν καταγνωσθέντες, εἰ μὴ εὐλόγους ἀποδείξεις ἔχειν ἐφαίνοντο ὑπὲρ ἑαυτῶν, καλῶς ἂν τὰ τοιαῦτα γεγραφήκειτε· ἐπειδὴ δὲ, ὡς προεῖπον, κανονικῶς καὶ οὐκ ἀδίκως τὴν πρὸς αὐτοὺς ἔσχομεν κοινωνίαν, παρακαλῶ ὑπὲρ Χριστοῦ, μὴ ἐπιτρέψητε διασχισθῆναι τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, μηδὲ τοῖς προλήμμασι πιστεύσητε, ἀλλὰ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην προτιμήσατε· οὐ γὰρ ὅσιον οὐδὲ δίκαιον δι' ὀλίγων μικροψυχίαν τοὺς μὴ καταγνωσθέντας ἀποῤῥίπτειν καὶ λυπεῖν ἐν τούτῳ τὸ Πνεῦμα. Εἰ δὲ νομίζετε δύνασθαί τινα κατ' αὐτῶν ἀποδεῖξαι, καὶ εἰς πρόσωπον αὐτοὺς ἐλέγξαι, ἐλθέτωσαν οἱ βουλόμενοι. Ἑτοίμους γὰρ ἑαυτοὺς καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐπηγγείλαντο, ὥστε καὶ ἀποδεῖξαι καὶ διελέγξαι, περὶ ὧν ἡμῖν ἀπήγγειλαν.

sent, et si non consentaneas rationes pro sua defensione protulissent, iure merito talia scripsissetis. Quandoquidem autem, ut supra dixi, iuxta canones et non iniuste, cum illis communione iungimur, obsecro vos per Christum, ne sinatis discindi membra Christi, neu praeviis rumoribus fidem habeatis, sed Domini pacem pluris faciatis. Non enim aequum iustumque fuerit ob paucorum simultatem, eos qui convicti non sunt, abiicere, et in hoc Spiritum contristare. Quod si arbitramini posse quaedam adversus illos probari, ac coram eos convinci; veniant quibus id placuerit. Nam se paratos fore polliciti sunt, ad ea quae nobis denuntiarunt liquido comprobanda.

Σημάνατε οὖν ἡμῖν, ἀγαπητοί, περὶ τούτου, ἵνα κἀκείνοις γράψωμεν, καὶ τοῖς ὀφείλουσι πάλιν συνελθεῖν ἐπισκόποις· πρὸς τὸ πάντων παρόντων τοὺς ὑπευθύνους καταγνωσθῆναι, καὶ μηκέτι ἀκαταστασίας ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γενέσθαι. Ἀρκεῖ γὰρ τὰ γενόμενα· ἀρκεῖ, ὅτι παρόντων ἐπισκόπων ἐπίσκοποι ἐξωρίζοντο. Περὶ οὗ οὐδὲ μακρηγορεῖν δεῖ, ἵνα μὴ βαρεῖσθαι οἱ παρόντες τότε δοκῶσιν. Εἰ γὰρ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐκ ἔδει μέχρι τούτων φθάσαι, οὐδὲ εἰς τοσοῦτον ἐλθεῖν τὰς μικροψυχίας. Ἔστω δὲ Ἀθανάσιος καὶ Μαρκέλλος, ὡς γρά-

Certiores igitur nos, dilectissimi, de ea re facite, quo et illis, et episcopis huc conventuris rescribamus; ut praesentibus omnibus qui rei sunt convincantur; ut ne ulterius perturbatio in Ecclesiis exsistat. Sat sunt enim res hactenus gestae; sufficit quoque, in praesentia episcoporum episcopos in exsilium actos esse. Qua de re non est prolixior sermo habendus, ne gravari videantur qui tum adfuere. Nam si vere dicendum, minime decuit ad haec usque facinora procedere, aut eousque has dissensiones progredi. Esto, sint Athanasius et Marcellus, uti scri-

Episcopi iniuste in exilium acti.

ρετε, μετετέθησαν ἀπὸ τῶν ἰδίων τόπων. τί καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄν τις εἴποι τῶν ἐκ διαφόρων τόπων, ὡς προεῖπον, ἐλθόντων ἐνταῦθα ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων; Καὶ αὐτοὶ γὰρ πάλιν ἡρπάσθαι ἑαυτοὺς καὶ τοιαῦτα πεπονθέναι ἔλεγον. Ὦ ἀγαπητοί! οὐκέτι κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λοιπὸν ἐπὶ ἐξορισμῷ καὶ θανάτῳ αἱ κρίσεις τῆς Ἐκκλησίας εἰσίν. Εἰ γὰρ καὶ ὅλως, ὡς φατέ, γέγονέ τι εἰς αὐτοὺς ἁμάρτημα, ἔδει κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν· ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα οὕτως παρὰ πάντων ὁρισθῇ τὸ δίκαιον. Ἐπίσκοποι γὰρ ἦσαν οἱ πάσχοντες, καὶ οὐχ αἱ τυχοῦσαι Ἐκκλησίαι αἱ πάσχουσαι, ἀλλ' ὧν αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι δι' ἑαυτῶν καθηγήσαντο. Διὰ τί δὲ περὶ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας μάλιστα οὐκ ἐγράφετο ἡμῖν; Ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια; Εἰ μὲν οὖν τι τοιοῦτόν τι ἦν ὑποπτευθὲν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐκεῖ, ἔδει πρὸς τὴν ἐνταῦθα Ἐκκλησίαν([3]) γραφῆναι· νῦν δὲ οἱ ἡμᾶς μὴ πληροφορήσαντες, πράξαντες δὲ αὐτοὶ ὡς ἠθέλησαν, λοιπὸν καὶ ἡμᾶς οὐ καταγνόντας βούλονται συμψήφους εἶναι. Οὐχ οὕτως αἱ Παύλου διατάξεις, οὐχ οὕτως οἱ Πατέρες παραδεδώκασιν· ἄλλος τύπος ἐστὶν

Iuxta ecclesiasticum canonem oportet rem iudicare.

Alexandrinae Ecclesiae specialis ad Romanam relatio. Huius auctoritas.

bitis, a suis sedibus translati; sed quid de aliis dicatur, cum episcopis tum presbyteris, qui ex diversis locis, quemadmodum dixi, huc se contulere? Nam isti quoque se abreptos, et istiusmodi calamitatibus afflictos esse testati sunt. O dilecti! Non iam ulterius Ecclesiae iudicia secundum Evangelium instituuntur, sed vel ad exsilium, vel ad mortem dantur. Nam si omnino, ut dicitis, aliqua fuit eorum culpa, oportuit iuxta ecclesiasticum canonem, et non eo pacto, rem iudicari: oportuit omnibus nobis rescripsisse, ut ita ab omnibus, quod iustum esset decerneretur. Episcopi enim erant qui patiebantur, nec vulgares Ecclesiae vexatae sunt, sed quas ipsi Apostoli per se gubernarunt. Cur autem de Alexandrina potissimum Ecclesia, nihil nobis scriptum est? An ignoratis hanc esse consuetudinem, ut primum nobis scribatur, et hinc, quod iustum est, decernatur? Sane si qua huiusmodi suspicio in illius urbis episcopum cadebat, ad hanc Ecclesiam([3]) illud rescribendum fuit. Nunc autem illi, re nobis non indicata, posteaquam quod libuit egere, nos, quibus ea crimina explorata non sunt, sibi suffragatores esse volunt. Nequaquam talia sunt Pauli statuta, non haec Patres tradiderunt: sed aliena est ista forma, novum hoc institu-

([3]) Ericus Caspar, *Gesch. des Papsttums*, I. pag. 150/1 haec verba ad integram occidentalem Ecclesiam referri vult, cui Romana praeerat. Eius argumenta autem non convincunt, praesertim cum in suo libro (pag. 150 linea 10-11) s. Iulii textum citando truncat.

οὗτος, καὶ καινὸν τὸ ἐπιτήδευμα. Παρακαλῶ, μετὰ προθυμίας ἐνέγκατε· ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντός ἐστιν ἃ γράφω· ἃ γὰρ παρειλήφαμεν παρὰ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ταῦτα καὶ ὑμῖν δηλῶ· καὶ οὐκ ἂν ἔγραψα, φανερὰ ἡγούμενος εἶναι ταῦτα παρὰ πᾶσιν, εἰ μὴ τὰ γενόμενα ἡμᾶς ἐτάραξεν. Ἐπίσκοποι ἁρπάζονται καὶ ἐκτοπίζονται· ἄλλοι δὲ ἀλλαχόθεν ἀντιτίθενται, καὶ ἄλλοι ἐπιβουλεύονται· ὥστε ἐπὶ μὲν τοῖς ἁρπασθεῖσιν αὐτοὺς πενθεῖν, ἐπὶ δὲ τοῖς πεμπομένοις ἀναγκάζεσθαι, ἵνα, οὓς μὲν θέλουσι, μὴ ἐπιζητῶσιν, οὓς δὲ μὴ βούλονται, δέχωνται. Ἀξιῶ ὑμᾶς μηκέτι τοιαῦτα γίνεσθαι· γράψατε δὲ μᾶλλον κατὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρούντων, ἵνα μηκέτι τοιαῦτα πάσχωσιν αἱ Ἐκκλησίαι, μηδέ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ὕβριν πάσχῃ, ἢ παρὰ γνώμην, ὥσπερ ἐδηλώσαν ἡμῖν, ἀναγκάζηταί τις ποιεῖν, ἵνα μὴ καὶ παρὰ τοῖς ἔθνεσι γέλωτα ὀφλήσωμεν, καὶ πρό γε πάντων, ἵνα μὴ τὸν Θεὸν παροξύνωμεν. Ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ἀποδώσει λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως περὶ ὧν ἐνταῦθα ἔπραξε. Γένοιτο δὲ πάντας κατὰ Θεὸν φρονῆσαι, ἵνα καὶ Ἐκκλησίαι τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἀπολαβοῦσαι, χαίρωσι διὰ παντὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ εὔχομαι, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί. (4)

tum. Obsecro alacriter toleretis; quae enim scribo ad publicum bonum conferunt. Nam quae accepimus a beato Petro apostolo, ea vobis significo; non scripturus tamen, quod nota apud omnes ea esse existimem, nisi quae gesta sunt nos conturbassent. Episcopi abripiuntur et e suis sedibus pelluntur: alii aliunde eorum vice constituuntur: alii vero insidiis appetuntur: ita ut populi de abreptis doleant, submissos recipere cogantur; ut quos exoptant non requirant, quos autem nolunt, inviti recipiant. Rogo vos ne ultra huiusmodi res agantur: imo potius contra eos scribite qui talia moliuntur, ne deinceps ita vexentur Ecclesiae, neve quis episcopus aut presbyter contumeliam patiatur: aut contra animi sui sententiam (ut nobis indicatum est), quis facere cogatur; ne apud ethnicos risum moveamus, ac in primis, ne Deum ad iram concitemus. Unusquisque enim nostrum in die iudicii rationem suorum in hac vita operum est redditurus. Utinam omnes secundum Deum sentiant, ut et Ecclesiae episcopis suis receptis, perpetuo gaudeant in Christo Iesu Domino nostro, per quem Patri in saecula saeculorum. Amen. Valere vos in Domino exopto, charissimi ac desideratissimi fratres. (4)

Rom. Pontificis monitum.

(4) Huius capituli sensum mutasse existimat Caspar (o. c., p. 151 n. 1) Socratem, *Hist. Eccl.* II, 17, *Hist. tripartita* IV, 29 et Pseudo-Isid., *JK* † 195 («Decuerat

Godina 341:
Svjedočenja hroničara o sukobu iliričkih arijanaca sa pontifikalnom kancelarijom[11]

9

GODINE 341.

Na saboru se ispituje zašto su progonjeni episkopi sa Istoka, papa ih oslobađa, prima u svoju zajednicu i vraća u njihova sjedišta.

Sozomenus, *Hist. eccl.* II, 8, 5 (MG 67, 105, 1). - Socrates, *Hist. eccl.* II, 15 (MG 67, 211). - S. Athan., *Apol. contra Arianos,* 1, 20 (MG 25, 247, 282). - JK 185-186.

Sozomenus, *Hist. eccl.* II, 8.

Zatim je Atanasije, prognan iz Aleksandrije, došao u Rim. U isto vrijeme tamo su stigli i Pavle, konstantinopoljski episkop, Marcel iz Ankire i Asklepije iz Gaze, koji je, pošto se suprotstavio Arijanima, optužen od nekih ljudi iz suprotne stranke da je uništio oltar, bi odstranjen. Na njegovo mjesto izabrani Kvintijan od ljudi iz Gaze, upravljao je crkvom. Osim toga i Lucije, adrijanopoljski episkop, lišen crkve zbog drugog zločina, već je neko vrijeme boravio u Rimu. Zato je rimski episkop, otkako je saznao razloge progonstava svakog pojedinog i utvrdio da se svi pridržavaju nikejske vjere, isto kao što se i on pridržava nje, primio ih je u zajednicu. A pošto se zbog dostojanstva stolice briga za sve proteže na njega, svakome je vratio njegovu crkvu. Također je pisao istočnim episkopima, prekorijevajući ih da u gore navedenim slučajevima nijesu pravedno presudili i da su poremetili status crkava, tako što se nijesu uopšte pridržavali odluka Nikejskog sabora. Isto tako je naredio da samo nekolicina od onih koji su došli na određeni dan, mogu da obrazlažu zakonsku odluku koju su sami iznijeli, a i zaprijetio je da ubuduće neće dopuštati da odstupaju od utvrđenog učenja. Baš tako je napisao Julije. Atanasije, pak, i Pavle su prihvatili svoja sjedišta i uputili su Julijeve epistole istočnim episkopima.

Sokrat, *Hist. eccl.* II, 15, kaže skoro isto:

...Gde je, kada su Juliju, episkopu grada Rima, izložili svoju stvar, on ih je, potvrđujući ih kao poglavar Rimske crkve svojim nepristrasnim službenim odlukama, vratio na Istok, istovremeno prekorijevajući one koji su nepromišljeno odstranili gorepomenute episkope, obnavljajući svakom pojedinom njegovo sjedište. Pa tako su oni, otišavši iz Rima i uz podršku pisama episkopa Julija, preuzeli svaki svoju crkvu i poslali epistole onima za koje su bile napisane. Uistinu, oni, pošto su primili Julijeva pisma, odmah su opovrgnuli prekorijevanje. Pa, pošto su se zatim okupili na jednom mjestu na saboru u Antiohiji, sa pismom kojim su napisali o zajedničkom stavu svih, veoma oštro su istupili protiv Julija, naznačujući da on ne smije da se suprotstavi ako bi oni sami željeli da protjeraju neke iz svojih crkava.

Cf. i S. Athan., Apol. c. Arianos 1 i 20 (MG 25, 247, 282).

[11] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 62*.

9

ANNO 341. *In synodo causam episcoporum ex Oriente profugorum inquirit, eos absolvendo, in suam communionem recipiendo et suis sedibus restituendo.*

Sozomenus, *Hist. eccl.* II, 8, 5 (*MG* 67, 105, 1). — Socrates, *Hist. eccl.* II, 15 (*MG* 67, 211). — S. Athan., *Apol. contra Arianos*, 1, 20 (*MG* 25, 247, 282). — *JK* 185-186.

Rom. Pontifex profugis orientalibus episcopis suas cuique restituit ecclesias.

Sozomenus, *Hist. eccl.* II, 8.

Ἀθανάσιος δὲ φεύγων ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς Ῥώμην ἀφίκετο. Κατ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ Παῦλον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον συνδραμεῖν, καὶ Μάρκελλον τὸν Ἀγκύρας, καὶ Ἀσκλέπαν τὸν Γάζης, ὃς ἐναντίος ὢν τοῖς Ἀρείου, γραφὴν ὑπομείνας πρὸς ἑτεροδόξων τινῶν ὡς θυσιαστήριον ἀνατρέψας, καθῃρέθη. Ἀλλ᾽ ἀντὶ τούτου μὲν ἐπιτρέπεται τὴν Γαζαίων Ἐκκλησίαν Κυντιανός. Καὶ Λούκιος δὲ ὁ Ἀδριανουπόλεως ἐπίσκοπος, ἐπ ἄλλῳ κατηγορηθείς, καὶ τῆς ὑπ᾽ αὐτὸν Ἐκκλησίας ἀφαιρεθείς, ἐν Ῥώμῃ διῆγε. Μαθὼν δὲ ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος τὰ ἑκάστου ἐγκλήματα, ἐπειδὴ πάντας ὁμονοοῦντας εὗρε περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ὡς ὁμοδόξους αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν προσήκατο. Οἷα δὲ τῆς πάντων κηδεμονίας αὐτῷ προσηκούσης διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ θρόνου, ἑκάστῳ τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν ἀπέδωκε. Καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν ἕω ἐπισκόποις ἔγραψε, μεμφόμενος ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευσαμένοις περὶ τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς Ἐκκλησίας

Sozomenus, *Hist. eccl.* II, 8.

Porro Athanasius Alexandria profugus Romam venit. Eodem tempore Paulus quoque Constantinopoleos episcopus, et Marcellus Ancyrae, eo accessit, et Asclepas Gazae: qui cum adversaretur Arianis, a quibusdam contrariae factionis hominibus accusatus quod altare suvertisset, depositus fuerat. In eius autem locum subrogatus Quintianus, Gazaeorum, Ecclesiam rexit. Lucius praeterea, Adrianopoleos episcopus ob aliud crimen Ecclesia sua spoliatus, Romae degebat. Episcopus igitur Romanus cum singulorum causas cognovisset omnesque in Nicaenae fidem consentientes reperisset, tamquam idem cum ipso sentientes, in communionem recepit. Et quoniam propter sedis dignitatem omnium cura ad ipsum spectabat, suam cuique Ecclesiam restituit. Scripsit etiam Orientalibus episcopis, reprehendens eos quod in supradictorum causis non recte iudicassent, et quod Ecclesiarum statum turbarent, eo quod decretis concilii Nicaeni minime acquiescerent. Simul-

vos » ed. Hinsch. 456). De re vide Funk, *Kirchengeschtl. Abhandlgn* I (1894), p. 74, 98; Boehmer Hauck's *RE*³ IX, 619; Batiffol, *Paix Constant.* p. 428; Turmel, *Hist. du dogme de la papauté* (1928), p. 242; Chapman, *Studies on the early papacy* (1928), p. 58; Brightman, *Journal of Theol. Stud.* XXIX, (1928), p. 159 et Caspar, o. c., I, p. 150. — Sed hic loquendi modus Romanis Pontificibus est familiaris; cf. v. g. eundem modum loquendi a papa Bonifacio I. adhibitum in Nr. 47 et a s. Leone M. Nr. 76.

ταράττουσι, τῷ μὴ ἐμμένειν τοῖς ἐν Νικαίᾳ δόξασιν. Ὀλίγους δὲ ἐκ πάντων εἰς ῥητὴν ἡμέραν παρεῖναι ἐκέλευσε, διελέγξοντας δικαίαν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐνηνοχέναι τὴν ψῆφον· ἢ τοῦ λοιποῦ οὐκ ἀνέξεσθαι ἠπείλησεν, εἰ μὴ παύσοιντο νεωτερίζοντες. Καὶ ὁ μὲν τάδε ἔγραψεν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον, ἕκαστος τὸν ἑαυτοῦ κατειλειφε θρόνον, καὶ τὰς Ἰουλίου ἐπιστολὰς διεπέμψαντο τοῖς ἀνὰ τὴν ἕω ἐπισκόποις.

que paucos ex illorum numero ad constitutum diem adesse iussit, qui docerent iustam ab ipsis prolatam fuisse sententiam: minatusque est se in posterum non passurum nisi a novandi studio absisterent. Et Iulius quidem ista scripsit. Athanasius autem et Paulus suas sedes receperunt, et epistolas Iulii ad Orientales miserunt episcopos.

Socrates, *Hist. eccl.* II, 15 fere eadem dicit:

... Γνωρίζουσιν οὖν τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης Ἰουλίῳ τὰ καθ᾽ ἑαυτούς· ὁ δὲ, ἅτε προνόμια τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησίας ἐχούσης, παῤῥησιαστικοῖς γράμμασιν ὠχύρωσεν αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τὴν Ἀνατολὴν ἀποστέλλει, τὸν οἰκεῖον ἑκάστῳ τόπον ἀποδιδοὺς, καὶ καθαπτόμενος τῶν προπετῶς καθελόντων αὐτούς. Οἱ δὲ ἀναζεύξαντες ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ τοῖς τύποις τοῦ ἐπισκόπου Ἰουλίου θαῤῥοῦντες, τάς τε ἑαυτῶν ἐκκλησίας καταλαμβάνουσι, καὶ τὰς ἐπιστολὰς πρὸς οὓς ἐγράφησαν διαπέμπονται. Οἱ δὲ δεξάμενοι, ὕβριν ἐποιοῦντο τὴν ἐπίπληξιν· καὶ σύνοδον ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ κηρύξαντες, συνελθόντες ἐν αὐτῇ, γνώμῃ κοινῇ σφοδρότερον ὂι ἐπιστολῆς ἀντεγκαλοῦσι τῷ Ἰουλίῳ, δηλοῦντες μὴ δεῖν κανονίζεισθαι παρ᾽ αὐτοῦ, εἰ βούλοιντο ἐξελαύνειν τινὰς τῶν Ἐκκλησιῶν.

... Ubi cum Iulio Romanae urbis episcopo causam suam exposuissent ille, quae est Romanae Ecclesiae praerogativa, liberioribus litteris eos communitos in Orientem remisit, singulis sedem suam restituens, simulque perstringens illos qui supradictos episcopos temere deposuissent. Itaque illi Roma digressi, et Iulii episcopi litteris freti, suas quisque ecclesias occuparunt, et epistolas ad eos quibus scripta fuerant miserunt. Verum hi acceptis Iulii litteris, reprehensionem contumeliae loco duxere. Et convocata Antiochiae synodo in unum collecti, de communi omnium sententia conscriptis litteris, Iulium vicissim acrius insimulant, significantes non debere ab ipso discuti si quos ipsi ecclesiis suis expellere voluissent.

Rom. Pontifex litteris restitult orientales episcopos.

Cf. et S. Athan., *Apol. c. Arianos* 1 et 20 (*MG* 25, 247, 282).

D A C I A
Noviodunum
Hister
Danuvius
PONTVS EVXINVS
M O E S I A
HAEMVS MONTES
T H R A C I A
ILLYRICVM
DALMATIA
MACEDONIA
THESSALIA
EPIRVS
Ephesus
CYCLADES
SPORADES
0 100 200KM

Godine 349: Sabor u Rimu povodom djela arijanskih episkopa, opunomoćenika imperatora Konstancija, Valensa iz Murse i Prevalitanca Ursacija – pismo koje su potpisali i koga su se odmah odrekli[12]

GODINE HRISTOVE
349.
RIMSKI SABOR
održan godine Hristove CCCXLIX.

- Iz nove Baluzijeve kolekcije. P. de Marka u dijatribi o vremenu sirmijumskog sabora str. 161. 162. -

Taj rimski sabor koji do sada nije bio poznat, otkrio je čuveni i u tim stvarima veoma iskusni muž, pariski episkop P e t r u s d e M a r c a, u fragmentima svetog Hilarija, piktavijskog episkopa, i u epistoli Osija Kordubenskog do cara Konstancija i potvrđuje da je bio održan na izmaku CCCXLIX godine, prije smrti cara Konstancija koja se dogodila godine CCCL, februrskih kalenda. Radi se o sljedećem.

Kada je sirmijumski episkop Fotin bio osuđen na mediolanskom saboru godine CCCXLVII, na kome su prisustvovali legati episkopske stolice, a pošto se nije smirivao metež koji je nastao oko toga, dvije godine kasnije sazvan je sabor protiv njega u gradu Rimu. Ovo su riječi Hilarija. Zato, da bi se Fotin, koji je već prije dvije godine bio osuđen na mediolanskom saboru kao jeretik, uklonio iz episkopata skupili su se sveštenici iz mnogih provincija, zabrinuti i uzbuđeni, ponovo uznemireni i zbunjeni, tim više što su već ranije mnogi episkopi bili otjerani iz crkve od pokvarenih sudija kao krivci[2] ili u vezi sa Atanasijem ili zbog arijanske jeretičke zajednice. Ovu priliku su iskoristili Ursacije i Valens da odu kod episkopa rimskog naroda, odlučivši da putem pokajanja mole i traže da budu prihvaćeni u zajednicu. Sa tog sabora[3] Julije im je dodijelio oproštenje koje su tražili, kako bi te muževe svjetlošću katoličke crkve udaljio od Arijana, jer bi njih koji su prethodno primjećivali jedinstvo, ovom odlukom i riješenošću pokajanja, preko milosti ponovo dobijenog mira, uveo u katoličku zajednicu. A pošto Valens i Ursacije treba da se prime, kako su molili, u zajednicu samo priznanjem o istini, samo pokajanjem zbog zablude i samo sa dodijeljenim oproštenjem, onda moraju prethodno da se sa odgovarajućim pismenim izjavama izjasne o Atanasijevoj nevinosti, o lažljivosti sudija i grijehu arijanske jeresi.

Primjerak epistole koju je poslije objavljivanja /istočnih episkopa da Atanasije nije kriv, u gradu Rimu Valens svojeručno napisao i Ursacije potpisom potvrdio.

Blaženom gospodaru papi Juliju, Valens i Ursacije /šalju/ pozdrav /u dobro zdravlje/. Budući da je poznato itd. *(zatim se još navodi iz Labea). Na kraju same epistole dodaje se iz fragmenata Hilarija:* Ova epistola je bila poslana poslije dvije godine otkako je Fotinova jeres bila osuđena od Rimljana. *Uistinu, ovo je pogrešno i umjesto* quam *treba da se čita* quum, *što*

[12] *Mansi, vol. 3, p. 163.*

[2] Ovo se dogodilo pošto su se Ursacije i Valens sa drugima u Mareoti združili protiv Atanasija εκ μονομεργς, kako kaže Teodoretus lib. 2, c. 16. *Harduin.*

[3] Pred episkopima i prezviterima, kaže Atanasije u epist. za Konst. Ovo mjesto Petar de Marka i Baluzije čitaju *ex consilio*, što se čini manje pravilnim.

ANNO CHRISTI 349. **CONCILIUM ROMANUM** [1] ANNO CHRISTI 349.

Habitum anno Chriſti CCCXLIX.

Ex nova Baluzii Collect. P. de Marca in diatriba de tempore ſynodi Sirmienſis pag. 161. 162.

Concilium iſtud Romanum, quod hactenus ignotum fuerat, vir celeberrimus. & iſtarum rerum peritiſſimus PETRUS DE MARCA *Archiepiſcopus Pariſienſis deprehendit in fragmentis ſancti Hilarii Epiſcopi Pictavienſis & in epiſtola Oſii Cordubenſis ad Conſtantium Imperatorem; habitumque eſſe probat exeunte anno* CCCXLIX. *ante obitum Conſtantis Imperatoris, qui contigit anno* CCCL. XV. *Kalendas Februarias. Res ita ſe habet.*

Quum Photinus Epiſcopus Sirmienſis damnatus fuiſſet anno CCCXLVII. *in ſynodo Mediolanenſi, cui Legati ſedis apoſtolicæ interfuerunt; neque tamen perturbatio ab eo excitata conquieſceret, biennio poſt altera ſynodus adverſus eum cogitur in urbe Roma. Hæc ſunt verba Hilarii.* Igitur ad tollendum ex epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi ſynodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes, hoc magis ſolliciti atque anxii, turbari rurſum miſcerique omnia, quod jampridem plures Epiſcopos reos [2] vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel communionis hæreſis Arianæ ab Eccleſia fuerat neceſſe reſecare. Quam opportunitatem nacti Urſacius & Valens, Romanæ plebis Epiſcopum adeunt, recipi ſe in Eccleſiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex [3] Concilio veniam quam orabant impertit, ut cum lucro catholicæ Eccleſiæ vires quoque detraheret Arianis, cum eos qui unitatem ante turbaverant, conſilii hujus & audaciæ pœniten-

1 In duo perperam ſecat hoc Concilium Harduinus, itaut primum habitum ſit an. 349. quo Valens, & Urſacius in communionem ſint recepti; alterum anno circiter 351. quo Photinus damnatus; cum in uno eodemque concilio utrumque præſtitum ſit. 2 Ut fuere acta ea, quæ Urſacius & Valens cum aliis in Mareote adverſus Athanaſium confecere, ἐκ *μονομερῶς*, ut ait Theodoretus lib. 2. c. 16. *Harduinus*. 3 Coram Epiſcopo & presbyteris, dicit Athanaſius in Epiſt ad Solit. Hoc loco *ex Concilio* legunt Petrus de Marca, & Baluzius. Alii, *ex conſilio*, minus recte, ut videtur. *Harduinus*.

sigurno smatram da je očigledno. Naime, poznato je da je ona bila dostavljena Juliju poslije dvije godine pošto se održao Mediolanski sabor, o čemu je gore bilo riječi. Zatim, u istoj epistoli pojavljuje se nepotpuno i osakaćeno ono mjesto, gdje Valens i Ursacije govore o istočnjacima i Atanasiju, koje svakako treba da se popravi prema prepisu iste epistolae, tako kako se pojavljuje u drugoj apologiji svetog Atanasija: Također potvrđujemo da, ako bilo kada istočnjaci i sam Euzebije sa zlom namjerom budu poželjeli da se Atanasije optuži, to neće učiniti bez tvoje saglasnosti. *No, pošto je Euzebije već bio mrtav kada je ovo napisano, čuveni arhiepiskop je na str. 173 pravilno opomenuo da je ime* Ευσεβιος *tamo upotrijebljeno umjesto toga što Grci kažu* οι περι Ευσεβιον, *odnosno Euzebijani. Iz toga je veoma učeni muž zaključio da su Valens i Ursacije iskoristili tu priliku što su se skupili sveštenici iz mnogih provincija, da odu kod episkopa rimskog naroda koji je tada bio Julije, odlučivši da mole za sebe, no ta prilika, što su se skupili episkopi bila bi uzaludna u njihovoj namjeri da se umiljavaju, da nije bio održan taj Rimski sabor. Dodaj tome i to što je malo kasnije bilo zapisano u Hilarijevim fragmentima da je Fotin bio osuđen od Rimljana, odnosno Rimskog sabora, kako Marko pravilno interpretira. Sjeti se i Osijevog postupka kod Julija u epistoli koju je dao caru Konstanciju, u kojoj je napisano ovo:* Zašto trpiš da kajanjem i pismom Valens i Ursacije spletkare oko priznatih nedjela? Jer oni su priznali svoju prevaru bez prisiljavanja da se lično opravdavaju, tamo gdje ih ne bi prinuđivali nikakvi vojnici a da tvoj brat to ne bi znao: (Naime, pod njim se ništa slično ne bi događalo kao sada) oni su svojevoljno došli u Rim i pred episkopom i prezviterima koji su bili tamo, predali su u pismu svoje priznanje, pošto su prije toga dostavili Atanasiju pismene izjave pomirenja i prijateljstva. *To isto može da se potvrdi i autoritetom Sulpicija Severa, čije su riječi u drugoj knjizi Svete istorije ove:* Tako, onda kada je Atanasije bio pomilovan, dogodilo se i to da su Ursacije i Valens, vođe arijana, pošto su očigledno uvidjeli da su poslije Sardičkog sabora isključeni iz zajednice, lično otišli i zatražili oproštenje od Julija, episkopa grada Rima, pod izgovorom da su nezasluženo bili kažnjeni.

Zato, *kaže Hilarije*, otkako su molioci dostavili gore pomenuta pisma, pomilovani su i uz prihvatanje u zajednicu vraćeni u katoličku vjeru, najviše zato što su se sami pismeni zahtjevi molilaca zasnivali na pravednosti Sardičkog sabora.

Concil. General. Tom III.

POMIRLJIVA EPISTOLA
i komunikatorija Ursacija i Valensa Atanasiju.

Gospodaru i bratu, episkopu Atanasiju, episkopi Ursacije i Valens pozdrav.

Koristeći priliku što naš brat i koprezviter Museum zbog svojih poslova dolazi kod tvoje preuzvišenosti, željeli smo, dragi brate, da te puno pozdravimo iz Akvileje i želimo da ti u dobrom zdravlju pročitaš našu epistolu, zbog čega ćeš nam, kada dobro razmotriš ono što je napisano, pružiti puno povjerenje. Naime, ti znaš da mi želimo da budemo u miru s tobom i da i dalje pripadamo crkvenoj zajednici, pa te u ime istine pozdravljamo ovim našim pismom. Neka te, voljeni brate, božansko proviđenje čuva.

SPIS POKAJANJA
koji su Ursacije i Valens predali Juliju.

Pošto je dovoljno jasno da smo mi ranije preko naših epistola veoma teško optužili Atanasija, a otkako nas je vaša milostivost opomenula da ispitamo optužbe, jer one nikako nijesu

nitentes, in communionem catholicam per veniam reconciliatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de veritate confeſſio, niſi de vitio pœnitentia, niſi de admiſſo venia, Valens & Urſacius admittendi, ut orabant in communionem, de Athanaſii innocentia, de judicii falſitate, de Arianæ hæreſis piaculo talibus litteris ante profitentur.

EXEMPLUM EPISTOLÆ QUA POST renunciationem orientalium Athanaſium reum non eſſe in urbe Roma holographa manu Valens perſcripſit & Urſacius ſubſcripſit.

DOmino beatiſſimo Papæ Julio Valens & Urſacius ſalutem. Quoniam conſtat &c. (*affertur mox a Labbeo.*) *In fine iſtius epiſtolæ additur in fragmentis Hilarii*: Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt. *Verum mendum hic, ac pro* quam *legendum eſſe* quum, *ſatis, ut reor, manifeſtum eſt. Nam conſtat eam Julio porrectam fuiſſe biennio poſt celebratam ſynodum Mediolanenſem, de qua ſupra dictum eſt. Porro luxatus ac mutilus apparet in eadem epiſtola locus ille, in quo Valens & Urſacius loquuntur de orientalibus & Athanaſio, qui ſic reſtituendus videtur ex ejuſdem epiſtolæ exemplari, quod extat in ſecunda apologia ſancti Athanaſii*: Profitemur etiam, quod ſi aliquando orientales, atque adeo idem Euſebius voluerint Athanaſium malo animo ad cauſam vocare, citra conſcientiam tuam non adfuturos. *Verum quoniam Euſebius jam obierat quum hæc ſcriberentur, recte pag. 173. monuit illuſtriſſimus Archiepiſcopus vocem* Εὐσέβιος *ibi ſumi pro eo quod Græcis dicitur* οἱ περὶ Εὐσέβιον, *id eſt, Euſebiani. Hinc ergo colligebat vir eruditiſſimus habitam tum fuiſſe ſynodum Romæ, quod ſacerdotum ex plurimis provinciis congregatorum opportunitatem nacti Valens & Urſacius, Romanæ plebis Epiſcopum, qui tum erat Julius, adierint, recipi ſe in Eccleſiam deprecantes; fruſtra enim hic commendari ſacerdotum congregatorum opportunitatem, niſi ſynodus illa Romæ coacta dicatur. Adde quod in iiſdem fragmentis Hilarii paulo poſt diſerte ſcriptum eſt Photinum damnatum eſſe a Romanis, id eſt, a Romana ſynodo, ut Marca recte interpretatur. Meminit autem, uti diximus, rei tum apud Julium geſtæ Oſius in epiſtola, quam dedit ad Conſtantium Imperatorem, in qua ita ſcriptum eſt*: Cur toleras Valentis & Urſacii criminationes pœnitentia & ſcripto profeſſos ſe calumniam feciſſe? Confeſſi enim ſunt ſuam ſycophantiam, non vi adacti, ut ipſi cauſantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater neſciret: (Nihil enim tale ſub ipſo agebatur qualia nunc fiunt) ſed illi ultro Romam venerunt, & coram Epiſcopo Presbyteriſque ibi præſentibus profeſſionem ſuam ſcripto ediderunt, cum prius pacatas literas & amicas ad Athanaſium dediſſent. *Iſtud ipſum confirmari poteſt auctoritate Sulpitii Severi, cujus hæc ſunt verba in libro ſecundo ſacræ hiſtoriæ*: Verumtamen ad Athanaſii abſolutionem etiam illud acceſſerat quod Urſacius & Valens principes Arianorum, cum poſt ſynodum Sardicenſem viderentur a communione ſecreti, coram poſiti, a Julio Romanæ urbis Epiſcopo veniam poposcerunt quod innoxium condemnaſſent.

Apud Athanaſ. in epiſt. ad Solit. pag. 839.

Superioribus igitur literis, *inquit Hilarius*, datis venia indulgetur orantibus, reditus ad catholicam fidem cum communione datur, maxime cum Sardicenſis ſynodi veritatem ipſæ orantium veniam literæ continerent.

EPISTOLA PACIFICA

& communicatoria Urſacii & Valentis ad Athanaſium.

Domino & fratri Athanaſio epiſcopo Urſacius & Valens epiſcopi ſalutem.

NACTI occaſionem per fratrem & compresbyterum noſtrum Muſeum iſtuc ad tuam dilectionem euntem, care frater, ejus opera admodum te ex Aquileia ſalutatum voluimus, optamuſque te ſalvum noſtras epiſtolas perlegere: cujus rei fiduciam nobis daturus es, ſi tu quoque in ſcribendo vices obſervaris. Scire enim te volumus, pacem tibi nobiſcum eſſe, & communionem eccleſiaſticam intercedere: cujus rei fidem eſſe volumus noſtram iſtis literis inſcriptam ſalutationem. Divina providentia te conſerver, dilecte frater. Extat apud Athanaſium apol 2. Baron. an. 350. n. 22.

LIBELLUS POENITENTIÆ,

Quem Urſacius & Valens Julio obtulerunt.

QUANDOQUIDEM ſatis conſtat, & nos ſuperioribus temporibus multa gravia de Athanaſio per epiſtolas criminatos eſſe, & tuæ humanitatis literis admonitos ut crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuiſſe: Ideo confitemur tuæ humanitaticoram univerſis noſtris fratribus presbyteris, omnia quæ antehac ad veſtras aures de Athanaſio perlata fuere, falſa & ficta eſſe, & omnibus modis ab eo aliena. Ac proinde recipimus ejus communionem, maxime quia tua erga Deum pietas veniam ſecundum genuinam ſuam bonitatem noſtro errori impartiri dignata eſt. Quin & hoc promittimus, nunquam, ſi aliquando orientales, atque adeo ipſe *a* Euſebius velit malitioſe eum ad judicium vocare, nos citra tuam ſententiam eo abituros. Hæreticum porro Arium, ejuſque propugnatores, qui dicunt; Erat, quando non erat Filius; aut eum ex non ente ad eſſentiam emerſiſſe; aut qui neget Chriſtum Deum eſſe Dei Filium ante ſæcula, quemadmodum in priore noſtro libello Mediolani edidimus, & nunc & ſemper anathemate damnamus. Noſtraque manu denuo proteſtamur, nos Arianam hæreſim ejuſque auctores in æternum damnare. Ego Urſacius, cum præſens meæ confeſſioni intereſſem, ſubſcripſi: quod itidem & Valens fecit. Extat apud Athan. apolog. 2. Soz. lib. 3. cap. 22. Bar. ann. 350. n. 2.

Κυρίῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης ἐπίσκοποι.

Ἀφορμὴν λαβόντες διὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Μουσαίου ἐρχομένου πρὸς ἔτι σὲ ἀγαπᾶν, ἀδελφὲ ἀγαπητὲ δι' αὐτοῦ σε καὶ πάνυ προσαγορεύομεν ἀπὸ τῆς Ἀκυλείας, καὶ ἐλπόμεθα ὑγιαίνοντί σε τὰ γράμματα τὰ ἡμέτερα ἀναγνῶναι· δώσεις γὰρ καὶ ἡμῖν θαρρεῖν, ἐὰν καὶ σὺ ἐν τῷ γράφειν τιμᾷ ἀμοιβὴν ὑμῖν ἀποδῷς· γίνωσκε γὰρ ἡμᾶς εἰρηνεύειν ἔχειν μετὰ σοῦ, καὶ κοινωνίαν ἔχειν ἐκκλησιαστικήν, καὶ τοῦτο γνώρισμα, ἡ διὰ τύπων τῶν γραμμάτων προσηγορία· ἡ θεία προνοιά σε διαφυλάττοι, κύριε ἀγαπητὲ ἀδελφέ. Extat apud Athanaſium apolog. 2.

mogle da se dokažu, zato sada, pred ovom našom braćom prezviterima, priznajemo tvojoj milostivosti da je sve što ste prethodno čuli o Atanasiju lažno i izmišljeno i u potpunosti tuđe njemu. Zbog toga i prihvatamo njegovu zajednicu, a najviše zbog toga što se tvoja pobožnost prema Bogu, uz urođenu milostivost, udostojila da pruži svoju dobrotu našoj pogrešci. Štaviše, obećavamo i to da, ako istočnjaci a po tome i sam Euzebije poželi da se on bilo kada zlonamjerno pozove na sud, mi nećemo nikada bez tvoje odluke da ga pošaljemo tamo. Zatim, jeretika Arijana i njegove zastupnike koji kažu: Bijaše kada Sina ne bijaše, ili da je on iz nesuštastvenosti došao do suštastvenosti, ili da Hrist Bog nije oduvijek bio Sin Božji, kao što smo istakli u našem prethodnom mediolanskom proglasu, tako i sada i zauvijek anatemišemo. I još jedanput našom rukom potvrđujemo da zanavijek osuđujemo arijansku jeres i njihove tvorce. Ja Ursacije, lično prisutan ovom mom priznanju, potpisao sam, što je također učinio i Valens.

*Slijede dva grčka teksta identična sa prethodnima i na kraju zabilješka Severina Bina koja se odnosi na ovaj tekst***.**

Z a b i l j e š k a S e v e r i n a B i n a.

a Eusebius.) U spisu Ursacija i Valensa koga navodi Sozomen lib. 3. c. 22., uopšte se ne spominje Euzebije, i pravilno: naime, niko od tih euzebijana, Cezarejskog, Nikomedijskog i Emienskog nije ostao, jer su davno prije pokajanja Ursacija i Valensa bili ubijeni. Zato je, bez sumnje, kod Atanasija izbačeno ime Euzebija.

ISTE EPISTOLE IZ FRAGMENATA
S. H i l a r i j a P i k t. e p.

Primjerak epistole koju je poslije objavljivanja istočnjaka da Atanasije nije kriv, u gradu Rimu svojeručno napisaoValens i svojim potpisom potvrdio Ursacije

Blaženom gospodaru papi Juliju, Valens i Ursacije S.

Budući da je poznato da smo mi ranije u našim spisima naveli mnoge optužbe na ime episkopa Atanasija, a pošto pismo tvoje svetosti dokazuje da nema valjanog objašnjenja za ono što smo naveli, mi pred tvojom svetošću i svom našom prisutnom braćom prezviterima priznajemo da nam je sve što smo prethodno čuli na ime pomenutog bilo lažno podmetnuto i tuđe svim njegovim vrlinama, pa zato smo mi veoma rado prihvatili zajednicu sa pomenutim Atanasijem, a najviše što se tvoja svetost, zbog urođene milostivosti, udostojila da oprosti našu grešku. Također javno izjavljujemo, da se, ako bilo kada istočnjaci budu željeli da sa zlom namjerom optuže nas ili samog[I] Atanasija, to se neće dogoditi bez tvog saznanja. Isto tako jeretika Arijana i njegove sljedbenike koji kažu da je postojalo vrijeme kada Sin nije postojao, i uče, da je Sin ni iz čega i negiraju da je prethodno bio Sin Božji, kao što smo u našem prethodnom spisu, koji smo pružili kod Mediolana, tako i sada i zauvijek anatemišemo, a ovom našom rukom kojom smo ga napisali javno izjavljujemo i ponovo kažemo, arijansku jeres, kako smo gore naveli, i njene tvorce osuđujemo zanavijek. *I rukom Ursacija*: Ja episkop Ursacije potpisao sam se na ovom našem javnom priznanju. *Ova epistola je bila poslana poslije dvije godine otkako je Fotin bio osuđen od Rimljana.*

[I] Tako je kod Sozomena lib. 3. cap. 23, gdje ovaj spis čita: η χι αυτος Αθανασιος. No, kod Atanasija se čita δ γ χι αυτος Ευσεβιος, svakako Nikomedijski, čija smrt pada godine 342, a Euzebija Cezarejskog godine 339.

Ἑρμηνεία ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς, τῆς πρὸς Ἰούλιον ἐπισκοπῆς, περὶ τῆς μετουσίας Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος, κυρίῳ μακαριωτάτῳ πάπᾳ Ἰουλίῳ, Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης.

Ἐπειδὴ σύνεσηκεν ἡμᾶς πρὸ τούτου, πολλάκις καὶ δεινὰ περὶ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ γραμμάτων ὑποβεβλῆκθαι, γράμμασί τε σῆς χρηστότητος μεθοδοθέντες, τοῦ πράγματος χάριν περὶ οὗ ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἠδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, ὁμολογοῦμεν παρὰ τῇ σῇ χρηστότητι, παρόντων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων καὶ πρεσβυτέρων, ὅτι πάντα τὰ πρὸ τούτου ἐλθόντα εἰς ἀκοὰς ὑμῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου, ψευδῆ καὶ πλάσματά ἐστι, πάσῃ τε δυνάμει ἀλλότρια αὐτοῦ τυγχάνει· διά τε τοῦτο ἡδέως ἀντιποιούμεθα τῆς κοινωνίας τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου, μάλιστα ὅτι ἡ θεοσέβειά σου, κατὰ τὸν ἔμφυτον αὐτῇ καλοκἀγαθίαν, τῇ πλάνῃ ἡμῶν κατηξίωσε συγγνώμην δοῦναι, ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἂν ποτε ἡμᾶς οἱ ἀνατολικοὶ θελήσωσιν, ἢ καὶ αὐτὸς Εὐσέβιος[a] κακοζήλως περὶ τούτου εἰς κρίσιν καλέσαι, μὴ ἀπέρχεσθαι παρὰ γνώμην τῆς σῆς διαθέσεως. Τὸν δὲ αἱρετικὸν, Ἄρειον καὶ τοὺς ὑπερασπίζοντας αὐτοῦ, τοὺς λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός, καὶ ὅτι, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ υἱὸς ἐστι, καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τὸν χρόνον Θεοῦ εἶναι Θεοῦ υἱὸν πρὸ αἰώνων, καθὼς καὶ ἐν τῇ προτέρῳ, λιβέλλῳ ἑαυτῆς ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐπιδεδώκαμεν, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα δὲ τῇ χειρὶ ἑαυτῆς γράψαντες, ὁμολογοῦμεν πάλιν ὅτι τῷ Ἀρειανῷ αἱρέσει καθὰ προείπομεν, καὶ τοὺς τούτου αὐθέντας, κατεχείναμεν εἰς τὸν αἰῶνα ἐγὼ Οὐρσάκιος τῇ ὁμολογίᾳ μου ταύτῃ παρὼν ὑπέγραψα, ὁμοίως καὶ Οὐάλης.

A venu, ejus rei de qua ſignificavimus, non præſtitue rationem profitemur apud ſanctitatem tuam cunctis præſentibus presbyteris fratribus noſtris, omnia quæ antehac ad aures noſtras pervenerunt de nomine prædicti, falſa nobis eſſe inſinuata atque omnibus viribus carere, atque ideo nos libentiſſime amplecti communionem prædicti Athanaſii, maxime cum ſanctitas tua, pro inſita ſibi benevolentia, errori noſtro veniam fuerit dare dignata. Profitemur etiam, quod ſi aliquando nos orientales voluerint, vel idem [a] Athanaſius malo animo ad cauſam vocare, citra conſcientiam tuam non adſuturos. Hæreticum vero Arium, ſed & ſatellites ejus, qui dicunt, erat tempus quando non erat filius, & qui dicunt, ex nihilo filium, & qui negant Dei filium ante ſæcula fuiſſe, ſicut per priorem libellum noſtrum, quem apud Mediolanum porreximus, & nunc & ſemper anathematizaſſe, hac manu noſtra qua ſcripſimus, profitemur: & iterum dicimus, hæreſim Arianam, ut ſuperius diximus, & ejus auctores in perpetuum damnaſſe. *Et manu Urſacii:* Ego Urſacius epiſcopus huic profeſſioni noſtræ ſubſcripſi. *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.*

Notæ Severini Binii.

[a] *Euſebius.*) In libello Urſacii & Valentis, quem recitat Sozomenus lib. 3. c. 22. de Euſebio nulla mentio habetur, & recte: nemo enim illorum Euſebiorum, Cæſarienſis, Nicomedienſis, atque Emiſeni, ſuperſtes erat, qui longe ante pœnitentiam Urſacii & Valentis defuncti fuerunt. Unde nomen Euſebii apud Athanaſium irrepſiſſe videtur.

EÆDEM EPISTOLÆ EX FRAGMENTIS S. Hilarii Pict. ep.

EXEMPLUM EPISTOLÆ, QUA POST Renunciationem orientalium, Athanaſium reum non eſſe, in urbe Roma, holographa manu Valens perſcripſit, & Urſacius ſubſcripſit.

Domino beatiſſimo papæ Julio, Valens & Urſacius S.

Ex Hilario in fragm. p. 24

QUONIAM conſtat nos antehac multa gravia nomine Athanaſii epiſcopi literis noſtris inſinuaſſe, atque literis ſanctitatis tuæ convenu, ejus rei de qua ſignificavimus, non præſtitue rationem profitemur apud ſanctitatem tuam cunctis præſentibus presbyteris fratribus noſtris, omnia quæ antehac ad aures noſtras pervenerunt de nomine prædicti, falſa nobis eſſe inſinuata atque omnibus viribus carere, atque ideo nos libentiſſime amplecti communionem prædicti Athanaſii, maxime cum ſanctitas tua, pro inſita ſibi benevolentia, errori noſtro veniam fuerit dare dignata. Profitemur etiam, quod ſi aliquando nos orientales voluerint, vel idem [a] Athanaſius malo animo ad cauſam vocare, citra conſcientiam tuam non adſuturos. Hæreticum vero Arium, ſed & ſatellites ejus, qui dicunt, erat tempus quando non erat filius, & qui dicunt, ex nihilo filium, & qui negant Dei filium ante ſæcula fuiſſe, ſicut per priorem libellum noſtrum, quem apud Mediolanum porreximus, & nunc & ſemper anathematizaſſe, hac manu noſtra qua ſcripſimus, profitemur: & iterum dicimus, hæreſim Arianam, ut ſuperius diximus, & ejus auctores in perpetuum damnaſſe. *Et manu Urſacii:* Ego Urſacius epiſcopus huic profeſſioni noſtræ ſubſcripſi. *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.*

ITEM EXEMPLUM ALTERIUS epiſtolæ Valentis & Urſacii, quam poſt aliquantum temporis ab Aquileja, poſtea quam hanc ſuperiorem Romæ emiſerant, ad Athanaſium miſerunt & epiſcopos.

Domino fratri Athanaſio Urſacius & Valens.

DEDIT ſe occaſio fratris & compresbyteri noſtri Moyſetis venientis ad tuam dilectionem, frater cariſſime, per quem tibi ſalutem largiſſimam dicimus, ex Aquilejenſium civitate, & optamus ut incolumis literas noſtras recenſeas. Dederis enim fiduciam, ſi tu quoque in reſcribendo vicem nobis rependas. Sane habere nos locum tecum & communionem eccleſiaſticam his literis ſcito. Divina pietas te cuſtodiat Frater.

Observatio P. Antonii Pagi

Ad an. 349. n. 4. & ſeqq.

Congregata anno 349. Synodus *Romana*, in qua Valens & Urſacius communionem Athanaſii amplexi ſunt, & de *Photini* expulſione actum eſt. De qua antequam differamus, obſervandum, exortam noſtro ſæculo magnam controverſiam de anno Synodi Sirmienſis, in qua Photinus damnatus eſt. Socrates & Sozomenus eam convocatam tradidere poſt Sergii & Nigriniani Conſulatum, qui geſtus fuit anno Chriſti CCCLI. At Baronius toto ſexennio ab utroque differt, celebratam docens anno CCCLVII. Socrati & Sozomeno adſtipulatur Petavius in Animad. ad Epiphanium 306. Baronio vero Sirmondus in Diſſertatione de anno Synodi Sirmienſis, ubi putat, Baronii ſententiam juvari manifeſto teſtimonio Hilarii in Fragmentis qui biennio anteriorem facit Synodum Mediolanenſem ipſa Synodo Sirmienſi. Aliunde vero conſtare ait, Synodum illam *Mediolani* habitam incidere in annum CCCLV. Petavius, in Diſſert. de Photino Hæretico, ut ſe his nodis eximat, hæc Hilarii verba, quæ leguntur apud Hilarium poſt libellum Valentis & Urſacii: *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt*; interpretatur de Mediolanenſi Synodo, & ex iis probare nititur, Mediolanenſem Synodum, quæ biennio Sirmienſem præceſſit, e Catholicis Epiſcopis fuiſſe conflatam, & aſſignandam anno CCCXLVII. aliquot menſibus

1 Sic apud Sozomenum lib. 3. cap. 23. ubi hunc libellum recitat ὁ τῆς αὐτῶν Ἀθανασίου. Tametſi apud Athanaſ. legitur, ὁ, τῆς αὐτῶν Εὐσεβίου, Nicomedienſis ſcilicet, cujus obitus ponitur anno 342. Euſebii Cæſarienſis autem anno 339. *Hard.*

Takođe drugi primjerak epistole koju su poslije određenog vremena,
poslije one iz Rima, Valens i Ursacije poslali Atanasiju i episkopima

Gospodaru, bratu Atanasiju, Ursacije i Valens.

Dogodilo se, najmiliji brate, da naš brat i koprezviter Mojsetije krene tvojoj uvaženosti, pa preko njega te najsrdačnije pozdravljamo iz Akvilejskog grada i želimo da u dobrom zdravlju razgledaš naše pismo. Jer, izrazićeš nam povjerenje ako nam baš ti lično odgovoriš. Znaj da smo mi u ovom pismu nesumnjivo uz tebe i uz crkvenu zajednicu. Neka te, brate, božanska ljubav čuva.

O p s e r v a c i j a P . A n t o n i j a P a g a

za god. 349. n. 4 I dalje.

Rimski sabor je održan 349. godine, na kome su Valens i Ursacije prihvatili Atanasijevu zajednicu i gdje je odlučeno o Fotinovom protjerivanju. Prije nego što raspravljamo o tome treba da se razmotri velika nesaglasica koja se pojavila u našem vijeku o godini Sirmijumskog sabora, na kome je Fotin bio osuđen. Sokrat i Sozomen su tvrdili da je bio održan godine Hristove CCCLI. Baronije se, pak, vremenski razlikuje od obojice za cijelih šest godina, učeći da je bio održan godine CCCLVII. Sa Sokratom i Sozomenom slaže se Petavije u Aminedv. ad Epiphanium 306. Sa Baronijem, pak, Sirmond u Disertaciji o godini Sirmijumskog sabora, gdje smatra da Baronijevo mišljenje potvrđuje jasno svjedočenje Hilarija u Fragmentima koji određuju taj Sirmijumski sabor dvije godine poslije Mediolanskog sabora, a kaže da je od drugdje poznato, kako taj sabor održan u Mediolanu pada godine CCCLV. Petavije u Disertaciji o jeretiku Fotinu, da bi otklonio te nejasnoće, sljedeće Hilarijeve riječi koje se čitaju kod Hilarija poslije spisa Valensa i Ursacija: *Ova epistola je bila poslana poslije dvije godine otkako je Fotinova jeres bila osuđena od Rimljana,* tumači u odnosu na Mediolanski sabor i nastoji da se po njima potvrdi, kako je Mediolanski sabor koji je za dvije godine pretekao Sirmijumski, bio podstaknut od katoličkih episkopa i održan godine CCCXLVII, nekoliko mjeseci poslije Sardičkog sabora, no nije bio ugovoren od episkopa arijana koji su bili oni što su postavili Drugi mediolanski sabor, a koga je Konstancije odredio u godini CCCLV. Zatim, ne postoji nedoumica o njemu, već se u pohvaljenom mjestu kod Hilarija govori o novom Sirmijumskom saboru koji je bio održan dvije godine poslije Mediolanskog, odnosno godine CCCXLVIII i zato treba da se smjesti u istu Hristovu godinu kada će biti održan Drugi sirmijumski sabor, o kome postoji neslaganje da li se zbio godine CCCLI ili, pak, CCCLVII. Uistinu, taj Sirmijumski sabor koji je Petavije iznio na vidjelo je izmišljen, a sljedeće godine ili dvije poslije Mediolanskog sabora nije bio sazvan Sirmijumski, već Rimski sabor, koga prikazuje Petro de Marka u Dijatribi o vremenu plenarnog Sirmijumskog sabora, čije sam riječi zabilježio u najvećoj mjeri.

Dakle, sirmijumski episkop Fotin bio je osuđen na Drugom mediolanskom saboru, na kome su, isto tako, *Valens i Ursacije,* episkopi Panonije i Mezije, koji su odlukom Sardičkog sabora bili isključeni iz zajednice katoličke crkve, izmolili pomilovanje i oproštenje. Dvije godine poslije mediolanskog sabora ponovo je sazvan drugi sinod da bi se Fotin istjerao iz episkopata. Ovo su riječi Hilarija u Fragmentima. *Zato, da bi se uklonio iz episkopata Fotin, koji je već prije dvije godine na Mediolanskom saboru bio osuđen kao jeretik, iz mnogih provincija skupili su se sveštenici itd.* Ovaj sabor je bio održan u Rimu, a ne u Sirmijumu, kako

bus post Sardicense Concilium, non autem ex Episcopis Arianis fuisse compositam, cujusmodi erant illi, qui Mediolanensem alteram Synodum constituebant, quæ a Constantio indicta est anno CCCLV Porro non in eo hæret, sed ex laudato Hilarii loco novam Synodum profert Sirmiensem, quæ Mediolanensi an. CCCXLVII. congregata sit biennio posterior, & ideo collocanda eodem Christi anno, quam secuta fuerit altera Synodus Sirmiensis, de qua est controversia, an competat anno CCCLI. an vero CCCLVII. Verum illam Sirmiensem Synodum a Petavio in medium adductam, commentitiam esse, & currenti anno seu biennio post Synodum Mediolanensem, non Sirmiensem, sed Romanam coactam fuisse, ostendam ex Petro de Marca in Diatriba de tempore Synodi Sirmiensis Plenariæ, cujus verba fere exscribam.

Photinus itaque Episcopus Sirmii damnatus fuit in secundo Concilio Mediolanensi, a quo etiam *Valens & Ursacius* Pannoniæ & Mœsiæ Episcopi, qui sententia Synodi Sardicensis a communione Ecclesiæ Catholicæ abscissi fuerunt, pacem & veniam exorarunt. Biennio elapso post Conventum Mediolanensem, iterum altera Synodue cogitur ad pellendum Episcopatu Photinum. Hæc Hilarii in Fragmentis verba. *Igitur ad tollendum ex Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes*, &c. Qui Conventus Romæ habitus est, non vero Sirmii, ut sibi persuasit Petavius citatus. Conventus hujus & loci opportunitatem nacti Valens & Ursacius, communionem, quam Mediolani obtinuerant, quamque Julius Episcopus Romanus approbaverat, ea conditione, ut Athanasii communionem amplecterentur & conflatas in eum calumnias detegerent, Professione data, ratam haberi libello supplici rogant, *Athanasium* suscipiunt, & prætes- rianos damnant, prout altero libello, quem M- nu- porrexerant, se fecisse profitentur. Damnati L *Romanis*, id est, a Synodo Romana, decre- esse ev- cidentalibus, *sicut mos poscebat*, ad Orientales mittitur. *non injuria extorquendæ, ut nunc agitur, ad sensum* inquit Hilarius, *sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine* Libellus autem Valentis & Ursacii oblatus Julio non statim ad Orientem est delatus, sed biennio post damnationem Photini a Romanis decretam, ut testatur Hilarius loco numero præcedenti citato; licet post aliquantum temporis, *postea quam superiorem epistolam Romæ emiserant* Valens & Ursacius, ut loquitur Hilarius, *ab Aquileja ad Athanasium*, epistolam alteram miserint, qua locum cum illo, & Ecclesiasticam communionem se habere significarint. Enimvero epistola Julio data missa non est, nisi post biennium.

Itaque *superioribus literis* (Julio episcopo oblatis,) *venia indulgetur, orantibus reditus ad Catholicam Fidem cum communione donatur; maxime cum Sardicensis Synodi veritatem ipsæ orantium veniam literæ contineant. Verum inter hæc Sirmium convenitur*, inquit disserte Hilarius, scilicet anno CCCLI post Romanam Synodum, interim dum libellus supplex Valentis & Ursacii ad Orientem mittitur. Ita enim hunc locum accipiendum ipsa narrationis series omnino cogit, ut patebit ista serio perpendenti. Quid autem Sirmii gestum fuerit, docet Hilarius, nempe *Photinum* olim reum pronunciatum, & a communione unitatis abscissum, ne tum quidem per factionem populi Episcopatu amoveri potuisse. Porro Orientales, ad quos relatio missa fuerat a Romana Synodo de damnatione Photini, rescriptis suis inde occasionem arripiunt, judicium, quod de Athanasio & Marcello latum fuerat in Synodo Sardicensi, callide subvertendi: quod tandem obtinuere in Synodis Arelatensi anno CCCLIII. & Mediolanensi anno CCCLV. coactis. Color inde quæsitus fuit, Marcelli magisterio *Photinum* perfidiam suam didicisse; in ea autem causa Marcellum nunc esse, post ipsum Sardicense judicium, ut Athanasius ab ejus communione sibi temperandum esse duxerit; itaque locum esse, etiam ipsius Athanasii exemplo, rem Sardicæ judicatam retractandi.

Porro duplici argumento ostendit Petrus de Marca, *Photinum* iterum in Romana Synodo, non vero in Sirmiensi a Petavio excogitata, post Mediolanensem fuisse damnatum. Unum est, quod Ursacius & Valens referantur ab Hilario *hujus Synodi opportunitatem* nacti, Romanæ plebis Episcopum adiisse, & deprecatos esse, ut per veniam in communionem admitterentur, Julium ex Concilio veniam, quam orabant, impertivisse. Hæc Hilarii verba: *Igitur ad tollendum ex Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes*, &c. *Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens Romanæ plebis Episcopum adeunt, recipi se in Ecclesiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex consilio veniam, quam orabant, impertit*. Nempe frustra commendaretur captata Synodi opportunitas, ut Julius adiretur, nisi Romæ coactam interpretemur, maxime si tanto intervallo a Romana urbe coacta fuisset, videlicet Sirmii in Pannonia, ut vult Petavius. Julium vero illos communioni restituisse *ex Concilio*, id est, de Concilii sententia, scribit Marca juxta hunc Hilarii locum: *Julius ex consilio, veniam, quam orabant, impertit, ut cum lucro Catholicæ Ecclesiæ, vires quoque detraheret Arianis*: ubi loco *ex consilio*, legendum vult, *ex Concilio*. Verum hæc emendatio, textus depravatio est; nihil aliud enim Hilarius significat, quam id *Julium* consulto seu de industria fecisse, ut vires demeret Arianis. Ex Thesauro enim Roberti Stephani verbo *consilium*, aliquot exemplis constat, hanc loquendi formulam, *Consilio* in ablativo, sæpe usurpari pro *arte* vel *de industria*, ac aliquid *ex Consilio* alicujus facere phrasim Ciceronianam esse. Secundum argumentum desumitur ex istis Hilarii verbis. *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est*. Cum enim Photini hæresim a Romanis damnatam fuisse dicit, intelligit de Synodo Romana, de qua agebat, præsertim cum ad Synodum Mediolanensem, nisi per vim apertam, referri non possint; quod tamen Petavius sibi persuasit, eo prætextu quod Legati Ecclesiæ Romanæ ei Synodo Mediolanensi interfuissent, quia sola Legatorum præsentia id obtinere non potest, ut damnatio Photini profecta a Romanis esse videatur.

Liberius, inquit Petrus de Marca, in Colloquio apud Theodoretum lib. 2. cap. 16. docens, *Valentem & Ursacium* libellos in Synodo dedisse, quibus veniam rogabant, ob ea, quæ in Mareote Provincia per calumniam eremodicio judicio, seu ex una parte ἐκ μονομερῶς, confecta fuerant, non debet accipi de Synodo Mediolanensi, ut perperam Petavius in Dissert. de Damnatione Photini, sed de Synodo Romana, ubi calumniam criminum *Athanasio* objectorum nunc primum profitentur; cum in Synodo Mediolanensi solum Arianæ hæreni renunciassent, ut patet ex lectione libelli Julio oblati, sub finem. Liberius autem falsitatem accusationis C delatæ adversus Athanasium explicat, non iis verbis generalibus, quæ concepta sunt libello, sed ἐξηνεγκῶς, potiori capite illius accusationis indicato, nempe fabula Mareotica Valesius in Notis ad eum. Theodoreti locum, ubi is habet: *Qui postea in Synodo libellos obtulerunt, veniam poscentes ob acta, quæ per calumniam altero dumtaxat parte præsente, adversus Athanasium in Mareote confecerant*; ibidem de Synodo Romana agi etiam observavit; ait enim: *Intelligit libellum satisfactionis, quem Ursacius & Valens Julio obtulerunt, orantes ut in communionem reciperentur. Cave autem intelligas, libellum hunc oblatum esse in Synodo Serdicensi. Oblatus est enim Romæ Julio Papæ, ut docet Athanasius in secunda Apologetico contra Arianos, Hilarius in Fragmentis, & Socrates atque Sozomenus, biennio post Synodum Serdicensem, id est, anno Christi CCCXLIX. Quare Synodi nomine hic intelligenda est Synodus Romana*, cujus tamen nulla neque apud Baronium, neque in Collectione Labbeana Conciliorum mentio habetur.

D Denique eam *Synodum Romanam* ad cutrentem annum referendam esse, non videtur in dubium revocari posse. Sub. Julio enim habitam testatur libellus ab Ursacio & Valente illi oblatus, & certissimum est, superstite Constante, ambos illos respuisse, ac libellos dedisse; quod probat Petavius in Dissert. de Photino Hæretico cap. 1. ex eo quod Athanasius in epistola ad Solitarios pa 828. scribat, *Valentem & Ursacium* post Constantis obitum ab Arianis adductos esse, ut ad vomitum redirent; & ab Athanasii partibus atque Ecclesiæ Catholicæ communione desciscerent, causantes, metu se Constantis & ingratiis ad simulandam hanc pœnitentiam esse compulsos. Hoc vero falso illos allegasse dicit Athanasius, quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos missus sit, qui illos cogeret, quemadmodum ipsi deinceps instituerunt facere, sed nec Imperator quidem adesset, verum sponte ipsi Romam advolassent, & in medio Ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius. Ex quibus perspicuum est, E Constante adhuc vivo, Valentem & Ursacium Julio pariter & Athanasio supplicasse, ideoque ante annum 350., quo 15. Kalendas Februarii Constans Imperator occisus est. Quare omnino dicendum, *Romanam Synodum* hoc anno coactam fuisse, biennio post Mediolanensem Synodum & ante obitum Constantis; & Sirmiensem, quam eodem anno Petavius collocandam voluit, commentitiam esse. Baronius alio loco ex Athanasio desumto, probat, Valentis & Ursacii pœnitentiam ante Constantis mortem factam: & ex laudato Athanasii loco habemus Ursacium & Valentem non *Sirmii*, sed *Romæ* pœnitentiam egisse, ac signasse, idque paulo ante *Magnentii* tyrannidem, & Athanasii Alexandriam reditum, ut Athanasium legenti liquet.

HIE-

je bio ubijeđen citirani Petavije. Priliku i mjesto ovog sabora iskoristili su Valens i Ursacije da ponovo zadobiju zajednicu poslije Mediolanskog sabora a koju im je odobrio rimski episkop Julije, pod uslovom da se priključe Atanasijevoj zajednici i odreknu kleveta koje su pokrenuli protiv njega i pošto su dali priznanje, u spisu ponizno mole da je kao zasluženu dobiju, prihvaćaju Atanasija, a osim toga osuđuju arijane, kao što u drugom spisu, koga su dostavili na Mediolanskom saboru, priznaju da su učinuli. Kažnjeni (...) od Rimljana, odnosno od Rimskog sabora (...) *kao što nalaže običaj* poslat je istočnjacima: *ne da se krivice određuju prema sopstvenoj volji, kako se sada radi,* kaže Hilarije, *već da se, prema utvrđenom običaju, određuju znanjem svih.* A spis Valensa i Ursacija koji je bio dostavljen Juliju nije bio odmah poslan na Istok, već dvije godine poslije kažnjavanaja Fotina od strane Rimljana, kako potvrđuje Hilarije na prethodno citiranom mjestu; svakako poslije dužeg vremena *otkako su gornju epistolu poslali u Rim*, Valens i Ursacije, kako kaže Hilarije, poslali su drugu epistolu *iz Akvileje do Atanasija*, kojom su, kao sa prethodnom, tražili da steknu crkvenu zajednicu. Nema sumnje da je epistola koja je bila dostavljena Juliju poslana poslije dvije godine.

I tako, *povodom gore navedenih spisa* (koji su bili poslani episkopu Juliju) *dato je pomilovanje, moliocima je darovan povratak katoličkoj vjeri i zajednici, a najviše zbog toga što su sami spisi molilaca sadržavali istinu Sardičkog sabora o oproštenju. Uistinu, između ovih održan je Sirmijumski,* jasno navodi Hilararije, svakako godine CCCLI, poslije Rimskog sabora, dok je u međuvremenu ponizni spis Valensa i Ursacija poslan na Istok. Međutim, sam taj red izlaganja prinuđuje nas da se ovo mjesto prihvati tako što će biti potrebno da se isto zbilja tačno preispita. Šta se, pak, dogodilo na Sirmijumskom uči Hilarije, i to da Fotin koji je ranije bio proglašen za krivca i isključen iz jedinstva zajednice, zbog privrženika u narodu nikako tada nije mogao da se ukloni iz episkopata. Zatim, istočnjaci kojima je od rimskog sabora bio poslan izvještaj o kažnjavanju Fotina u svojim reskriptima iskoristili su tu priliku da žestoko nastoje da se preokrene presuda o Atanasiju i Marcelu koja je bila donijeta na Sardičkom saboru, što se, napokon, postiglo na održanim saborima, Arlskom godine CCCLIII i Mediolanskom CCCLIV. Tada je sadržina optužbe bila da je Fotin učenjem Marcela širio svoju pokvarenost, a sada je, pak, razlog bio taj što je Atanasije naredio, poslije te sardičke presude, da Marcel treba da se izdvoji od njegove zajednice, pa je zbog toga, a takođe i zbog postupka Atanasija, potrebno da se preispita ono što je presuđeno u Sardici.

S druge strane, Petar de Marka dvostrukim argumentom ukazuje da je poslije Mediolanskog sabora Fotin ponovo bio osuđen na Rimskom saboru, a ne na Sirmijumskom, izmišljenog od Petavijca. Jedno je zajedničko: Valens i Ursacije koje pominje Hilarije, iskoristili su *priliku ovog sabora*, otišli su kod episkopa rimskog naroda i molili da putem oproštenja budu ponovo primljeni u zajednicu, a Julije im je sa koncila, kao što su molili, udijelio oproštenje. Ovo su riječi Hilarija: *Zato, radi odstranjivanja iz episkopata Fotina koji je već prije dvije godine bio osuđen na Mediolanskom saboru kao jeretik, skupili su se sveštenici iz mnogih provincija itd. Ovu priliku su iskoristili Ursacije i Valens da odu kod episkopa rimskog naroda, preuzevši na sebe da mole i traže da preko oproštenja budu primljeni u zajednicu. Julije im je sa koncila pružio oproštenje koje su tražili.* Bez sumnje, zaključujemo da je ova dobijena prilika sabora da se ode kod Julija krivo predstavljena, osim ako se on nije održao u Rimu, najviše zbog toga što bi onda on bio održan na velikoj udaljenosti od grada Rima, u Sirmijumu u Panoniji, kako određuje Petavijac. Julije je, svakako, vratio njih u zajednicu *sa koncila*, odnosno odlukom koncila, piše Marka uz ovo Hilarijevo mjesto: *Julije im je sa koncila dodijelio oproštenje koje su tražili da se sa dobitkom od katoličke crkve oduzme moć arijanima*, gdje umjesto *sa koncila* nastoji da se čita *iz koncila*. Uistinu, ovom popravkom tekst se iskrivljava, jer Hilarije ne označuje ništa drugo osim da je to Julije namjerno i svjesno učinio kako bi iskoristio moć arijana. Naime, iz zalihe riječi Roberta Stefana, *consilium*

koji se pojavljuje u nekoliko primjera, treba da se izgovara kao formula, jer se *Consilio* u ablativu često koristi umjesto *arte /vješto/* ili *de industria /namjerno/*, dok je drugi izraz *ex Consilio* upotrijebljen iz neke Ciceronove fraze. Drugi argument je uzet iz istih Hilarijevih riječi. *Ova epistola je bila poslana poslije dvije godine otkako je Fotinova jeres bila osuđena od Rimljana*. Naime, kada kaže da je Fotinova jeres bila osuđena od Rimljana, podrazumijeva od Rimskog sabora, o kome se radilo, posebno pošto su na Mediolanskom saboru mogli da se isključivo služe otvorenom silom, i iz tog razloga što su na Mediolanskom saboru prisustvovali legati Rimske crkve, a sama prisutnost legata to nije mogla da izdejstvuje, mada je Petavijac bio ubijeđen kako je očigledno da su Fotina osudili Rimljani.

Liberije, kaže Petar de Marka u Kolokviju kod Teodoreta, knj. 2. gl. 16 /Colloquio apud Theodoretum lib. 2. cap. 16/, uči da spise koje su Valens i Ursacije dostavili na sabor, kojima su tražili oproštenje, iz razloga što su sudskom presudom bili optuženi zbog klevete u provinciji Mareote, ili jednim djelom zbog jednoglasja, sigurno nije učinjeno na Mediolanskom saboru, kako stoji pogrešno kod Petavijca u Disert. o Fotinijevom kažnjavanju, već na Rimskom saboru, gdje su prvi put javno priznali klevetu u vezi sa iznijetim optužbama protiv Atanasija, pošto su na Mediolanskom saboru izvještavali samo o Arijanovoj jeresi, što se očigledno vidi iz teksta Julijevog proglasa što je dato pri kraju. Liberije, pak, lažljivost optužbe pokrenute protiv Atanasija obrazlaže, ne onim uopštenim riječima koje su sadržane u spisu, već εξηγητηκως, najviše u označenom poglavlju te optužbe, svakako pridržavajući se mareotske fabule Valesija u Zabilješkma uz ono mjesto Teodoreta, gdje on kaže: *Oni su, zatim, dostavili na sabor pismene izjave, tražeći oproštenje za djela koja su preko klevete, naravno uz prisustvo druge strane, iznijeli u Mareoti protiv Atanasija*. Na istom mjestu je, takođe, zabilježio da se radi o Rimskom saboru, jer kaže: Zna se o *pismenoj izjavi koju su Ursacije i Valens dostavili Juliju, tražeći da ponovo budu primljeni u zajednicu. No čuvaj se da protumačiš kako je ona bila dostavljena na Sardičkom saboru. Dostavljena je, naime, papi Juliju u Rimu, kao što uče Atanasije u drugoj Apologetici protiv arijana, Hilarije u Fragmentima, Sokrat i Sozomen, i to dvije godine poslije Sardičkog sabora, odnosno godine Hristove CCCXLIX. Zbog toga ovdje, pod imenom tog sabora treba da se podrazumijeva Rimski sabor*, koji se, ipak, ne pominje niti kod Baronija, niti u Labeanskoj kolekciji sabora.

Napokon, ne čini se da treba sumnjati kako ovaj *Rimski sabor* treba da se veže za tu tekuću godinu. Naime, pošto je održan pod Julijem, potvrđuje se da je spis Ursacija i Valensa bio poslan njemu, a sasvim je sigurno da su se obojica, za života Konstanta, osmjelili i predali mu pismene izjave, što potvrđuje Petavije u Disert. o jeretiku Fotinu gl. I, a kao što Atanasije u epistoli do Solitarija str. 828, piše da su *Valens i Ursacije* poslije smrti Konstanta bili podstaknuti od arijana da se vrate bljuvotini i odstupe i od Atanasija i od katoličke crkve, pravdajući se strahom od Konstanta i lažno kajući se da su preko volje bili prinuđeni. Oni su, kaže Atanasije, u potpunosti ovo izmislili, jer tada k njima nije bio poslan nikakav palatin, niti notar koji bi ih prinudio, kao što su oni, zatim, tvrdili da je bilo učinjeno, a niti je car otišao tamo, već su oni svojevoljno otišli u Rim i usred crkvene skupštine javno iznijeli svoje pismene izjave kajanja. Ovo je od Atanasija. Iz ovoga je sasvim jasno da su se Valens i Ursacije, dok je Konstant bio živ, ponizno udvarali Juliju i Atanasaiju, i to prije godine 350, u kojoj je 15. kalenda februra car Konstant bio ubijen. Zato sa sigurnošću može da se kaže da je *Rimski sabor* bio održan te godine, dvije godine poslije Mediolanskog sabora i prije smrti Konstanta, a sirmijumski, za koga je Petavijac tvrdio da je bio održan u istoj godini, je izmišljen. Baronije, sa drugog mjesta koje je uzeo od Atanasija, dokazuje da je pokajanje Valensa i Ursacija učinjeno prije smrti Konstanta, a iz istaknutog mjesta kod Atanasija saznajemo da su Ursacije i Valens pokajanje izvršili *u Rimu*, a ne *u Sirmijumu*, i treba da se odredi ne prije tiranide *Magnencija* i Atanasijevog povratka u Aleksandriju, što je čitanjem Atanasija sasvim jasno.

Godine 351:
Prvi sabor u Sirmijumu na osnovu proučavanja svjedočenja u fragmentima[13]

I SIRMIJUMSKI SABOR
Na kome je osuđen Fotin
ODRŽAN GODINE HRISTOVE CCCLI.

Prvi sirmijumski sabor, na kome je Fotin osuđen od istočnjaka, Baronio i Sirmond datiraju u 357. godinu. Ipak, Sokrat je u lib. I. cap. 24. pravilno ocenio da se on održao 351, gdje spominje da je on održan poslije *konzulstva Sergija i Nigrinijana*, što odgovara godini 351. Naime, otkako je Fotin na Mediolanskom saboru godine 274. bio osuđen i odstranjen, otišao je kod Konstancija i zamolio ga je da raspravlja o vjeri pred sudijama koje on odredi, kako iznosi Epifanije u Jeresi fotinijanaca, gdje, ipak, piše pogrešno, da je Fotin bio odstranjen na Sirmijumskom saboru. Konstancije je naložio upravo Vasiliju, episkopu Ankire, da prihvati raspravu protiv Fotina, a za sudije ili saslušatelje ove rasprave odredio je komese Talasija, Dacijana, Cereala i Taura. Od ovih Talasije je imao prvjenstvo kod cara, kako iznosi Zosima u knj. 2. Kao pretorski prefekt poslan je te godine na Istok zajedno sa Galom Cezarom. Umro je godine 353. *Constantio Aug. VI* i *Gallo Caesare II. Coss*., kako stoji kod Amijana u lib. 14. Zbog toga Sirmijumski sabor i rasprava Vasilija nijesu mogli da budu 357. godine, kako navodi Baronije. Pri tome, kako piše Epifanije, dogodilo se to da je u toj raspravi Vasilija protiv Fotina notar bio Kalikrat koji je bio sekretar Rufina, prefekta pretorije. A Rufin je bio prefekt pretorije za Galiju za vrijeme konzulata Konstancija VI i Gala Cezara II, kako potvrđuje Amijan u lib. 14. No dvije godine ranije bio je prefekt Ilirika. A godine Hristove 357. nije Rufin, već Anatolije vodio prefekturu pretorije za Ilirik.

I za vrijeme Germinijevog episkopata jasno može da se zaključi da se Sirmijumski sabor protiv Fotina, na kome je Fotin izbačen iz episkopata, nije održao 357. godine. Naime, prije nego što je Georgije, potisnuvši Atanasija, prisvojio aleksandrisku stolicu, već je tada Germinije bio episkop Sirmijuma, kako izvještava Atanasije u encikličkoj epistoli koju piše episkopima Egipta i Libije, a i onda kada je Georgije zauzeo aleksandrijsku stolicu. Dalje, Georgije je zauzeo aleksandrijsku stolicu početkom 356. godine. Dakle, pošto je Germinije još prije te godine bio episkop Sirmijuma, onda mora da je Fotin, koga je naslijedio Germinije, bio odstranjen prije 356. godine. Kao sigurno Atanasije u epistoli do solitarija str. 860, gdje razmatra postavljanje stranih ljudi, učinjena od strane Konstancija, pominje kao prvi izbor Gregorija, zatim Germinija i Kekropija, poslije toga Auksentija i na kraju Georgija. Od njih, Gregorije je bio određen za aleksandrijskog episkopa godine Hristove 341, a Germinije je na mjesto Fotina postavljen za sirmijumskog episkopa te godine, kada je bio pozvan od Konstancija onda kada je boravio u Sirmijumu, što latinski tumač pogrešno prevodi. Kekropije je te iste godine bio postavljen za episkopa Nikomedije, kako se pominje u gore navedenom mjestu kod Atanasija. Napokon, Auksentije je 355. godine bio unapređen za mediolanskog episkopa, a sljedeće godine Georgije je preuzeo aleksandrijsku stolicu. Ovo je uzeto iz Valesija u Zabilješkama za Sokrata, lib. 2. cap. 30.

Fotin, kaže Petrus de Marka u Disert. O vremenu Sirmijumskog sabora, do punog broja 20 i dalje, umilio se rječitošću i bio je u najvećoj milosti kod princepsa. Zbog toga je bio potreban veliki napor da se otjera sa stolice. A svakako da slijedimo pravila koja su tada vladala, pošto se radilo o pitanju vjere bilo je neophodno da se istočni episkopi slože sa zapadnima u

[13] *Mansi, vol. 3, p. 179.*

CONCILIUM SIRMIENSE I.

In quo Photinus damnatus eſt.

HABITUM ANNO CHRISTI CCCLI.

Ex P. Pagi Critica ad annum Chriſti 351. num. 10. & ſeqq.

PRior Synodus Sirmienſis, in qua Photinus ab Orientalibus damnatus eſt, a Baronio & Sirmondo in Diſſert. de anno Synodi Sirmienſis differtur in annum 357. Verum eam anno 351. coactam recte cenſuit Socrates lib. 1. cap. 24. ubi memorat eam habitam *poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani*, qui anno 351. E competit. Photinus enim cum in ſynodo Mediolanenſi anno 247. damnatus ac depoſitus fuiſſet, adiit Conſtantium, petiitque, ut coram judicibus ab ipſo nominatis de Fide diſputaret, quemadmodum tradit Epiphanius in hæreſi Photinianorum, ubi tamen perperam ſcribit, in Sardicenſi Synodo Photinum depoſitum.

jedinstvenom mišljenju, kako bi se utvrdilo da jeres treba da se uništi. Pa tako, pošto je, kako izvještava Hilarije, od zapadnjaka na istok bio poslan izvještaj o odluci protiv Fotina, šta je drugo preostalo nego da se po naređenju cara Konstancija istočnjaci skupe u Sirmijumu, kako bi, pošto toliko episkopa potvrdi osudu Fotinovih sljedbenika, jeres bila potvrđena kao štetna? U svakom slučaju, ovaj Sirmijumski sabor podstakli su episkopi sa Istoka, kako piše Hilarije, ili, ako više voliš da se složiš sa Vigilijem, od cijelog Istoka. Iz ovoga slijedi veoma fini zaključak da se Sirmijumski sabor nije održao poslije dužeg vremenskog intervala od rimskog, odakle je bio upućen izvještaj istočnjacima.

Ovo, takođe, jasno iznosi Hilarije u Fragmentima, kada kaže: *Međutim, on je istinski održan u Sirmijumu*, svakako kada je knjižica Ursacija i Valensa bila poslana na Istok, a istočnjaci su u svom pismu nastojali da se zaključci iz Sirmijuma osude zbog ponavljanja prevara pod izgovorom osude Fotina i zajednice sa Marcelom, koju je Atanasije porekao. Dakle, pošto se Rimski sabor održao trista četrdeset i devete godine, moguće je, po mišljenju Hilarija, da je Sirmijumski sabor uslijedio sljedeće godine, što tvrde Sokrat i Petavijac u Disert. O jeretiku Fotinu. Ipak, Sirmond u Dijatribi se protivi toj godini Sirmijumskog sabora i zaključuje da je Sirmijumski sabor Hilarija svakako bio Drugi sirmijumski sabor istočnjaka, i to zbog izuzetnog razloga, što je na istom Fotin bio svrgnut, kako uče Sozomen i drugi istoričari, a na onom, Hilarije potvrđuje, zbog uzrujanosti naroda episkop nije mogao da se usudi da se to sprovede. No, prema Epifaniju i Sokratu, sigurno je to da je od sabora do cara bila podstaknuta Fotinova osuda. Konstancije je odredio sudije iz dvora. A saglasnošću magistrata sabor je u tome odredio Vasilija Ankiranina da zastupa opštu stvar i, poslije duge rasprave sa Fotinom, pobijedio je tog čovjeka razlaganjem, pa je ovaj, savladan, poslan u progonstvo. Zato, iz sljedećeg razloga, preovlađuje mjesto održavanja sabora prema Hilariju i Sozomenu. Fotin je bio osuđen na Sirmijumskom saboru, ali zbog protesta naroda kod Stolice i intervencijom osuđenog episkopa kod cara, presuda mu nije izvršena. Ipak, sudije koje je odredio car zasluženo su ga osudile na progonstvo zbog jeresi i beščašća.

Ovu utemeljenu osnovu uništilo je sporno tumačenje u vezi sa propisom vjere koji je odobrio Osije, prisiljen zastrašivanjem, prijetnjama i batinama, kako je, prema svjedočenju Atanasija, na samrti sam priznao, u kome, kako bi preovladala sloga među posvađanim episkopima, riječi *ousia*, *omousion* i *omoiusion* ne treba da se čitaju, pošto ih nema u svetim spisima. Vrijeme ovog propisa pada u godini 357, kako se slažu svi. Dakle, nije bio objelodanjen na Sirmijumskom saboru koji je bio sazvan protiv Fotina te godine. Petavijac u hvaljenoj Disertaciji o jeretiku Fotinu sjajnom i finom opservacijom dokazuje da na ovom plenarnom Sirmijumskom saboru istočnih episkopa nije bio predočen Osijev propis vjere zbog toga što Vasilije Ankiranin, gotovo glavešina tog sabora, nije dozvolio umetanje tog propisa (pošto nije mogao da sakrije da je on bio iznuđena prijetnjama Konstancija), no poslije velikih nastojanja Konstancija da se taj propis obnovi, postavio ga je na sazvanom Ankirskom saboru i odmah je Ekteseos uveo osijevsko učenje na Istoku. A svakako da ne bi on svom silom tražio da se potvrde one odluke Sirmijumskog sabora, koje su bez izuzetaka bile usvojene, da je tada od episkopa bio prihvaćen taj propis vjere.

Zapisana su tri propisa iz grada Sirmijuma, oglašena na tri različita sirmijumska sabora. Prvi je sastavljen na grčkom sa XXV anatemizme. U njemu se anatemišu oni koji govore da Sin *nije od postojećih ili od drugog bića, ili da je postojalo vrijeme ili doba kada nije postojao*. Ovaj propis je napisan protiv Fotina te godine kada je održan Sirmijumski sabor. Hilarije ga u Knjizi o saborima hvali kao katolički, a Atanasije ga u Knjizi o saborima osuđuje i odbacuje, jednako kao i ostale koje su napisali arijani. No, ne razilaze se Hilarije i Atanasije samo oko ovog propisa, već i oko drugih. Naime, Hilarije potvrđuje da su nove odredbe s pravom ustanovljene, pošto su se pojavile nove jeresi protiv crkve, a Atanasije, pak,

tum. Conſtantius quidem *Baſilio Ancyræ Epiſcopo* injunxit, ut contra Photinum diſputationem ſuſciperet: Judices vero ſeu Auditores hujus diſputationis dedit Thalaſſium, Datianum, Cerealem & Taurum Comites. Ex his *Thalaſſius* primas apud Imperatorem obtinebat, ut tradit Zoſimus in lib. 2. Præfectus Prætorio miſſus in Orientem hoc anno una cum Gallo Cæſare. Mortuus eſt autem anno 353. Conſtantio Aug. VI. & Gallo Cæſare II. Coſſ. ut habet Ammianus in lib. 14. Proinde Sirmienſis Synodus & diſputatio Baſilii contra Photinum non poteſt cadere in annum 357. ut contendit Baronius. Huc accedit quod ſcribit Epiphanius in ea diſputatione Baſilii contra Photinum, Notarium fuiſſe *Callicratem*, qui erat Exceptor Rufini Præfecti Prætorio. Fuit autem *Ruſſinus* Præfectus Prætorio per Gallias Conſulatu Conſtantii VI. & Galli Cæſaris II. ut teſtatur Ammianus in lib. 14. Sed biennio ante Præfectus fuerat Illyrici. Anno autem Chriſti 357. non Rufinus, ſed *Anatolius* Præfecturam Prætorii gerebat per Illyricum.

Sed & ex Epiſcopatu *Germinii* manifeſte colligitur, Sirmienſem contra Photinum Synodum, in qua Photinus Epiſcopatu dejectus eſt, non eſſe celebratam anno 357. Etenim antequam *Georgius*, pulſo Athanaſio, Alexandrinam Sedem invaderet, jam tum *Germinius* Epiſcopus erat Sirmii, ut tradit Athanaſius in Epiſtola Encyclica, quam ſcribit ad Epiſcopos Ægypti & Lybiæ, tunc cum *Georgius* Alexandrinam Eccleſiam occupaſſet. Porro Georgius Alexandrinam ſedem occupavit ineunte anno 356. Cum ergo ante eum annum *Germinius* Epiſcopus fuerit Sirmii, Photinus quoque, cui ſucceſſit Germinius, ante annum 356. depoſitus fuerit neceſſe eſt. Certe Athanaſius in epiſtola ad Solitarios pag. 860. ubi ordinationes exterorum hominum a Conſtantio factas recenſet, primam commemorat ordinationem Gregorii, deinde *Germinii* & *Cecropii*, poſtea *Auxentii*, ac poſtremo *Georgii*. Ex his Gregorius quidem Alexandrinis datus eſt Epiſcopus anno Chriſti 341. Germinius vero in locum Photini factus eſt Sirmienſis Epiſcopus præſenti anno, cum a Conſtantio Sirmii agente accitus fuiſſet, ut prodit Athanaſius in loco ſupra citato, quem Interpres Latinus perperam vertit. *Cecropius* eodem anno factus eſt Epiſcopus Nicomediæ, ut colligitur ex ſupradicto Athanaſii loco. Auxentius denique ad Mediolanenſem Epiſcopatum promotus eſt anno 355. & ſequenti anno Georgius Sedem Alexandrinam invaſit. Hæc ex Valeſio in Notis ad Socratem lib. 2. cap. 30 excepta.

Photinus, inquit Petrus de Marca in Diſſert. de tempore Synodi *Sirmienſis* Plenariæ numero 20. & ſequentibus, & facundiæ nomine commendabatur, & flagrantiſſima gratia valebat apud Principem. Itaque magno conatu opus erat, ut a Sede pelleretur. Imo vero, ut regulis quæ tunc obtinebant, adhæreamus, cum Fidei cauſa ageretur, neceſſe erat Orientis Epiſcopos in unam ſententiam conſpirare cum Occidente, ut hæreſis profligata cenſeretur. Itaque relatione decreti adverſus Photinum miſſa ab Occidentalibus in Orientem ex more, ut docuit Hilarius, quid erat reliquum, niſi ut juſſu Conſtantii Imperatoris Orientales Sirmium ſe conferrent, ut damnatione *Photini* ſuffragiis tot Epiſcoporum confirmata, hæreſis conſode-

A retur? Sane Concilium illud *Sirmienſe* ex Orientalibus Epiſcopis conflatum fuit, ut ſcripſit Hilarius, ſeu, ſi mavis loqui cum Vigilio, ex toto Oriente. Ex ea ſane ſatis eleganti conjectura ſequitur, non longo intervallo temporis abfuiſſe Synodum Sirmienſem a Synodo Romana, unde profecta fuerat relatio ad Orientales.

Hoc etiam aperte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait: *Verum inter hæc Sirmii convenitur*, ſcilicet dum libellus Urſacii & Valentis mittitur in Orientem, & Orientales literis ſuis res Sardicæ judicatas per inſidias refricare conantur ſub prætextu damnationis Photini, & communionis Marcello denegatæ ab Athanaſio. Conſtituatur ergo Romana Synodus in anno trecenteſimo quadrageſimo nono, poterit haberi Synodus Sirmienſis, ex mente Hilarii, currenti anno: quæ eſt Socratis & Petavii Diſſert. de Photino Hæretico aſſertio. Reclamat tamen Sirmondus in Diatriba de anno Synodi Sirmienſis, & Synodum Sirmienſem Hilarii, aliam a Sirmienſi Synodo Orientalium omnino eſſe pertendit; hac præcipue ratione quod in iſta Photinus exauctoratus eſt, ut docent Sozomenus & ceteri Hiſtorici: in illa vero teſtatur Hilarius populi tumultu id effectum, ut Epiſcopatu amoveri non poſſet. Verum certum eſt ex Epiphanio & Socrate, damnatum Photinum, ex more illius ſæculi, a Synodo ad Imperatorem provocaſſe. *Conſtantius* dedit Judices ex aula. In eo autem Magiſtratuum conſeſſu Baſilius Ancyranus a Synodo delectus, ut cauſam communem ageret, poſtquam diu cum Photino verbis conflixiſſet, hominem diſputatione oppugnavit, qui victus in exilium eſt actus. Itaque ſupereſt locus conciliandi Hilarii cum Sozomeno, hac ratione. Photinus damnatus eſt in Synodo Sirmienſi ſed populo per ſeditionem intercedente & Epiſcopo damnato ad Principem provocante, judicium non eſt executioni demandatum. Tamen judicum a Principe datorum ſententia Photinus meritas hæreſeos & impudentiæ pœnas dedit, in exilium actus.

D Hoc facto fundamento profligata eſt quæſtio de Fidei Formula ab *Oſio* ſubſcripta, terrore, minis & verberibus coacto, ut ipſe moriens profeſſus eſt, teſte Athanaſio, qua ut concordiæ inter diſſidentes Epiſcopos ratio iniretur, οὐσία, ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον recitentur, tanquam vocabula a Scripturis non deprompta. Tempus hujus Formulæ cadit in annum 357. ut conſentiunt omnes. Ergo non fuit edita in Synodo Sirmienſi, quæ coacta fuit contra Photinum præſenti anno. Petavius in laudata Diſſertatione de Photino Hæretico, nobili & eleganti obſervatione evincit, in hac Synodo Sirmienſi Plenaria Orientalium Epiſcoporum non fuiſſe conceptam Oſii Formulam ex eo, quod Baſilius Ancyranus, ejus Synodi fere princeps, non paſſus fuiſſet ejus Formulæ interpolationem, (quæ illum latere non potuiſſet, utpote quæ Conſtantii minis ſit extorta) cum tantis animis eam Formulam a Conſtantio revocari, coacta eam in rem Synodo Ancyrana, petiverit, ſtatim atque in Orientem Ecthefeos illius Oſianæ cognitio penetravit. Imo vero non adeo obnixe poſtulabat ea, quæ Sirmii decreta fuiſſent, confirmari, nulla habita exceptione, ſi eodem tempore perfidiæ Oſianæ Formula Sirmii fuiſſet ab Epiſcopis concepta

tvrdi da su novi propisi vjere donijeti podmuklo od arijana radi rušenja nikejske vjeroispovijesti. Ovaj propis, pored Sokrata, iznose Atanasije i Hilarije u Knjizi o saborima. Sokrat lib. 2. cap. 30 i Sozomen lib. 4. cap. 6, tvrde da je pomenuti propis bio diktiran od Marka Aretuzija, čije mišljenje dijeli i Baronije. No, Marko Aretuzije nije diktirao ovaj, već drugi, u kome su navedena imena konzula i koji je zatim iznesen u Ariminu, kako je već ranije iz epistole Germinija zapazio Nikolaus Faber u predgovoru koji je napisao za Hilarijeve fragmente. U vezi sa dva druga propisa vjere i dva sirmijumska sabora na kojima su oglašeni, radi se o godinama 357. i 359.

ISTI SIRMIJUMSKI SABOR.
Iz saborske knjižice.

Kada se Magnencije pobunio i ubio blaženog Konstanta, a pošto je Konstancije saznao za to, naznačio je Gala, brata apostate Julija, za cezara i naredio mu da vodi brigu o Istoku, a sam, sa velikom vojskom, prolazio je Evropom napadajući neprijatelje i uzrokujući velike nemire u crkvama. Zato je i naredio da se održi jeretički sabor u Sirmijumu, pod izgovorom da je to baš Fotinovo mjesto, koji je bio čovjekoljubac i nerazuman, a uistinu protiv božanskog simbola i Atanasija koji ga je plemenitim umom izložio. Zbog toga je postavio bezbožnu definiciju vjere koja je zabranjivala da se propovijeda o prirodi supstancije Boga. Kažu da je ovu definiciju sastavio Marko Aretuzije koji je od aretusijanaca pretrpio mnogo zbog gospodara za vrijeme Julijana apostate. Tako je govorio blaženo upokojeni i nesrećni teolog Gregorije.

O TRI ODRŽANA SABORA

PROTIV FOTINA POD PAPOM JULIJEM I.

Od Baronija i Binija propušteni ili loše određeni,
a sačuvani u djelima R. P. Dionisija Petavijca Soc. Jesu. / iz Društva Isusovog/

Mediolanski godine CCCXLIII, Sirmijumski CCCXLIX.
Drugi sirmijumski godine CCCLI.

OPSERVACIJA FILIPA LABEA, SOC. JESU.

Ni jedan dio crkvene istorije nije bio više nepristupačan ili nepoznat, ne samo u ovom vijeku, već skoro dvanaest vjekova ranije, pravilno je zabilježio naš Petavijac, koji je iz tuđih grešaka ili nepravilno određenih godina za tri sabora, prvi sam izvukao iz mraka i ruševina svete starine tri sabora, Mediolanski i dvostruki Sirmijumski, i obnovio ih zasute zamršenim raspravama drugih, kako u veoma učenim zabilješkama o djelima Epifanija, napisanim 1612. godine, tako i u posebnoj disertaciji *o jeretiku Fotinu i njegovoj osudi donijetoj na pet sabora, o dvostrukom Sirmijumskom saboru protiv njega i odredbama izdatim kasnije*, koju u računaru vremena trećeg izdanja dodaje kao apendiks. Mi veoma mnoga nova, ne mnogo poznata javnosti ili do sada uopšte ne dotaknuta, iznijeta poglavlja o crkvenoj istoriji u njoj, priključujemo ovom našem nastojanju kao sasvim potrebnu neophodnost, uz zabilješke uzete od Baronija, kako bi svaki marljivi istraživač istorije mogao da ih koristi.

Tres Formulæ *Sirmii* urbis conſcriptæ nomine leguntur, quæ in tribus diverſis Synodis Sirmienſibus editæ ſunt. Prima Græce concepta eſt cum anathematiſmis XXV. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium *de non extantibus, aut ex altera hypoſtaſi eſſe, vel fuiſſe tempus aut ſeculum quando non erat.* Hæc Formula in Concilio Sirmienſi contra Photinum hoc anno celebrato conſcripta eſt. Hilarius quidem in libro de Synodis, ut Catholicam commendat: Athanaſius vero in libro de Synodis eam condemnat & rejicit, perinde ac reliquas ab Arianis exaratas. Neque vero de hac ſola Fidei Formula Hilarius & Athanaſius inter ſe diſſentiunt, verum etiam de aliis, v. g. de Antiochena. Nam Hilarius quidem fatetur, Orientales merito novas Fidei Formulas condidiſſe, cum novæ hæreſes adverſus Eccleſiam ſurrexiſſent, Athanaſius vero novas illas Fidei Formulas callide ab Arianis compoſitas eſſe contendit, ad deſtructionem Nicænæ. Hanc Formulam præter Socratem referunt Athanaſius & Hilarius in libro de Synodis. Socrates lib. 2. cap. 30. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. præfatam Formulam a Marco Arethuſio dictatam eſſe aſſerunt; quam opinionem amplexus eſt Baronius. At *Marcus Arethuſius* non hanc dictavit, ſed aliam, cui præfixa erant Conſulum nomina, & quæ poſtea Arimini recitata eſt, ut ex *Germinii* epiſtola jam pridem obſervavit Nicolaus Faber in Præfatione, quam ſcripſit ad Fragmenta Hilarii. De aliis duabus Fidei Formulis Sirmienſibus & duabus Synodis, in quibus eæ editæ annis 357. & 359. agetur.

EADEM SIRMIENSIS SYNODUS.

Ex libello Synodico.

CUM autem Magnentius ſeditionem moviſſet, & beatum Conſtantem percuſſiſſet: ea re cognita Conſtantius Gallum quidem fratrem Juliani apoſtatæ, Cæſarem deſignatum orientis curam juſſit gerere: ipſe autem maximo cum exercitu per Europam peragravit, hoſtes ſubigens, & eccleſiis turbas inferens haud parvas. Unde & ſynodum mandat hæreticam in Sirmio congregari, prætextu quidem Photini epiſcopi illius loci, qui hominicultor eſſet & inſipiens: revera autem contra divinum ſymbolum & Athanaſium generoſa mente prædítum. Ea definitionem fidei expoſuit impiam, quæ vetabat, naturam aut ſubſtantiam de Deo prædicari. Definitionem illam ajunt, ſub Juliano apoſtata, a Marco Arethuſio compoſitam eſſe, qui ab Arethuſiis multa perpeſſus ſit propter dominum ſub Juliano apoſtata. Ita carnes beatas ſimul & miſeras Theologus dixit Gregorius.

ΑΝΤΑΡΑΝΤΟΣ ἐν Μαγνεντίῳ, καὶ τὸν μακέλλιον Κώνσαντα παταξάντος· μεμαθηκὼς ὁ Κωνσάντιος, Γάλλον μὲν τὸν ἀδελφὸν Ἰουλιανοῦ τὸ παραβάτου ἀναγορεύσας Καίσαρα, τῆς ἑῴων ἐκέλευσε φροντίζειν· αὐτὸς δὲ μετὰ μεγίστης δυνάμεως δὴ Εὐρώπης ἐχώρησε· τοὺς πολεμίους χειρούμενος, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις κλόνον προσφέρων οὐ μέτριον. ὅθεν καὶ κελεύει συνόδου αἱρετικὴν ἐν Συρμίῳ ἀθροίζεσθαι· προφάσει μὲν Φωτεινοῦ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς, ὄντος ἀνθρωπολάτρου καὶ ἄφρονος· ἀληθείᾳ δὲ, κατὰ τοῦ θείου συμβόλου, καὶ Ἀθανασίου τοῦ γενναιοφρονος, ἥτις ὅρον φύσεως ἐξέθετο ἄθεον, φύσιν, ἢ οὐσίαν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν ἀπαγορεύοντα· ὃν τινα φασὶν ἐπὶ παραβάτου Ἰουλιανοῦ, Μάρκον ἐκθέσθαι τὸν Ἀρεθούσιον, παρὰ τῆς Ἀρεθουσίων πολλὰ παθόντα διὰ τὸν κέλευσιν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου. Οὕτω σάρκας, μακαρίας ὁμοῦ καὶ ἀθλίας, ὁ Θεολόγος ἔφη Γρηγόριος.

IN SYNODOS TRES HABITAS

ADVERSUS PHOTINUM SUB JULIO I. PAPA

A Baronio & Binio prætermiſſas aut male collocatas, opera R. P. DIONYSII PETAVII Soc. JESU vindicatas,

Mediolanenſem anno CCCXLII. Sirmienſem CCCXLIX. Sirmienſem alteram anno CCCLI.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, SOC. JESU.

Nullam eccleſiaſticæ hiſtoriæ partem, vel impeditiorem eſſe, vel ignotam magis, non ſolum hac ætate, ſed duodecim abhinc fere ſæculis, recte obſervavit Petavius noſter, qui ab aliis omiſſas, aut ſuis non recte annis collocatas ſynodos tres, *Mediolanenſem, geminamque Sirmitanam*, e tenebris ruderibuſque ſacræ vetuſtatis eruit ipſe primus, aut aliorum perplexis diſputationibus obrutas reſtituit, tum in eruditiſſimis ad Epiphanii opera Animadverſionibus anno 1622. excuſis, tum in ſingulari diſſertatione *de Photino hæretico, ejuſque damnatione in quinque ſynodis facta, ac de duplici Sirmienſi contra illum ſynodo & formulis in poſteriore editis*, quam Rationario temporum tertiæ editionis tamquam appendicem ſubjecit. Nos quod in ea nova quamplurima, vulgoque haud ſatis comperta, ac nullius hactenus vel leviſſima ſuſpicione perſtricta eccleſiaſticæ hiſtoriæ capita prodantur, ramquam huicce noſtro inſtituto apprime neceſſariam ſubjungemus integram, ut cum Binianis annotationibus ex Baronio depromptis quilibet antiquitatis ſacræ ſtudioſus indagator comparare poſſit.

O FOTINOVOJ OSUDI

IZ DISERTACIJE
R. P. SOC. JESU.

GLAVA I

Istorija Fotina i sabora koji su održani protiv njega, kako od katolika, tako i od jeretika. Tvrdi se da su bila dva sirmijumska, od kojih se rasvjetljava prvi, do sada nepoznat.

GLAVA I

Fotin iz Sirmijuma, utvrđenog grada u Panoniji, episkop, u mladosti učenik episkopa [a]Marcela iz Ankire i [b]pod njim je neko vrijeme bio đakon. On je, razmišljajući iskrivljeno o Hristu ponovo uveo jeres [c]Pavla Samostatskog i zbog toga je često bio osuđivan, kako od katolika, tako i od arijana.

[d]Sulpicije Sever zajedno sa svojim učiteljem Marcelom bio je tvorac saborske presude da se on kazni i prije Sardičkog skupa. Izgleda da je to bio Konstantinopoljski sabor koji je, poslije onog čuvenog sabora u Tiru, bio održan po naređenju Konstantina godine Hristove 336, o kome piše Sokrat u lib. I. cap. 36. i u Tripart. Lib. Cap. 9. Naime, na njemu je bio odstranjen Marcel, dok Sokrat ne pominje ništa o Fotinu. Zatim, budući da je poslije toga Atanasije komunicirao sa obojicom, od tih istih arijana u odsutnosti je bio osuđen, kako kaže Sever; što se odnosi na Antiohijski sabor, [e]na kome je Atanasije odstranjen.

Poslije toga je održan Sardički sabor 347. godine, na kome su Atanasije i Marcel vraćeni na pređašnje mjesto, što je poznato iz sinodike [f]koja se čita kod Teodoreta. [g]Epifanije iznosi da je na tom saboru Fotin bio osuđen i lišen čina, od čega se u sinodici ne pominje ništa.

Potom su katolici održali Mediolanski sabor, dvije godine prije nego što su Valens i Ursacije tražili od Julija da budu vraćeni u crkvu i Atanasiju dostavili svoje ponizne knjižice. *Zato,* kaže, *Hilarije, zbog odstranjivanja Fotina iz episkopata, on je već prije dvije godine bio osuđen na mediolanskom saboru kao jeretik, skupili su se sveštenici iz mnogih provincija, zabrinuti i uzbuđeni, ponovo veoma uznemireni i uplašeni, tim više što su već ranije mnogi episkopi kao krivci bili izbačeni iz crkve ili od pokvarenih sudija zbog Atanasija ili zbog arijanske zajednice. Ovu priliku su iskoristili Ursacije i Valens da odu kod episkopa rimskog naroda, preuzevši na sebe da mole itd.* Ovom saboru, na kome je bila odbačena arijanska jeres, prisustvovali su legati rimskog pontifeksa, a Ursacije i Valens koji su bili isključeni iz zajednice na zatraženo pomilovanje milostivo su bili prihvaćeni, dok su se četvorica drugih episkopa iz arijanske sekte, pošto nijesu željeli da osude Arijevu pokvarenost, udaljili gnjevni. Vjerodostojnost ovoga posebno potvrđuju dvije epistole, jedna sa arimicenskog koncila do Konstancija, druga do [i]pape Liberija koji je naredio da se ona preko episkopa Lucifera pošalje Konstanciju, pošto je bio zabrinut što je potpisom odobrio Atanasijevo odstranjivanje, neposredno

[a] Seyer. l. 2. hist.
[b] Hilar. Frag.
[c] Epiph. Haer. 71.
[d] Lib. 2. hist. *Najprije osuđen na Konstantinopoljskom saboru od jeretika.*
[e] Sokrat. l. 2. cap. 10. *Drugi put na Sardičkom od katolika.*
[f] Lib. 2. c. 8. Tripar. I. cap. 24.
[g] Her 71. I. *Treći put na Mediolanskom od katolika.*
[i] Nalazi se u zabilješci za djelo Lucifera i u frag. Hilar.

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ

DE PHOTINI DAMNATIONE

R. P. DIONYSII PETAVII Soc. JESU

DISSERTATIONIS

CAPUT I.

Photini historia, & synodorum contra eum celebratarum tam a catholicis, quam ab hæreticis. Ostenditur duas fuisse Sirmienses: quarum prior ballenus ignota in lucem extrahitur.

PHOTINUS Sirmii, quod Pannoniæ oppidum est, episcopus, *a* Marcelli Ancyræ episcopi in adolescentia discipulus, & *b* sub eo diaconus aliquandiu vixit. Is de Christo prave sentiens, *c* Pauli Samosateni instauravit hæresim: ob eamque sæpe damnatus est tam ab catholicis, quam ab ipsis Arianis.

a Seyer l. 2. hist.
b Hilar. frag.
c Epiph. hær. 71.
d Lib. 2. hist.

Prime damnatus in synodo Constantinopolitana ab hæreticis.

d Severus Sulpicius auctor est ipsum una cum Marcello præceptore suo synodi judicio condemnatum esse etiam ante Sardicensem. Ac videtur ea synodus Constantinopolitana fuisse, quæ post famosum illud Tyri concilabulum anno Christi 336. imperante adhuc Constantino, peracta est, de qua Socrates lib. 1. cap. 36. & Tripart. lib. 3. cap. 9. Nam Marcellus in illa depositus quamquam de Photino nulla apud Socratem fit mentio. Porro cum Athanasius post id tempus cum ambobus istis communicasset, ab iisdem Arianis absens condemnatus est, ut ait Severus: quod ad synodum Antiochenam pertinet, *e* in qua depositus est Athanasius.

e Socrat. l. 2. cap. 10.

Secundo in Sar. dicensi a catholicis.

Post Sardicense concilium anno 347. celebratum est, in quo Athanasius, & Marcellus pristinum in locum restituti sunt: ut ex synodica constat, *f* quæ apud Theodoretum legitur. *g* Epiphanius refert in eadem synodo Photinum damnatum, & gradu esse dejectum: cujus in synodica nulla exstat mentio.

f Lib. 2. c. 8. Tripar. 2. cap. 24.
g Hær 71. N. 2.

Tertio in Mediolanensi a catholicis.

Exinde Mediolani catholicorum celebrata synodus est, biennio antequam Valens & Ursacius in ecclesiam recipi se postulantes Julio, & Athanasio supplices libellos obtulissent. *Igitur ad tollendum* (ait *b* Hilarius) *ex episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congreganiur sacerdotes, hoc magis solicili, atque anxii, turbari rursum, miscrique omnia, quod jampridem plures episcopos reos vel falsorum in Athanasio judiciorum, vel communionis hæresis Arianæ ab ecclesia fuerant ejecti. Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens Romanæ plebis episcopum adeunt, recipi se in ecclesiam deprecantur*, &c. Huic synodo Romani pontificis interfuere legati, in eaque hæresis Ariana proscripta est, & Ursacius ac Valens a communione suspensi, rogata venia in gratiam recepti sunt: quatuor alii episcopi Arianæ sectæ cum Arii perfidiam damnare noluissent, irati exierunt. Cujus ei fidem faciunt imprimis epistolæ duæ; altera concilii Ariminensis ad Constantium: altera *i* Liberii papæ, quam per Luciferum episcopum ad eumdem Constantium imperat. missi, cum ab eo solicitaretur, uti Athanasii depositioni subscriberet, paullo antequam iret in exilium. Hanc epistolam primo loco commemorabo. In qua Liberius Constantium hortantem, ut cum Arianis episcopis consentiret, ita compellat. *Quæ est pax, clementissime imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii sententiam hæreticam noluissent damnare, de concilio iratis animis exierunt.* In *k* altera synodi Ariminensis epistola catholici episcopi de Ursacio, & Valente sic apud eumdem Constantium queruntur ut e Græco vertit Epiphanius Scholasticus in Tripartita. *Quapropter Ursacius, & Valens, quoniam participes, & concordes Ariani dogmatis erant, a nostra sunt communione segregati. Quam ut recuperent, cognoscentes delicta, quibus peccaverant, pœnitentiam, atque veniam imperare poscebant, & rescripta eorum hæc ita se habere testantur, per quæ crimium veniam consecuti sunt. Erat enim tempus, quo hæc gesta noscuntur, quando Mediolani synodus celebrata est præsentibus Romanæ ecclesiæ presbyteris. Cognoscentes vero simul etiam post mortem dignum memoria Constantinum, cum omni integritate, & examinatione conscriptam exposuisse fidem: qui cum ab hac luce baptismate percepto discesserit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incongruum esse judicamus post illum aliquid novitatis admittere.* Hanc epistolam Latine conceptam retulit Hilarius in fragmentis: sed concisam, & omissis plurimis, quæ in Græco sunt, mutilam. Ita enim verba illa, quæ descripsimus, illic leguntur. *Ideo Ursacius, & Valens in suspitionem ejusdem hæreseos Arianæ venerunt aliquando, & suspensi erant a communione, & rogaverunt veniam; sicut eorum*

b Hilar. in frag.

i Extat in calce operum Luciferi, & in frag. Hilar.

k Extat apud Athan. lib. de syn. p. 676. Socr. l. 2. Theod. 1. c. 19. Tripar. 5. c. 21.

A *continent scripta: quam meruerunt tunc temporis a concilio Mediolanensi, & assistentibus etiam legatis Romanæ ecclesiæ, Constantino præsente. In hoc cum magno examine fuisset conscriptum, quod tenent, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutare.* Ex his colliguntur quatuor, quæ ad Mediolanensem istam synodum illustrandam pertinent. Primum in ea damnatos Arianos, ac proinde celebratam esse ab episcopis catholicis. Deinde Romanæ ecclesiæ presbyteros, vel, ut habet Hilarius, legatos interfuisse. Quod autem Constantino præsente facta esse apud eumdem Hilarium legitur, id in Græco non extat: neque de Constantino M. verum est, uti neque de ejus filio juniore Constantino, ut ex illius synodi tempore paulo post evidens fiet. De Constante itaque loquuntur; cujus jussu, utpote catholici principis, coacta videtur illa synodus. Quod si verum est; tum sane reliqua, quibus ejus mortis, & baptismi meminerunt, ad Constantem; non ad Constantinum pertinebunt. Sed ea res alterius est disputationis ac loci. Tertio inidem constat, Ursacium, & Valentem in Mediolanensi concilio Arianæ postulatos hæresis veniam exoravisse, & in integrum restitutos esse. Quarto annus quoque, quo illa synodus est congregata, ex Liberii epistola conficitur. Nam dicit ante octo annos, quam ad Constantium illam epistolam scriberet, Mediolani eam habitam fuisse. Porro scripsit ad Constantium Liberius antequam in exilium mitteretur; adeoque anno Christi 355. Quare octavus annus ante hunc erit annus Christi 347. ut Sardicensem synodum brevi intervallo Mediolanensis consecuta sit, eodemque anno celebrata. Biennio post, cum Athanasius Constantis & Constantii auctoritate, ac decreto ab exilio revocatus esset, Alexandriamque profectus; & catholica res meliore jam loco esse cœpisset, Valens & Ursacius, qui in ditione Constantis erant, & ad potentiorum nutum, voluntatem ac religionem suam fingere jamdudum instituerant, ut antea cum ecclesia catholica, ita cum Athanasio redire in gratiam e re sua esse statuerunt. Itaque libellum obtulere primum Julio papæ; in quo & illa omnia conficta esse fassi sunt, quæ contra Athanasium objecta fuerant; & Arianam perfidiam anathemate damnarunt: *Sicut per priorem libellum* (inquiunt) *nostrum quem apud Mediolanum porreximus, & nunc, & semper anathematizasse, hac manu nostra, qua scripsimus profitemur.* Hæc in latino eorum libello apud Hilarium: cui ista subjicit: *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est*; nempe in Mediolanensi synodo, ut ex iis patet, quæ paulio antea scripsit Hilarius; biennio ante Mediolanensem synodum, cui Romani interfuere legati, peractam esse, quam Valens, & Ursacius cum Athanasio dato libello reconciliati sunt.

Illustratur Mediolanensis synodus.

B

C

Cæterum Ursacii, & Valentis illa reconciliatio perperam in annalibus confertur in annum Christi 350. post mortem Constantis, qui 25. Cal. Feb. interemptus est. Etenim certissimum est, superstite Constante ambos illos respuisse, ac libellos dedisse: quod Athanasius ipse dubium esse non patitur in epistola ad *a* solitarios: ubi istos ait post Constantis obitum ab Arianis adductos esse, ut ad vomitum redirent, & ab Athanasii pariter atque ecclesiæ catholicæ communione desciscerent, caussantes metu se Constantis, & ingratiis ad simulandam hanc pœnitentiam esse compulsos. Hoc vero falso illos allegasse dicit Athanasius; quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos missus sit, qui illos cogeret, quemadmodum ipsi deinceps instituerunt facere: sed nec imperator quidem adesset; verum sponte ipsi Romam advolassent, & in medio ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius: ex quibus perspicuum est, Constante adhuc vivo Valentem, & Ursacium Julio pariter & Athanasio supplicasse quod anno 349. contigit, biennio post Mediolanensem synodum, quæ ante annos octo, quam Liberius ad Constantium epistolam daret, indicta ponitur ab eodem Liberio. Quocirca tertia Photini damnatio in Mediolanensi catholicorum synodo facta est, ut ex his omnibus constat.

Ursacii & Valentis reconciliatio suo tempori restituta.

a Pag. 640.

D

Quarto damnatus idem est in Sirmiensi synodo, non illa celebri, cui Ariani præfuerunt, imperatore Constantio, ac Basilio Ancyrano præcipuas partes illius sustinente: sed in altera, cujus ex annalium, historiarumque monimentis hodie memoria omnis excidit, quam nos ex Hilarii Fragmentis, velut e parietinis ac ruderibus, sepultum, ac pene obliteratam eruimus. Synodum ergo Sirmiensem a catholicis, & occidentalibus in caussa Photini celebratam esse dico priorem illa, quæ in eadem urbe ab Arianis, & orientalibus est habita. Quod ex verbis Hilarii colligitur, quæ hujus capitis initio posuimus. Refert enim Hilarius ad tollendum ex episcopatu Photinum congregatos esse episcopos, post biennium, quam in Mediolanensi synodo damnatus fuerat; ac per eam occasionem Valentem, & Ursacium, qui in Mediolanensi synodo cum catholica ecclesia in concordiam redierant, cum Athanasio reconciliatos esse. Quod

Quarto damnatus est Photinus in Sirmiensi concilio a catholicis.

E

prije njegovog progonstva. Najprije ću se osvrnuti na ovu epistolu. U njoj Liberije podstičući Konstancija, nagovara ga da se pomiri sa arijanima. *Jer, milostivo je, najblagorodniji care, da oprostiš četvorici episkopa iz tih krajeva, Demofilu, Macedoniju, Evdoksiju i Martiriju koji su prije osam godina, pošto u Mediolanu nijesu željeli da osude jeretičko učenje Arija, gnjevnih srca otišli s koncila.* U [k]drugoj epistoli ariminskog sabora o Ursaciju i Valensu, katolički episkopi su se žalili Konstanciju da se sholastik Epifanije u Trotomlju /Tripartita/ pogrčio. *Zbog toga su Ursacije i Valens, kao učesnici i pristalice arijanske dogme, bili odstranjeni iz naše zajednice. A pošto su prihvatili kajanje, shvatajući zablude kojima su pogriješili, zamolili su da im se oprosti i pošto su njihovi reskripti posvjedočili da je to tačno, dobili su pomilovanje za te krivice. U vrijeme, kada se održavao Mediolanski sabor u prisustvu prezvitera Rimske crkve, ovi događaji nijesu bili poznati. No, znajući da je i poslije smrti, dostojni nezaborava Konstantin, sa svojim potpunim integritetom, poštenjem i procjenom utemeljio vjeru, i da je, iako nije primio tu svjetlost oproštenja, dospio do dužne nagrade spokoja, besmisleno je da presuđujemo kako je on učinio bilo kakvo nevaljalstvo.* Ovu epistolu napisanu na latinskom iznio je Hilarije u Fragmentima, no sažetu i sa mnogim izostavljanjima na osnovu one koja postoji na grčkom. Jer one riječi koje mi opisujemo, tamo se čitaju. *Zato, pošto su još ranije Ursacije i Valens potpali pod sumnju zbog arijanske jeresi i bili isključeni iz zajednice, zatražili su pomilovanje, kako stoji u njihovim spisima, koje su tada i dobili od Mediolanskog sabora i, takođe, uz pomoć legata Rimske crkve, u prisustvu Konstantina. Pored toga, pošto je bio održan sa velikom pažnjom, a on se, smatrajući se već krštenim, preselio miru Božjem, smatramo da je nepravedno nešto mijenjati.* Od ovih treba da pomenu četiri pitanja koja se odnose na Mediolanski sabor i koja treba da se razjasne. Prvo, na njemu su osuđeni arijani i zbog toga su ga sazvali katolički episkopi. Drugo, na njemu su prisustvovali prezviteri ili, kako kaže Hilarije, legati Rimske crkve. A da je činjenica da je prisustvovao i Konstantin čita se kod istog Hilarija, a toga na grčkom nema. Istina je da odmah poslije ovog sabora nije bilo jasno niti da li se radi o Konstantinu Velikom, niti o njegovom sinu, mladom Konstantinu. O Konstantu se govori tako da se čini da je on kao katolički princeps sazvao taj sabor. Ako je to istina, onda, svakako, sve ostalo što se pominje u vezi sa njegovom smrću i krštenjem, treba da se odnosi na Konstanta, a ne na Konstantina. No o tome u drugoj raspravi i na drugom mjestu. Treće, što je takođe poznato, Ursacije i Valens koji su bili optuženi zbog arijanske jeresi, na Mediolanskom saboru su zatražili oproštenje i u potpunosti su bili pomilovani. Četvrto, iz Liberijeve epistole poznata je i godina kada je taj sabor održan. Naime, on kaže da je Mediolanski sabor bio održan osam godina prije nego što je napisao tu epistolu za Konstantina. Osim toga, Liberije je pisao Konstantinu prije nego što je poslan u izgnanstvo, a to je godine Hristove 355. Znači, osam godina prije toga biće godina Hristova 347, kada je u kratkom vremenskom roku poslije Mediolanskog bio sazvan Sardički sabor i održao se u istoj godini. Dvije godine kasnije, kada je voljom Konstanta i Konstancija, takođe i odlukom, Atanasije bio vraćen iz progonstva, otišao je u Aleksandriju i već je počela da se poboljšava katolička stvar, Valens i Ursacije koji su imali uticaj kod Konstanta, na zahtjev moćnika, već od ranije su riješili da se pretvaraju oko svog stava i vjerskog ubjeđenja, kako bi se najprije pomirili sa katoličkom crkvom, zatim sa Atanasijem i učvrstili svoj položaj. Tako obrazlaže i prvi proglas pape Julija, u kome se iznosi i da je sve ono što su naveli protiv Atanasija bila laž i da su zbog arijanske pokvarenosti bili kažnjeni anatemom: *Kao što smo našim prvim proglasom koji smo dostavili kod Mediolana, tako i sada i zauvijek, ovom našom rukom kojom smo pisali, potvrđujemo da se anatemišu.* Ovo je na latinskom u njihovom pismu Hilariju, gdje se dodaje: *Ova epistola je bila poslana poslije dvije godine otkako su Rimljani osudili*

[k] Nalazi se kod Athan. Lib. De syn. P. 676. Socr. l 2. Theod. 2. c. 19. Tripar. 5. c. 21..

superstite Constante factum esse, & anno Christi 349. paullo antea demonstravimus. His ista subjicit Hilarius. *Verum inter hæc Sirmium convenitur Photinus hæreticus cumprehensus olim reus pronunciatus, & a communione jampridem unitatis abscissus, ne tunc quidem per* [a] *cor amoveri. factionem populi potuit * admoveri.* Hinc de loco synodi illius constat nempe Sirmii eam habitam fuisse, neque Photinum de fide pelli potuisse, quod populus seditione facta episcoporum conatui restitisset.

Probatur Sirmiensis prior synodus.

Nam quod Sirmiensis ista synodus diversa sit ab ea quæ postea contra Photinum eumdem celebrata est ab Arianis, quæque vel unum fidei decretum, vel etiam duo condidit, de quibus mox agetur pluribus, his argumentis ostenditur. Primum ex tempore, quod ab Hilario significatur, & a nobis illustratum est hactenus. Biennio quippe post Mediolanensem synodum, & sex annis, antequam Liberius relegaretur, adeoque anno 349. Sirmii congregata est illa synodus. At vero famosum illud concilium, cui Basilius Ancyranus interfuit, ut minimum biennio post, Christi 351. celebratum est, ut autem aliis placet, nono post anno, Christi 357. de qua re postea. Deinde quia Photinus in priore illa, propter populi factionem, amoveri non potuit; in posteriore vero ab Arianis & Constantio habita, omnino dejectus est, ut Sozomenus refert *l* 4. in fine c. 6. Tertio quod concilium Sirmiense, de quo Hilarius scribit, occidentales soli celebrarunt, decretumque suum ad orientales miserunt episcopos, ut idem testis est Hilarius, qui *decretum de Photino ab occidentalibus factum ad orientales relatum* asserit. Orientales vero *mente callidos, ingenio subtiles, malitia pertinaces occasionem revolvendi ejus, quod Athanasii absolutione est dissolutum, quæsisse judicii, & rescribente de Photino, Marcelli mentionem, velut institutionum talium magistri, addidisse ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem, & veritatis judicio consepultam, in publicam recordationem caussa novitas excitaret; & subrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret.* Hæc Hilarius, quorum ex antecedentibus, atque ex historia Severi, hæc sententia est. Marcellus Photini magister, cum ab Arianis una cum Photino depositus esset, ut supra demonstravi, in Sardicensi concilio in integrum restitutus erat. Verum cum pristinum errorem postea resumpsisset, *Athanasius hunc a sua communione suspendit, habuitque ille hanc verecundiam, ut tanti vir judicio notatus, sponte concederet*, ut Severus narrat. Quod Athanasii judicium Photini damnatione, ac Mediolanensi synodo anterius fuisse testatur Hilarius; atque *his, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem præbuisse.* Siquidem orientales, decreto illo contra Marcellum ab occidentalibus misso, rescripserunt, non solum Photini damnationem approbantes: sed Marcelli insuper addentes: ut hoc modo Sardicensis acta concilii labefactarent, & quæ ibi de Marcello & Athanasio constituta erant, irrita facerent. Quippe ambo, uti diximus, a Sardicensi synodo sedibus suis restituti sunt. Hujus autem convelli auctoritas, infringique videbatur, damnato Marcello, quem illa sublevarat; & ad Athanasii damnationem, quem perinde complexa synodus erat, aditus præstrui. Hæc ab Hilario ad eum modum gesta narrantur. Unde illud apparet, Sirmiensem hanc synodum occidentalium fuisse; & quidem catholicorum; primum quia Valens & Ursacius hujus occasione synodi cum catholicis, & Athanasio penitus concordiam inierunt; ut ex Hilario supra docuimus. Deinde quod idem Hilarius, paucis interjectis, occidentales istos, qui Sirmii convenerant, ea re commendat, quod decretum suum ad orientales miserint bono more, institutoque, non ut eos ad assentiendum cogerent; *ut nunc*, inquit, *agitur*: sed ut certiores illos facerent. *De Photino autem, sicuti mos poscebat, ad orientales epistola fiunt, non injuria extorquendi, ut nunc agitur, adsensum, sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine.* Quamobrem occidentalium iste consessus Sirmii factus non potest idem esse cum altero, in quo Basilius cum Photino commissus est, cui soli orientales propemodum interfuere. Ac videtur Constans imperator catholicæ fidei studiosissimus princeps, ejus promovendæ, & in occidente sanciendæ gratia, primum Mediolani episcopos congregasse ut de Arianis, ac præsertim Valente, & Ursacio cognoscerent; & quæ nuper in Sardicensi concilio decreta erant, denuo firmarent: deinde Sirmii, ut Photinum e gradu dejicerent, quod ne fieret, populus intercessit: Constans vero, antequam vim adhibere posset, e vita sublatus est. Itaque nova deinde synodo opus fuit ad deponendum Photinum.

Quinta Photini damnatio in concilio Sirmiensi ab hæreticis habita

Quinta igitur & postrema Photini damnatio in eadem urbe Sirmio, biennio post priorem, facta est anno 351. quo depositus est iterum Photinus, & episcopatu pulsus; quod obtineri hactenus non potuerat; atque etiam collatione cum Basilio Ancyrano habita, convictus, ac prostratus est. Cujus synodi ratio quia perplexa est, & multis obstructa difficultatibus, nec levis de actis illius controversia; seponemus ei explicandæ caput alterum, in quo quæ ad illam pertinent brevi complectemur.

CAPUT II.

De tribus fidei formulis Sirmii editis, e quibus sola primo in concilio adversus Photinum illic peracto facta esse monstratur.

CUM jam quarto episcopalibus sententiis notatus, ac depositus Photinus, invitis omnibus, sedem suam retineret, demum adversus eumdem Sirmiensis altera synodus est collecta, in qua Constantii imperatoris auctoritate rursus ille damnatus episcopatu cedere cogitur. Synodum hanc celebravere orientales potissimum episcopi. Nam Hilarius libro de synodis formulam fidei cum anathematismis illic editam sic inscribit: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ*: ac proxime ante, tunc eam esse propositam refert, *cum Photinus episcopatu dejectus est*; unde, quod superiori capite diximus, constat, alteram hanc Sirmiensem esse synodum ab ea, quam occidentales biennio ante in eadem urbe fecerunt.

Duo sunt hæc de synodo quæstionis capita, alterum de anno, quo peracta est; alterum de fidei formulis, quæ in ea publicatæ feruntur. Quod primum attinet, Socrates libro 2 cap. 19. Græce edit. & Sozomenus lib. 4. c. 6. testantur eum annum fuisse post consulatum Sergii, & Nigriani, quo nulli consulatum gesserunt ob bellicos tumultus. Hic est annus Christi 351. At Baronius in annum 357. illam conjicit. De fidei formulis non minor est controversia. Nam tres omnino extant ejus urbis inscriptæ nomine, quæ in eadem Sirmiensi contra Photinum collecta synodo propositæ narrantur a *a* Socrate, *b* Sozomeno, ac Nicephoro

a lib. 2. c. 20.
b lib. 4. c. 6.
c lib. 9. c. 38.
Prima formula Sirmiensis.
d pag. 993.
e lib. c. c. 30.

Primæ auctor fuisse perhibetur Marcus Arethusius, ut scribit Socrates, Græceque concepta est cum anathematismis 25. Ea Græce apud Athanasium legitur *d* in libro de synodis, & *e* Socratem loco jam citato. Latine autem apud Hilarium libro de synodis, & in Tripartita, libro 4. cap. 7. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium *de non extantibus, aut ex altera hypostasi esse: vel fuisse tempus, aut sæculum quando non erat.* Nulla porro in illa mentio fit, ὑτίας, nisi quod damnantur, qui dicunt πλατασμὸν τῆς οὐσίας, *collationem substantiæ* esse Filium. Hujus fidei formulæ, ac Sirmiensis synodi & Photini depositionis, quod subit mirari, nullam mentionem facit in ejus hæresi *f* S. Epiphanius, sed solius Sardicensis occidentalium synodi meminit, in qua damnatus est: secundum quam Constantium adiisse, ac se injuste depositum querentem, judices impetrasse ac missos esse Thalassium, Datianum, Cerealem, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, Leontium, quos ex ordine Senatorio fuisse Socrates indicat. Coram his, & episcopis pluribus descendisse illum in certamen cum Basilio Ancyrano prodit Epiphanius, ac Socrates, & Sozomenus. Qui ambo significant, finita am synodo Sirmien, & post depositum in eadem Photinum, disputationem illam esse factam, qua convictus Photinus, & exauctoratus est. Verum apud eumdem Epiphanium *g* in Semiarianorum hæresi Basilius, aliique episcopi in synodica Ancyrani conciliabuli, meminerunt Sirmiensis synodi ejusque actorum adversus Photinum.

Anathematismo 6. & 7.
f Her. 72.
g Her. 73. N. 2.

Secunda fidei formula apud Sirmium edita est Latino sermone, ut testantur Athanasius, Socrates, Hilarius, qui eam describunt, Sozomenus, aliique. Hujus inscriptio est apud Hilarium ejusmodi: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium, & Potamium conscriptæ.* In ea prohibitum est fieri mentionem nominum οὐσίας, ὁμοουσίου & ὁμοιουσίου, quia nusquam in scripturis legantur. Eamdem postea supprimere conati sunt Ariani, interposita auctoritate Constantii, ut idem scriptores referunt.

Secunda formula

Tertia formula Latine itidem Sirmii concepta est, notatis Coss. Eusebio, & Hypatio, qui annus Christi fuit 359. eaque a Valente, & Ursacio Ariminum perlata, quæ apud Athanasium, & Socratem extat. Sed eam in Sirmiensi contra Photinum synodo editam non fuisse perspicuum est, Idque Nicolaus Faber in præfatione ad Hilarii fragmenta olim animadvertit.

Tertia formula.

Nos in animadversionibus ad Epiphanium, ante annos quatuordecim, cum de hoc argumento longam disputationem faceremus, duo quædam exposuimus; alterum, Sirmiensem illam postremam synodum eo anno peractam fuisse, quem habet Socrates, Christi 351. non, ut plerisque persuasit annalium ecclesiasticorum conditor, anno 357. Alterum, e tribus illis fidei formulis, quas paullo ante commemoravi, solam primam in illo concilio scriptam fuisse: secundam vero non in synodo ipsa Sirmiensi; sed aliquot annis postea editam, in consessu pancorum episcoporum. Horum primum veterum illorum, quos citavi, auctoritate nititur; præsertim Socratis; qui ut sæpius, ita nunquam temere, aut falso no-

tas

Fotinijevu jeres, svakako na Mediolanskom saboru, kako je malo kasnije napisao Hilarije, dok dvije godine poslije Mediolanskog sabora, na kome su prisustvovali rimski legati, postignuto je to da se poslije datog proglasa Valens i Ursacije pomire sa Atanasijem.

Pored toga, to pomirenje Ursacija i Valensa u analima je određeno godine Hristove 350. poslije smrti Konstanta koji je bio usmrćen 15. kal. febr. Takođe je sasvim sigurno da su se obojica, nadživjevši Konstanta, ohrabrili i dali pisma, što Atanasije nedvojbeno otkriva u epistoli za [a]solitarije, gdje kaže da su poslije smrti Konstanta bili podstaknuti od arijana da se vrate gadosti i udalje i od Atanasija i od zajednice katoličke crkve, pravdajući se svojim strahom od Konstanta i da su preko volje bili prinuđeni da se pretvaraju u vezi sa svojim pokajanjem. No, to su oni lažno izjavili, kaže Atanasije, jer niti je neki carski činovnik ili notar bio poslan kod njih koji bi ih prinuđavao na to što su oni zatim odlučili da učine, a niti je car bio prisutan, već su sami svojevoljnjo otišli u Rim i na centralnom zboru crkve iznijeli svoje proglase o pokajanju. Ovo iznosi Atanasije, iz čega je očevidno da su Valens i Ursacije, još dok je Konstant bio živ, ponizno molili Julija i takođe Atanasija, što pada godine 349, dvije godine poslije Mediolanskog sabora, a koji je sam Liberije odredio prije osam godina, kako sadrži Liberijeva epistola Konstanciju. Zato iz svega ovoga treba da se zaključi da je treća osuda Fotina bila donijeta na Mediolanskom saboru.

Četvrti put on je bio osuđen na Sirmijumskom saboru, ne na onom kojim su rukovodili arijani i čije su posebne zadatke podupirali car Konstancije i Vasilije Ankiranin, već na drugom, o kome je sećanje u analima i istorijskim spomenicima potpuno uništeno, a koga smo mi, pokopanog i skoro zaboravljenog, iskopali iz Hilarijevih fragmenata i iz ruševina i ostataka. Dakle, tvrdim da je Sirmijumski sabor koji je održan od katolika i zapadnjaka u vezi sa Fotinom bio prije onog koji je bio održan od arijana i istočnjaka u istom gradu. To može da se zaključi iz riječi Hilarija, koje smo imali na početku ove glave. Naime, Hilarije izvještava da su se zbog odstranjivanja Fotina skupili episkopi iz episkopatâ, poslije dvije godine otkako je bio osuđen na Mediolanskom saboru, kao i zbog onog slučaja Valensa i Ursacija koji su se na Mediolanskom saboru pomirili sa katoličkom crkvom, pošto su se već pomirili sa Atanasijem. Ono što se dogodilo za života Konstanta, godine 349, iznijeli smo maloprije. O ovome Hilarije dodaje. *Uistinu, između ovih sazvan je Sirmijumski … jeretik Fotin pošto, uhvaćen … nekada proglašen krivcem i već ranije udaljavanjem … od jedinstva zajednice … ni tada nije mogao da bude odstranjen radi naroda.* Ovdje o mjestu tog sabora stoji: niti je on bio održan u Sirmijumu, niti je Fotin mogao da bude otjeran iz stolice, jer se narod suprotstavio pokušaju episkopa o određivanju njegove stolice.

Naime, da je ovaj Sirmijumski sabor bio različit od onog koji su arijani održali kasnije protiv istog Fotina i na kome je usvojen jedan dekret vjere, ili čak dva, o kojima će potom mnogi raspravljati, dokazuje se ovim argumentima. Prvi, koji potiče iz vremena koje je iznio Hilarije, mi smo već obrazložili. Dvije godine poslije mediolanskog sabora, a šest godina prije nego što bude odstranjen Liberije, to znači 349. godine, održan je ovaj Sirmijumski sabor. A, uistinu, da je onaj poznati Sirmijumski sabor, na kome je prisustvovao Vasilije Ankiranin, održan najmanje dvije godine kasnije, 351. godine Hristove, ili, kako se mnogima dopada da misle, poslije devet godina, odnosno Hristove 357, o tome kasnije. Drugo, pošto Fotin na onom prvom nije mogao da bude odstranjen zbog uticaja naroda, u svakom slučaju je odstranjen na sljedećem koji je održan od strane arijana i Konstancija, kako iznosi Sozomen I 4., na kraju c. 6. Treće, da su Sirmijumski sabor održali samo zapadni episkopi, o čemu piše Hilarije, i svoju odluku poslali istočnim episkopima, isto tako potvrđuje Hilarije koji kaže, *odluka o Fotinu* donijeta *od zapadnih, dostavljena do istočnih.* A istočnjaci *vešti, lukavi i istrajni u svojoj*

[a] Pag. 640.

tas illas conſulatuum adhibet; ſed ex actis publicis, ac faſtis haud dubie depromptas, quo major illis habenda fides eſt, maxime ubi nulla in contrarium idonea ſunt argumenta: cujuſmodi certe hic nulla ſunt. Nam quæ in annalibus opponuntur, ſatis iis reſponſum eſt in animadverſionibus ad Epiphanium; ac paullo poſt ea prorſus irrita, & inania eſſe conſtabit; ubi quod poſterius eſt e duobus a me poſitis, oſtendero, ſecundam de tribus fidei formulam non in Sirmienſi contra Photinum ſynodo; ſed alio tempore, ac diverſo cœtu præſulum in lucem exiiſſe. Quod illic diſputatum latius, ut in pauca contraham, his maxime de cauſis aſſeritur.

a Hær. 73. N. 2.
b lib. de ſyn.
Probatur ſecundam formulam non in Sirmienſi magna ſynodo editam fuiſſe.
c lib. 4 c. 12.

Imprimis auctores ſunt *a* Epiphanius, & *b* Hilarius, cum ſecunda iſta formula publicata eſſet, atque e Sirmio in orientem perlata, vehementer exarſiſſe Baſilium Ancyranum epiſcopum, alioſque Semiarianarum partium; cumque ab Georgio Laodiceno ſectæ ejuſdem patrono literas accepiſſent; quibus de Eudoxii perditiſſimi Ariani veſania certiores illos faciebat, quem refert *c* Sozomenus, poſtquam ecthesim illam ab Oſio expreſſam, ab Valente & Urſacio miſſam recepiſſet, gratulationis plenas ad eos ſcripſiſſe literas, quod ipſorum opera vera in occidente fides reviviſceret. His commotum Laodicenum Georgium, ad Baſilium, & epiſcopos, qui cum eo Ancyram convenerant, epiſtolam dediſſe, qua eos hortabatur, ut Antiochenæ, immo orientali eccleſiæ ſuccurrerent. Porro Ancyram ideo ſeſe contulerant, ut encænia celebrarent novæ baſilicæ, quam a ſe conditam Baſilius ibi dedicabat. Igitur Ancyræ Semiarianorum concilium habitum eſt, paullo ante paſcha, ut eorum ſynodica teſtatur apud Epiphanium. In quo fidei formulam iſtam, quæ ſecunda apud Sirmium edita eſt, damnarunt, & adverſus eam longiſſimam aliam ecthesim anathematiſmis ediderunt. Poſt ſynodum deinde legati ad imperatorem Conſtantium profecti Baſilius ipſe, Euſtathius Sebaſtenus, Eleuſius Cyzicenus, & Leontius presbyter, qui hoc ab eo peterent. ὥςα κρατεῖν τὰ ἐν Σαρδικῇ, καὶ ἐν Σιρμίῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις συνόδοις κεκυρωμένα, ἐν αἷς συνέδοξεν ὅμοιον εἶναι κατ᾽ οὐσίαν τῷ Πατρὶ τὸν υἱόν. *Uti rata hæc eſſent quæ apud Sardicam, & Sirmium, & in aliis ſynodis decreta fuerant, in quibus communi conſenſu definitum erat ſimilem eſſe ſecundum ſubſtantiam Patri Filium*, ut ſcribit Sozomenus, qui imperatorem narrat ea legatione commotum revocaſſe omnia, quæ per Anomœos extorta fuerant: a quibus ſecunda illa Sirmienſis profeſſio dictata erat.

Ex his omnibus validum argumentum efficitur, quo ſecunda illa formula Sirmienſis oſtenditur nequaquam in Sirmienſi contra Photinum collecta ſynodo condita fuiſſe. Etenim Sirmienſi huic ſynodo non ſolum Baſilius interfuit, ſed pene etiam præfuit: præcipuæ certe in ea partes illius fuerunt: ut qui in ejus omni actione floruit; eademque finita, datis ab Conſtantio Judicibus cum Photino congreſſus eſt, eumque ſuperavit: quod Epiphanius, Socrates, Sozomenus, aliique narrant. Quid igitur fingi abſurdius poteſt, quam in illa ipſa ſynodo eam fidei conceptam eſſe formulam præſente Baſilio, quam is paucis poſt menſibus adeo deteſtatus eſt, uti contra eam cœtum coegerit epiſcoporum, acerrimoque decreto, & anathemate jugulaverit, & ad illam evertendam legatus ad Conſtantium Sirmium uſque pervenerit? An talem unquam ecthesim coram ſe dictari paſſus eſſet, a qua tantopere diſſidebat? Nam in illa τῆς οὐσίας, ὁμοουσίου, & ὁμοιουσίου vocabula ex æquo rejecta ſunt, ex Anomœorum ſententia. At Baſilius Semiarianarum fautor partium τὸ ὁμοιούσιον propugnabat, & Anomœos, quos apud Epiphanium & Hilarium formulæ illius auctores Ancyrana ſynodus facit, pejus, quam catholicos, oderat. Quod ſi invitus illi Sirmii ſubſcripſiſſet, age num Ancyram reverſus, Sirmienſem ſynodum adeo commendaſſet, aut ejus decreta fideique ſanctionem confirmari ab imperatore petiiſſet? Nonne id egiſſet potius, ut ea Conſtantii decreto rejiceretur? *d* Sane in Ancyrani concilii ſynodica optaſſe plurimum ſe ajunt epiſcopi, ut poſt Sardicenſem ſynodum, & Sirmienſem, in qua Photinus damnatus eſt, quietos eſſe ſibi liceret. Sed quoniam ex Illyricianorum literis, & Georgii Laodiceni, didicerint, conſoſſam tot ſynodorum decretis hæreſim caput efferre cœpiſſe; ideo ſe Ancyræ congregatos ea omnia denuo confirmaſſe, quæ in Antiochena ſynodo, & Sardicenſi, ἣν ἀνέλαβεν ἡ ἐν Σιρμίῳ σύνοδος, *quam Sirmienſis ſynodus eſt amplexa*, conſtituta fuerant. Non igitur ſecunda illa formula Sirmii edita ad eam ſynodum pertinere poteſt, quæ contra Photinum eſt habita.

d apud Epiphan Hær. 73. N. 2.

Præterea ex hac rei apud Sirmium, Ancyramque geſtæ narratione colligitur, eamdem formulam abſente Baſilio Ancyrano eſſe conſcriptam: quod ſi verum eſt; non potuit Sirmienſis concilii tempore fieri. Nam princeps, ut jam diximus, actionis illius, ac ſynodi Baſilius Ancyranus fuit: iſque finito concilio cum Photino diſputavit. Quod autem Sirmio tum abfuerit, cum ecthesis illa dictata eſt, e *e* Sozomeno probatur: qui refert

e Lib 4. c. 12.

A Eudoxium, Acacium, & Uranium, cum ab occidentalibus epiſcopis Valente, Urſacio & Germinio formulam iſtam, qua de agimus, accepiſſent Oſii ſubſcriptione firmatam, ejus dogma, in quo ipſi cum Aetio conſentiebant, audacter, ac palam divulgare cœpiſſe; quod indigne ferens Georgius Laodicenus certiorem de tota re Baſilium ac reliquos Ancyranæ ſynodi præſules fecit, ut & ipſi in ſynodica ſua teſtantur. Quare non videtur illius formulæ conſcius fuiſſe Baſilius. Quippe ab ſolis occidentalibus epiſcopis dictata, ad orientales deinde miſſa pervenit: ut ex Sozomeno colligitur.

Quinetiam illius inſcriptio, quæ apud Hilarium, Athanaſium, & Socratem legitur, ſatis indicat, eam a paucis epiſcopis, non a plena ſynodo profectam. Hilarius enim hoc ei lemma præſcribit: *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium & Potamium conſcriptæ.* Tum ſic eadem incipit. *Cum nonnulla putaretur eſſe de fide diſceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata ſunt, & diſcuſſa, præſentibus ſanctiſſimis fratribus, & coepiſcopis noſtris Valente, Urſacio, & Germinio,*
B quod exordium Græce itidem apud ceteros extat. Quare paucis, uti dictum eſt, ab epiſcopis condita eſt hæc fidei profeſſio: non ab generali ſynodo. Longe enim aliter Sirmienſis concilii ecthesim proponit, & inſcribit Hilarius eodem in libro de ſynodis: *Exemplum*, inquit, *fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conſcriptæ.* Hic ab orientalibus, hoc eſt plena in ſynodo ſcriptam ait Sirmienſem illam formulam: alteram nonniſi ab uno, alterove. Ad hæc Hilarius idem poſtquam ſecundam hanc Sirmienſem ecthesim, & Ancyrani contra illam concilii decreta propoſuit, ita loquitur: *Dignum autem eſt conſcientia communi etiam ceteras eorumdem epiſcoporum orientalium diverſis & locis, & temporibus conſcriptas fides noſcere*, &c. quæ poſtquam præfatus eſt, duas, non amplius, formulas deſcribit; alteram Sardicenſis ſynodi; alteram Sirmienſis contra Photinum; hanc vero commemoraturus ita ſcribit: *Conſequens eſt autem ut eam nunc fidem retractemus, quæ non olim, tunc cum Photinus epiſcopatu dejectus eſt, conſcripta eſt.*
C Itaque Sirmienſis hæc formula diverſo vel loco, vel tempore ab ea conſcripta eſſe debet, quæ ſecunda Sirmienſis dicitur. At loco diverſa non eſt. tempore igitur diverſa ſit oportet. Huic argumento, quod ex Hilarii teſtimonio petitur, robur addit S. Vigilius, & opinionem noſtram adſtruit, dum in libro 5. adverſus Eutychem duos illos conventus epiſcoporum, atque ſynodos diſtinguit, unam orientalium, qui contra Photinum apud Sirmium collecti ſunt, quos catholicos appellat, eorumque decreta commendat: alteram epiſcoporum aliquot, ut Oſii, Valentis, Urſacii, Germinii, & aliorum; quibus univerſos ait orientales epiſcopos contrariis reſtitiſſe decretis. Sed Vigilii verba, quibus egregie id, quod volumus, affirmat, melius eſt adſcribere. De Ancyrana itaque orientalium ſynodo contra ſecundam Sirmienſem formulam habita, ſic ille ſcribit. *Deinde adverſus ſacrilegam impiæ profeſſionis unitatem, quæ per Oſium, Valentem, Urſacium, & Germinium, ceteroſque ſimilis pravitatis apud Sirmium fuerat conſcripta, univerſi orientales epiſcopi convenientes, alias, id eſt,*
D *duodecim ſententiarum definitiones ediderunt, quæ Nicæno concilio non continentur.* De Sirmienſi porro concilio, in quo Photinus poſtremo damnatus antea fuerat; hæc ſubjicit. *Illius vero catholici concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto oriente congregati, quis ſufficiat multiplices fidei ſanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam ſynodum, quia talis rei neceſſitas fuerat nulla non ſunt omnino ſancita: quæ nullus fidelium audet reſpuere, aut cunctatur recipere, qui non vult cum Photino anathematis eorum ſententiæ ſubjacere.* Hæc Vigilius, quæ non aliunde, quam ex Hilarii libro de ſynodis, accepit. Hic enim Ancyranæ ſynodi ab Seminrianis præſide Baſilio habitæ decreta prædicat, & commentario illuſtrat; quæ etiam duodecim numero refert, totidem anathematiſmis expreſſa, quæ cum auctoribus ſuis orientalibus epiſcopis pro catholicis amplectitur. Cum autem Hilarius decreta iſta condidiſſe *orientales epiſcopos in unum congregatos* abſolute ſcripſerit, Vigilius putavit omnium orientalium concurſu celebrem fuiſ-
E ſe ſynodum illam. In quo falſus eſt. Pauci enim convenerunt, hoc eſt numero duodecim, quorum nomina ſynodicæ Ancyranæ ſubſcripta ſunt apud *a* Epiphanium. Non enim plena fuit iſta ſynodus, ſed provincialis duntaxat; & per occaſionem dedicandæ apud Ancyram baſilicæ collecta; ut ipſemet teſtatur in ſynodica ſua. Inter hos epiſcopos nominatur Euſtathius Sebaſtenus, quem S. Baſilius Cæſareenſis epiſcopus *b* in epiſtola ad occidentales, illi ipſi Ancyranæ interfuiſſe ſynodo, & cum hæreticis *homouſion* damnaſſe ſcribit: qui locus *c* in 7. ſynodo citatur. Hæreticos igitur iſtos fuiſſe ſcivit, qui hæc melius e propinquo noſſe potuit Baſilius. Quamquam nulla litera extat in illorum anathematiſmis, ac ſynodica tota, quæ τὸ ὁμοούσιον condemne . Sed quia τὸ ὁμοούσιον præciſe receperunt, ſuppreſſa mentione alterius; pro hujus damnatione Baſilius iſtud habuit. Niſi forte

a Hær. 73 N. 11.
b Epiſt. 74.
c pag. 390. edit. Rom. Græcolat.

podmuklosti, ponovo su iskoristili priliku, što je Atansije u potpunosti bio oslobođen, ispitali su tu presudu i u odgovoru o Fotinu, pominjući Marcela kao učitelja tih odredbi, dodali su da je već odavno mrtvo pitanje o Fotinu i zakopano presudom istine i da bi javno spominjanje pokrenulo nevolje, nastojeći da se u osudu Fotina uplete i ime Marcela. Ovako Hilarije. Ovo mišljenje nalazi se kod nekih prethodnika i u istoriji Severa. Marcel, Fotinov učitelj koji je zajedno sa Fotinom bio odstranjen od arijana, na Sardičkom saboru je u potpunosti rehabilitovan. A, kako izlaže Sever, pošto je ponovio prethodnu grešku, *Atanasije ga je isključio iz svoje zajednice. No, pošto se on stidio toga da se sudi takvom mužu, svojevoljno se udaljio.* Atanasijeva odluka o Fotinovom kažnjavanju bila je donijeta prethodno na Mediolanskom saboru, tvrdi Hilarije, i, takođe, *pokazao je volju da se dva puta pokrenu protiv Fotina.* Jer istočnjaci su na onu odluku protiv Fotina koju su poslali zapadnjacima odgovorili ne samo potvrđujući Fotinovo kažnjavanje, već dodajući k tome i Marcelovo, kako bi na ovaj način oslabili akta Sardičkog koncila i odluke koje su tamo bile donijete o Marcelu i Atanasiju: kako bi sardičke odluke učinili ništavnim. Naime, kako smo rekli, obojica su od Sardičkog sabora bili vraćeni u svoje stolice. Očigledno je da se osuđivanjem Marcela, koga je on podržavao, željelo da se potkopa i sruši njegova značaj i time da se pripremi prilika za Atanasijevo kažnjavanje, zbog čega je bio sazvan ovaj sabor. Tako Hilarije priča o ovim zbivanjima. Iz toga proizilazi to da su ovaj sirmijumski sabor održali zapadnjaci i to baš katolici, jer su se prije svega povodom ovog sabora Valens i Ursacije sasvim pomirili sa katolicima i Atanasijem, kako smo prethodno naučili od Hilarija. Zatim, kako Hilarije uz nekoliko umetaka izvještava o toj stvari, to što su zapadnjaci koji su se skupili u Sirmijumu dobrovoljno poslali svoju odluku i uredbu istočnjacima nije bilo zbog toga da ih primoraju na pristanak, *kako se sada čini*, već da ih učine odlučnijima. *A, kao što je bilo uobičajeno, napisali su epistolu istočnjacima, ne da bi se silom, kako se sada čini, iznudio pristanak, već da bi se učvrstilo ustaljeno saznanje svih.* Zato, taj održani sirmijumski sastanak, nije mogao biti istovjetan drugom, na kome se Vasilije sporio sa Fotinom i na kome su prisustvovali gotovo isključivo istočnjaci. A očigledno je da ga je car Konstant, najodaniji poglavar katoličke vjere, uzdigao i potvrdio na zapadu, pošto su se najprije episkopi skupili u Mediolanu, da se posavjetuju o Atanasiju, a posebno o Valensu i Ursaciju, i da, napokon, učvrste odluke koje su nedavno bile donijete na Sardičkom saboru, a zatim na Sirmijumskom, kako bi se Fotin lišio čina, što se nije dogodilo jer je narod intervenisao, a prije nego što je Konstant mogao da upotrijebi silu, izgubio je život. Zato je novi zadatak sabora bio da se odstrani Fotin.

Peta i posljednja Fotinova osuda donijeta je u istom gradu Sirmijumu, dvije godine poslije prethodne, 351, kada je Fotin ponovo odstranjen i otjeran iz episkopata, što sada nije mogao da spriječi, pa tako je utvrđenom saradnjom Vasilija Ankiranina bio pobijeđen i uništen. Pošto je razlog za ovaj sabor zamršen i opterećen mnogim teškoćama, niti je laka rasprava o njegovim aktima, odlučujemo da mu posvetimo drugu glavu, u kojoj ćemo nakratko da obuhvatimo ono što se odnosi na njega.

GLAVA II.

O tri propisa vjere koji su bili donijeti u Sirmijumu, od kojih je, očigledno, samo prvi na saboru bio usmjeren protiv Fotina.

Pošto je po četvrti put episkopskim odlukama ukoreni i odstranjeni Fotin, nasuprot svima zadržao svoju stolicu, napokon je sazvan protiv njega drugi sirmijumski sabor, na kome je on, osuđen voljom cara Konstancija, bio prisiljen da napusti episkopat. Na ovom saboru su u najvećem broju prisustvovali istočni episkopi. Naime, u knjizi o saborima Hilarije ovako

forte altera quæpiam apud Ancyram celebrata ſynodus eſt, in qua nominatim damnarum ſit ὁμοούσιον, quod ego non puto. Itaque vera eſt, ut opinor, conjectura noſtra.

Sed ut ad Vigilium revertar; perſpicuum eſt, Ancyranam ab eo ſynodum, itidem ut ab Hilario, dici contra Oſii & aliorum blaſphemiam formulam, celebratam fuiſſe. Eſt hæc vero, ut ſæpe docui, ſecunda illa Sirmienſis profeſſio, quam in diverſa ſynodo, ab ea, quæ Photinum damnavit, editam eſſe mox idem Vigilius indicat, dum hanc ſynodum orientalium contra Photinum, *catholicum concilium* appellat; cujus ſanctiones collaudat, ſimiliter atque Hilarius, & alii quidam veteres perinde ac recentiores fecerunt: at illum cœtum epiſcoporum, qui ſecundam apud Sirmium profeſſionem condidit, hæreſis & impietatis arguit. Hujus conventiculi, & impiæ profeſſionis ab Oſio non tam editæ, quam vi ac ſuppliciis extortæ, meminit Sœbadius Aginnenſis, ubi hanc ſynodum appellat. Ex quo perperam aliqui concludunt Sirmienſem ab eo contra Photinum intelligi ſynodum. Sed errant. Synodus enim qualiſcumque conventus epiſcoporum interdum dicitur: cujuſmodi tum profecto fuit, quando Conſtantii potentia & tyrannide freti Ariani nefariam ab Oſio fidei formulam extorſerunt: de qua vide, ſi lubet, quæ in Epiphanianis animadverſionibus notavimus.

Diſſolvuntur argumenta contra nos oppoſita.

Satis pro opinione noſtra diſputatum eſt hactenus. Unum illud reſtat argumentum, quod ex illorum temporum hiſtoria duci invictum putatur a quibuſdam adverſus Socratis, aliorumque veterum ſententiam, quæ Sirmienſi poſtremæ contra Photinum ſynodo præfinit annum Chriſti 351. quam nos ab recentioribus haud merito damnatam, ac veriſſimam eſſe monſtravimus. Qui enim potuit, inquiunt, Sirmii juſſu Conſtantii celebrari tum ulla ſynodus, cum Pannonia, cujus oppidum illud eſt, a tyrannis obtineretur? Nam poſt Conſtantis obitum, qui ineunte contigit anno 350. Magnentius in Galliis, & Italia; Vetranio in Pannonia, cui præerat, dominatum arripuerunt. Sed accurata notatio temporum iſtorum, inane hoc eſſe, irritumque docebit.

Conſtans enim Conſtantii frater a Magnentio tyranno cæſus eſt, & Magnentius ipſe tyrannidem invaſit anno ineunte Chriſti 350. decimoquinto Cal. Febr. Coſſ. Sergio & Nigriniano, ut Idatius in faſtis, Socrates, Sozomenus, a aliique narrant. Magnentius Gallias, Italiam, & Africam obtinuit, eodemque anno Vetranio, qui peditum magiſterio præditus Illyricum curabat, imperium & ipſe uſurpavit apud Sirmium Calendis Martii, ut ait chronicon Alexandrinum, ex quo caſtigandus eſt Idatii codex, qui Calendas Maii notat, errore librariorum, qui literam I, pro r, poſuerunt. Hunc enim ſcribit in Cæſaribus Victor eis menſem decimum in ordinem redactum eſſe ab Conſtantio; quod 8. Cal. Jan. accidiſſe teſtis eſt Idatius: apud quem etiam perperam id confertur in annum eum, qui inſcribitur *poſt conſulatum Sergii & Nigriniani*, & eſt Chriſti 351. dum iſtud evenit antecedente anno; Coſſ. Sergio, & Nigriniano, decimo menſe nondum expleto ab Martio Vetranione ſumma poteſtate ita, uti diximus, exuto, Conſtantius Illyricum obtinuit. At ſequente anno, qui fuit Chriſti 351. Magnentius 4. Cal. Octob. ut refert Idatius, ad Murſam Illyrici oppidum victus eſt a Conſtantio, & anno deinde tertio, Chriſti 353. apud Lugdunum ſibi necem conſcivit. Quocirca anni 351. majori parte, hoc eſt prioribus menſibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum in poteſtate fuit Conſtantii, potuitque Sirmii epiſcoporum habere conventum.

a Zoſim. 2. Victor in Cæſ.

Cum igitur Vetranione dejecto Conſtantius Sirmii moras faceret; ac Photinus in eadem urbe nefariam vulgaret hæreſim, Ariani epiſcopi, quos in comitatu ſemper habebat Conſtantius, ut pro catholicis ſeſe gererent, atque ab hæreſi alienos ſe eſſe monſtrarent, imperatori perſuadent, ut Sirmium ex orientis partibus epiſcopos cogeret; quod ab illo factum eſſe anno ipſo 351. teſtatur Socrates. Neque vero conſtat quot illic epiſcopi fuerint. Sed illud certum eſt, pauciſſimis exceptis, orientales omnes fuiſſe. Socrates Valentem ſolum Murſorum epiſcopum nominat, & Oſium Cordubenſem. Sed de Oſio fallitur, ut in animadver. ad Epiphanium oſtendimus. Cauſſa autem erroris hæc illi fuit, quod aliam fidei formulam, quæ in eadem urbe poſtea decreta eſt, Oſius ſubſcriptione ſua probare coactus eſt, quam quidem in Sirmienſi concilio, quod adverſus Photinum celebratum eſt, publicatam eſſe falſo arbitratus eſt Socrates. Quamobrem Sirmienſis illa ſynodus orientalium fuit epiſcoporum. Unde S. Hilarius libro de ſynodis, fidem, quæ tum illic publicata eſt, expoſiturus, ita præfertur: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conſcriptæ.*

Cur autem plerique omnes, qui tum Sirmii convenerunt, orientales eſſent, ac præter unum alterumve nullus occidentalium acceſſerit; nulla fingi cauſſa poteſt alia, niſi quod occidentem, hoc eſt tranſalpinas regiones, & Italiam Magnentius occupabat. Niſi cauſſa hæc fuiſſet, ac ſi Conſtantius occidentem in ditione ſua tenuiſſet: quis dubitat, quin Sirmii, quæ urbs occidentalis erat imperii, habitam ſynodum frequentiores ex occidente celebraturi fuerint epiſcopi? quemadmodum Arimini poſtea factum, & antea, Sardicæ. Atque hoc non leve eſt argumentum, quo Magnentianis temporibus indicta illa ſynodus oſtenditur.

Hilarii locus ex fragmentis illuſtratur: in quo de Photino agit, ac ſynodis contra eum factis, unde pleraque eorum probantur, quæ iiſdem de rebus obſervavimus.

CAPUT III.

CUM ex Hilarii potiſſimum fragmentis expreſſa ſint ea, quæ de Photini damnatione, ſynodiſque contra ipſum habitis capite primo docui; viſum eſt ipſius locum integrum hic exſcribere, ut ſingulorum probationes in promptu habeantur; quibuſdam additis ſcholiis, quibus velut radiis, illuſtratus, planus legentibus, ac facilis occurrat: quem alioqui deſperatæ obſcuritatis eſſe, ac neque verbis, neque ſententiis cohærere, docti quidam homines arbitrati ſunt.

HILARIUS.

Pag. 23. edit Pariſ. anni 1598.

Supereſt ut quid de Marcello, & Photino geſtum ſit, pauciſſimis dicam. Photinus Sirmienſis epiſcopus fuit a Marcello imbutus. Nam & diaconus ſub eo aliquandiu fuit. Hic corruptis innocentiæ moribus, ac diſciplinis, turbare evangelicam veritatem perſiſtebat novis prædicatibus. Et hoc ita ſæpe eſt, ut cumincrementa vitiorum, detrimenta in amore Dei fecerunt, veſanum depravatæ ſcientiæ ſtudium increſcat. *a* Igitur ad tollendum ex epiſcopatu Photinum, qui *b* ante biennium jam in Mediolanenſi ſynodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes, *c* hoc magis ſoliciti, atque anxii, turbari rurſum, miſcerique omnia, quod jampridem plures epiſcopos reos vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel communionis hæreſis Arianæ, ab eccleſia fuerat neceſſe reſecare. *d* Quam opportunitatem nacti Urſacius, & Valens Romanæ plebis epiſcopum adeunt, recipi ſe in eccleſiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex conſilio veniam, quam orabant, impertit, ut cum lucro catholicæ eccleſiæ vires quoque detraheret Arianis, cum eos, qui unitatem ante turbaverunt, conſilii hujus, & audaciæ pœnitentes in communionem catholicam per veniam reconciliatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de veritate confeſſio, niſi de vitio pœnitentia, niſi venia de admiſſo, Valens & Urſacius admittendi, ut orabant, in communionem, de Athanaſii innocentia, de judicii falſitate, de Arianæ hæreſis piaculo talibus literis ante profitentur.

naslovljava propis vjere koji je bio donijet tamo: *Primjerak propisa vjere koji su tamo napisali istočnjaci protiv Fotina*, a nešto dalje iznosi da je on bio donijet, *pošto je Fotin izbačen iz episkopata*, iz čega je jasno, kako smo rekli u prethodnoj glavi, da je ovaj Drugi sirmijumski sabor održan poslije onog koga su zapadnjaci prije dvije godine održali u istom gradu.

Dva su glavna pitanja u vezi sa ovim saborom: prvo o godini kada je održan, drugo o popisima vjere za koje se kaže da su na njemu donijeti. Što se tiče prvog, Sokrat u knjizi 2 cap.. 19, izdate na grčkom, i Sozomen lib. 4, c. 6, potvrđuju da je održan one godine poslije konzulstva Sergija i Nigrijana, kada zbog ratnih nemira nijesu uopšte izvršavali konzulstvo. To je godina Hristova 351. Baronije ga, pak, povezuje sa godinom 357. Nije manja kontroverza oko propisa vjere. Naime, [a]Sokrat, [b]Sozomen i [c]Nikifor navode da, svakako, postoje tri poimenice zapisana propisa iz ovog grada, koja su donijeta na tom Sirmijumskom saboru održanom protiv Fotina.

Prvi, za koji tvrdi da ga je napisao Marko Aretuzije i koji je, kako iznosi Sokrat, bio sastavljen na grčkom sa 25 anatema. Ovaj na grčkom navodi se kod Atanasija [d]u knjizi o saborima i na već citiranom mjestu kod [e]Sokrata. Na latinskom, pak, kod Hilarija u knjizi o saborima i u Tripartita, lib. 4, cap. 7. U njemu se anatemišu oni koji kažu da Sin *nije iz postojećih ili iz druge hipostaze, već je postojalo vrijeme i doba kada nije postojao.* Dalje se više uopšte ne pominje *ousias*, osim što se osuđuju oni koji kažu da je *platosmon tes usias, collationem substantiae /spajanje sadržine/* Sin. [f]S. Epifanije u njegovoj jerezi uopšte ne pominje ovaj propis vjere, Sirmijumski sabor i Fotinovo odstranjivanje, što veoma začuđuje, već jedino spominje Sirmijumski sabor zapadnjaka na kome je osuđen, na kome je prisustvovao Konstancije, i pošto se potužio da je nepravedno odstranjen izdejstvovao je sudije i određeni su Talasije, Dacijan, Cereal, Tauro, Marcelin, Evantije, Olimpije, Leontije koji su bili, kako iznosi Sokrat, iz senatorskog reda, pred njima i mnogim episkopima upustio se u nadmetanje sa Vasilijem Ankiraninom, iznosi Epifanije, a i Sokrat i Sozomen. Ova dvojica ističu da je već bio završen Sirmijumski sabor i na istom bio odstranjen Fotin, kada je održana ta rasprava u kojoj je Fotin bio pobijen i odbačen. Zaista, kod istog Epifanija [g]u jeresi polu-arijana, Vasilije i drugi episkopi u koncilijumu Ankiranskog sabora sjećaju se Sirmijumskog sabora protiv Fotina i njegovih učesnika. Drugi propis vjere donijet kod Sirmijuma na latinskom jeziku, kako tvrde Atanasije, Sokrat, Hilarije koji ga opisuje, Sozomen i drugi. On je kod Hilarija naslovljen ovako: *Primjerak bogohulstva kod Sirmijuma, napisanog od strane Osija i Potamija.* U njemu je zbranjeno da se pominju pojmovi *ousias, omousiu i omoiusin,* jer se uopšte ne pominju u svetim spisima. Kako izvještavaju isti pisci, nametnutom voljom Konstancija njega su zatim pokušali da odbace arijani.

Treći propis kod Sirmijuma je, takođe, napisan na latinskom jeziku, prema zabilješkama Coss. Eusebio, & Hypatio, koji je bio godine Hristove 359. i on je donijet od Valensa i Ursacija u Ariminu, kako stoji kod Atanasija i Sokrata. A da, očigledno, nije bio donijet na sirmijumskom saboru protiv Fotina, već ranije je na to skrenuo pažnju Nikolaj Faber u predgovoru za Hilarijeve fragmente.

Mi smo u razmatranjima kod Epifanija, još prije četrnaest godina, pošto smo dugo raspravljali o ovoj činjenici, izložili dvije. Jednu, da je onaj poslijednji Sirmijumski sabor bio

[a] Lib. 2. c. 10.
[b] Lib. 4. c. 6.
[c] Lib. 9. c. 3 & *Prvi sirmijumski propis vjere.*
[d] Pag. 993.
[e] Lib. C.c. 30.
[f] Her. 91.
[g] Her. 93. Ni. 2.

održan one godine koju iznosi Sorat, Hristove 351, a ne, kao što, kako i mnogi drugi, tvrdi pisac crkvenih anala, godine 357. Drugu, od tri propisa vjere koje sam malo prije pomenuo, samo prvi je bio napisan na tom saboru, dok drugi nije bio donijet na samom Sirmijumskom saboru, već nekoliko godina kasnije saglasnošću nekolicine episkopa. Za prvi od ovih koje sam naveo tvrdi se da je stariji, posebno autoritetom Sokrata koji, premda često, ipak nikada nasumice ili lažno ne iznosi one zabilješke o konzulstvima, no, one su, bez sumnje, uzete iz državnih zapisa i fasta, zbog čega još više treba da im se vjeruje, najviše što ne postoje nikakvi pogodni argumenti o protivnom, a u ovom slučaju ovdje ih sigurno nema. Naime, o onima koji su u analima suprotstavljeni, dovoljno je odgovoreno u razmatranjima kod Epifanija, a malo kasnije biće sasvim razjašnjene te zablude i praznine, jer drugi od tri propisa vjere nije donijet na Sirmijumskom saboru protiv Fotina, već je objelodanjen u drugo vrijeme i na drugom sastanku poglavara. A ono što je tamo opširnije raspravljano, a što iznosim u malo riječi, neka se najviše potvrdi ovim razlozima.

Prije svega, [a]Epifanije i [b]Hilarije su jemci da, pošto je taj drugi propis vjere bio objavljen i iz Sirmijuma razglašen na zapad, silno se ražestio episkop Vasilije Ankiranin i ostali od pripadnika poluarijana, i pošto su primili pismo od patrona iste sekte Georgija Laodicena /Laodikejskog/, kojim ih je učvrstio u bezumnosti najpokvarenijeg arijana Eudoksija, o kome izvještava [c]Sozomen, da je, otkako je prihvatio ektezu izloženu od Osija i poslanu od Valensa i Ursacija, napisao im je pismo puno zahvalnosti, jer je zbog njihovih djela oživjela istinska vjera na zapadu. Podstaknut ovim, Laodikejac Georgije uputio je epistolu Vasiliju i episkopima koji su se sa njim našli u Ankiri, kojom ih hrabri da pomognu antiohijskoj, naravno istočnoj crkvi. Zatim su se skupili u Ankiri da bi proslavili enkaniju /praznik posvećenja/ nove bazilike koju je Vasilije, osnovanu od njega samog, tamo posvećivao. Dakle, poluarijani su održali sabor u Ankiri malo prije pashe, kako potvrđuje njihova sinodika kod Epifanija. U njoj osuđuju onaj propis vjere koji je u Sirmijumu objavljen kao drugi i u odnosu na njega veoma dugu ektezu sa anatemizmima. Zatim su, poslije sabora, otišli legati kod cara Konstancija, sam Vasilije, Eustatije Sevastijac, Eleusije Kizički i prezviter Leontije koji su od njega tražili ovo: *Da bi bili stanoviti dekreti koji su bili donijeti kod Sardike, Sirmijuma i na drugim saborima, u kojima je zajedničkom saglasnošću bilo utvrđeno da je prema supstanciji Sin nalik Ocu,* kako piše Sozomen, koji priča kako je car, podstaknut ovim poslanstvom, opozvao sve što je od strane anomeja bilo iznuđeno, od kojih je bila izdiktirana druga sirmijumska vjeroispovijest.

Iz svega ovoga proizlazi validan argument, prema kome treba da se zaključi da na Sirmijumskom saboru skupljenom protiv Fotina nikako nije bio donijet drugi sirmijumski propis vjere. Naime, ovom Sirmijumskom saboru ne samo što je Vasilije prisustvovao, već mu je gotovo rukovodio, i sasvim je sigurno da su na njemu učestvovale njegove pristalice, kako bi on u cijelom tom djelovanju prednjačio, a kada se on završio, sastao se sa Fotinom uz prisustvo sudija koje mu je odredio Konstancije i nadvladao ga je, kako izlažu Epifanije, Sokrat, Sozomen i drugi. Šta, dakle, može apsurdnije da se izmisli nego da je na tom istom saboru bio prihvaćen taj propis vjere u prisustvu Vasilija, koji je on poslije samo nekoliko mjeseci osudio, zbog koga su episkopi održali sastanak, najžešćom ga odlukom i anatemom odbacili, a zbog potrebe da se on ukine bio je poslan legat Konstanciju u Sirmijum? Da li bi ikada dozvolio da se lično pred njim izdiktira takva ekteza s kojom se u potpunosti raziliazio?

[a] Haer. 73. N. 2.
[b] Lib. de syn.
Razgledava se drugi propis vjere koji nije bio donijet na velikom Sirmijumskom saboru.
[c] Lib. 4 c. 12.

Jer, iz učenja anomeja jednako su odbačene riječi.... Vasilije, pak, pokrovitelj poluarijana, branio je *to omoiusion*, a anomeje koji su, prema Epifaniju i Hilariju tvorci onog propisa vjere koji je donijet na saboru u Ankiri, mrzi više nego katolike. Da li bi, ako se preko volje potpisao na onom iz Sirmijuma okrenuvši se ankiranskom, zato priklonio sirmijumskom, ili bi, prije, tražio od cara da se sankcionišu njegove odluke i vjeroispovijest? Nije li vjerovatnije uradio to, pošto je bio odbačen odlukom Konstancija? [d]Bez sumnje se u sinodici Ankirskog koncila kaže da su mnogi episkopi poslije Sardičkog i Sirmijumskog sabora, na kome je osuđen Fotin, izabrali da se smire. No, kako su iz **iliričkih spisa** i od Georgija Laodikejskog saznali da je tolikim saborskim odlukama prozvana jeres odbačena, počeli su da dižu glavu, pa su se radi toga skupili u Ankiri, da napokon potvrde sve ono što je na Sardičkom saboru - *koju sadrži sirmijumski sabor,* bilo utvrđeno. Znači, ovaj drugi propis vjere, donijet u Sirmijumu, ne može da se odnosi na sabor koji je bio održan protiv Fotina.

Osim toga, iz ovog izlaganja o zbivanju kod Sirmijuma i djelima u Ankiri, jasno može da se zaključi da je taj propis vjere napisan u odsustvu Vasilija Ankiranina, jer ako je to istina, on u to vrijeme nije mogao da prisustvuje Sirmijumskom saboru. Naime, kao što smo već rekli, Vasilije Ankiranin je bio vođa njegovog djelovanja i poslije završetka sabora raspravljao je sa Fotinom. A da tada nije bio u Sirmijumu potvrđuje se kod [e]Sozomena koji iznosi da su Eudoksije, Akacije i Uranije, pošto su od istočnih episkopa Valensa, Ursacija i Germinija prihvatili taj propis o kome raspravljamo, potvrđen Osijevim potpisom, sa njegovim učenjem, u kome su se i sami slagali sa Aetijem, počeli drsko i javno da ga razglašavaju. Georgije Laodikejski je, srdito iznoseći to, bio siguran da su u toj stvari predvodnici bili Vasilije i ostali sa Ankirskog sabora, što i sami u svojoj sinodici potvrđuju. Zato, ne čini se da je Vasilije bio sudionik tog propisa. On je, svakako, izdiktiran od zapadnih episkopa zatim bio poslan istočnima, kako se zaključuje iz Sozomena.

Štaviše, njegov naslov koji se čita kod Hilarija, Atanasija i Sokrata, dovoljno uka-zuje na to da je on sastavljen od nekolicine episkopa, a ne od cijelog sabora. Hilarije pred njim stavlja ovu lemu /sadržinu/: *Primjerak bogohulstva kod Sirmijuma, napisanog od strane Osija i Potamija.* On započinje ovako, *Pošto se smatralo da je potrebna neka rasprava o vjeri, sve je bilo marljivo razmotreno i raspravljano kod Sirmijuma, u prisustvu naše braće i koepiskopa Valensa, Ursacija i Germinija,* uvod koji na grčkom postoji i kod drugih. Zašto je samo od nekolicine episkopa, kako je rečeno, bilo donijeto ovo ispovijedanje vjere, a ne od generalnog sabora. Naime, sasvim drugu ektezu Sirmijumskog sabora postavlja i zapisuje Hilarije u pomenutoj knjizi o saborima: *primjerak,* kaže, *sirmijumske vjere napisane protiv Fotina.* Ovdje je, kaže, od istočnjaka, odnosno od punog sabora, napisan taj sirmijumski propis vjere. K tome, pošto je Hilarije izložio isto tumačenje za ovaj /drugi/ Sirmijumski i odluke Ankirskog sabora protiv njega, ovako govori: *A treba da se zna, da su uz saznanje zajednice napisani i ostali propisi vjere od istočnih episkopa i na različitim mjestima i u različito vrijeme,* itd., a otkako ih je pomenuo, opisao je dva, ne više, i to jedan sa Sardičkog sabora i drugi sa Sirmijumskog, a o ovome koji će se pominjati piše ovako: *Logično je što se sada osvrćemo na ovaj vjerski propis koji nije napisan ranije, već sada kada je Fotin izbačen iz episkopata.* Zato trebalo bi da je ovo sirmijumsko pravilo napisano na drugom mjestu i u drugo vrijeme od onog koji se naziva Drugi sirmijumski sabor. No, mjesto nije različito, već treba da je različito vrijeme. Ovom argumentu, koji se izvodi iz Hilarijevog svjedočenja, snagu dodaje S. Vigilije i dograđuje naše mišljenje, dok u knjizi 5 nasuprot Eutihima razlikuje ona dva konventa episkopa i sabora, jedan od istočnjaka koji su se skupili kod Sirmijuma protiv Fotina,

[d] Kod Epiphan. Haer. 13. N. 2.
[e] Lib. 4. c. 12.

koje naziva katolicima i preporučuje njihove odluke; drugi od nekolicine episkopa, kao Osija, Valensa, Ursacija, Germinija i drugih, kojim su se, kaže, protivnim odlukama suprotstavili svi istočni episkopi. No, riječi Vigilija, kojima izvanredno potvrđuje to što tvrdimo, bolje da se navedu. Tako, o Ankirskom saboru istočnjaka, održanom protiv Drugog sirmijumskog propisa vjere, piše ovako: *Zatim, pošto su se svi istočni episkopi skupili protiv bezbožnog jedinstva bezbožne vjeroispovijesti koja je od strane Osija, Valensa, Ursacija i otalih, sa jednakom izopačenošću bila napisana kod Sirmijuma, izdali su druge, odnosno dvanaest definicija odluka koje nijesu sadržane u Nikejskom saboru.* Zatim, o Sirmijumskom saboru na kome je napokon bio osuđen Fotin, dodaje ovo: *Skupljeni sa cijelog Istoka na ovom saboru kod Sirmijuma protiv Fotina, koji je trebalo da obuhvati mnoge sankcije vjere koje su nedostajale kod Nikejskog sabora, jer nije postojala nikakva potreba za to, a koje se nijedan vjernik ne usuđuje se da odbije, ili se koleba da ih prihvati, ako ne želi da se njihovom odlukom priključi Fotinovim anatemama.* Ovo Vigilije ne uzima od negdje drugdje, već samo iz Hilarijeve knjige o saborima. On, naime, navodi odluke Ankirskog sabora, održanog od poluarijana pod vođstvom Vasilija i propraća ih komentarom, a po broju ih pominje dvanaest, u potpunosti anatemisane, koje, zajedno sa njihovim tvorcima, smatra za katoličke. A pošto je Hilarije sasvim siguran napisao da su te odluke donijeli *istočni episkopi skupljeni na jednom mjestu,* Vigilije je smatrao da je taj sabor bio održan u prisustvu svih istočnjaka. U tome se prevario. Naime, došlo ih je samo nekoliko, čija su imena navedena u sinodici Ankirskog sabora kod [a]Epifanija. Jer, taj sabor nije bio sveopšti, već, svakako, provincijski i skupljen povodom posvećenja bazilike kod Ankire, što se potvrđuje u samoj njegovoj sinodici. Među ovim episkopima pominje se Eustatius Sebastijski, za koga cezarejski episkop S. Vasilije [b]u epistoli zapadnjacima piše, da je prisustvovao na tom ankirskom saboru i sa jereticima osudio *homousion* koji navodi mjesto [c]u 7. saboru. Dakle, znao je da su bili jeretici, što je najbolje izbliza mogao da zna Vasilije. Ipak, ne postoji niti jedno slovo o njihovim anatemizmima, niti cjelovita sinodika koja osuđuje *to omousion*. No, budući da su u potpunosti prihvatili *to omoision*, nametnutim mišljenjem drugog, Vasilije je zbog toga bio osuđen. Osim, ako nije možda održan neki drugi sabor kod Ankire, na kome je poimenice osuđen *to omousion*, što ja ne mislim. Zato je, kako smatram, naš zaključak ispravan.

No, da se vratim na Vigilija. Očigledno da on, isto kao i Hilarije, tvrdi kako je Ankirski sabor bio sazvan protiv bogohulnog propisa Osija i ostalih. A istina je i to što je često izlagao, da je druga sirmijumska vjeroispovijest bila donijeta na različitom saboru od onoga na kome je Fotin bio osuđen, na što upravo Vigilije ukazuje, dok onaj drugi sabor istočnjaka protiv Fotina naziva *katolički koncil*, čije sankcije hvali isto kao i Hilarije, a jednako kao što su to učinili neki stariji i mlađi; a onaj skup episkopa koji je kod Sirmijuma utvrdio drugu vjeroispovijest, smatra jeretičkim i bezbožnim. O ovom skupu i njegovoj vjeroispovijesti koja nije toliko bila donijeta od Osija, koliko iznuđena silom i molbama, podsjeća Soebadius Agimensis, koji ga naziva saborom. Iz toga neki naopako zaključuju kako treba da se shvati kao Sirmijumski sabor protiv Fotina. No griješe. Naime, saborom se ponekad naziva bilo kakav skup episkopa, kakav je zaista bio kada su arijani pomoću vlasti i tiranidom Konstancija iznudili od Osija bezbožni propis vjere, o čemu vidi, ako ti je po volji, ono što smo zabilježili u napomenama uz Epifanija.

O našem mišljenju je do sada dovoljno raspravljano. Preostaje još jedan argument iz istorije tih događaja koji neki, suprotno Sokratu, smatraju nepobitnim, i mišljenje nekih starijih,

[a] Haer. 73 N. II.
[b] Epist. 74.
[c] Pag./ 190. edit. Rom. Craecolat.

koje poslijednjem sirmijumskom saboru protiv Fotina određuje godinu Hristovu 351, a za koje smo mi, nezasluženo osuđeni od mlađih, pokazali da je sasvim istinito. Jer, kažu, ko je mogao po naređenju Konstancija tada da održava bilo kakav sabor, kada je Panoniju, čije je to utvrđenje bilo, držao tiranin? Naime, poslije smrti Konstanta, koja se dogodila početkom 350. godine, Magnencije u Galiji i Italiji, a Vetronije u Panoniji, kojom je upravljao, preuzeli su vlast. Međutim, pažljivije sagledavanje tih prilika pokazaće da je to isprazno i pogrešno.

Naime, Konstant, brat Konstancijev, bio je ubijen od tiranina Magnencija, a i sam Magnencije je sproveo tiranidu početkom godine Hristove 350, petnaestih Kal. Febr., za vrijeme konzulstva Sergija i Nigrinijana, kako iznose Idatije u fastima, Sokrat, Sozomen i [a]drugi. Magnencije je držao Galiju, Italiju i Afriku, a u istoj godini Vetronije, koji se brinuo za upravljanje iliričkom pješadijom, i sam je uzurpirao vlast kod Sirmijuma *Calendis Martii*, kako kaže hronika Aleksandrina, prema kojoj treba da se ispravi Idatijev kodeks koji označuje *Calendas Maii*, greškom prepisivača koji su stavili slovo *i*, umjesto *r*. Ona je, naime, kako piše Viktor u *De Caesaribus*, po ukazu Konstancija bila redigovana za deseti mjesec, a da se to dogodilo 8. *Cal*. *Jan*. svjedok je Idatije, kod koga je to pogrešno navedeno za tu godinu, koja je zapisana poslije *konzulstva Sergija i Nigrinijana*, i to je Hristova 351, dok se to dogodilo prethodne godine, a konzulstvo Sergija i Nigrinijana u desetom mjesecu još nije bilo završeno, prekinuto nasilnom moći Marcija Vegraniona, tako da je, kako smo istakli, Konstancije držao Ilirik. Sljedeće godine, Hristove 351, 4. *Cal*. *Oct*., kako iznosi Idatije, kod iliričkog utvrđenja Murse bio je pobijeđen od Konstancija, a treće godine potom, Hristove 353, kod Lugdanuma izvršio je samoubistvo. Zbog toga godine 351, veći dio, to jest u prethodnim mjesecima i od oktobra napokon, Ilirik je bio u vlasti Konstancija i bilo je moguće da se održi konvent episkopa u Sirmijumu.

Dakle, pošto je svrgnuo Vegranija, Konstancije je boravio u Sirmijumu i u tom gradu je obznanio Fotinovu jeres, dok je Fotin u istom gradu širio među masom bezbožnu jeres, pa su arijanski episkopi, koje je Konstancije uvijek imao u komitatu da se bore u ime katolika i pokažu kako su tuđi jeresi, savjetovali caru da skupi u Sirmijumu episkope iz istočnih krajeva, što je, svjedoči Sokrat, imperator učinio 351. A, uistinu se ne zna koliko je episkopa tamo učestvovalo. Međutim, jedno je sigurno, izuzevši nekolicinu prisutni su bili svi istočni episkopi. Sokrat imenuje samo Valensa, muršanskog episkopa i kordubenskog Osija. No, kako smo ukazali, pogrešno je to o Osiju. Razlog ove njegove pogreške bilo je to što je Osije bio prisiljen da svojim potpisom potvrdi taj drugi propis vjere koji je bio donijet u tom gradu, a koji je baš na Sirmijumskom koncilu, sazvanom protiv Fotina, bio lažno objavljen, sudi Sokrat. U svakom slučaju, taj Sirmijumski sabor su održali istočni episkopi. Zato S. Hilarije u Knjizi o saborima propis vjere koji će biti objavljen tamo naslovljava ovako: *Primjerak vjere napisan u Sirmijumu protiv Fotina.*

A zašto je većina svih onih koji su se tada skupili u Sirmijumu bili istočnjaci, a osim jednog ili dvojice nije došao niko od zapadnjaka, ne može da postoji nikakav drugi razlog, osim toga što je Zapad, odnosno transalpske regione u Italiji okupirao Magnencije. Nije li ovaj razlog bio dovoljan, ako je Konstancije držao Zapad u svojoj vlasti, i ko može onda da sumnja da je u Sirmijumu koji je bio grad Zapadnog carstva, održan sabor na kome neće učestvovati veliki broj episkopa sa Zapada, na način kako je održan u Ariminu i zatim u Sardici? I nije sporan argument da se taj sabor prikazuje u vrijeme Magnencija.

GLAVA III.

Pošto se iz Hilarijevih fragmenata najviše saznaje o Fotinovoj osudi i, prije svega, saborima koji su održani protiv njega, očigledno da iz samog tog mjesta postoje dokazi pojedinaca

[a] Zosim. 2. Victor u Caes.

i pošto se njima dodaju sholije, sa kojima je to korjenito objašnjeno, i popune se sjedočenjem očevidaca, lako se pokazuje da je taj sabor u svemu obavijen nekom beznadnom tamom, kako sude neki učeni ljudi.

HILARIJE.

Preostaje još da u nekoliko riječi kažem nešto u odnosu na Marcela i Fotina. Fotin je bio sirmijumski episkop zaveden od Marcela, pod njim je, naime, ranije bio đakon. On, pošto se običajima i učenjima udaljio od čestitosti, nastojao je da novim propovjedima poremeti jevanđeljsku istinu. I veoma često se događa, pošto učine pogubne pogreške i štete u ime Boga, da raste bezumno nastojanje pokvarenog učenja. Zato, da bi se Fotin, koji je već prije dvije godine na mediolanskom saboru bio osuđen kao jeretik, odstranio iz episkopata, skupili su se sveštenici iz mnogih provincija, podstaknuti a tim više i uznemireni da se ponovo ne poremeti i pomiješa sve, jer su već ranije zbog lažnih osuda mnogi episkopi, ili zbog Atanasija, ili zbog jeretičke arijanske zajednice, bili po potrebi izbačeni iz crkve kao krivci. Podstaknuti tom mogućnošću Ursacije i Valens su otišli kod episkopa rimskog naroda, preklinjući da budu ponovo primljeni u crkvu i zajednicu, i molili su da im se to dozvoli putem oproštenja. Julije im je iz konzilijuma udijelio oprost koji su tražili, uz uslov da oni u korist katoličke crkve raskinu sa arijanima, pošto su zatim oni, koji su prethodno poremetili jedinstvo crkve, kažnjeni zbog učenja i drskosti, bili ponovo primljeni u katoličku zajednicu preko oproštenja zbog ponovo vraćenog pokajanja. A da se ne radi ni o čemu drugom, osim o istinskoj vjeroispovijesti, samo o kazni zbog zablude, samo o molbi za prihvatanje, Valens i Ursacije, da bi bili primljeni u zajednicu kako su molili, prethodno su se u pismima izjasnili o Atanasijevoj nevinosti, o izmišljenoj presudi i grijehu arijanske jeresi.

Godine 351:
Ekumenski sabor ili Prvi sirmijumski sazvan na zahtjev imperatora Konstancija[14]

a S I R M I J U M S K I b S A B O R [15]

E K U M E N S K I ,[16]

i djelimice odbačen

Od njega, osim dvije vjerske odredbe, nije ostalo skoro ništa.

Mjesto sabora.
Sirmijum, grad koji i kakav.

a Sirmijumski. Sirmijum, mjesto gdje je održan ovaj sabor, je grad u donjoj Panoniji, slavan po rodu cara Proba: od Evagrija nazvan *Sermium*, a od Jornanda *Sirmis*, dok Onufrije prema antičkom kamenom spomeniku izvodi *Coloniam*; mislim da se danas zove *Sirmisch*. Vidi kod Abrahama Ortelija.

Vrijeme sabora.

b Sabor.) Da je ovaj sabor bio održan godine Hristove 357. koja je 6. Liberija i 21. Konstancija, dokazuje se potvrđivanjem i svjedočenjem Sokrata u lib. 2. cap. 24 i Sozomena u lib. 4. cap. 5. Naime, oni pišu da je ovaj sabor bio održan u vrijeme kada je kordubenski episkop Osije bio prisiljen da se priključi osudi Atanasija i sirmijumskom ispovijedanju vjere. Dakle, prema svjedočenju Atanasija u epist. do Solit., poslije progonstva Liberija god. Hristove 355., pošto je na kraju te godine bio primoran da se pojavi na sudu i zbog progonstva bio zadržan cijele godine u Sirmijumu, neophodno je da se potvrdi da je ovaj sabor, čiju je bezbožnu ispovijest vjere silom i zastrašivanjem morao da prihvatio, bio održan u pomenuto vrijeme. Drugo, tvrđenjem svetog Hilarija o saborima u osnovi stoji, da je Sirmijumski sabor bio održan

[14] *Mansi, vol. 3, p. 73*.

[15] Sirmium, danas *Szerem*, je selo u Sklavoniji, nekada slavno utvrđenje Panonije. Na Sirmijumskom saboru protiv Fotina skupili su se sa Istoka episkopi, Marko Aretuzije, Georgius iz Aleksandrije (koji je godine 336. bio postavljen umjesto Atanasija), Vasilije iz Ankire, Pomeracije iz Palisije, Hipatijan iz Herakleje. Od episkopa Zapada, Valens Muršanin, a, takođe je, prinuđen, došao i Osije, episkop Kordube. Tako Sokrat u knj. 2. gl. 29, gdje Sirmijumski sabor određuje poslije konzulata Sergija i Nigrinijana, odnosno godine Hristove 351. (zašto Harduin miješa Prvi sirmijumski sabor iz godine 351. sa Drugim iz godine 357?) *Sa cijelog Istoka skupio se katolički sirmijumski sabor protiv Fotina*, čije *sankcije niko od vjernika nije smio da odbije, ili oklijeva da ih prihvati,* napominje Vigilije Tapsensije lib. 5. Contra Eutychem cap. 3. *Harduin.*

[16] Odnosno Drugi sirmijumski sabor, na kome je učestvovao Osije, kako je pravilno zabilježio Baronije, koji je, ipak, dok je popravljao, opovrgavajući Sokrata da je Osije učestvovao god. 351 i sam upao u drugu grešku. Naime, greška Sokrata je u tome što je dva sirmijumska sabora spojio u jedan, koje spaja i sam Baronije, no razlikuje se od Sokrata u tome što je smatrao da je ovaj sabor bio održan 357. a ne 351. god. Svakako, Prvi sirmijumski sabor protiv Fotina je određen u god. 351. No Drugi, na kome je učestvovao Osije, održan je god. 357, i to baš na njenom izmaku. Naime, Konstancije je 4. kal. juna otišao iz Rima, kako uči Judacije u Fastima, i vratio u Mediolanum, gdje je ostao sve do početka decembra, kao što se vidi iz različitih zabilježaka zakona Teodos. kodeksa. Na samom završetku mjeseca decembra bio je Sirmijumski sabor, što je o njemu iznijeto u Lex 27. Cod. Theodos. de Appellationibus. Pored toga, da je Sirmijumski potvrdio je Konstancije, a da su učestvovali Liberije i Osije, potvrđuju Sozomen lib. 4. cap. 15. i *Philostorgius* lib. 4. cap. 3. *Pagius ad an. Ch. 357. n. 2.*

[a] [1] SIRMIENSE [b] CONCILIUM

[c] OECUMENICUM, [2]

Et ex parte *d* reprobatum.

Hujus præter duas fidei formulas nihil extat.

Locus concilii. Sirmium urbs quæ & qualis.

a Sirmienſe.) Sirmium locus hujus celebrati concilii eſt urbs Pannoniæ inferioris, Probi imperatoris natalibus inclyta: ab Evagrio Sermium vocatur; a Jornande Sirmis dicitur, Onuphrius ex antiquo lapide Coloniam facit: puto hodie Sirmiſch vocari. Vide apud Abrahamum Ortelium.

Tempus concilii.

b Concilium.) Anno Chriſti 357. qui eſt 6. Liberii, & 21. Conſtantii, hanc ſynodum Sirmii celebratam eſſe, Socratis lib. 2. cap. 24. Sozomeni lib. 4. cap. 5. teſtimonio & auctoritate probatur. Scribunt enim hanc ſynodum habitam fuiſſe eo tempore, quo Oſius Cordubenſis epiſcopus ad ſubſcribendum Athanaſii condemnationi, & Sirmienſi profeſſioni fidei coactus fuit. Cum igitur teſtimonio Athanaſii epiſt. ad Solit. poſt relegatum an. Chriſti 355. Liberium, in fine ejuſdem anni ad ſubſcribendum accerſitus, integro anno Sirmii pro exilio detentus fuerit, neceſſe eſt affirmare, hoc concilium, cujus impiæ profeſſioni per vim & metum ſubſcripſit, prædicto tempore celebratum fuiſſe. Secundo, aſſertione ſancti Hilarii de ſynodis in principio conſtat, ſynodum Sirmienſem celebratam eſſe poſt triennium, ex quo Saturnino epiſcopo Arelatenſi Ariano a catholicis Galliarum epiſcopis communio negata eſt: quod cum factum fuiſſe conſtet ante triennium, quando Conſtantius expugnato Magnentio Arelate moraretur, concedere oportet hanc ſynodum prædicto anno 357. collectam fuiſſe. Denique ipſe Sozomenus lib. 4. cap. 5. atteſtatur, hoc concilium habitum fuiſſe Sirmii, præſente Conſtantio imperatore. Cum igitur, auctore Ammiano, conſtet eum hoc tempore Sirmii conſediſſe, plane dicendum eſt, anno ſupradicto hanc ſynodum congregatam fuiſſe.

Cauſa concilii. Cauſa concilii convocati hæc eſt. Cum Photinus, teſte Epiphanio hæreſi 71. Sardicenſi concilio damnatus, pro more hæreticorum ad imperatorem appellaſſet, iterumque audiri poſtulaſſet, ut Ariani

---

1 Sirmium, hodie *Szerem*, vicus eſt in Sclavonia, oppidum olim Pannoniæ celebratiſſimum. Ad Sirmienſem ſynodum contra Photinum convenere ex Epiſcopis Orientis, Marcus Arethuſius, Georgius Alexandriæ (qui anno 336. ſuffectus in locum Athanaſii fuerat.) Baſilius Ancyræ, Pomeratius Peluſii, Hypatianus Heracleæ. Ex Epiſcopis Occidentis, Valens Murſorum; Oſius etiam Epiſcopus Cordubæ invitus acceſſit. Ita Socrates lib. 2. cap. 29. ubi Concilium Sirmienſe collocat poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani, hoc eſt, anno Chriſti 351. (cur igitur Sirmienſem ſynodum primam anni 351. cum altera anni 357. confundit Harduinus?) *Catholicum Concilium apud Sirmium congregatum ex toto Oriente contra Photinum*, cujus concilii *ſanctiones nullus fidelium audet reſpuere, aut cunctatur recipere*, appellat Vigilius Tapſenſis lib. 5. contra Eutychem cap. 3. *Harduinus.* 2 Hoc eſt ſecundum Concilium Sirmienſe, in quo Oſius lapſus eſt, ut recte adnotavit Baronius, qui tamen dum Socratem Oſii lapſum in an. 351. rejicientem corrigit, in alium errorem ipſemet incidit. Error enim Socratis in eo ſitus eſt, quod duas ſynodos Sirmienſes in unam confuderit, quas & ipſe Baronius confundit, in hoc tantum a Socrate diſſentiens, quod eam ſynodum non an. 351. ſed 357. congregatam exiſtimarit. Verum prima Sirmienſis ſynodus an. 351. adverſus Photinum indicta. Secunda vero, in qua Oſius lapſus eſt, an. 357. celebrata, & quidem eo in finem vergente. Conſtantius enim 4. Kal. Junii Roma digreſſus, ut Idacius in Faſtis docet, Mediolanum reverſus eſt, ubi conſtitit uſque ad initium M. Decembris, ut ex variis ſubſcriptionibus legum Cod. Theodoſ. patet. Extremo jam menſe Decembri Sirmii erat, ubi data ab eo Lex 27. Cod. Theod. de Appellationibus. Porro Conſtantio Sirmii conſtituto Liberii & Oſii lapſum contigiſſe, teſtantur Sozomenus lib. 4. cap. 15. & Philoſtorgius lib. 4. cap. 3. *Pagius ad an. Chr. 357. n. 2.*

poslije tri godine otkako su arelatenskom arijanskom episkopu Saturnijanu episkopi iz Galije otkazali zajednicu, a pošto je činjenica da se to dogodilo prije tri godine, otkako se Konstancije, pobijedivši Magnencija /?Konstancije je pobijedio Magnencija 351. godine, zadržao u Arlu, onda treba da se prihvati da je ovaj sabor bio održan pomenute 357. godine. Napokon, sam Sozomen, lib. 4. cap. 5, potvrđuje da je ovaj sabor bio održan u Sirmijumu, u prisustvu cara Konstancija. Zatim, pošto je prema piscu Amijanu jasno da je on u to vrijeme boravio u Sirmijumu, onda sa sigurnošću može da se kaže da je ovaj sabor bio održan pomenute godine.

Razlog sabora.

Razlog sazivanja ovog sabora je sljedeći. Pošto je svjedočenjem Epifanija o jeresima 71, Fotin bio osuđen na Sardičkom saboru, po običaju jeretika obratio se za pomoć caru i zatražio da bude ponovo saslušan, jer arijani, pretvarajući se u katoličko ime, tvrde da su pobožni katolici i protivnici jeretika, zovu Fotina na sud i izmišljenom carskom odlukom napadaju na saboru njegovo poimanje o Božjem sinu. I premda se, uistinski, arijani premalo ili uopšte ne razlikuju od fotinijana, jer, kako Lucifer pravilno tvrdi, obrazlažući Konstanciju, tvrdeći da je sin Božja tvorevina, arijani su ga, zajedno sa Fotinom, lišili božanstvenosti, tako da katolici dolaze do takvog stava, kako piše Gregorije Nazijans u pohvali Atanasija, da osuđuju Fotina *svakako zbog pretvaranja i podmuklosti*, a jednim vjerskim propisom protiv njega koji je izdao Grk Marko Aretuzije, osuđuju Fotinovu jeres. Ovom prvom dodali su dvadeset i sedam najanatemisanijih odredbi protiv fotinijana i arijana, pri čemu su se složili da se katolici pridržavaju stava da je Sin jedinosuštan sa Ocem. Njega, kao jednomislenost katoličke vjere, isticao je Hilarije, kako sam Hilarije otvoreno tvrdi, i zato, pošto se nije suprotstavljao toj jedinosušnosti, nikako nije mogao da bude okrivljen. Rimski pontifeks Liberije, prema svjedočenjima Atanasija, Hilarija i Hijeronima, prinuđen silom i prijetnjama priklonio se ovom prvom propisu vjere, osudio Atanasija i opštio sa arijanima, pri tome dajući na znanje pismom Valensu a preko drugih spisa tražio je da se oslobodi progonstva i vrati u svoju stolicu.

Pa tako, griješeći u pogledu ispovijesti vjere i zakona pravde, zbog čega je nametnuo sebi najružniju ljagu, osramoćen zbog zajednice sa arijanima, premda nije bio nevjernik i jeretik, bio je lišen crkvene zajednice i pontifičke stolice. Otkako su najvećim pretvaranjem učinili ove lukavštine, jer su one poluarijane koje su iskoristili da se sruši ratoborni jeretik sasvim odbacili, ipak su pokazali kakvi su bili pošto su odbacili svoju skrivenu masku. Naime, da Božji sin nije Bog od Boga, već stvorenje ni iz čega ili barem da je rođen od stvorenja, taj drugi propis vjere i vjeroispovijest napisanu na latinskom jeziku obznanili su prevedenu od strane grčkog episkopa Marka Aretuzija, gdje su u potpunosti izbacili pojam supstancije, odlučivši da se u razgovorima ne upotrebljavaju riječi *substantiae* i *omousion*, jer se uopšte ne spominju u svetim spisima. Prema tvrđenjima Atanasija, Sokrata i Sozomena, svojoj dokazanoj bezbožnosti nametnutom voljom priključili su još i kordubenskog episkopa Osija iz Sirmijuma, mjesta gdje ga je car zadržao u progonstvu, učesnika u mnogim poslanstvima i javnim poslovima, ne da bi ga podstakli da napiše, kako se pogrešno i iskrivljeno iznosi naslov ovog propisa kod Hilarija, već prije da ga potvrdi potpisom, a koji, pošto je neko vrijeme odbijao da to učini, čovjek nemoćan, skoro stogodišnjak, slomljen starošću, napokon, natjeran silom, mučenjem i batinama (o zločina!), sramno ga je potpisao, i tako je, na neizmjernu žalost i grozu vjernika, ružnije nego prethodno Origen i Tertulijan, posrnuo i s pravom je trebalo da bude kažnjen onom kaznom koju mu je Isidor Hispalenski pripisao u zabilješkama, kako smo gore naveli pod riječju Os*ius*, da nije malo kasnije protestovao protiv kazni i nepravdi koje su mu bile nanijete, osudio jeres arijana i kajanjem se uklonio iz njihove zajednice zabranjene vjernicima, pa tako izmakao gnjevu Boga osvetnika. *Toliko mučenje*, kaže Atanasije u Ad solitar., *nanijelo je starcu koga je držao u progonstvu u Sirmijumu i tako je s njim strogo*

Ariani Photinum damnarunt.

ni catholicum nomen affectantes, se pios catholicos, & hæreticis adversarios ostentarent, Photinum in judicium vocant, ejusque de filio Dei sententiam in concilio auctoritate imperatoris indicto discutiunt. Et quamvis revera Ariani a Photinianis parum aut nihil differrent, cum, quod reste Lucifer Constantio exprobando objicit, Ariani filium Dei creaturam asserentes, cum Photino divinitatem illi ademerint: ut tamen specie tenus, quod scribit Gregorius Nazianzenus in laude Athanasii, se catholicos exhiberent, Photinum *per simulationem & veteratorie dumtaxat* condemnarunt, editaque adversus eum fidei quadam formula a Marco Arethusio Græce, Photini hæresin condemnarunt. Huic primæ formulæ viginti septem anathematismos contra Photinianos & Arianos inseruerunt, in hac Filium cum Patre ejusdem substantiæ esse confessi fuerunt, ut catholici viderentur. Hanc, catholicæ veritati consentientem, ideoque ab Hilario explicatam fuisse, ipse Hilarius aperte testatur: quæ si nomine substantialitatis non caruisset, nullo modo cuipari potuisset. Liberius Romanus Pontifex, Athanasio, Hilario & Hier. testantibus, per vim & minas solicitatus, huic primæ fidei formulæ subscripsit, Athanasium condemnavit, & cum Arianis communicavit; idque per literas ad Valentem aliosve scriptas significans, ab exilio liberari, sedique suæ restitui petiit.

Photiniana hæresis ab Ariana nihil aut parum differt.

Primam formulam fidei ediderunt catholicam.

Primæ formulæ Liberius subscripsit quomodo.

Itaque contra fidei confessionem ac justitiæ legem peccans, adeoque turpissimam sibi morum & vitæ maculam inurens, Arianorum communione pollutus, quamquam infidelis & hæreticus non esset, a communione catholicorum, & sede pontificia excidit. Postquam hæc veteratorie per summam simulationem egissent, Semiarianis illis, quibus ad prosternendum hæresiarcham pugnacem usi fuerant, procul ejectis, qualesnam essent, larva deposita palam prodidere. Nam ut Dei filius non Deus ex Deo, sed creatura ex nihilo, vel saltem ex creatura genitus esse credatur, secundam fidei formulam ac confessionem Latino sermone conscriptam, a Marco Arethusio episcopo Græce translatam ediderunt, qua nomen substantiæ prorsus abdicarunt; decernentes, ne voces *substantiæ*, & ὁμοούσιον, quarum nulla mentio fit in scriptura, in sermonibus usurparentur. Utque impietati a se conscriptæ auctoritatem adderent, Athanasio, Socrate & Sozomeno testantibus, Osium Cordubensem episcopum, Sirmii, loco exilii ab imperatore detentum, multarum synodorum auctorem & principem, multis legationibus & publicis actionibus functum, non ad scribendum, quod vitiose & corrupte præ se fert titulus hujus formulæ apud Hilarium, sed potius ad subscribendum solicitarunt: qui dum aliquandiu id facere recusasset, vir imbecillis, prope centenarius, senio confractus, tandem per vim, tormenta, & plagas inductus (proh scelus!) ignominiose subscripsit, luctuque & horrore immenso fidelibus incusso, turpius, quam ante Origenes & Tertullianus, lapsus fuit, meritoque illa pœna, quam Isidorum Hispalensem ipsi affinxisse in notis conc. Eliber. verbo *Osius* supra diximus, puniendus, nisi paulo post de vi & injuria sibi illata protestatus, Arianorum hæresi condemnata, eorumque communione fidelibus interdicta, pœnitentiam egisset, atque ita Dei vindicis iram antevertisset. *Tantam*, inquit Athanasius ad solitar. *vim intulit*

Liberius non fuit infectus hæresi.

Ariani simulate Photinum condemnarunt.

Secunda fidei formula edita primæ plane contraria.

Secundæ formulæ Osius per vim & tormenta inductus subscripsit.

Osius a lapsu resipuit

seni, quem Sirmii pro exilio detinebat, & ita eum arcte tenuit, ut afflictus attritusque malis, tandem, egregue cum Ursacio & Valente communicaret, sed tamen ut contra Athanasium non subscriberet. Verum ne ita quidem eam rem pro levi habuit, moriturus enim, post biennium circiter aut annum, *quasi in testamento suo eorum vim protestatus est, & Arianam hæresim condemnavit, vetuitque eam a quocumque probari ac recipi*. Item de Osio apol. 2. in fine ait: *Vis illa & Constantii tyranni potestas, multæque contumeliæ & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostri condemnationem consensisse, sed senii imbecillitate imparem verberibus ad tempus cessisse*. Post hæc contigit, quod fere mirabile fuit, ut dum Osius fidem negaret, hostes fidei Semiariani eamdem confiterentur: dumque ille impiam Arianorum confessionem approbando, divinam substantiam in filio Dei abnegaret, Semiariani Ancyræ in Galatia convenientes eamdem restituerent, atque per edictum publicum imperatoris Constantii, prædicari, recipi & approbari efficerent. Cum enim suas, quas Ancyræ constituerant, duodecim fidei regulas Sirmianæ secundæ confessioni plane contrarias constituissent, easque per legatos ad imperatorem transmisissent, imperator publico edicto promulgato, secundam Sirmianam confessionem tanquam blasphemam abdicavit, novamque, qua filius Dei per omnia similis esse prædicaretur, edi ac subscribi mandavit. Cumque ad concilium Ariminense profecturi, Sirmium, ubi imperator agebat, orientales omnes adveniissent, tertiam illam Sirmianam fidei formulam, anno 359. ut infra dicemus, composuerunt, *Cui, cum Valens*, inquit Epiph. hæresi 73. *subscripsisset, & in subscriptione apposuisset, filium similem Patri, & non apposuisset per omnia, & ostendisset quomodo assensus esset præmissis, aut similitudine vocis intellexisset, annotavit hunc pius rex. & coegit ipsum addere; Per omnia*. Hæc ex Epiph. Hilario, Athanasio, Socrate, &c. Baron. an. 357.

Semiarianorum confessio qualis.

Tertia Sirmiana fidei confessio.

Constantius per edictum tertiam approbat, secundam fidei confessionem improbat.

e Oecumenicum & ex parte reprobatum.) Bellar. lib. 1. de concil. cap. 7. œcumenicum fuisse ait, cui præter orientales trecenti & amplius ex occidente episcopi interfuerunt. Ex parte reprobatum esse scribit, quia sententiam condemnatoriam in Photinum hic pronunciatam omnes orthodoxi approbarunt. Posset idem confirmari per hoc, quod primam Sirmianam fidei confessionem, utpote quæ nullam manifestam hæresim contineat, velut catholicam Hilarius interpretatus fuerit. Ego tamen Baronium secutus, conciliabulum potius, quam ulla ex parte probatum concilium fuisse, verius esse putarem; tum quod manifestum sit, in prima formula fidei, quæ catholica esse indicatur, nomen *consubstantialis* ad fidem Nicænam explodendam omissum esse, eamque veteratorie & per summam simulationem editam fuisse: tum etiam, quod Liberii communionem catholici evitarint, ideo maxime, quod fidei confessioni primæ, quæ videbatur catholica, subscribens, Arianorum communione pollutus, ab unitate ecclesiæ catholicæ merito exciderit.

An Sirmiense concilium sit œcumenicum.

An ex parte vel omnino reprobatum.

PRI-

postupao, da je izmučen i skrhan nevoljama napokon, sasvim nevoljno, sarađivao sa Ursacijem i Valensom, no, ipak, tako da se nije potpisao protiv Atanasija. Svakako da taj postupak nije smatrao neznatnim i prije nego što će umrijeti, poslije dvije ili tri godine, *u svom testamentu je prokleo njihovo nasilje, osudio arijansku jeres i zabranio je da je bilo ko prizna i prihvati.* Također u apol. 2 na kraju kaže o Osiju: *To nasilje i Konstancijeva tiranska moć, mnogobrojne uvrede i prijetnje koje su mu ih toliko mnogo nanijeli, primoravaju nas da ga uopšte ne osuđujemo, jer je nedorastao zbog staračke nemoći neko vrijeme popustio pred batinama.* Zatim se dogodilo nešto začuđujuće da, dok je Osije poricao tu vjeru, nju priznaju poluarijani, pa tako, dok je on prihvatajući bezbožnu vjeroispovijest arijana poricao božansku supstanciju u Božjem sinu, dotle su je poluarijani skupivši se u Ankiri u Galatiji, obnovili i preko zvaničnog edikta cara Konstancija učinili da se ona propovijeda, prihvati i prizna. Naime, pošto su svojih dvanaest pravila vjere, dogovorenih u Ankiri, utvrdili u potpunoj suprotnosti u odnosu na drugu sirmijumsku vjeroispovijest i preko legata poslali caru, car je javno oglašenim ediktom odbacio drugu sirmijumsku vjeroispovijest kao bogohulnu i naredio je da se utvrdi i odobri nova u kojoj se propovijeda da je sin u svemu nalik Bogu. A pošto će biti upućena na Arimienski sabor, svi istočnjaci došli su u Sirmijum gdje je car boravio da bi sastavili treći propis vjere godine 359, kako ćemo niže navesti. *Pošto se je Valens potpisao*, kaže Epif. u o jeresima 73, *i u potpisu dodao da je sin sličan Ocu, a nije dodao i odredio u svemu, pa pošto ga je odobrio u premisama, ali i zapazio zbog sličnosti u značaju izraza, ozvaničio ga je pobožnii kralj i natjerao ga da sam doda: u svemu.* Ovo se po Epifaniju, Hilariju, Atanasiju, Sokratu i Baroniju dogodilo god. 357.

c. Ekumenski i djelimice odbačen.) Bellar. lib. I de concil. Cap. 7, kaže da je bio ekumenski, na kome je osim istočnih učestvovalo tri stotine i više episkopa sa Zapada. Piše da je od djela bio odbačen, jer su osuđujuću odluku protiv Fotina, ovdje objavljenu, priznali svi ortodoksni. To može da se objasni time što ona prvu sirmijumsku ispovijest vjere ne tumači kao čisto jeretičku ili katoličku, kao što je prosudio Hilarije. Ja, ipak, sljedeći Baronija smatram vjerodostojnijim da je sabor bio priznat prije od koncilijabula, nego od bilo kog pojedinca, jer u prvom propisu vjere, koji se vidi da je katolički, očigledno je to da je izraz *consubstantialis* za nikejsku vjeru odbačen s prezrenjem i da je on podmuklo i putem vrhunske prevare bio usvojen, a i to da su katolici izbjegavali Liberijevu zajednicu, najviše zato što je on, odobravajući prvu ispovijest vjere koja je očigledno bila katolička, zatim opoganjen zajednicom s arijanima, s pravom bio odstranjen iz jedinstva katoličke crkve.

PRVA[17] SIRMIJUMSKA ISPOVIJEST VJERE
ili vjerski propis poluarijana

Napisana od grčkog episkopa Marka iz Aretuze a prihvaćena od Liberija je sljedeća.

Vjerujemo u jednog Boga, svemogućeg Oca, stvaratelja i tvorca svega, od koga potiče sve očinstvo na nebu i zemlji. I u jedinorođenog njegovog Sina, gospodara našeg Isusa Hrista, prije ljudskog pokoljenja rođenog od Oca, od Boga, svijetlo od svjetlosti, preko koga je nastalo sve i na nebesima i na zemlji, kako vidljivo, tako i nevidljivo: on je riječ, i mudrost, istinsko svijetlo, i život, i poslijednjih dana postao je čovjek i rođen od svete Device raspet je i umro je, i pokopan, i uskrsao je iz mrtvih trećeg dana, i bio je primljen na nebesa i sjedi do desnice Oca, i doći će na završetku vijeka, da sudi živima i mrtvima, i uzvratiće svakome prema

[17] Ova je donijeta na Prvom sirmijumskom saboru god. 351, kako smo ovdje pribeležili po Pagiju.

PRIMA [1] SIRMIENSIS FIDEI

Confeſſio aut formula Semiarianorum.

A Marco Arethuſio epiſcopo Græce conſcripta, a Liberio ſubſcripta, hæc eſt.

Extat apud Athan. lib. de ſynod. pag. 693. Socratem lib. 2. c. 30. Hilar. l. de ſynod. vide Baron. n. 9.

CREDIMUS in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem & factorem omnium, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in unigenitum ejus Filium, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ante omnia ſæcula ex Patre genitum, ex Deo, lumen de lumine, per quem omnia in cœlis & in terra facta ſunt, tam inviſibilia quam viſibilia: eumdemque verbum eſſe, & ſapientiam, lucem veram, & vitam, & ultimis diebus hominem factum, natumque ex ſancta Virgine, crucifixum, & mortuum, & ſepultum eſſe, & reſurrexiſſe e mortuis tertio die, & aſſumptum in cœlos eſſe, ſedereque ad dexteram Patris, venturumque in conſummatione ſæculi, ut judicet vivos & mortuos, reddatque unicuique ſecundum opera ſua, cujus regnum indefinens permanebit in infinitas ætates. Sedet enim ad dexteram Patris non ſolum in hoc ſæculo, ſed & in futuro. Et in Spiritum ſanctum, hoc eſt, Paracletum, quem promiſſum apoſtolis poſt aſcenſum in cœlos miſit, ut doceret eos & commonefaceret omnium, per quem omnes animæ, quæ in eum ſinceriter credunt, ſanctificantur.

a Vide ſupra ubi Græcum leges contextum. Eadem enim eſt fere formula fidei cum quarta, cujus initium ex Socrate retulit Binius, nec admonuit eandem eſſe cum Sirmitana adeo apud veteres omnes celebrata paucis tantum mutatis.

1. Eos [a] porro qui dicunt, ex non ente, aut ex alio ſubſiſtente, & non Deum ex Deo Filium extitiſſe, aut quod tempus aut ætas fuit, quando ille non erat, alienos a ſe cenſet ſancta & catholica eccleſia.

2. Iterum ergo dicimus, Si quis Patrem & Filium duos deos opinetur, anathema eſto.

3. Item ſi quis dicens Deum Chriſtum eſſe, ſed eum ante ſæcula Filium Dei & adminiſtrum Patri ad univerſitatis creationem non fuiſſe confiteatur, anathema eſto.

4. Si quis eum qui ingenitus eſt, aut partem ejus, ex Maria natum auſit dicere, anathema eſto.

b præſcientiam & prædeſtinationem.

5. Si quis Filium ante Mariam, ſed ſecundum [b] prægnitionem fuiſſe dicat, ac non potius ante ſæcula ex Deo genitum apud Deum fuiſſe, & per eum omnia facta eſſe, anathema eſto.

6. Si quis ſubſtantiam Dei dilatari aut contrahi loquatur, anathema eſto.

7. Si quis dilatatam eſſentiam, Filium efficere dicat, aut dilatationem ſubſtantiæ Dei Filium nominet, anathema eſto.

8. *Si quis inſitum & prolatitium verbum Filium Dei dicat, anathema ſit*, εἰ τις ἔνδιαθετον, ἢ προφορικὸν λόγον.

c dicens innaſcibilem Deum intelligit,

9. Si quis merum hominem ex Maria natum eſſe dicat [c], anathema eſto.

d & deorum qui non ſunt.

10. Si quis hæc verba, *Ego ſum Deus primus, Ego quoque poſtea, & præter me non eſt Deus*, quæ ad ſubverſionem idolorum [d] dicta ſunt, ad ſubverſionem unigeniti ante ſæcula Dei Judaice accipiat, anathema eſto.

Joan. 1.

11. Si quis hoc dictum, *Verbum caro factum eſt*, audiens, Verbum in carnem mutatum eſſe opinetur, aut [e] poſtquam converſionem paſ-

e converſionem ſubeundo.

A ſum eſſet, carnem aſſumpſiſſe dicat, anathema eſto.

12. Si quis unigenitum Filium Dei crucifixum audiens, deitatem ejus, corruptionem, paſſionem, mutationem, diminutionem, aut extinctionem ſuſtinuiſſe dicat, anathema eſto.

13. Si quis hoc dictum, *Faciamus hominem*, *Gen.* 2. non Patrem ad Filium, ſed Deum ſecum loqui affirmet, anathema eſto.

14. Si quis Abraham non Filium, ſed ingenitum Deum aut Patrem ejus vidiſſe aſſeveret, anathema eſto.

15. Si quis cum Jacob non Filium collu- *Gen.* 32. ctatum fuiſſe dicat, ſed ingenitum Deum aut [a] partem *ἰσχύος. Gr.* patrem ejus, anathema eſto. *Gen.* 19.

16. Si quis hoc dictum, *Pluit dominus ignem a domino*, non de Patre & Filio accipiat, ſed ipſum a ſeipſo pluiſſe dicat, anathema eſto Pluit enim Filius dominus a domino Patre.

17. Si quis audiens dominum Patrem, dominum item Filium, eo quod dominus ex domino ſit, duo numina exiſtimet, anathema eſto. Non autem ejuſdem ordinis Patrem & Filium, ſed Filium Patri ſubjectum arbitramur. Neque enim ille Sodomam ſine conſilio Patris deſcendit, neque a ſe pluit, cum penes Patrem auctoritas ſit, neque ex ſe habeat quod ſedet ad dexteram Patris, ſed auſcultet Patri ita loquenti, *Sede a dextris meis*, anathema eſto. *Pſal.* 109.

18. Si quis Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, unam perſonam eſſe dicat, anathema eſto.

19. Si quis Spiritum ſanctum paracletum nominans, ingenitum dicat Deum, anathema eſto.

20. Si quis, ut docuit dominus, alium adhuc nominet paracletum præter Filium (dixit enim, *Et alium paracletum mittet vobis, quem ego rogabo*) anathema eſto. *Joan.* 14.

21. Si quis Spiritum ſanctum partem aliquam dicat Patris aut Filii, anathema eſto.

22. Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum tres deos appellet, anathema eſto.

23. Si quis voluntate Dei Filium Dei ita extitiſſe dicat, ut aliquid quod conditum eſt, Danathema eſto.

24. Si quis nolente Patre Filium genitum eſſe dicat (non enim Pater coactus naturali neceſſitate Filium, quem noluit, genuit; ſed ſtatim ubi voluit, ſine tempore & paſſione eum ex ſe genitum edidit) anathema eſto.

25. Si quis ingenitum, & ſine origine Filium nominat eo animo, ut duo ingenita & inoriginata, & duos deos ſtatuere velit, anathema eſto. Caput enim & principium omnium Filius eſt. Caput vero & principium Chriſti Deus: ita enim ad unum principium univerſitatis nullo initio inchoatum, per Filium pie omnia reducimus.

26. Iterumque exacte tradentes Chriſtianiſmi ſenſum dicimus, ſi quis Chriſtum Deum Filium Dei ante ſæcula, adminiſtrumque ad univerſitatis opificium fuiſſe neget, ſed ex quo tempore e Maria genitus eſt, Chriſtum & Filium appellatum fuiſſe, & principium ſuæ deitatis tum accepiſſe dicat, anathema eſto: quemadmodum Paulus Samoſatenſis: *ut habetur in Græco. Vide ſupra.*

1 Hæc edita eſt in prima Sirmienſi ſynodo an. 351. ut ibi ex Paglo adnotavimus.

njegovim djelima, čije će neprekidno kraljevstvo trajati u beskrajnosti vremena. Jer sjedeće do desnice Oca ne samo u ovom vijeku, već i u budućim. I u Duha svetoga, odnosno Zaštitnika, koga je obećanog apostolima poslao poslije uznesenja na nebesa, da ih poučava i u svemu opominje da se preko njega posvećuju sve duše koje iskreno vjeruju u njega.

1. Zatim, oni[a] koji tvrde da ne potiče od bića, već od nečega drugog i da sin nije Bog od Boga ili da je bilo vrijeme ili doba kada on nije postojao, neka se smatraju za otuđene od svete i katoličke crkve.

2. Dakle, ponovo kažemo, ako neko smatra da su Otac i Sin dva boga, neka bude anatemisan.

3. Također, ako neko tvrdi da je Hrist Bog, ali ne priznaje da je prije ljudskog pokoljenja bio Sin Božji i saučesnik Ocu u stvaranju vaseljenje, da bude anatemisan.

4. Ako se neko za njega koji je samorođen usudi da tvrdi kako je dio njega rođen od Marije, da bude anatemisan.

5. Ako neko tvrdi da je Sin prema [b]predznanju postojao prije Marije, a i da nije prije ljudskog pokoljenja bio od Boga rođen i kod Boga postojao i da je preko njega sve stvoreno, da bude anatemisan.

6. Ako neko govori da se supstancija Boga širi ili skuplja, da bude anatemisan.

7. Ako neko iznosi da je rastegnuta suština stvorila Sina ili Sina naziva rastegnutom supstancijom Boga, da bude anatemisan.

8. *Ako neko riječ Sin Božji naziva svojstvenom i uobičajenom, da se anatemiše.*

9. Ako neko kaže da je kao običan čovjek rođen od [c]Marije, da bude anatemisan.

10. Ako neko ove riječi, *Ja sam prvi i posljednji /jedini/ Bog i osim mene drugog Boga nema*, koje su izrečene za rušenje idola [d]poima za rušenje prapostojećeg judejskog Boga, da bude anatemisan.

11. Ako neko pošto čuje ovaj izraz *Verbum caro factum est*, zaključi da se *Verbum* **promijenila u *carnem* ili [e] otkako se izvršila promjena, kaže da ge je *carnem* uzela k sebi, da** bude anatemisan.

12. Ako neko, čuvši da je jedinorođeni Sin Božji bio raspet, kaže da je njegovo božansko biće pretrpjelo raspadanje, bol, promjenu, umanjivanje ili uništenje, da bude anatemisan.

13. Ako neko tvrdi da ovaj izraz, *Stvorimo čovjeka* nije izrekao Bog Sinu, već Bog samome sebi, da bude anatemisan.

14. Ako neko istinski uvjerava kako Avram nije vidio Sina, jedinorođenog Boga, ili Oca njegovog, da bude anatemisan.

15. Ako neko kaže da se sa Jakovom nije borio Sin, već samorođeni Bog ili [a]njegov otac, da bude anatemisan.

16. Ako neko izraz *Obrušio se bog božjom vatrom*, ne prihvata kao da se obrušila od Oca i sina, već sama od sebe, da bude anatemisan. Naime, obrušio se Sin božji od boga Oca.

17. Ako neko pošto čuje da je bog Otac također i bog Sin, jer je Bog od Boga, smatra to za dva božanstva, da bude anatemisan. Jer smatramo da nijesu istog reda Otac i Sin, već da je Sin podložan Ocu. Jer nije on bez znanja Oca sišao na Sodomu, niti se sam od sebe obrušio, već po volji Oca, a niti po svom izboru sjedi do desnice Oca, već pokorno sluša Oca kada kaže *Sjedi kod mojih ruku.*

---

[a] Vidi gore grčki u vezi zakona. Naime, skoro je isti propis vjere sa četvrtim, čije je elemente od Sokrata iznio Binije, a nije zapazio da je isti sa sirmijumskim, zato što su se kod starih svi zadržavali sa neznatnim promjenama.
[b] Praecognitionem & praedestinationem.
[c] Tvrdeći kako smatra da je nemoguće da se Bog rađa.
[d] I koji nijesu od bogova.
[e] Podmetanjem konverzije.
[a] Partem *myros*. Gr.

18. Ako neko kaže da su Otac i Sin i Sveti duh jedna ličnost, da bude anatemisan.

19. Ako neko, nazivajući Sveti duh zaštitinikom, kaže da je on jedinorođeni Bog, da bude anatemisan.

20. Ako neko, pored toga kako je bog učio, još i nekog drugog osim Sina nazove zaštitnikom (Rekao je naime, *drugog zaštitnika, koga ću ja odabrati, poslaću vama*), da bude anatemisan.

21. Ako neko kaže da je Sveti duh neki dio Oca i Sina, da bude anatemisan.

22. Ako neko Oca i Sina i Svetoga duha nazove trojicom bogova, da bude anatemisan.

23. Ako neko kaže da je Božjom voljom postao Sin kao nešto što je sazdano, da bude anatemisan.

24. Ako neko kaže da je Sin rođen bez želje Oca (nije, naime, prinuđen prirodnom potrebom rodio Sina kojeg nije želio, već ga je odmah kada je želio bez roka i pritiska od sebe rodio), da bude anatemisan.

25. Ako neko kaže da je Sin samorođen i tvrdi da on postoji kao dva samorođena i bez začetka boga, da bude anatemisan. Jer osnova i princip svega je Sin. A istinska osnova i princip Hrista je Bog. Tako se, naime, ka jednom sveopštem principu, bez ikakvog podsticaja, preko Sina pobožno obnavljaju u svemu.

26. Pa tako, tačno izlažući hrišćansko poimanje, kažemo, da ako neko za bezvremenog Hrista Sina Božjeg poriče da je bio stvaratelj svemira, već tvrdi da je u neko određeno vrijeme bio rođen od Marije i bio nazvan Hristom i Sinom i da je osnovu svoje božanstvenosti primio tek tada, da bude anatemisan. Kao što Pavle Samosatski kaže.....

Svjedočenje svetog Hilarija da su dukljanski arhiepiskop Basus i budući konstantinopoljski patrijarh Demofil, inače tračko-makedonski skit, prinudili papu Liberija da potpiše saglasnost sa prvim propisom vjere donijetim u Sirmijumu[18]

ISTI PROPIS VJERE

Iz Hilarija Knjiga o sinodima, gdje nju naziva
Primjerak vjere napisane u Sirmijumu od istočnjaka protiv Fotina.

Vjerujemo u jednog Boga, svemogućeg Oca, stvaratelja i tvorca svega, od koga potiče sve očinstvo na nebu i zemlji. I u jedinorođenog njegovog Sina, gospodara našeg Isusa Hrista, koji je prije ljudskog pokoljenja rođen od Oca, Bog od Boga, svijetlo od svjetlosti, preko koga je nastalo sve i na nebesima i na zemlji, kako vidljivo, tako i nevidljivo. Koji je riječ, i mudrost, i vrlina, i život, i istinsko svijetlo; koji je poslijednjih dana otjelotvoren zbog nas, i rođen od svete Djevice, raspet je i umro je i pokopan je; koji je uskrsao iz mrtvih trećeg dana, i uspeo na nebesa, i sjedi do desnice Oca, i doći će na završetku vijeka da sudi živima i mrtvima, i uzvratiće svakome prema njegovim djelima, čije će kraljevstvo bez kraja čvrsto trajati za navijek. Jer, sjedjeće do desnice Oca ne samo u ovom vijeku, već i u budućem. I u Duha svetoga, odnosno Zaštitnika, koga je obećanog apostolima poslao poslije uznesenja na nebesa, da ih poučava i u svemu opominje, preko koga se posvećuju duše koje iskreno vjeruju u njega.

I. One koji kažu: Ni iz čega ili druge supstancije je nastao Sin, a ne od Boga, i da je postojalo vrijeme ili doba kada nije postojao, sveta i katolička crkva ih smatra za otuđene.

II. Ako neko kaže da su Otac i Sin dva boga, da se anatemiše.

III. Ako neko kaže da je Bog jedini, a ne priznaje da je Hrist Bog Sin Božji još prije postojanja svijeta slijedio Oca u stvaranju svega, da se anatemiše.

IV. Ako se neko usudi da govori kako je samorođeni Bog, ili dio njegov, rođen od Marije, da se anatemiše.

V. Ako neko prema prescijenciji ili predestinaciji tvrdi da Sin potiče od Marije, a ne da je prije svijeta, rođen od Oca, postojao kod Boga i da je preko njega sve stvoreno, da se anatemiše.

VI. Ako neko tvrdi da se Božja supstancija širi ili skuplja, da se anatemiše.

VII. Ako neko tvrdi da je raširena supstancija Boga rodila Sina, ili ga, kako se njemu čini, naziva širinom njegove supstancije, da se anatemiše.

VIII. Ako neko tvrdi da je Sin urođena i iznijeta riječ Božja, da se anatemiše.

IX. Ako neko tvrdi da je Sin kao obični sin rođen od Marije, da se anatemiše.

X. Ako neko, govoreći da je Bog kao čovjek rođen od Marije, samorođenog Boga tako shvata, da se anatemiše.

XI. Ako neko ono što je rečeno, *Ja sam Bog jedini i mene ste kao Boga spoznali i osim mene drugog Boga nema*, izrečeno radi rušenje idola, poima za rušenje jedinorođenog, bezvremenog judejskog Boga, da se anatemiše.

XII. Ako neko čuvši izraz *Verbum carno factum est* /Riječ je u tijelu nastala/, smatra da se Riječ prenijela u tijelo, ili tvrdi da je poslije izvršene promjene uzela tijelo u sebe, da se anatemiše.

XIII. Ako neko čuvši da je jedini Sin Božji bio raspet, kaže da je njegovo božansko biće pretrpjelo raspadanje, patnju, promjenu, umanjivanje ili usmrćivanje, da se anatemiše.

[18] *Mansi, vol. 3, p. 259.*

Ex Hard. Tom. 1. concil. pag. 702.

EADEM FIDEI FORMULA

Ex Hilario lib. de Synodis, ubi eam vocat,

Exemplum fidei Sirmio ab Orientalibus contra Photinum conſcriptæ.

CREDIMUS in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem & conditorem, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terris nominatur. Et in unicum ejus Filium, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui ante omnia ſæcula ex Patre natus eſt, Deum ex Deo, lumen ex lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inviſibilia. Qui eſt Verbum, & ſapientia, & virtus, & vita, & lumen verum; qui in noviſſimis diebus propter nos incorporatus eſt, & natus de ſancta Virgine: & crucifixus, & mortuus eſt, & ſepultus: qui & ſurrexit ex mortuis tertia die; & aſcendit in cœlum, & ſedet in dextera Patris; & venturus eſt in conſummatione ſæculi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique ſecundum opera ſua: cujus regnum ſine fine perſeverans permanet in perpetua ſæcula. Erit enim ſedens in dextera Patris non ſolum in hoc ſæculo, verum etiam & in futuro. Et in Spiritum ſanctum, id eſt, Paracletum, quem promittens apoſtolis poſteaquam cœlum aſcendit, miſit docere eos, & commonere omnia; per quem & ſanctificantur credentium in eum ſinceriter animæ.

I. Eos autem qui dicunt: De nullis exſtantibus Filius, vel de altera ſubſtantia, & non ex Deo: & quod erat tempus vel ſæculum, quando non erat, alienos ſcit ſancta & catholica eccleſia.

II. Si quis autem Patrem & Filium duos dicit deos, anathema ſit.

III. Et ſi quis unum dicens Deum, Chriſtum autem Deum ante ſæcula Filium Dei obſecutum Patri in creatione omnium non confiteatur, anathema ſit.

IV. Et ſi quis innaſcibilem Deum, vel partem ejus, de Maria natum eſſe audet dicere, anathema ſit.

V. Et ſi quis ſecundum præſcientiam vel prædeſtinationem a Maria dicit Filium eſſe, & non ante ſæcula ex Patre natum apud Deum eſſe, & per eum facta eſſe omnia, anathema ſit.

VI. Si quis ſubſtantiam Dei dilatari & contrahi dicit, anathema ſit.

VII. Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei, Filium dicat facere; aut latitudinem ſubſtantiæ ejus, ſicut ſibi videtur, nominet, anathema ſit.

VIII. Si quis inſitum vel prolativum verbum Dei Filium dicat, anathema ſit.

IX. Si quis hominem ſolum dicit de Maria Filium, anathema ſit.

X. Si quis Deum & hominem de Maria natum dicens, Deum innaſcibilem ſic intelligit, anathema ſit.

XI. Si quis quod dictum eſt, *Ego Deus primus, & ego Deus noviſſimus, & præter me non eſt Deus*, ad deſtructionem idolorum dictum & eorum qui non ſunt dii, in deſtructionem unigeniti ante ſæcula Dei Judaice intelligat, anathema ſit.

XII. Si quis, *Verbum caro factum eſt*, audiens, Verbum in carnem translatum putet, vel demutationem ſuſtinentem accepiſſe carnem dicit, anathema ſit.

XIII. Si quis unicum Filium Dei crucifixum audiens, dealitatem ejus corruptionem vel paſſibilitatem, aut demutationem, aut diminutionem, vel interfectionem ſuſtinuiſſe dicat, anathema ſit.

XIV. Si quis, *Faciamus hominem*, non Patrem ad Filium dixiſſe, ſed ipſum ad ſemetipſum dicat Deum locutum, anathema ſit.

XV. Si quis Filium non dicat Abrahæ viſum, ſed Deum innaſcibilem vel partem ejus dicat, anathema ſit.

XVI. Si quis cum Jacob non Filium quaſi hominem colluctatum, ſed Deum innaſcibilem, vel partem ejus, dicat, anathema ſit.

XVII. Si quis, *Pluit Dominus a Domino*, non de Filio & Patre intelligat, ſed ipſum a ſe dicat pluiſſe, anathema ſit. Pluit enim Filius Dominus a Domino Patre.

XVIII. Si quis Dominum & Dominum, Patrem & Filium, quia *Dominus a Domino*, duos dicat deos, anathema ſit. Non enim exæquamus vel comparamus Filium Patri, ſed ſubjectum intelligimus. Neque enim deſcendit in Sodomam ſine Patris voluntate: neque pluit ex ſe, ſed a Domino: auctoritate ſcilicet Patris: nec ſedet in dextera a ſemetipſo, ſed audit dicentem Patrem, *Sede ad dexteram meam*.

XIX. Si quis Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, unam perſonam dicat, anathema ſit.

XX. Si quis Spiritum ſanctum paracletum dicens, innaſcibilem Deum dicat, anathema ſit.

XXI. Si quis, ſicuti docuit nos Dominus, non alium dicat paracletum a Filio, (dixit enim: *Et alterum paracletum mittet vobis Pater, quem rogabo ego:*) anathema ſit.

XXII. Si quis Spiritum ſanctum partem dicat Patris vel Filii, anathema ſit.

XXIII. Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum tres dicat deos, anathema ſit.

XXIV. Si quis voluntate Dei tanquam unum aliquid de creatura, factum dicat Filium, anathema ſit.

XXIV. Si quis nolente Patre natum dicat Filium, anathema ſit. Non enim nolente Patre coactus Pater vel naturali neceſſitate ductus, cum nollet, genuit Filium; ſed mox ut voluit, ſine tempore & impaſſibiliter ex ſe eum genitum demonſtravit.

XXI. Si quis innaſcibilem, & ſine initio dicat Filium tanquam duo ſine principio & innaſcibilia & duo innata dicens, duos faciat deos, anathema ſit. Caput enim, quod eſt principium omnium, Filius: Caput autem, quod eſt principium Chriſti, Deus: ita enim ad unum qui eſt ſine principio, per Filium univerſa referimus.

XXVII. Et iterum confirmantes Chriſtianiſmi intellectum dicimus, quoniam ſi quis Chriſtum Deum Filium Dei ante ſecula, ſubſiſtentem, & miniſtrantem Patri ad omnium perfectionem non dicat, ſed ex quo de Maria natus eſt, ex eo & Chriſtum & Filium nominatum eſſe, & initium accepiſſe ut ſit Deus, dicat; anathema ſit. [1]

SE-

1 Huic formulæ fidei qui ſubſcripſerunt Epiſcopi, narrat Hilarius in fragmentis, ſive in opere hiſtorico his verbis: quæ verba tamen nonnulli de formula fidei ſubſequente malunt intelligi: Nos ex ea vetuſto Codice, quem cum

XIV. Ako neko kaže da *Stvorimo čovjeka*, nije rekao Otac Sinu, već je sam po sebi nazvan Bogom, da se anatemiše.

XV. Ako neko kaže kako Avram nije vidio Sina, već jedinorođenog Boga ili dio njegov, da se anatemiše.

XVI. Ako neko kaže da se sa Jakovom nije borio Sin kao čovjek, već samorođeni Bog ili dio njega, da se anatemiše.

XVII. Ako neko *Obrušio se Bog od Boga*, /*Pluit Dominus a Domino*./ ne poima kao od Sina i Oca, već kaže da se sam od sebe obrušio /*pluit*/, da se anatemiše. Obrušava se, naime Bog Sin od Boga Oca.

XVIII. Ako neko za Boga i Boga, za Oca i Sina, jer je *Bog od Boga*, kaže da su dva boga, da se anatemiše. Jer ne izjednačavamo ili poređujemo Sina sa Ocem, već poimamo da mu je podložan. Nije se on, naime, bez volje Oca spustio na Sodomu, niti se sam od sebe obrušio, već od Boga, svakako voljom Oca, a niti po svom izboru sjedi do desnice Oca, već sluša kako mu Otac kaže *Sjedi do moje desnice.*

XIX. Ako neko kaže da su Otac i Sin i Sveti duh jedna ličnost, da se anatemiše.

XX. Ako neko, nazivajući Sveti duh zaštitnikom, kaže da je on samorođeni Bog, da se anatemiše.

XXI. Ako neko, kao što nas je Bog poučio, ne smatra drugog zaštitnika od Boga, (a rekao je: *I drugog zaštitnika poslaće vama Otac, koga ću ja odabrati*), da se anatemiše.

XXII. Ako neko kaže da je Sveti duh dio Oca ili Sina, da se anatemiše.

XXIII. Ako neko kaže da su Otac i Sin i Sveti duh tri boga, da se anatemiše.

XXIV. Ako neko kaže da je Božjom voljom, kao nešto pojedino od bića, postao Bog, da se anatemiše.

XXIV. Ako neko kaže da je Sin rođen bez želje Oca, da se anatemiše. Nije, naime, Otac mimo svoje želje prinuđen, ili vođen prirodnom potrebom, pošto nije želio, rodio Sina, već je odmah kada je poželio, bez roka i prinude, sam od sebe odlučio da se rodi.

XXI. Ako neko kaže da je Sin samopostojeći i bez početka, tvrdeći da djeluje kao dvojica bogova bez principa, samorođenih i samonastalih, da se anatemiše. Naime, osnova, odnosno princip svega je Sin, a osnova, odnosno princip Hrista je Bog, pa tako se jednome koje je bez principa, u svemu vraćamo preko Sina.

XXVII. I ponovo, potvrđujući hrišćansko učenje, kažemo, ako neko poriče da je Hrist Bog prapostojeći Sin božji, postojeći i služeći Ocu u svemu što je stvoreno, pa tvrdi da je rođen od Marije, zbog čega se naziva i Hrist i Sin i na početku je bio prihvaćen kao Bog, da se anatemiše.[19]

DRUGA [a] SIRMIJUMSKA ISPOVIJEST VJERE
i propis Arijana,
silom potpisana od Osija je sljedeća.

Pošto je bilo potrebno da se održi rasprava o vjeri, sve je marljivo bilo istraženo i procijenjeno u Sirmijumu, u prisustvu Valensa, Ursacija, Germinija i mnogih drugih. Utvrđeno je

[19] Ovaj propis vjere koji su odobrili episkopi, Hilarije iznosi u fragmentima ili istorijskom dijelu tim riječima, no koje su ponegdje u izloženom propisu vjere pogrešno protumačene. Mi ih ovdje iznosimo iz starog kodeksa, koga nam je naš Sirmond izložio sa izdatim knjigama. *A pokvarenost*, kaže Hilarije, *koja je opisana kod Sirmijuma, a koju je kao katoličku, kako kaže Liberije, njemu izložio Demofil, napisali su ovi: Narcis, Teodor, Vasilije, Eudoksije, Demofil, Kekropije, Silvan, Ursacije, Valens, Evagrije, Irenej, Eksuperancije, Terencijan,* ***Baso****, Gaudencije, Macedonije, Marko, Atik, Julije, Sirin (*možda, *Severin), Simplicije i mlađi, kojima je vjerovao.* A Epifanije u Haeres. 73. num. 25. & 26. kaže da su ovaj propis vjere potpisali, Vasilije, Marko, aleksandrijski episkop Georgije, Pankracije, Hipatijan i mnogi zapadni episkopi. *Harduin.*

[a] Nalazi se kod Hilar. Lib. De synod. i nju naziva *primjerak bogohulstva koje je kod Sirmijuma izneseno od strane Osija i Potamija*, vidi Bar. God. 357. III. 20. A da li je bila autentična, pošto je, po svjedočenju Athan. najprije izdata na latinskom, neka sude drugi.

Extat apud Hilar. lib. de synod. eamque vocat *exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ*, vide Bar. ann. 357. n. 20.

SECUNDA SIRMIANA FIDEI

Confessio & formula Arianorum,

Ab Osio coacte subscripta hæc est.

QUONIAM de fide placuerat disceptationem fieri, omnia cum sedulitate inquisita & examinata fuere Sirmii in præsentia Valentis, Ursacii, Germinii, ceterorumque omnium. Constitit ergo unum esse Deum omnipotentem, sicuti in universo orbe prædicatur; & unum ejus unigenitum Filium, dominum nostrum Jesum Christum, ex eo ante sæcula genitum, duos tamen Deos non oportere dici; cum ipse dominus de se locutus sit [a] *Vado ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum;* ideoque omnium Deus habendus est, quemadmodum apostolus dixit: *An Judæorum tantummodo sit Deus, & non etiam gentium? certe & gentium, quoniam unus est Deus, qui justificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*: & reliqua omnia consentiunt, & nullam prorsus habent ambiguitatem. Ceterum quia multos commovet vox, Latine quidem dicta substantia, Græce autem οὐσία, hoc est, ut diligentius cognoscatur, illud quod ὁμοούσιον aut ὁμοιούσιον dicitur, nullam earum vocum mentionem debere fieri, neque de iis sermocinandum in ecclesia censemus, quod de iis nihil sit scriptum in sacris literis, & quod illa hominum intellectum & mentem transcendant, & quod nemo nemo possit generationem Filii enarrare, quemadmodum scriptum est: *Generationem ejus quis enarrabit?* Solum enim Patrem scire quomodo Filium suum genuerit, & Filium quomodo genitus sit a Patre, certum est. Nulli vero ambiguum, Patrem majorem esse: neque est quod quisquam dubitet, Patrem honore, dignitate, deitate, atque adeo ipso nomine paterno majorem esse, attestante præsertim ipso Filio: *Qui misit me Pater, major me est*: & hoc ipsum catholicum est, & nemo ignorat duas esse personas Patris & Filii, ac proinde Patrem majorem; Filium vero Patri cum omnibus, quæ illi Pater subjecit, subjectum esse, Patremque initium non habere, & invisibilem, & immortalem, & liberum a passionibus esse: Filium vero ex Patre genitum esse, Deum ex Deo, lumen de lumine, ejusque generationem, quemadmodum superius dictum est, neminem scire nisi solum Patrem; ipsumque Filium dominum nostrum & Deum, carnem sive corpus, hoc est, hominem e Maria Virgine assumpsisse. Quemadmodum angelus prænunciaverat, & omnes scripturæ docent, & in primis ipse gentium apostolus, hominem assumpsit Christus ex Maria Virgine, per quem passus est. Summa autem totius fidei, & firmamentum est, ut Trinitas semper retineatur, quemadmodum legimus in evangelio [b] *Abite & baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Numerus autem Trinitatis integer & perfectus est. Paracletus porro, Spiritus nimirum sanctus, per Filium missus secundum evangelium venit, ut apostolos & omnes credentes erudiret & sanctificaret.

[a] an vero sit authentica, utpote Latine primum teste Athan. edita, judicent alii.

Joan. 14. Rom. 16.

Isa. 53. Act. 8.

Joan. 14.

Matth. 28.

Πίστις ἐκτεθεῖσα ἐτέρως ἐν Σιρμίῳ Ρωμαϊστί, καὶ ἑρμηνευθεῖσα.

Ἐπειδὴ περὶ πίστεως ἔδοξέ τισι διάτασιν γενηθῆναι, πάντα ἀσφαλῶς ἐζητήθη, καὶ διερμηνεύθη ἐν τῷ Σιρμίῳ ἐπὶ παρουσίᾳ Οὐάλεντος καὶ Οὐρσακίου, καὶ Γερμινίου καὶ τῶν λοιπῶν συνέστηκεν, ἕνα Θεὸν εἶναι, πατέρα παντοκράτορα, καθὼς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ κατηγγέλλεται καὶ ἕνα μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωτῆρα ἡμῶν, ὃς αὐτοῦ πρὸ αἰώνων γεγεννῆσθαι· δύο δὲ θεοὺς μὴ χρῆναι λέγειν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος εἴρηκεν, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν. διὰ τοῦτο, καὶ πάντων Θεός ἐστι, καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν, ἢ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς Θεός, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως. καὶ τὰ μὲν λοιπὰ πάντα συμφωνεῖ, καὶ ἀδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχει. ἐπεὶ δὲ πολλούς τινας κινεῖ περὶ τῆς λεγομένης Ρωμαϊστὶ μὲν οὐσιαστίας, Ἑλληνιστὶ δὲ λεγομένης οὐσίας, τοῦτ' ἔστιν ἵνα ἀκριβέστερον γνωσθῇ τὸ ὁμοούσιον, ἤτοι λεγόμενον ὁμοιούσιον, ὁ χρή τινα τούτων παντελῶς μνήμην γενέσθαι, οὐδὲ περὶ τούτων ἐζητῆσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ. διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τὴν τῶν λογισμὸν ὅτι ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς οὐ γέγραπται περὶ τούτων, καὶ ὅτι τοῦτο ὑπὲρ τὴν τῶν ἀνθρώπων γνῶσιν καὶ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἐστίν, καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται τὴν γενεὰν τοῦ υἱοῦ διηγήσασθαι, καθὼς γέγραπται, τὴν δὲ γένεσιν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; μόνον γὰρ εἰδέναι τὸν τὸν πατέρα φανερόν ἐστι, πῶς τὸν υἱὸν ἐγέννησε· καὶ πάλιν τὸν υἱόν, πῶς γεγέννηται ἐκ τοῦ πατρός. οὐδενὶ δὲ ἀμφίβολόν ἐστι μείζονα εἶναι τὸν πατέρα, τιμῇ, καὶ ἀξίᾳ, καὶ θεότητι, καὶ αὐτῷ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρικῷ, μείζονα εἶναι. ἐμαρτυρομένου αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, ὁ ἐμὲ πέμψας πατὴρ μείζων μού ἐστι. καὶ τοῦτο δὲ καθολικὸν εἶναι ἐδεὶς ἀγνοεῖ, δύο πρόσωπα εἶναι πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ τὸν μὲν πατέρα, μείζονα· τὸν δὲ υἱὸν ὑποτεταγμένον, μετὰ πάντων ὧν αὐτῷ ὁ πατὴρ ὑπέταξεν. τὸ δὲ πατέρα ἀρχὴν μὴ ἔχειν, καὶ ἀόρατον εἶναι, καὶ ἀθάνατον εἶναι, καὶ ἀπαθῆ εἶναι, τὸν δὲ υἱόν, γεγεννῆσθαι ἐκ τοῦ πατρός, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, καὶ τὰ τοῦτο τρόπον γενέσεων, καθὼς ἀνέγραπται, μηδένα γινώσκειν, εἰ μὴ μόνον τὸν πατέρα· αὐτὸν δὲ τὸν υἱὸν τὸν κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν, σάρκα ἤτοι σῶμα, τουτέστιν ἄνθρωπον εἰληφέναι, καθάπερ, καὶ ὁ ἄγγελος εὐηγγελίσατο. καθὼς δὲ καὶ πᾶσαι αἱ γραφαὶ διδάσκουσι, καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ ἀπό-

Χρον. βιβ. ε κεφ. κ'.

[b] an vero sit authentica, utpote Latine primum teste Athan. edita, judicent alii.

Joan. 14. Rom. 16.

Isa. 53. Act. 8.

Joan. 14.

Matth. 28.

editis libris Sirmondus noster contulit, hic repræsentamus. *Perfidiam autem*, inquit Hilarius, *apud Sirmium descriptam, quam dicit Liberius Catholicam, a Demophylo sibi expositam, hi sunt qui conscripserunt: Narcissus, Theodorus, Basilius, Eudoxius, Demophilus, Cecropius, Silvanus, Ursacius, Valens, Evagrius, Ireneus, Eusperantius, Terentianus, Bassus, Gaudentius, Macedonius, Marcus, Atticus, Julius, Surinus*, (forte, *Severinus*) *Simplicius, & juniores, quibus credidit*. Epiphanius vero hæres. 73. num. 25. & 26. hujus Sirmiensis formulæ subscripsisse dicit, Basilium, Marcum, Georgium Alexandriæ Episcopum, Pancratium, Hypatianum, & plurimos Occidentis Episcopos. *Hardouinus.* [a] Hanc formulam in synodo fuisse editam scribit Phœbadius Agenn. sub finem libri, quem adversus eandem blasphemiam edidit. Item Vigil. Tapsi. lib. 1. sub finem. *Hard. innt.*

da postoji jedan svemogući Bog, kao što se u cijelom svijetu propovijeda, i njegov jedan jedinorođeni Sin, gospodar naš Isus Hrist i premda je od njega prije postanja /ante saecula, rođen, ipak ne treba da se govori o dvojici bogova, jer je sam naš gospodar rekao o sebi[20], *Idem kod Oca mog i Oca vašeg, Boga mog i Boga vašeg,* pa zato treba da se smatra Bogom svih, kao što je apostol rekao: *Je li samo Bog Jevreja, a ne svih naroda? Svakako naroda, jer jedan je Bog koji će opravdati obrezivanje po vjeri i prepucijum preko vjere*; a slažu se i oko ostalog i nemaju baš nikakvu nedoumicu. Uostalom, pošto mnoge /sve-multos/ pokreće glas koji na latinskom glasi *substantia*, a na grčkom *ousia*, ipak, uprkos namjeri da se tačnije pojmi ono što se na grčkom naziva *omousion* ili *omousio*, smatramo da one ne treba uopšte da se pominju, niti treba o njima da se razgovara, pošto o njima nije ništa zapisano u svetim spisima, zato što oni prevazilaze ljudsko poimanje i um, jer baš niko ne može da objasni postanje Sina, kao što je zapisano: *Postanje njegovo ko će ispričati?* Jer sigurno je da samo Bog zna kako je je njegov Sin postao i Sin kako je od Oca postao. I nema nikakve sumnje da je Otac stariji, niti treba bilo ko da sumnja u dostojanstvo, uzvišenost i božanstvenost Oca, i da je zbog samog očinskog imena stariji, posebno što potvrđuje sam Sin: *Onaj koji me je poslao, moj Otac, stariji je od mene,* i to da je ovo isključivo katolički, i da niko ne poriče da postoje dvije ličnosti, Otac i Sin, i da je Otac stariji, a Sin podložan Ocu sa svime što mu je Otac podredio, a Otac nema početka, nevidljiv je, besmrtan i lišen patnji; Sin je, pak, rođen od Oca, Bog od Boga, svjetlost od svjetlosti, njegov naraštaj, kako je gore rečeno, i niko ga ne zna osim samog Oca, dok je Sin, gospodar naš i Bog naš, meso ili tijelo, odnosno čovjeka, primio od Device Marije. A kako je anđeo oglasio i kako svi spisi uče, on, na početku jedini apostol naroda, čovjeka Hrista uzeo je k sebi od Device Marije, zbog koga je i nastradao. A suština i potpora čitave vjere je da Trojstvo vječno traje, kako čitamo u jevanđelju: *Idite i krštavajte sve narode u ime Oca i Sina i Svetoga Duha.* A broj Trojstva je jedini i konačan. I, takođe, zaštitnik, svakako Sveti duh, prema jevanđelju, došao je poslat od Sina, da apostole i sve vjernike uči i posvećuje.

[20] Ovaj propis je bio izdat na saboru, piše Phoebadius Aginn., sub. Fin. M. libri, koga je i obznanio nasuprot tom istom bogohulstvu. Takođe Vigil. Taps. Lib. I, na kraju.

ἀπόστολος, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ἄνθρωπον
ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ Μαρίας τῆς παρθέ-
νου, δι' ὃ πέπονθεν. τὸ δὲ κεφάλαιον πάσης τ
πίστεως καὶ ἡ βεβαιότης ἐστίν, ἵνα βίας ἀεὶ φυ-
λάττηται, καθὼς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βα-
πτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἀκέραιος δὲ καὶ τέ-
λειός ἐστιν ὁ ἀριθμὸς τῆς τριάδος. οὐδὲ παρά-
κλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δι' υἱοῦ ἀποσταλὲν
ἦλθεν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ἵνα τοὺς ἀπο-
στόλους, καὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας ἁγιάσῃ καὶ
ἀναδείξῃ.

Godina 355:
Papa Liberije se žali na postupke imperatora Konstancija i njegovih zastupnika Valensa iz Murse i Prevalitanca Ursacija[21]

PAPA LIBERIJE

RIJEČI PAPE LIBERIJA ([22])
uškopljeniku Euzebiju, kada ga je ovaj podsticao da se pokori caru optužujući Atanasija.
(Godine 355)

Ko, molim te, može da učini to (što nagovaraš) protiv Atanasija? Jer, pošto njega nije samo jedan sabor, već i drugi, sazvan iz cijelog svijeta, s pravom proglasio čistim i nevinim, a Rimski ([23]) sabor s mirim otpustio, zbog čega, onda, možemo da ga osuđujemo? Ili, ko će nas opravdati ako smo njega prisutnog primili u crkvenu zajednicu, a sada ga, kada je odsutan, odbacujemo s prezrenjem? Nije to prema crkvenim kanonima, niti smo ikada takvu tradiciju primili od otaca koji su je i sami primili od blaženog i uzvišenog apostola Petra. No, ako je car naklonjen crkvenom miru, pa naređuje da se opozove sve što je kod nas napisano u korist Atanasija, onda neka se, isto tako, opozove sve što su učinili oni koji su bili protiv Atanasija, i, napokon, neka se sazove crkveni sabor daleko od carske palate, na kome se ne bi pojavio niti car, niti komes, niti prijetio sudija, već bi bilo dovoljno samo strahopoštovanje Boga sa odredbom apostola, kako bi se što prije crkvena vjera služila na onaj način koji su ustanovili naši oci na Nikejskom saboru. Treba da se istjeraju pristalice arijanske izopačenosti i da se donese presuda da se odbace presude Atanasiju ili bilo kom drugom, svakako i od onih sa kojima su optuženi, pa da mirno i sigurno dalje žive. Naime, niti je pristojno da se na saboru nabrajaju oni koji su vjerom opaki, niti dolikuje da se o nekoj drugoj stvari vrši prije ispitivanja vjere. Već, prije svega, treba da se sasvim odstrani neslaganje oko vjere, pa zatim da se uklanjaju druge poteškoće. Tako, naš Gospodar Isus Hristos nije izliječio bolesne prije nego što su pokazali i riječima dokazali kakvu vjeru nose u sebi. To što smo od otaca naučili, to se caru otporučuje, jer to koristi i njegovom jačanju i jačanju Crkve. Da se ne slušaju Ursacije i Valens, jer kao što su se pokajali o djelima koje su prethodno učinili, tako što god sada da kažu uopšte ne treba da im se vjeruje. ([24])

---

[21] *Patrologia latina, vol. 8, p. 1537*.

[22] Ove riječi koje potiču iz neke epistole i koje, baš kao i te, otkrivaju Liberijevo mišljenje i stanovište, odlučili smo da prenesemo na ovom mjestu. Iz istog razloga smo niže dodali i Liberijev dijalog sa Konstancijem. Naime, odmah pošto su Liberijevi i ostali konfesori u Mediolanu bili prognani, Konstancije, nadajući se da će sva Liberijeva djela što prije priskrbiti sebi, poslao je sa pismom i darovima nekog uškopljenika po imenu Euzebije, da se sa darovima ulaguje, a pismom prijeti. On, pošto je došao u Rim, najprije je poručio Liberiju da se suprotstavi Atanasiju i da opšti sa arijanima, jer to, naime, želi car, a i naređuje da se to učini, pa tada *pružívši darove i dotakavši Liberijevu ruku, rekao mu je da se pokori caru i prihvati ovo*, a riječi koje je Liberije dao u odgovor uškopljeniku, iz epistole Atanasija solitarima ili iz istorije arijana za monahe, n. 36, iznosimo ovdje.

[23] Koji je, svakako, održan godine 342. pod Julijem, u prisustvu pedeset episkopa. Slijedio je Sardički, godine 347, sazvan iz cijelog svijeta. Poslije njega je uslijedio Jerusalimski, godine 349, koji je isto tako proglasio Atanasija nedužnim. Atanasije je napisao spise o ova tri sabora, Apology. Cont. Arian. n. 21, 37 i 57, l. I, p. 365. Nema sumnje da barem dva prethodna Liberije pominje ovdje.

[24] Atanasije dodaje da je taj evnuh, razljućen ovim riječima, zaboravivši se da stoji pred episkopom, teško se zaklinjući, otišao sa darovima, i onda se dogodilo nešto od čega se hrišćani zgražavaju. Oponašajući Saulijevo kršenje vjere, postavio je te darove u hramu apostola Petra. Kada je to saznao Liberije veoma se naljutio na čuvara mjesta i zato što nije spriječio tog čovjeka i zato što su se sami darovi prikazali kao nedopuštena žrtva.

LIBERII PAPÆ DICTA (5)

AD EUSEBIUM SPADONEM, DUM IPSUM, UT IN ATHANASIUM SUBSCRIBENS IMPERATORI OBTEMPERARET, HORTABATUR.

(Anno 355.)

Qui, quæso, adversus Athanasium id fieri possit (quod suades)? Nam quem non una solum, sed et altera synodus ex toto orbe coacta purum innoxiumque jure declaravit, quemque Romana (6) synodus cum pace dimisit, quo pacto damnare possumus? Aut quis nos probaturus est, si quem præsentem dileximus,

Πῶς οἷόν τε τοῦτο γενέσθαι κατὰ Ἀθανασίου; ὃν γὰρ οὐ μόνον μία, ἀλλὰ καὶ δευτέρα σύνοδος πανταχόθεν συναχθεῖσα καλῶς ἐκαθάρισε, καὶ ἡ Ῥωμαίων δὲ ἐκκλησία μετ' εἰρήνης ἀπέλυσε, πῶς δυνάμεθα κατακρῖναι; ἢ τίς ἡμᾶς ἀποδέξεται, εἰ ὃν παρόντα ἠγαπήσαμεν, καὶ εἴχομεν τῇ κοινωνίᾳ, τοῦτον ἐὰν ἀποστραφῶμεν ἀπόντα; οὐκ ἔστιν

bium tum ad reliquos episcopos exsules, Dionysium et alios omnes, datam in codice Vaticano legi testatur. Optandum erat ut propria exemplaris verba exscripsisset. Nam vereor ut non aliud præ se ferat hic codex, quam quod apud Hilarium, *Liberius antequam ad exilium iret, hanc uniformem epistolam confessoribus scripsit, id est, Eusebio, Dionysio et Lucifero in exilio constitutis.* Cujus inscriptionis litteræ si hæreamus, non *ad confessores omnes diversis in locis exsulantes encyclica*, ut scribit Baronius, sed ad unos Eusebium, Dionysium et Luciferum *uniformis*, seu tribus unius formæ exemplis, quod postea dictum est *a pari*, conscripta est. Aliquando quidem probabile existimaram, eamdem et ad Pancratium presbyterum et Hilarium diaconum missam esse : at cum in epistola eos alloquatur quos in principio *acceptissimos in Domino sacerdotes*, subinde *sanctos sacerdotes*, et in fine *dominos fratres* appellat; cumque episcopum atque in primis Romanum minime deceat, proprios clericos honorificis hisce titulis compellare, veri videtur similius singularem epistolam Pancratio atque Hilario ut filiis a Liberio scriptam esse. In tabulis ecclesiæ Vercellensis propria Eusebio servata est inscriptio in hunc modum, *Liberius episcopus dilectissimo fratri Eusebio :* sed in epistolæ serie nihil immutatum.

(1) Ita Baron. At ms. Pith. *acceptissimos sacerdotes.* Apud Ferrer., *acceptissimos Deo sacerdotes.*

(2) Apud Ferrer. *quod qui in persecutione coronati sunt, solius persecutoris fructus gladio.* In tribus hisce postremis verbis concinit et ms. Pith. Baronius vero præfert, *quod qui...solius persecutionis cruentos gladios.* Retinendum *persecutoris*, cui opponantur *fratres falsi*, a quibus persecutionem sustinere ut gravius est, ita et de ipsis triumphare gloriosius esse Liberius ducit.

(3) Baron. *congregatione*, rejecto in marg. *congressione*, quod præferunt alii libri, et quidem concinnius.

(4) Clausulæ istius loco hæc apud Ferrerium legitur : *Deus te incolumem custodiat, domine frater charissime. Item ipse et mei memor esse digneris.* Ibi nempe hæc epistola ut uni Eusebio inscripta exhibetur.

(5) His dictis, utpote quæ ejusdem generis, cujus epistolæ sunt, quæque Liberii animum atque sententiam non secus atque illæ patefaciunt, locum hic dandum esse duximus. Eamdem ob causam et Liberii cum Constantio dialogum infra subjiciemus. Nempe statim ut Liberii legati cæterique confessores Mediolano in locum exilii profecti sunt, Constantius sperans se Liberii opera quamprimum omnes sibi conciliaturum, cum litteris et muneribus spadonem quemdam Eusebium nomine destinavit, ut blandiretur donis, litteris vero minaretur. Is Romam profectus, primum Liberio auctor erat, ut contra Athanasium subscriberet, cumque Arianis communicaret, id enim imperatorem velle, id ut faceret jubere : tum *ostensis muneribus, manusque Liberii contrectans aiebat, imperatori obtempera, et hæc accipe.* Quæ quidem spadonis verba secuta est Liberii responsio, quam ex Athanasii epistola ad solitarios, seu historia Arianorum ad monachos, n. 36, hic exhibemus.

(6) Quæ scilicet anno 342 sub Julio habita est quinquaginta constans episcopis. Secuta est anno 347 Sardicensis ex toto orbe congregata. Hanc excepit anno 349, Jerosolymitana, quæ Athanasium pariter insontem declaravit. Trium illarum synodorum litteras Athanasius apolog. cont. Arian. n. 21, 37 et 57, t. 1, p. 365, exscripsit. Nec dubium quin saltem duas priores Liberius hic commemoret.

οὗτος ἐκκλησιαστικὸς κανών, οὔτε τοιαύτην πώποτε παράδοσιν ἔσχομεν παρὰ τῶν πατέρων, τῶν καὶ αὐτῶν παραλαβόντων παρὰ τοῦ μακαρίου καὶ μεγάλου ἀποστόλου Πέτρου. ἀλλ' εἴπερ ἄρα μέλει τῷ βασιλεῖ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, εἰ κελεύει λυθῆναι τὰ παρ' ἡμῖν περὶ Ἀθανασίου γραφέντα, λυέσθω καὶ τὰ παρ' ἐκείνων κατ' αὐτοῦ γενόμενα, λυέσθω δὲ καὶ τὰ κατὰ πάντων· καὶ γενέσθω λοιπὸν ἐκκλησιαστικὴ σύνοδος μακρὰ τοῦ παλατίου, ἐν ᾗ βασιλεὺς οὐ παρέστιν, οὐ κόμης παραγίνεται, οὐ δικαστὴς ἀπειλεῖ, ἀλλὰ μόνον ὁ τοῦ θεοῦ φόβος ἀρκεῖ, καὶ ἡ τῶν ἀποστόλων διάταξις· ἵν' οὕτως προηγουμένως, ἡ μὲν ἐκκλησιαστικὴ πίστις σώζηται, καθὼς οἱ πατέρες ὥρισαν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ. οἱ δὲ τὰ Ἀρείου φρονοῦντες ἐκβάλλωνται, καὶ ἡ αἵρεσις αὐτῶν ἀναθεματισθῇ· καὶ τότε λοιπὸν κρίσεως γενομένης περὶ ὧν Ἀθανάσιος, καὶ εἴ τίς ἕτερος ἐγκαλεῖται, καὶ περὶ ὧν ἐγκελεύονται καὶ αὐτοὶ οἱ μὲν ὑπεύθυνοι ἐκβάλλωνται, οἱ δὲ καθαροὶ παῤῥησίαν ἔχωσιν. οὐ γὰρ οἷόν τε συνόδῳ συναριθμηθῆναι τοὺς περὶ πίστιν ἀσεβοῦντας· οὐδὲ πρέπει προκρίνεσθαι πράγματος ἐξέτασιν, τῆς περὶ πίστεως ἐξετάσεως. χρὴ γὰρ πρῶτον πᾶσαν περὶ τῆς πίστεως διαφωνίαν ἐκκόπτεσθαι· καὶ τότε τὴν περὶ τῶν πραγμάτων ἔρευναν ποιεῖσθαι. καὶ γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς οὐ πρότερον ἐθεράπευε τοὺς πάσχοντας, πρὶν ἂν δείξωσι καὶ εἴπωσιν ὁποίαν πίστιν εἶχον εἰς αὐτόν. ταῦτα παρὰ τῶν πατέρων ἐμάθομεν, ταῦτα ἀπάγγελον τῷ βασιλεῖ· ταῦτα γὰρ καὶ αὐτῷ συμφέρει, καὶ τὴν ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. μὴ ἀκουέτω (Forte, ἀκουέσθω) καὶ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης· καὶ γὰρ ἐν τοῖς προτέροις μετενόησαν, καὶ νῦν λέγοντες, οὐκ εἰσὶ πιστοί.

A et ad communionem admisimus, absentem aversemur? Non est illud ecclesiastici canonis, nec talem unquam accepimus a patribus, qui et ipsi a beato et magno apostolo Petro acceperunt, traditionem. Sed si imperator ecclesiasticæ pacis est studiosus, si jubet abrogari quæ apud nos pro Athanasio scripta sunt; abrogentur pariter quæcumque ab illis adversus eum gesta fuerint, abrogentur et quæ adversus omnes sunt acta: ac demum ecclesiastica synodus procul palatio cogatur, ubi nec imperator compareat, nec comes accedat, nec judex comminetur; sed tantum Dei timor sufficiat cum apostolorum constitutione, ut cum primis ecclesiastica fides eo modo servetur, quo a patribus in Nicæna synodo definita est. Ejiciantur arianæ pravitatis sectatores, eorumque hæresis anathemate damnetur: ac tum demum de criminibus quæ B Athanasio vel alii cuipiam inferuntur, nec non de iis quibus accusantur illi, judicio facto, expellantur rei, et innoxii cum fiducia et securitate degant. Neque enim fas est synodo eos annumerari, qui fide impii sunt: neque alterius cujusque negotii inquisitionem inquisitioni fidei anteferri convenit. Primum quippe omnis de fide dissensio abscidenda: ac deinde excutienda alia negotia. Nam Dominus noster Jesus Christus ægrotos non prius curavit, quam ostenderent verbisque declararent quam erga se haberent fidem. Hæc a patribus didicimus, hæc imperatori renuntia: ei enim et Ecclesiæ ædificationi hæc conducunt. Ne audiantur Ursacius et Valens: qui cum de rebus a se ante gestis pœnitentiam egerint, quidvis nunc dicant, C minime fide digni sunt (1).

Danubius F.
Vindobona
Laureacum
Carnuntum
Aquincum
Arrabona
Savaria
Noreia
Virunum
Poetovio
Pelso L.
Altinum
Celeia
Aemona
Dravus F.
Siscia
Tergeste
Servitium
Sirmium
Savus F.
Istria
Pola
PANNONIA
ILLYRICUM

Godine 355:
Dijalog([25]) pape Liberija i cara Konstancija, održan tri dana prije nego što je Liberije upućen u progonstvo[26]

I. *Nepravedna je bila kako presuda, tako i optužba o kažnjavanju Atanasija.* - Car Konstancije je rekao:"Budući da si i hrišćanin i episkop našeg civitata, odlučio sam da te pozovem i opomenem, da zbog opake mahnitosti odbaciš zajednicu bezbožnog Atanasija. Naime, cijeli svijet je smatrao da je to pravedno i saborskom odlukom bio je odstranjen iz crkvene zajednice." Episkop Liberije je rekao: "O care, crkvene presude treba da se donose sa najvećom pravednošću. Zato, ako je milo tvojoj pobožnosti, naredi da se oformi sud, pa ako se zaključi da Atanasije treba da se osudi, onda prema propisu crkvenog reda neka se donese presuda o njemu. Jer, ne možemo mi da osudimo čovjeka kome nijesmo sudili ([27])." Car Konstancije je rekao: "Cijeli svijet je presudio o njegovoj bezbožnosti, a isto tako i da se od samog početka izrugivao." Episkop Liberije je rekao:"Svi oni koji su odobrili presudu, sami nijesu vidjeli ([28]), da su djela učinjena, već su je odobrili zbog slavoljublja i straha i da ih ti ne bi prezreo." Car je rekao: "Zbog kakvog slavoljublja, kakvog straha, kakvog prezrenja?" Liberije je odgovorio: "Oni koji ne poštuju slavu Božju, koji više vole tvoje darove i koji sami njega nijesu vidjeli, osudili su ga bez ikakvog prethodnog suđenja, što je nesvojstveno hrišćanima."

II. *Atanasije je bio osuđen u odsustvu.* - Car je rekao: "I sada, na saboru u Tiru, bilo mu je suđeno i svi episkopi iz svijeta su ga osudili." Liberije je rekao:"Nikada do sada njemu nije suđeno. Jer koliko god njih da se skupi da sude Atanasiju, oni su ga bezrazložno osudili tek poslije njegovog odlaska." Evnuh Euzebije je rekao: "Na Nikejskom saboru se pokazalo da se otuđio od katoličke vjere ([29])." Liberije je rekao: "Samo su petorica([30]) sudili od onih koji su sa Ishirom doplovili u Mareotu, a koji su, baš, bili poslani, da bi dokazali djela protiv njega. Od njih koji su tada bili poslani, dvojica su su se preselila iz ove svjetlosti, i to Teogonije i Teodor, dok su ostala još trojica koji još uvijek opstoje, naravno Maris, Valens i Ursacije. U

[25] Pošto evnuh Euzebije nije ništa postigao kod Liberija, uskoro je car poslao pismo prefektu u Rim, da Liberija, kada ga tajno makne iz grada, pošalje njemu. Konstancijevo naređenje, kako potvrđuje Amijan Marcelin, lib. XV, izvršio je Leontije, za koga se navodi da je službu prefekta grada započeo godine 355, 6. jula. Otkako je Liberije poslan u Mediolanum, ili kako kaže Atanasije, Hist. Arian. ad monachos n. 39, *odvučen*, imao je 355. godine sledeći usmeni dijalog sa carem. Opisujući ga, Teodoretus, lib. II hist eccl., c. 16., cap. 15, navodi ovo. *Svakako, već zbog istine, trebalo je da se odvažnost i čuveni razgovori slavnog Liberija koje je vodio sa Konstancijem, ostave pismeno zabilježeni. Opisali su ih, naime, sveti ljudi koji su pogodni da marljivo podstiču i pobuđuju revnost u božanskim pitanjima.*

[26] *Patrologia latina, vol. 8, p. 1559.*

[27] Koji ponavljaju ono što Julije piše u epist. I, n. 22, što je ustaljeni običaj, da ako neki episkop bude osumnjičen u Aleksandrijskom gradu, najprije treba da se piše Rimskoj crkvi, pa zatim da se odlučuje šta je pravo, a Liberije i ovdje i niže, gdje ponavlja razlog zašto ne treba da se osuđuje Atanasije, obraća pažnju na to da su ovaj običaj poštovali. Možda jednostavno papa ovdje kaže da Atanasije nije bio osuđen, pošto do sada nije donijeta nikakva legitimna presuda.

[28] Ne samo da ih nijesu vidjeli oni koji su u Mediolanu prihvatili da se osudi Atanasije, već i oni koji su ga u Tiru osudili, a kojima se Julije, epist. I, n. 9, ovako obraća: *Ako ste u vašim dopisima (protiv Atanasija) tražili da se iznese istina, onda dolikuje da se i onima koji su pisali u njegovu korist ne osporava istina, najviše zbog toga što vi pišete o onima, čija su djela daleko od vas,"* itd.

[29] Nije li Liberije bezrazložno dozvolio, kako stoji niže, da neodgovarajućom interpelacijom odgovori protiv Epikteta onima koji raspravljaju o vjeri, ne bojeći se da pruži dokaz o odsutnosti te trojice.

[30] Ako nije greška u epistoli kod Atanasija o Aleksandrijskom saboru, apolog. Cont. Arian., n.14, treba reći da su ga osudila šestorica, od kojih je niže dodat Macedonius. No, niko od onih koji su ga osudili na Sardičkom saboru nije poimenice pomenut.

DIALOGUS (2)

LIBERII EPISCOPI ROMANI ET CONSTANTII IMPERATORIS, TRIDUO ANTEQUAM LIBERIUS IN EXILIUM DEPORTARETUR HABITUS.

(Anno 355.)

Α'. Κωνστάντιος ὁ βασιλεὺς εἶπεν· Ἡμεῖς καὶ διὰ τὸν χριστιανόν σε, καὶ ἐπίσκοπον τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἄξιον ἐκρίναμεν, καὶ τοῦτο μεταστειλόμενοι παραινοῦμέν σοι, τῆς ἀπορρήτου ἀπονοίας τοῦ ἀνοσίου Ἀθανασίου τὴν κοινωνίαν ἀρνήσασθαι. Τοῦτο γὰρ ἡ οἰκουμένη εὖ ἔχειν ἐδοκίμασε, συνόδου τε ψηφίσματι ἀλλότριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἔκρινε. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπε· Βασιλεῦ, τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρίματα μετὰ πολλῆς δικαιοκρισίας γίνεσθαι ὀφείλει. διόπερ εἴ σου δοκεῖ τῇ εὐσεβείᾳ, κριτήριον συσταθῆναι κέλευσον· καὶ εἰ ὀφθείη Ἀθανάσιος ἄξιος καταδίκης, τότε κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τύπον, ἐξενεχθήσεται ἡ κατ' αὐτοῦ ψῆφος. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε καταψηφίσασθαι ἀνδρὸς, ὃν οὐκ ἐκρίναμεν.

I. *Iniqua fuit tum sententia tum subscriptio Athanasium damnantium.*—Constantinus imperator dixit : « Nos, quoniam et Christianus es, et episcopus nostræ civitatis, ideirco te evocandum duximus, et admonendum, ut nefariæ dementiæ impii Athanasii communionem abjicias. Id enim æquum esse orbis terrarum censuit, eumque ab ecclesiastica communione alienum esse synodali sententia decrevit. » Liberius episcopus dixit : « Judicia ecclesiastica, o imperator, summa cum æquitate fieri debent. Quare si placet pietati tuæ, judicium constitui jube : et siquidem Athanasius condemnatione dignus videbitur, tunc secundum ecclesiastici ordinis formam in il-

(1) Addit Athanasius, eunuchum his verbis indignatum, obliumque se coram episcopo stare, graviter interminatum cum donis abiisse, tum rem perpetrasse quæ a christianis abhorreat; Saulis quippe prævaricationem imitatum, dona illa in martyrio Petri apostoli apposuisse : Liberium vero re comperta, graviter succensuisse adversus loci custodem, quod non prohibuisset hominem, et ipsa dona velut illicitum sacrificium projecisse.

(2) Cum nihil profecisset apud Liberium Eusebius eunuchus, mox Imperator Romam litteras ad Præfectum misit, ut Liberium urbe subductum ad se transmitteret. Mandatum Constantii, ut Ammianus Marcellinus, lib. xv, auctor est, perfecit Leontius, qui præfecti Urbis munus anno 355, Julii 6, iniisse dicitur. Liberius vero Mediolanum missus, seu, ut loquitur Athanasius, hist. Arian. ad Monachos n. 39, *tractus*, sequentem cum imperatore dialogum anno 355, labente habuit. Hunc Theodoretus, lib. II hist. eccl., c. 16, descripturus, cap. 15 ita præfatur. *Jam vero celeberrimi Liberii pro veritate fiducium et admirabiles sermones, quos coram Constantio habuit, scripto mandare libet. Descripti sunt enim a piis viris, ut idonei qui stimulent et excitent ad æmulationem rerum divinarum studiosos.*

Sardici je bila donijeta odluka o toj stvari suprotno onima koji su bili poslani. Oni su, poslije, na saboru ([31]) dostavili proglase kojima su tražili oproštenje zbog klevete koju su jednostrano učinili u Mareoti protiv Atanasija. Te proglase imamo sada u rukama. Kome od njih, care, treba sada da vjerujemo i s kime treba da razgovaramo? Sa onima koji su prethodno osudili Atanasija i odmah poslije toga tražili oproštenje, ili sa onima koji su nedavno optužili te iste (u Sardici)?" Episkop Epiktet Kontumcelenski je rekao: "O care, nije sada Liberije izgovorio ove riječi zbog vjere ili zbog odbrane od crkvenih sudija, već da bi sebe u odnosu na cara uzvisio kod rimskih senatora."

III. *Kakvim dogovorom Liberije želi osnovu crkvenog mira.* - Car je rekao Liberiju: "Koliki dio svijeta ti sam predstavljaš, pa da jedini nastojiš da se pomogne bezbožnom čovjeku, i da uništavaš mir cijelog svijeta i neba?" Liberije je rekao: "Iako sam sam, time se ne umanjuje pouzdanje u vjeru, kao što su se nekada skupila samo trojica koji su se suprotstavili kraljevom naređenju." Evnuh Euzebije je rekao: "Ti našeg cara uspoređuješ sa Nabukodonosorom?" Liberije je rekao: "Nikako, no ti nepromišljeno okrivljuješ čovjeka kome nijesmo sudili. Ja, pak, tražim da se najprije iznese glavno okrivljenje koje bi se zasnivalo na iskazanoj vjeri u Nikeji, pa zatim, otkako se pozovu natrag naša braća koja su u izgnanstvu i vrate se u svoje stolice, i ako se oni koji uzrokuju nemir u crkvama slože da se suoče sa apostolskom vjerom, onda da se svi skupimo u Aleksandriji, gdje bi u prisustvu optuženog, tužitelja i njihovih zastupnika, otkako se razgledaju njihovi razlozi, donijeli zajedničku presudu." Episkop Epiktet je rekao: "No, ne može svaki episkop da podmiri javni prevoz." Liberije je odgovorio: "Crkvene potrebe nijesu smetnja javnom prevozu. Naime, crkve lako mogu na svoj trošak da prevezu svoje episkope do mora."

IV. *Ne treba da se optužuje onaj ko je odsutan. Ne dolikuje episkopu da princepsova lična neprijateljstva preuzima na sebe.* - Car je rekao: "Kakav god način da se prihvati, nju više ne mogu da ukinu, jer je vrijednija presuda mnoštva episkopa. Ti si jedini koji gajiš prijateljstvo sa tim bezbožnikom." Liberije je rekao: "Nikada nijesmo čuli, care, da je sudija osudio odsutnog krivca zbog bezbožništva, kao da sa njim ima lična neprijateljstva." Car je rekao: "Baš sve je on u zajednici povrijedio spletkarenjem, no, ipak, nikoga kao mene, jer nezadovoljan smrću mog starijeg brata, blaženo upokojenog Konstanta, nikada nije prestao da podstiče neprijateljstva prema nama ([32]), premda smo mi milosiovo podnijeli napad podstrekača i podstrekivanog. Zato, do nijedne pobjede mi nije toliko stalo, čak ni do one koje sam stekao nad Magnecijem i Silvanom, koliko do toga da se ovaj zločinac odstrani iz crkvene vlasti." Liberije je rekao: "Ne želim, care, da se tvoja neprijateljstva sprovode preko episkopa. Jer ruke crkvenih ljudi treba da budu posvećene blagosiljanju i posvećivanju. Zato naredi, ako želiš, da se episkopi vrate u svoje stolice i ako se pokaže da se slažu sa onim koji pazi na ranije usvojenu nikejsku vjeru, onda sakupljeni na jednom mjestu neka se pobrinu o miru svijeta, a ne da se dokazuje kako je kriv čovjek koji ništa nije zgriješio." Car je rekao: "Jednostavno je to što se traži od tebe. Želim, naime, da se vratiš u Rim, gdje ćeš prigrliti crkvenu zajednicu. Zato, prikloni se milosti, potpiši se i vrati se u Rim." Liberije je odgovorio: "Već sam se oprostio sa braćom koji su u Rimu. Jer važniji su crkveni zakoni od domicila u Rimu." Car je rekao: "Imaš rok od tri dana da odlučiš da li ćeš prihvatiti da se vratiš u

[31] Održan kod samog grada Mediolana, kako kažu sami Valens i Ursacije u epist. VII Juliju.

[32] Ovu klevetu je Atanasije u apolog. ad Constantium u potpunosti odbacio i nastojao je da se od nje opravda, n. 3, na ovaj način: *Ispruženom rukom, kako sam od Apostola naučio, pozivam Boga za svjedoka moje duše i kako u pričama kraljeva stoji napisano, svjedok je Gospodar, svjedok i Hristos njegov (što molim da i meni dozvoliš da kažem) da nikada o tvojoj pobožnosti ni najmanje loše nijesam govorio kod tvog brata, u blaženoj uspomeni prepodobnog, uzvišenog Konstanta, niti njega, kako isti spletkare, podbadao protiv tebe.*

lum sententia proferetur. Neque enim a nobis condemnari potest vir, quem non judicavimus (1). » Constantius imperator dixit : « Totus terrarum orbis de ejus impietate sententiam tulit ; et perinde atque ab initio tempori illudit. » Liberius episcopus dixit : « Quicumque subscripserunt, res gestas ipsi non (2) viderunt : sed propter gloriam ac metum, neve abs te ignominia afficerentur, subscripserunt. » Imperator dixit : « Quænam est gloria, quis metus, quæ ignominia ? » Liberius respondit : « Quicumque non diligunt gloriam Dei, ii tua munera anteponentes, eum quem ipsi non viderant, nullo judicio prævio condemnarunt; quod alienum est a christianis. »

A Κωνστάντιος ὁ βασιλεὺς εἶπε· Πᾶσα ἡ οἰκουμένη κατεψηφίσατο περὶ τῆς ἀνοσιότητος αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς τὸν καιρὸν διαπαίζει. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὅσοι ὑπέγραψαν, οὐκ αὐτόπται τῶν γεγενημένων ἦσαν, ἀλλὰ διὰ δόξαν, καὶ φόβον, καὶ ἀτιμίαν τὴν παρὰ σοῦ ὁ Βασιλεύς· Τί ἐστι δόξα καὶ φόβος, καὶ ἀτιμία; Λιβέριος· Ὅσοι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀγαπῶσι, τὰς παρὰ σοῦ μᾶλλον δωρεὰς προτιμήσαντες, ὃν μὴ ταῖς ὄψεσιν εἶδον, οὐ κρίναντες κατεδίκασαν· ὅπερ ἐστὶν ἀλλότριον χριστιανῶν.

II. *Athanasius absens judicatus est.* — Imperator dixit : « Atque præsens judicatus est in concilio Tyri et omnes orbis terræ episcopi eum in concilio damnarunt. » Liberius dixit : « Nunquam ille præsens judicatus est. Quotquot enim tunc congregati Athanasium damnarunt, post illius e judicio discessum, absque ratione eum condemnarunt. » Eusebius eunuchus dixit : « In concilio Nicæno alienus a catholica fide (3) demonstratus est. » Liberius dixit : « Quinque (4) soli judicarunt ex iis qui cum Ischyra navigarunt in Mareotem : quos quidem illi miserant, ut adversus accusatum acta conficerent. Ex iis qui tunc missi fuerant, ex hac luce migrarunt duo, Theognius scilicet et Theodorus : tres autem reliqui adhuc superstites sunt, nempe Maris, Valens et Ursacius. Contra hos, qui missi erant, Sardicæ eam ob rem lata est sententia. Qui postea in synodo (5) libellos obtulerunt, veniam poscentes ob acta quæ per calumniam una duntaxat parte præsente adversus Athanasium in Mareote fecerant. Quos quidem libellos nunc in manibus habemus. Utris horum assentiri et communicare debemus, imperator? hisne qui cum prius condemnassent Athanasium, postea veniam petierent; an illis qui nuper istos condemnarunt (Sardicæ) ? » Epictetus episcopus (Centumcellensis) dixit : « Non fidei causa, nec pro defensione judiciorum ecclesiasticorum Liberius hodie verba facit, o imperator, sed ut apud Romanos senatores glorietur, imperatorem a se esse superatum. »

B Β'. Ὁ Βασιλεύς· Καίτοι κέκριται κατὰ πρόσωπον ἐν τῇ γενομένῃ συνόδῳ ἐν Τύρῳ, καὶ ἐν τῇ συνόδῳ κατεψηφίσαντο πάντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκουμένης. Λιβέριος· Οὐδέποτε κατὰ πρόσωπον κέκριται ὁ ἄνθρωπος. ὅσοι γὰρ τότε συνελθόντες κατεψηφίσαντο αὐτοῦ, ἀναχωρήσαντος Ἀθανασίου ἐκ τοῦ κριτηρίου, κατεψηφίσαντο ἀλόγως. Εὐσέβιος ὁ εὐνοῦχος εἶπεν· Ἐν τῇ συνόδῳ κατὰ Νίκαιαν ἀλλότριος ἀπεδείχθη τῆς καθολικῆς πίστεως. Λιβέριος· Πέντε μόνοι ἔκριναν τῶν συμπλευσάντων αὐτῷ ἐν τῷ Μαρεώτῃ, οὓς ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ ἐγκαλουμένου συστήσασθαι κατ' αὐτοῦ ὑπομνήματα. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀποσταλέντων, οἱ δύο τεθνήκασι, Θεόγνιος καὶ Θεόδωρος· οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ζῶσι, τουτέστι Μάρης καὶ Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος. ἀπὸ τούτων τῶν ἀποσταλέντων κατὰ Σαρδικὴν τοῦ πράγματος τούτου ἕνεκα συνεκροτεῖτο ψῆφος· οἱ ἐν τῇ συνόδῳ βιβλία ἐπιδεδώκασι, συγγνώμην αἰτοῦντες, ἐφ' οἷς ἐν τῷ Μαρεώτῃ κατὰ συκοφαντίαν ἐκ μονομεροῦς συνεσθήκαντο κατὰ Ἀθανασίου ὑπομνήματα. ἅ τινα βιβλία αὐτῶν νῦν ἔχομεν μετὰ χεῖρας· τίνι τούτων δεῖ πείθεσθαι ἡμᾶς, Βασιλεῦ, κοινωνεῖν; τοῖς πρότερον καταψηφισαμένοις, καὶ ἐν δευτέρου συγγνώμην αἰτήσασιν, ἢ τοῖς νῦν τούτων καταψηφισαμένοις; Ἐπίκτητος ἐπίσκοπος εἶπε· Βασιλεῦ, οὐ πίστεως ἕνεκεν σήμερον, οὐδὲ κριμάτων ἐκκλησιαστικῶν ἀντιποιούμενος Λιβέριος τὸν λόγον ποιεῖται, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἐν Ῥώμῃ συγκλητικοῖς καυχήσηται, ὡς συλλογισάμενος τὸν βασιλέα.

III. *Quo pacto Liberius Ecclesiæ paci consultum velit.*— Imperator Liberio dixit : « Quota pars es orbis terrarum, ut tu solus homini impio suffragari velis, et orbis ac mundi totius pacem dissolvas? » Liberius dixit :

C

D Γ'. Ὁ Βασιλεὺς εἶπε Λιβερίῳ· Πόστον εἶ μέρος τῆς οἰκουμένης, ὅτι σὺ μόνος συναίρῃ ἀνθρώπῳ ἀνοσίῳ, καὶ τῆς οἰκουμένης τὴν εἰρήνην καὶ ὅλου τοῦ κόσμου λύεις; Λιβέριος· Οὐ διὰ τὸ εἶναί με μόνον, ὁ τῆς πίστεως ἐλατ-

(1) Qui recolent quod Julius epist. I, n. 22 scribit, hanc scilicet esse consuetudinem, ut si quid suspicionis in Alexandrinæ urbis episcopum cadat, primum ad Romanam ecclesiam scribatur, ac deinde quod justum est decernatur, et hic Liberium, et infra, ubi eamdem non condemnandi Athanasii causam repetit, ad eam consuetudinem respicere suspicabuntur. Forte etiam hic papa simpliciter non judicatum ait Athanasium, quia nullo hactenus legitimo judicio fuerat condemnatus.

(2) Non solum non viderunt qui Mediolani in Athanasium subscripserunt, sed ne ii quidem qui Tyri eum condemnarunt : quos Julius epist. I, n. 9, sic alloquitur : *Si vestris litteris* (contra Athanasium) *fidem haberi postulatis, consentaneum est et iis qui pro illo scripserunt fidem non abnegare : maxime quia vos de iis quæ procul a vobis gesta sint scribitis*, etc.

(3) Liberius ad absurdam adeo interpellationem, ut et infra ad alteram Epicteti non absimilem respondere dedignatus eis qui de religione disputant, temporis in tricis supervacaneis non terendi exemplum præbuit.

(4) Si nullum est mendum in Alexandrinæ synodi epistola apud Athanasium apolog. cont. Arian., n. 13, sex judicasse dicendi sunt, atque infra nominatis est addendus Macedonius. Sed neque is inter eos, qui in Sardicensi synodo nominatim damnantur, recensetur.

(5) Apud ipsam urbem Mediolanum habita, ut ipsi Valens et Ursacius epist. VII ad Julium declarant.

Rim, ili odlučiš da želiš da budeš poslan na drugo mjesto." Liberije je odgovorio: "Rok od tri dana ili tri mjeseca ne mijenja moju odluku: pošalji me gdje želiš."

V. *Vratio je novac koji mu je bio poslan*. - Poslije dva dana otkako je pozvao Liberija i ovaj se nije odrekao svog stava, naredio je da se pošalje u Beroe, grad u Trakiji. A kada se Liberije udaljio, car mu je poslao pedeset solida za potrebne troškove. Liberije je odgovorio onome koji mu ih je donio: "Odlazi i vrati ih caru. Oni su mu potrebni da ih podijeli svojim vojnicima. No, ako mu nijesu potrebni za njih, neka ih da Auksentiju i Epiktetu, njima su svakako potrebni." Zatim, pošto od njih nije želio da ih primi, evnuh Euzebije donio mu je druge. Njemu je Liberije rekao: "Učinio si crkve u svijetu praznim i opustelim, a meni kao zločincu pružaš milostinju. Odlazi i prije svega budi hrišćanin ([33])."

[33] Teodoretus ovome dodaje: *I udaljen je poslije tri dana, a da nije ništa primio*.

τοῦται λόγος· καὶ γὰρ κατὰ τὸ παλαιὸν, τρεῖς μόνοι εὑρίσκονται ἀντιστάντες προστάξει. Εὐσέβιος εὐνοῦχος εἶπε· Τὸν Βασιλέα ἡμῶν Ναβουχοδονόσορ ἐποίησας; Λιβέριος εἶπεν· Οὐχί, ἀλλ' οὕτως ἀλόγως καταδικάζεις ἄνθρωπον, ὃν οὐκ ἐκρίναμεν. ἀλλὰ κἀγὼ ἀξιῶ πρότερον οἰκουμενικὴν ὑπογραφὴν προχωρῆσαι, βεβαιοῦσαν τὴν πίστιν τὴν κατὰ Νίκαιαν ἐκτεθεῖσαν· ἵν' οὕτως ἀνακληθέντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ ἐξορισμοῦ, καὶ ἀποκατασταθέντων τοῖς ἰδίοις τόποις, εἰ ὀφθείησαν οἱ νῦν θορυβοῦς ἐγγενῶντες ταῖς ἐκκλησίαις, συγκατατιθέμενοι τῇ ἀποστολικῇ πίστει, τότε ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρέων οἱ πάντες ἀπαντήσαντες, ἔνθα ὁ ἐγκαλούμενος καὶ οἱ ἐγκαλοῦντές εἰσι, καὶ ὁ ἀντιποιούμενος αὐτῶν, ἐξετάσαντες τὰ περὶ αὐτῶν συμπεριενεχθῶμεν. Ἐπίκτητος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἀλλ' ὁ δρόμος τῶν δημοσίων οὐχ ὑποστήσεται τὴν χρείαν τῆς τῶν ἐπισκόπων παρόδου. Λιβέριος· Οὐ χρείαν ἔχει τὰ ἐκκλησιαστικὰ δημοσίου δρόμου. αἱ γὰρ ἐκκλησίαι ἱκαναί εἰσιν ἕως τῆς θαλάσσης διαπέμψασθαι τοὺς ἑαυτῶν ἐπισκόπους.

Δ'. Ὁ Βασιλεύς· τὰ ἤδη τύπον ἐσχηκότα, ἀναλύεσθαι οὐ δυνατόν ἐστι· τῶν γὰρ πλειόνων ἐπισκόπων ἡ ψῆφος ἰσχύειν ὀφείλει. σὺ μόνος εἶ ὁ ἀντιποιούμενος τῆς φιλίας τοῦ ἀνοσίου ἐκείνου. Λιβέριος εἶπεν· Βασιλεῦ οὐδὲ ποτε ἠκούσαμεν μὴ παρόντος τοῦ ἐγκαλουμένου, κριτοῦ ἀνοσιότητα καταγγέλλοντος, ὡς ἰδίαν ἔχθραν εἰσφέροντος πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Βασιλεύς· Πάντας μὲν κοινῶς ἠδίκησεν, οὐδένα δὲ οὕτως ὡς ἐμέ. ὅς τις μὴ ἀρκεσθείς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μειζοτέρου μου ἀδελφοῦ, οὐδὲ τὸν μακαρίτην Κώνσταντα ἐπαύσατο παροξύνων εἰς ἡμετέραν ἔχθραν, εἰ μὴ ἡμεῖς πλείονι ἡμερότητι ὑπηνέγκαμεν τὴν τοῦ παροξύνοντος καὶ τοῦ παροξυνομένου ῥοπήν. οὐδέν δέ μοι τοιοῦτον κατόρθωμα, οὐδὲ τὸ κατὰ Μαγνέντιον καὶ Σιλβανὸν, ὡς τοῦ μιαροῦ ἐκείνου περιαιρουμένου τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Λιβέριος· Μὴ διὰ τῶν ἐπισκόπων ἀμύνου τὴν ἔχθραν Βασιλεῦ. αἱ γὰρ χεῖρες τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰς τὸ ἁγιάζειν εὐκαιρεῖν ὀφείλουσιν. ὅθεν, εἴ σοι δοκεῖ, κέλευσον ἀνακληθῆναι τοὺς ἐπισκόπους εἰς τοὺς ἰδίους τόπους. καὶ εἰ ὀφθείησαν ὁμόφρονες τοῦ σήμερον ἀντιποιουμένου τῆς κατὰ Νίκαιαν ἐκτεθείσης ὀρθοδόξου πίστεως, τότε συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἴδοιεν ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου, ἵνα μὴ τὸν μὴ ἁμαρτήσαντα ἄνδρα χαραχθῆναι δοκιμασθῇ. Ὁ Βασιλεύς· Ἔν ἐστι τὸ ζητούμενον. Βούλομαι γάρ σε ἀσπασάμενον τὴν πρὸς τὰς ἐκκλησίας κοινωνίαν, πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ἀποστεῖλαι. διὰ τοῦτο πείσθητι τῇ εἰρήνῃ, καὶ ὑπογράψας ὑπόστρεψον εἰς τὴν Ῥώμην. Λιβέριος· Ἤδη τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν Ῥώμῃ ἀπεταξάμην. μείζους γάρ εἰσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοὶ, τῆς ἐν Ῥώμῃ διατριβῆς. Ὁ Βασιλεύς· Οὐκοῦν τριῶν ἡμερῶν ἔχεις σκέψεως διάστημα, εἰ βούλει ὑπογράψας ὑποστρέψαι εἰς τὴν Ῥώμην, ἢ ἐννοῆσαι ἐν ποίῳ τόπῳ μετατεθῆναι βούλει. Λιβέριος· Τὸ τῶν τριῶν ἡμερῶν ἢ μηνῶν διάστημα οὐ μετατίθησι λογισμόν· ὅθεν ὅπου βούλει ἀπόστειλόν με.

« Etiamsi solus sim, fidei causa non idcirco minuitur: nam et olim tres tantum reperti sunt, qui regis mandato resisterent. » Eusebius eunuchus dixit: « Imperatorem nostrum Nabuchodonosor facis? » Liberius dixit: « Nequaquam, sed tu temere hominem condemnas, quem non judicavimus. Ego vero postulo ut primum generalis præcurrat subscriptio, quæ fidem Nicææ expositam confirmet: deinde ut revocatis ab exilio fratribus no tris, et in sedes suas restitutis, si ii, qui tumultus in ecclesiis nunc excitant, visi fuerint apostolicæ fidei consentire, tunc universi Alexandriam convenientes, ubi et accusatus et accusatores sunt, et defensor eorum, examinata illorum causa, concordem sententiam proferamus. « Epictetus episcopus dixit: « Verum cursus publicus haud quaquam sufficiet episcoporum subvectioni. » Liberius dixit: « Ecclesiastica negotia non indigent publico cursu; ecclesiæ enim episcopos suos ad mare usque perducere suis sumptibus facile possunt. »

IV. *Non accusandus absens. Indignum est episcopo privatas vindicare principis inimicitias.* — Imperator dixit: « Quæ jam formam excepere, ea resolvi amplius non possunt: valere enim debet plurium episcoporum sententia. Tu solus es, qui impii illius amicitiam retineas. » Liberius dixit: « Nunquam audivimus, imperator, judicem absenti reo impietatem objicere, quasi privatas inimicitias cum eo gerat. » Imperator dixit: « Omnes quidem ille in commune affecit injuria, neminem tamen æque ac me, qui non contentus exitio fratris mei majoris natu, etiam felicis memoriæ Constantem ad suscipiendas nobiscum inimicitias (1) incitare nunquam destitit: nisi nos majori mansuetudine incitantis et incitati impetum sustinuissemus. Nullam itaque victoriam tanti facio, ne illam quidem quam de Magnentio retuli ac de Silvano, quanti ut hic sceleratus ab Ecclesiæ administratione submoveatur. » Liberius dixit: « Noli, imperator, inimicitias tuas per episcopos vindicare. Ecclesiasticorum enim manus ad sanctificandum et benedicendum vacare debent. Jube igitur, si placet, ut episcopi ad proprias sedes revocentur, et si visi fuerint consentire cum illo qui fidem orthodoxam Nicææ olim expositam tuetur, tunc in unum convenientes, paci orbis terrarum provideant; ne virum qui nihil deliquit, notatum esse comprobetur. » Imperator dixit: « Unum est quod quæritur: te namque, ubi ecclesiarum communionem amplexus fueris, Romam remittere volo. Assentire igitur paci, et subscribe, atque ita Romam revertere. » Liberius dixit: « Fratribus, qui Romæ sunt, jam vale dixi. Potiores enim sunt ecclesiasticæ leges, quam domicilium Romæ. » Imperator dixit: « Ergo trium dierum spatium habes ad deliberandum utrum subscribens Romam redire velis, aut ad cogitandum quem in locum cupias deportari. » Liberius dixit: « Trium dierum vel mensium intervallum non mutat sententiam: quocirca mitte me quo voles. »

(1) Hanc calumniam Athanasius apolog. ad Constantium pluribus depellit, ab eaque sese purgare n. 3 incipit in hunc modum: *Extensa manu, ut ab Apostolo didici, Deum testem advoco in animam meam, et, ut in historiis Regum scriptum habetur, testis est Dominus, testis et Christus ejus (quod et mihi quæso dicere concedas), me nunquam de tua pietate in malam partem verba fecisse apud fratrem tuum beatæ memoriæ Constantem piissimum augustum, neque illum, ut calumniantur isti, in te concitasse.*

V. *Munera sibi lata respuit.*— Biduo post imperator, A cum Liberium accivisset, et is de sententia non decederet, eum Beræam, Thraciæ urbem, relegari præcepit. Cumque egressus esset Liberius, imperator quingentos ei solidos misit ad sumptus faciendos. Liberius vero dixit ei qui attulerat : « Abi, redde hos imperatori; opus enim his habet ut præbeat militibus suis. » Similiter et Augusta totitem ei misit. Liberius dixit : « Redde hos imperatori; hisce enim opus habet ad stipendium militum. Quod si imperator his opus non habet, det Auxentio et Epicteto, his enim opus habent. » Cum igitur ab his noluisset accipere, Eusebius eunuchus alios ei attulit. Cui Liberius dixit : « Ecclesias orbis terrarum vacuas ac desertas fecisti, et mihi tanquam noxio eleemosynam affers : abi, et primum christianus fias (1). » B

Ε'. Καὶ ὁ Βασιλεὺς, μετὰ δύο ἡμέρας κληθέντος Λιβερίου, καὶ μὴ μετατεθέντος τοῦ λογισμοῦ, εἶπεν ἐξορισθῆναι εἰς τὴν Βέροιαν τῆς Θράκης· ἐκβάντος δὲ Λιβερίου, ὁ Βασιλεὺς ἀπέστειλε πεντακοσίους ὁλοκοτίνους αὐτῷ εἰς δαπάνας. Λιβέριος εἶπε τῷ κομίσαντι· Ἄπελθε, δὸς αὐτὰ τῷ Βασιλεῖ, χρείαν γὰρ ἔχει δοῦναι τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ. Ὁμοίως καὶ ἡ Βασίλισσα ἔπεμψεν αὐτῷ τὰ αὐτά. Λιβέριος εἶπεν Ἀπόδος αὐτὰ τῷ Βασιλεῖ· χρείαν γὰρ αὐτῶν ἔχει εἰς τὴν τῶν στρατῶν ἐξοδίασιν. ἐὰν δὲ μὴ χρείαν ἔχῃ ὁ Βασιλεύς, δότω αὐτὰ τῷ Αὐξεντίῳ καὶ Ἐπικτήτῳ· χρείαν γὰρ ἔχουσιν τούτων. Ὡς δὲ παρ' αὐτῶν οὐκ ἔλαβεν, Εὐσέβιος ὁ εὐνοῦχος προσφέρει αὐτῷ ἑτέρους. Λιβέριος δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τὰς ἐκκλησίας τῆς οἰκουμένης ἠμήμωσας, καὶ ὡς καταδίκῳ ἐλεημοσύνην μοι προσφέρεις. Ἄπελθε, πρῶτον γενοῦ χριστιανός.

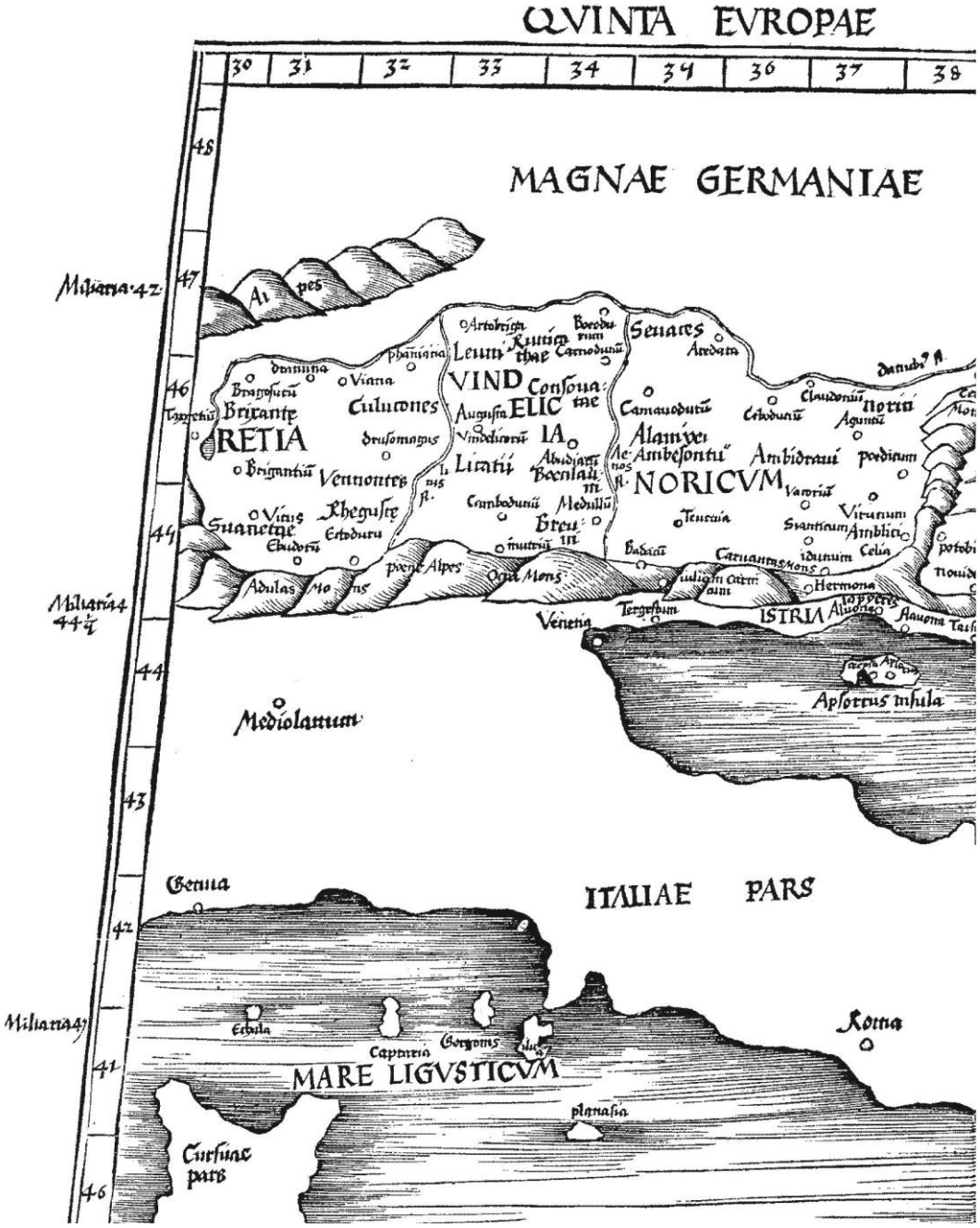
QVINTA EVROPAE
30
31
32
33
34
35
36
37
38
48
47
46
45
44
43
42
41
MAGNAE GERMANIAE
Miliaria 42
Miliaria 44
Miliaria 44½
Miliaria 47
Alpes
Artobriga
Boeodurum
Senares
Leuntiae
Carnoduni
Ardaca
Phaniana
Viana
VINDELICIA
Consoua
Augusta
Camaoduni
Claudenis
Noriti
Brigantę
RETIA
Culmones
Vindelicorū
Alamyci
Ambidrani
Vennontes
Licatii
Abudiani
Bacenatium
NORICVM
Vindelicorum
Rhegustę
Cambodunū
Medullū
Breu
Teurnia
Viruinum
Suanetę
Eudoru
Badiati
Carnuntum
Celia
Adulas
Alpes
Ocra Mons
Hermona
Tergestum
ISTRIA
Aquileia
Venetia
Apsortus Insula
Mediolanum
Genua
ITALIAE PARS
Roma
Capraria
Gorgones
MARE LIGVSTICVM
Planasia
Cursinae pars

Godine 357:
Prevalitanac Ursacije, Valens iz Murse i Germinije iz Sirmijuma su koepiskopi konstantinopoljskog patrijarha, rimskog pontifeksa, opunomoćenici imperatora i izvršitelji volje dukljanskog arhiepiskopa Basusa na vaseljenskom saboru u Sirmijumu po Drugom sirmijumskom propisu vjere[34]

ISTI PROPIS VJERE, ILI PRIMJERAK BOGOHULSTVA.
Napisanog u Sirmijumu od strane Osija[35] i Potamija.

Od Hilarija koji u knjizi o saborima, a, također, u knjizi protiv Konstancija, ovaj propis *naziva budalaštinom Osija i preterivanjem Ursacija i Valensa.*

Pošto se smatralo da o nekim stvarima po pitanju vjere treba da se raspravlja, sve je to bilo marljivo razmotreno i pretreseno u Sirmijumu, u prisustvu naše presvete braće i koepiskopa Valensa, Ursacija i Germinija. [a] Zaključeno je da postoji jedan svemogući Bog i Otac, kao što se u cijelom svijetu vjeruje, i jedinstveni Sin njegov Isus Hristos, Gospodar i Spasilac naš koji je potekao od njega samog prije postanja. A nikako ne može i ne smije da se propovijeda o dvojici bogova, jer sam je Gospodar rekao: *Ići ću kod Oca mog i Oca vašeg, kod Boga i Boga vašeg.* Zato je kod svih Bog jedan, kao što je apostol učio: *Je li Bog samo Jevreja? Nije li i naroda? Svakako i naroda. Jer jedan je Bog koji opravdava obrezivanje po vjeri i prepucijum preko vjere.* No, složili su se i oko ostalog i nijesu dozvolili da postoji bilo kakvo neslaganje. Pa tako i u tome da, što je neke ili mnoge uzbudilo, o supstanciji koja se na grčkom zove *ousia*, odnosno da bi se tačnije shvatila *homousion* ili kako se još zove *homoeusion*, ne treba uopšte da se raspravlja, niti da je bilo ko pominje, zbog činjenice i razloga što nije sadržana u svetim spisima i što je iznad moći ljudskog shvatanja i što niko ne može da objasni rođenje Sina, o čemu je zapisano: *Ko će objasniti njegovo rođenje?* A sigurno je da samo Bog zna kako je rodio svog Sina i Sin kako je postao od Oca. Nema nikakvog kolebanja da je od obojice stariji Otac. Ne može uopšte da se sumnja da je čašću, uzvišenošću[b], veličanstvenošću i samim imenom Otac stariji od Sina, koji sam potvrđuje: *Onaj koji me je poslao stariji je od mene.* I niko ne poriče da je katolički to da postoje dvije ličnosi, Oca i Sina, i da je [a]Sin podložan Ocu u svemu što mu je dodijelio. Otac nema početka, nevidljiv je, besmrtan, neosjetljiv. Sin je, pak, rođen od Oca, Bog od Boga, svjetlost od svjetlosti. Rođenje Sina, kako je prethodno rečeno, ne zna niko osim njegovog Oca. A sam Sin Božji, Gospodar i Bog naš, kao što može da se pročita, meso ili tijelo, odnosno čovjeka primio je iz materice Djevice Marije, kako je oglasio Anđeo. Također i da je, kako uče spisi, a

[34] *Mansi, vol. 3, p. 263*.
[35] Tamo gdje kod Atanasija stoji samo *divinitate, theoteti*, Hilarije je stavio *charitate et majestate*, kako smo upozorili. Ovo čitanje potvrđuje Vigilije Tapsenski u knjižici o Jedinstvu Boga, iz MS. kodeksa, gdje poslije ovih riječi, *Da govorimo poput Ariomanita. Ne da Bog*, kaže, *da postoji neko kao ti, Osije, koji , već u dubokoj starosti, koji nijesi na sirmijumskom katoličkom saboru utemeljio ni osnovne pojmove tvoje vjere, koju si u Nikeji potvrdio, već si je učinio nevrijednom, dok si se pokoravao kraljevskoj moći. Osim toga, kako si ti koji si tako blizu smrti pao u jamu ponora propasti, da se kao mrtav u srcu zaboravljaš i govoriš: Ko ne zna da je Otac veći uzvišenošću, slavom, i veličanstvenošću? Kao da su, ne dao Bog, dvije ili možda tri uzvišenosti ili veleča*n*stvenosti postojale u tim pojedinim ličnostima, Ocu i Sinu i Svetome Duhu. Jer ako ove njihove itd.* Harduin.,
[a] *Athan. & Socrat.* dodaju & aliis.
[b] Athan. samo božanstvenošću.
[a] *Athan.* subjectum Patri Filium.

Ex Harduin. Tom. 1. Concil. pag 705.

EADEM FIDEI FORMULA,

SIVE EXEMPLUM BLASPHEMIÆ.

Apud Sirmium per Osium [1] & Potamium conscriptæ.

[1] Osius Cordubensis, Potamius Ulissiponensis Episcopus, ex Marcellino in libello Precum pag 31. *Hard*

Ex Hilario, in libro de Synodis, qui hanc ipsam formulam, etiam in libro adversus Constantium, deliramenta Osii & incrementa Ursacii & Valentis appellat.

CUM nonnulla putaretur esse de fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt & discussa, præsentibus sanctissimis fratribus & coepiscopis nostris, Valente, Ursacio, & Germinio. [a] Unum constat Deum esse omnipotentem & Patrem, sicut per universum orbem creditur: & unicum Filium ejus JESUM Christum Dominum Salvatorem nostrum, ex ipso ante sæcula genitum. Duos autem deos nec posse nec debere prædicari: quia ipse Dominus dixit, *Ibo ad Patrem meum, & ad Patrem vestrum: ad Deum meum, & ad Deum vestrum*. Ideo omnium Deus unus est, sicut Apostolus docuit: *An Judæorum Deus tantum? nonne & gentium? Immo & gentium. Quoniam quidem unus Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*. Sed & cetera convenerant, nec ullam habere potuerunt discrepantiam. Quod vero quosdam aut multos movebat de substantia, quæ Græce usia appellatur, id est, ut expressius intelligatur, Homousion, aut quod dicitur Homœusion, nullam omnino fieri oportere mentionem: nec quemquam prædicare; ea de causa & ratione, quod nec in divinis scripturis contineatur, & quod super hominis scientiam sit, nec quisquam possit nativitatem Filii enarrare, de quo scriptum est, *Generationem ejus quis enarrabit?* Scire autem manifestum est solum Patrem, quomodo genuerit Filium suum; & Filium quomodo genitus sit a Patre. Nulla ambiguitas est, majorem esse Patrem. Nulli potest dubium esse, Patrem honore, dignitate [b], claritate, majestate, & ipso nomine Patris majorem esse Filio, ipso testante: *Qui me misit, major me est*. Et hoc catholicum esse nemo ignorat, duas personas esse Patris & Filii, ma-

[a] *Athan. & Socrat. addunt, & aliis.*

[b] *Athan. divinitate tantum.*

1 Eo loco ubi Athanasius habet *divinitate* tantum, θεότητι: Hilarius, *charitate*, & *majestate* posuit, ut monuimus. Quam lectionem confirmat Vigilius Tapsensis in libello de Unitate Dei, ex MS. codice: post illa verba, *Arionaïtarum more dicamus. Absit*, inquit, *sicut tu, Osi, jam in ætate prolixa, qui non ter rudimenta, in synodo Sirmiensi Catholicæ auctor fuisti: ubi fidem tuam, quam in Nicæa conscripserat, irritam fecisti, dum regiæ potestati famularis. Præterea qui morti esses perquam vicinus, sic in laqueum voraginis barathri incidisti, ut excideres tamquam mortuus a corde, & diceres:* Quis ignorat Patrem majorem esse honore, dignitate, claritate, & majestate? *Quasi duæ, vel certe tres essent claritates aut majestates, in singulis his personis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quod absit. Nam si hæc eorum &c.* Harduinus.

posebno sam učitelj naroda apostol, primio čovjeka od Djevice Marije i preko njega nastradao. A ovo je odredba i ovo je potvrda čitave vjere da se Trojstvo uvijek održava, kako čitamo u Jevanđelju: *Idite i krštavajte sve narode u ime Oca i Sina i Svetoga Duha.* A zaštitnik, Duh koji je poslan od strane Sina, došao je uz zavjet da apostole i sve vjernike obučava, uči i posvećuje.[36]

[36] Sokrat smatra u lib. 2. cap. 37, da je najprije bio sastavljen na latinskom. *Harduin*.

jorem Patrem, [a] Filium ſubjectum cum omnibus his quæ ipſi Pater ſubjecit. Patrem initium non habere, inviſibilem eſſe, immortalem eſſe, impaſſibilem eſſe. Filium autem natum eſſe ex Patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Cujus Filii generationem, ut ante dictum eſt, neminem ſcire, niſi Patrem ſuum. Ipſum autem Filium Dei Dominum & Deum noſtrum, ſicuti legitur, carnem vel corpus, id eſt, hominem ſuſcepiſſe ex utero Virginis Mariæ, ſicut Angelus prædicavit. Ut autem ſcripturæ omnes docent, & præcipue ipſe magiſter gentium Apoſtolus, hominem ſuſcepiſſe de Maria Virgine, per quem compaſſus eſt Illa autem clauſula eſt totius fidei, & illa confirmatio, quod Trinitas ſemper ſervanda eſt, ſicut legimus in Evangelio: *Ite & baptizate omnes gentes, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Integer, perfectus numerus Trinitatis eſt. Paracletus autem Spiritus per Filium eſt; qui miſſus venit juxta promiſſum, ut Apoſtolos & omnes credentes inſtrueret, doceret, ſanctificaret. [b]

[a] *Arbas ſubjectum Patri Filium.*

Matth. 28.

Treća sirmijumska ispovijest vjere[37]

TREĆA SIRMIJUMSKA ISPOVIJEST VJERE
Potvrđena godine 359. u Sirmijumu[38]
U prisustvu Konstancija.

Vjerujemo u jednog jedinog i istinskog, svemogućeg Boga Oca, osnivača i tvorca svega, i u jedinorođenog Sina Božjeg i, kako treba da se shvati, postojećeg prije stvaranja svijeta i početka, i prije svakog vremena i svake supstancije koja je pojmljiva, rođenog besplotno od Boga, jedinog od jedinog Oca, Boga od Boga, sličnog Ocu svom koji ga je samog rodio; *njegov nastanak* (prema spisima) *niko ne zna osim samog Oca koji ga je rodio.* Znamo da je ovaj jedinorođeni Sin Božji, pošto je poslije očinskog rođenja sišao sa nebesa da bi uništio grijehe, bio rođen od Djevice Marije i da je putovao sa svojim učenicima i svugdje, prema želji Oca, izvršavao u potpunosti svoju dužnu službu, bio raspet i umro, sišao u podzemni svijet, gdje se i tamo, pošto mu je to bila služba, neprestano kretao i od koga bi, kada bi ga ugledali, strahovali čuvari podzemlja; i da je trećeg dana vaskrsao iz mrtvih i ponovo putovao sa svojim učenicima, a pošto je ispunio svoje zadatke, poslije pedeset dana, primljen je na nebo i sjedi do desnice Oca i u očinskoj slavi doći će posljednjih dana uskrsnuća, da dodjeljuje svakome prema njegovim djelima. A o Svetom duhu, koga je jedinorođeni poslao od sebe da bude zaštitnik ljudskom rodu, zapisano je ovako: *Idem Ocu svom i moliću ga da i drugog zaštitnika Duha istine pošalje vama, a on će poimati od mene i poučavaće vas i opominjati u svemu.* A riječ *supstancija*, premda je očigledno postavljena od otaca, ljudima je nepoznata i izaziva negodovanje, pa zato pošto nije sadržana u spisima treba da se ukloni i zatim da se uopšte ne pominje Božja supstancija, jer sveti spisi nikada ne pominju supstanciju Oca i Sina; i kažemo da je Sin u svemu sličan Ocu, kako to sveti spisi kažu i uče.

ZABILJEŠKA SEVERINA BINA

Ovaj propis vjere je sastavljen u Sirmijumu, godine 359, u prisustvu Konstancija, za vrijeme konzula Euzebija i Hipatija. Budući da Konstancije nije prisustvovao Ariminskom saboru, pogrešno je (što kod obojice stoji u naslovu) da je on bio usvojen u Ariminu, u prisustvu cara. Sastavljen je s nagodbom poravnjanja, da poluarijani ostave to što su u Ankiri dodali, naziv *substantiae.* Arijani su, naime, dopustili da se govori kako je Sin u svemu nalik Ocu, a svakako da je Valens, po naređenju Konstancija, želio da se to iskoristi. Premda ovaj propis vjere (kao i onaj koji je u Antiohiji na prazniku osvećenja, kako i na Sardičkom i Sirmijumskom saboru), na početku usvojen ne sadrži nikakvu očiglednu jeres, ako kod njih jedinosušnost Sina sa Ocem ne smatramo pogrešnim, ipak ih je Atanasije s pravom odbacio kao jeretičke, zato što se čini da je sa odbacivanjem riječi *substantiae*, već bilo očigledno da se dopušta arijansko bogohuljenje. Iz Epifan. Hieron. & Atan. Baron. An. 357. num. 24. 25. i an. 359. num. 10.

[37] *Mansi, vol. 3, p. 264*.
[38] Po najnovijim istraživanjima 358. godine.

TERTIA SIRMIANA FIDEI.

Confeſſio anno 359. Sirmii coram Conſtantio edita.

Arimini a Valente recitata, Euſebio & Hypatio conſulibus.

CREDIMUS in unum ſolum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia ſæcula & initia, & ante omne tempus, quod in intellectum cadere poteſt, exiſtentem, & ante omnem comprehenſibilem ſubſtantiam, natum impaſſibiliter ex Deo, ſolum ex ſolo Patre, Deum de Deo, ſimilem Patri ſuo, qui ipſum genuit; *cujus* (ſecundum ſcripturas) *generationem nemo novit, niſi ſolus qui eum genuit Pater*. Hunc ſcimus unigenitum Dei Filium natu paterno adveniſſe de cœlis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, verſatumque cum diſcipulis ſuiſſe, & ubi omne officium diſpenſationis adimpleviſſet, ſecundum Patris voluntatem, crucifixum & mortuum eſſe, & ad inferos deſcendiſſe, atque ibi, quod ſui officii erat, peregiſſe; quem janitores infernorum conſpicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis reſurrexiſſe, & verſatum cum diſcipulis ſuiſſe: eumque ubi negotia ſua abſolverat, impletis quinquaginta diebus, in cœlos aſſumptum eſſe, & ſedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus reſurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique ſecundum opera ſua. Et in ſanctum Spiritum, quem unigenitus promiſit ſe miſſurum humano generi paracletum, quemadmodum ſcriptum eſt: *Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium paracletum mittet vobis Spiritum veritatis: ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonebit*. Vocabulum porro

Extat apud Athan. lib. de ſynod. Socrat. lib. 2. c. 19. Bar. an. 359. n. 9.

Joan. 14. & 16.

2 Hanc primo Latine fuiſſe conſcriptam Socrates putat lib. 2. cap. 37. *Hardouinus*.

porro ſubſtantiæ, quia ſimplicius a patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in ſcripturis non contineatur, placuit, ut de medio tolleretur, & nullam, poſthac de Dei ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ ſcripturæ nunquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ literæ dicunt & docent.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν πάντων· καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς καὶ πρὸ παντὸς ἐπινοουμένου χρόνου, καὶ πρὸ πάσης καταληπτῆς ἐπινοίας, γεγεννημένον ἀπαθῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ καὶ αἰῶνες κατηρτίσθησαν, καὶ τὰ πάντα ἐγένετο· γεγεννημένον δὲ μονογενῆ μόνον ἐκ μόνου ὑπὸ τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὅμοιον τῷ γεννήσαντι αὐτὸν πατρὶ, κατὰ τὰς γραφάς. ὃν τίνα γέννησιν οὐδεὶς ἐπίσταται, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ. τοῦτον ἴσμεν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, ῥήματι πατρικῷ παραγενόμενον ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς ἀθέτησιν τῆς ἁμαρτίας· καὶ γεννηθέντα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν πληρώσαντα, κατὰ τὴν πατρικὴν βούλησιν· σταυρωθέντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθόντα καὶ τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσαντα· ὃν πυλωροὶ ᾅδου ἰδόντες ἔφριξαν· καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν· καὶ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀναπληρωθέντων, ἀνελημφθέντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός· καὶ ἐλευσόμενον τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· οὗ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὃ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπηγγείλατο πέμψαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, τὸν παράκλητον κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀπέρχομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ παρακαλέσω τὸν πατέρα μου, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ διδάξει, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα. τὸ δὲ ὁμοούσιον τῆς οὐσίας διὰ τὸ ἀπλούστερον ὑπὸ τῶν πατέρων τεθῆσθαι, ἀγνοούμενον δὲ ὑπὸ τῶν λαῶν, σκάνδαλον φέρειν διὰ τὸ μήτε τὰς γραφὰς τοῦτο περιέχειν, ἤρεσε τοῦτο περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην οὐσίας εἶναι τοῦ Θεοῦ εἶναι τοῦ λοιποῦ, διὰ τὸ τὰς θείας γραφὰς μηδαμοῦ περὶ πράγματος καὶ υἱοῦ οὐσίας μεμνῆσθαι [1] ὅμοιον δὲ λέγομεν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ κατὰ πάντα, ὡς αἱ ἅγιαι γραφαὶ λέγουσί τε καὶ διδάσκουσιν,

Nota Severini Binii.

Hæc formula fidei compoſita eſt Sirmii in præſentia Conſtantii anno 359. Euſebio & Hypatio conſulibus. Athan. lib. de ſynod. Socrat. lib. 2. cap. 20. Quia Conſtantius Ariminenſi concilio non interfuit, mendoſum eſt, (quod habet inſcriptio apud utrumque) eam Arimini in præſentia imperatoris editam fuiſſe. Compoſita eſt ea tranſactionis lege, ut Semiariani relinquerent, quod Ancyræ addiderant, nomen *ſubſtantiæ*: Ariani vero admitterent, ut Filius diceretur Patri per omnia ſimilis; licet Valens id nonniſi juſſus a Conſtantio profiteri voluerit. Quamquam hæc fidei formula, (ſicut & illæ, quæ Antiochiæ in encæniis, & in Sardicenſi & Sirmienſi concilio primo loco edita eſt) nullam manifeſtam hæreſim contineret; cum tamen in his conſubſtantialitas Filii cum Patre doloſe non exprimatur, Athanaſius eas ut hæreticas merito abdicavit, ideo ſaltem, quod abdicatione vocis *ſubſtantiæ*, jam ad Arianam blaſphemiam aditus apertius eſſe videretur. Ex Epiphan. Hieron. & Athan. Baron. ann. 357. num. 24. 25. & 26. & ann. 359. num. 10.

Tertia Sirmia. næ fidei confeſſio. quando, cur, & ubi edita

Inſcriptio apud Ath. & Socratem, mendoſa eſt.

An fuerit catholica.

1 Recitat hanc clauſulam ex fide a Marco Arethuſio edita, Germinius in Epiſt. ad Rufinum, Palladium, alioſque, inter fragmenta Hilarii in prima parte. *Harduinus*.

Vindobona
Ovilava
Lauriacum
Carnuntum
Aquincum
Juvavum
NORICUM
Arrabona
Savaria
Noreia
Virunum
Poetovio
Altinum
PANNONIA
Celeia
Aquileia
Tergeste
Siscia
Servitium
Sirmium
Singidunum
Viminacium
Sarmizegethusa
Buridava
Acidava
DACIA
Durostorum
Ratiaria
Oescus
Ad Novas
ILLYRICUM
Dalmatia
Liburnia
Salona
Narona
Epidaurus
Scodra
Corcyra nigra
Melita
Pola
Ravenna
Ariminum
Ancona
Umbria
Picenum
Asculum
MARE ADRIATICUM
MOESIA
superior
inferior
Naissus
Dardania
Ulpiana?
Serdice
Haemus M.
Rhodope M.
THRACIA
Hebrus
Adrianopolis
Perinth
Roma
Latium
Corfinium
Samnium
Arpi
Apulia
Canusium
Barium
Antium
Capua
Beneventum
Neapolis
Campania
Salernum
Lucania
Velia
Calabria
Brundisium
Tarentum
Thurii
Bruttium
Croton
Vibo
Locri
Rhegium
Dyrrachium
Apollonia
Aous
Lychnidus
MACEDONIA
Edessa
Pella
Beroea
Thessalonica
Thasos
Lemnos
Lesbos
Chios
Larissa
Thessalia
Epirus
Buthrotum
Ambracia
Corcyra
Nicopolis
Leucas
Cephallenia
Zacynthus
Aetolia
Delphi
Athenae
Corinthus
Patrae
Sparta
Messene
Melos
Thera
Andros
Tenos
Naxos
Euboea
Scyros
TYRRHENUM
Liparaeae Ins.
Panormus
Messana
Aetna M.
Catana
SICILIA
Agrigentum
Gela
Syracusae
MARE IONIUM
MARE SICULUM
MARE AEGAEUM
Abydus
Alexandria
Ephesus
Miletus

Treći sirmijumski sabor[39]

Sirmijumski sabor održan 358. godine. Na njemu je vraćeni Liberije potpisao propise koji su bili donijeti na istom i u Ankiri. O ovom saboru govori Filostorgije, lib. 4. cap. 3. i Sozomen, lib. 4. c. 15. Naime, ono što je Sozomen iznio u ovoj glavi očigledno je odlučeno na koncilu episkopa. Tamo je svakako donijet i propis vjere koji su potpisali i istočni i zapadni episkopi, a i sam Liberije, još uvijek izgnanik. Oni su napisali i epistolu do episkopa Feliksa i rimskog naroda, da prihvate povratak Liberija, pa tako da obojica zajedno, naravno Feliks i Liberije, upravljaju episkopatom. Nešto što, kako kaže Valesije u zabilješkama za Sozomena, nikako nijesu mogli da odluče na saboru, jer se protivi crkvenom propisu i učenju da jedna ista crkva ima dva ravnopravna episkopa.

Dakle, ovaj sirmijumski sabor, koga je Baronije očigledno pomiješao sa drugima, održan je CCCLVIII godine i treći je po redu od sirmijumskih sabora. Naime, prvi sabor, na kome je odstranjen Fotin, održan je CCCLI godine. Drugi, na kome je Hosije ozvaničio bogohulstvo, održan je CCCLII. Napokon, treći, na kome je Liberije vraćen, sa propisom koji je na njemu donijet, održao se je CCCLVIII godine. On je očigledno bio taj koga Hilarije u Fragmentima zove nevjerničkim, utvrđenim od arijanaca, a koga Liberije naziva katoličkim, a Demofil u epistoli istočnjacima kaže da ga je primio kao svoj. Zbog toga Hilarije baca anatemu na Liberija. No, više o ovome upravo kod Valesija i Petavijca u Animadversio Eusebianis, pag. 316.

[39] *Mansi, vol. 3, p. 265*.

CONCILIUM SIRMIENSE III.

Ex Pagi Critica ad ann. Chr. 357. n. 12. & 13.

SYNODUS Sirmienſis anno 358. continuata. In ea reſtitutus Liberius, cum Formulæ fidei in eadem, & in Ancyrana exaratæ ſubſcripſiſſet. De ea Synodo loquitur Philoſtorgius lib. 4. cap. 3. & Sozomenus lib. 4. c. 15. Quæ enim in eo capite a Sozomeno referuntur, in Concilio Epiſcoporum geſta eſſe manifeſtum eſt. Quippe & Formula Fidei ibi conſcripta eſt, cui ſubſcripſerunt Orientales & Occidentales Epiſcopi, & ipſe Liberius adhuc exul: & epiſtola ab ipſis ſcripta eſt ad Felicem Epiſcopum & ad Clerum urbis Romæ, ut Liberium redeuntem ſuſciperent, utque ambo ſimul, Felix videlicet ac Liberius, Epiſcopatum adminiſtrarent. Quæ, ut inquit Valeſius in Notis ad Sozomenum, nonniſi a Synodo decerni potuerunt; cum repugnet Eccleſiaſticæ regulæ ac diſciplinæ, ut in una eademque Eccleſia duo ſint pariter Epiſcopi. Hæc igitur Synodus Sirmienſis, quam Baronius cum aliis videtur confudiſſe, quæque anno CCCLVIII. celebrata, tertia eſt inter Sirmienſes. Prima enim in qua depoſitus eſt Photinus, anno CCCLI. habita. Secunda, in qua Hoſius blaſphemiam dictavit, ann. CCCLVII. congregata. Tertia denique, in qua Liberius reſtitutus eſt, cum Formulæ in ea conſcriptæ ſubſcripſiſſet, anno CCCLVIII. coacta. Hæc videtur fuiſſe, quam Hilarius in Fragmentis vocat perfidiam ab Arianis conſcriptam, & quam Liberius Catholicam vocat, & a Demophilo ſibi oblatam ſuſcepiſſe ſe dicit in epiſtola ad Orientales. Ob quod factum Hilarius ter anathema dicit Liberio. Sed hac de re plura ibidem Valeſius, & Petavius in Animadverſionibus Euſebianis pag. 316.

SIRMIJUMSKI KONVENT[40]

Iz Harduina, tom X, col. 709.

Nije baš na saboru, već na slučajnom skupu malog broja episkopa, u prisustvu cara Konstancija, iznijet od Marka Aretuzanskog propis vjere koji opisuju i Atanasije u knjizi o saborima pag. 875 i Sokrat lib. 2. cap. 27. Potvrđuje ga episkop Germinije u epistoli do Rufina i drugih, koja se nalazi među Hilarijevim fragmentima, ovim riječima: *Naime, u vrijeme blaženo upokojenog cara Konstancija, kada se između nekih pojavilo neslaganje oko vjere, u prisustvu samog cara, sa prisutnima Georgijem, episkopom Aleksandrijske crkve, poluarijanom Pankracijem, Vasilijem, tada ankirskim episkopom, takođe uz prisustvo samih Valensa i Ursacija, i moje malenkosti, poslije održane rasprave o vjeri koja je trajala sve do noći došlo se do utvrđenog pravila, Marko koji je bio određen od svih nas IZDIKTIRAO JE VJERSKI PROPIS, u kome je vjera izložena ovako:* Sin je nalik Ocu u svemu, kao što iznose i uče sveti spisi, *čije smo nepromjenljivo ispovijedanje potpisali svi sopstvenom rukom*. Atanasije, Sokrat, Teodoret, uče da je ovaj propis vjere koji sadrži konzule bio izdat XI. Kal. jula sa Coss. Euzebijem i Hipatijem. A, kako Atanasije zaključuje, on je onaj isti koji je suprotno crkvenom običaju sadržavao konzule, zbog čega je ocima u Ariminiju služio za podsmijeh. Amijan tvrdi da je car Konstancije te godine zimovao u Sirmijumu i tu proveo dobar dio godine. Sozomen iznosi da su mu se tamo pridružili arijanski episkopi.

Izložena je katolička vjera u prisustvu D. N. Konstancija, za konzulstva Fl. Euzebija i Hipatija VV. CC. Sirmijuma, a. d.. XI. Kal. Jun.

Vjerujemo u jednog jedinog i istinskog, svemogućeg Boga Oca, osnivača i tvorca svega, i u jedinorođenog Sina Božjeg i, kako treba da se shvati, postojećeg prije stvaranja svijeta i početka, i prije svakog vremena i svake supstancije koja je pojmljiva, rođenog besplotno od Boga, jedinog od jedinog Oca, Boga od Boga, sličnog Ocu svom koji ga je samog rodio; *njegov nastanak pre*ma spisima *niko ne zna osim samog Oca koji ga je rodio.* Znamo da je ovaj jedinorođeni Sin Božji, pošto je poslije očinskog rođenja sišao sa nebesa da bi uništio grijehe, bio rođen od Djevice Marije i da je putovao sa svojim učenicima i svugdje, prema želji Oca, izvršavao u potpunosti svoju dužnu službu, bio je raspet i umro, sišao u podzemni svijet, gdje se i tamo, pošto mu je to bila služba, neprestano kretao a od njega bi, kada bi ga ugledali, strahovali čuvari podzemlja; i da je trećeg dana vaskrsao iz mrtvih i ponovo putovao sa svojim učenicima[41], a pošto je ispunio svoje zadatke, poslije pedeset dana, primljen je na nebo i sjedi do desnice Oca i u očinskoj slavi doći će posljednjih dana uskrsnuća, da dodjeljuje svakome prema njegovim djelima. A o svetom Duhu, koga je jedinorođeni poslao od sebe da bude zaštitnik ljudskom rodu, zapisano je ovako: *Idem Ocu svom i moliću ga da i drugog zaštitnika Duha istine pošalje vama, a on će poimati od mene i poučavaće vas i opominjati u svemu.* A riječ supstancija, premda je očigledno postavljena od otaca, ljudima je nepoznata i izaziva negodovanje, zato što nije sadržana u spisima treba da se ukloni i zatim da se uopšte ne pominje Božja supstancija, jer sveti spisi nikada ne pominju supstanciju Oca i Sina; i kažemo da je Sin u svemu sličan Ocu, kako to sveti spisi kažu i uče.

Postoji, takođe, sa grčkim tekstom uz naslov Trećeg Sirmijumskog sabora.

Na ovoj ispovijesti vjere potpisali su se Marko Aretuzije, Vasilije iz Ankire u Galatiji, a prisustvovali su još i episkopi Marko, Georgije, Ursacije, German, Hipatijan, uz mnoštvo prezvitera i đakona, piše Epifanije u Haeres. 73. Semiarianorum n. 22.

[40] *Mansi, vol. 3, p. 292*.

[41] Pripovijest o Hristovom silasku u Had (pakao) i njegovom uskrsnuću i novom boravku na zemlji je kanon patrijarhata u Akvileji – to je razlog što ni pravoslavna ni katolička crkva ne priznaju istoriju ovog patrijaršijskog sjedišta (*prim. prir.*).

CONVENTUS SIRMIENSIS.

Ex Harduino tom. 1. col. 709.

NON in Synodo quidem, ſed in fortuito paucorum Epiſcoporum congreſſu, præſente Conſtantio Imperatore, edita eſt a Marco Arethuſio fidei formula, quam & Athanaſius deſcribit in libro de Synodis pag. 875. & Socrates lib. 2. cap. 27. Teſtis Germinius Epiſcopus in Epiſtola ad Rufinum & alios, quæ eſt inter fragmenta Hilarii his verbis: *Nam ſub bonæ memoriæ Conſtantio Imperatore, quando inter quoſdam cœperat eſſe de fide diſſenſio, in conſpectu ejuſdem Imperatoris, præſentibus Georgio Epiſcopo Alexandrinorum Eccleſiæ, Pancratio Peluſinorum, Baſilio Epiſcopo tunc Ancyrano, præſente etiam ipſo Valente & Urſacio, & mea parvitate, poſt habitam uſque in noctem de fide diſputationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis electum* FIDEM DICTASSE, *in qua fide ſic conſcriptum eſt*: Filium ſimilem patri per omnia, ut ſanctæ dicunt, & docent ſcripturæ: *cujus integræ profeſſioni conſenſimus omnes, & manu noſtra ſubſcripſimus*. Fidem hanc quæ Conſules habet, editam Sirmii fuiſſe, XI. Kal. Julias, Euſebio & Hypatio Coſſ. docent Athanaſius, Socrates, Theodoretus. Hæc eadem eſt, ut ex Athanaſio conſtat, quæ contra morem Eccleſiaſticum Conſules additos habuit, propter quod Patribus Arimini riſum movit. Conſtantium Imp. eo anno hybernaſſe Sirmii, melioremque anni partem tranſegiſſe, auctor eſt Ammianus. Iiſdem Coſſ. Arianos ibi Epiſcopos conveniſſe tradit Sozomenus.

Expoſita eſt Fides Catholica in præſentia D. N. Conſtantii, Conſulatu Fl. Euſebii & Hypatii VV. CC. Sirmii, a. d. XI. *Kal. Jun.*

CREDIMUS in unum ſolum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia ſæcula & initia, & ante omne tempus, quod in intellectum cadere poteſt, exiſtentem, & ante omnem comprehenſibilem ſubſtantiam, natum impaſſibiliter ex Deo, ſolum ex ſolo Patre, Deum de Deo, ſimilem Patri ſuo, qui ipſum genuit: *cujus* ſecundum ſcripturas *generationem nemo novit, niſi ſolus qui eum genuit Pater*. Hunc ſcimus unigenitum Dei Filium nutu paterno adveniſſe de cœlis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, verſatumque cum diſcipulis fuiſſe, & ubi omne officium diſpenſationis adimpleviſſet, ſecundum Patris voluntatem, crucifixum & mortuum eſſe, & ad inferos deſcendiſſe, atque ibi, quod ſui officii erat, peregiſſe: quem janitores infernorum conſpicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis reſurrexiſſe, & verſatum cum diſcipulis fuiſſe: eumque ubi negotia ſua abſolverat, impletis quinquaginta diebus, in cœlos aſſumptum eſſe, & ſedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus reſurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique ſecundum opera ſua. Et in ſanctum Spiritum, quem Unigenitus promiſit ſe miſſurum humano generi Paracletum, quemadmodum ſcriptum eſt: *Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium Paracletum mittet vobis, Spiritum veritatis: ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonebit*. Vocabulum porro ſubſtantiæ, quia ſimplicius a patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in ſcripturis non contineatur; placuit, ut de medio tolleretur, & nullam, poſthac de Dei ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ ſcripturæ nunquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ literæ dicunt & docent.

Habetur etiam cum Græco textu ſupra titulo Tertiæ Sirmianæ Fidei.

Subſcripſiſſe huic confeſſioni fidei, Marcum Aretuſæ, Valentem Murſorum, Baſilium Ancyræ in Galatia; adfuiſſe præterea Epiſcopos Marcum Georgium, Urſacium, Germanum, Hypatianum, cum presbyteris ac Diaconis pluribus, ſcribit Epiphanius hæreſ. 73. Semiarianorum n. 22.

Godina 359:
Epistola VII pape Liberija istočnim episkopima[42]

EPISTOLA VII. PAPE LIBERIJA ISTOČNIM EPISKOPIMA

Najuvaženijoj braći i istočnim [a]episkopima pozdrav od Liberija.

Vaša sveta vjera u ukazivanju strahopoštovanja Bogu poznata je ljudima dobre volje, kao što zakon kaže: *Pravedno sudite sinovi ljudski*. Ja ne branim Atanasija, no, budući da je njega prihvatio moj prethodnik, blaženo upokojeni episkop Julije, strepio sam da ne bi, možda, [b]zbog nečega bio smatran za izdajnika. No, pošto sam shvatio šta je Bogu milo, da ste ga s pravom osudili, odmah sam se složio sa vašim mišljenjima i [c]u vezi sa tim što se odnosi na njega, odnosno na njegovo kažnjavanje, odredio sam da se preko našeg brata Fortunatijana dostavi pismo našem caru Konstanciju. Zato, pošto je Atanasije[d] odstranjen, i pošto sve vaše odluke treba da se prihvate i sa moje strane i od strane Apostolske stolice, izjavljujem da sa svima vama i sa svim istočnim episkopima, u svim provincijama, stojim u miru i [e]slozi. Naime, da istinskije saznate, preko ove moje epistole izlažem pravu vjeru: od mog gospodara i zajedničkog brata Demofila koji je dostojan da svoje dobronamjernosti izlaže kao istinsku i katoličku vjeru, koja je u Sirmijumu od mnoštva naše braće i koepiskopa bila preispitana, [f]dotjerana i prihvaćena, prihvatio sam je i ja od sveg srca, ne [g]protivrječeći mu ni u čemu. Svakako da sam vjerovao da treba da zamolim vašu svetost, jer [h]od ranije znate da se u svemu slažem sa vama, da se udostojite, da zajedničkom odlukom i nastojanjem učinite da se već jednom riješim progonstva i vratim stolici koja mi je s božjom voljom povjerena.

ZABILJEŠKA SEVERINA BINA

A Epistola. Ovo je ona istinska i prava Liberijeva epistola koju je sramno i nedostojno, savladan gađenjem od progonstva i strahom od smrti, poslije dvije godine provedene u progonstvu, kada je Feliks umjesto njega naznačen u Apostolskoj stolici, napisao istočnjacima, ističući da donijetu presudu protiv Atanasija potvrđuje svojim pristankom, da prihvata arijane u zajednicu i donijetu sirmijumsku ispovijest vjere priznaje kao katoličku. To je ono što Atanasije iznosi u epistoli Ad solitarios: *Zatim je Liberije, poslije dvije godine u progonstvu promijenjen i uplašen smrću, bio naveden na pristanak.* Hilarije Konstanciju. *Zatim si usmjerio svoju borbu sve do Rima i oteo si odatle episkopa, o ti bijedniče koji, ne znam da li zbog velike bezbožnosti treba da odeš ili da stradaš*, Hijeronim u hronici, *Liberije savladan gađenjem od progonstva prihvatio je jeretičku izopačenost i kao pobjednik ušao je u Rim.* Tako je on koji je, poput Samsona koji se žestoko i odlučno borio protiv Filistejaca, sve

[42] *Mansi, vol. 3, p. 207.*
[a] Koepiskopima.
[b] In.
[c] Adaeque.
[d] Iz zajednice.
[e] Unanimitatem.
[f] Exposita.
[g] Protivrječim. Složio sam se i slijedim ono što sam prihvatio.
[h] Već uviđate.

EPISTOLA VII. LIBERII PAPÆ

AD ORIENTALES EPISCOPOS.

Dilectiſſimis fratribus & [a] epiſcopis orientalibus Liberius ſalutem.

Extat in collect. Creſcon. & in biblioth. Vaticana. & in fragmentis Hilarii p. 47.

PRO deifico timore ſancta fides veſtra Deo, cognita eſt hominibus bonæ voluntatis, ſicut lex loquitur: *Juſte judicate filii hominum*. Ego Athanaſium non defendo: ſed quia ſuſceperat illum bonæ memoriæ Julius epiſcopus deceſſor meus, verebar ne forte [b] ab aliquo prævaricator judicarer. At ubi cognovi quando Deo placuit, juſte vos illum condemnaſſe; mox conſenſum meum commodavi ſententiis veſtris: literas [c] adhæcque ſuper nomine ejus, id eſt, de damnatione ipſius, per fratrem noſtrum Fortunatianum dedi perferendas ad imperatorem noſtrum Conſtantium. Itaque amoto Athanaſio [d], ſuper quo ſtatuta omnium veſtrum a me cum ſede apoſtolica ſuſcipienda ſunt; dico, me cum omnibus vobis & cum univerſis epiſcopis orientalibus, ſeu per univerſas provincias pacem & [e] unitatem habere. Nam ut verius ſciatis, me veram fidem per hanc epiſtolam meam proloqui: dominus meus & frater communis Demophilus, qui dignatus eſt pro ſua benevolentia fidem veram & catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus fratribus & coepiſcopis noſtris tractata, [f] expoliata & ſuſcepta eſt: hanc ego libenti animo ſuſcepi, in nullo [g] contradicens. Sane petendam credidi ſanctitatem veſtram, quia [h] ſemper videtis in omnibus me vobis conſentaneum eſſe; dignamini communi concilio ac ſtudio elaborare, quatenus de exilio jam dimittar, & ad ſedem, quæ mihi divinitus credita eſt, revertar.

a coepiſcopis

b in *Pſalm. 57.*

c adæque a communione omnium noſtrum, cujus nec epiſtolia a me ſuſcipienda ſunt, dico me pacem cum c. v.

e unanimitatem.

f expoſita

g contradixi. conſenſum accommodavi, hanc ſequor, hæc a me tenetur.

h jam pervidetis.

NOTA SEVERINI BINII.

Hæc epiſtola Liberius cum Arianis communicat.

a Epiſtola.) Hæc eſt vera illa & germana epiſtola Liberii, quam tædio exilii, mortiſque metu turpiter & ignominioſe ſuperatus, poſt exactum biennium exilii, Felicemque in ſede pontificia ſubrogatum, ſcripſit ad orientales, ſignificans ſe latam contra Athanaſium ſententiam ſuo ſuffragio comprobare, Arianos ad communionem admittere, editamque Sirmii profeſſionem fidei, velut catholicam approbare. Hoc eſt quod inquit Athanaſius epiſtola ad ſolitarios: *Liberius deinde poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, miniſque mortis ad ſubſcriptionem inductus eſt*. Hilarius ad Conſtantium. *Vertiſti deinde uſque ad Romani bellum tuum, eripuiſti illinc epiſcopum: & o te miſerum, qui neſcio utrum majore impietate relegaveris, quam miſeris*, Hieronym. in chronic. *Liberius tædio victus exilii, in hæreticam pravitatem ſubſcribens, Romam quaſi victor intravit*. Ita ille, qui inſtar Samſonis valide adverſus impios Philiſthæos ac ſtrenue decertaverat, & uſque adeo ipſos im-

dotle odbijao careve napade i trpeljivošću suzbijao falange arijana, ne znam zašto, otstupivši od vrhunca hrabrosti i sasvim otupivši pređašnju oštricu svešteničke postojanosti, postao kukavan i sramno pružio svoju ruku zastupnicima suprotnih tvrđenja. Tako je postao najsličniji onoj Dalili koja je zbog taštine ljudske slave odsjekla kosu najhrabrijem Samsonu, izvor njegove neustrašivosti. Naime, teško je podnio što su arijani nametnuli Feliksa da bude pontifeks u Rimu, dok je on sa velikim jadom bio prognan iz svoje stolice.

Pod imenom Liberija, na početku njegovog pontifikata, napisana je ova koja slijedi, a kod Hilarija postoji kao fragm. na str. 36.

petus fregerat imperatoris, atque Arianorum phalangas tolerantia exilii superasset, exciso nescio quo pacto ab ejus vertice fortitudinis crine, hebetatoque prorsus robore pristino sacerdotalis constantiæ, exurgit imbellis, & turpiter adversariis se quærentibus manus offert. Dalilam illam, invidiam, humanæ laudis gloria comptam, comam fortitudinis Samsoni fortissimo abscidisse, est verisimile. Ægre enim tulit, Felicem ab Arianis intrusum Romæ pontificem agere, dum ipse a propria sede magna cum miseria exularet.

Sub nomine Liberii ad orientales episcopos initio pontificatus ejusdem scripta, apud Hilarium fragm. pag. 36. extans, hæc est, quæ sequitur.

Liberii epistola ad orientales apud Hilarium extans in fragmentis pag. 36.

Godina 359:
Papa Liberije konačno prihvata stavove iliričkih arijanaca[43]

EPISTOLA VIII. PAPE LIBERIJA DO ISTIH ISTOČNJAKA

Našoj najuvaženijoj braći i svim koepiskopima postavljenim na Istoku, Liberije, episkop grada Rima, [a]pozdrav.

Stremeći miru i slozi crkava, otkako sam dobio pismo vaše hrišćanske ljubavi u vezi sa Atanasijem i drugim, napisano u ime blaženo upokojenog episkopa Julija, slijedeći tradiciju starijih, uputio sam s moje strane prezvitere grada Rima Lucija, Pavla i [b]Elijana kod gore pomenutog Atanasija u Aleksandriju, da dođe u grad Rim, kako bi se tako, sada, osvjedočilo kod njega ono što je crkveno učenje utemeljilo. Takođe sam preko pomenutih prezvitera uputio pismo istom, u kome stoji i to da ima na umu da će ako ne dođe biti isključen iz Rimske crkve. No, kada su se prezviteri vratili izvijestili su da on nije želio da dođe. Na kraju, uzimajući u obzir pismo vaše hrišćanske ljubavi koje ste nam poslali u vezi sa [c]pomenutim Atanasijem, znajte da se ovim pismom koje sam vam uputio radi [d]našeg * jedinstva sa svima vama i sloge među svim episkopima katoličke crkve, gore pomenuti Atanasije isključuje iz zajednice sa mnom, odnosno Rimskom crkvom i od konzorcijuma crkvenih spisa.

ZABILJEŠKA SEVERINA BINA

Ova epistola nije istinita i lažno je pripisana pontifeksu Liberiju, iz razloga što ne treba da se vjeruje u ono što kažu da se Liberije prinuđen silom, složio sa osudom Atanasija, što se dokazuje ovim razlozima. Prvo, svaki onaj ko odobrava što je nedužni Atanasije bio odbačen od zajednice katolika, a bezbožni arijani priključeni zajednici, treba da je arijan, a ne katolik. Zatim, pošto onaj koji je ovu epistolu umetnuo u Hilarijeve fragmente odobrava odluku o osudi i ekskomunikaciji Atanasija, onda niko pametan ne bi mogao da povjeruje da je to učinio Hilarije. Drugo, pošto se iz svjedočenja Atanasija zna da je Liberije sve do kraja izgnanstva, godine 357, čvrsto istrajavao u postojanosti i vjernosti, kako je onda na početku pontifikata mogao da osudi nedužnog Atanasija i opšti sa arijanima? Treće, pošto Liberije onom epistolom, koju je preko drugog poslanstva napisao i poslao Konstanciju, brani Atanasija, a sasvim odbacuje zajednicu arijana, onda, svakako, nije mogao sam svjesno da je napiše, ako je već na početku svog stolovanja osudio njega. Tako ispada da treba da se ustanovi da je ovo šesta epistola napisana istočnjacima, što bi prije učinio njegov prethodnik Julije, jer je ovaj sve do posljednje godine svog izgnanstva uvijek branio Atanasija. Pa tako, očigledna izmišljotina je da je na početku Liberijevog pontifikata Atanasije bio lišen zajednice katoličke vjere. Ovo Baron, na pomenutom mjestu.

[43] *Mansi, vol. 3, p. 208*.
[a] Aeternam.
[b] Helianum.
[c] Supra.
[d] Vestram dedi, me.

EPISTOLA VIII. LIBERII PAPÆ

AD EOSDEM ORIENTALES.

Dilectiſſimis fratribus & coepiſcopis noſtris univerſis per orientem conſtitutis, Liberius urbis Romæ epiſcopus [a], *ſalutem.*

a æternam

STUDENS paci & concordiæ eccleſiarum, poſteaquam literas caritatis veſtræ de nomine Athanaſii & ceterorum factas ad nomen Julii bonæ memoriæ epiſcopi accepi, ſecutus traditionem majorum, presbyteros urbis Romæ Lucium, Paulum, & [b] Ælianum, e latere meo Alexandriam ad ſupradictum Athanaſium direxi, ut ad urbem Romam veniret, ut in præſenti, id quod eccleſiæ diſciplina exigit, in eum ſtatueretur. Literas etiam ad eumdem per ſupradictos presbyteros dedi, quibus continebatur, quod ſi non veniret, ſciret ſe alienum eſſe ab eccleſiæ Romanæ communione. Reverſi ergo presbyteri nunciaverunt eum venire noluiſſe. Secutus denique literas caritatis veſtræ, quas de nomine dicti [c] Athanaſii ad nos dediſtis, ſciatis his literis, quas ad unanimitatem [d] noſtram * me cum omnibus vobis & cum univerſis epiſcopis eccleſiæ catholicæ pacem habere, ſupradictum autem Athanaſium alienum eſſe a communione mea ſive eccleſiæ Romanæ, & a conſortio literarum eccleſiaſticarum.

b Helianum

c ſupra

d veſtram de di, me

NOTA SEVERINI BINII.

Hæc epiſtola adulterina eſt, Liberioque pontifici falſo adſcripta; ea occaſione, ne credatur, quod ajunt, Liberium vi coactum, Athanaſii condemnationi conſenſiſſe; idque his rationibus probatur. Primo: Quiſquis Innocentem Athanaſium a catholicorum communione arceri, impios vero Arianos ad communionis vinculum admitti laudat; eum non catholicum, ſed Arianum eſſe oportet. Cum itaque is, qui hanc epiſtolam fragmentis Hilarii inſeruit, Athanaſii condemnatoriam & excommunicatoriam ſententiam laudet, nemo ſapiens id ab Hilario factum fuiſſe credit. Secundo, teſtimonio Athanaſii conſtat, Liberium uſque ad finem exilii, annum ſcilicet Chriſti 357. perſeveraſſe conſtantem & fidelem: quomodo igitur initio pontificatus Athanaſium innocentem condemnaverit, Arianiſque communicaverit? Tertio, Liberius illa epiſtola, quam anno 354. per ſecundam legationem ſcripſit, ac miſit ad Conſtantium, Athanaſium defendit, Arianorumque communionem ſummopere deteſtatur: quæ ſane ab ipſo prudenter ſcribi non potuiſſent, ſi jam ſedis ſuæ initio eum condemnaſſet. Accedit, quod hac ipſa ſexta epiſtola ad orientales ſcripta fateatur, ſe, quod fecerat ante prædeceſſor Julius, Athanaſium uſque ad ultimum annum ſui exilii ſemper defendiſſe. Commentum itaque eſſe oportet, Athanaſium principio pontificatus Liberii communione eccleſiæ catholicæ privatum fuiſſe. Hæc Baron. prædicto loco.

Hanc epiſtolam Liberio falſo adſcrib probatur 1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

Godina 359:
Poslanica koju je papa Liberije pisao Valensu iz Murse, Prevalitancu Ursaciju i sirmijumskom episkopu Germiniju[44]

[α]EPISTOLA IX KOJA JE IZNUĐENA
[a]pošto neki tvrde[45] da je pod imenom pape Liberija napisana Ursaciju, Valensu i Germiniju.

Želi da se njihovim posredovanjem oslobodi progonstva i vrati u pontifičku stolicu.

Liberije, Ursaciju, Valensu i Germiniju.

Pošto znam da ste vi sinovi mira i želite slogu i [b]jedinstvo katoličke crkve, zato, ne zbog neke druge neophodnosti, Bog mi je svjedok, već zbog dobrobiti mira i sloge, obraćam vam se ovim pismom, braćo moja najvoljenija. Neka zna vaša razumnost da je Atanasije koji je bio episkop Aleksandrijske crkve[c], prije nego što sam prešao komitatu svetog cara, prema pismu istočnih episkopa, već bio isključen iz zajednice Rimske crkve, čemu je svjedok svaki od prezvitera Rimske crkve. Jedini razlog je bio, što sam kasnije uvidio iz sadržine samog pisma upućenog našoj istočnoj braći i koepiskopima da se moji legati koje sam iz grada Rima uputio komitatu i episkopi koje sam poslao zajedno sa njima (ako bude moguće) vrate iz progonstva. Želim da znate još i ovo da sam tražio brata Fortunata [d]da odnese najblagorodnijem caru pismo koje sam napisao za istočne episkope, kako bi i oni sami saznali da sam se odvojio od zajednice sa Atanasijem, za koje vjerujem da ga je njegova svetost milostivo [e]prihvatila radi dobrobiti mira. Takođe, neka vaša božanska ljubav preda jedan primjerak carevom evnuhu [f]Filagriju koji me je sa dobronamjernim i iskrenim srcem prihvatio. Ovim mojim pismom obraćam se vama i preklinjem vas, u ime svemogućeg boga i Sina njegovog i gospodara našeg Isusa Hrista, i Svetoga Duha, da se udostojite da odete kod najblagorodnijeg cara, uzvišenog Konstancija, i tražite da zbog dobrobiti mira i sloge, u čemu se njegova svetost uvijek uznosi, naredi da se ja vratim mojoj crkvi koja mi je božjom voljom povjerena, kako uopšte ne bi baš u njegovo vrijeme Rimska crkva zapala u nevolje. Preko ovog mog pisma, braćo najmilija, treba pravednim i čistim srcem da shvatite da sam u miru sa svim vašim episkopima katoličke crkve. A vi ćete steći veliku [g]nagradu u danu [h]retribucije, ako se preko vas vrati mir u Rimsku crkvu. Želim još da znate da sam sa našom braćom i koepiskopima Epiktetom i Auksentijem u miru i crkvenoj zajednici, što vjerujem da ćete sa zadovoljstvom prihvatiti. A svako ko bude odstupio od našeg mira i sloge, potvrđene u cijelom svijetu, neka zna da će biti isključen iz naše zajednice. *Izdajici je od mene, zajedno sa arijanima izrečena anatema.

---

[44] *Mansi, vol. 3, p. 209.*
[α] *Epistola IX. & c.*
[a] Pojavljuje se u collect. Creicon. & bibl. Vatikana kod baron. ann. 357. num. 44.
[45] Da je ova epistola istinski Liberijeva zalaže se Coustant u tom. I. Epist. Summ. PP. pag. 443.
[b] Unanimitatem.
[c] Iz c. Corbiensi, za mene je bio osuđen prije nego što su istočni episkopi uputili pismo. kom. svetog cara.
[d] Ovo nedostaje u izdanju fragmenata S. Hilarija.
[e] Accipiet.
[f] Uputio je carevom podaniku Hilariju.
[g] Solatium.
[h] Tribulationis.

a EPISTOLA IX. FALSO

[a] Extat ex collect. Creſcon. & bibl. Vaticana apud Baron ann. 357. num. 44.

[1] ut quidam volunt, ſub nomine Liberii [A] papæ ad Urſacium, Valentem, & Germinium ſcripta.

Eorum interventu liberari ab exilio, ſedique pontificiæ reſtitui cupit.

Urſacio, Valenti & Germinio Liberius.

Videndæ quoque S. Hilarii fragmen. pag. 40.

QUIA ſcio vos filios pacis eſſe, diligere etiam concordiam & [b] unitatem eccleſiæ catholicæ; idcirco non aliqua neceſſitate compulſus, teſte Deo dico, ſed pro bono pacis & concordiæ, quæ martyrio præponitur, his literis convenio vos, domini mei cariſſimi. Cognoſcat prudentia veſtra, Athanaſium, qui Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus fuit [c], priuſquam ad comitatum S. Imperatoris pervenirſem, ſecundum literas orientalium epiſcoporum ab eccleſiæ Romanæ communione ſeparatum eſſe, ſicut teſtis eſt omne presbyterium eccleſiæ Romanæ. Sola hæc cauſa fuit, ut tardius viderer de nomine ipſius literas ad fratres & coepiſcopos noſtros orientales dare, ut legati mei quos ab urbe Roma ad comitatum direxeram, ſeu epiſcopi, qui fuerant deportati, & ipſi una cum his (ſi fieri poſſet) de exilio revocarentur. Et [d] hoc etiam ſcire vos volo, quod fratrem Fortunatianum petii, ut [d] literas meas ad clementiſſimum imperatorem perferat, quas ad orientales epiſcopos feci, ut ſcirent & ipſi una ſecum Athanaſii communione me eſſe ſeparatum: quas credo quod pietas ipſius pro bono pacis gratulanter [e] accepit: quarum exemplar etiam [f] Philagrio imperatoris eunucho prodat caritas veſtra, hæc me benigno & innocenti animo geſſiſſe. Quapropter his literis meis convenio vos, & adjuro per dominum omnipotentem, & Chriſtum Jetum Filium ejus & dominum noſtrum, & Spiritum ſanctum, ut dignemini ad clementiſſimum imperatorem Conſtantium Auguſtum pergere, & petere, ut bono pacis & concordiæ, in qua pietas ejus ſemper exultat, me ad eccleſiam mihi divinitus traditam jubeat reverti; ut temporibus ipſius eccleſia Romana nullam ſuſtineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis epiſcopis eccleſiæ catholicæ pacem habere; his literis meis æquo & ſimplici animo ſcire debetis, fratres cariſſimi. Magnum etiam vobis [g] præmium in die [h] retributionis acquiretis, ſi per vos pax eccleſiæ Romanæ fuerit reddita. Scire autem volo etiam fratres & coepiſcopos noſtros Epictetum & Auxentium, pacem me & communionem eccleſiaſticam cum ipſis habere, quod credo gratanter accepturos. Quicumque autem a pace & concordia noſtra, quæ per orbem terrarum firmata eſt, diſſenſerit, ſciat ſe ſeparatum eſſe a noſtra communione. * Prævaricatori anathema una cum Arianis a me dictum.

[b] unanimitatem.

[c] ex c. Corbejenſi, a me eſſe damnatum priuſquam ad com. ſancti imp literas orientalium deſtinarem epiſcoporum.

[d] Hæc deſunt in editione fragmentorum S. Hilarii.

[e] accipiet

[f] Hilario fideli imperatoris direxi. Rogo perrideat.

[g] ſolatium

[h] tribulationis

* *In fragmentis Hilarii hæc alio charactere edita ſunt atque ab ipſo Hilario, ut pleraque alia identidem inſerta*: Prævaricatori anathema cum Arianis ab me dictum.

[A] berium juſſu imperatoris Conſtantii eo fine Roma Mediolanum furtim ad comitatum adductum fuiſſe, ut Athanaſii condemnatoriæ ſententiæ ſubſcriberet; inde vero in Thraciam relegatum, non aliam ob cauſam, quam quod innocentem ſuo judicio Athanaſium condemnare recuſaſſet falſiſſimum eſſe oportet, quod hic ſcribitur Athanaſium judicio Romanæ eccleſiæ excommunicatus fuiſſe, antequam Liberius ad comitatum imperatoris perveniſſet. Una igitur, quod ſupra dixi, eademque manus ſcorpii ſuiſſe videtur, quæ utramque hanc epiſtolam nomine Liberii ſcripſit & excogitavit, ea occaſione, ut quod ad Liberii defenſionem Athanaſii, Hilarii & Hieronymi teſtimonio dicitur, eum per vim & minas coactum Athanaſii condemnationi ſubſcripſiſſe, mendacibus hiſce & commentitiis ſub nomine Liberii ab Ariano aliquo affictis epiſtolis improbaretur. Hæc ex Baronio anno 352. num. 18.

NOTA SEVERINI BINII.

Epiſtola hæc Liberio falſo aſſicta cur.

[a] *Epiſtola IX. &c.*) Cum ex notis ſupradictis, & in concilio Mediolanenſi infra dicendis, manifeſtum ſit Li-

Concil. General. Tom. III.

1 Ut Liberii legitimum partum hanc epiſtolam tuetur Conſtant in tom. 1. Epiſt. Summ. PP. pag. 443.

**U fragmentima Hilarija, kako i od samog Hilarija, ovo ima dvosmisleno značenje, kao i mnogi drugi inserti:* Izdajici sa arijanima je izrečena anatema od mene.

ZABILJEŠKA SEVERINA BINA.

Epistola IX. & c. Kako iz gore navedenih zabilježaka, tako i iz niže navedenih o Mediolanskom saboru, jasno je da je Liberije na kraju, po naređenju cara Konstancija, bio krišom odveden iz Rima u mediolanski komitat, kako bi potpisao osuđujuću presudu protiv Atanasija, odakle je otpremljen u Trakiju, ne iz nekog drugog razloga, već što se nećkao da svojom presudom osudi nevinog Atanasija, pa zato je najveća laž to što ovdje piše, da je Atanasije presudom bio ekskomuniciran iz Rimske crkve prije nego što je Liberije prišao carevom komitatu. Dakle, kao što je prethodno rečeno, očigledno da je jedna ista ruka pisara bila ta koja je napisala i izmislila ovu epistolu u ime Liberija, sa namjerom da se ovdje, lažima i izmišljotinama koje je dodao neki arijanac, opovrgne, kako je Liberije zbog odbrane Atanasija, kako svjedoče Hilarije i Hijeronim, silom i prijetnjama bio prinuđen da odobri osudu Atanasija.Ovo je iz Baronija za godinu 352, br. 18.

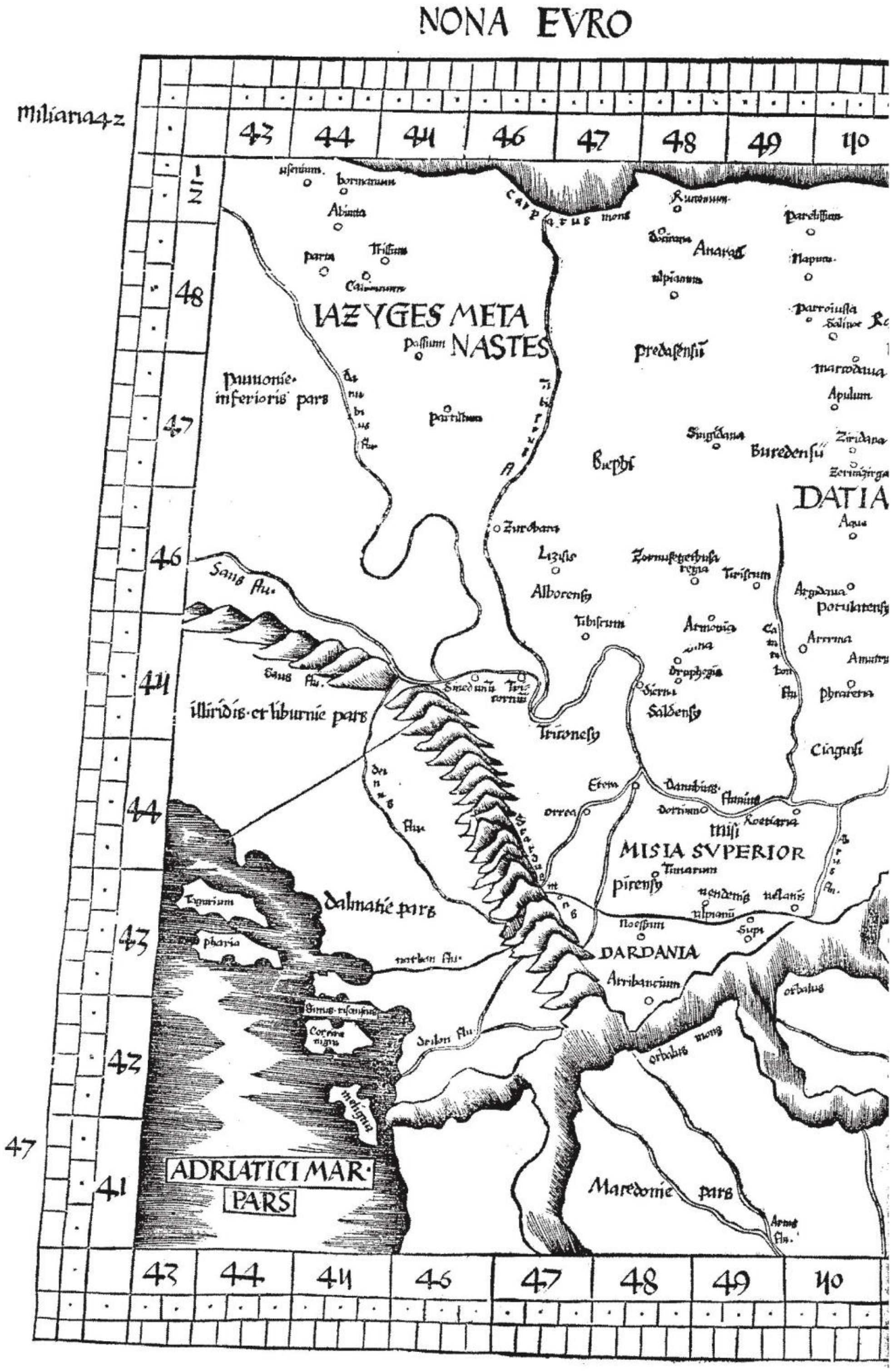
NONA EVRO
IAZYGES METANASTES
pannonie inferioris pars
DATIA
Saus flu.
illiridis et liburnie pars
dalmatie pars
MISIA SVPERIOR
DARDANIA
Macedonie pars
ADRIATICI MAR PARS

Godina 359:
Papa Liberije moli episkopa Kapue da interveniše kod imperatora Konstancija kako bi se iz progonstva na Ilirikumu vratio u Rim[46]

EPISTOLA X. PAPE LIBERIJA

Vincentiju, episkopu Kapue,
kojom traži da se oslobodi od progonstva zbog povezanosti sa zajednicom arijana.

Nalazi se u colect. Cresco & vatic. Bibl.
kod Bar. za godinu 357. num. 45.,
svakako i u fragm. Hilarija p. 50.

Ne učim, već opominjem tvoj sveti duh, brate, zato što loši razgovori kvare dobre običaje. Dobro su ti poznate podmuklosti zlih ljudi, zbog čega sam dospio do ove muke i moli se da Bog bude popustljiv. Odredio sam našeg vrlo uvaženog đakona Urbika, za koga sam se uvjerio da donosi utjehu, da se preko Venerija zauzme oko ovih stvari. Zato sam smatrao da tvoja svetost treba da se obavijesti, da sam se otkazao od onog protivljenja u vezi sa Atanasijem i u to ime poslao pismo našoj istočnoj braći i koepiskopima. Milost Božja je uvijek sa nama. Udostojićeš se da se skupe svi episkopi Kampanije i obavijeste o ovome, i da se sa njihove strane, zajedno sa vašom epistolom o našoj slozi i miru piše našem najblagorodnijem caru, kako bih i ja mogao da budem oslobođen ove velike nevolje. [a]Bog neka te čuva, gospodaru brate najmiliji. [b]Sa svim istočnim episkopima i sa vama smo u miru. Ako želite da se izbavim progonstva, potrudite se kod gospodara da me oslobodi, gospodar sudija između mene i vas.

[46] *Mansi, vol. 3, p. 210.*
[a] I njegovom rukom, neka te sam Bog čuva zdravog, brate.
[b] Takođe njegovom rukom dopisana strana.

EPISTOLA X. LIBERII PAPÆ

Ad Vincentium Capuæ epiſcopum,

Qua Arianis communione conjunctus, ab exilio liberari petit.

NON doceo, ſed moneo ſanctum animum tuum, frater, eo quod colloquia mala mores bonos corrumpant. Inſidiæ malorum hominum bene tibi cognitæ ſunt, unde ad hunc laborem perveni: & ora ut det dominus tolerantiam. Dilectiſſimus filius noſter Urbicus diaconus, quem videbar habere ſolatium, a me per Venerium agentem in rebus ſublatus eſt. Et ideo ſanctitati tuæ ſignificandum credidi, me de contentione illa nominis Athanaſii receſſiſſe, & ad fratres & coepiſcopos noſtros orientales literas dediſſe deſuper ejus nomine. Pax nobis ubique eſt. Dignaberis convenire omnes epiſcopos Campaniæ, & hæc illis inſinuare, & ex eorum numero una cum epiſtola veſtra de unanimitate noſtra, & pace ad clementiſſimum imperatorem noſtrum ſcribere, quo poſſim & ego de triſtitia magna liberari. [a] Dominus te incolumem cuſtodiat, domine frater cariſſime. [b] Cum omnibus epiſcopis orientalibus pacem habemus, & vobiſcum ego. Me ad dominum ſolvi vos videritis, ſi volueritis me in exilio deficere, dominus judex inter me & vos

Extat ex col. lect. Creſco. & Vatic. bibl. apud Bar. anno 357. num. 45. necnon in fragm. Hilarii p. 50.

a Et manu ipſius. Deus te incolumem cuſtodiat frater.

b Item manu ipſius perſcripta pagina.

Godina 359:
Papa Liberije traži pomoć od episkopa Istoka[47]

EPISTOLA XIII. PAPE LIBERIJA
istočnjacima

*Voljenoj braći i kolegama *Hipatiju, Cirilu, *Hiparhiju, Uraniju, Heronu, Elpidiju, Maksimu, Euzebiju, Eukarpiju, Heortaziju, Severu, Didimionu, Bretaniju, Kalikratu, Dalmatiju, Edesiju, Eustahiju, Ambroziju, Geloniju, Pardaliju, Macedoniju, Paulu, Marcelu, Herakliju, Aleksandru, Adoliju, Marcijanu, Stenelu, Jovanu, *Makariju, Hariziju, Silvaniju, Fotinu, Antoniju, Aitu, Celzu, Eufranoru, Meletiju, Patriciju, Severijanu, Euzebiju, Eumolpiju, Atanasiju, Diofantu, Menedoru, Dioklu, Hrisampelu, Neonu, Eugeniju, Eustahiju, Kalikratu, Arseniju, Eugeniju, Martiriju, Hieraciju, Leontiju, Filagriju, Luciju i svim ortodoksnim episkopima na Istoku, episkop Italije Liberije i drugi zapadni episkopi, vječni pozdrav u Bogu.*

Vaše pismo o miru i crkvenoj slozi, braćo voljena i svjetlošću vjere obasjana, koje su nam donijeli prečasna braća i episkopi Eustahije, Silvan i Teofil, pružilo nam je najveću i najželjeniju radost. Jer sada je očigledno da se vaše odluke i shvatanja slažu i podudaraju sa odlukama kako mojim, koji sam najniži od svih, tako i drugih episkopa Italije i ostalih iz svih regiona na zapadu, i zato se potvrđuju. A ovu katoličku i apostolsku vjeru priznajemo, jer je ona još od Nikejskog sabora ostala jedinstvena i nepromijenjena. Nju su prihvatili da je propovijedaju sami oci i zato su, ispunjeni čudesnom živahnošću i radošću, suzbijali sve zametke besmislenog miljenja i sve njegove ostavljene iskrice. Takođe su ovu vjeru nametnuli svima, ne samo propovijedajući je javno pred narodom, već i pišući o njoj. Smatrali smo kako je u ovom pismu bilo neophodno da se navede ovaj primjer, kako se jereticima nikako ne bi pružila prilika za podmuklosti kojima teže, jer, kada se slučajno dokopaju oni iznova nastoje da se njihove zle namjere sprovedu u crkvi i (što im je ukorijenjena navika) potpiruju veliki požar nesloga. A naša velečasna braća Eustatije, Silvan i Teofil su nam potvrdila to isto, da su, naravno, i oni sami i vaša božanska ljubav, uvijek služili ovoj vjeri i da će joj služiti do potonjeg dana života, jer je ona bila potvrđena od tri stotine osamnaest episkopa u gradu Nikeji i jer sadrži savršenu istinu, začepljuje usta mnoštvu jeretika i u potpunosti pobija njihovo učenje. Ali, ni slučajno nije toliko veliki broj episkopa prinudio da se zaustavi Arijeva goropadnost, već Božja volja i zapovijest. A, uistinu, sa tolikim njihovim brojem blaženi Abraham je toliko hiljada ljudi nadvladao vjerom. Jer (……), tako čvrsto i neprobojno utvrđenje zaustavlja i odbija sve napade i opake spletke pogubnog Arijevog učenja.

I premda su nevaljalac i pokvareni arijani uspjeli da se svi zapadni episkopi skupe zajedno u Ariminu, kako bi tamo, ili nagovaranjem ili (da istinitije kažem) naredbom cara, to što je bilo postavljeno kao najveće jemstvo u propisu vjere ili uklone ili izopače, ipak nijesu ništa dobili ovim zločinačkim postupkom. Naime, skoro svi episkopi koji su se skupili u Ariminu i bili privučeni ili lažnim primamljivanjima ili natjerani silom da se tada odreknu vjere, ipak su sada, kada su se vratili zdravom razumu, javno anatemisali pravilo vjere koji su

[47] *Mansi, vol. 3, p. 213.*
* Hythio.
* Hyparchio.
* Macari.

EPISTOLA XIII. LIBERII PAPÆ

Ad orientales.

* Hythi.
* Hyparchio.
* Macario.

*Dilectis fratribus & collegis * Hypatio, Cyrillo,* Hyparchio, Uranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Severo, Didymioni, Brettanio, Callicrati, Dalmatio, Ædesio, Eustachio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Stenello, Joanni,* Macario, Charisio, Silvanio, Photino, Antonio, Ayto, Celso, Euphranori, Meletio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chrysampelo, Neoni, Eugenio, Eustachio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & omnibus in oriente orthodoxis episcopis, Liberius episcopus Italiæ, & alii occidentis episcopi, in domino semper salutem.*

VESTRÆ literæ, fratres dilecti, lumineque fidei illustrati, de pace & concordia ecclesiæ per honoratissimos fratres & episcopos Eustathium, Silvanum, Theophilum ad nos perlatæ, nobis maximam maximeque optatam lætitiam attulerunt. Id adeo in primis, quod vestras sententias & opiniones, tum cum mea, qui infimus omnium sum, tum cum aliorum episcoporum Italiæ, ceterarumque omnium regionum versus occidentem, sententiis consentire concordareque ostenderunt, atque adeo confirmarunt. Hanc autem catholicam & apostolicam fidem agnoscimus, quæ usque a concilio Nicæno hactenus integra stabilisque permansit. Hanc illi ipsi patres se habuisse confessi sunt, atque adeo mira alacritate & gaudio completi, omnia absurdæ opinionis vestigia, omnesque ejus quasi scintillas relictas sustulerunt. Hancque fidem non solum apud populum concionando, verum etiam sedulo scribendo, omnibus proposuerunt. Cujus quidem exemplar his literis necessario subjungendum duximus, ne qua hæreticis ad insidias tendendas relicta sit occasio: quam quidem nacti, de integro faces suæ malevolentiæ in ecclesiam intentent, magnaque dissidiorum incendia (ut illis in more positum est) exsuscitent. Nam & hoc ipsum confitentur honoratissimi fratres nostri Eustathius, Silvanus, & Theophilus: nimirum & seipsos & vestram caritatem semper hanc fidem servasse, & ad extremum vitæ diem servaturos esse; videlicet quæ fuerit a trecentis decem & octo episcopis orthodoxis in urbe Nicæa probata, quæque & perfectam complectatur veritatem, & hæreticorum multitudini ora obturet, eorumque doctrinam penitus evertat. Neque enim tam ingens episcoporum numerus fortuito, sed Dei nutu & voluntate ad furorem Arii comprimendum coactus est. Immo vero eorum numero beatus Abraham tot hominum millia per fidem profligavit. Quæ qui-

Concil. General. Tom. III.

objavili episkopi skupljeni u Ariminu i priklonili su se katoličkoj i apostolskoj vjeri potvrđenoj u Nikeji, pa su već zajedno sa nama, tako da su sada svi, kažem, planuli najvećom žestinom mržnje protiv dogme Arija i njegovih učenika. A pošto su legati vaše božanske ljubavi tu stvar prihvatili kao sigurno spoznatu i sasvim pouzdanu, treba i njihova imena da se priključe vašem potvrđivanju. Dok Ariju i ariminijskim odlukama donijetim protiv vjere utvrđene u Nikeji (kojima ste se, isto tako, zavedeni lažju putem podmuklih laskanja, priključili i vi uz pruženu zakletvu) da se javno izrekne anatema.

Zbog toga smo smatrali kako je dolično da pišemo vašoj božanskoj ljubavi i pravedno i ispravno da pomognemo vašim molbama, posebno što smo iz priznanja vaših legata jasno saznali da se istočni episkopi, vrativši se razumnom razmišljanju, slažu u vjeri sa zapadnim episkopima. Želimo da vi spoznate i razglašena huljenja protiv Sina Božjeg, kao i to da su oni koji su tada, čini se, zbog toga što su lupeški i iznenadnim prepadom bili otrgnuti od istine, bili kažnjeni anatemom, zatim svi složnom voljom u srcima priklonili se vjeri Nikejskog sabora. Također, da preko vašeg pisma treba svi da budu sigurni da su se oni koji su prevarom bili odvraćeni od pravilne vjere, napokon iz mračne zaslijepljenosti jeresi vratili sjajnoj svjetlosti katoličke slobode. A oni, pak, koji poslije tog sabora nijesu željeli da izbljuju smrtonosni otrov pogubnog učenja i u potpunosti iskorijene iz svojih srca sva Arijeva huljenja, zbog čega im je bila određena anatema, neka znaju da su isto kao i Arije i njegovi učenici, kao i ostali gmizavci, kao što su sabelijani, patropasijani i slični sljedbenici neke druge jeretičke izopačenosti, kao otpadnici saveza i društva, isključeni iz crkvene zajednice koja ne prihvata lažljive sinove. Neka vas Bog, braćo najmilija, dugo čuva zdrave.

henſa, tamquam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus & nefarias peſtiferæ opinionis Arii machinas retundit reprimitque.

Quid geſtum in concilio Arimineſi.

Et quamquam nequam & ſcelerati Ariani effecere, ut omnes epiſcopi occidentis Arimini in unum cogerentur, quo ibi vel perſuaſione, vel (uti verius dicam) imperatoris auctoritate, illud quod erat ad ſummam cautionem in fidei formula poſitum, aut tollerent, aut perverſe inficiarentur: nihil hac fraudulenta molitione omnino profecerunt. Nam omnes illi fere epiſcopi, qui Arimini convenerant, quique vel fallacibus ineſcati illecebris, vel vi compulſi a fide tum quidem deſciverant; nunc tamen ad ſanam mentem reverſi, fidei formulæ ab epiſcopis Arimini convocatis editæ anathema denunciarunt, & fidei catholicæ & apoſtolicæ Nicææ confirmatæ ſubſcripſerunt, & nobiſcum jam una communicant: omnes illi, inquam, in præſentia maximo iracundiæ æſtu contra dogma Arii ejuſque diſcipulos exardeſcunt. Quam rem veſtræ caritatis legati cum explorate cognitam planeque perſpectam haberent, ſuæ ipſorum ſubſcriptioni veſtra etiam nomina adjunxere. Ario autem & decretis Arimini contra fidem Nicææ ſtabilitam ſancitis (quibus item vos per verſutas blanditias in fraudem inducti cum jurejurando adhibito ſubſcripſiſtis) anathema edixere.

Concors fides catholica occidentalium.

Quapropter nobis videbatur conſentaneum, literas ad veſtram caritatem perſcribere, vobiſque juſta & æqua petentibus opem ferre: præſertim cum per confeſſionem veſtrorum legatorum perſpicue intelligeremus, epiſcopos orientis ad ſanam ſinceramque mentem reverſos, cum orthodoxis occidentis epiſcopis in fide concordare. Neque vos ignorare volumus, & blaſphemias Arimini contra Filium Dei divulgatas, jam etiam ab his, qui tum videbantur fraudulenter & repentino impetu a veritate tamquam abrepti, anathemate damnari, & fidei concilii Nicæni concordi animorum voluntate ab omnibus aſſenſum eſſe. Quin etiam per veſtras literas omnes certiores fieri debent, ut qui per fraudem a recta fide abducti fuerint, jam tandem ex cæca hæreſis caligine ad clarum divinumque lumen libertatis catholicæ regrediantur. Qui quidem ſi poſt hoc concilium lethale peſtilentis doctrinæ venenum evomere * voluerint, omneſque Arii blaſphemias ex animis ſuis radicitus evellere, atque adeo illis anathema indicere: ſcient ſe pariter cum Ario & ejus diſcipulis, cum aliis ſerpentibus, utpote Sabellianis, Patropaſſianis, & alterius hæreticæ pravitatis cujuſcumque modi ſectatoribus, a communione eccleſiæ, quæ filios adulterinos non recipit, tanquam fœderis & ſocietatis expertes omnino excluſos eſſe. Deus vos, fratres cariſſimi, diu ſervet incolumes.

* *ſer.* noluerint.

Godine 365-366:
Sa sabora u Rimu papa Liberije obraća se makedonskim episkopima[48]

RIMSKI SABOR

Na kome su opamećeni Makedonci dostavili papi Liberiju proglas svoje vjere, priznavši nikejsku vjeru i konsupstancijalitet.

Pošto su sa Lampsačkog, Smirnskog i drugih sabora, makedonski episkopi Eustatije Sebastenus, Silvan Tarsensi i Teofil, obavijestili papu Liberija da u svoje ime iskreno prihvataju nikejsku vjeru, na saboru su od pape Liberija bili primljeni u zajednicu. Proglas Makedonaca na grčkom izlaže Sokrat, lib. IV. Cap. XII. Na latinskom sholastik Epifanije u Hist. Tripart. Lib. VII. cap. XXIV. Epistolu je napisao Liberije u ime Rimskog sabora, koju na grčkom imamo od pomenutog Sokrata, a na latinskom od pomenutog Epifanija.

[49]EPISTOLA LIBERIJA MAKEDONSKIM EPISKOPIMA
otkako su se opametili.

Voljenoj braći i kosveštenicima Eustatiju, Cirilu, Hiparehiju, Heronu, Elpidiju, Maksimu, Euzebiju, Eukarpiju, Heortaziju, Neonu, Eumatiju, Faustinu, Proklu, Pasiniku, Arseniju, Severu, Didimionu, Bretaniju, Kalikratu, Dalmatiju, Edesiju, Eustahiju, Ambroziju, Geloniju, Pardaliju, Macedoniju, Paulu, Marcelu, Herakliju, Aleksandru, Adoliju, Marcijanu, Stenelu, Jovanu, Maceriju, Hariziju, Silvanu, Fotinu, Antoniju, Anitu, Celzu, Eufranoru, Melesiju, Patriciju, Severijanu, Euzebiju, Eumolpiju, Atanasiju, Diofantu, Menedoru, Dioklu, Hrisampelu, Eugeniju, Eustatiju, Kalikratu, Arseniju, Eugeniju, Martiriju, Hieraciju, Leontiju, Filagriju, Luciju i svim ortodoksnim episkopima na Istoku, episkop [a]Liberije i zapadni episkopi, pozdrav u Bogu.

Vaše pismo, braćo najmilija, koje su nam donijeli najdraža braća i koepiskopi Eustatije, Silvan i Teofil, pružilo nam je priželjkivanu radost mira i sloge, obasjavajući nas svjetlošću vjere, a najviše zato što se vaša odluka i mišljenje slaže i podudara sa mojom malenkošću i što se potvrđuje i pokazuje kod sviha Itala i zapadnjaka. A to je, znamo, katolička i apostolska vjera koja se još od nikejskog sabora čuva jedinstvena i nepromenjena, za koju su i sami priznali da su je zadržali i zato su je ispunjeni radošću, odbacujući svaki zametak magline besmislene sumnje, propovijedali ne samo usmeno, već i postojanim pisanjem. Smatrali smo kako je neophodno da ovim pismom potvrdimo taj primjer, da ne bi dopustili jereticima nikakvu priliku da iznova sprovode svoje podmuklosti, kojima bi, raspirivši ponovo plamenove svoje pokvarenosti, razbuktali uobičajene vatre nesloga. Naša voljena braća Eustatije, Silvan i Teodor izjavili su još i da je vaša božanska ljubav uvijek gajila ovu vjeru i da će je čuvati sve do kraja života, odnosno onu koju su u gradu Nikeji potvrdili tri stotine osamnaest episkopa, a koja sadrži sveobuhvatnu istinu i koja čini nijemim i zatvara usta jeretičkog mnoštva. Nije se,

[48] *Mansi, vol. 3, p. 377*.
[49] Ovu epistolu je ranije iznio Labbeus, pag. 811, dok je ovdje grčki tekst ispravio Sokrat, a latinski sholastik Epifanije.
[a] *Sokrat*. episcopus Italiae.

Ex Harduino Tom. 1. Concil. pag. 743.

CONCILIUM ROMANUM,

In quo resipiscentes Macedoniani, libellum fidei suæ Liberio Papæ obtulerunt, Nicænam fidem & consubstantialitatem simpliciter professi.

E Concilio Lampsaceno, Smyrnensi, aliisque, ad Liberium Papam legati Macedoniani episcopi, Eustathius Sebastenus, Silvanus Tarsensis, & Theophilus, qui fidem Nicænam suorum nomine simpliciter profiterentur, a Liberio Papa in synodo in communionem suscepti sunt. Libellum Macedonianorum describit Socrates Græce, lib. IV. cap. XII. Latine Epiphanius Scholasticus, in hist. Tripart. lib. VII. cap. XXIV. Romani vero Concilii nomine epistolam synodicam scripsit Liberius, quam Græce ex eodem Socrate, Latine verbis ejusdem Epiphanii exhibemus.

[1] EPISTOLA LIBERII AD MACEDONIANOS

Episcopos post resipiscentiam.

1 *Epiph.* Eustathio, *Sed in Græcis mss.* Ἀυδῳ, *forte pro* Ἀυδῃ.

2 *Epiph.* Proclo. παρὰ Σωκρατ. βιβλ. V. κεφ.

3 *Neoni deest in Epiphan.*

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, Εὐ- B ηθίῳ, Κυρίλλῳ, Ὑπερεχίῳ, ὁρανίῳ Ἥρωνι, Ἐλπιδίῳ, Μαξίμῳ, Εὐσεβίῳ, Εὐκαρπίῳ, Ἑορτασίῳ, Νέωνι, Εὐμαθίῳ, Φαυστίνῳ, [2] Προκλίνῳ, Πασινίκῳ, Ἀρσενίῳ, Σθενήρῳ, Διδυμίωνι, Βρεττανίῳ, Καλλικράτει, Δαλματίῳ, Αἰδεσίῳ, Εὐσοχίῳ, Ἀμβροσίῳ, Γελωνίῳ, Παρδαλίῳ, Μακεδονίῳ, Παύλῳ, Μαρκέλλῳ, Ἡρακλείῳ, Ἀλεξάνδρῳ, Ἀδολίῳ, Μαρκιανῷ, Σθενέλῳ, Ἰωάννῃ, Μάκερι, Χαρισίῳ, Σιλβανῷ, Φωτεινῷ, Ἀντωνίῳ, Ἀνύθῳ, Κέλσῳ, Εὐφράνορι, Μιλησίῳ, Παξικίῳ, Σαλησανῷ, Εὐσεβίῳ, Εὐμολπίῳ, Ἀθανασίῳ, Διοφάντῳ, Μιλωδώρῳ, Διοκλεῖ, Χρυσομπίλῳ, [3] Νέωνι, Εὐχρυσίῳ, Εὐσα- C θίῳ, Καλλικράτει, Ἀρσενίῳ, Εὐχρυσίῳ, Μαρτυρίῳ, Ἱερακίῳ, Λεοντίῳ, Φιλαγρίῳ, Λευκίῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, Λιβέριος ἐπίσκοπος Ἰταλίας, καὶ οἱ κατὰ τὴν δύσιν ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ πάντοτε χαίρειν.

Τὴν εἰκτικωτάτην ἡμῖν χαρὰν τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ὁμονοίας λύγκε τὰ ὑμέτερα γράμματα, τῇ τῆς πίστεως φωτὶ [4] περιλαμπόμενοι. ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῆς τιμιωτάτων ἀδελφῶν ἐπισκόπων, Εὐσταθίου, Σιλβανοῦ, καὶ Θεοφίλου. καὶ τοῦτο μάλιστα, ὅτι τὴν ὑμετέραν γνώμην καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ συνᾴδειν, περὶ τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, καὶ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάν- D των διεβεβαιώσαντο, καὶ ἀπέδειξαν. καὶ τοῦτο εἶναι γινώσκομεν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν, ἥτις μέχρι τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, ἀκεραία καὶ

4 *Legendum* περιλαμπόμενοι, *nisi malis referre ad* ἀδελφοί.

DILECTISSIMIS fratribus & consacerdotibus, Eustathio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclo, Pasinico, Arsenio, Severo, Didymioni, Britanio, Callicrati, Dalmatio, Ædesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Joanni, Maceri, Charisio, Silvano, Photino, Antonio, Anytho, Celso, Euphranori, Milesio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chrysampelo, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & universis orientalibus orthodoxis, Liberius [a] episcopus, & occidentales episcopi, in Domino salutem.

a *Socrat.* episcopus Italiæ.

Optabile nobis pacis atque concordiæ gaudium vestræ literæ attulerunt, fidei lumine resplendentes, fratres carissimi, oblatæ nobis per carissimos fratres & coepiscopos, Eustathium, Silvanum, atque Theophilum: & maxime quia vestram sententiam vestrosque sensus concordare & consonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus universis affirmaverunt atque demonstraverunt. Et hanc esse cognoscimus catholicam & apostolicam fidem, quæ usque ad Nicænum Concilium integra immobilisque servata est: & hanc ipsi retinere professi sunt; gaudioque repleti, & omne vestigium ac nebulas inepiæ suspicionis abjicientes, non solum sermone eam, sed etiam scriptura currente professi sunt.

1 Hanc Epistolam exhibuit Labbeus supra pag. 811. sed hic Socratis Græcus textus correctior, Latinus autem Epiphanii Scholastici.

naime, po svom nahođenju, već na božanski znak skupio toliki broj episkopa protiv mahnitosti Arija, kolikim je brojem blaženi Abraham potisnuo toliko hiljada protivnika. Jer ova vjera, sadržana u subsisteniciji i u imenu konsubstancijaliteta /jedinosušnosti/, kao neki najutvrđeniji i neosvojivi kastrum, kao što treba odbija sve napade i djelovanja Arijevog nevjerstva. No, iako su svi zapadni episkopi sabrani u Ariminu, kada ih je okupilo bezumlje arijana, nekim nagovaranjem, ili (da kažem istinitije) zemaljskom moći pokušali da odbace ili potajno poreknu to što je pretstavljalo najveće jemstvo vjere, ipak, to njihovo lukavstvo nije ništa postiglo. Naime, skoro svi episkopi koji su se tada, pritisnuti strahom ili prevareni, skupili u Ariminu, opametivši se sada i anatemišući one koji su ih tamo okupili, priklonili su se katoličkoj vjeri koja je utvrđena u gradu Nikeji i opšteći sa nama, još žešće su se razgnjevili protiv Arijevog učenja i njegovih učenika. A pošto su i sami legati vaše božanske ljubavi prihvatili dokaz o ovome, vi treba da i njih priključite vašoj supskripciji, anatemišući Arija i postupke njegovih sljedbenika u Ariminu, za koja se zna da su protiv vjere utvrđene u gradu Nikeji. Kojima ste se i vi, zavedeni, priključili. Zato, slijedeći to, nama je postalo jasno da treba da pišemo vašoj božanskoj ljubavi i da pomognemo pravednim zahtjevima, najviše zato što smo iz priznanja vaših legata saznali da se opamećeni istočnjaci sada slažu sa zapadnjacima, a ističemo, pošto ste spoznali ariminska bogohulstva, da su svi oni koji su zbog njihovog odobravanja bili osramoćeni, sada anatemisani, i svi ponovo žive u nikejskoj vjeri. Jer preko vas treba da se da na znanje svima da oni koji su silom bili prevareni mogu bilo kada da iz jeretičke tame stignu do božanske svjetlosti katoličke slobode. A oni koji poslije ovog sabora ne budu željeli da izbljuju otrov pokvarenosti i odbace sva Arijeva bogohulstva da se anatemišu, kako bi se znalo da su u jeresi saveznici sa Arijem i njegovim učenicima, ostalim zmijama, bilo sabelijanima, bilo patripasijanima ili bilo kojim drugim, i da su lišeni zajednice crkvenog sabora, koje ne prima kod sebe lažljive sinove. Bog neka vas čuva zdrave, braćo najmilija.

ſunt. Cujus exemplar his literis ſubdere neceſſarium judicavimus, ne ullam occaſionem hæreticis ad exercendas inſidias denuo relinquamus: quibus iterum flammas propriæ malitiæ commoventes, incendia diſcordiarum conſueta reſuſcitent. Hæc inſuper ſunt profeſſi cariſſimi fratres noſtri, Euſtathius, Silvanus, atque Theophilus, veſtram caritatem ſemper hanc fidem habuiſſe, & hanc uſque ad terminum cuſtodire, id eſt, in Nicæna urbe a trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obſtruit atque diſſolvit. Non enim ſpontaneo motu, ſed nutu divino tantorum epiſcoporum numerus aggregatus eſt contra veſaniam Arii, quanto numero beatus Abraham tot hoſtium millia fide deſtruxit. Quæ fides dum in ſubſiſtentia & nomine conſubſtantialitatis continetur, velut quoddam muniſſimum & inexpugnabile caſtrum omnia jacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter evitat. Cum igitur omnes Occidentales epiſcopi in Arimino congregati, quando eos Arianorum collegit veſania, quadam ſuaſione, aut (ut verius dicam) mundana potentia, hoc quod cautius erat in fide poſitum, auferre aut oblique denegare conati ſunt: tamen nihil eorum calliditas profuit. Nam pæne omnes convenientes Arimini tunc terrore permoti atque decepti, nunc reſipiſcentes, atque anathematizantes eos qui ibi convenerunt, aut ſubſcribentes catholicæ fidei, quæ in Nicæna urbe ſancita eſt, nobiſque communicantes, ferventius contra Arii dogma ejuſque diſcipulos inflammantur. Cujus rei indicium etiam ipſi legati veſtræ caritatis agnoſcentes, vos ipſos in ſua ſubſcriptione junxerunt, anathematizantes Arium, & quæ ab ejus ſequacibus Arimini geſta noſcuntur, contra fidem in Nicæna urbe ſancitam. In quibus etiam vos capti perjurio ſubſcripſiſtis. Unde conſequens nobis viſum eſt ſcribere caritati veſtræ, & adjuvare juſta poſcentes, maxime quia per profeſſionem veſtrorum legatorum reſipiſcentes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus concordare cognovimus; & ſignificamus, ut noveritis blaſphemos Ariminenſes, qui tunc videbantur per ſubreptionem maculati, nunc anathematizatos, & univerſos ad Nicænam reſpiraſſe fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, ut poſſint qui violenter læſi ſunt, aliquando ab hæreticis tenebris ad divinum lumen catholicæ libertatis accedere: Qui POST HANC SYNODUM niſi voluerint reſpuere venenum perfidiæ, & blaſphemias Arii univerſas abjicere, eaſque anathematizare; cognoſcant ſe cum Arrio ejuſque diſcipulis, ceteriſque ſerpentibus, ſive Sabellianis, vel Patripaſſianis, aut cujuslibet alterius hæreſeos ſocios eſſe; & communione privatos ab Eccleſiaſtica ſynodo, quæ ad ſe filios adulterii non admittit. Deus vos incolumes cuſtodiat, fratres cariſſimi.

A ἀσάλευτος διέμεινε. ταύτην τε [1] αὐτοῖς ἔχειν ὡμολόγησαν, καὶ χαρᾶς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἴχνος καὶ ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβάλλοντες, οὐ μόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως, ταύτην ἐξέθεντο. ἧς καὶ τὸ ἀντίτυπον ἀναγκαίως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ἡγησάμεθα δεῖν. μή τινα πρόφασιν τοῖς αἱρετικοῖς, εἰς ἐπιβουλὴν αὖθις καταλείπωμεν, ἐν ᾗ πάλιν τὰ ὑπεκκαύματα τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινοῦντες, πυρκαϊὰς διὰ διχοστασιῶν συνήθως ἐξάπτοιεν. [2] ἐπείτε καὶ τοῦτο ὡμολόγησαν οἱ τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Εὐστάθιος καὶ Σιλβανὸς καὶ Θεόφιλος, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πάντοτε ταύτην τὴν πίστιν ἐσχηκέναι, καὶ ταύτην μέχρι τέλους διαφυλάξειν, δη-
B λαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ἥ τις τὴν τελείαν περιέχει ἀλήθειαν, καὶ πάντα τὰ τῆς αἱρετικῶν πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀναστέπει. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι ὁ τῆς τοσούτων ἀριθμὸς ἐπισκόπων συνεκροτήθη, κατὰ τῆς Ἀρείου μανίας. ἀλλ' ὅσῳ ἀριθμῷ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ πίστεως κατεστρέψατο. ἥ τις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁμουσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα ὀχυρὸν καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προβολὰς, καὶ τὰς κακομηχανίας τῆς Ἀρείου κακοδοξίας. [3] τοιγαροῦν, πάντων τῶν κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων, τῆς εἰς τὸ Ἀρίμινον συνελθόντων, ὁπότε τούτους ἡ κα-
C κοήθεια τῆς Ἀρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἢ διὰ πειθοῦς τινος, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἴπω, κοσμικῆς δυνάμεως, τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν ἡ πανουργία. καὶ γὰρ σχεδὸν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ Ἀριμίνῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντε, ἢ ὑπαχθέντες τότε, νῦν ἀναφρονήσαντες, καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐν Ἀριμίνῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ πίστει, τῇ κατὰ Νίκαιαν θεσπισθείσῃ· οἵ καὶ ἡμῖν κοινωνήσαντες ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Ἀρείου δόγματος, καὶ κατὰ τῆς αὐτοῦ μαθητῆς χαλεπαίνουσιν. οὗ τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον οἱ πρέσβεις τῆς
D ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγνόντες, καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ συνέζευξαν, καὶ ἀναθεματίζοντες Ἄρειον, καὶ τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ θεσπισθείσης· οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες δι' ὁρκομοσιῶν, ὑπεγράψατε, ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη, γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς δίκαια αἰτουμένοις. μάλιστα δὲ, [4] ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀναφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικοὺς, συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς δυτικῶν ἐπέγνωμεν. καὶ δηλοῦμεν ὅπως εἰδέναι ἔχοιτε τὰς ἐν τῇ Ἀριμίνῳ βλασφημίας, καὶ ὑπὸ τῆς [5] δοξασάντων τότε κατὰ συναρπαγὴν παραβεβλάφθαι, νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ
E πάντας πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. καὶ χρὴ δὴ ὑμῶν τοῦτο πᾶσι γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες, ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ σκότους, πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνακάμψαι. οἵ τινες μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον, εἰ μὴ θελήσειαν ἀποπτύσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰὸν, καὶ τὰς βλασφημίας Ἀρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Ἀρείου καὶ τῆς τούτου μαθητῶν, καὶ τῆς λοιπῶν ὄφεων, ἤτοι Σαβελλιανῶν, ἢ Πατροπασσιανῶν, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης αἱρέσεως, ἐκσπόνδους εἶναι, καὶ ἀκοινωνήτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάψεων, ἥ τις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσίεται. ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἐρρωμένους διαφυλάξαι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

[1] *Epiph legit,*

[2] *Epiph. legit, ἔπειτα.*

[3] *His deest vox aliqua, forte ἐνφεύγει. Christophorſ. addit, καθαιρεῖτε καὶ ἀποτρέπεσαι, funditus evertit.*

[4] *Melius Epiph. legit, ὅτι.*

[5] *Rectius δοξάντων, etſi mſſ. habent δοξασάντων.*

CON-

Godine 366:
Epistola ([50]) Liberija, episkopa grada Rima svim ortodoksnim episkopima istoka[51]

NJIHOVI LEGATI SU PRIHVATILI NIKEJSKU VJERU; SUŠTINA OVE VJERE JE U RIJEČIMA *SUBSTANTIAE* I *CONSUBSTANTIONALIS*. POKUŠAJ ZLOBNIKA DA SE ZATAJE OVE RIJEČI iz Riminija. Djela Riminijskog SABORA OSUĐENA OD NJIHOVIH LEGATA I OD ONIH KOJI SU TADA BILI prevareni JEDNOGLASNO SE OSUĐUJU.

Voljenoj braći i kominstrima Evetiju ([52]), Kirilu, Hiperhiju ([53]), Uraniju, Heroni, Elpidiju, Maksimu, Eusebiju, Eukarpiju, Heortasiju, Neoni, Eumatiju, Faustinu, Proklinu([54]), Pasiniku, Arseniju, Severu, Didimionu, Britaniju, Galikratu, Dalmatiju, Edesiju, Eustohiju, Ambrosiju, Geloniju, Pardaliju, Macedoniju, Paulu, Marcelu, Herakliju, Aleksandru, Adoliju, Marcianu, Stenelu, Jovanu, Maceru ([55]), Harisiju, Silvanu, Fotinu, Antoniju, Anitu ([56]), Celsu, Eufranoriju, Milesiju, Patriciju, Severianu, Eusebiju, Eumolpiju, Atanasiju, Diofantu, Menodoru, Dioklu, Krysampelu, Neoni, Eugeniju, Eustatiju, Kalikratu, Arseniju, Eugeniju, Martiriju, Hieraciju, Leontiju, Filagriju, Luciju i ([57])svim ortodoksnim episkopima Istoka, episkop Italije Liberije i episkopi Zapada vječni pozdrav u Bogu ([58]).

I. Najželjeniju radost mira i sloge, braćo najvoljenija, donijelo nam je vaše pismo, sjajeći svjetlošću istine, koje su nam predali vrlopoštovana braća i episkopi Evstahije, Silvan i Teofil, a najviše zbog toga što potvrđuje i pokazuje da se vaše mišljenje i učenje sasvim slaže i u skladu je sa mojom malenkošću i sa svim Italima i zapadnjacima. A mi znamo da je to katolička i apostolska vjera koja se od Nikejskog sabora održala nepromijenjena i postojana. I vaši legati,

[50] Kod Sokrata stoji naslov: *epistola Liberija, episkopa Rima, svim episkopima Makedonije*. Zašto taj naslov ne treba da se zadrži sasvim je jasno iz onoga što smo naprijed pomenuli u Monito epistolae 14, n. 4.
[51] *Patrologia latina, vol. 8, p. 1381*.
[52] Tako Valesije. Epifanije, pak, u Hist. tripart. Lib. 7, c. 25, *Eustathio*. Baronije čita *Hypatio*, in a marg. U starim izdanjima Sokrata, *Hythio*. Blondelo više voli *Hypsio*, koji je, jamačno otišavši na konciliabul u Galateji god. 375, bio izbačen iz episkopata. Napokon, Tilemontije zaključuje da treba čitati *Hypatiano* koji je bio episkop Herakleje. Ne treba uopšte da se sumnja, da su episkopi koji su ovdje poimenice navedeni napisali i potpisali pismo koje su Eustatije, Silvan i Teofil odnijeli Liberiju.
[53] Epiphan. *Hypericio*
[54] Isti *Proclo*
[55] Baron *Macario* i na marg. Kod starih izd. Sokrata, *Macari*. Vales. *Macro*. Podsjećamo da je Epifanijevo čitanje grčkih slova striktnije.
[56] Epiphan. *Autho*. Baron. *Aytho*.
[57] Kod Epiphan. *Universis Orientalibus orthodoxis Liberius episcopus et Occidentales episcopi in Domini semper salutem*, ispuštena je riječ *Italiae*, što se čini suvišnim, pošto se episkopi Italije tiču Zapada. No, ovaj pozdrav je izrečen prema riječima koje su izgovorili legati u prethodnoj epistoli n. 1, *Potvrđujemo da smo na saboru ortodoksnih episkopa ... u čijem poslanstvu smo učestvovali, donijeli pisma, kako za tvoju dobrostivost, tako i za sve episkope Italije i Zapada*. No, premda su ova pisma istočnjaka bila napisana za Liberija i zapadnjake, ipak su bila predata samo Liberiju od Sokrata, lib. C. 12, i Sozomena, lib. VI, c. 10, pa tako i ova epistola koja je pred našim očima nosi pred sobom ime Liberija i Italije i zapadnih episkopa; prema saznanju ibid. napisana je samo Liberiju, a kaže se da su se episkopi sa svojim pismima vratili od Liberija uopšte ne pomenuvši zapadne episkope.
[58] Vales. poslije Epiphan. *Pozdrav u Bogu*, pošto riječ *pantote* nije istaknuta. Grčki izraz vraća kako treba: *Gaudere in Domino semper*, kako bi ove riječi oponašale riječi Pavla. Phil. IV. 4: *Gaudete in Domino semper*. Imamo primjer Hilarija koji piše episkopima protiv Auksentija, *in Domino aeternam salutem*, na čelu svog željenog spisa.

EPISTOLA (3) LIBERII URBIS ROMÆ EPISCOPI AD UNIVERSOS ORIENTIS ORTHODOXOS EPISCOPOS

(Anno 366.)

LEGATOS EORUM FIDEM NICÆNAM PROFESSOS ESSE ; FIDEI HUJUS ROBUR IN SUBSTANTIÆ ET CONSUBSTANTIALIS VOCABULIS SITUM ESSE. PRAVORUM CONATUS, UT ARIMINI HÆC VOCABULA SUPPRIMERENTUR. ARIMINENSIS SYNODI GESTA AB IPSORUM LEGATIS DAMNATA ESSE, ET AB IIS QUI DECEPTI TUNC FUERANT SUMMO CONSENSU DAMNARI.

Dilectis Fratribus et comministris Evethio (4), Cyrillo, Hyperechio (5), Uranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclino (6), Pasinico, Arsenio, Severo, Didymioni, Britannio, Callicrati, Dalmatio, Ædesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Johanni, Macerì (7), Charisio, Silvano, Photino, Antonio, Anytho (8), Celso, Euphranori, Milesio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Menodoro, Dioeli, Chrysampelo, Neoni, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, et (9) omnibus Orientis orthodoxis episcopis Liberius episcopus Italiæ et Occidentis episcopi in Domino (10) sempiternam salutem.

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς Εὐηθίῳ, Κυρίλλῳ, Ὑπερεχίῳ, Οὐρανίῳ, Ἥρωνι, Ἐλπιδίῳ, Μαξίμῳ, Εὐσεβίῳ, Εὐκαρπίῳ, Ἑορτασίῳ, Νέωνι, Εὐμαθίῳ, Φαυστίνῳ, Προκλίνῳ, Πασινίκῳ, Ἀρσενίῳ, Σευήρῳ, Διδυμίωνι, Βρεττανίῳ, Καλλιράτει, Δαλματίῳ, Αἰδεσίῳ, Εὐστοχίῳ, Ἀμβροσίῳ, Γελωνίῳ, Παρδαλίῳ, Μακεδονίῳ, Παύλῳ, Μαρκέλλῳ, Ἡρακλείῳ, Ἀλεξάνδρῳ, Ἀδολίῳ, Μαρκιανῷ, Σθενέλῳ, Ἰωάννῃ, Μάκερι, Χαρισίῳ, Σιλβανῷ, Φωτεινῷ, Ἀντωνίῳ, Ἀνύθῳ, Κέλσῳ, Εὐφράνορι, Μιλησίῳ, Πατρικίῳ, Σευηριανῷ, Εὐσεβίῳ, Εὐμολπίῳ, Ἀθανασίῳ, Διοφάντῳ, Μηνοδώρῳ, Διοκλεῖ, Χρυσαμπέλῳ, Νέωνι, Εὐγενίῳ, Εὐσταθίῳ, Καλλικράτει, Ἀρσενίῳ, Εὐγενίῳ, Μαρτυρίῳ, Ἱεράκίῳ, Λεοντίῳ, Φιλαγρίῳ, Λουκίῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις Λιβέριος ἐπίσκοπος Ἰταλίας καὶ οἱ κατὰ τὴν δύσιν ἐπίσκοποι ἐν κυρίῳ παντότε χαίρειν.

I. Optatissimum nobis pacis et concordiæ gaudium attulerunt litteræ vestræ, fidei lumine resplen-

Α'. Τὴν εὐκταιοτάτην ἡμῖν χαρὰν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας ἤνεγκε τὰ ὑμέτερα γράμματα, τῷ τῆς πίστεως

(3) Apud Socratem inscribitur : ἐπιστολὴ Λιβερίου τοῦ ἐπισκόπου τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῶν Μακεδονιανῶν. Quæ inscriptio cur non retinenda sit, ex iis quæ in Monito epistolæ 14, n. 4 *prælixo* præfati sumus, satis liquet.

(4) Ita Valesius. Epiphanius vero hist. tripart. lib. 7, c. 25, *Eustathio*. Baron. legit *Hypatio*, et ad marg., cum priscis Socratis editionibus, *Hythio*. Hinc Blondellus mallet *Hypsio*, qui nimirum in Galatiæ conciliabulo anno 375 exeunte ab episcopatu dejectus fuit. Demum Tillemontius *Hypatiano*, qui Heracleæ episcopus fuit, legendum esse conjectat. Quæ episcoporum hic appellatorum nominibus conscriptæ subscriptæque fuerint litteræ, quas Eustathius, Silvanus atque Theophilus ad Liberium pertulerant, nulli ambigendum.

(5) Epiphan. *Hypericio*

(6) Idem *Proclo*.

(7) Baron. *Macario*, et ad marg., cum priscis Socrat. edit., *Macari*. Vales. *Macro*. Revocamus Epiphanii lectionem ut litteræ græcæ tenaciorem.

(8) Epiphan. *Autho*. Baron. *Aytho*.

(9) Epiphan. *universis Orientalibus orthodoxis Liberius episcopus et Occidentales episcopi in Domini semper salutem*, omisso vocabulo *Italiæ*, quod supervacaneum quidem videtur, quia Italiæ episcopi ad Occidentem pertinent. Sed hæc salutatio exacta est ad verba legatorum, in superiori epistola n. 1, dicentium : *Asseveramus orthodoxorum episcoporum synodum... cujus legatione fungentes, tum ad tuam benignitatem, tum ad universos Italiæ et Occidentis episcopos litteras afferimus*. Sicut autem hæ Orientalium litteræ, quamvis Liberio et Occidentalibus inscriptæ, uni tamen Liberio a Socrate, lib. IV, c. 12, et Sozomeno, lib. VI, c. 10, dicuntur traditæ, ita et quæ præ oculis est epistola, tametsi Liberii et Italiæ atque Occidentalium episcoporum nomen præ se ferat, a Sozomeno ibid. uni Liberio adscribitur, ac legati cum litteris Liberii, nulla Occidentalium episcoporum mentione facta, rediisse dicuntur.

(10) Vales. post Epiphan. *in Domino salutem*, voce παντότε non expressa. Græcam litteram reddere sic liceret : *Gaudere in Domino semper*, quasi hæc dicta sint ad imitationem verborum Pauli, Phil. IV, 4 : *Gaudete in Domino semper*. Hilarii exemplum habemus, episcopis quibus contra Auxentium scribit, *in Domino æternam salutem* pariter in scripti sui fronte optantis.

na veliku radost uništavajući svaki trag i iskru besmislene sumnje, pokazali su da je nose u sebi, izlažući je na samo usmeno, već i u spisu, čiji ([59]) smo primjerak smatrali da je neophodno da se priključi ovom pismu, kako ne bi ostavili priliku jereticima da ponovo čine podmuklosti, kojima bi, pokrenuti novom pobudom svoje pokvarenosti, po svom običaju rasplamsali vatre nesloga.

II. Pored toga, naša najmilija braća Evstahije, Silvan i Teofil, iznijeli su da su i oni sami i vaša hrišćanska ljubav uvijek gajili tu vjeru koju je u Nikeji potvrdilo tristotine osamnaest ortodoksnih episkopa i da će joj služiti do posljednjeg daha, a koja sadrži čistu istinu i sve ([60]) rulje jeretika čini nijemim i uništava. Nije se, naime, iznenadnim slučajem, već božanskim podsticajem skupio toliki broj episkopa protiv Arija, kao što je upravo i blagosloveni Avram vjerom nadvladao tolike hiljade. I baš ova vjera, sadržana u riječima([61]) *substantia* i *consubstantialis,* tako kao čvrsta i nepobjediva zaštita suzbija i otklanja sve napade i zlonamjerne spletke arijanskog bezumlja.

III. Zato, premda su se svi episkopi iz krajeva Zapada skupili u Ariminiju, gdje ih je sazvala pokvarenost arijana s tom namjerom, da ili sa nekakvim ubeđenjem, ili, što je istinitije, voljom svetovne moći, najpomnije unište ono što je u vjeri bilo postavljeno, ili skrovito poreknu, ništa nije postigla njihova pokvarenost. Naime, skoro svi koji su se skupili

---

[59] Liberije ovdje napominje da je on sam prisajedinio primjerak gornje epistole ili spisa ovom pismu. Vasilije, epist. 82, svjedoči da je imao kod sebe ovakav primjerak u kome je Liberije priključio spis pismu legata.

[60] Epifanije: *Spriječila i uništila bezočnost čitavog jeretičkog mnoštva.* Hilarije o toj nikejskoj vjeri misli isto kao i Liberije ovdje, jer je u fragm. II, n. 27, napisano, *potvrđena od CCCXVIII episkopa protiv svih jeresi.* Hilarije u lib. De Synod., n. 86, isto kao i Liberije ovdje, upoređuje broj nikejskih otaca sa brojem slugu, pomoću kojih je Avram pobijedio bezbožne kraljeve. Njih u ovome slijede Ambrozije u prologu u knj. I o vjeri, n. 5, i narodni đakon Pashasije, a još više ređinski episkop Faust, u predgovoru u knj. I o Svetom duhu.

[61] Valesije grčku riječ *en hypostasei*, na latinskom nije promijenio, već ju je zadržao kao *in hypostasi.* Liberije se ovdje, svakako, obazire na one riječi Nikejskog sabora kojima se osuđuju oni koji za Sina kažu *ex heteras hypostaseos e ousias,* koje Hilarije, fragm. II, n. 27, na latinskom prenosi ovako: *ex altera substantia vel essentia.* Svakako treba pripisati Vasiliju to, koji u epist. 78 tvrdi da riječi *ousias hypostaseos* na Nikejskom saboru nijesu bili sinonimi, već smatra da je prvo *ex heteras ousias* bilo izrečeno protiv arijana, a zatim *e hypostaseos* dodato protiv sabelijana *koji*, kaže, *hypostasim i essentiam smatraju istim.* Uistinu ovaj učenjak izvrće riječi nikejskog koncila, pošto ovaj sabor u simbolu, kako on sam u istoj epistoli iznosi, prvi stavlja *ex heteras hypostaseos,* a zatim dodaje *e ousias.* A ovo nije dodato da bi se napala nova jeres, već da onaj koji nije shvatio značaj prve riječi, ne bi sasvim pogriješio kolebajući se oko njenog prirođenog smisla. Zbog toga ovdje ništa ne vrijedi taj Vasilijev argument: *Ako te riječi imaju jedno i isto značenje, zašto je bilo potrebno da se stave obje?* Osim toga, jeres sabelijana nije se sastojala u tome što tvrde da je Sin *ex altera hypostasis,* kako tvrde da ova riječ *subsistentiam* i *personam* znači, već više u tome što odriču da su ličnosti Oca i Sina spojene. Dakle, pošto je Nikejski sabor osudio arijane, kao i sabelijane, i presudio da su bez ikakvog smisla upotrijebljene riječi *ousias* i *hypostaseos*, na njemu je moralo da se anatemišu i oni koji tvrde da je Sin *ex heteras ousias,* i oni koji poriču da je on *en hetera hypostasei*. Zatim, pošto su arijani sagledali kakva će biti nikejska vjera ako se izbaci riječ *substantiae* ili *usiae,* kako u Nikeji u Trakiji, tako i u Seleukiji i Konstantinopolju, sasvim su se mobilisali da se u potpunosti odbaci. A kako bi u tome lakše uspjeli, pravdali su se da su tu riječ odbacili od sebe, jer ne postoji u svetim spisima. Nasuprot tome, katolici, a poimenice Hilarije, lib. I de trinit., n. 18, jednako njemu agenenski episkop Febadije, pokazali su da ime *substantiae* nije neuobičajeno u svetim knjigama, jer na onom mjestu kod Jeremije XXIII, XXII, sec. LXX gdje stoji *ei estesan en hypostasei*, riječi *en hypostasei*, bez dvoumljenja treba da se prikažu kao *in substantia*. Na takav način prikazuju ih, ranije Kiprijan, lib. De unitate Ecclesiae, i docnije stari pisac, quaest. Vet. Ac nov. Testam, kod Augustina, append. T. III, pag. 91, Ambrozije, lib. III de fide, cap. 15, afrički episkopi kod Viktora Vit. Na početku lib. III., a Gregorije Naz. Or. 34, čitajući na istom kod Jeremije sa *Theoditione en hypostesanti,* dodao je *kai ousia kuriou*. S tim što je, nadovezujući se na Nikejski sabor, pazio da ne mogu da se u dvosmislenoj riječi *hypostaseos* poigravaju, ili u jednostavnostima nameću jeretici. Naime, dokazali smo da je ta riječ već i od nekih starijih otaca bila korišćena na Nikejskom saboru za *subsistentia* ili *persona*. A mnogi su veoma dugo čvrsto istrajavali u tome da se ona upotrebljava za označavanje supstancije, od čega nije odstupio ni Nikejski sabor.

φωτὶ προλαμπόμενοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῶν τιμιωτάτων ἀδελφῶν τῶν ἐπισκόπων Εὐσταθίου, Σιλβανοῦ καὶ Θεοφίλου, καὶ ταύτῃ μάλιστα, ὅτι τὴν ὑμετέραν γνώμην καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ συνᾴδειν πρός τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάντων διεβεβαιώσαντο καὶ ἀπέδειξαν. καὶ ταύτην εἶναι γινώσκομεν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν, πίστιν ἥτις μέχρι τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου ἀκεραία καὶ ἀσάλευτος διέμεινε. ταύτην τε αὐτοῖς ἔχειν ὡμολόγησαν, καὶ χαρᾶς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἴχνος καὶ ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβαλόντες, οὐμόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ταύτην ἐξέθεντο. ἧς καὶ τὸ ἀντίτυπον ἀναγκαίως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ἡγησάμεθα δεῖν· μή τινα πρόφασιν τοῖς αἱρετικοῖς εἰς ἐπιβουλὴν αὖθις καταλείπωμεν, ἐν ᾗ πάλιν τὰ ὑπεκκαύματα τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινοῦντες, πυρκαϊὰς διὰ διχοστασιῶν συνήθως ἐξάπτοιεν.

Β'. Ἐπεί τε καὶ τοῦτο ὡμολόγησαν οἱ τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν Εὐστάθιος καὶ Σιλβανὸς καὶ Θεόφιλος, ἑαυτούς τε, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, παντότε ταύτην τὴν πίστιν ἐσχηκέναι, καὶ ταύτην μέχρι τέλους διαφυλάξειν, δηλαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων· ἥτις τὴν τελείαν περιέχει ἀλήθειαν, καὶ πάντα τὰ τῶν αἱρετικῶν πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀνατρέπει. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι, ὁ τῶν τοσούτων ἀριθμὸς ἐπισκόπων συνέκροτήθη κατὰ τῆς Ἀρείου μανίας, ἀλλ' ἐν ὅσῳ ἀριθμῷ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ πίστεως κατεστρέψατο, ἥτις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει καὶ τῷ ὀνόματι

A dentes, fratres dilectissimi, redditæ nobis per charissimos fratres et episcopos Eustathium, Silvanum et Theophilum; idque eo maxime, quod sententiam vestram atque doctrinam cum tenuitate mea cumque omnibus Italis et Occidentalibus consentire prorsus et concinere affirmarunt simul ac demonstrarunt. Hanc autem fidem catholicam et apostolicam esse agnoscimus, quæ usque ad Nicænum concilium integra et inconcussa permansit. Et hanc legati vestri se habere professi sunt, et cum inæstimabili gaudio omne vestigium ac fomitem absurdæ suspicionis abolentes, non sermone solum, sed et scripto eam exposuerunt, cujus (1) etiam exemplum his litteris necessario subjiciendum esse existimavimus, ne quam hæreticis occasionem ad struendas rursum insidias relinquamus, quibus de integro incentiva malitiæ suæ commoventes, discordiarum ignes pro suo more excitent.

B

II. Insuper et hoc professi sunt carissimi fratres nostri Eustathius Silvanus ac Theophilus, tum se, tum vestram charitatem, semper eam fidem habuisse, et ad extremum usque spiritum servaturos esse, quæ scilicet Nicææ a trecentis decem et octo orthodoxis episcopis comprobata est: quæ et perfectam continet veritatem, et omnes (2) hæreticorum catervas confutat et evertit. Non enim fortuito casu, sed divino nutu adversus Arii insaniam tantus episcoporum numerus congregatus est, quanto numero beatus Abraham tot millia per fidem profligavit. Quæ quidem

C fides (3) in substantia et consubstantialis vocabulo

(1) Epistolæ seu libelli superioris exemplar his litteris a se subjectum esse hic Liberius monet. Hujusmodi exemplum, in quo Liberii litteris legatorum libellus submexus erat, penes se esse Basilius, epist. 82 testatur.

(2) Epiphanius: *Os totius hæreticæ multitudinis obstruit et dissolvit.* Hilarii de Nicæna fide eadem, quæ hic Liberii, erat sententia, siquidem ab eo fragm. II, n. 27, *conscripta a* CCCXVIII *episcopis contra omnes hæreses* inscribitur. Idem quoque Hilarius, lib. de Synod., n. 86, quomodo hic Liberius, patrum Nicænorum numerum cum numero famulorum, quorum subsidio Abraham reges impios devicit, comparat; eosque hac in re imitantur Ambrosius, prologo in lib. I de fide, n. 5, ac vulgatus Paschasius diaconus, seu potius Faustus Regiensis episcopus, præfat. in lib. I de Spiritu sancto.

D (3) Valesius græcum vocabulum ἐν ὑποστάσει, latine non mutavit, sed retinuit *in hypostasi*. Liberium hic respicere liquet ad ea Nicænæ synodi verba, quibus damnantur qui dicunt Filium ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας, quæ quidem Hilarius, fragm. II, n. 27 latine sic reddit: *ex altera substantia vel essentia.* Ubi præferendus videtur Basilio, qui epist. 78, οὐσίας ὑποστάσεως voces Nicæno concilio synonymas non fuisse contendit, ac primo ἐξ ἑτέρας οὐσίας adversus Arianos dictum, deinde ἢ ὑποστάσεως contra Sabellianos. *qui*, inquit, *hypostasim et essentiam idem esse sentiebant*, adjectum esse censet. Et vero doctor ille verba invertit Nicæni concilii, cum hæc synodus in symbolo, quale ab ipsomet in eadem epistola refertur, præmittat ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ac deinde subjiciat ἢ οὐσίας. Hæc autem ideo adjecta est, non ut nova impugnaretur hæresis, sed ut qui prioris vocabuli vim non satis percepisset, de genuino ejus intellectu ambigere prorsus cessaret. Quocirca nihil hic valet istud Basilii argumentum: *Si voces illæ unam et eamdem significationem haberent, quid opus fuisset utramque ponere?* Præterea Sabellianorum in eo non erat hæresis, quod Filium *ex altera hypostasi*, prout hæc vox *subsistentiam* ac *personam* sonat, affirmarent, sed in hoc potius, quod istud negarent, Patris et Filii personas confundentes. Ut igitur Nicæna synodus Arianos simul et Sabellianos damnasse, ac voces οὐσίας et ὑποστάσεως non una ratione usurpasse judicaretur, dicendum ei fuerat anathema tum iis qui filium ἐξ ἑτέρας οὐσίας affirmant, tum iis qui eumdem ἐν ἑτέρᾳ ὑποστάσει negant. Denique Ariani prospicientes, irritam fore Nicænam fidem, si *substantiæ* seu *usiæ* supprimeretur vocabulum, cum Arimini, tum Nicææ in Thracia, tum etiam Seleuciæ atque Constantinopoli nihil non molti sunt, ut prorsus rejiceretur. Et ut id facilius obtinerent, vocabulum istud ideo a se respui obtendebant, quod a sacris litteris alienum esset. Contra catholici, ac nominatim Hilarius, lib. I de Trinit., n. 18, ejusque æqualis Phœbadius Agennensis episcopus *substantiæ* nomen sacris in litteris inusitatum non esse demonstrabant hoc Jeremiæ XXIII, XXII, sec. LXX, loco, εἰ ἔστησαν ἐν ὑποστάσει verba ἐν ὑποστάσει latine *in substantia* reddendum esse non ambigentes; quomodo re ipsa reddiderunt, et ante eos Cyprianus, lib. de unitate Ecclesiæ, et post eos vetus auctor, quæst. vet. ac nov. Testam. apud Augustinum, append. t. III, pag. 91. Ambrosius, lib. III de fide, cap. 15. Africani episcopi apud Victorem Vit. initio lib. III. Gregorius vero Naz. Or. 34, in eodem Jeremiæ loco cum Theodotione legens ἐν ὑποστήσαντι, addidit καὶ οὐσίᾳ κυρίου. Quo pacto concilium Nicænum imitatus, ne in ambiguo ὑποστάσεως vocabulo luderent aut simplicibus imponerent hæretici, cavit. Idem enim vocabulum etiam a nonnullis patribus Nicæno concilio antiquioribus pro subsistentia seu persona usurpatum esse supra, probavimus. At apud longe plures ejus

kod Ariminija i bili tada zavedeni, dijelom lukavštinama, dijelom prevarama, sada, pošto su se vratili zdravom razumu, anatemisali su vjerski propis koji je donio Ariminski sabor i priklonili su se katoličkoj vjeri koja je javno bila proglašena kod Nikeje, pa prihvativši zajednicu sa nama, sa najvećim prezirom su se okrenuli protiv Arija i njegovih učenika. A pošto su sami legati vaše božanske ljubavi vidjeli ovaj dokaz, priključili su i vas same svojoj saglasnosti, anatemišući Arija i, svakako, djela koja su bila učinjena protiv čvrste nikejske vjere, a kojima ste se i vi, zavedeni krivokletstvima, pridružili u laži ([62]).

IV. Zbog svega toga bilo nam je sasvim jasno da treba da vam se napiše pismo i zdušno pomogne moliocima ([63], posebno otkako smo iz izvještaja vaših legata saznali da su se istočni episkopi, vrativši se zdravom razumu, složili sa ortodoksnim zapadnim episkopima. Obraćamo vam pažnju na to da su razobličena bogohulstva donijeta na Ariminskom saboru od strane onih koji su tada, prevareni, bili zavedeni, da su sada u potpunosti anatemisana i da su se svi jednodušno složili u nikejskoj vjeri. No, i vi ste dužni da svima obznanite kako su oni koji su putem sile i laži dopustili određenu zabludu u svojoj vjeri, sada napokon zaslužili da izađu iz jeretičke obmane na svjetlost katoličke duhovne slobode. Oni, pak, koji ako i poslije ovog sabora ne budu željeli da se izbljuje otrov pokvarenog učenja, odbace sva Arijeva bogohulstva i anatemišu, neka znaju da se zajedno sa Arijem i njegovim učenicima, kao i ostalim gmizavcima, ili sabelijanima, ili patropasijanima, ili bilo kojim drugim ostalim jereticima, isključuju i otuđuju iz crkvene zajednice koja ne prihvata lažljive sinove. Neka vas Bog kreposne čuva, braćo najmilija.

[62] Kao što sami njihovi legati potvrđuju u prethodnom spisu n. 1 ili epistoli potvrđuju.

[63] Da bi saznali da li je ovaj zahtjev pravedan, treba da se preispita cilj zbog čega su istočnjaci krenuli u Rim i da li su stigli s političkim zadatkom. I baš zbog toga, prema Sokratu i Sozomenu, poslani legati koji su se, pošto su bili veoma uplašeni za sebe zbog nevolja od strane Valensa i Eudoksija, sklonili kod cara Valentinijana i kod Liberija. Međutim, Vasilijevo mišljenje je, epist. 82, da je ovo putovanje bilo izmišljeno, kako bi uklonili ljagu i popravili štetu u Eudoksijevom djelu, ili, također, kako isti Vasilije u epist. 74 de Eustathio, poimenice navodi, da se što prije protjerani vrate u svoja sjedišta. Liberije se priklonio tom dogovoru, obećavajući silu protiv zlostavljanja Valensa i Eudoksija, pružajući posrnulima mir i zajednicu i vraćajući posrnule u njihova sjedišta. Sigurno se Eustatije vratio u svoje mjesto odmah pošto je Liberije dostavio svoju epistolu Tijanskom saboru, kako prenosi Vasilije u epist. 74.

comprehensa, tamquam firmum et inexpugnabile munimentum, omnes impetus et pravas machinas Arianæ dementiæ reprimit ac repellit.

III. Quocirca cum omnes Occidentalium partium episcopi Ariminum convenissent, quo illos Arianorum improbitas convocaverat eo consilio, ut aut persuasione aliqua, aut, quod verius est, sæcularis potentiæ auctoritate coacti, id quod in fide cautissime positum fuerat tollerent, aut oblique negarent, nihil profecit illorum versutia. Etenim omnes propemodum ii, qui apud Ariminum collecti, partim illecebris, partim dolo tunc decepti fuerant, nunc ad sanam mentem reversi, formulam ab ariminensi concilio editam anathemate damnarunt, et catholicæ fidei apud Nicæam promulgatæ subscripserunt, et communione nobiscum inita, adversus Arium ejusque discipulos graviori indignatione commoventur. Cujus rei argumentum cum ipsi charitatis vestræ legati viderent, vos ipsos in subscriptione sua conjunxerunt, anathemate damnantes Arium, necnon ea quæ Arimini contra fidem Nicææ firmatam gesta sunt; quibus et vos perjuriis in (1) fraudem inducti subscripsistis.

IV. Quamobrem congruum nobis visum est. litteras ad charitatem vestram scribere, et justa petentibus (2) subvenire : præsertim cum ex professione legatorum vestrorum cognoverimus, Orientales ad sanam mentem reversos cum orthodoxis Occidentalibus consentire. Significamus autem vobis, ne sitis nescii, ariminensis consilii blasphemias ab iis, qui tunc per fraudem decepti fuisse visi sunt, nunc anathemate perculsas esse, et universos conspirantibus animis in nicænam fidem consensisse. Sed et vos id omnibus indicare debetis, ut qui per vim ac fraudem aliquod fidei suæ detrimentum passi sunt, nunc tandem ex hæretica caligine ad divinam catholicæ libertatis lucem valeant emergere. Qui quidem si post hoc concilium perversæ doctrinæ virus evomere, et omnes Arii blasphemias rejicere, easque anathemate damnare noluerint, sciant se pariter cum Ario ejusque discipulis, et reliquis serpentibus, sive Sabellianis seu Patropassianis aut quibuslibet aliis hæreticis extraneos esse et alienos a communione Ecclesiæ, quæ adulterinos filios non admittit. Deus vos incolumes custodiat, fratres charissimi.

τοῦ ὁμοούσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα ὀχυρὸν καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προσβολὰς καὶ τὰς κακομηχανίας τῆς Ἀρείου κενοδοξίας καθαιρεῖ τε καὶ ἀποτρέπεται.

3. Τοιγαροῦν πάντων τῶν κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων, τῶν εἰς τὴν Ἀρίμινον (*Legit. Vales.* τὸ Ἀρίμηνον) συνελθόντων, ὁπότε τούτους ἡ κακοήθεια τῶν Ἀρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἢ διὰ πεῖθοῦς τινὸς, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἴπω, κοσμικῆς δυναστείας, τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν ἡ πανουργία. Καὶ γὰρ σχεδὸν πάντες ἐκεῖνοι ἐν τῇ Ἀριμίνῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντες, ἢ ὑπαχθέντες τότε, νῦν ἀναφρονήσαντες, καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐν Ἀριμίνῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ πίστει τῇ κατὰ Νίκαιαν θεσπισθείσῃ, οἳ καὶ ἡμῖν κοινωνήσαντες, ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Ἀρείου δόγματος καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν χαλεπαίνουσιν Οὗ τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον καὶ αὐτοὶ οἱ πρεσβεῖς τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγνόντες, ὑμᾶς αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ συνέζευξαν· καὶ ἀναθεματίζοντες Ἄρειον καὶ τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ θεσπισθείσης, οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες δι' ὁρκωμοσιῶν ὑπεγράψατε.

4. Ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη, γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς δίκαια αἰτουμένοις· μάλιστα δὲ, ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀνεφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικοὺς συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῶν δυτικῶν ἐπέγνωμεν καὶ δηλοῦμεν, ὅπως εἰδέναι ἔχοιτε, τὰς ἐν τῇ Ἀριμίνῳ βλασφημίας, καὶ ὑπὸ τῶν δοξασάντων τότε κατὰ συναρπαγὴν παραβεβλάφθαι, νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ πάντας πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. Καὶ χρὴ δι' ὑμῶν τοῦτο πᾶσι γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες, ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ σκότους πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνακάμψαι· οἵτινες μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον εἰ μὴ θελήσειαν ἀποπτύσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰὸν, καὶ τὰς βλασφημίας Ἀρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν τούτου μαθητῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ὄφεων, ἤτοι Σαβελλιανῶν, ἢ Πατροπασσιανῶν, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης αἱρέσεως ἐκσπόνδους εἶναι καὶ ἀκοινωνήτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων, ἥτις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσίεται. Ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἐῤῥωμένους διαφυλάξοι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

ad significandam substantiam diu perseveravit usus, nec ab eo nicæna synodus recessit.

(1) Ut ipsimet eorum legati superiori n. 1, in libello seu epistola testantur.

(2) Ut discamus quæ illa sit justa petitio, recolendum quorsum Orientales Romam miserint, legativе eo venerint. Et ideo quidem, Socrate et Sozomeno auctoribus, legatos miserunt, quia malorum sibi a Valente imp. et Eudoxio impendentium metu perterriti, ad Valentinianum imp. et Liberium sibi confugiendum duxerunt. Basilii vero epist. 82 sententia est, hanc eos excogitasse viam, ut maculam eluerent, corrigerentque noxam, quam tomo ab Eudoxii factione composito consentientes admiserant, vel etiam, quod idem Basilius, epist. 74, de Eustathio nominatim tradit, ut prius depositi in suas sedes restituerentur. Eo pacto Liberius petitis annuit, omnem adversus Valentis et Eudoxii vexationes pollicendo, lapsis impertiendo pacem et communionem, et expulsos in sedes suas restituendo. Sane Eustathium, statim ut Liberii epistolam Tyanensi synodo exhibuit, in locum suum fuisse restitutum, Basilius, epist. 74, tradit.

Godine 366:
Prevalitansko-mezijski arijanski sabor u Singidunumu i poslanice koje je uputio[64]

KONCILIJABUL ARIJANA
U [a] [66]SINGIDUNUMU U MIZIJI.

a Koncilijabul.) Godine Hristove 366. Valens i Ursacije, smeće arijansko, zajedno sa kolegama u njihovoj pokvarenosti održali su koncilijabul protiv poluarijana u Singedinumu u Miziji, na kome su nastojali da priklone poluarijane ariminskom i konstantipoljskom propisu vjere u kome se tvrdi da je Sin djelimično podoban Ocu, a na njegovom završetku sami su napisali pismo poluarijanu Germiniju i od njega dobili responsoriju. Svakako, ovdje prilažemo i oba koja se nalaze u fragmentima S. Hilarija.

[67]SABORSKA EPISTOLA
GERMINIJU.

[b]*Najpobožnijem gospodaru, bratu Germiniju, Valens, Ursacije, Gaj i Pavle, pozdrav.*

Pošto se briga zasniva na nadi i spasenju, treba veoma da se pohvale oni koji su zabrinuti kada ih sustigne neka nevolja. A spasenje i nada u osnovi su sadržani u katoličkoj vjeri i zato, [c]premda nijesi želio da na bilo koji dogovor, na koji su te podsjetila naša braća Valens i Pavle, odgovoriš o tome što glasina [d]krije o tebi, gospodaru najreligiozniji, ipak, si svojim pismom potvrdio da ti opstojiš u istoj božjoj ljubavi i spreman si da nam pružiš ljubav koju gajiš prema nama. Zbog toga, okupljeni na jednom mjestu kod [e]Singedimuma, ovim pismom ponovo podsjećamo tvoju svetost da se bez ikakvog kolebanja udostojiš da nam ponovo odogovoriš da li od katoličke vjere koja je u Ariminu na svetom saboru izložena i potvrđena, i sa kojom su se složili svi istočni episkopi, kao što si već izjavio, nećeš odstupiti, te [*]jasnije naglasiš. A ona je, kako je u njoj ustanovljeno: Tvrdimo da je Sin nalik Ocu prema svetim spisima, ne preko supstancije ili preko svega, već apsolutno. Jer ako ovo izlaganje treba da bude promijenjeno, prema javnom pokvarenom tvrđenju pokojnog [68]Vasilija, zbog kojeg je sazvan ovaj sabor i na kome je s pravom osuđeno, obnoviće se. Udostoji se zato da u svom pismu jasno odrediš ono što se traži od tebe da nijesi tvrdio, ili tvrdiš, ili ćeš tvrditi, da je Sin nalik Ocu u svemu, izuzev u rađanju, niti da to što su donosioci pisma, đakon Jovan i podđakon Martirije tvrdili u riječi svog proklinjanja pred pomenutim gospodarima, mojoj braći a i našim koepiskopima Valensu i Pavlu, što se čini veoma mogućim, da izjavljuješ kako

---

[64] *Mansi, vol. 3, p. 399.*
[a] Singeduni.
[66] Pravilnije Singiduense. Singidunum u Miziji, čiji episkop je bio Ursacije, sada je *Sigadin* u donjoj Ungariji. Najnovija istraživanja ovo opovrgavaju: *Singedunum* je prevalitanski grad. Vidjeti liste na kraju toma I-2 (*prim. prir.*).
[67] Harduin iz MS.*Započinje primjerak epistole Valensa, Ursacija i drugih do Germinija.*
[b] Lib. I. frag. S. Hilarii pag. 40. Baron ann. 366. num. 26.
[c] Bilo kakvim nastojanjem od strane naše braće i koepiskopa Valensa, &
[d] Jactitat.
[e] Singedunum.
[*] Apertius.
[68] Basilii Ancyrani.

CONCILIABULUM ARIANORUM

a [1] SINGEDIMINUM IN MYSIA.

a Singeduni.

Tempus & locus concilliabuli.

a Conciliabulum.) Anno Chriſti 366, Valens & Urſacius Arianorum fæces, una cum collegis ſuæ perfidiæ, adverſus Semiarianos Singedimi in Myſia conciliabulum habuerunt, quo Semiarianos ad formulam Ariminenſem & Conſtantinopolitanam, qua Filius Patri tantum abſolute ſimilis eſſe dicitur, approbandam inducere tentarunt; atque in eum finem ad Germinium Semiarianum epiſtolam ipſi ſcripſerunt, ab eoque reſponſorias acceperunt. Utramque apud S. Hilarii fragmenta extantem hic adjicere placuit.

[2] EPISTOLA SYNODALIS

AD GERMINIUM.

b Lib. 1. frag. S. Hilarii pag. 40.

Domino [b] *religioſiſſimo fratri Germinio, Valens, Urſacius, Gajus & Paulus, ſalutem.*

Baron. ann. 366. num. 26.

CUM de ſpe & ſalute ſolicitudo incumbit, magis laudandi eſſe debent qui ſoliciti ſunt, quam reprehenſionem aliquam ſuſtinere. Salus autem ac ſpes principaliter in fide catholica conſiſtit: & ideo [c] quamvis conventione ad omnes noſtros fratres & coepiſcopos noſtros Valente & Paulo admonita noluerit, ad id quod rumor [d] latitat de te reſpondere, domine religioſiſſime, tamen quia literis tuis teſtificatus es, te in eadem caritate perſeverare, & paratum eſſe inlibatam dilectionem habere erga nos oſtendere: propterea in unum apud [e] Singedimum congregati, iterum his commonefacimus ſanctitatem tuam, ut omni occaſione ambigui excluſa, digneris rurſus reſcribere nobis, ſi a fide catholica, quæ Arimini a ſancto concilio expoſita confirmataque eſt, cui etiam univerſi orientis epiſcopi conſenſerunt, ſicut jam profeſſus es te non receſſurum, apertus [f] quæritur ſignifices. Eſt autem hoc, ſicut in ea cautum eſt: Similem dicimus Filium Patri ſecundum ſcripturas, non ſecundum ſubſtantiam, aut per omnia, ſed abſolute. Si enim hæc expoſitio immutata fuerit, manifeſte quondam [1] Baſilii perfida aſſertio, propter quam ſynodus facta eſt, qua etiam merito damnata eſt, reparabitur. Dignare igitur hoc quod quæritur, evidenter literis tuis declarare: non dixiſſe, aut dicere, vel dicturum, ſimilem eſſe per omnia Filium Patri, excepta innativitate, ne quod perlatores literarum Jovianus diaconus [2] & Martyrius ſubdiaconus verbo deprecationis ſuæ, ante prædictos dominos meos fratres, & coepiſcopos noſtros dominos Valentem & Paulum aſſerebant, magis credibile eſſe videatur, quia per omnia ſimilem eſſe Filium Patri profitearis. Si enim ſic te, ſicut optavimus, ſentire ſcriptis tuis manifeſtaveris, querelam pro injuria a quibuſdam clericis tuis Palladio & Gajo fratribus & coepiſcopis noſtris factam, licet noluerit, ſicut prima conventione admonitus es, exquirere, ad [a] æſtimationem tuam pertinet, illis ſcilicet præſtantibus pro ſua temeritate rationem. Hæc per Secundianum presbyterum, Pullentium lectorem, & Candidianum exorciſtam tranſmiſimus caritati tuæ, decimo quinto Kalendas Januarii, Gratiano nobiliſſimo [4] P. & Dagalaiſo conſulibus, exemplum penes nos retinentes.

c quamvis contentione a dominis noſtris fratribus & coepiſcopis Valente, & d jactitat.

e Singedunum.

f apertius.

a exiſtimationem tuam non pertinent, illi ſcilicet.

[5] EPISTOLA GERMINII SEMIARIANI,

ADVERSUS ARIANOS.

b Lib. 2. fragm. ſancti Hilarii pag. 41.

Dominis [b] *fratribus religioſiſſimis Rufiano, Palladio, Severino, Nichæ, Heliodoro, Romulo, Muciano, & Stercorio, Germinius in domino ſalutem.*

Baron. ibid. num. 27. c V. C.

VITALIS [c] nunc militantis in officio ſublimis præfecturæ relatione comperimus, deſiderare ſanctitatem veſtram ſignificari vobis aperte, quid eſt quod de fide noſtra Valenti, Urſacio, Gaio & Paulo diſpliceat. Neceſſarium duxi his literis patefaciendum ſanctitati veſtræ, & id quod in [d] vobis ipſis ab initio eſſe confido, dicere, nos hoc quod a patribus traditum accepimus, & divinis ſcripturis, quod ſemel didicimus & quotidie docemus, Chriſtum Dei Filium dominum noſtrum per omnia Patri ſimilem, excepta innativitate, Deum de Deo, lumen de lumine, virtutem de virtute, integrum de integro, perfectum de perfecto, ante ſæcula & ante univerſa, quæ intelligi vel dici poſſunt, genitum, cujus nativitatem nemo ſcit niſi ſolus Pater, ipſo Filio aſſerente: *Quia nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare, per quem facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil*, ſecundum divinas voces ipſius ſalvatoris noſtri Filii dicentis: *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*. Et iterum: *Quæcumque enim Pater facit, hæc & ſimiliter Filius facit*. Et iterum: *Ego & Pater unum ſumus*. Et iterum: *Qui me vidit, vidit & Patrem*. Et iterum: *Quomodo Pater vitam habet a ſemetipſo, ita dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo*. Et iterum: *Sicut Pater ſuſcitat mortuos & vivificat, ita & Filius* [e] *quod vult, vivificat*. Et iterum: *Creditis in Deum, & in me credite*. Et iterum: *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem*. Et iterum cui Pater dixit. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: nec dixit, ad imaginem tuam, vel ad imaginem meam, ne aliquam diſſimilitudinem in Filii ſui divinitate demonſtraret, ſed propterea conjunxit ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ut Filium ſuum ſibi ſimilem per omnia Deum manifeſtaret. Iterum evangeliſta:

d nobis.

Matth. 11. Joan. 1.

Joan. 5.

Ibidem.

Joan. 14.

e quos

Joan. 5.

Gen. 1.

---

1 Rectius, Singidunenſe. Singidunum in Myſia, cujus erat Epiſcopus Urſacius, nunc eſt *Sigadin* in inferiore Hungaria. 2 Harduinus ex MS. *Incipit exemplum epiſtolæ Valentis, Urſacii, & aliorum ad Germinium.*

3 Baſilii Ancyrani. 4 Hoc eſt, *Puero*. Si igitur data fuit ex hoc Conciliabulo Epiſtola Synodica 15. Kal. Jan. his Coſſ. hoc eſt 18. Decembris 366. non video, cur illud rejiciat in annum 367. Harduinus.

5 Harduinus ex MS. *Incipit reſcriptum Germinii ad Rufianum, Palladium, & ceteros.*

je preko svega Sin nalik Ocu. Naime, ako ti u tvom pismu budeš jasno istakao da osjećaš isto onako kako smo mi željeli, onda tužbu zbog nepravdi od strane nekih tvojih klerika podnijetu našoj braći i koepiskopima Paladiju i Gaju, što ne bih želio, opomenut si prvim dogovorom da je preispitaš, kako bi se zadržao tvoj [a]sud, svakako zbog onih koji su se istakli svojom nerazumnošću. Ovo pismo smo poslali tvojoj božanskoj ljubavi po prezviteru Sekundijanu, lektoru Pulentiju i egzorcisti Kandidijanu, petnaestih kalenda januara, za vrijeme konzula, najplemenitijih Gracijana [69]P. i Dagalaisa, zadržavajući primjerak kod nas.

[70]EPISTOLA POLUARIJANA GERMINIJA PROTIV ARIJANA

Najpobožnijoj [b]braći, gospodarima Rufijanu, Paladiju, Severinu, Niki, Heliodoru, Mucijanu i Sterkoriju, Germinije pozdrav u Bogu.

Saznali smo iz izvještaja Vitalisa, [c]sada u službi visoke vojne prefekture, da vaša uzvišenost želi da vam se jasno objasni šta je to što se u našoj vjeri ne dopada Valensu, Ursaciju, Gaju i Pavlu. Smatrao sam da je u ovom pismu neophodno da se otkrije i da se kaže to što, čvrsto vjerujem, postoji u [d]vama od samog početka, a što smo mi primili predato od naših otaca i svetih spisa, što smo jednom za svagda naučili i što i danas učimo da je gospodar naš Hristos sin Božji u svemu sličan Ocu, izuzev rođenjem, Bog od Boga, svjetlost od svjetlosti, vrlina od vrline, nedjeljivo od nedjeljivog, savršeno od savršenog, prije postojanja i prije svijeta rođenog, koliko se može shvatiti iz riječi, čije rođenje niko ne zna osim jedino Otac, po tvrđenju samog Sina: *jer niko ne zna Sina osim Otac, niti neko zna Oca sem Sin i kome će Sin htjeti da se otkrije (Math. XI): preko koga je sve stvoreno, bez koga nije ništa stvoreno (Jovan. I),* govoreći prema božanskim riječima samog Sina, spasioca našeg: *Onako kako radi moj otac, radim i ja (Jovan. V).* I još: *Jer sve što Otac čini, to i slično čini Sin (Ibidem).* I opet: *Ja i Otac jedno smo*. I opet: *Ko mene vidi, vidi i Oca*. I opet: *kao što Otac ima život od samog sebe, tako je dao da i Sin ima život u samome sebi (Jovan. XIV).* I opet: *Kao što Otac podiže mrtve i oživljava ih, tako i Sin [e]što želi oživljava.* I ponovo: *vjerujete u Boga, onda i u mene vjerujte (Jovan. V)*. I opet: *Jer ne sudi Otac nikoga, već je sav sud dao Sinu, da bi svi poštovali Sina, kao što poštuju Oca.* I još je njemu Otac rekao: *Stvorimo čovjeka prema slici i prilici našoj (Gen. 1)*: nije rekao prema slici tvojoj ili slici mojoj, niti je istakao neku različitost u božanstvenosti svog sina, već ih je spojio prema slici i sličnosti našoj, kako bi istakao da je njegov Sin u svemu nalik Bogu. I opet jevanđelista: *Vidimo slavu njegovu, slavu kao jedinorođenog od Oca, punu milosti i istine (Jovan. I).* I apostol Korinćanima: *U kojima je Bog oslijepio umove nevjernika ovog vijeka, da ne bi u jevanđelju iluminacijom osvijetlili slavu Hrista, jer je on slika Boga (II Cor. IV)*. I ponovo isti apostol: *I prenio nas je u kraljevstvo Sina božje ljubavi[a], u kome dobijamo spasenje i oproštenje grijehova, koji je nevidljiva slika Božja, prvorođeni od svakog stvorenja (I Thess.)*. I ponovo isti apostol: *Osjećajte u sebi što je i u Isusu Hristu koji, pošto je bio u obliku Boga, nije smatrao*

[a] Aestimationem tuam pertinet

[69] Odnosno *Puero.* Ako je saborska epistola iz ovog koncilijabula bila izdata 15. kal. jan. za ovih konzula, odnosno 18. decembra 366, ne vidim zašto ga prebacuju u 367. godinu. Harduin.

[70] Harduin iz MS. *Započinje reskript Germinija Rufijanu, Paladiju i ostalima.*

[b] Lib. I. fragm. sancti Hilarii pag. 41.

[c] V. C.

[d] Nobis.

[e] Quos.

[a] Suae.

Joan. 1. lista: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia & veritate.* Et apo-
2. Cor. 4. stolus ad Corinthios: *In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non refulgerent inluminatione evangelii gloriæ Christi, qua*
1. Thess. 3. *est imago Dei.* Et iterum idem apostolus: *Et*
a suæ. *transtulit nos in regno Filii caritatis* [a], *in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum, qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis*
Philip. 2. *creaturæ.* Et iterum idem apostolus: *Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus.* Quis non intelligat, quia quemadmodum secundum servi formam vera fuit caro
2. Coloss. 8. nostra in Christo, ita & in Dei forma vera sit divinitas Patris in Filio? Et iterum: *Videte ne quis vos seducat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa hujus mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Si ergo omnis plenitudo divinitatis inhabitat in Christo, jam non ex parte similis, & ex parte dissimilis, sicut nunc asserunt, qui propter contentionem suæ libidinis
b averterunt. retrorsum abeuntes, semetipsos a nobis [b] avertunt.

Nam quod putant se pro magno de divinis scripturis proferre, ut dicant, Christum facturam & creaturam: e contrario nos secundum scripturas dicimus, & viam, & januam, & lapidem offensionis, & petram scandali, & fundamentum, & brachium, & manum, & sapientiam, & verbum, & agnum, & ovem, & pastorem, & sacerdotem, & vitam, & diem, & alia. Sed hæc omnia sic intelligimus &, dicimus, ut virtutes & operationes Filii Dei intelligamus, non ut divinam ejus ex Patre nativitatem hujusmodi nominibus comparemus, A quia ex nihilo omnia per Filium facta sunt, Filius autem non ex nihilo, sed ex Deo Patre est genitus.

Miror autem prædictum Valentem aut oblitum esse, aut certe subdole dissimulare, quid in præteritum gestum definitumque sit. Nam sub bonæ memoriæ Constantio imperatore quando inter quosdam cœperat esse de fide dissensio, in conspectu ejusdem imperatoris præsentibus Georgio episcopo Alexandrinæ ecclesiæ, [c] Pelusinorum, Basilio episcopo tunc Anquiritano, præsente etiam ipso Valente & Ursacio, & [a] in ea pravitate, post habitam usque in noctem de fide disputationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis [b] ejectum B fidem dictasse, in qua fide sic conscriptum est: Filium similem Patri per omnia, ut sanctæ dicunt, & docent scripturæ: cujus integræ professioni consensimus omnes, & manu nostra subscripsimus. Si autem nunc aliquid spiritus hujus mundi suggerit, ex aperto adhuc scire non possumus. Nam, ut nos professi sumus de scripturis, per omnia similem Filium Patri excepta innativitate, exponant & illi de scripturis, quemadmodum parte similis sit, parte dissimilis. Et ideo, fratres dilectissimi, hæc intrepidanter & sine mora vestræ dilectionis ad conscientiam, per Cyriacum officialem, cujus prima inventa occasio est post Carinium diaconum, quem ad vos misi, professionem destinavi, ut per vestram quoque vigilantissimam devotionem apud Deum, C universæ fraternitati intimetur, ne quis [c] fallacia diaboli laqueis ignorans implicetur. Jam vestræ est unanimitatis rescribere mihi, quid vobis sanctus Spiritus suggerat. Sane intimo caritati vestræ, me huic epistolæ, propterea quod manus dolerem, subscribere non potuisse: subscribendum autem mandasse fratribus & compresbyteris nostris Innocentio, Octavio, & Catulo.

Valentis varietas notata.

a mea parvitate.

b electum.

c fallacis.

grabežom da, premda jednak Bogu, isprazni samog sebe i uzimajući oblik roba načini sebe nalik čovjeku (Philip. IV). Ko ne shvata da je prema obliku roba postojalo naše istinsko tijelo u Hristu, kao što je u obliku Boga istinska božanstvenost Oca u Sinu? I ponovo: *Pazite da vas neko preko filozofije i tašte prevare ne obmane u odnosu na tradiciju ljudi, u odnosu na elemente ovog svijeta, a ne u odnosu na Hrista, jer u njemu samom prebiva sva tjelesna punoća božanstvenosti (II Collos. II, 8).* Dakle, ako je ova punoća božanstvenosti smještena u Hristu, onda nije već dijelom sličan, dijelom različit, kako sada tvrde oni koji, razmišljajući naopako zbog nastojanja svoje samovolje, sami sebe [b]odvraćaju od nas.

Naime, oni smatraju da se u svetim spisima najvećim dijelom govori da je, kako kažu, Hrist tvorevina i stvorenje, dok protivno, mi, prema spisima, govorimo i o putu, i o vratima, kamenu spoticanja, stijeni sablazni, brahiji, ruci, mudrosti, riječi, jagnjetu, ovci, pastiru, svešteniku, životu, danu i ostalom. A sve ovo tako shvatamo i govorimo da bi shvatili vrline i djela Sina Božjeg, a ne da na ovakav način imenima utvrdimo njegovo božansko stvaranje, jer je sve ni iz čega nastalo preko Sina, a Sin nije rođen ni iz čega, već od Boga Oca.

A čudim se da je pomenuti Valens ili zaboravio, ili se otvoreno, pokvareno ne osvrće na ono što je prethodno iznio i odredio. Naime, u vrijeme blaženoupokojenog cara Konstancija, kada se između nekih pojavilo neslaganje o vjeri, u prisustvu samog cara, u prisustvu Georgija, episkopa Aleksandrijske crkve, Pelusinora, Vasilija, tada ankiranskog episkopa, takođe Valensa i Ursacija i [a]ove malenkosti, otkako se sve do noći držala rasprava o vjeri i došlo do utvrđenog propisa, Marko koji je bio [b]izabran od sviju nas, izdiktirao je vjeroispovijest, u kojoj je vjera ovako zapisana: Sin je nalik Ocu u svemu, kako kažu i uče sveti spisi, oko čijeg potpunog javnog ispovijedanja smo se složili svi i sopstvenom rukom potpisali. No, ako duh ovog svijeta sada nalaže još nešto od do sada spoznatog, to ne možemo da znamo. Naime, kao što smo mi prema spisima javno priznali da je Sin u svemu nalik Ocu, izuzev u rođenju, tako se i oni prema spisima izlažu kako je dijelom sličan, a dijelom različit. Pa zato, braćo najvoljenija, bez straha i bez oklijevanja, preko službenika Kirijaka koji se našao prvom prilikom poslije đakona Karinija, koga sam poslao kod vas, dostavio sam na znanje vašoj uvaženosti ovo javno ispovijedanje, kako bi se preko vaše najrevnosnije pobožnosti u Boga izvijestilo svo bratstvo da se neko, ne znajući, ne bi uhvatio u [c]lukave đavolske zamke. Izvještavam vašu milosrdnost, da zbog bolesti ruke nijesam mogao da potpišem ovu epistolu, pa sam naredio našoj braći i koprezviterima Inokentiju, Oktaviju i Katulu da je potpišu.

[b] Averterunt.
[a] Meae parvitate.
[b] Electum.
[c] Fallacis.

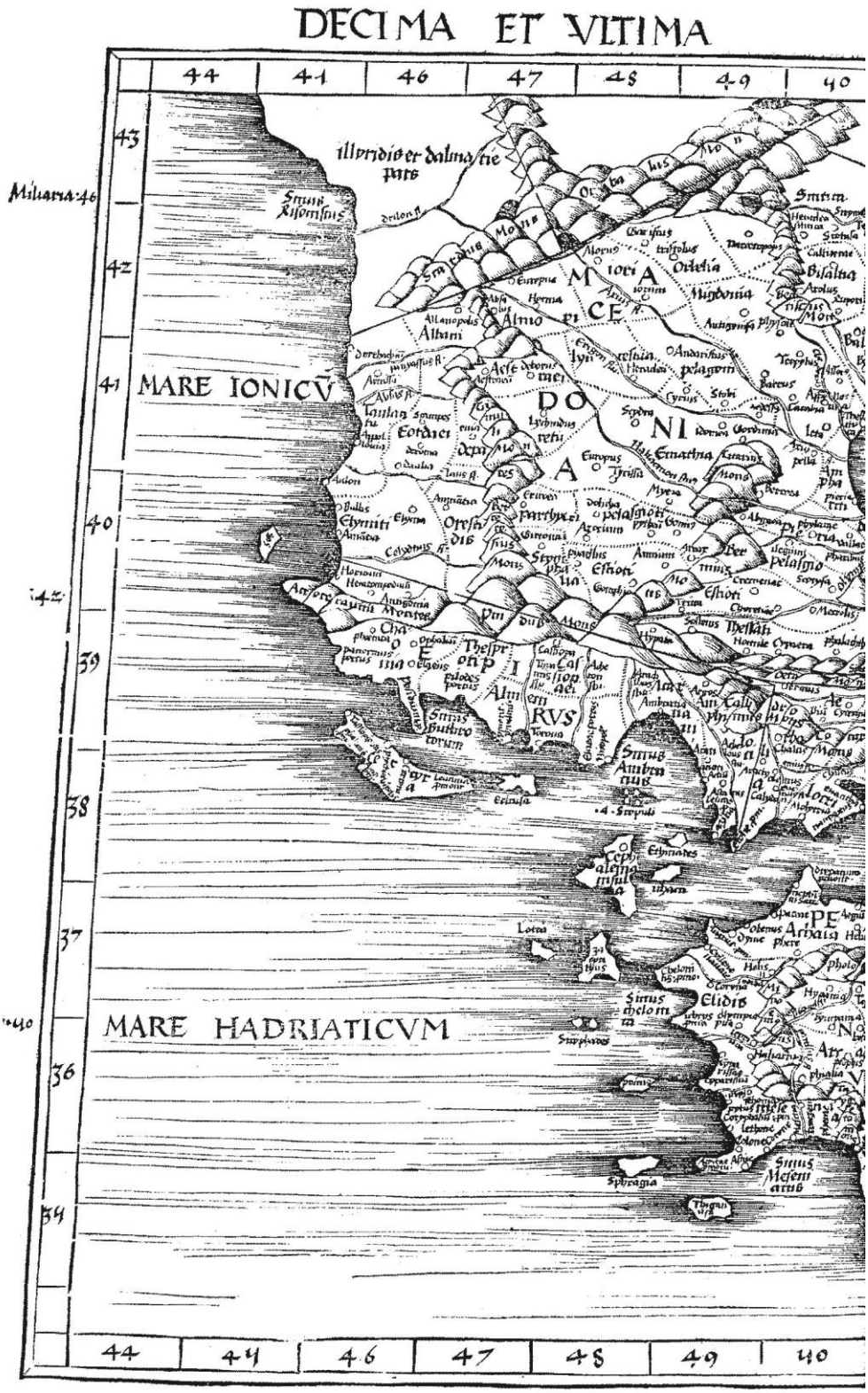
DECIMA ET VLTIMA
MARE IONICV
MARE HADRIATICVM
Miliaria 46
44
41
46
47
48
49
40
43
42
41
40
39
38
37
36
34

Kraj godine 366:
Sabor u Rimu osudjuje Valensa iz Murse i Prevalitanca Ursacija[71]

RIMSKI SABOR I.

POD DAMASOM,
na kome su osuđeni arijani Ursacije i Valens.

A Rimski sabor. Na ovom Rimskom saboru koji je održan pod Damasom na početku pontifikata očigledno su bili osuđeni Valens, Ursacije i ostali Arijani i pismom pontifikata javno oglašeni u svim zemljama svijeta. Tako, naime, piše Atanasije afričkim episkopima; *Spise Damasa dopunjavaju naši voljeni kominstri i episkopi velikog Rima; i veliki broj ostalih koji su se tamo skupili itd.* I malo niže: *Zahvaljujemo njegovoj* (Damasovoj) *svetosti i ostalima koji su se skupili u Rimu, što su istom odlukom da se odbace Ursacije i Valens i njihovi drugovi sačuvali slogu crkve.* A ovaj sabor je bio sazvan u Rimu prije Auksentijeve osude, što se jasno vidi iz prethodnih riječi. Naime, pomenuta epistola o Auksentiju, koju često pominje, piše da je čudno zašto i pored nastojanja i djelovanja pontifeksa Damasa, kome je više puta pisao o Auksentijevim jeresima, taj jeretik još nije bio izbačen i odstranjen iz crkve. Znači, u to vrijeme kada je Atanasije pismom opominjao pontifeksa o potrebnom kažnjavanju Auksentija, ovaj sabor je bio sazvan radi Ursacija, Valensa i drugih Arijana, što je očevidno iz prethodnog.

[71] *Mansi, vol. 3, p. 447*.

[a] CONCILIUM ROMANUM I.

SUB DAMASO,

In quo Urſacius & Valens Ariani damnati.

Acta concilii. [a] *Concilium Romanum.*) In hac ſynodo Romæ ſub Damaſi pontificatus initio celebrata, Valens, Urſacius, ceterique manifeſto Ariani damnati, totique orbi terrarum per literas pontificis denunciati fuerunt. Ita enim ſcribit Athanaſius ad epiſcopos Africanos: *Sufficiunt quidem ſcripta Damaſi comminiſtri noſtri dilecti, & magnæ Romæ epiſcopi; ceterorumque tot numero ibi congregatorum, &c.* Et paulo infra: *Gratiam habemus & illius* (Damaſi) *pietati, & ceteris, qui Romæ convenerunt, quod Urſacio & Valente cum ſociis ſuis ejuſdem ſententiæ ejectis, concordiam eccleſiæ conſervarint.* Hanc vero ſynodum ante damnationem Auxentii Romæ coactam fuiſſe, e verbis ejuſdem Athanaſii præcedentibus manifeſte patet: nam prædicta epiſtola de Auxentio multa locutus, ſcripſit ſe mirari, cur ſtudio & opera Damaſi pontificis, cui de Auxentii hæreſibus plura ſcripſiſſet, hæreſiarcha nondum ex eccleſia ejectus & depoſitus fuerit. Illo igitur tempore, quo Athanaſius pontificem de Auxentio condemnando per literas admonuerat, hanc in cauſa Urſacii, Valentis, aliorumque Arianorum coactam fuiſſe, ex præcedentibus patet. Tempus concilii.

1 Hæc ſpectant ad Synodum Damaſi habitam an. 372. de qua mox Labbeus.
(a) At idem Ivo 3. part. c. 136. & Gratian. diſt. 100. c. 1. Pelagio adſcribunt; ſed in quibuſdam Codd. Gerani Joannis VIII. in Conc. III. apud Ravennam datur.

Kraj godine 366 i početak 367: Papa Damasije održava dva sabora u Rimu na kojima osuđuje istoričara Auksencija, saradnika arhiepiskopa Gotije Ulfile[72]

DVA RIMSKA SABORA POD DAMASOM.

Iz saborskog proglasa.

A poslije smrti blaženog pape Liberija u Rimu je zasluženo bio izabran Damas koji je baš nastojao da se govori i radi prema apostolskim načelima. On je odmah sazvao sabor od devedeset otaca i objavivši javno anatemu na Auksentija, objelodanio je božansko učenje, pošto je izdao definiciju pobožnosti, koju je poslao Iliričanima.

Međutim, presvetli je sazvao i drugi božanski sabor protiv Auksentija radi jedinosušnosti /*homousion*/.

[72] *Mansi, vol. 3, p. 448*.

DUÆ ROMANÆ SYNODI SUB DAMASO.

Ex libello Synodico.

LIBERIO autem beato Romæ papa mortuo Damasus merito eligitur, qui quidem apostolicis pro dogmatibus omnia & dicere & facere studebat. Is confestim Synodum nonaginta patrum congregavit, & anathemate in Auxentium pronunciato divinam illustravit doctrinam: definitione pietatis edita quam ad Illyricos misit.

ΛΙΒΕΡΙΟΥ πάπα Ῥώμης τελειωθέντος τῷ μάκαρι, Δάμασος ἀξιοπρεπῶς προχειρίζεται· ὁ πάντα λέγειν καὶ πράττειν ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων αἱρούμενος. Ὃς αὐτίκα σύνοδον συνήγαγε πατέρων ἐνενήκοντα· καὶ ἀναθεματίσας Αὐξέντιον, τὸ θεῖον ἐξήνεγκε μάθημα· ὅρον εὐσεβείας ἐκθέμενος, ὃν πρὸς Ἰλλυρικοὺς ἀπέστειλεν.

SED & alteram divinitus collectam synodum idem sanctissimus pro Homousion contra Auxentium congregavit.

Ἀλλὰ καὶ δευτέραν ὁ αὐτὸς πανίερος ὑπὲρ τοῦ ὁμοουσίου κατὰ Αὐξεντίου συνεκρότησε θεοσύλλεκτον σύνοδον.

Godine 367(?): Papa Damasije sa sabora u Rimu šalje poruku Iliričanima i crkavama Istoka[73]

O P U S C U L A S A N C T I D A M A S I.

EPISTOLE.

PRVA EPISTOLA.
PRIMJERAK SA SABORA KOJI JE ODRŽAN U RIMU OD STRANE XCIII EPISKOPA, IZ CARSKOG RESKRIPTA.

PODSJEĆANJE.

Nju, uzetu od Teodoreta, darovao je Sarazanije u svojoj interpretaciji; ja je koristim u latinskom izdanju Holstenija, kao Damasovo prvorođenče, kako sam rekao u cap. 5. A zašto je kod Sozomena i Teodoreta naslovljena ilirčkim, *a holstenijanska episkopima* postavljenim kroz Istok, *vidi cap. 7. Drugi ms. kodeks iz koga je uzeta, Bobienski u vatikanskoj biblioteci, prevedenu od kardinala Scipiona, bibliotekara S. Suzane, koju je dugo prije Holstenija pregledao i obećao da će je izdati Fr. Ludovicus Cepelus de suces. Episc. Rom. Dissert. Poster. Cap 5; postoji i u Valicelanskom cod.* 23, p. 107, ispisana iz stare tridentinske knjige, *donijete svakako u ovaj grad u vrijeme sabora.*

EPISTOLA.

Damas, Valerijan[a], Vitalijan[b] Aufidije, Pacijan, Viktor, Prisk, Inokentije, Abundije, Teodul i ostali koji su se skupili u gradu Rimu da čuju Auksentijev razlog i izlaganje vjere, svim episkopima postavljenim kroz Istok pozdrav u Bogu. Svakako vjerujemo da vaša svetost, koja je postavljena instrukcijom apostola, drži onu vjeru i nju usađuje narodima, koja nipošto ne odstupa od odredaba predaka. Jer nikako ne dolikuje da sveštenici drugačije razmišljaju o Bogu od onih koji uče ostale. No od izvještaja braće Gala i Veneta saznali smo da neki, ne jeretičkim nastojanjem, jer[c] nikako ne može Božji namjesnik da dospije do takvog zla, već zbog neiskustva ili iz neke prostodušnosti, smušeni neodgovarajućim interpretacijama, nijesu dovoljno dobro shvatili koje je učenje naših otaca, koga treba više da se pridržavaju, jer su

[73] *Patrologia latina, vol. 13, p. 347*.

[a] Svakako slavni akvilejski episkop, čiji izbor Dandulo u Hronici određuje god. 368, premda se Fortunijan koleba da li je umro 366. ili sljedeće godine (*Fontanin. Script. Aquil. C. 2, in fin.)*. Njemu odgovara Vasilije Veliki, epist. 91, Oper., tom. III.

[b] Kod Baron. ann. 155, n. 22, čitamo da su Vitalijan i Viktor mlađi među episkopima koji su se potpisali protiv Atanasija, dok crkve kojima su upravljali nijesu istaknute. Ugelije u vezi sa ovim događajima kaže da je *Viktor* rukovodio Placentinskom crkvom, a mimo toga Petar u Casella de Tuscor. orig. cap 12, kome se pridružuje i Zenobije, predaje nam ga kao florentinskog episkopa. *Prisk* je kod Hilarija, fragm. 8, naveden sa legatima ariminskog koncila, koji su se napokon otkazali od vjere, pa je lako moguće da se dogodilo to, da su svi, pošto su se opametili, prisustvovali saboru pod Damasom; o ostalima nijesam pronašao ništa.

[c] Ovdje slavni izdavač epistola rimskih pontifeksa piše da je jedva mogao da procijeni u koje vrijeme su toliki episkopi arijani bili prisutni u svemu, a ovdje smatra da holstenijanski primjerak nije bio uzet iz autentičnog latinskog, već iz grčkog od nevještog tumača ili iz iskrivljenog primjerka. A šaljiva dosjetka učenih ljudi je: ako Damas opominje da postoji tolika jeres zla da jedva mogu da se pronađu predvodnici u Bogu, kako da se, onda, oni kojima piše usađujući im strah, lakše vraćaju u službu i čuvaju od nje /jeresi/.

SANCTI DAMASI OPUSCULA.

EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

EXEMPLUM SYNODI HABITÆ ROMÆ EPISCOPORUM XCIII, EX RESCRIPTO IMPERIALI.

MONITUM.

Hanc Sarazanius a Theodoreto acceptam sua interpretatione donavit : ego vero latina Holstenii editione utor, velut primigenio Damasi fœtu, ut dixi cap. 5. *Cur vero apud Sozomenum et Theodoretum* Illyricis, *Holsteniana vero* episcopis per Orientem constitutis *inscripta sit, vide cap.* 7. *Cæterum ms. codicem, ex quo sumpta est ex Bobiensi in Vaticanam bibliothecam Scipione cardinali S. Susannæ bibliothecario translatum, diu ante Holstenium inspexerat, ac se editurum promiserat Fr. Ludovicus Capellus de succes. Episc. Rom. dissert. poster. cap.* 5 ; *exstat etiam in Vallicellano cod.* 23, *p.* 107, exscripta ex veteri Tridentino, *ad eam scilicet urbem concilii tempore allato*, libro.

EPISTOLA.

Damasus, Valerianus [a], Vitalianus [b], Ausidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theodulus, et cæteri qui ad audiendam causam Auxentii, exponendamque fidem, in urbe Roma convenerunt, Episcopis Catholicis per Orientem *constitutis in Domino* salutem.

Confidimus quidem, Sanctitatem vestram Apostolorum instructione fundatam, eam tenere fidem, eamque plebibus intimare, quæ a majorum institutis nulla ratione dissentiat. Neque enim aliter Dei sentire convenit *sacerdotes*, *quorum pars est cæteros erudire*. Sed Gallorum atque Venetensium fratrum relatione comperimus, nonnullos non hæresis studio, neque enim [c] hoc tantum mali cadere in Dei antistites potest, sed inscitia vel ex simplicitate quadam scævis interpretationibus æstuantes, non satis dispicere, quæ magis patrum nostrorum sit tenenda sententia, cum diversa consilia eorum auribus ingerantur [d]. Denique Auxentium Mediolanensem hac præcipue causa damnatum esse præscribunt. Par est igitur, universos [e] magistros legis per orbem Romanum paria de lege sentire, nec diversis magisteriis fidem dominicam violare. Nam cum dudum hæreticorum virus, ut nunc iterum cœpit obrepere, ac præcipue Arianorum blasphemia pullulare cœpisset, majores nostri CCCXVIII episcopi, atque ex urbe sanctissimi episcopi urbis Romæ directi, apud Nicæam confecto concilio, hunc murum adversus arma diabolica statuerunt, atque hoc antidoto mortalia pocula propulsarunt, ut Patrem, Filium, Spiritumque Sanctum unius Deitatis, unius figuræ, unius credere oporteret substantiæ, contra sentientem alienum a *nostro consortio judicantes*. Quam *definitionem* salutarem postea aliis tractatibus quidam pervertere et

[a] Celebris scilicet Aquileiensis episcopus, cujus ordinationem Dandulus in Chronico collocat ad ann. 368 ; siquidem Fortunianus anno labente 366 aut altero obierat (*Fontanin. script. Aquil. c.* 2, *in in.*). Huic rescribit Basilius Magnus, epist. 91, Oper., tom. III.

[b] Vitalianum ac Victorem inter eos episcopos recensitos legimus apud Baron. ann. 155, n. 22, qui in Mediolanensi latrocinali synodo contra Athanasium subscripserunt : at Ecclesiæ, quibus præerant, non exprimuntur. Ughellius circa hæc tempora, *Victorem* Placentinam Ecclesiam administrasse ait ; *Victorem* præterea Florentinum episcopum nobis statuit Petrus Casella de Tuscor. orig. cap. 12, cui Zenobium successisse tradit. *Priscus* apud Hilar. fragm. 8 legitur cum legatis Ariminen is concili, qui postremo a fide prævaricati sunt : fieri itaque facile potest, ut cum omnes resipuissent, huic synodo sub Damaso adfuerint : de cæteris nihil mihi occurrit.

[c] Hæc clar. editor epistolarum Romanorum pontificum vix scribi potuisse censet eo tempore, quo tot Ariani episcopi in omnium oculis versabantur : atque hinc Holstenianum exemplar non de latino authentico, sed ex græco ab imperito interprete, vel corrupto exemplari sumptum fuisse putat. At ludicra viri docti observatio est : siquidem Damasus tantum esse mali hæresim monet, ut vix cadere in Dei antistites posse videatur, sic *in iis ad quos* scribit ejus horrorem ingenerans, ut ad officium facilius redeant, et ab ea caveant.

[d] Sic etiam Sozomenus, et Theodoretus. Galli itaque, ac Venetenses episcopi Auxentium detulerant velut præcipuum ejus hæresis fomitem, ac malorum, quæ simplicioribus episcopis ingerebantur, consiliorum auctorem ; eumque a se ob eam causam damnatum fuisse perscripserant. Cur vero ? nempe ut ea sententia ab apostolica sede, unde fons communionis oritur, rata haberetur, ac promulgaretur ubique : hæc enim ejus, quam Romani pontifices synodalibus definitionibus adjiciebant, sententiæ vis erat, *ne quis* scilicet, *veritatis inimicus ex eorum silentio sese excusare præsumeret*, quin pareret, ut ait Leo M. epist. 107, n. 1. Hæc vero contigisse verisimile est, postquam Hilarius et Eusebius Vercellensis cum eo hæretico Mediolani congressi sunt, publicatusque est Hilarii ejusdem contra illum encyclicus libellus. Damnatum fatentur omnes ; at hoc ex hisce litteris minime aperte constat, quod scriptæ duntaxat illæ sunt ad eos, qui nutare videbantur epi copos, in officio continendos ; acta vero synodi, unde hoc demonstrari poterat, perierunt.

[e] Episcopos scilicet : sic Paulus I ad Timoth., cap. XIII, et ad Tit., cap. I.

različiti savjeti dopirali do njihovih ušiju[d]. Napokon, tvrde da je posebno iz ovog razloga bio kažnjen Auksentije Mediolanski. Zato, dolikuje da svi[e] učitelji zakona u rimskoj državi drže do jednakog mišljenja o zakonu, a ne da se različitim učenjima povrjeđuje božanska vjera. Naime, pošto je još ranije jeretički otrov, kao što i sada ponovo počinje da se prikrada, a posebno bogohulstvo Arijana, počeo da uzima zamah, naši preci CCCXVIII episkopa, a iz grada Rima bili su određeni najsvetiji episkopi, pošto su sazvali sabor kod Nikeje, postavili su ovaj bedem protiv đavolje vojske i odbijali su smrtonosne napitke sa ovim protivotrovom, da bezrezervno treba da se vjeruje kako su Otac, Sin i Sveti Duh jedne božanstvenosti, jednog obličja, jedne supstancije, presuđijući iz našeg konzorcijuma protiv drugačijeg mišljenja. Tu spasonosnu odredbu poslije su drugim postupcima nastojali da sruše i unište. No i na samom početku onih samih koji su se skupili kod Arimina da se ovo ponovo raspravi, toliko je trebalo da se ispravi da su u drugoj raspravi priznali da im se potkralo to što nijesu primijetili da je[a] u suprotnosti[b] odluci koju su donijeli oci kod Nikeje. Naime, nikakav prethodni stav nije mogao da proizađe od mnoštva onih koji su skupili kod Arimina, pošto je poznato da niti rimski episkop, čije je mišljenje trebalo prije svih da se traži, niti Vicentije, koji je toliko godina besprekorno obavljao svešteničku službu, niti drugi nijesu mogli da se slože sa ovakvim odlukama, posebno zato što su, kako smo rekli, ti isti koji su očigledno potpali pod uticaj, isti poslije boljeg razmišljanja priznali da u sebi nijesu zadovoljni.

Zato vaša svetost pazi da se ova jedinstvena vjera koja je voljom apostola utemeljena kod Nikeje održava neraskidivom čvrstinom, a njom, zajedno sa nama, treba da se ponose i istočnjaci koji sebe prepozanaju kao katolike i zapadnjaci, jer vjerujemo da uopšte ne može da se dogodi da bi oni koji suprotno misle [c]mogli ovim pokušajem da odvuku pažnju naše zajednice i da tako njihov slobodoumni narod živi u zabludama. A kako bi mogli da poprave svoje zablude kod naroda kada njih same opsijeda zabluda[d]? Zato i mišljenje vaše božje ljubavi neka bude u skladu sa svim Božjim sveštenicima, u kome ste ih vi, kako čvrsto

---

[d] Tako i Sozomen i Teodoret, takođe i Gali i venetski episkopi označili su Auksentija kao vatrenog podstrekača njegove jeresi i tvorca pogubnih savjeta kojima su bili obasuti najprostodušniji episkopi, i napisali su mu da ga iz tog razloga osuđuju. A zašto? Svakako da bi se ova odluka Apostolske stolice, odakle izvire zajednica, smatrala valjanom i razglasila svugdje. Naime, ova njegova odluka, koju su podržali rimski pontifeksi sinodskim odredbama, imala je snagu *da niko koji je*, svakako, *neprijatelj istine ne smije da se opravda zbog* njihovog *ćutanja*, štaviše da se pokori, kako kaže Leo M. epist. 107, n. 1. Ovo se najvjerovatnije dogodilo pošto su se Hilarije i Euzebije Vercelenski sastali sa ovim jeretikom u Mediolanu i od Hilarija je bio objavljen enciklički spis protiv njega. Da je kažnjen potvrđuju svi, no to ne može da se utvrdi iz ovog pisma, jer je ono kod onih episkopa koji su nepouzdani zato što se trude da ostanu u službi, dok su se saborska akta, iz kojih je ovo moglo jasno da se uoči, izgubila.

[e] Svakako, episkopima, kao Paulus I ad Timoth., cap. XIII i ad Tit., cap. I.

[a] Valesije *contrariam*. Valicelanski kodeks: *Idcirco quod non intellexissent, Patarum sententiam apud Nicaeam formatam esse contrariam*.

[b] Ovo, onomad veoma čuveno mjesto, koristio je takođe i slavni muž Jo. Baptista Bartolus, učenjak na Patavinskom univerzitetu, ranije professor primarius kanona, sada feltrenski episkop, u apologiji za Honorija. Naime, pošto je veoma čvrstim argumentima nepobitno dokazao da je jedna Honorijeva epistola do Sergija lažna i iskvarena, a druga sasvim izmišljena, napokon je ovim dokazom zaključio da one nikako ne mogu da se pripišu šestom saboru, jer drugačije su, kaže, odredbe sabora, a drugačiji sud episkopa skupljenih na saboru, koji je bio donijet ili protiv, ili mimo odluka Apostolske stolice. No, ostaće da se to razmatra u gl. 23 i dalje.

[c] Teodoret *αλλα νοσουντασ*, što daleko odstupa od značenja na latinskom, premda može, takođe, da stoji kao kod Fotija BB. p. 552 edit, Heschel. *Ta Apolllinariou nosountas*. Uostalom svi priznaju da je mjesto iskvareno i nepotpuno. Valesije , a takođe i Teodor. Lib. II, cap. 22, dopunjuju ga ovako, *da oni koji misle drugačije, mada bi ovim pokušajem bili otuđeni od naše zajednice, mogli u ime episkopa* itd.

[d] Hieronymus adv. Lucif. *Jer se episkop postavlja u crkvu da narod odvraća od pogrešnog mišljenja, ukoliko bude greške u narodu kada griješi onaj koji ih podučava.*

violare tentaverunt. Sed et in ipso exordio ab iisdem ipsis, qui hoc apud Ariminum retractare cogebantur, emendatum hactenus est, ut subreptum sibi alia disputatione faterentur, idcirco quod non intellexissent patrum sententiam apud Nicæam formatam esse [a] contrarium. [b] Neque enim præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt : cum constet, neque Romanum episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vicentium, qui tot annos sacerdotium illibate servavit, neque alios hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse : cum præsertim, ut diximus, iidem ipsi, qui per impressionem succubuisse videbantur, iidem consilio meliore displicere sibi fuerint protestati.

Unde advertit sinceritas vestra hanc solam fidem, quæ apud Nicæam Apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam; hac nobiscum Orientales, qui se catholicos recognoscunt, Occidentalesque gloriari : non longe autem fieri posse credimus, ut qui secus sentiunt, [c] licet hoc ipso conatu a nostra communione exui possint, plebesque eorum erroribus liberatæ respirent. Quemadmodum enim poterunt corrigere errata populorum, si ipsos error obsederit [d]? Concinat ergo cum omnibus Dei sacerdotibus et vestræ sententia charitatis : in qua vos fixos atque firmatos ut bene credimus, ita etiam nos vobiscum recte sentire debemus [e] reciprocis sanctitatis vestræ litteris approbare.

Ego Sabinus [f] diaconus Mediolanensis legatus de authentico dedi.

[a] Valesius *contrariam*. Vallicellanus codex ; *Idcirco quod non intellexissent, Patrum sententiam apud Nicæam formatam esse contrariam.*

[b] Hoc celebri loco recenter etiam usus est vir clar. Jo. Baptista Bartolus in Patavina universitate doctus, olim Canonum professor primarius, Feltrensis modo episcopus, apologia pro Honorio : nam cum alteram ad Sergium Honorii epistolam falsatam, corruptamque, alteram prorsus confictam argumentis gravissimis evicisset, hoc tandem Damasi, aliorumque pontificum testimonio conficit, nullam epistolis illis accedere auctoritatem posse ex sexta synodo, siquidem aliud esse ait synodi definitiones, aliud vero episcoporum in synodo congregatorum judicium, illud scilicet, quod sive contra, sive præter apostolicæ sedis præcepta prolatum est. Sed eum vidisse præstabit cap. 23 et seqq.

[c] Theodoretus ἄλλα νοσοῦντας, quod longe abit a latino sensu, quamquam hoc etiam ferri possit : sic Photius BB. p. 552 edit. Ilesch. τὰ Ἀπολιναρίου νοσοῦντας. Cæterum locum corruptum fatentur omnes, et mancum. Valesius itaque ad Theodor. lib. II, cap. 22, sic illam supplet, *ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra communione alieni sint, episcoporum nomine exui possint, plebesque*, etc.

[d] Hieronymus adv. Lucif. *Nam cum ideo episcopus in Ecclesia constituatur, ut populum coerceat ab errore, quantus error erit in populo, cum errat ille, qui docet.*

[e] Lege *debetis*, Valesio auctore. Synodicæ eo consilio mittebantur, ut reliquorum per orbem episcoporum consensus exquireretur, quo definito dogmati vis accederet indeclinabilis. Consensus ille apertis plerumque verbis peti consueverat : at petendi ratio, qua Damasus hoc loco utitur, ad Christianam humilitatem magis accedit. Sic Ancyrana synodus anno 358 congregata, *quocirca*, ait, *etiam atque etiam precamur, ven. domini et collegæ, ut lectis his litteris tum nobis traditam a majoribus fidem cordi esse, tum nos eadem vobiscum sentire et profiteri significetis.* Coustantii itaque emendatio, et interpretatio non placet. Nuperus Vitæ Hieronymi scriptor Anconæ impressus, hasce ad Illyricos litteras missas a Damaso asserit anno 382 non aliam profecto ob causam, quam ut eas Hieronymo suo attribuat.

[f] Cum Sabinus hanc duntaxat epistolam alias ad Illyricos missam, Orientalibus attulerit, manifestum est ea, quæ sequuntur, fragmenta hac ejus legatione posteriora esse.

D *Mediolanensis Ecclesiæ Diaconus.* Quesnellus adnot. ad Leon. epist. 14 : *Solemnissimum esse* ait, *ut cum Romani pontifices ad synodum, vel ad episcopos aliquos pro alicujus momenti negotio scribebant, per aliquem ex suis ad hoc imprimis destinatum id facerent, non vero per alienum Clericum.* Hoc igitur saltem exemplo refellitur.

vjerujemo, učvrstili i potvrdili, a da i mi ispravno mislimo kao i vi, treba da potvrdite[e] uzvratnim pismom vaše svetosti.

Ja Sabin[f], mediolanski đakon, potvrdio sam autentičnost.

[e] Čitaj *debetis*, prema piscu Valesiju. Očigledno je da ovim zaključkom učesnici sabora imaju namjeru da traže saglasnost od svih episkopa širom svijeta, čijom definicijom bi se učvrstila sila učenja /dogme/. Saglasnost o tome je uobičajeno tražio uvjerljivim i mnogobrojnim riječima, a razlog tog zahtjeva, što ovdje koristi Damas, je da se dođe do hrišćanske pokornosti. Tako iznosi ankirski sabor održan 358. godine, *zato molimo i ponovo molimo da pošto velepoštovani gospodar i naše kolege pročitaju ovo pismo, potvrde ovu vjeru koju su naši preci približili našem srcu, a koju mi sada predajemo vama da je osjećate i prihvatite.* Zato nije dobra ispravka i interpretacija Konstancija. Nuperus, pisac *Života Hijeronima* štampanog u Ankoni, potvrđuje da ovo pismo poslato od Damasa do iliričkih episkopa 382. godine, treba isključivo da se pripiše samom Hijeronimu.

[f] A pošto je ovu epistolu poslanu iz drugog mjesta Sabin donio istočnim episkopima, jasno je da su ovdje fragmenti iz njegovog poslanstva kasniji. *Đakon Mediolanske crkve*. Quesnellus adnot. ad Leon. epist. Quesnellus adnot. ad. Leon epist. 14: *Neuobičajeno je bilo,* kaže, *da rimski pontifeksi zbog neke momentalne potrebe pišu sinodu ili nekim episkopima i da to, prije svega, čine preko nekoga od svojih koji je određen za to, a ne preko tuđeg klerika.* To se barem ovim primjerkom pobija.

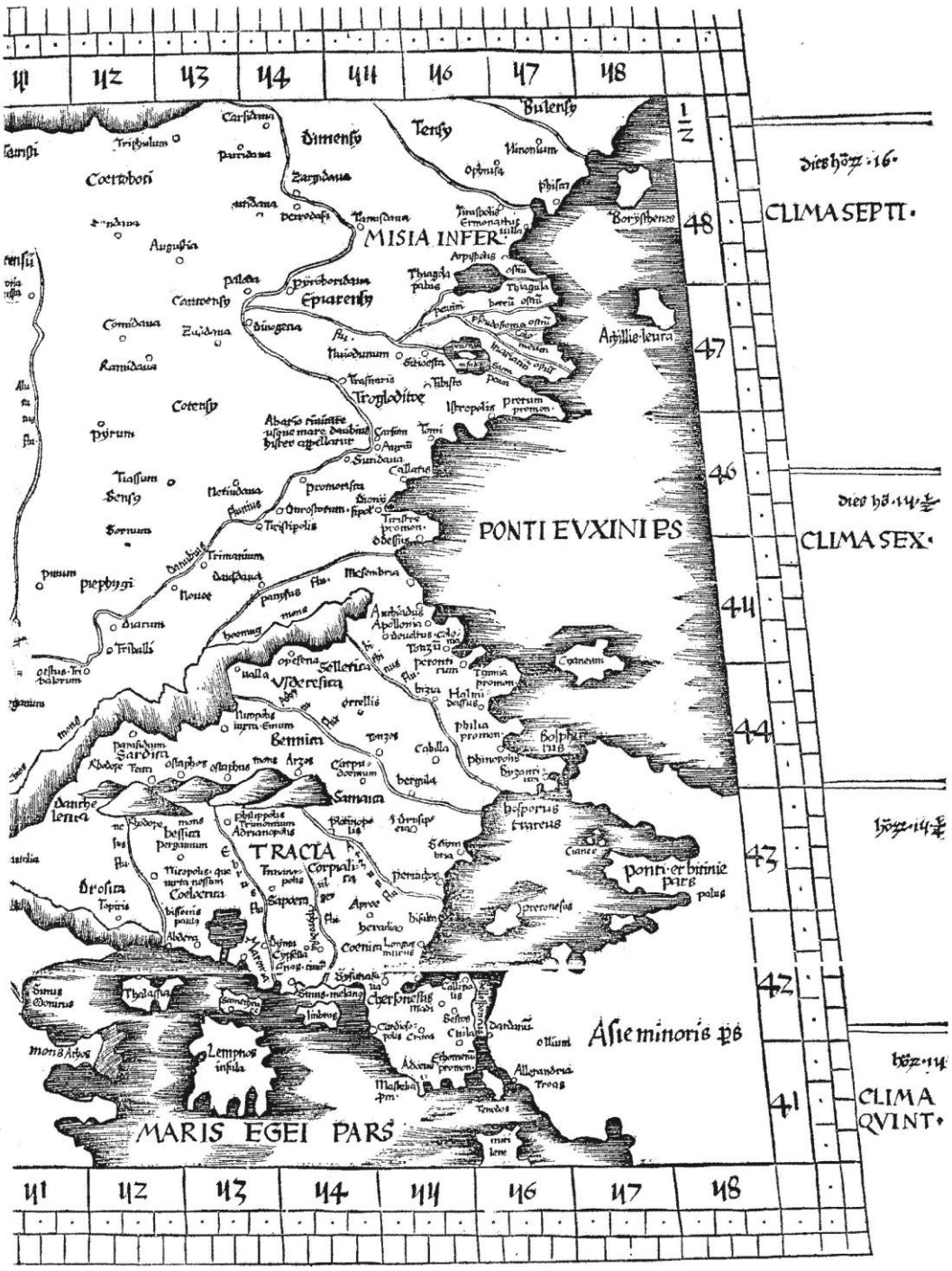
MISIA INFER.
PONTI EVXINI PS
TRACIA
Asie minoris ps
MARIS EGEI PARS
CLIMA SEPTI.
CLIMA SEX.
CLIMA QVINT.
48
47
46
44
44
43
42
41

Godine 370: Imperatori Valentinijan, Valens i Gracijan traže od pape Damasija da njegovi sveštenici ne pljačkaju udovice[74]

GODINE GOSPODOVE CCCLXX
ODREDBA CARA VALENTINIJANA
PAPI DAMASU.
(*Iz Const. pag. 475.)*

Da eklestijastici i kontinensi ne smiju da uzimaju ništa od dobara udovica u testamentu ili donaciji.

Uzvišeni carevi Valentinijan, [a]Valens i Gracijan, episkopu grada Rima Damasu. Da eklezijastici ili neki od eklezijastika, ili neki od [b]kontinensa koji žele da se nazivaju tim imenom, ne odlaze u kuće udovica, da ih ne bi zatim [c]protjerale javne sudije, ako njihovi bližnji i rođaci budu smatrali da ih treba okriviti. Takođe, smatramo da pomenuti ne smiju da dobijaju ništa od bilo kakve darežljivosti ili [d]posljednje odluke one žene sa kojom su se združili pod vjerskim izgovorom, a utoliko je sve bespredmetno, jer neki od njih od toga što im je bilo ostavljeno ne mogu da uzmu ništa ni preko određenog [e]lica, ni preko poklona ili testamenta. Štaviše, ako i poslije opomene našeg zakona možda smatraju da treba nešto da im pripadne od poklona ili posljednje oporuke njihovih žena, to da prisvoji carska blagajna. Međutim, ako neki dobiju voljom [f]udovica da njihovo nasljedstvo i dobra po građanskom zakonu ili ediktu priključe beneficijama, neka uzmu kao najbliži. [g]Pročitano u rimskoj crkvi IV kalenda avgusta uzvišenim konzulima Valentinijanu i Valensu.

---

[74] *Patrologia latina, tom 13, p. 576*.

[a] U ms. Coislin. ispušteno *Valens.*

[b] Pod nazivom *continentium* Hijeronim je podrazumijevao monahe, epist. 2 ad Nepotian., gdje kaže: *sveštenici slikari idola, glumci i vozari i kožari uzimaju nasljedstva, samim klericima i monasima je ovim zakonom zabranjeno.*

[c] Odnosno svjetovnih sudija, kako se jasno vidi iz kodeksa can. Eccl. Afric.; tako cap. 15, gdje se prema Kartaginskom saboru III, cap. 9, smatra *da svaki od episkopa, prezvitera, đakona ili klerika, kada mu u crkvi bude određena krivica ili bude pokrenuta civilna parnica, ako, ostavivši crkvenu parnicu bude želio da se brani pred javnim sudijama i da se o njemu samom donese presuda, da napusti svoje mjesto*; takođe cap. 104, gdje se određuje: *Treba svako koji kod cara zatraži presudu od javnih sudija da bude lišen sopstvenog položaja, no, ako kod cara bude zatražio episkopsku presudu, da mu se ne oduzima ništa.*

[d] Čini se da i ovdje i niže *vel extremo judicio* ne znači ništa drugo nego baš *vel testamento*, što se upravo odnosi na *extremum judicium*, jer se, svakako, posljednja želja i smrt podudaraju.

[e] Ovdje se zabranju *fideicommissa*, za koje se je Hijeronim potužio da su u ovom značenju i poslije bile izigrane.

[f] Odnosno *si qui* (ili *si aliqui) earum*. Kako ovdje, tako i u ostaloj odluci, zabranjuje se klericima i kontinensima da primaju poklon od pojedinih udovica. Očigledno da to što su ovdje Ambrozije i Hijeronim govorili uopšte o ostavštinama bilo kakvog poklona iz bilo kog testamenta, treba da se shvati kao o poklonu pojedinih udovica. To i sam Ambrozije u navedenoj epistoli jasnije objašnjava ovim riječima: *To što je hrišćanska udovica razumno odredila sveštenicima, vrijedi; što slugama božjim, ne vrijedi.* I Baronije, isto tako, smatra da je ovim zakonom bilo zabranjeno samo crkvenim licima, a ne crkvama, da uzimaju ono što su udovice odredile. Njemu se u tome pridružuje i Hijeronim, epist. 2 ad Nepotianum: *Neka bude nasljednik, no majka sinova, odnosno crkva svojeg stada koja ih je rodila, hranila i odgojila, jer zašto bi se mi uplitali između majke i djece?*

[g] U ms. Coislin. *lecta in ecclesia Rom. III kal., ets.*

ANNO DOMINI CCCLXX.

CONSTITUTIO VALENTINIANI IMPERATORIS AD DAMASUM PAPAM.

(*Ex Const. pag.* 473.)

Ut ecclesiastici et continentes de viduarum bonis nihil vel testamento, vel donatione valeant percipere.

Imperatores Valentinianus, [a] Valens et Gratianus augusti ad Damasum episcopum urbis Romæ. Ecclesiastici aut ex ecclesiasticis, vel qui [b] continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillorum domos non adeant; sed publicis [c] exterminentur judiciis, si posthac eos aflines eorum vel propinqui putaverint deferendos. Censemus etiam, ut memorati nihil de ejus mulieris, cui se privatim sub prætextu religionis adjunxerint, liberalitate quacumque vel [d] extremo judicio possint adipisci: et omne in tantum inefficax sit, quod aliqui horum ab his fuerit derelictum, ut neque per subjectam [e] personam valeant aliquid vel donatione vel testamento percipere. Quin etiam si forte post admonitionem legis nostræ, aliquid iisdem eæ feminæ vel donatione vel extremo judicio putaverint relinquendum, id fiscus usurpet. Cæterum si [f] earum qui voluntate percipiunt, ad quarum successionem vel bona jure civili vel edicti beneficiis adjuvantur, capiant ut propinqui. [g] Lecta in ecclesiis romanis IV Kalendas Augusti Valentiniano et Valente tertio Augustis consulibus.

[a] In ms. Coislin. desideratur *Valens*.

[b] *Continentium* nomine monachos hic intelligit Hieronymus epist. 2 ad Nepotian. ubi ait: *sacerdotes idolorum, mimi et aurigæ et scorta hæreditates capiunt: solis clericis ac monachis hac lege prohibentur.*

[c] Hoc est sæcularibus judiciis, ut liquet ex codice can. eccl. Afric.; tum, cap. 15., quo secundum concilium Carthaginense III, cap. 9 præcipitur, *ut quisquis episcoporum, presbyterorum, diaconorum seu clericorum, cum in ecclesia ei fuerit crimen institutum, vel civilis causa fuerit commota, si relicto ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat*; tum cap. 104 ubi sancitur: *Placuit ut quicumque ab imperatore cognitionem judiciorum publicorum petierit, honore proprio privetur; si autem episcopale judicium ab imperatore postularit, nihil ei obsit.*

[d] Nihil hic et infra *vel extremo judicio* sonare aliud videtur, quam quod mox *vel testamento* quod quidem dicitur *extremum judicium*, quia nonnisi extrema voluntate ac morte intercedente valet.

[e] Hic prohibentur *fideicommissa*, quibus Hieronymus huic legi etiam postea illusum fuisse queritur, ut supra observatum.

[f] Hoc est *si qui* (seu *si aliqui*) *earum*. Tum hic, tum in reliqua constitutione ab unarum viduarum donatione percipienda clerici et continentes prohibentur. Hinc quod Ambrosius et Hieronymus locis laudatis generatim de qualibet donatione cujusvis testamento relicta dixisse videbantur, de unarum viduarum donatione intelligendum est. Hoc et ipse Ambrosius in citata epistola clarius significat his verbis: *Quod sacerdotibus fani legaverit christiana vidua, valet; quod ministris Dei, non valet.* Imo etiam Baronius ecclesiasticis tantum personis, non item ecclesiis hac lege interdictum esse existimat, ne viduarum legata caperent; eique suffragatur illud Hieronymi epist. 2 ad Nepotianum: *Sit hæres, sed mater filiorum, id est gregis sui ecclesia, quæ illos genuit, nutrivit et pavit, quid nos inserimus inter matrem et liberos?*

[g] In ms. Coislin. *lecta in ecclesia Rom.* III *kal.*, etc.

Godine 372:
Papa Damasije traži saveznike po pitanju ispovijedanja vjere[75]

13
GODINE 372.[76]
O potrebi jedinstva vjere i saglasnosti sveštenika sa Rimskim episkopom.

ML 13, 347. - JK 232.

Damas, Valerijan, Vitalijan, Pacijan, Viktor, Prisk, Inokentije, Abundije, Teodul i ostali koji su se skupili u gradu Rimu da čuju [77]Auksentijevo obrazloženje i izlaganje vjere, katoličkim episkopima postavljenim na Istoku, pozdrav u Bogu.

Čvrsto vjerujemo da vaša svetost, koja se oslanja na učenje apostola, pridržava se i narodima propovijeda onu vjeru koja se ni u čemu ne razlikuje sa odredbama predaka. Jer nikako ne valja da Božji sveštenici razmišljaju drugačije od dijela onih koji treba da podučavaju druge … Zato je potrebno da svi učitelji vjere u Rimskoj državi razmišljaju isto o vjeri, kako ne bi različiti učitelji kršili božansku vjeru … Pa tako, nikakav prethodni sud nijesu mogli da donesu oni koji su se skupili kod Arimina, jer se zna da niti rimski episkop, čije mišljenje je trebalo da se traži prije svih, niti [78]Vićencije koji je toliko godina predano služio sveštenstvu, niti drugi koji su bili mjerodavni o tome, nijesu dali nikakvu saglasnost, a posebno, kao što smo rekli, pošto su oni sami koji su se priklonili, očigledno pod pritiskom, lično, u najboljoj namjeri izjavili da su nezadovoljni sobom.

Zbog toga vaša svetost upozorava da treba da se sa nepromjenljivom postojanošću njeguje samo ona vjera koja je osnovana voljom apostola, sa kojom se, zajedno sa nama, diče i istočnjaci koji se prepoznaju kao katolici i zapadnjaci, a vjerujemo da će se, ne zadugo, i oni koji razmišljaju drugačije, svakako pošto shvate da mogu biti isključeni iz naše zajednice, i njihovi narodi, osvijestiti oslobođeni zabluda. Jer, kako bi mogle da se kod naroda isprave zablude, ako su oni sami u zabludi? Slaže se, dakle, sa svim Božjim sveštenicima i mišljenje vaše božje milostivosti, u kojem vjerujemo da ste postojani i potvrđeni, a da i [79]vi, takođe, razmišljate isto kao i mi, treba da potvrdite uzvratnim pismom vaše svetosti.

[75] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 73*.
[76] Postoje dvije recenzije ove epistole: Grčka, godine 368, poslata te godine poslije održanog sabora u Rimu; tekst kod Sozom. H. E. VI, 23 (MG 67, 1350) i Teodoret. II, 22.; Latinska, poslije Rimskog sabora godine 372, poslata istočnjacima, tekst u *Collectione Theodosii diaconi (Cod. Veron.* LX) n. 3, sačuvana sa naslovom teksta: *Primjerak sabora održanog u Rimu od XCIII episkopa iz carskog reskripta;* upućena: *Katoličkim episkopima postavljenim kroz Istok*, i na kraju: *Ja, đakon Sabin, mediolanski legat, potvrdio sam autentičnost.* - Obje recenzije se razlikuju među sobom. - Cf. Ed. Schwartz u *Nahr. D. Gott. Ges. D. Wiss.* 1904, p. 362 ss.; J. Zeiller, *Les origines chretennes dans les prov. dannub.* (1918) p. 303 n. 3; E. Caspar, o. c., p. 199 i 593.
[77] Durastorensis /Durostorumskog episkopa/ Donje Mezije, zatim mediolanskog episkopa Arijana († 374).
[78] Kapuanski episkop, ranije pontifički legat u Nikeji.
[79] Takođe izdavač MG 67, 1355 zabilješka 11; cf. i Caspar o. c., p. 242.

S. DAMASUS (366-384)

13

ANNO 372 (1). *De necessitate unitatis fidei et consonantiae sacerdotum cum episcopo Romano.*

ML 13, 347. — *JK* 232.

Damasus, Valerianus, Vitalianus, Anfidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theodulus et caeteri qui ad audiendam causam Auxentii, (2) exponendamque fidem, in urbe Roma convenerunt, episcopis catholicis per Orientem constitutis in Domino salutem.

Pars sacerdotum est caeteros erudire.

Confidimus quidem, sanctitatem vestram Apostolorum instructione fundatam, eam tenere fidem, eamque plebibus intimare, quae a maiorum institutis nulla ratione dissentiat. Neque enim aliter Dei sentire convenit sacerdotes, quorum pars est caeteros erudire..... Par est igitur universos magistros legis per orbem Romanum paria de lege sentire, nec diversis magisteriis fidem dominicam violare..... Neque enim praeiudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminium convenerunt: cum constet, neque Romanum episcopum cuius ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vicentium (3) qui tot annos sacerdotium illibate servavit, neque alios huiusmodi statutis consensum aliquem commodasse: cum praesertim, ut diximus, iidem ipsi, qui per impressionem succubuisse videbantur, iidem consilio meliore displicere sibi fuerint protestati.

Necessitas unitatis fidei omnium « magistrorum fidei » per orbem Romanum.

Non numerus episcoporum praesentium, sed sententia Romani episcopi synodum validam reddit.

Unde advertit sinceritas vestra hanc solam fidem, quae apud Nicaenam Apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam; hac nobiscum Orientales, qui se catholicos recognoscunt, Occidentalesque gloriari: **non longe autem fieri posse credimus, ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra communione exui possint, plebesque eorum erroribus liberatae respirent. Quemadmodum enim poterunt corrigere errata populorum, si ipsos error obsederit? Concinat ergo cum omnibus Dei sacerdotibus et vestrae sententia caritatis: in qua vos fixos atque firmatos ut bene credimus, ita etiam vos (4) nobiscum recte sentire, debetis reciprocis sanctitatis vestrae litteris approbare.**

Reciprocis litteris fides firmatur.

(1) Duae exstant huius epist. recensiones: GRAECA, anno 368 Illyricis missa post synodum illo anno Romae habitam; textus apud Sozom., *H. E.* VI, 23 (*MG* 67, 1350) et Theodoret. II, 22; LATINA, post synodum Romanam anni 372 Orientalibus missa, textus in *Collectione Theodosii diaconi* (*Cod. Veron.* LX) n. 3, conservatus cum lemmate: *Exempli synodi habitae Romae episcoporum XCIII ex rescripto imperiali*; destinata: *Episcopis catholicis per Orientem constitutis*, et in fine: *Ego Sabinus diaconus Mediolanensis legatus de authentico dedi.* — Recensiones parum ab invicem differunt. — Cf. Ed. Schwartz, in *Nachr. d. Gott. Ges. d. Wiss.* 1904, p. 362 ss.; J. Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les prov. danub.* (1918), p. 303 n. 3; E. Caspar, o. c., p. 199 et 593.

(2) Durostorensis Moesiae Inferioris, dein Mediolani Ariani episcopi († 374).

(3) Episcopus Capuanus, olim Niceae pontificius legatus.

Godine 374:
Papa Damasije traži poštovanje kanona prilikom zaređivanja sveštenika[80]

14

GODINE 374[81]
Određivanje klerika. - Prihvaćanje licemjera.

Osim toga, treba da se pazi na to da se ne zanemari kanonsko određivanje u sveštenike i određivanje klerika, ili da licemjeri mogu lako da se uključe u tu zajednicu, jer ako bi se pogriješilo o ostalima, stvorili bi se uslovi za to. Zato i treba da budu obaviješteni o ovom našem zaključku. Uostalom, one nepravilnosti za koje vaša svetost smatra da treba da se uklone, nije propustio da ih sa žarom istakne naš prezviter Dorotej, kako ne bi naši napori, budući da je lično svjedok, bili uzaludni.

[80] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 71*.
[81] Cf. Caspar I, *Anmkgn*. P. 595 i Schwartz, *Nachr. Der Gott. Ges. D. Wiss.* 1904, p. 368 ss.; id., *Zeitsch. j. neut.Wiss.* XXV (1926), p. 65. - Svakako je bilo sastavljeno na latinskom. Isto iznosi i Schwartz 1. c.

Ordinationes clericorum. — Receptio praevaricatorum. **ANNO 374**(1).

ML 13, 350.

Episcopis per Orientem constitutis.

Ea gratia.....

Illud praeterea cavendum monemus, ne canonicus ordo in sacerdotum vel clericorum ordinationibus negligatur, aut praevaricatoribus eius impartiatur facile communio, ut de reliquis peccando incentiva tribuatur. Haec igitur de nostro fuerant intimanda iudicio. Caeterum quod ad removendas vestrae dilectionis spectat iniurias, nec frater noster Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter praetermittit, nec nixus [nisus] nostri, ut ipse testis est, defuerunt.

Canonicus ordo in sacerdotum et clericorum ordinatione.

Godine 375:
Dogovor pape Damasija i antiohijskog patrijarha da se na mjesta svještenika u kanonskoj crkvi određuju jeretici[82]

15

GODINE 375[83]

Rimski pontifeks donosi vjerski propis, s tim da onaj ko ga prihvati treba najprečim putem da se od strane antiohijskog episkopa primi u njegovu zajednicu.

Turner, C. H., MIA. I. 2. 1 p. 295. - ML 13. 356-7. -- JK 235.

Antiohiskom episkopu dodjeljuje se moć da se u crkvenu zajednicu primaju jeretici koji se priključuju ispravnom propisu vjere.

Velepoštovanom bratu Paulinu Damasu.

Preko mog (samog) sina Vitala uputio sam ti spis, prepuštajući sve tvojoj volji i procjeni, a preko prezvitera Petronija nakratko sam te obavijestio …. Zato, da se ne bi kod tebe pojavile sumnje i želeći da se, po mogućnosti, u crkvi ujedinjuje sve što bi tvoja smotrenost zaključila da treba da se prihvati, povjerili smo ti, i ne baš toliko samo tebi koji pripadaš zajednici iste vjere, koliko svima onima koji bi, priključujući joj se, željeli da se udruže sa tobom, odnosno preko tebe sa nama, najvoljeniji brate.

Zbog toga, ako moj gorepomenuti sin Vitalis i oni koji su sa njim žele da se pridruže tebi, moraju najprije da private ono izlaganje vjere koje je, svetom voljom otaca, utvrđeno kod Nikeje.

Zatim, pošto ne postoji niko ko može da pruži lijek budućim ranama, onda treba da se iskorijeni ona jeres koja je, kažu, uzela maha na Istoku, koja propovijeda učenje da je sin Božji primio čovečje tijelo, dušu, osjećanje, odnosno potpunog Adama i, da se jasnije izrazim potpunoga našeg bezgrešnog čovjeka itd. ….. A svakako, dužan si da bez ikakvog kolebanja prihvatiš onoga koji bude želio da se prikloni ovoj epistoli, no ipak pošto se već priklonio crkvenim kanonima koji su u potpunosti prihvaćeni i nikejskoj vjeri. Ipak, ne da bi samo sa ovom epistolom, koju smo ti napisali, mogao da određuješ prihvatanje onih koji su se pre-obrazili, već da ti ovo naše odobrenje pruži slobodno odlučivanje pri prihvatanju.

[82] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 71-72.*
[83] Cf. Turner. *Eccl. Occid. Mon. iuris antiquiss.* = MIA 1, 2. 1 p. 282. Schwartz, *Nachr. Gott. Ges. Wiss.* 1904. p. 371. - Duchesne. II. A. E., II. p. 410 n. 2.

[5]

Romanus Pontifex fidei formulam praescribit, qua sola subscripta quis in sua communione suscipiendus per tramitem episcopi Antiocheni. ANNO 375 (?).

Turner, C. H., MIA. I. 2. 1 p. 295. — *ML* 13, 356-7. — *JK* 235.

Dilectissimo fratri Paulino Damasus.

Per [ipsum] filium meum Vitalem ad te scripta direxeram, tuae voluntati et iudicio omnia derelinquens: et per Petronium presbyterum breviter indicaveram..... Unde ne aut tibi scrupulus resideret et volentes forsitan Ecclesiae copulari, tua cautio probanda differet, fidem misimus, non tam tibi, qui eiusdem fidei communionem sociaris, quam his qui in ea subscribentes, tibi, id est nobis per te voluerint sociari, dilectissime frater.

Antiocheno episc. facultas tribuitur. haereticos formulae rectae fidei subscribentes, in communionem Eccl. suscipiendi.

Quapropter si supradictus filius meus Vitalis, et ii qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expositione fidei subscribere, quae apud Nicaenam pia Patrum voluntate firmata est.

Deinde, quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea haeresis eradicanda est, quae postea in Oriente dicitur pullulasse, id est, confitendus ipse sapientia, sermo filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est, integrum Adam, et, ut expressius dicam, totum veterem nostrum sine peccato hominem etc..... Quicunque huic epistolae subscribere voluerit, ita tamen ut in ecclesiasticis canonibus, quos optime nosti, et in Nicaena fide ante subscripserit, hunc debebis absque aliqua ambiguitate suscipere. Non quod haec ipsa, quae nos scribimus, non potueris convertentium susceptioni proponere, sed quod tibi consensus noster liberum in suscipiendo tribuat exemplum.

In eccl. canonibus subscribentes, consensu Rom. Pontificis libere suscipiantur.

Godine 378:
Tomus pape Damasija[84]

16

TOMUS DAMASA[85]

GODINE 378.
Zabranjen je prelazak episkopa iz jedne u drugu stolicu.

Turner, C. H., M I A I, 2, 1, p. 287, 66. - ML 13, 360. - JK 235.

Damas <antiohijskom> episkopu Paulinu.

… Baš one koji prelaze iz jednih crkava u druge crkve otuđujemo iz naše zajednice sve dok se ne vrate u civitate u kojima su postavljeni. Zato, ako je neko koji je bio postavljen u određeno mjesto prebivanja prešao u drugo, taj koji je napustio svoj civitat treba da se liši svešteničkog dostojanstva, sve dok njegov nasljednik ne bude u miru otpočinuo u Bogu.[86]

[84] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 72*.

[85] Na Konstantinopoljskom saboru godine 381/382 can. 5 nazvan *Tomos ton Dutikon* (Occidentalium). Cf. Duchesne, H. A. II, p. 410 nota 2. - Turner, o. c., p. 282. - Caspar, *Gesch. Papst.* I, 230. *Anmkgn.* P. 596. - Ed. Schwartz, *Nachr. Gott. Ges. D. Wiss.* 1904, pag. 374. - Idem, *Ztschr. Neut. Wiss.* 1926, pag. 65 n. 1.

[86] Ovo je napisano protiv izbora episkopa Antiohijske crkve koji je 360. godine bio postavljen za sevasta civitata.

16

TOMUS DAMASI (1)

ANNO 378. *Transitus episcopi ab una sede ad aliam prohibitus.*

Turner, C. H., MIA I, 2, 1, p. 287, 66. — *ML* 13, 360. — *JK* 235.

Paulino episcopo ⟨Antiocheno⟩ Damasus.

Censurae in casu transmigrationis ab una ad aliam sedem.

..... Eos quoque qui de ecclesiis ad ecclesias migraverunt tamdiu a communione nostra habemus alienos, quamdiu ad eas redierint civitates in quibus primum sunt constituti. Quod si alius, alio transmigrante, in loco viventis est ordinatus, tamdiu vacet sacerdotii dignitate qui suam deseruit civitatem, quamdiu successor eius quiescat in Domino. (2)

16 (1) *Τόμος τῶν Δυτικῶν* (Occidentalium) in synodo Constantinopolitana anni 381/382 can. 5 vocatus. Cf. Duchesne, *H. A.* II, p. 410 nota 2. — Turner, o. c., p. 282. — Caspar, *Gesch. Papst.* I, 230. *Anmkgn.* p. 596. — Ed. Schwartz, *Nachr. Gött. Ges. d. Wiss.* 1904, pag. 374. — Idem, *Ztschr. neut. Wiss.* 1926, pag. 65 n. 1.

(2) Contra electum Antiochenae Ecclesiae episcopum haec scribuntur, qui a. 360 pro civitate Sebaste fuerat ordinatus.

Godina 379:
Imperatori Gracijan, Valentinijan i Teodosije traže od jeretika da se ne spore sa crkvom[87]

LIB. XVI. TIT. V. O JERETICIMA.

5. *Carevi Gracijan, Valentijan i Teodosije AAA. za Hesperija Pf. P*. Da se zakonima istine i božanskim i carskim zauvijek stišaju sve jeresi. Svaki bezbožnik među najviše kažnjavanim koji je uništio Božju misao, neka zna da će naštetiti samo sebi, dok drugima neće stajati na putu. Svako ko se usudi da kvari božanskim kupanjem iskupljena tijela obnovljena u smrti, uništavajući to što spaja, saznaće da takvim zločinačkim postupkom uništava samog sebe, a ne druge. Jednako i učitelji i sluge tog izopačenog praznovjerja ili svešteničkim prihvatanjem kaljaju ime episkopa, ili, što je najtačnije, imenom prezvitera obmanjuju religiju, ili nazivaju sebe đakonima a nijesu ni hrišćani, jer oni zbog osuđenog mišljenja već odavno ne prisustvuju koncilijumima. Napokon, prema neodložnom reskriptu koji se nedavno pojavio kod Sirmijuma, da traju u ovom katoličkom zvanju samo toliko koliko smo mi i naš otac vječnom i utvrđenom zapoviješću naredili. *U Mediolanu, III Non. Aug. Acc. XIII Kal. Sept. za konzulstva Ausonija i Olibrija* (379).

[87] *Patrologia latina, vol. 13, p. 533*.

LIB. XVI. TIT. V. DE HÆRETICIS.

5. *Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Hesperium Pf. P.* Omnes vetitæ legibus et divinis et imperialibus hæreses perpetuo conquiescant. Quisquis opinionem plectibilibus Dei profanus imminuit, sibi tantummodo nocitura sentiat, aliis obfutura non pandat. Quisquis redempta venerabili lavacro corpora reparata morte tabificat, id auferendo, quod geminat, sibi solus talia noverit, alios nefaria institutione non perdat. Omnesque perversæ istius superstitionis magistri pariter et ministri, seu illi sacerdotali assumptione episcoporum nomen infamant, seu, quod proximum est, presbyterorum vocabulo religionem mentiuntur, seu etiam se diaconos, cum nec Christiani quidem habeantur, appellant, hi conciliabulis damnatæ dudum opinionis abstineant. Denique antiquato rescripto, quod apud Sirmium nuper emersit, ea tantum super catholica observatione permaneant, quæ perennis recordationis pater noster et nos ipsi victura in æternum æque numerosa jussione mandavimus. *Dat. III Non. Aug. Mediolano. Acc. XIII Kal. Sept. Ausonio et Olybrio Coss.* (379).

Godina 381:
Akvilejski patrijarhat traži od imperatora Gracijana, Valentinijana i Teodosija da dekretom zabrane arijanstvo i počnu da iskorjenjuju vjersko nasljeđe Konstantina Velikog i Konstancija[88]

GODINE GOSPODOVE 381.
EPISTOLA [a]AKVILEJSKOG SABORA DO CARA GRACIJANA
(D. Coust. Col. 551)

Da ne dozvoli sebi da ga Ursin iznenadi,
već da se najnečastivijeg čovjeka čuva suprotstavljajući mu mir crkve.

Najmilostivijim hrišćanskim carevima i princepsima, najslavnijima i najblaženijima Gracijanu, Valentinijanu i Teodosiju, sveti sabor koji se skupio u [b] Akvileji.

I. *Carskim dekretom da se istisne arijanska kuga.* - [c]Odlukama vaše smjernosti, najmilostiviji princepsi postignuto je da pokvarenost arijana više ne može da se širi i gamiže. Naime, smatramo da se samo sa odlukama sabora ne bi postigao nikakav učinak. [d] Jer, ma koliko da su korisne za oblasti Zapada, ipak su se [e] našla dvojica koja su se usudila opakim i bezbožnim govorima da se suprotstave saboru, a zatim su se navadili da uznemiravaju [f] prigranične prostore Priobalne Dakije.

---

[88] *Patrologia latina, vol. 15, p. 587*.

[a] U apendiksu cod. Th. Koji je 1631. izdao Jac. Sirmondus postoji kao vulgata, ipak ne zbog toga kao prva, kako je smatrao Labeus, pošto je najprije objelodanjena u rimskoj ediciji djela S. Ambrozija. Smatramo da nije zanemarljivo što se ona nalazi među epistolama Damasa, jer je napisana njegovom sopstvenom voljom protiv Ursina. U sabranim izdanjima Ambrozija i Sirmonda iznosi se sažetije.

[b] Svakako III nona septembra, za vrijeme konzula Siagria i Euherija, odnosno III dana mjeseca septembra 381. godine, kako se čita na početku Ambrozijevih djela, a održao se baš naređenjem carskog reskripta, koji je prethodno bio poslan sa tim odredbama.

[c] Ovaj edikt naslovljen imenima tih careva i izdat dana 27. mjeseca februara godine 380, imamo u Cod. Th. lib. XVI, tit. 1, leg. 2: *Svi narodi kojima upravlja trezvenost naše milosti želimo da se nalaze u takvoj religiji, kakvu je božanski apostol Petar predao Rimljanima, vjera koja se usađena od njega samog prikazuje sve do danas i koju pontifeks Damas jasno slijedi, i Petar episkop Aleksandrije*, itd. Od ovih careva iznosi se i druga odredba, ibid. tit. V, leg. 6, označena devetog dana januara, godine 381, koja određuje, da *nijedno mjesto, niti ijedna prilika, ne smije da se pruži jereticima za izvršavanje njihovih misterija ili mahnitosti tvrdokornog uma* i *da se svi ortodoksni episkopi koji se pridržavaju nikejske vjere vrate katoličkoj crkvi*. Sa ovog akvilejskog koncila Oci, kod Ambrozija epist. XII, n. 1, šalju zahvalnosti carevima, jer su *sve Božje crkve, najviše one na Istoku, vratili katolicima*.

[d] U starom Ambrozijevom izdanju Rom. ovdje se dodaje *nec id temere,* što je kraljevskom voljom u ms. najnovijem izbrisano. Kod Sirmonda umjesto, *Nam quantum*, stoji, *Sed tamen quantum*.

[e] Njih, taj isti sabor kod Ambros. Ep. X do Gracijana, n. 2, naziva i o njima piše ovako: *Nikome od jeretičkih episkopa, osim Paladiju i Sekundianu, nijesu otkrivena imena te ukorijenjene izopačenosti*. I baš oni, kako se navodi kod Ambros. epist. X, n. 2, *da oni sada prisutni prime dužnu presudu, da je dokazano kako su krivi zbog bezbožnosti.*

[f] Sir. j*uxta angulum*. Concinnius edit. Ambros. *vix angulum*. U epistoli kod Teodosija između Ambrozijana XII, n. 1, čita se: *U zapadnim krajevima otkrivena su XVI i dva jeretika koja mogu da zasmetaju svetom koncilu*; i n. 3: *I baš na dva ugla zapadnih krajeva, odnosno u oblasti Daciae Ripensis i Moesiae, koji se očigledno bune protiv vjere*.

ANNO DOMINI 381.

EPISTOLA [a] AQUILEIENSIS CONCILII AD GRATIANUM IMPERATOREM.

(D. Coust. col. 551.)

Ne Ursinum sibi patiatur obrepere, sed importunissimi hominis abjectione paci Ecclesiæ prospiciat.

Imperatoribus clementissimis et principibus Christianis, gloriosissimis ac beatissimis Gratiano, Valentiniano, et Theodosio sanctum concilium quod convenit [b] Aquileiæ.

I. *Imperiali decreto Ariana lues compressa.* — Provisum est quidem, clementissimi principes, vestræ tranquillitatis [c] statutis, ne Arianorum perfidia ulterius possit latere vel serpere. Etenim effectum concilii decretis putamus minime defuturum. [d] Nam quantum ad partes spectat Occidentis, duo tantum [e] reperti sunt, qui auderent profanis et impiis vocibus obviare concilio, [f] vix angulum Ripensis Daciæ turbare consueti.

II. *Ne sinat imperator Ursinum sibi obrepere.* — Aliud est quo magis angimur, de quo, quoniam convenimus, fuit [g] rite tractandum, ne totum corpus B posset Ecclesiæ toto orbe diffusum et universa turbare. Nam licet frequenter [h] compererimus Ursinum non potuisse obrepere pietati vestræ, quamvis quietum nihil esse patiatur, et inter tot bellicas necessitates obreptio importuna tentetur: tamen ne sancta mens vestra animique tranquillitas, quæ omnibus consulere gesiit, importuni hominis simulata adulatione flectatur, deprecandos vos et obsecrandos, si dignanter ducitis, æstimamus: non solum præcaventes futura, sed etiam præterita, quæ jam ipsius temeritate gesta sunt, perhorrescentes. Nam si aliquam viam nactus fuerit audaciæ, quid non ille confundat? Sed si unius [i] miseratio inflectere potest; multo magis vos precatio omnium moveat sacerdotum. Quis enim nostrum ei communionis C societate jungetur, cum indebitum sibi gradum usurpare conatus sit, nec jure ad eum potuerit pervenire; et quem importune affectavit, importunissime repetere moliatur?

[a] In appendice cod. Th. quam Jac. Sirmondus anno 1631 edidit, exstat, non ab eo tamen primum, ut Labbeus existimavit, vulgata, cum antea in Romana operum S. Ambrosii editione lucem vidisset. Non indignum putamus, quæ inter epistolas Damasi locum obtineat, cum in gratiam ipsius contra Ursinum scripta sit. Ex Ambrosii et Sirmondi editionibus simul collatis castigatior prodit.

[b] Scilicet III nonas Septembris, Syagrio et Eucherio consulibus, hoc est III die mensis Septembris anni 381, ut in fronte Gestorum apud Ambrosium legitur, et quidem auctoritate rescripti imperialis, quod iisdem actis præmittitur, convenerat.

[c] Hoc edictum eorumdem imperatorum nominibus prænotatum, ac die 27 mensis Februarii anni 380, datum Cod. Th. lib. XVI, tit. 1, leg. 2, habemus: *Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque nunc ab ipso insinuata declarat, quamque pontificem Damasum sequi claret, et Petrum Alexandriæ episcopum*, etc. Altera ibid. tit. V, leg. 6, eorumdem imperatorum refertur constitutio nono Januarii die anni 381, consignata, qua præcipitur, ut *nullus hæreticis mysteriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinatioris dementiam pateat occasio, et ut cunctis orthodoxis episcopis, qui Nicænam fidem tenent, catholicæ ecclesiæ reddantur.* Hinc concilii hujus Aquileiensis Patres apud Ambrosium epist. XII, n. 1, imperatoribus gratias agunt, quod *omnes Ecclesiæ Dei, maxime quæ per Orientem, Catholicis restitutæ sint.*

[d] In prisca Ambrosii editione Rom. hic additur, *nec id temere:* quod regii ms. auctoritate in novissima expunctum. Apud Sirmondum vero pro, *Nam quantum*, habetur, *Sed tamen quantum.*

[e] Hos idem concilium apud Ambros. epist. X, ad Gratianum, n. 2, appellat, ac de iis sic scribit: *Nec ulli de hæreticis episcopi sunt reperti, nisi Palladius et Secundanus, nomina vetustæ perfidiæ.* Et ii quidem, ut apud Ambros. epist. IX, n. 2, narratur, *debitam præsentes excepere sententiam, super impietate convicti.*

[f] Sirm. *juxta angulum.* Concinnius edit. Ambros. *vix angulum.* In epistola ad Theodosium inter Ambrosianas XII, n. 1, legere est: *In Occidentalibus* D *partibus* XVI *duo hæretici, qui obviare possint sancto concilio, sint reperti*; et n. 3: *Equidem per Occidentales partes duobus in angulis tantum, hoc est in latere Daciæ Ripensis ac Mœsiæ, fidei obstrepi videbatur.*

[g] Particula *rite* apud Sirm. desideratur.

[h] Apud Ambros. *convenerimus.* Magis placet cum Sirm. *compererimus* Id vero compertum illis erat tum variis exsiliis, quibus Ursinus punitus fuerat, in Gallias tandem intra Agrippinam relegatus, ut alibi in Rescripto præcedenti legimus, tum ipsius Gratiani judicio, quo Damasi innocentia et integritate probata, accusatorem ejus Isaacem in Hispaniam amandavit, uti epist. rom. conc. ad Grat. et Valent., n. 8, et in Rescripto cit., n. 2, docemur.

[i] Ursini videlicet, cujus precibus ne imperatorum miseratio commoveatur timent, experti eum identidem ab illis exsilii relaxationem seu remissionem quamdam impetrasse.

II. *Da car ne dozvoli da mu se Ursin nametne.* - Postoji nešto drugo što nas više brine, o čemu je, pošto smo se skupili, [g] trebalo da se raspravlja, kako se ne bi dozvolilo da se uznemirava cijelo tijelo crkve rašireno u cijelom svijetu i svugdje. Premda smo često [h] slušali da Ursin nije mogao da se nametne vašoj pobožnosti, iako uopšte nije mirovao i sramnim ulagivanjem je pokušavao da nametne pogubne zahtjeve, ipak, da se ne bi tim sramnim ulagivanjem nedostojnog čovjeka promijenio vaš sveti duh i duševni mir, preklinjući vas i zaklinjući se, smatramo, ako milostivo procijenite, da treba da se čuvate, ne samo od budućih već i da se zgrozite na minule postupke koji su učinjeni njegovom nerazumnošću. Zaista, da li je iz te drskosti poteklo nešto, a da on to nije smutio? Pa ako može da vas dirne [i]kuknjava jednog, onda mnogo više treba da vas dirne molba svih sveštenika. Poznato je, naime, da se on priključio društvu naše zajednice, kako bi prigrabio za sebe /svešteničkí/ čin koji nije zaslužio i do kojeg nije mogao da dođe po pravu. Zato, neće li se za ono što se tako drsko trudio, još drskije truditi da ponovi?

III. *Ursin povezan sa Arijanima.* - Ipak, osuđen zbog tolikih smutnji, [a]još uvijek, ne bojeći se, navaljuje isto kao u prethodnim primjerima. [b]Što se tiče toga, kao i mnogi na ovom koncilu, vidjeli smo i saznali, da je bio povezan i u savezu sa arijanima, u ono vrijeme kada su gadnim pothvatom nastojali da se poremeti Mediolanska crkva, i to jednom sa [c]Valensom ispred vrata sinagoge, drugi put u kućama arijana, udružujući podmukle savjete i povezujući svoje sa njihovima, jer, pošto sam lično nije mogao da se pojavi u njihovoj kongregaciji, ovako ih je poučavao i savjetovao kako da se poremeti mir crkve. Eto, [d]sa takvom drskošću se nadao da može da stekne zaštitnike i prijatelje među njima.

IV. *Treba da se ukloni* - Zato, kao što je zapisano, poslije *samo jednog nametanja da se odstrani jeretik (Tit. III, 11)* i kao što je drugi muž, govoreći o Svetom duhu rekao, treba da se odstrane ovakve beštije (*II Jovan, 10*), da se pozdravljaju i druže, kako onda da ne sudimo

---

[g] Partikula *rite* nedostaje kod Sirm.

[h] Kod Ambros. c*onvenerinus.* Više odgovara kod Sirm. *comperimus*. A sigurno je dokazano to da je Ursin poslije mnogo progonstava kojima je bio kažnjavan, napokon bio udaljen u Galiju u Agrapinu, kako čitamo na jednom mjestu u sljedećem reskriptu, kada ga je presudom samog Gracijana, koja je bila potvrđena autoritetom i nepokolebljivošću Damasa, njegovog tužitelja Isaka, otpravio u Španiju, kako saznajemo iz epist. rim. sabora do Grac. I Valens. Br. 8 i iz reskripta cit., n. 2.

[i] Svakako Ursina, jer su se bojali da svojim molbama ne pobudi sažaljenje kod cara i stekne neko oproštenje ili oslobođenje od već određenog progonstva sa njihove strane.

[a] Sirm. *Incessit tamen quasi*.

[b] U edic. Ambros. *Qui plerumque sicut*, i niže *moliebatur*, umjesto *moliebantur*. Ovo što se ovdje iznosi, u koje vrijeme se događalo, treba da se proslijedi pojedinim pretpostavkama. Baronije određuje Valentinijanov reskript za godinu 371, kad je Ursin bio prognan u Galiju, jer da bi mu se svugdje oduzela moć, sada *ne smije nogom da stupi niti u grad Rim, niti u njegovu okolinu, niti da pokuša da ostavi trag svog nevaljaljstva*. A godine 374, kako vidimo u epist. cit. Rom. Conc., n. 2, not. b., Ursin je Gracijanovim reskriptom bio otpremljen u Galiju. Zato je pretpostavka da se u tom vremenskom intervalu između dva reskripta, a najkasnije poslije smrti Valentinijana, Ursin vratio u Mediolanum i tada se zbilo ono o čemu se sada priča. Jer ako je tačno da je petavijski episkop Valens počeo da uznemirava Italiju od 375. godine, onda, svakako, treba da ju je napustio oko 381. godine. Akvilejski koncil kod Ambrozija epist. X, n. 10, od Gracijana traži da se taj pseudoepiskop *vrati svojoj kući kako ne bi prljao najrascvetanije gradove Italije, koji sada nedozvoljenim postavljenjima prikuplja k sebi istomišljenike i stvara rasadnik svoje bezbožnosti i pokvarenosti, preko kojih ostaju izgubljeni, koji nije episkop niti može da bude*. Pa ako po ovim riječima Hijeronima iz prethodne epist. X, n. 4: *Sa Ambrozijem se udružio Auksentije*, otkrivamo da je to Auksentije mlađi, onda je ovog lažnog episkopa postavio taj isti Valens.

[c] Kod Ambros. epist. X, n. 9, imenuje se sam jeretik Julianus Valens i kaže se n. 10, *najprije postavljen u Petaviju svetom mužu Marku, a zatim odstranjen od plebsa* otputovao je u Mediolanum. Tamo možeš mnogo više da vidiš i o njegovim opakim običajima.

[d] U edic. Ambros. *quorum furore respirabat quod.*

III. *Ursinus Arianis copulatus.* — Turbarum toties damnatus, [a] incedit adhuc quasi præteritis non perhorrescendus exemplis. [b] Quid quod, plerique sicut in hoc concilio cognovimus et vidimus, cum Arianis copulatus atque conjunctus erat eo tempore, quo turbare Mediolanensem Ecclesiam cœtu detestabili moliebantur, cum [c] Valente nunc ante synagogæ fores, nunc in Arianorum domibus, miscens occulta consilia, et suos eis jungens; et, quoniam ipse aperte in eorum congregatione prodire non poterat, instruens et informans quemadmodum pax Ecclesiæ turbaretur? [d] Quo furore sperabat, quod eorum posset fautores et socios emereri.

IV. *Devitandus est.* — Cum igitur scriptum sit, *Hæreticum post unam correptionem devita* (*Tit.* III, 11); cum et alius vir sancto locutus Spiritu dixerit, declinandas hujuscemodi bestias (II *Joan.*, 10), nec salutatione recipiendas atque congressu: quomodo fieri potest, ut eum quem societati eorum insertum vidimus, non etiam assertorem perfidiæ judicemus? Quod etiamsi deforet, tamen totius orbis Romani caput Romanam Ecclesiam, atque illam sacrosanctam fidem Apostolorum ne turbari sineret, obsecranda fuit clementia vestra; inde enim et in omnes venerandæ [e] communionis jura dimanant. A Et ideo petimus et rogamus, ut [1] obripiendi ei adimere dignemini facultatem.

V. *Ut importunissimi hominis abjectione paci Ecclesiæ consulatur.* — Scimus clementiæ vestræ sanctum pudorem. Ne auditu vestro indigna ingerat, non aliena ab officio et nomine sacerdotis interstrepat, non inverecunda vobis loquatur, quem cum habere oportuerit testimonium etiam ab iis qui foris sunt, (I *Tim.* III, 7), quali testimonio et cives proprii prosecuti sint, clementia vestra meminisse dignetur. Pudet enim dicere, inverecundum est recensere, quam [f] turpis fama eum convicio sauciaverit. Quo saltem pudore perstrictus conticescere debuisset: et si haberet aliquam conscientiam sacerdotis, pacem Ecclesiæ concordiamque ambitioni suæ et stu- B dio præoptaret. Verum longe alienus ab omni verecundia, per abscisum hominem Paschasium significrum furoris sui missis litteris, ferit turbas, gentiles quosque ac perditos homines concitare conatur. Oramus ergo, ut jam et populo Romano, qui post relationem præfecti Urbis [g] pendet incertus, et nobis sacerdotibus securitatem interdictam importunissimi hominis abjectione tribuatis: quo impetrato, apud Deum omnipotentem Patrem, et Christum [h] Dominum ejus filium, gratias jugi continuatione celebremus.

[1] Al. *obrependi.*

[a] Sirm. *incessit tamen quasi.*

[b] In edit. Ambros. *Qui plerumque sicut*, et infra *moliebatur*, pro *moliebantur*. Quæ hic narrantur, quo tempore contigerint, unis conjecturis assequi licet. C Baronius ad annum 371 Valentiniani rescriptum refert, quo Ursini in Gallias ita mitigatur exsilium, ut quocumque abscedendi potestas ei fiat, modo *ne ad urbem Romam vel certe suburbicarias regiones pedem inferat, neque nequitiæ suæ contagionem conetur infundere.* Anno autem 374, ut in epist. cit. Rom. Conc., n. 2, not. *b*, observavimus, Ursinus Gratiani rescripto in Gallias Agrippinam amandatus est. Unde conjectura est, eo intervallo quod inter utrumque rescriptum excurrit, maximeque post excessum Valentiniani, Ursinum sese Mediolanum recepisse, ac tunc temporis, ea quæ modo narrantur contigisse. Quod si ita est, Valens Petavionensis episcopus ab anno 375 Italiam turbare cœperit, nec nisi hoc anno 381 destiterit oportet. Certe Aquileiense concilium apud Ambrosium epist. x, n. 10, a Gratiano petit ut pseudoepiscopus ille *domum repetat suam, non contaminet florentissimæ Italiæ civitates, qui nunc illicitis ordinationibus consimiles sui sociat sibi, et seminarium quærit suæ impietatis atque perfidiæ per quosque perditos derelinquere, qui episcopus esse nec cœpit.* Si D etiam his Hieronymi verbis supra epist. x, n. 4: *Cum Ambrosio societur Auxentius*, junior intelligatur Auxentius, hunc adulterinum episcopum ab eodem Valente ordinatum fuisse merito conjectemus.

[c] Apud Ambrosium epist. x, n. 9, hæreticus iste Julianus Valens nuncupatur, diciturque n. 10, *primo Petavione superpositus sancto viro Marco, sed dejectus a plebe* Mediolanum inequitasse. Ibi et de perditis ejus moribus plura videsis.

[d] In edit. Ambros. *quorum furore respirabat quod.*

[e] Sirm. *commonitionis.* Rectius Ambros. edit. *communionis.* Hoc dicitur eo sensu, quo Cyprianus edit. Pamel. epist. LV, post med., Romanam Ecclesiam vocat *Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est*: observatque lib. de Unitate Eccl. Christum, *ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituisse et unitatis ejusdem originem ab uno* (Petro) *incipientem constituisse.* Quocirca ecclesiasticæ unitatis centrum et catholicæ communionis fons et origo semper Ecclesia Romana credita est.

[f] Magis placeret *turpi*, scilicet *convicio.*

[g] Anno 381 præfectus Urbis Valerianus annotatur Cod. Th. lib. VI, tit. 10, leg. 2, et tit. 26, leg. 2.

[h] Ambros. Edit. *Dominum Deum gratias.*

njemu koga vidimo u njihovom društvu, njega zaštitinika izopačenosti? Premda se to nije dogodilo, ipak da se ne bi usudio da uznemirava Rimsku crkvu, glavu čitavog rimskog svijeta i onu presvetu vjeru apostola, trebalo je da se moli vaša milost, jer se iz toga i u svemu šire prava koja su dostojna poštovanja[e] zajednice. I zato tražimo i molimo da se udostojite da mu oduzmete priliku[89] za ulagivanje.

V. *Da se pobrinu povodom suprotstavljanja miru crkve od strane najnedostojnijeg čovjeka*. - Znamo svetu čednost vaše milosti. Niti se nedostojna nameće vašem slušanju, niti tuđa od svešteničke službe glasno uznemirava, niti vam besramna govori koji dokaz je trebalo da postoji i od onih koji su napolju (*I Tim. III, 7*), kakvim dokazom bi govorili i sami građani, dostojnim da se podsjeti vaša milostivost. Sramno je, naime, govoriti, sramno razmatrati kakav ga je [f]ružni glas na smrt ranio sramotom. Kakav je to stid trebalo da ga dotakne da bi zanijemio, i ako je imao nekakvu savjest sveštenika, da mir i slogu Crkve stavi ispred svoje ambicije i nastojanja. Uistinu, već dugo bez ikakvog stida, poslanim pismom preko prezrenog čovjeka Pashasija, bajraktara njegove goropadnosti, pravi gužve i pokušava da pobuni bezbožnike i propale ljude. Zato vas molimo da već i rimskom narodu koji poslije izvještaja [g] prefekta Grada postaje nesiguran, kako i nama sveštnicima, odbacivanjem tog najnedostojnijeg čovjeka vratite oduzetu sigurnost da, pošto nju dobijemo, kod svemogućeg Boga Oca i Hrista [h] Gospoda njegovog sina, neprekinuto slavimo zahvalnosti.

[e] Sirm. c*ommonitionis.* Ambros. Iznosi pravilnije *communionis*. Ovo je rečeno u smislu u kojem ga iznosi Kiprijan. Pamel. Epist. LV, poslije Rimsku crkvu naziva *glavnom, odakle je proizišlo svešteničko jedinstvo*, i zapaža u knj. O Jedinstvu Crkve Hristove, *kako je jasno ustanovilo jednu katedru i da je ustanovio jedan njen začetak (Petar)*. Zato se vjeruje da je Rimska crkva uvijek centar crkvenog jedinstva i izvor i početak katoličke zajednice.

[89] Al. *obrependi.*

[f] Više odgovara *turpi*, i još *convicio*.

[g] God. 381. navodi se kao prefekt Grada Valerijan Cod. Th. Lib. VI, tit. 10, leg. 2, i tit. 26, leg. 2.

[h] Ambros. Edit. *Dominum Deum gratias.*

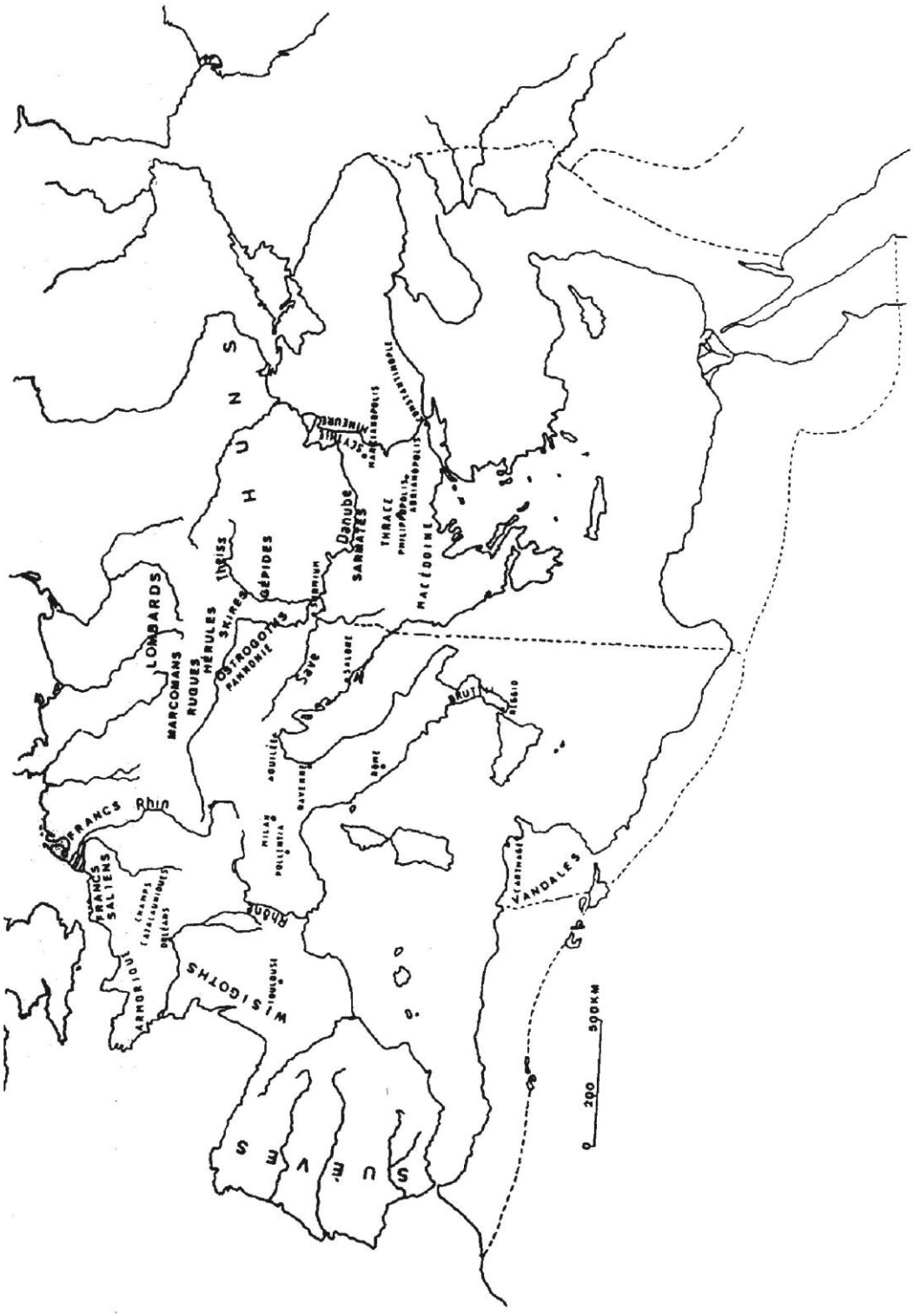
HUNS
Danube
SARMATES
THRACE
MACÉDOINE
LOMBARDS
MARCOMANS
RUGUES
HÉRULES
SKIRES
GÉPIDES
OSTROGOTHS
PANNONIE
Save
Rhin
FRANCS
FRANCS SALIENS
Rhône
WISIGOTHS
VANDALES
SUEVES
200
500KM

Godine 381:
Imperator Teodosije preporučuje
da se jeretičkim crkvama ne dodjeljuju svetilišta kulta[90]

6. *Isti AAA. Eutropiju Pf. P.* Da se jereticima ne dozvoli nijedno mjesto za misterije, nikakva prilika za sprovođenje bezumlja tako tvrdokornog shvatanja. Neka znaju svi da, posebnim reskriptom, sve ono što je preko laži bilo nametnuto od ovog soja ljudi, gubi vrijednost. 1. Da se narod uklanja od nedopuštenih sakupljanja svih jeretika. Da se svugdje slavi ime jedinog i vrhovnog Boga. Da se čuva dužno poštovanje nikejske vjere, koja je predata još od prethodnika i dokazivanjem i potvrđivanjem učvršćena u božanskoj vjeri; da se sasvim uništi glas prljavštine Fotinove gadosti, otrova arijanskog bogohulstva, zločina Eunomijeve pokvarenosti i opakih djela sadržanih u užasnim nazivima od strane tvoraca tih sekti. 2. A onaj koji je zaštitnik nikejske vjeroispovijesti treba da bude i istinski zastupnik katoličke vjere koji jedino priznaje svemogućeg Boga i jedinog Božjeg sina Hrista, Boga od Boga, svjetlost od svjetlosti, koji poricanjem ne oskrnavljuje Sveti duh, jer ono što očekujemo od vrhovnog oca svijeta to i dobijamo; kod koga osjećanjem neokaljane vjere jača nedjeljiva suština neokaljanog Trojstva, koju Grci vjernicima pravilno potvrđuju riječju *ousia*. A ono što smo zaista sigurno potvrdili treba da se poštuje. 3. Oni, pak, koji nijesu odani ovome neka prestanu sa svakakvim prevarama da koriste drugo ime istinske vjere i neka se razotkriju svojim otvorenim zločinima. Neka se sasvim uklone sa praga svih crkava, pošto zabranjujemo da se unutar zidina /gradova/ održavaju svi zabranjeni jeretički skupovi, a ako se pomamnim bijesom nešto pokuša, naređujemo, pošto se ukloni bijes, da se protjeraju iz zidina gradova, kako bi se svim ortodoksnim episkopima koji se drže nikejske vjeroispovijesti vratile katoličke crkve u cijelom svijetu. *U Konstantinopolju, IV. Id. Jan., za konzulstva Euherija i Siagrija* (381).

[90] *Patrologia latina, vol. 13, p. 533-534.*

6. *Iidem AAA. Eutropio Pf. P.* Nullus hæreticis mysteriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinatioris dementiam pateat occasio. Sciant omnes, etiamsi quid speciali quolibet rescripto per fraudem elicito ab hujusmodi hominum genere impetratum est, non valere. § 1. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ. Unius et summi Dei nomen ubique celebretur; Nicænæ fidei, dudum a majoribus traditæ et divinæ religionis testimonio atque assertione firmatæ, observantia semper mansura teneatur; Photinianæ labis contaminatio, Ariani sacrilegii venenum, Eunomiæ perfidiæ crimen et nefanda monstruosis nominibus auctorum prodigia sectarum ab ipso etiam aboleantur auditu. § 2. Is autem Nicænæ assertor fidei et catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum et Christum filium Dei unum nomine confitetur, Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum sanctum, qui id, quod ex summo rerum parente speramus, accipimus, negando non violat: apud quem, intemeratæ fidei sensu, viget incorruptæ trinitatis indivisa substantia, quæ Græci assertione verbi οὐσία recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probata, hæc veneranda sunt. § 3. Qui vero iisdem non inserviunt, desinant affectatis dolis alienum veræ religionis nomen assumere, et suis apertis criminibus denotentur. Ab omnium summoti ecclesiarum limine penitus arceantur, cum omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus, ac, si quid eruptio factiosa tentaverit, ab ipsis etiam urbium mœnibus exterminato furore propelli jubeamus, ut cunctis orthodoxis episcopis, qui Nicænam fidem tenent, catholicæ ecclesiæ toto orbe reddantur. *Dat. IV Id. Jan. Constantinopoli, Eucherio et Syagrio Coss.* (381).

Godine 383:
Imperator Teodosije svom vikaru na skitsko-sarmatskom Pontu[91]

10. *Isti AAA. Konstantinijanu, vikaru pontičke dijeceze.* Taskodrogiti da se uopšte ne protjeruju iz njihovih sjedišta, da ne bi zbrka jeretičkog praznovjerja dospjela do bilo koje crkve, no, ako se slučajno okupe, onda da se bez ikakvog oklijevanja protjeraju iz svojih zborišta. *U Konstantinopolju XII Kal. Jul., za konzulstva Merobauda II i Saturnina* (385).

[91] *Patrologia latina, vol. 13, p. 535*.

10. *Iidem AAA. Constantiniano Vicario diœceseos Ponticæ.* Tascodrogitæ a sedibus quidem suis minime propellantur, ad nullam tamen ecclesiam hæreticæ superstitionis turba conveniat, aut si forte convenerit, a conventiculis suis sine ulla mora propulsetur. *Dat. XII Kal. Jul. Constantinopoli, Merobaude II et Saturnino Coss.* (383).

Godina 384:
Imperator Teodosije traži da se eunomijani, makedonijani, arijanci i apolinarijanci protjeruju iz gradova u kojima imaju crkve[92]

13. *Isti AAA. Kinegiju Pf. P.* Eunomijani, Macedonijani, arijani, svakako apolinarijani, zbog svojih zastranjivanja zloglasna su imena među službama svete religije. Zato, svi koji su tražili za sebe od pontifeksa ili ministara u ovim službama, koji iako uklonjeni imenuju sebe sveštenicima, koji baš u ocrnjenoj religiji stavljaju sebi ime ministra, koji kažu da sami podučavaju, a sramno je da se podučava nešto šta se ne zna, poslije brižljivog ispitivanja toga, da se bez ikakvog sažaljenja protjeraju iz svih gradova i pouzdanih skloništa, da žive u drugim mjestima i sasvim odvoje od druženja sa valjanim ljudima. *U Konstantinopolju XII Kal. Febr., za konzulstva Rihomera i Klearha* (384).

[92] *Patrologia latina, vol. 13, p. 536*.

13. *Iidem AAA. Cynegio Pf. P.* Eunomiani, Macedoniani, Ariani, nec non Apollinariani inter sacræ religionis officia pro suis erroribus famosa sunt nomina. Omnes itaque, qui harum professionum vel pontificium sibi vel ministerium vindicarunt, qui se fugati nominis asserunt sacerdotes, quique in criminosa religione ministrorum sibi nomen imponunt, qui docere se dicunt, quod aut nescire aut discere sit dedecorum, omnibus hujus urbis latebris indagine curiosiore perspectis, sine ulla gratiæ interventione pellantur; in aliis locis vivant, ac penitus a bonorum congressibus separentur. *Dat. XII Kal. Febr. Constantinopoli, Richomere et Clearcho Coss.* (384).

Godine 384(?): Prijatelj cara Teodosija, imperator uzurpator Maksim[93], obraća se imperatoru Valentinijanu – Ilirikum u potpunosti odbacuje kanonsko hrišćanstvo[94]

EPISTOLA CARA MAKSIMA UZVIŠENOM VALENTIJANU
(Lab. Concil. Tom. II. col. 1031)

Uzvišeni Valentinijan Mlađi, podstaknut od majke Justine koja se odala arijanskoj jeresi, oštro je nasrnuo na S. Ambrozija Mediolanskog i ostale katolike. Pošto je saznao ovo, Maksim podstiče Valentinijana da se, sljedeći očevu vjeru, otkaže od nametnutog nasilja crkvama i sveštenicima.

Da nije pouzdanje naše milosti prema tvojoj uzvišenosti čisto i sa punim poštovanjem sloge, uz blagodati koje, prema mojom saznanjima, postoje, povjerovao bih u ono što kažu da se sada događa u oblastima tvoje milostivosti, nered i kršenje katoličkog zakona. Ako ti je neko neprijatelj, šta bi najviše poželio da mu se dogodi, nego da se okrene protiv crkava Božjih, odnosno protiv Boga i trudi se da pogriješi tamo gdje je greška neoprostiva? No, budući da je vjera naše svjetlosti prema Bogu uzvišenija, nije dostojno da mi procjenjujemo kako da se našteti i najvećem neprijatelju, pa pošto je naša briga za tvoju blistavu mladost, kako čvrsta, tako i istrajna, jer bi nas više radovala tvoja pravedna djela, nego greške, smatrali smo da tvojoj dugovječnosti treba da predočimo, da tek pošto sagledaš razlog božanske volje i shvatiš moć njegove uzvišenosti, dobro prosudiš kako treba da postupaš. Čuo sam, naime (jer glasina ne može da se sakrije, osobito ako se širi u narodu), da je sa novim ediktima tvoje milosti katolicima bilo nametnuto nasilje, da se pritiskaju sveštenici u crkvama, da je određena globa, nametnuta glavarina i da se izopštava najsvetiji zakon u ime ne znam kakvog drugog zakona. Koliko je to teško moći ćeš da shvatiš ako želiš da sagledaš Božju veličinu. Bojim se da tvoja svjetlost ne povjeruje kako želim da se nameće istina i nameće Božja kauza. No, šta ako je ovo jedino? Šta ako se promijeni kauza koja je već kroz toliko vjekova prihvaćena i potvrđena, možemo li da smatramo onda da će nesloga biti manja? Naša smjernost je uobičajena u svim ljudskim zakonima ove čovječje vremenosti i nedopustivo je da se u nešto što je toliko staro i uobičajeno uvodi nešto novo. Cijela Italija i Afrika vjeruje ovom zavjetu, uzdižu se u ovoj vjeri Galija, Akvitanija, cijela Španija, a priznaje je i sam slavni Rim koji je njen vođa, jer je Bog tako želio. Sam ću priznati, ne bez tuge, ono što se zna, da se samo Ilirik ne slaže sa time. O, dao Bog, da je samo pogriješio, a ne da služi kao primjer! O, kako da samo to ostane od cijelog arijanskog učenja donijetog kod Muršanskog utvrđenja, a ne da zbog ranije zablude neki propadnu, jer je same osnivače učio da se ne poigravaju sa gnjevnom osvetom razljućene božanske volje. Vjeruj mi, opasno je da se dotiču božanske stvari. Otac tvoje milosti, u vječnoj uspomeni gospodar Valentinijan, ovom vjerom je pouzdano vladao. On nije želio da se dotiče ništa što je gledao da je dobro postavljeno. A ovi su sigurno bili pod istim episkopom. Kakva je ta promjena da se onima koji su ranije bili sveštenici, sada sudi kao bezbožnicima? Sigurno su istim propisima, istim zavjetima posvećeni i u istu vjeru vjeruju u koju su i ranije vjerovali. Smatra li, meni uzvišena, tvoja svjetlost, da se jednom prihvaćena religija u ljudskim dušama, koju je sam Bog odredio, može istrgnuti? Kolike su samo nesloge iz toga proizašle! Kolike se prepirke izrodile! Kakve mnogobrojne i pogubne svađe! Kolika su samo

[93] Vladao sa Valentinijanom II od 383. do 388. godine (*prim. prir.*).
[94] *Patrologia latina, vol. 13, p. 591*.

EPISTOLA MAXIMI IMPERATORIS AD VALENTINIANUM AUGUSTUM.

(Labb. Concil. tom. II. col. 1031.)

Valentinianus junior Augustus, Justina matre, quæ Arianæ hæresi erat addicta, instigante, Mediolani S. Ambrosium, et cæteros Catholicos acriter insectabatur : qua re cognita, Maximus Valentinianum hortatur, ut paternam imitatus religionem, a vi ecclesiis et sacerdotibus inferenda abstineat.

Nisi clementiæ nostræ circa serenitatem tuam fides simplex esset, et gratia plena concordiæ, confido etiam, quod commoda rationibus meis esse possent hæc, quæ nunc agi dicuntur in partibus tranquillitatis tuæ, catholicæ legis turbatio atque convulsio. Quid enim tam optandum possit esse ei, si quis esset inimicus, quam adversus ecclesias Dei, hoc est, adversus Deum ipsum, et aliqua moliri, et ubi error excusabilis non est, ibi velle peccare ? Sed quoniam serenitati nostræ et in Deum religio major, quam violari etiam ab inimicissimo quoque non optabile nobis arbitramur, et circa serenissimam juventutem tuam tam arcta nostri cura, tam sedula est, ut recte facta magis nos sua, quam errata delectent; idcirco perennitatem tuam credidimus commonendam, ut introspecta ratione nominis summi, et majestatis ipsius considerata potentia, quid agere debeas, solida mente perpendas. Audivi enim (nam fama non patitur occultari, præsertim quod agatur in populos) novis clementiæ tuæ edictis ecclesiis catholicis vim illatam fuisse, obsideri in basilicis sacerdotes, multam esse propositam, pœnam capitis adjectam, et legem sanctissimam sub nomine nescio cujus legis everti. Hoc quam grave sit, poteris intueri, si Dei magnitudinem volueris cogitare. Erubesco, si quam crediderit serenitas tua adstruere vellem rationem, et Dei agere causam. Quid enim si hoc solum esset ? Si enim jam per tot sæcula coalita et confirmata mutare, parvamne excitare discordiam videretis? ipsis humanis legibus in hac mortalitate habet nostra reverentiam consuetudo, et in re jam vetusta atque usitata aliquid novum fecisse, reprehensio est. Italia omnis atque Africa hoc sacramento credunt, hac fide gloriantur Gallia, Aquitania, omnis Ilis-

proklinjanja drevnih običaja doprla do Boga! Jer je kod hrišćana (što je grijeh i reći) stvorio utisak proganjanja. No, uvidjećeš u kom smislu treba da tumačiš ovo naše nastojanje. Sigurno da ovom mojom brigom za tvoju milostivost ni u kom slučaju ne mogu da ti pomognem, ako ti sam ne riješiš da se okaneš toga. Smatram da uviđaš kako ovo niko ne bi savjetovao neprijatelju. Želim da shvatiš da je ovo rečeno iz ljubavi i nadam se da uviđaš kako je pravedno da ne uništavaš ono što je svetom voljom Bogu posvećeno. Treba cijelu Italiju i slavni Rim da vratiš njihovim crkvama, njihovim sveštenicima, a ne da budeš neodlučan, jer bi bilo najpravednije da oni koji su zbog arijanskog učenja odstupili od katoličke crkve zamijene svoju grešku istinskom religijom, kako bi pravilnim razmišljanjem odbacili svoju zabludu.

pania, Roma ipsa venerabilis, cujus etiam in hac parte principatus est, quod Deum sicut sequi voluit, agnovit. Confitebor ipse quod non sine mœrore dictum est, solum dissentiebat Illyricum ; utinam quod errasset, non exstaret exemplum! Utinam illud incolume Arianæ legis Mursinense oppidum permaneret, et non ad judicium quondam erroris miseri concidissent, quia ipsos erudisset auctores, ne præcipua irati numinis ultione procumberent : periculose, mihi crede, divina tentantur. Venerabilis memoriæ D. Valentinianus pater clementiæ tuæ, hac fide fideliter imperavit. Nihil ille attingere voluit, quod bene constitutum videbat. Hi certe sub eodem episcopi jam fuerunt. Quæ tanta mutatio, ut qui antea sacerdotes, nunc sacrilegi judicentur ? Iisdem certe præceptis, iisdem sacramentis dicati, eadem fide credunt, qui ante crediderunt. An putat venerabilis mihi serenitas tua conceptam semel in animis hominum religionem, quam Deus ipse constituit, posse convelli ? A quantæ ex hoc discordiæ excitabuntur! quantæ contentiones oborientur ! quam crebræ ac pestiferæ seditiones ! quanta et quæ pervenientia ad Deum vota justorum ! cum inter christianos (quod dictu nefas sit) quædam persecutionis imago nascatur. Videris in quam partem hanc sedulitatem nostram interpreteris. Nullo certe majori genere curam meam circa clementiam tuam probare tibi possem, quam si te horter, ut desinas. Puto enim recognosces, quod nemo hoc suaderet inimicus. Hæc amabiliter a nobis dicta esse opto ut intelligas, spero quod credas : unde æquum admodum est, ne sancto numini dicata convellas. Italiam omnem, et venerabilem Romam, cæterasque provincias suis ecclesiis, suis sacerdotibus reddas, neque te medium interseras, cum fas sit B justius eos, qui a catholica Ecclesia Arianorum interpretatione discesserint, errorem suum vera religione mutare, quam recte sentientibus suam immittere pravitatem.

Početkom 385. godine: Imperator Valentinijan saglasan je sa izborom pape Siricija[95]

[a]EPISTOLA CARA VALENTINIJANA PINIJANU.
(D. Coust. Ep. Pont., col. 639.)

U kojoj odobrava izbor Siricija za rimskog poglavara.

[96]Zdravo, najdraži nam Pinijane.

Raduje se narod Vječnoga grada slozi i izboru najboljeg sveštenika, za koga vjerujemo da ga određuje rimski narod, i zahvaljujemo što dolazi u naše vrijeme. Zato, pošto bi željeli da zbog pobožnosti na čelu sveštenstva bude predvodnik pobožni Siricije, pošto bi aklamacijama [97]uklonili nedostojnog Ursina. Pa tako, da na našu radost, sam pomenuti episkop opstoji, najvoljeniji i najprijatniji Pinijane. Jer, ako postoji pravi primjer poštenja i dobrote, onda da on bude izabran jednoglasnim izborom, a da se ostali odbiju. Napisano [98]VII kalenda marta.

[95] *Patrologia latina, vol. 13, p. 594*.
[a] Ovaj reskript koji je iskopan iz vatikanskog kodeksa objelodanio je Baronije za godinu 385, n. 6. Pinijan, kome je napisan, veoma je poznat u Augustinovim epistolama 124, 125 i 126. One određuju da je carskim ukazima dobio povjerenje prefekta Grada godine 386, u mjesecu julu, i godine 387, u mjesecu junu. No, isti nije bio ovjenčan ovim dostojanstvom prije mjeseca jula pomenute 386. godine, čemu su dokaz zakoni izdati od prefekta Grada Salustija, označeni za mjesec juni 386. godine. Zato, Tillemontius t. X, pag. 788, zaključuje da je Pinijan prije vršio dužnost vikara, nego prefekta, ili nekog drugog sličnog čina, kada mu je Valentinijan uputio ovaj reskript. Postoji valjan razlog zašto je dužnost prefekta bila povjerena drugom, najviše ako se zna da je Simah još od 384. godine obavljao dužnost prefekta. Sasvim je očigledno da je Valentinijan, kako bi što prije prihvatio izbor Siricija, imao svoju računicu da se požuri da ga odobri, pa zato je ovaj reskript donijet mjeseca februara 385. godine. Jer ovakav posao iskusni car nije želeo da povjeri prefektu Simahu; a zato što mu je bio sunarodnik i bio omražen kod hrišćana, kako smo izložili u zabilješkama epistola Damasija 19, tek najposlije je bio optužen kod careva. Ponovljena Ursinijeva neslaganja istakla su neophodnost da se izda ovaj reskript, kako bi se što prije zatrle klice novog raskola.
[96] Ave.
[97] Možda *noluerint.*
[98] Fabruara 25. dana.

[a] EPISTOLA VALENTINIANI IMPERATORIS AD PINIANUM.

(D. Coust. Ep. Pont., col. 639.)

Qua Sirici Romanii antistitis electionem approbat.

[1] Abe, Piniane charissime nobis.

Populum Urbis æternæ gaudere concordia, et optimum eligere sacerdotem, populi Romani esse credimus instituti, et nostris gratulamur advenire temporibus. Proinde quoniam religiosum Siricium antistitem sanctitatis sic præesse sacerdotio voluerunt, ut Ursinum improbum acclamationibus [2] violarent; nostro cum gaudio memoratus episcopus ipse permaneat, Piniane charissime ac jucundissime: si quidem magnum innocentiæ et probitatis exemplum est, in una acclamatione et ipsum eligi, et cæteros improbari. Data [3] VII Kalendas Martii.

[1] Ave.
[2] Forte *noluerint*.
[3] Februarii 25 die.

[a] Rescriptum hoc e Vaticano codice erutum Baronius ad annum 385, n. 6, in lucem emisit. Pinianus, cui inscribitur, Augustini epistolis 124, 125, et 126 celeberrimus est. Hunc anni 386 mense Julio, et anni 387 mense Junio Urbi præfectum fuisse constitutiones imperiales fidem faciunt. Sed eumdem ante mensem Julium prædicti anni 386 hac dignitate decoratum non fuisse, leges Salustio præfecto Urbis datæ, quæ mense Junio anni 386 consignantur, argumento sunt. Quamobrem Tillemontius t. X, pag. 788, Pinianum vicarii potius, quam præfecti, vel alio affini munere tum functum fuisse conjectat, cum hoc ei rescriptum Valentinianus dedit. Nec deest idonea ratio, cur alteri a præfecto negotium illud commissum fuerit, maxime si Symmachus præfecti munus, quod anno 384 ab eo gestum esse constat, necdum posuerat. Manifestum quippe est Valentinianum, ubi primum Siricii electionem rescivit, calculo suo illam approbare festinasse, adeoque rescriptum istud ad mensem Februarium anni 385 esse referendum. Hujusmodi autem opus imperator Symmacho præfecto demandare prudens noluit; quia et Gentilis erat, et eo quod Christianis infestus esset, ut in Notitia epistolarum nomine, Damasi § 19 exposuimus, novissime ad imperatores delatus fuerat. Iteratæ Ursini molitiones, rescripti hujus exigendi necessitatem imposuerunt, quo novi schismatis semina citius opprimerentur.

Godine 388:
Imperator Teodosije traži da se iz crkve odstrane rodonačelnici monofizitstva, apolinarijanci[99]

14. *Isti AAA. Kinegiju Pf. P.* Naređujemo da se apolinarijani i ostale pristalice različitih jeresi izbace iz svih mjesta, iz zidina gradova, iz zbora časnih i zajednice pobožnih; da nemaju moć da određuju klerike, bez mogućnosti da u javnim ili privatnim crkvama skupljaju kongregacije. Ovi episkopi da nemaju nikakvo dostojanstvo djelovanja, a oni episkopi koji su izdali ovo ime, da se liše naziva svog dostojanstva. Da odu u mjesta gdje bi se oni, baš kao u palisadi, na neki način odvojili od ljudske zajednice. Ovome priključujemo još i to, da se svima gore pomenutima zabranjuje dolaženje i prigovaranje kod naše svjetlosti. *U Solunu, VI Id. Mart., za konzulstva Teodosija A. II i Kinegija* (388).

[99] *Patrologia latina, vol. 13, p. 536-537.*

14. *Iidem AAA. Cynegio Pf. P.* Apollinarianos cæterosque diversarum hæresum sectatores ab omnibus locis jubemus inhiberi, a mœnibus urbium, a congressu honestorum, a communione sanctorum; instituendorum clericorum non habeant potestatem; colligendarum congregationum vel in publicis vel in privatis ecclesiis careant facultate. Nulla his episcoporum faciendorum præbeatur auctoritas; ipsi quoque episcopi, nomine destituti, appellationem hujus dignitatis amittant. Adeant loca, quæ hos potissimum, quasi vallo, quodammodo ab humana communione secludant. Iis etiam illud annectimus, ut supra memoratis omnibus adeundi atque interpellandi serenitatem nostram aditus denegetur. *Dat. VI Id. Mart. Thessalonica, Theodosio A. II et Cynegio Coss.* (388).

Godine 388:
Imperator Teodosije opovrgava arijanske glasine[100]

16. *Isti AAA. Kinegiju Pf. P.* Saznali smo da neki od Arijana tvrde da je među našim naredbama donijeta takva koja bi, pošto je oni uzurpiraju, mogla očigledno da koristi njihovim potrebama. Pošto je podnijeta, neka znaju da iz našeg sakrarijuma nije proizišla nikakva takva naredba. Zato, što god da je bilo iznijeto u njihovu korist, da je ništavno nastojanje krivca koji je razglašava. *U Konstantinopolju V Id. Aug., za konzulstva Teodosija A. II i Kinegija* (388).

[100] *Patrologia latina, vol. 13, p. 537*.

16. *Iidem AAA. Cynegio Pf. P.* Nonnullos Arianorum formam nostrarum talem proferre jussionem comperimus, ut his liceat usurpare, quæ suis videantur utilitatibus convenire. Qua sublata sciant, nullam hujusmodi jussionem e nostro sacrario profluxisse. Quidquid itaque fuerit ab his pro eorum commoditate prolatum, ut falsi reus teneatur, qui deinceps ea circumtulerit. *Dat. V Id. Aug. Constantinopoli. Theodosio A. II et Cynegio Coss.* (388).

Godine 389:
Imperatori Valentinijan, Teodosije i Arkadije isključuju uškopljenike eunomijance iz prava na nasljeđe[101]

17. *Imppp. Valentinijan, Teodosije i Arkadije AAA. Tatijanu Pf. P.* Da uškopljenici eunomijani nemaju dozvolu niti da čine, niti da dobijaju nešto po testamentu. Jer skoro svi koje je zakon zatekao žive želimo da se zaštite, da nikoga ne štiti privilegija bilo kakvog prošlog naređenja, pošto treba da se dozna da li su testamenti napravljeni prethodno ili, da poslije ove sankcije našeg nesumnjivog iskaza ne mogu da posjeduju dozvolu, niti da traže, niti da ostavljaju nasljednika u ime principala, niti fideikomesariju, niti legatoriju, niti nepoznatom fideikomisu, a niti je uredba ovih pravnih poslova utvrdila nekog nasljednika, već sve što je takvo ili će se takvim odrediti da se preda ljudima naše carske blagajne. Uopšte da nemaju ništa u zajednici sa ostalima. *U Mediolanu III Non. Maja., za konzulstva Timasija i Promota* (389).

[101] *Patrologia latina, vol. 13, p. 537*.

17. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Tatiano Pf. P.* Eunomiani spadones nec faciendi, nec adipiscendi habeant licentiam testamenti. Quod circa omnes, quos vivos lex invenerit, volumus custodiri, nec quemquam præteritæ cujuspiam voluntatis privilegio defensari, cum, seu facta prius testamenta seu infecta doceantur, post hanc nostri oraculi sanctionem non habeant possidendi licentiam, non petendi, non etiam relinquendi hæredem nomine principali, non fideicommissario, non legatario, non tacito fideicommisso, vel quamcumque in hujuscemodi negotiis nuncupationem juris ordo constituit : sed omnia, quæ talium esse vel futura esse constiterit, ut caduca fisci nostri viribus vindicentur. Nihil ad summum habeant commune cum reliquis. *Dat. III Non. Maii Mediolano, Timasio et Promoto Coss.* (389).

Godine 389:
Imperator Teodosije traži od Albina I (kralja Dalmacije-Slovena?) da progoni maniheje[102]

18. *Isti AAA. Albinu Pf. U.* Svi oni koji pod imenom maniheja uznemiravaju svijet da se prognaju iz zemalja svijeta, a najviše iz ovog grada, pod sudskom prijetnjom. 1. A njihove želje, štaviše i njihova nastojanja, objavljene narodu nemaju silu dokaza, pa ne mogu da se drže njih ili da im se dozvole. I, uopšte da nemaju nikakvu zajednicu sa svijetom. *U Rimu XV Kal. Jul., za konzulstva Timasija i Promota* (389).

[102] *Patrologia latina, vol. 13, p. 537*.

18. *Iidem AAA. Albino Pf. U.* Quicumque sub nomine Manichæorum mundum sollicitant, ex omni quidem orbe terrarum, sed quam maxime de hac urbe pellantur, sub interminatione judicii. § 1. Voluntates autem eorumdem, quinimo ipsæ etiam facultates, populo publicatæ nec vim testamentorum teneant, nec derelinqui per eos aut iisdem fas sit. Nihil ad summum his sit commune cum mundo. *Dat. XV Kal. Jul. Roma, Timasio et Promoto Coss.* (389).

Godine 389:
Imperator Teodosije naređuje "čišćenje" crkve od protivnika kanona[103]

19. *Isti AAA. Tatijanu Pf. P*. Oni koji drže prvjenstvo u ništavnom učenju, odnosno episkopi, prezviteri, đakoni i lektori a za koje se zna da pod odjećom klerika bacaju ljagu na religiju, utvrđeni u ime bilo kakve jeresi ili zablude, da se na svaki način protjeraju iz okaljanih zborišta, koja se očigledno nalaze ili unutar grada ili u podgrađima. *U Mediolanu, VI Kal. Dec., za konzulstva Timasija i Promota* (389).

[103] *Patrologia latina, vol. 13, p. 537-538*.

19. *Iidem AAA. Tatiano Pf. P.* Hi, qui scævi dogmatis retinent principatum, hoc est episcopi, presbyteri, diaconi atque lectores, et qui clericatus velaminę religioni maculam conantur infligere, sub cujuslibet hæresis sive erroris nomine constituti, ex funestis conciliabulis, seu intra urbem seu in suburbanis esse videantur, omni modo propellantur. *Dat. VI Kal. Dec. Mediolano, Timasio et Promoto Coss.* (389).

Godina 389:
Svjedočenje o saboru u Solunu[104]

SOLUNSKI SABOR
Povodom slučaja Bonosija.

Od strane Kapuanskog sabora povjeren god. 389. solunskom episkopu Anisiju i njegovim zastupnicima, u vezi Bonosija, pošto Anisije nije odložio da se održi sabor makedonskih, na kome je pored osude Bonosija, između ostalog odlučeno da se prihvate oni koje je on postavio, kako potvrđuje papa Inokentije I u epistoli 22 do episkopa Makedonije, u kojoj se u gl. 5 čita: *No, naš pokojni brat Anisije i njegovi sasveštenici najviše su vijećali o tome da se oni koje je Bonosije postavio prihvate kao postavljeni, da ne bi ostali uz njega i kako se ne bi izrodio ni najmanji skandal.* Bonosije je bio sardički episkop, kako nas uči Marije Merkator u *Apendice ad contrarium XII. Anathematissimi Nestoriani*, gdje kaže: *Filozofa Ebiona naslijedio je Marcel Galata, zatim Fotin i u potonje vrijeme sardički Bonos.* To što je rekao Merkator potvrđuje dekret Kapuanskog sabora, kojim je postavljen zahtjev solunskom episkopu Anisiju i makedonskim episkopima u vezi sa presudom Bonosa, kako razmatra Pagius za god. 389, br. II. prema crkvenim kanonima, u kojima se ističe da svakom episkopu koji je krivac može da bude suđeno od susjednih koepiskopa, no, ipak, ne od potčinjenih ako je mitropolit. A Sardika je mitropolitski grad Dakije na granici Makedonije. U tome je, pak, najviše zastranio Bonosije, jer je prihvatio dvojicu sinova u Hristu, jednog vječnog, a drugog prolaznog i što je poricao netaknuto djevičanstvo Božje roditeljice Marije poslije porođaja. Solunski sabor zapisan na grčkom nalazi se u biblioteci Skoriati, a autor je *Possevinus Tom*. 3. *Appar*. *Sacri de Bibliothecis MSS.*

[104] *Mansi, vol. 3, p. 689*.

THESSALONICENSIS SYNODUS

In cauſa Bonoſi.

DEMANDATA. ann. 389. Anyſio Theſſalonicenſi Epiſcopo, ejuſque ſuffraganeis per Capuanam ſynodum Bonoſi cauſa, non diſtulit Anyſius Epiſcoporum Macedonicorum Concilium cogere, in quo, damnato Bonoſo, inter alia decretum eſt, ut ab eodem ordinati reciperentur, ut teſtatur Innocentius PP. I. in epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ, in cujus cap. 5. legitur: *Sed Anyſii quondam fratris noſtri, aliorumque conſacerdotum ſumma deliberatio hæc fuit, ut quos Bonoſus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre ſcandalum, ordinati reciperentur*. Bonoſus erat Sardicenſis Epiſcopus, ut nos docet Marius Mercator in Appendice ad contradictionem XII. Anathematiſmi Neſtoriani, ubi ait: *Ebionem Philoſophum ſecutus Marcellus Galata eſt: Photinus quoque, & ultimis temporibus Sardicenſis Bonoſus*. Quod a Mercatore dictum, confirmat Capuenſis ſynodi decretum, quo Bonoſi judicio poſtulati cauſa Anyſio Theſſalonicenſi, & Macedonibus Epiſcopis demandata eſt, utique, ut obſervat Pagius ad ann. 389. num. 11. ſecundum Eccleſiæ canones, quibus cavetur, ut epiſcopus quiſque reus a finitimis coepiſcopis judicetur, non tamen a ſuis ſubditis, ſi Metropolitanus ſit. Sardica vero eſt urbs Metropolis Daciæ, ac Macedoniæ finitima. In eo autem maxime errabat Bonoſus, quod duos in Chriſto filios confiteretur, æternum unum, alterum temporalem; & quod illibatam Dei genitricis Mariæ virginitatem poſt partum negaret. Theſſalonicenſe Concilium manu Græce exaratum extare in Scoriati Bibliotheca auctor eſt Poſſevinus Tom. 3. Appar. ſacri de Bibliothecis MSS.

Godine 392:
Imperatori određuju novčanu kaznu za glasnogovornike jeretičkih učenja[105]

21. *Isti AAA. Tatijanu Pf. P.* Oni koju budu istrajavali u jeretičkim zastranjivanjima, ili u tome da određuju klerike ili prihvataju službu klerika, naređujemo da se pojedinačno kazne sa po deset zlatnih livri, a mjesto u kome su zabrane, ako to milost gospodara bude dozvolila, da se priključi ljudima naše carske blagajne. No ako vlasnik, svakako zbog skrivenog postupka to nije mogao da sazna, odlučujemo da zakupnik njegovog mjesta plati našoj blagajni deset zlatnih livri ako je plemenitog roda, ali ako dolazeći iz ropskog taloga, u svom siromaštvu i ništavnosti ne mari za kaznu osude, pošto bude bičevan, kazniće se progonstvom. Zatim, posebno predupređujemo na to, da ako gospodarska vila, ili po bilo kom javnom zakonu njen zakupnik i namjesnik budu dali dozvolu za okupljanje, onda prema utvrđenoj kazni da plate po deset zlatnih livri. No, iako se zateknu neki da ugađaju takvim misterijama i već sada bude otkriveno da uzurpiraju imena klerika, određujemo da se svaki pojedini otjera i donese deset zlatnih livri. *U Konstantinopolju XVII Kal. Jul. za konzulstva Arkadija III, i Honorija II, AA* (394).

[105] *Patrologia latina, vol. 13, p. 538*.

21. *Iidem AAA. Tatiano Pf. P.* In hæreticis erroribus quoscumque constiterit vel ordinasse clericos vel suscepisse officium clericorum, denis libris auri viritim mulctandos esse censemus : locum sane, in quo vetita tentantur, si conniventia domini patuerit, fisci nostri viribus aggregari. Quod si id possessorem, quippe clanculum gestum, ignorasse constiterit, conductorem ejus fundi, si ingenuus est, decem auri libras fisco nostro inferre præcipimus, si servili fæce descendens paupertate sui pœnam damni ac vilitate contemnit, cæsus fustibus deportatione damnabitur. Tum illud specialiter præcavemus, ut, si villa dominica fuerit seu cujuslibet publici juris, et conductor et procurator licentiam dederint colligendi, denis libris auri proposita condemnatione mulctentur. Verum si quos talibus repertos obsecundare mysteriis ac sibi usurpare nomina clericorum jam nunc proditum fuerit, denas libras auri exigi singulos et inferre præcipimus. *Dat. XVII Kal. Jul. Constantinopoli, Arcadio A. II et Rufino Coss.* (392).

Godine 393:
Papa Siricije svom solunskom vikaru Anisiju pokušavajući da suzbije moć dukljanskog mitropolita[106]

EPISTOLE I ODLUKE SVETOG PAPE SIRICIJA

EPISTOLA IV[d]
PAPE SIRICIJA SOLUNSKOM EPISKOPU ANISIJU.

Da se u Ilirik ne postavlja nijedan episkop bez saglasnosti Anisija.

Siricije najvoljenijem bratu Anisiju.

Baš nedavno, brate najmiliji, po episkopu Kandidijanu, koji nas je pretekao kod Boga, poslali smo takvo pismo da bez tvoje saglasnosti episkopi u Iliriku nemaju nikakvu dozvolu da vrše postavljanja[a], no da li je stiglo do tebe nijesam mogao da saznam. Naime, tamo su episkopi, svađajući se, učinili svašta u postavljenjima, što tvoja plemenita milostivost zna. Zato, treba marljivo da se pobrineš da se, nadmećući se pri odabiranju za jednu crkvu, ne postave nedostojni, kao što se to očigledno dogodilo sa trojicom episkopa[b]. A tvoja marljivost, sa gorućom vjerom u Svetom duhu, treba da budno pazi, uz svu hrabrost koja je potrebna da se ovo zaustavi, da ti sam, ako to možeš, ili odabereš neke pogodne episkope i uputiš ih sa pismom sa datom saglasnošću, kako bi moglo na mjesto onoga koji je umro ili otišao da se postavi katolički episkop koji je dokazan u životu i običajima, prema odredbi Nikejskog sabora, ili po Rimskoj crkvi[c], zasluženog klerika iz klera.

---

[106] *Patrologia latina, vol. 13, p. 1148*.

[d] Od raznih epistola koje su ranije, za vreme Bonifacija II, bile čitane u rimskom koncilu, a koje su napokon izdate trudom Luke Holstenija, jedna je ova. Na ovu ili drugu, koju je prethodno napisao Siricije, ili na obje, obaziru se kako Inokentije I, apist. 1, gdje napominje da su Siricije I Anastasije povjerili Anisiju, *da vodi brigu o svemu što se događa u tim krajevima*, tako i Lav, epist. 3, n. 2, prepuštajući u svoje ime iliričke crkve Anastasiju *po primjeru blaženoupokojenog Siricija koji je,* kaže, *blaženoupokojenom Anisiju, tvom prethodniku, tada sasvim zaslužnom iz Apostolske stolice i potvrđenom u idućim djelima, odmah iz sigurnog razloga povjerio*, itd. A premda ne možemo sa sigurnošću da odredimo i kada je bila napisana, ipak stoji da je ona prethodno bila poslana, jer se, prema Bonosiju, o njoj čulo u Rimu, a koju, uostalom, ne prećutkuje ni Siricije. Zato smo s pravom odredili ovo pismo u 385. godinu, u kome je Siricije povjerio Anisiju da je potrebno da vodi brigu o svemu što se događa u iliričkim crkvama. Uistinu, ovo drugo pismo on je poslao dok još nije mogao da zna da li je primljeno prvo. Iz ovoga proizilazi da se ovo drugo pismo odnosi na 386. godinu, a *nedavno*, što Siricije ubacuje između oba, označava interval ne u godinama, već u mjesecima.

[a] Istu privilegiju solunskog poglavara, takođe, potvrđuje Celestin I epist. 2, i Ksist III epist. 8, gdje Ksist tom odlukom daje pravo da se biraju episkopi iz njegove mitropolitske provincije. Dio ovog prava umanjuje niže Siricije, pošto nameće Anisiju da *ili sam* bira episkope, ili *preko nekih* koje bi odabrao poglavar.

[b] Siricije očigledno aludira na to što se dogodilo 362. godine u Antiohijskoj crkvi. Naime, pošto su tamo već bila dva episkopa, Euzoije i Meletije, Lucifer Kalabrijski je nerazumno postavio Paulina kao trećeg. Odmah zatim Apolinarijani su Meletiju i Paulinu priključili Vitalija. Zato, vjerovatno, ističe primjer ove crkve, jer, pošto su ne tako davno bili izabrani umjesto Meletija Flavijan, a umjesto Paulina Evagrije, buknule su svađe i, kako navodi Ambrozije u epist. 56, n. 1, *nastala je nesloga u cijelom svijetu*.

[c] Ovo ograničenje potvrđuje opšto pravilo koje određuje da treba uzeti episkopa iz klera njegove sopstvene crkve, kojoj treba da bude postavljen, kao što zakon posebno određuje za iliričke provincije iz Rimske crkve.

EPISTOLA IV [d].

SIRICII PAPÆ AD ANYSIUM THESSALONICENSEM EPISCOPUM.

Ut nullus in Illyrico episcopum sine Anysii consensu ordinet.

Dilectissimo fratri ANYSIO SIRICIUS.

Etiam dudum, frater charissime, per Candidianum episcopum, qui nos præcessit ad Dominum, hujusmodi litteras dederamus, ut nulla licentia esset sine consensu tuo in Illyrico episcopos ordinare [a] præsumere : quæ utrum ad te pervenerint, scire non potui. Multa enim gesta sunt illic per contentionem ab episcopis in ordinationibus faciendis, quod tua melius charitas novit. Et ideo sollicite agere te oportet, ne, ut factum est, certatim in una ecclesia dum ordinare præsumunt indignos, veluti tres [b] episcopos fecisse videantur. Ad omnem enim hujusmodi audaciam comprimendam vigilare debet instantia tua, Spiritu in te sancto fervente : ut vel ipse, si potes, vel quos judicaveris episcopos idoneos cum litteris dirigas dato consensu, qui possit in ejus locum qui defunctus vel depositus fuerit, catholicum episcopum, et vita et moribus probatum, secundum Nicænæ synodi statuta, vel ecclesiæ Romanæ [c] clericum de clero meritum ordinare.

[d] E variis epistolis, quæ olim in concilio Romano sub Bonifacio II recitatæ, tandem Lucæ Holstenii opera publicatæ sunt, una est. Ad hanc alteramve, quam Siricius ante scripserat, seu ad utramque respiciunt tum Innocentius I, epist. 1, ubi Siricium et Anastasium Anysio tantum detulisse memorat, *ut ei omnia, quæ in illis partibus gererentur, traderent cognoscenda*, tum etiam Leo epist. 3, n. 2. Anastasio Illyrici ecclesias vice sua committens *ad beatæ recordationis Siricii exemplum, qui*, inquit, *sanctæ memoriæ Anysio prædecessori tuo bene de apostolica sede tunc merito, et rebus post sequentibus approbato certa tum primum ratione commisit*, etc. Quamvis autem tempus quo scripta sit, definire certo nequeamus, prope tamen constat prius eam fuisse missam, quam de Bonosi causa quidquam Romæ auditum esset : alioquin de illa Siricius non taceret. Nec immerito ad annum 385 retulerimus litteras illas, quibus Siricius Anysio, quæ in Illyrici ecclesiis gererentur, cognoscenda commiserat. Ille vero has secundas misit, cum utrum acceptæ essent primæ, necdum rescire potuisset. Ex quo consequens est, ut istæ secundæ saltem ad annum 386 pertineant ; ac *dudum* illud, quod inter utrasque interjectum Siricius notat, non annorum, sed mensium aliquot intervallum designet ; quia cupienti aliquid videtur longum quod præter exspectationem differtur.

Godine 394:
Iličkа skitska vojska ubija uzurpatora Eugenija[107]

God. U. C. 1147, Hristove 394; Theodos. imp. 16, aetat. 49.

U prvoj bici koju je vodio početkom septembra Teodosije je izgubio deset hiljada svojih, no *sa takvom Božjom odlukom*, kaže Rufin, *da ni Teodosije ne bude pobijeđen, no i da očigledno sam ne pobijedi varvare.* Naime, prethodne noći, moleći se na koljenima, Teodosije je bio ubijeđen od dva apostola u pobjedu koju su prethodno u sebi veličali Jovan Anahoreta i Teodosije. Dakle, kada je sjutradan ujutro započela bitka kod obale rijeke kojoj je ime Frigida, u blizini Akvileje, iznenada se podigao jak vjetar i izbacivao je štitove iz ruku neprijatelja, odnosno veće štitove i vraćao strijele na njih same. Pa tako su se, uz ovaj nevjerovatan metež i pokolj, Eugenijevi vojnici sami isprobadali. Eugenije je bio uhvaćen i kako su mu bila skinuta znamenja cara, premda je najmalodušnije molio za život, ubijen je. Arbogastes, lišen nade u namjerama, *dva dana poslije bitke, bježeći, sopstvenom rukom se ubio (Orosije)*.

[107] *Patrologia latina, vol. 13, 476*.

An. U. C. 1147, *Christi* 394; *Theodos. imp.* 16, *ætat.* 49.

Theodosius primo quidem prælio quod Septembris initio datum, decem millia suorum perdidit : *ita permittente Deo*, inquit Rufinus, *non ut Theodosius vinceretur, sed ne per barbaros vincere videretur.* Nocte vero prostratus in pedes Theodosius ab Apostolis duobus de victoria, quam ante Joan. Anachoreta, Theodosiusque sibi prædixerant, certior fit. Igitur pugna postridie mane commissa ad ripam amnis cui nomen Frigida, prope Aquileiam, sublatus repente ventus vehementior, excutere clypeos de manibus hostium, abripere scuta, tela in ipsorum ora retorquere. Hic vero incredibilis Eugenianorum pavor et strages sese suis sagittis confodientium. Eugenius captus, ac detractis insignibus imperatoriis cum demississime vitam precaretur, interfectus est. Arbogastes rebus desperatis *biduo post prælium fugiens sua se manu perculit* (*Orosius*).

Godine 394:
Imperatori zabranjuju jereticima da održavaju sabore[108]

24. *Isti AAA. Rufinu Pf. P.* Ludilo jeretika više da ne nastoji da se ispunjava ono što je zamislilo, niti da se održavaju nedopušteni sabori. Njihovi predvodnici da se ne usuđuju da podmeću vjeru koju nemaju, niti određuju ministre, što ne smiju. Da se zbog milostivosti onih koji prosuđuju i svih kojima je preko očinskih odredbi povjerena briga o ovome, ne zanemaruje ovakva drskost i tako buja. *U Konstantinopolju VI Id. Jul., za konzulstva Arkadija III, i Honorija II, AA.* (394).

[108] *Patrologia latina, vol. 13, p. 538*.

24. *Iidem AAA. Rufino Pf. P.* Hæreticorum dementia nec ulterius conetur perpetrare, quæ reperit, nec illicita habere concilia : nusquam profana præcepta vel docere vel discere. Ne antistites eorumdem audeant fidem insinuare, quam non habent, et ministros creare, quod non sunt. Ne per conniventiam judicantum omniumque, quibus per constitutiones paternas super hoc cura mandata est, ejus modi audacia negligatur et crescat. *Dat. VII Id. Jul. Constantinopoli, Arcadio III, et Honorio II, AA. Coss.* (394).

Godine 395:
Nakon bitke kod Akvileje imperator Teodosije umire u Milanu[109]

God. U. C. 1148, Hristove 395; Theodos. imp. 17, aetat. 50.

Pošto se Teodosije iz Akvileje, gdje je poslije smaknuća Eugenija boravio neko vrijeme, vratio u Medolanum, primio je u crkvi Arkadija i Hilarija koje je pozvao kod sebe i prepustio je Ambroziju. Neki tvrde da je bio pozvan samo Hilarije i da ga je Serena, žena Stilikona i Teodosijeva unuka od brata, dovela kod njega i predala brizi Stilikona. Pošto su ove stvari bili tako sređene, Teodosije je umro kupajući se, XVII kal. februara noću, pošto je ujutru lično prisustvovao cirkuskim igrama, i to ne u 60. godini, kako tvrdi Sokrat, već u 50., a u 17. carstvovanja (*Victor, Prosper, Marcellinus*). Njegovo tijelo je sa velikom pompom bilo prenijeto u Konstantinopolj, gdje je pokopano.

Nijedan drugi car nije preduzeo tolike brojne i teške ratove i završio ih brže i slavnije, tako da može da se postavi pitanje da li je bio moćniji ili srećniji. Nije pobjeđivao za sebe, već za druge, ujedno i najodvažniji i najodlučniji branitelj potlačenih kraljeva i plemstva. Muž umom svemu dorastao i, kako ga i samo ime označava, očigledno je cijelom svijetu božanskim darom pružio dobro i mir. Pored toga, poznat po pobožnosti u hrišćanskoj vjeri, uopšte nije bio surov prema ustaljenom ratnom običaju, kao niko od careva uslužan prema svima, ako bi ostalim vrlinama mogla da se uključi i umjerenost u gnjevu.

[109] *Patrologia latina, vol. 13, p. 476*.

An. U. C. 1148, *Christi* 395; *Theodos. imp.* 17, *ætat.* 50.

Theodosius Aquileia, ubi post cæsum Eugenium aliquandiu restiterat, Mediolanum reversus Arcadium et *Honorium Constantinopoli ad se evocatos in ecclesia* suscipit, et Ambrosio traditos commendat. Honorium unum evocatum esse aliqui asserunt, eumque a Serena *Stiliconis conjuge* et *Theodosii ex fratre* nepte ad eum esse deductum, ac Stiliconis tutelæ commissum. His rebus ita compositis Theodosius aqua intercute XVII kal. Febr. de nocte, cum ipse mane ludis circensibus interfuisset, obiit ætatis anno non 60, ut vult Socrates, sed 50, imperii vero 17 (*Victor*, *Prosper*, *Marcellinus*). Corpus ejus magna pompa Constantinopolim translatum ibique sepultum est.

Non alius imperator aut plura aut difficiliora bella fortius suscepit, confecit celerius et gloriosius; ut dubitari possit, fortior fuerit, an felicior. Non sibi, sed aliis vincebat: oppressorum regum defensor simul et strenuissimus, et integerrimus. Vir animo rerum omnium capaci, *quique, ut nomen ipsum indicabat*, ad totius orbis bonum et pacem divino quodam munere concessus videretur. Ad hæc Christianæ *religionis pietate insignis*, perpetua belli *consuetudine* nihilum efferatus, in omnes officiosus, imperatorum nulli secundus, si ad cæteras virtutes in iracundia moderatio accessisset.

Godine 397:
Sveti Hijeronim iz Stridona dalmatinskog prijatelju Kastruciju[110]

SVETI HIJERONIM

EPISTOLA LXVIII[(b)]
DO KASTRUCIJA

Kastrucio iz Panonije koji je odlučio da plovi, kako bi posjetio Hijeronima, zahvaljuje što ga je on slijepog utješio, učeći ga da je sljepoća više puta bila poslana od milostivog Boga.

1. Moj sveti sin, đakon Iraklije me je obavijestio, da si vođen privrženošću stigao sve do [(c)]Cise, i to ti, čovjek Panonac, odnosno kopneno stvorenje, nijesi se uplašio da se podložiš žestini Jadranskog mora (al. *Syrtes)* i opasnostima Jegejskog i Jonskog. A da te nije zadržala pobožna dobronamjernost braće ispunio bi svoju namjeru. No, imam ljubavi za to i razumijevanje. Naime kod prijatelja se ne traži djelo, već volja. Jer od neprijatelja se često dobija drugo, za razliku od onoga što pruža božanska ljubav. Ujedno te molim, da ne misliš kako ti je tjelesna mana koju imaš nanijeta zbog krivice. Baš zato su i apostoli, razmišljajući o onome koji je od materice rođen slijep i pošto su pitali Boga Spasioca: *Je li on zgriješio ili njegovi roditelji, da se rodi slijep,* čuli su: *Niti je on zgriješio niti njegovi roditelji, već da bi se otkrila Božja djela [(d)]u njemu samom (Jovan.* 9. 2. 3.). Koliko, samo, bezbožnike i Jevreje, jeretike i ljude različitih dogmi vidimo da se kaljaju proždrljivošću i sa krvi, nadmašujući surovošću vukove, a grabežljivošću jastrebove, a ipak ne dopire bič do njihovih daščara (*Psal. 90),* niti se kažnjavaju kao ljudi, pa zato se dižu protiv Boga i njihova riječ dopire sve do neba. Nasuprot tome, znamo da se pobožni ljudi muče bolestima, stradanjima i oskudicama, koji možda govore: [(e)]*Uzalud sam, dakle, osvetio svoju dušu i oprao ruke svoje među pravednima (Psal. 72, 13).* No odmah zatim, opominjući se kažu: *Ako budem tako govorio, eto odbacio sam porod* (al. *generaciju) sinova svojih (Ibid. 13. 15).* Ako smatraš da je uzrok sljepila grijeh, koje često iscjeljuju ljekari, i da njega nanosi gnjev božji, okrivićeš Isaka koji je, takođe, bio lišen iste svjetlosti, da obuzet tom zabludom nije želio da blagosilja (*Gen. 27).* Možeš li reći da je krivica na Jakovu koji je, otkako je izgubio očinji vid, unutrašnjim očima i proročkim osjećanjem predvidio [(f)]da će iz kraljevske loze doći Hrist, a nije mogao da vidi Efraima i Manasa (*Ibid. 48 i 49)* Zašto je Josia svetiji među kraljevima? A bodežom je bio ubijen u Egiptu (*4. Reg. 23).* Šta je Petru, šta Pavlu uzvišenije? Neronski mač ih je okrvavio. I (da ne govorim o ljudima) Božjeg Sina je sustigla poruga krsta, a ti smatraš li da su srećni oni koji uživaju u blagostanju i nasladama ovog vijeka? Veliko je zlo kada se Bog ne srdi na one

110 *"Patrologia latina", vol. 1 i 33, p. 651*.
(b) Al. 33. Napisana ove god. 397.
(c) Veron. Liber koji *ad Castricianum de caeciteta oculorum,* i Cistercensis, koji samo za *Castricianum* nastavljaju, ovdje navode *ad Edissam usque,* što je u tekstu manje vjerovatno. Naime, Edesa je grad u Makedoniji, do koga da bi došao nijesu prijetile opasnosti Egejskog mora, kao da je došao do Cise, grada u Trakiji kod Crnog mora. Ipak, ovu Cisu Ferarije prema Pliniju smješta kod gudure Timavi kod Jadranskog mora, mišljenje koje nam nalaže da ove morske opasnosti shvatimo tako da se one nijesu već dogodile Kastruciju, već su one za koje se ne koleba da ih spremno prihvati.
(d) Dvije riječi *in ipso* je istakao izdavač Benedektinus poslije Erasma.
(e) Isti imaju pogrešno *Ego* umjesto *Ergo.*
(f) Dva starija Mss. Kodeksa *Christum caneret de tribu regia,* a malo poslije *confessus* umjesto *interfectus.*

EPISTOLA LXVIII (*b*)

AD CASTRUTIUM.

Castrutio e Pannonia, qui ut Hieronymum inviseret, navigare constituerat, gratias agit, eumque consolatur de cæcitate oculorum, docens eam aliquoties a Deo propitio immitti.

1. Sanctus filius meus Heraclius diaconus mihi retulit, quod cupiditate **409** nostri (*c*) Cissam usque venisses : et homo Pannonius, id est, terrenum animal, non timueris Adriatici maris æstus [al. *Syrtes*], et Ægei atque Ionii subire discrimina. Et nisi te pius fratrum retinuisset affectus, voluntatem opere complesses. Habeo itaque gratias, et in acceptum refero. In amicis enim non res quæritur, sed voluntas. Quia alterum ab inimicis sæpe præbetur : alterum sola caritas tribuit. Simulque obsecro, ne imbecillitatem corporis quam sustines, de peccato tibi existimes evenisse. Quod quidem et Apostoli suspicantes de eo qui natus erat cæcus ex utero, interrogantesque Dominum Salvatorem : *Iste peccavit, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur*, audiunt : *Neque hic peccavit, nec parentes ejus; sed ut manifestentur opera Dei* (*d*) *in ipso* (*Joan.* 9. 2. 3). Quantos enim cernimus Ethnicos atque Judæos, hæreticos, atque diversorum dogmatum homines volutari in cœno libidinum, madere sanguine, feritate lupos, rapacitate milvos vincere; et nihilominus flagellum non appropinquare tabernaculis eorum (*Psal.* 90), nec eos cum hominibus verberari : et idcirco superbire contra Deum, et transire usque ad cœlum os eorum. Cum sanctos e contrario viros, sciamus ægrotationibus, miseriis et egestate torqueri, qui forsitan dicunt. (*e*) *Ergo frustra sanctificavi animam meam, et lavi inter innocentes manus meas* (*Psal.* 72. 13). Et statim se reprehendentes aiunt : *Si narravero sic, ecce nationem* [al. *generationem*] *filiorum tuorum reprobavi* (*Ibid.* 13. 15). Si cæcitatis causam putas esse peccatum, et id Dei inferre iram, quod crebro medici remediantur, insimulabis Isaac, qui in tantum lucis istius expers fuit, ut etiam cui nollet, errore deceptus benediceret (*Gen.* 27). Referes crimen in Jacob, cujus caligaverat acies, et cum interioribus oculis, et spiritu prophetali longe post futura prospiceret, (*f*) et Christum cerneret de stirpe regia esse venturum, Ephraim et Manassem videre non poterat (*Ibid.* 48 *et* 49). Quid inter reges Josia sanctius? Ægyptio mucrone **410** interfectus est (4. *Reg.* 23). Quid Petro, quid Paulo sublimius? Neronianum gladium cruentarunt. Et (ut de hominibus taceam) Dei Filius sustinuit ignominiam crucis : et tu putas beatos, qui felicitate istius sæculi et deliciis perfruuntur? Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus. Unde et in Ezechiele ad Jerusalem, *Jam*, inquit, *non irascar tibi, zelus meus recessit a te* (*Ezech.* 16. 42). *Quem enim diligit Dominus, corripit* (*Prov.* 3. 12); Et, *castigat omnem filium quem recipit* (*Hebr.* 12). Non erudit pater, nisi quem amat. Non corripit magister discipulum, nisi eum quem ardentioris cernit ingenii. Medicus si cessaverit curare, desperat. (*g*) Quod si responderis : quo modo Lazarus recepit mala in vita sua (*Luc.* 16), libenter nunc tormenta patiar, ut futura mihi gloria reservetur; *Non enim vindicabit Dominus bis in idipsum* (*Naum.* 1). Job vir sanctus et immaculatus, et justus in generatione sua cur tanta perpessus sit ipsius volumine continetur.

2. Et ne veteres replicando historias, longum faciam, et excedam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam [Narratiunculam] referam, quæ infantiæ meæ temporibus accidit. Beatus Antonius cum a sancto Athanasio, Alexandriæ Episcopo, propter confutationem hæreticorum [Arianorum], in urbem Alexandriam esset accitus, et isset ad eum Didymus vir eruditissimus, captus oculis, inter cæteras sermoci-

(*a*) Sane hujusmodi libellum *de Hæresibus* a Hieron. elucubratum post aliquot annos Augustinus credidit, idque se testatur ex aliorum sermonibus accepisse in uno posteriorum suorum operum, nempe in Jerem. c. 88. Verum, qui nunc exstat, liber eo titulo, et a nobis postremo tomo exhibendus est, Hieronymum auctorem mentitur.

(*b*) *al.* 55. *Scripta hoc an.* 397

(*c*) Veron. liber qui *ad Castricianum de cæcitate oculorum*, et Cisterciensis, qui ad *Castrianum* tantum inscribunt, hoc loci præferunt, *ad Edissam usque*, minus probabili lectione; Edessa enim Macedoniæ est civitas, ad quam ut veniret, non erant Castrutio Ægæi maris subeunda discrimina, ac si ad Cissam Thraciæ urbem ad Hellespontum venit; tametsi *Cissam* hanc Ferrarius ad Plinium ad fauces Timavi a l mare Adriaticum collocat, quæ nobis opinio persuasit, ut isthæc marium pericula ita accipiamus, non quæ jam evasisset Castrutius, sed quæ subire prompto animo non dubitaret.

(*d*) Duo verba *in ipso* editor Benedictinus post Era-mum expunxerat.

(*e*) Iidem vitiose habent *Ego* pro *Ergo*

(*f*) Duo vetustiores Mss. codices *Christum caneret de tribu regia*, et paulo post *confossus* loco *interfectus*.

(*g*) Sic quidem libri omnes legunt impressi ac Mss. sed mendum cubare his verbis, *Quod si responderis*, hiulcus, abruptusque sensus, ac S. Doctoris menti contrarius indicio est. Legerim, *Quare sic respondebis*, aut tale quippiam. Nisi si malis, variata paulum interpunctione, atque *enim* expuncta vocula in Naumi sententia, illam una serie subnectere, quasi superioris responsum. Veronen. interim habet *respondes*, et *receverit*.

koji su pogriješili. Zato je Jezekilju kod Jerusalema rekao, *Više se ne srdim na tebe, moja te je usrdnost napustila (Ezech. 16. 42). Jer koga Bog voli, prekorijeva. (Prov. 3. 12);* I, *kori svakog sina koga prihvata (Hebr. 12).* Ne prosvećuje Bog, osim onoga koga voli. Ne grdi učitelj učenika, osim onoga kod koga vidi veću oštroumnost. Očajava lekar, ako bude prestao da liječi. [(g)]Šta treba da odgovoriš: onako kako je Lazar prihvatio stradanja u svom životu *(Luc. 16),* ja sada rado prihvatam nevolje kako bih obezbijedio slavu u budućnosti; *Jer neće se dva puta svetiti Bog za isto (Naum. 1).* Zašto je Jov, muž pobožan i neporočan, i pravedan u svom pokoljenju, sadržano je u knjizi o njemu.

2. I da ne bi iznoseći stare događaje odužio i prekoračio utvrđenu mjeru epistole, ispričaću ti kratku priču iz mog djetinjstva. Kada je blaženi Antonije, zbog osporavanja jeretika (Arijana) bio pozvan od aleksandrijskog episkopa Atanasija i bio u gradu Aleksandriji, došao je kod njega Didim, veoma učeni muž, slijep, i između ostalih razgovora koji su vodili o svetim spisima, pošto se zadivio njegovoj oštroumnosti i pohvalio bistroću duha, upitao ga je: Zar nijesi tužan što si lišen tjelesnih očiju? Pošto je on stidljivo ćutao, upitan po drugi i treći put, napokon je bio prinuđen da prizna, da nosi tugu u duši. Njemu je, pak, Antonije rekao: Čudim se da tako razuman muž tuguje za onim što imaju i mrav i muva i komarac, a ne raduje se što posjeduje ono koje su zaslužili samo sveci i apostoli. Iz ovoga uviđaš da je mnogo bolje da se gleda duhom, nego tijelom i da se imaju takve oči na koje ni slamka grijeha ne može da padne *(Luc. 6).* Nije (al. *Kod nas*) trebalo da dolaziš ove godine, no, ipak, se radujem tvom dolasku. Jer, ako u tvojoj pratnji [(a)]ponovo bude sveti đakon, donosilac pisama, i ti putujući zajedno s njim dođeš ovdje, rado ću prihvatiti da se udvostruči naknada troškova oko boravka.

[(g)] Baš tako čitaju sve knjige i Mss., no ovim riječima *Quidsi responderis* nanosi se greška, prekida i oduzima smisao, a po mišljenju C. Doktira, označava suprotno. Ja bih čitao: *Quare sic responderis* ili tako nekako. Osim, ako više želiš, sa malo izmijenjenom interpunkcijom, a i izbrisanom glasom *enim u sentenciji Nauma, da se doda kao što je gore. Međutim, Veronen. ima respondes* i *receverit.*

[(a)] Riječ *rursum* smo stavili iz najispravnijih Veronskih i Cistercitskih kodeksa, iz čega treba da pojmiš kako je Kastraciju prvi pratilac na putu bio Iraklije. Napokon, drugi kodeksi umjesto *duplicari* čitaju *duplicatam* ili *amplicatam*. Gravije više voli *duplicati*.

pationes, quas de Scripturis sanctis habebant, cum ejus admiraretur ingenium, et acumen animi collaudaret, sciscitans ait : Num tristis es, quod oculis carnis careas ? Cum ille pudore reticeret ; secundo tertioque interrogans, tandem elicuit, ut mœrorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius : Miror, ait, prudentem virum ejus rei dolere damno, quam formicæ et muscæ et culices habent, et non lætari illius possessione, quam sancti soli et Apostoli meruerunt. Ex quo pervides, quod multo melius sit spiritu videre quam carne : et illos oculos possidere, in quos peccati **411** festuca (*Luc.* 6) non possit incidere. Nos [al. *Ad nos*], licet hoc anno non veneris, tamen non desperamus adventum tuum. Quod si sanctus Diaconus portitor litterarum, tuis (*a*) rursum amplexibus fuerit irretitus, et illo comitante, huc veneris, libenter suscipiam, dispensationis moram magnitudine fœnoris duplicari.

(*a*) Vocem *rursum* ex Veronensi, ac Cisterciensi codicibus emendatissimis reposuimus, unde intelligas Heraclium itineris comitem Castrutio primum fuisse. In fine pro *duplicari*, alii codd. *duplicatam*, alii *ampliatam* legunt. Gravius mavult *duplicati*.

Godina 400:
Papa Anastasije osuđuje djelo ranohrišćanskog aleksandrijskog patrijarha Origena koga poštuje Istočna crkva[111]

S. ANASTASIJE I (399-402)[112]

24

GODINE 400. *Osuda Origena i njegovih spisa.*[113]

ML 20, 73 ss.; 22, 772. - Mansi III. 945. - JK 276.

Anastasije, gospodaru bratu Simplicijanu.[114]

Potvrđeno je da pastir vodi veliku brigu i budno pazi na svoje stado. Isto i oprezni motrilac sa visoke kule danju i noću bdi zbog bezbjednosti grada. Iskusni kapetan broda s velikom pažnjom prati nevrijeme i buru, kako se zbog nadolazećih i ogromnih valova brod ne bi razbio o stijene. Istim osjećanjem sveti i uvaženi naš brat i koepiskop Teofil ne prestaje da se brine za dobrobiti spasenja, da ne bi narod Božji u raznim crkvama čitanjem Origena zapao u velika bogohuljenja.

Pismom pomenutog konventa, obraćam se tvojoj svetosti, da, kao što smo mi postavili u gradu Rimu, kako je odredio i svojom vjerom potvrdio poglavar apostola, glasoviti Petar, niko protiv naredbi ne izlaže ono što smo naredili, da smo osudili i sa velikim molbama tražili da nikako ne treba da odstupa od jevanđeljskih odredaba, koje iz usta samog Boga i Hrista uči cenzura, već da se zapamti to što je poštovani apostol Pavle oglasio i predočio: *Ako vam neko bude propovijedao po jevanđelju nešto drugo od onoga što vam je propovijedano, da se anatemiše.*[115] Zato, pridržavajući se ove odredbe, presudili smo da nam je tuđe i odbojno ono što je nekada napisao Origen i suprotno našoj vjeri.

Ovo smo napisali tvojoj svetosti preko prezvitera Euzebija koji je, gajeći revnost prema vjeri i noseći ljubav prema Bogu, iznio neke postavke bogohulstva, povodom kojih smo se ne samo zgrozili i osudili ih, već i ako postoje neke druge koje je Origen izložio, znaj da ih zajedno sa njihovim tvorcem osuđujemo.

Neka te Bog čuva zdravog, časni gospodaru brate.

[111] *Acta Romanorum pontificcum, vol. 1, p. 81*.
[112] Cf. Erich Caspar, o. c. I, Anmkgn. P. 600.
[113] Origen je već na saboru Egipćana početkom godine 400. održanom, od duksa Teofila aleksandrijskog, i od cara bio osuđen, o čemu Teofil izvještava pontifeksa.
[114] Mediolanski episkop, 15. m. aug. a. 400.
[115] Gal. I, 9.

S. ANASTASIUS I (399–402) [1]

24

Origenis eiusque scriptorum damnatio. [2] ANNO 400.

ML 20, 73 ss.; 22, 772. — Mansi III, 945. — *JK* 276.

Domino Fratri Simpliciano [3] Anastasius.

Theophilus Alexandrinus Origenem Rom. Pontifici denuntiat.

Grandem sollicitudinem atque excubias super gregem suum pastor habere approbatur. Similiter et ex alta turre causa civitatis die noctuque cautus speculator observat. Magister providus navis hora tempestatis et periculi magnam patitur animi iactationem, ne processis atque asperrimis fluctibus navis elidatur in saxa. Pari animo vir sanctus et honorabilis Theophilus, frater et coepiscopus noster, circa salutis commoda non desinit vigilare, ne Dei populus per diversas Ecclesias Origenem legendo, in magnas incurrat blasphemias.

Damnata Origenis scripta ne legantur.

Conventus litteris memorati, convenio sanctitatem tuam, ut sicuti nos in urbe Roma positi, quam princeps Apostolorum statuit et fide sua confirmavit gloriosus Petrus, ne quis contra praeceptum legat haec quae diximus, damnavimus et cum magnis precibus postulavimus, ut Evangeliorum instituta, quae ex ore suo Dei et Christi docuit censura, ab hac recedi omnino non debere, sed illud in memoriam deduci quod Paulus venerabilis apostolus praedixit atque commonuit: *Si quis vobis evangelizaverit praeter quod evangelizatum est vobis, anathema sit.* [4] Igitur hoc praeceptum tenentes, illud quid quid est fidei nostrae contrarium, ab Origene quondam scriptum, iudicavimus a nobis esse alienum atque punitum.

Haec sanctitati tuae scripsimus per Eusebium presbyterum, qui calorem fidei gestans, et amorem circa Dominum habens, quaedam capitula blasphemiae obtulit, quae nos non solum horruimus et iudicavimus, verum et si qua alia sunt ab Origene exposita, cum suo auctore, pariter a nobis scias esse damnata.

Dominus te incolumem custodiat, domine frater merito honorabilis.

(2) *HCM*: Ideo.

(3) Iudicio E. Caspar, o. c. I, 294 s. probabiliter agi videtur de perturbationibus in ordinandis episcopis Illyrici Orientalis machinationibus episcopi C-politani suam iurisdictionem super illud extendendi tentantis causatis.

(4) « *Statuta ecclesiae Romanae* » sunt « *mandata* » formulae 6 *Libri Diurni*. Coustant (p. 644 nota *a*) putavit clericum Romanae Ecclesiae in Illyrico ordinari posse.

24 (1) Cf. Erich Caspar, o. c. I, Anmkgn. p. 600.

(2) Origines etiam in synodo Aegyptiorum initio anni 400, duce Theophilo Alexandrino habita, et ab imperatore iam damnatus est, de quo Theophilus Pontifici relationem fecit.

(3) Mediolani episcopus, 15. m. aug. a. 400. Etsi ad occidentalem sit directa, cum de scriptore eminenter orientali agatur, eam respicere operae pretium duximus.

Godine 400-401:
Papa Anastasije želi da zna ko su pristalice Rima na Istoku[116]

25

GODINE 400/401
O verziji Origena sačinjenoj od strane Rufina:
zabranjene knjige. - Prilika da se označe zapadni klerici na Istoku.

E. Schwartcz, ACO I, 5 p. 3. - Coustnt, p.723. - Mansi III, 943. - *ML* 20, 68; 21, 627; 48, 231. - JK 282.

Počinje epistola episkopa Rimskog grada Anastasija, do jerusalimskog episkopa Jovana, u vezi Rufina …

. . . . . .

No, da se vratim na stvar. Smatram da Rufin, za koga cijenim da je dostojan da ima božansku uzvišenost u svojoj savjesnosti, u kojoj se istakao kako treba služeći sa čistom odanošću. Origen, pak, čije je rečenice prenio na naš jezik i čije je riječi prethodno uzeo i upotrijebio ih, ne zna naš utvrđeni princip. A o onome čemu ja istinski težim uskoro ću porazgovarati sa tvojom svetošću. Dakle, razmišljajući ovako, shvatio sam da se sa prevodima Origena pruža ljudima našeg grada štivo koje ranije ispravnim shvatanjima nameće neku naturenu tamu sljepila i kao da želi da se utvrđena vjera apostola i potvrđena tradicijom predaka uništi krivudavim stramputicama.

Na ovom mjestu treba da se kaže: šta radi ovaj prevod u našem jeziku? Opravdavam ako optužuje autora i proklinjući ga iznosi omrznuto djelo pred narodom, da se, napokon, opravdanim mržnjama drži onoga o čemu se odavno priča, no, ako se u sebi istinski slaže sa tolikim zlima i pruža ih narodu na čitanje, onda od njegovog posla ne bi moglo da proizađe ništa drugo osim što bi zaključcima svog razmišljanja, kao nekim bezbožnim tvrđenjem, izopačio onu koja je jedina, koja je prva, koja je kod katoličkih hrišćana čista vjera, proizašla već od apostola i koju njeguju sve do danas. Daleko je to od Rimske katoličke crkve, jer, zaista, ne može nikada da se dogodi to da razmišljamo drugačije o onome što s pravom i zasluženo osuđujemo. Zato, u ime one mudrosti koja je raširena po cijelom svijetu našeg Hrista Boga i koja je dostojna da se potvrđuje, mi nikako ne možemo da prihvatimo one riječi koje kaljaju Crkvu, koje izopačuju utvrđene običaje, povrjeđuju uši prisutnih i šire svađe, mržnje i neslоge. Zbog toga je moja malenkost bila podstaknuta da pošalje epistolu, sa velikom brigom utvrđenu, do našeg brata i koepiskopa Valerija, moći ćeš da se uvjeriš iz podnijetog. [117]Dakle, ne brinem se ja previše, niti se uzaludno plašim da će je čuvati kod sebe onaj koji je bude nosio i da će paziti na ovo povjerenje njemu. Ne brinem se da neću moći da očuvam jevanđeljsku vjeru kod mog naroda i da ću moći djelove moga tijela koji su razasuti kroz različita mjesta zemalja pismom da skupim što mogu prije, kako se ne bi podmuklo ušunjao začetak bezbožničkog učenja, za koje se zna da svojom nametnutom mračnošću slabi pobožna shvatanja. Posebno me raduje to što se dogodilo da od naših najblaženijih princepsa nije moglo da se prenebregne da im se pruže odgovori, da onaj koji jedino služi Bogu odbacuje učenje Origena i da će odlukom princepsa biti kažnjen kao krivac onaj koji će obznanjivati to pokvareno učenje.

[116] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 82*.
[117] Vidi nešto niže.

25

ANNO 400/401. *De versione Origenis per Rufinum facta: libri prohibiti. — Casus clerici occidentalis in Oriente iudicandi.*

E. Schwartz, *ACO* I, 5 p. 3. — Constnt, p. 723. — Mansi III, 943. — *ML* 20, 68; 21, 627; 48, 231. — *JK* 282.

Incipit epistula Anastasii Romanae urbis episcopi ad Iohannem episcopum Hierosolymorum super nomine Rufini...

Probatae quidem.....

. . . . . .

Hierosolymit. episc. Rom. Pontificem de Rufini versione consulit.

Sed ut ad causam revertar, Rufinus, de quo me consulere dignatus es, conscientiae suae divinam habet arbitram maiestatem, apud quam se integro devotionis officio ipse viderit qualiter debeat adprobare. Origenes autem, cuius in nostram linguam composita derivavit, ante quis fuerit et in quae processit verba, nostrum propositum nescit; quod vero sit animi mei studium, cum tua paulisper super hoc conferam

Dovde neka ide moje razmišljanje. O tome, pak, što tebe jednostavna žalba o Rufinu podstiče da neke progoniš praznim sumnjama, to tvoje ubjeđenje zauzdaću primjerom božan-skog učenja gdje je zapisano: *nije čovjek kao Bog, jer Bog sagledava prema srcu, a čovjek prema obličju.*[118] Zato, brate najmiliji, pošto odbaciš svaku sumnju, sopstvenim razmišljanjem procijeni da li je onaj ko je riječi Origena preveo i prikazao na latinskom /jeziku/ jednak krivcu koji se slaže sa tuđim greškama. Želim, ipak, da se ti držiš toga da se on odstrani iz naših krajeva, da ne poželimo da znamo šta radi i gdje je, pa će tako, napokon, da uvidi kako može da se opravda.

[118] I Reg. 16, 7.

sanctitate. Hoc igitur mente concepi quod urbis nostrae populis de translatis Origenis lectio patefecit quandam puris mentibus veluti nebulam caecitatis iniectam fidemque Apostolorum et maiorum traditione firmatam velut deviis anfractibus illum voluisse dissolvere.

Effectus translationis a Rufino ex Origene factae: mores evertit, aures vulnerat, iurgia dissensionesque producit

Dicere hoc loco libet: quid aget in romanam linguam ista translatio? Adprobo si accusat auctorem et execrando factum exosum populis prodit, ut iustis tandem odiis teneatur quem iamdudum fama constrinxerat; si vero in se tantorum malorum consensum praestat et legenda prodit in populos, nihil aliud sui opera laboris extruxit nisi ut propriae veluti mentis arbitria haec quae sola, quae prima, quae apud catholicos christianos mera fide iam exinde ab Apostolis in hoc usque tempus tenentur, titulo impiae adsertionis everteret. Absit hoc ab Ecclesiae Romanae catholicae disciplina; numquam profecto eveniet aliqua ut haec admittamus ratione, quae iure meritoque damnamus. Quapropter illa toto orbe Christi Dei nostri diffusa prudentia probare dignabitur accipere nos omnino non posse quae Ecclesiam maculent, quae probatos mores evertant, aures circumstantium vulnerent et iurgia iras dissensionesque disponant. Qua re moti quam epistulam ad fratrem et coepiscopum nostrum Venerium diligentiore cura perspectam parvitas nostra transmiserit, ex subditis poteris comprobare. (1) Unde igitur habeat secum ille qui transtulerit, servetque sibi hanc conscientiam, non superflua laboro formidine neque inani timore sollicitor. Mihi curae non deerit evangelii fidem circa meos populos custodire partesque corporis mei per spatia diversa terrarum quantis possum litteris convenire, neque profanae interpretationis origo subrepat, quae devotas mentes inmissa sui caligine labefactare conetur. Illud quoque quod evenisse gaudeo, tacere non potui beatissimorum nostrorum principum manasse responsa quibus unus quisque Deo serviens ab Origenis lectione revocetur, damnatumque sententia principum quem lectio reum profana prodiderit.

Rom. Pont. partes «corporis sui» per diversa spatia terrarum litteris convenire et a damno defendere sibi proponit.

Origenis lectio etiam decreto principis prohibita.

Hactenus sententiae meae forma processerit; quod te vero vulgi de Rufino querela sollicitat ut quosdam vagis suspicionibus persequaris, hanc tuam opinionem constringam divinae lectionis exemplo sicut scriptum est: *non sic homo ut Deus; nam Deus videt in corde, homo in facie.* (2) Itaque, frater carissime, omni suspicione seposita Rufinum propria mente perpende si Origenis dicta in Latinum transtulit ac probavit nec dissimilis a reo est qui alienis vitiis praestat adsensum. Illud tamen tenere te cupio ita haberi a nostris partibus alienum, ut quid agat, ubi sit, nescire cupiamus; ipse denique viderit ubi possit absolvi.

Translatoris culpam ipse perpendat

(1) Vide heic infra. — (2) I Reg. 16, 7.

Godine 405:
Rimski sabor povodom vraćanja iz progonstva konstantinopoljskog patrijarha Jovana Hrizostoma[119]

ITALSKI SABOR
MOŽDA RIMSKI

Održan godine 405. od strane Inokentija I, povodom vraćanja S. Jovana Hrizostoma.

Iz P. Mansi, supp.
tom. I. pag. 285.

Odluka Upicijevog konciliabula kod Kverkuma i konstantinopoljska je osuđenog S. Jovana Hrizostoma, poslije prvog vraćanja iz progonstva, ponovo protjerala, tako da nije ostala nijedna druga nada, osim da neki ugledni muž, kao posrednik mira, umilostivi cara Arkadija. Da bi to ostvario, papa Inokentije I je sazvao sabor episkopa iz Italije kako bi o toj stvari raspravljali u zajednici. Šta su odlučili Oci priča Paladije u dijalogu, De vita S. Joannis Chrysostomi, ovim riječima: Ujedinjena braća Italije mole cara (Honorija) da piše svom bratu i savladaru carstva Arkadiju da naredi da se održi sabor u Solunu, gdje bi na jednom mjestu mogli lakše da se okupe obje strane Istoka i Zapada &. Pridružujući se njima, njegova svetost piše episkopu Rimske crkve da pošalje pet episkopa, dva prezvitera Rimske crkve i jednog đakona koji treba da odnesu njegovu epistolu njegovom bratu, čija je sadržina bila:

"Već treći put pišem tvojoj uzvišenosti, moleći da se po dogovoru isprave djela protiv episkopa Jovana. Zato, veoma zabrinut za crkveni mir, preko kojeg se održava i mir u našem carstvu, pisao sam ti još jedanput preko ovih episkopa da blagoizvoliš da narediš da se u Solunu skupe episkopi Istoka. I zaista, naši episkopi Zapada, od izabranih muževa najstamenijih u odnosu na zlo i laž, poslali su pet episkopa, dva prezvitera i jednog đakona velike Rimske crkve. Želim da njih udostojiš najvećom počašću, pa da, ako se uvjere da je Jovan s pravom bio otjeran pouče i mene da odstupim od zajednice s njim, no, ako nepristrasno dokažu kako su episkopi Zapada postupili loše, onda da tebe odvrate od njihove zajednice. Naime, da se utvrdi kakvo mišljenje o Jovanu imaju Zapadnjaci, jer iz mnogih epistola koje su mi bile poslane, u istom mišljenju sa ostalima, izdvojio sam dvije, jednu od rimskog episkopa i drugu od akvilejskog. Ali prije svega, zaklinjem tvoju milostivost da narediš da se obuzda aleksandrijski episkop Teofil koji je, također, nepoželjan, jer je, kako se tvrdi, najveći tvorac svih nevolja; kako bi opraštanje dogovoreno od strane episkopa, koji treba sasvim bez zazora da prisustvuju saboru, potvrdilo utvrđeni mir u našim odnosima."

Određeni su od sabora beneventski episkop Emilije, Citegije, Gaudiencije, zajedno sa prezviterima Valentinijanom i Bonifacijem, koji su sa pismom Honorija, Inokentija i italskih episkopa, Hromata akvilejskog i Venerija mediolanskog, kao i drugih, naravno uzimajući u obzir instrukciju cijelog Zapada, državnim prevozom krenuli u Konstantinopolj sa episkopima Kirijakom, Demetrijem, Paladijom i Eulisijom. A instrukcija je sadržavala da se ne nameće presuda Jovanu, jer su ga prethodno prihvatili i crkva i zajednica, i da je podnijet razlog za odbacivanje presude donijet zajednički.

[119] *Mansi, vol. 3, p. 1161*.

CONCILIUM ITALICUM

FORTE ROMANUM

In cauſa S. Joannis Chryſoſtomi reſtituendi,

Ab Innocentio Papa I. anno 405. habitum.

Ex P. Manſi ſupp. tom. I. pag. 285.

Duplicis conciliabuli, ad Quercum, & Conſtantinopolitani ſententia damnatus S. Joannes Chryſoſtomus, poſt primam ab exilio reſtitutionem ſolum iterum verterat, nec reſtitutionis illius ſpes reſtabat alia, niſi ſequeſter pacis vir aliquis potens Arcadium imperatorem pacaret. Id ut tentaret Innocentius papa I. ex Italis epiſcopis concilium coegit, ut de re tota in communi deliberarent. Quid decreverint Patres narrat Palladius in dialogo de vita S. Joannis Chryſoſtomi his verbis: Epiſcopi Italiæ congregati orant imperatorem (Honorium) ſcribat fratri ſuo & conſorti imperii Arcadio, ut jubeat Theſſalonicæ ſynodum fieri, quo facilius utraque pars Orientis & Occidentis in unum accurrere poſſit &c. Quibus accenſa ejus pietas Epiſcopo quidem Romanæ eccleſiæ ſcribit, mittat quinque epiſcopos, presbyteros Romanæ eccleſiæ duos, & diaconos unum, qui ferant ſuam ad fratrem ſuum epiſtolam, cujus hæc ſententia erat.

„ Tertio jam ſcribo ad manſuetudinem tuam, „ rogans, ut quæ ex compacto contra Joan- „ nem epiſcopum geſta ſunt, emendentur. „ Et ut videtur nondum perfectum eſt. Qua- „ re denuo ſcripſi per hoſce epiſcopos & pres- „ byteros, multum ſollicitus de pace eccleſia- „ ſtica, per quam & noſtrum imperium pacem „ obtinet, ut jubere digneris Orientis epiſco- „ pos Theſſalonicæ convenire. Etenim Occi- „ dentis noſtri epiſcopi, lectis viris adverſus „ malum ac mendacium firmiſſimis, miſerunt „ epiſcopos quinque, presbyteros vero duos, „ & diaconum unum magnæ Eccleſiæ Roma- „ næ. Quos velim omni honore digneris: ut „ ſi perſuaſi fuerint quod jure expulſus ſit „ Joannes, doceant me ab ejus communione „ recedere: aut ſi coarguerint ſponte mali- „ gnos eſſe Orientis epiſcopos, ab eorum te „ communione avertant. Quænam enim ſit Oc- „ cidentalium de Joanne epiſcopo ſententia, „ ex omnibus epiſtolis, quæ ad me ſcriptæ „ ſunt, duas ſubjunxi, ejuſdem cum cæteris „ ſententiæ, unam Romani, alteram Aquile- „ jenſis epiſcopi. Porro hoc ante omnia ob- „ ſecro clementiam tuam, Theophilum Ale- „ xandriæ epiſcopum, etiam nolentem, ſiſtere „ jubeas, qui omnium malorum maxime au- „ ctor eſſe dicitur; ut epiſcoporum qui adfue- „ rint ſynodus minime impedita, convenien- „ tem temporibus noſtris pacem ſanciat.

Deſtinati ſunt a Synodo Æmilius Beneventanus epiſcopus, & Cythegius, & Gaudentius, una cum Valentiniano & Bonifacio presbyteris, qui literas Honorii, Innocentii, & Italorum epiſcoporum, Chromatii Aquilejenſis, & Venerii Mediolanenſis, atque aliorum, nec non commonitorium ſynodi totius Occidentis accipientes, publica vectione Conſtantinopolim profecti ſunt cum Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulyſio epiſcopis. Commonitorium autem continebat, Joannem judicium ingredi non debere, niſi ipſi prius reſtituta fuiſſet & eccleſia & communio; ut ſublata cauſſa detrectandi judicii ſua ſponte confeſſum iniret.

Godine 407:
Imperator Arkadije nakon rata sa Bugarima stvara "Veliku Grčku" sa prijestonicom u Mesini tako se razgraničavajući sa slovenskom državom (?) na Ilirikumu[120]

III.

U Konstantinopolju 407.

Arkadije, car Istoka, proglašava Mesinu za protometropolu, glavnu među svim metropolama Sicilije i Velike Grčke, i nju, kako bi trebalo da odluče i Rimljani, oslobađa od svake carine, poreza ili dažbine; još i određuje da nijedan Mesenjanin nije obavezan da služi u vojsci, i, na kraju, na Crvenom polju predaje carska znamenja da se ukrasi Mesina i zlatni krst.

KODEKSI: A^1 206, A^2 201, A^3 217, D 1, E 13v, H 20, M 15v, N 23, P 2v, U 4. - IZDANJA: MAUROLICO, op. cit., 84; BUONFIGLIO, op. cit. 67; AGLIOTI, op. cit., 217; GALLO, op. cit., I, 128; ARENAPRIMO., 187, ecc.

Falsifikat: v. U v o d. Slijedi tekst iz H.

Arkadije, rukom Svetog Trojstva monarh u svijetu, temelj hrišćana i protektor Rimljana, uzvišeni car. Naredili smo da se rukom našeg pisara Arkadija Dračanina napiše ova hrisovulja građanima i gradu Mesini, radi časti koja iz nje treba očigledno da im se ukaže, zbog pomoći koju su na djelu pružili nama i Carstvu. Naime, bili smo u gradu Solunu opsijedani od Bugara, naših neprijatelja i pobunjenika protiv Carstva, koji su pristali uz izdajicu Kostancija koji je krenuo protiv Konstantinopolja, kroz skoru cijelu Trakiju i druge provincije Carstva. Pisali smo mnogim narodima da nam priteknu u pomoć, no nijesu nam pomogli. Sikule /Sicilijance/ nijesmo dirali jer su bili uznemiravani od Agarena /Arapa/. No pomenuti grad Mesina, bez zahtjeva i poziva, svojevoljno je odvojio flotu koja je neočekivano navalila na galije koje su nas opsijedale u Pelago-u i iznenadnim napadom uništila je neprijatelje, tako da su zatim sasvim razbijeni lutali, tražeći sramni spas u ružnom bjekstvu bez bajraka i oznake. Njima su nametnuli ropske službe, a na naš zahtjev, sa njihovom flotom pobjednički su vratili našu ličnost i naše ljude u Konstantinopolj. Tamo, u gradu, glava zavjere Kostancije i njegove izdajice bili su se sklonili u Veliku palatu. Nju su, napadajući je, zauzeli Mesenjani i predali u naše ruke Kostancija. Zbog toga smo odlučili da se grad i sami građani uzvise najvećim pohvalama, jer su to u potpunosti zaslužili. Zato smo ga odredili kao grad u Velikoj Grčkoj i kao prvu metropolu u Siciliji i u naše ime i u ime naših nasljednika predali smo mu zauvijek vlast nad čitavom Sicilijom. Određujemo da je grad Mesena oslobođen i izuzet, što treba da učine i Rimljani, od svih angarija, perangarija, taksi, carina i poreza, odakle god da budu dolazile. Sopstvenim podsticajem poslali su *stolum* u našu pomoć i pomoć Carstvu. Zato nijedan Mesenjanin, ako ne želi, ne smije da se prinuđuje da bude pod oružjem na kopnu ili moru. Takođe ga dostojanstvom uzdižemo tako, kao da je ravan Konstantinopolju. Da se njegovi građani ne povrjeđuju nikakvim suštastvenim ili ličnim zlostavljanjem. Već da svugdje budu u najvećoj mjeri poštovani. Da se niko ne usuđuje da njima, ili nekome od njih, nanosi uvredu, porugu ili nepravdu, svjestan u sebi da je on pod zaštitom cara i da će tako upasti u veliki zločin i dobiti kao osvetnika carsku vlast. A *stratekotus* samog grada, premda neće biti vojnik, dok bude u službi u čast samog grada da nosi oznake vojničkog dostojanstva. Takođe, kada car bude poželio da se ukrca na galiju Mesenjana da bi preplovio more, da mu ukažu

[120] *Capitoli e privilegi di Messina, Palermo 1937, p. 3.*

III.

Costantinopoli 407

Arcadio, imperatore d'Oriente, dichiara Messina Protometropoli, cioè capitale delle città metropolitane della Sicilia e della Magna Grecia, e, come avevano già decretato i Romani, la esenta da ogni dazio, contribuzione, o gravezza; ordina, inoltre, che nessun messinese sia costretto al servizio militare e, infine, concede a Messina di ornarsi della stessa insegna imperiale, la croce di oro in campo rosso.

CODICI: A^1 206, A^2 201, A^3 217, D 1, E 13v, H 20, M 15v, N 23, P 2v, U 4.— EDIZIONI: MAUROLICO, op. cit., 84; BUONFIGLIO, op. cit. 67; AGLIOTI, op, cit., 217; GALLO, op. cit., I, 128; ARENAPRIMO, op. cit., 187, ecc.

Falsificazione: v. Introduzione. Seguito il testo di H.

Arcadius Sanctae brachio Trinitatis in Orbe Monarca Christianorum Basis et Protector Romanorum semper Augustus Imperator. Hanc notari jussimus Chrisobullam per manus Arsenij Durachii scribae nostri Civibus et Civitati Messanae, ut propter honorem, quem ex illa consequentur pateat omnibus auxilium quod nobis et Imperio prestiterunt. Eramus in Civitate Thessalonicae a Bulgaris nostris hostibus, et Imperii rebellibus obsessi, qui adheserant Costantio proditori, praevaricante Costantinopolim fere totamque Thraciam et alias Imperii Provincias. Scripsimus multis gentibus pro succursu, que nequentes defecerunt. Siculos non tetigimus, quia molestabantur ab Agarenis. Sed praedicta Civitas Messanae non requisita, nec citata, classem animo separavit; que ab insperato supervenit Galeas, que nos obsidebant in Pelago vicit, subitoque impetu prostravit hostes, qui nos etiam terra cohercebant, ut sic errarent dispersi quod fuga turpi sine vexillo et nomine fedam haberent salutem. Quibus voluerunt servitiis servitia cumulare, et ad nostri petitionem nostram personam et nostros cum eorum classe Costantinopolim honorifice detulerunt. Ubi Civitate nobis reducta Costantius factionis caput cum proditoribus in Megapalatio se tutarunt. Quod Messanenses oppugnantes ceperunt in manibusque nostris Constantium, et caeteros proditores assignarunt. Propter quod justum duximus Civitatem et ipsos Cives maximis preconiis decorare, cum maxima promereantur. Ideo fecimus ipsam Civitatem in tota Magna Grecia et Sicilia Prothometropolim; Dominium loco nostri, et successorum nostrorum totius Siciliae sibi perpetuo dedimus. Exemptam et liberam fecimus, ut illam Romani fecerunt, ab omnibus angariis, perangariis, taxis, dohanis, et contributionibus ubicumque fuerint. Stolum motu proprio fecit in nostrum, et Imperii succursum. Propterea nullus Messanensis, cum noluerit, ad armatam per mare nec terra ire cogatur. Dignificamus etiam ipsam sic, quod equetur Constantinopoli. Nulla unquam vexatione substantiali vel personali Cives eius graventur. Sed ubique prehonorentur. Nullus eis vel eorum alicui contumeliam, ignominiam vel iniuriam audeat inferre, conscius illam Imperatori fecisse, seque in magno crimine incidisse, et habere sceptrum imperatorium pro ultore. Et ipsius Civitatis Stratecotus, licet

1. *ut que*: G utqui — *servili servitute*: G servitute se vili — *aripuit*: G surriperet, *ma posto dopo* gauderet — 2. *m. ex*: G om. — 4. *circumspectio*: G circumspectie, U circumspectio—6. DCXX: G DCXXI, U DCXX — *turbante*: G conturbante. — 9. *Romanorum-Imperator*: G Romanorum Imperator semper Augustus; *semper*: N om. — 11. *Arsenij*: U Arsenis — 13. *et*: G om.

1. *qui*: U quo — *Costantio*: N Costantino — *proditori*: U proditori. — 2. *prœvaricante*: U praevaricanti. — 3. *Provincias*: U Provincils. — 4. *tetigimus*: U tetegimus. — 7. *insperato*: U inspirato — 8. *vicit*: N dicit — *prostravit*: N protestavit — 10. *et*: G om.— 12. *nostros*: G nostros etiam; U nostrae — 29 *eis*: G ei — *ignominiam*: G om.

poštovanje time što će je odvojiti od ostalih iz flote i dostaviti, čak i ako ličnost cara bude odsutna. Kraljevski civitat i Himeru /grad na Siciliji/ koja pripada tom gradu označujemo za carski posjed i za navijek utvrđujemo uz ostale plemenite članove carske krune, od kojih ne mogu ničim da se odvoje, a da bi svima bilo jasno koliko želimo da se taj grad istakne iznad ostalih, dali smo mu našu zastavu i ratnu opremu, kojima će se, pošto su jednaki našima, odlikovati od oprema i znamenja ostalih okolnih gradova. Odlučili smo da ga odlikujemo, pošto je on uzdigao samog sebe time što je pomogao nama i Carstvu. Ovu hrisovulju predali smo sopstvenim rukama Metradoru i ostalim građanima Mesine u Kampo Panajerio, gdje su se skupili poštovani patrijarh, arhiepiskopi, episkopi, velikaši i plebs, na čast nama i slavu samog grada sa potvrđenim pečatima od strane carskog trona. Poslije stvaranja svijeta godine pet hiljada šesto i druge. A od rođenja Gospoda našeg Isusa Hrista godine četiri stotine sedme [121].

Str. 3.

9. *Romanorum-Imperator*: G Romanorum Imperator semper Augustus; *semper*: N om. -11. *Arsenij*: U Arseniis - 13. *et*: G om.

Str. 4.

1. *qui* : U quo - *Costantio* : N Constantino - *proditori* : U preditori. - 2. *praevaricante* : U praevaricanti. - 3. *Provincias* : U Provinciis. - 4. *tetigimus* : U tetegimus. - 7. *insperato* : U inspirato - 8. *vicit* : N dicit - *prostravit*: N protestavit. - 10 *et* : G om. - 12 *nostros* : G nostros etiam; U nostrae - 29 *eis* : ei - *ignominiam* : G om.

Str. 5.

2. pre*fuerit* : U profuerit - *Et cum* : N om. - 3. *ceteris* : G cetere - 6. *de* : G a - 8. *segreghetur* : U segregatur - 15. *Costantinopoli* : U Costantinopolim - *in* : U om. - *Panayerio* : G Panchierio; N Panaiserio - 18. *considentibus* : U concedentibus.

[121] Prema opisu na originalu je bila zlatna bula sa omčom isprepletenom od svile i zlata: "Gorenavedena privilegija zbog velike starosti ima izbledjela slova, zbog čega je mi prevodioci teško čitamo, podkrijepljena zlatnom bulom ukrašenom zlatnim malim srcima i listićima, koja su vremenom izgubila sjaj, tako da su je zbog njene težine jedva mogli držati, pa su na taj način uzimajući je upropastili zlatni timparijum koji sa spoljašnje strane sadrži sliku našeg Gospoda Spasitelja, sa slovima unaokolo koja se čitaju: Bog pobjeđuje, Bog vlada, Bog naređuje, dok sa druge strane, dijametralno kroz oba dijela preko sredine: na desnoj strani stoji sveti krst, a u sredini polazeći iz svakog ugla grčka slova koja prikazuju život, a unaokolo su istaknute ove riječi: Arkadije po naređenju Svetog Duha temelj hrišćana i uzvišeni zaštitnik Rimljana."

non fuerit Miles, ad ipsius Civitatis honorem dum in Officio prefuerit, militum insigna portet. Et cum transfretare voluerit Imperator Messanensium galeam ascendat, cui ceteris de classe reverentiam prestabunt, sibique cedant, etiam si persona Imperatoris abfuerit. Rhegyum Civitatem, et Hymeram ipsi Civitati assignavimus peculium, et imperatoriae coronae de membris nobilibus constituimus in eternum, de qua nullo eventu segreghetur, ut que sit notum omnibus, quantum cupimus ipsam Civitatem eminere: sibi nostrum dedimus vexillum, et arma, que gestabit honore summo, nostris equale, ceterarum Civitatum armis et vexillis subiacentibus. Excellere ipsam decrevimus, velut extulit simetipsam, nobis et Imperio succurrendo. Presentem Chrisobullam propriis manibus Metradoro et ceteris Civibus Messanae consignavimus Costantinopoli, in Campo Panayerio, congregatis illic Patriarca Reverendo, Archiepiscopis, Episcopis, Magnatibus et Plebe; nobis ad honorem et gloriam ipsius Civitatis in throno imperatorio cum insignis considentibus. Post mundum creatum annis quinque millibus sexcentis et duobus. A Nativitate vero Domini Nostri Jesu Crhisti anno quadrigentesimo septimo [1].

2. *profuerit*: U profuerit — *Et cum*: N om. — 3. *ceteris*: G cetere — 6. *de*: G s — 8. *segreghetur*: U segregatur — 15. — *Costantinopoli*: U Costantinopolim — *in*: U om. — *Panayerio*: G Panchierio; N Panaiserio — 18. *considentibus*: U concedentibus.

[1] All'originale, secondo la descrizione del transuntista (v. al riguardo: Introduzione), sarebbe stata attaccata la Bolla d'oro con laccio intessuto di seta ed oro:

« Privilegium supradictum propter longinquam vetustatem est literis caducis sic quod nos translatores cum difficultate legimus, munitum aurea Bulla cordulis auri filati et serice, que cordule sunt corose sic quod Bulla aurea propter eius pondus vix ab illis sustinetur cum sint consumpte et labefacte dictum aureum Timparium ex una facie continet Immaginem Salvatoris Domini nostri cum literis in circuitu dicentibus: Deus vincit Deus regnat Deus imperat, alia facies est bipartita per mediam Diametralem lineam in dextro latere est Crux Sancta, et in medio cuiuslibet anguli secunda litera becedarii greci que dicitur vita et circum circa in conferentia sunt hec verba: Arcadius Jussu Spiritus Sancti Christianorum basis et Protector Romanorum Augustus ».

Godine 409-410:
Papa Inokentije piše niškom episkopu Marcijanu[122]

EPISTOLE I DEKRETI
S. PAPE INOKENTIJA I.

EPISTOLA [b] XVI.
O prihvatanju klerika za koje je zna da ih je Bonos postavio, prije nego što je bio kažnjen.

INOKENTIJE, NAISITANSKOM [c] EPISKOPU MARCIJANU.

Sjetio sam se da sam ranije, ako dobro [d]pamtim, tvojoj božanskoj ljubavi, našoj braći i koepiskopima, Rufinu i ostalima, poslo pismo o [e]naisenskim klericima, svakako o onima koji su tvrdili da su prije kažnjavanja Bonosa od istog bili određeni kako za prezvitere, tako i za đakone, pa, pošto su odbacili i osudili njegovu zabludu, željeli bi da se priključe crkvi, i da se oni rado prihvate, kako se ne bi slučajno dogodilo da oni koji su zaslužili ponovnu milost, propadnu u istoj[f] /zabludi/. Sada, pak, u gradu Raveni, gdje sam odsjeo zbog mnogih potreba rimskog naroda, primio sam [g]Germinija koji tvrdi da je bio prezviter i Lupentija koji se naziva

[122] *Patrologia latina, vol. 20, p. 519.*

[b] U kolekciji Dionisija Eksigua ova Inokentijeva epistola iznosi se kao dekret L. Naslov koji joj stavlja isti Dionisije, potvrđuje Kreskonije cap. 58. Nju iznose i kolekcija Hispana i Isidoriana. Tvrdi se da je Inokentije dok ju je pisao boravio u Raveni. Nju je u ovom gradu napisao otprilike početkom 409. godine, a Zosima histor. Lib. V, Sozomen lib. IX, c. 7 i Orosije lib. VII. c. 39 iznose da je tamo prebivao godine 410. kada je Rim bio zauzet od Alarika. Zbog toga neki misle da je bila poslana u tom vremenskom roku. Drugi je datiraju dosta kasnije u 414. godinu, jer procjenjuju da je na njenom početku navedena prethodna Rufu, Marcijanu i drugim episkopima. I možda je zbog tog razloga u rimskom izdanju stavljena poslije sljedeće, svakako one koju Dionisije stavlja naprijed. Uistinu, u sljedećoj epistoli se ne govori o naisenskim klericima koji su bili postavljeni od Bonosa prije njegovog kažnjavanja, već o onima koje je isti kažnjeni jeretik postavio, a kler je trebalo da ih odbaci. Zato ne može sigurno da se odredi vrijeme kada je napisana ova epistola. Ipak nije loše da se odredi po primjeru Dionisija, ne samo zato što je najvjerovatnije da je dodata prethodno, već i zato što i red stvari određuje da se prvo izlaže o postavljenjima od strane Bonosa prije njegovog kažnjavanja, a zatim o postavljenjima poslije kažnjavanja koje spominje Inokentije.

[c] Tako mnogi mss. Neki kao kod Merlin. *Naisitano*. Edit. Rom. poslije Crab. *Naxitano.* Isti Crab. na marg. je zapisao *Naresitano,* kako je prethodno napisano u starijim saborskim edicijama. U čistom kraljevskom primjerku Dionisijanske kolekcije cio ovaj zapis nedostaje.

[d] Dion. I Hadr. Coll. mss. *reor*.

[e] Merl. *Naisensibus* Crab. I edit. Rom., *Naxensibus*. Starije saborske edicije sa margine Crab., *Naresiensibus.* Navar. Ms., *Naisitensibus*. Ovo mjesto koriste oni koji tvrde da je Bonos bio naisitanski episkop, jer smatraju da ne bi mogao da određuje naisenske klerike ako nije upravljao naisenskom crkvom. Svakako da ne treba odbaciti njihovo mišljenje, ako se zaključi da se ovaj jeretik pridržavao crkvenog učenja. Uistinu, kako se iznosi u sljedećoj epistoli n. 12 *bez razlike i bez ikakvog provjeravanja činio je nedopustiva postavljenja.* Zato, ne treba uopšte da se čudimo tvrđenju Marija Merkatora koji Bonosa naziva sardičkim episkopom.

[f] U vulgatima ovdje se dodaje *errore*, što nedostaje kod mss. i ispravno se podrazumijeva.

[g] Jedino edicija Rom., *Germanus.* Merl. i Crab., *Germanium*, i niže *Lupentinum*, gdje mlađe ed. Concil. iznose *Lupentinus*, odbacujući na margini *Lupentius*, kako čita mss.

EPISTOLA [b] XVI.

De suscipiendis clericis, quos Bonosus, antequam damnaretur, ordinasse cognoscitur.

INNOCENTIUS MARCIANO EPISCOPO [c] NAISSITANO.

Superiori tempore, si tamen recte [d] recordor, memini me tam ad dilectionem tuam, quam ad fratres et coepiscopos nostros Rufum et cæteros hujusmodi litteras de clericis [e] Naissensibus transmisisse, his videlicet, qui se ante damnationem Bonosi asserent ab eodem tam presbyteros quam diaconos ordinatos, ut si relicto atque damnato ejus errore vellent Ecclesiæ copulari, *libenter* reciperentur, ne forte qui essent digni recuperandæ salutis, in eodem [f] deperirent. Verum nunc in Ravennati urbe mihi constituto, propter Romani populi neces itates creberrimas, [g] Germanio, qui se asserit esse presbyterum, atque Lupentius, qui se diaconum dicit, multorum talium quasi legatione suscepta, prece fusa, dolores proprios exprimere gestiverunt, [h] asserentes se quidem ecclesias in dilectionis tuæ constitutas parœciis retinere, sed tuam *communionem* non potuisse se mereri, ea videlicet ratione, quia Rusticius quidam nomine, iterata ordinatione presbyterium suscepisset. Et non levi impedimento fit, dum aut illi dolent, hujusmodi hominem in Ecclesia retineri, aut ille sic [i] peccari debere in alios arbitretur, *quemadmodum* in se agnoscit esse peccatum. Et quamvis de eadem re plenius litteræ meæ contineant, quas superius memoravr; tamen etiam nunc admonendam duximus fraternitatem tuam, ut si vere constat, aliquos ante damnationem Bonosi ab eodem ordinatos, postea voluisse vel nunc velle reverti, eos recipiendos esse censemus; maxime cum memorati asserant, se in tantum anteriori tempore ordinatos, ut sanctæ recordationis virum Cornelium episcopum Sirmiensis urbis, necnon et fratrem nostrum [j] Nicetam, aliosque nonnullos fuisse præsentes,

[b] In collectione Dionysii Exigui conficit hæc epistola Innocentii decretum L. Titulus, quem ei præfixit idem Dionysius Exiguus, a Cresconio *cap.* 58 laudatur. Eam quoque Hispana collectio et Isidoriana exhibent. Ravennæ se constitutum testatur Innocentius, dum illam scriberet. Eum autem in urbem illam circa anni 403 initia sese contulisse, ibique anno 410 cum ab Alarico capta est Roma, constitutum fuisse, Zosimus histor. lib. v, Sozomenus lib. ix, c. 7, et Orosius lib. vii, c. 39, tradunt. Unde per illud intervallum missam esse nonnulli opinantur. Alii anno 414 multo posteriorem arbitrantur, utpote in cujus exordio subsequemem ad Rufum, Marcianum et alios episcopos *memorari* existimant. Et eam forte ob causam in editione Romana rejecta est post sequentem, licet eidem a Dionysio præponatur. Verum in *sequenti* epistola non de clericis Naissensibus, qui a Bonoso ante damnationem fuerant ordinati, recipiendis, sed de iis, quos idem hæreticus damnatus ordinaverat, a clero repellendis agitur. Quocirca de tempore, quo hæc epistola scripta est, nihil certi definiri valet. Hic tamen ad imitationem Dionysii non male ponitur : non solum quia subnexa probabiliter creditur anterior, sed etiam quia rerum ordo postulat, ut primum de ordinatis a Bonoso ante damnationem, ac deinde de ordinatis ab eodem post damnationem quid *Innocentius* sentiat, exponatur.

[c] Ita plerique mss. Nonnulli autem ut apud Merlin. *Naisitano*. Edit. Rom. post Crab. *Naxitano*. Idem Crab. ad marg. ascripsit *Naresitano* : quod in posterioribus edit. concil. prælatum est. In puro Dionysianæ collectionis exemplari Regio tota hæc inscriptio desideratur.

[d] Dion. et Hadr. coll. mss. *reor*.

[e] Merl. *Naisensibus* Crab. et edit. Rom., *Naxensibus*. Posteriores edit. concil. ex margine Crab., *Naresiensibus*. Navar. ms., *Naisitensibus*. Cæteri, *Naissensibus*. Hoc nituntur loco, qui Bonosum episcopum Naissitanum fuisse volunt, Naissenses clericos ordinari ab eo non potuisse rati, nisi Naissensi Ecclesiæ præfuisset. Sane respuenda non esset eorum sententia, si hunc hæreticum ecclesiasticæ *disciplinæ regulis se continuisse* constaret. Verum, ut in epistola sequente n. 12 docetur, *passim et sine ulla discussione ordinationes illicitas faciebat*. Nil igitur vetat, quominus auctoritati hæreamus Marii Mercatoris, qui Bonosum Sardicensem episcopum appellat.

[f] In vulgatis hic additur *errore* : quod abest a mss. ac recte subauditur.

[g] Sola editio Rom., *Germanus*. Merl. et Crab., *Germanium*, ac subinde *Lupentinum* : ubi recentiores edit. concil. præferunt *Lupentinus*, rejecto ad marg. *Lupentius*, quæ est lectio mss.

[h] Verbum *asserentes*, apud Crab. ac deinceps in vulgatis omissum, ex Merl. et mss. revocatur. Quod tunc asserebant clerici a Bonoso ordinati, Marcianum scilicet ita ipsis ecclesias suas retinere permisisse, ut suam eis *communionem* negaret, illustratur Toletani i, concilii gestis Lab. tom. ii, pag. 1251, ubi quibusdam a Priscilliani secta discedentibus ecclesiæ permittuntur suæ, nec communio, quoad ipsis a Romano antistite reddita fuerit, conceditur. Illis porro clericis, qui ecclesias suas permittebantur retinere, iterata non fuerat ordinatio : adeoque Macedoniæ episcopis persuasum non erat, Bonosiacis, si *in clero permanere permittendi* essent, *hoc eis non* nisi iterata ordinatione concedendum esse. Quod interim adversus Pasch. Quesnelli sententiam, de qua Monito in epistolam sequentem agendum nobis erit, sit observatum.

[i] In nostris mss. ut in editis exstat *peccare* : sed quod subnectitur *esse peccatum*, hic *pecari* necessario postulat. Nec ignorant, qui usum aliquem in terendis veteribus libris habent, *quam frequens sit i in e* ac vicissim mutatio. Deinde editi post Crab. ut in ms. Reg. *debere in alio* : ubi melius cæteri libri, *debere in alios*, supple a Bonoso ordinatos. Tum coll. Dion. et Hadr. exempla subjiciunt, *arbitretur quem in se*, non *quemadmodum in se* : quod in mss. coll. Hisp. et Isid. rectius habetur.

Is putatur Nicetas a Gennadio de vir. illustr. dic-

đakonom, kao i mnoge druge legacije takvih koje su opširnim molbama nastojale da istaknu svoja žaljenja[h], tvrdeći kako treba da zadrže crkve koje se nalaze u parohijama tvoje božanske ljubavi, no da nijesu mogli da steknu tvoju zajednicu, zato što je tamo neki po imenu Rusticije ponovnim izborom primio prezviterijum i na veliku štetu se događa to, da dok se oni žale na njega, ovaj čovjek ostaje u crkvi i čak on koji treba da se osudi zbog[i] grijeha odlučuje o drugima, premda u sebi zna da je grešan. I mada o ovoj stvari moje pismo koje sam maloprije pomenuo sadrži više, ipak smo odlučili da i sada opomenemo vašu bratsku ljubav kako smatramo da, ako je istina to da neki koji su prije kažnjavanja Bonosa bili postavljeni od istog kasnije su željeli ili sada žele da se vrate, treba da se prihvate, a najviše pošto pomenuti tvrde da su, kada su ranije bili postavljeni, prisustvovali u svetoj uspomeni muž Kornelije, episkop sirmijumskog grada, i naš brat [j] Nikola, kao i neki drugi, bili[a] obasuti počastima koje se pominju. Zato, brate najmiliji, ako se potvrdi da je njihovo tvrđenje istinito, nemoj da se kolebaš da ih primiš, jer si dozvolio da tako dugo držiš crkve koje su im bile povjerene.

[h] Riječ *asserentes* je kod Crab. i zatim redom u vulgatama ispuštena, od Merl. i mss. ponovo pomenuta. Šta su tada tvrdili klerici postavljeni od Bonosa, svakako da im je Marcijan dozvolio da zadrže svoje crkve, pošto im je odrekao zajednicu, dokazuje se kod Toletana I u saborskim djelima Lab. tom. III, pag. 1251. gdje su nekima koji su se udaljili od sekte prisciliana bile prepuštene njihove crkve, no ne i zajednica koja im je bila vraćena od rimskog poglavara. Zatim ovim klericima kojima je bilo dozvoljeno da zadrže svoje crkve, nije bilo ponovljeno postavljenje.

[i] U našim mss. kako i u izdatima stoji *peccare*, no to što je dodato *esse peccatum*, ovdje nužno stoji *peccari*. Oni koji se koriste pohabanim starim knjigama sigurno znaju koliko često se *i* mijenja u *e* i obratno. Zatim izdate poslije Crab. kao u ms. Reg. *debere in alio*, gdje bolje ostale knjige *debere in alios*, dodaj postavljeni od Bonosa. Coll. Dion. I Hadr. daju primjere, *arbitretur quem in se*, a ne *quemadmodum in se*, kao što pravilnije stoji u mss. coll. Hisp. I Isid.

[j] Čuveni muž Genadije smatra da je pomenuti Niketa episkop *Romatianae*, grada koga geografi određuju u Mediteranskoj Dakiji, ili u Gornjoj Meziji, između Naisusa i Sardike.

[a] Izdata poslije Crab. *faterentur*, u ms. Reg. nihil *agerentur*, pokvareno. U ostalima *augerentur*. Inokentije govoreći ovako misli na postavljene *obasuti počastima,* o kojima se govori kod Hilarija lib. X de Trin. N. 11 koji su prihvatili Hrista, jer doista ne bi bilo lako da se da dostojanstvo kako onima koji su odstupili od sina Božjeg, tako i onima koji treba da se postave.

cum honoribus, qũos se habere commemorant, [a] augerentur. Unde, frater charissime, si eorum assertio fidem recipit veri, suscipiendos esse ambigere non debes, quos tam diu ecclesias sibi creditas passus es retinere.

Godine 414:
Papa Inokentije piše makedonsko-prevalitanskom episkopu Maksimijanu o konstantinopoljskom patrijarhu Atiku[123]

EPISTOLA XXII [g].

O KONSTANTINOPOLJSKOM EPISKOPU ATIKU.

Da mu se ne dozvoljava povratak u zajednicu, osim ako je prethodno ne zatraži uobičajenom legacijom i ono što je utvrđeno u Antiohiji dovrši sam, odnosno, da na svetim diptisima ponovo postavi ime Jovanovo.

INOKENTIJE EPISKOPU MAKSIMIJANU.

Čudimo se što tvoja razboritost ličnim nastojanjem i proglasom koji je niže dodat traži od nas pismo do Atika, episkopa Konstantinopoljskog grada, od koga nijesi dostavio baš nikakvo pismo poslano do nas ili do vašeg sabora, pa procjenjuješ da molilac to ne treba da pruža, jer smatraš da je moliocima to dozvoljeno zato što je uklonjen razlog za to. No, nesigurna zajednica[a] treba da se obnavlja sa onim koji javno pokaže razloge zbog kojih se to dogodilo i da su već otklonjeni, i koji prihvata da ispuni uslove pomirenja. Jer, kao što sam rekao, Atik, otkako je poslao neke od svojih, niti kod vas, niti kod nas, nije želio da kaže ili objasni kako je Aleksandra, našeg brata i koepiskopa Antiohijske crkve proslijedio i potvrdio. Svima njima je bilo udostojeno, kako ste prethodno pojedinačno saznali iz našeg pisma[b] da ću

[123] *Patrologia latina, vol. 20, p. 544*.

[g] U izd. Concil. 16. koja je bila 22 sada je 16. Kod Dionisija sa naslovom XLIII dekreta Inokentija, iz koje najprije imamo tu prvu epistolu, a ne *od Kreskonija*. Izgleda da se ne treba dvoumiti, da je Maksimijan, do koga je napisana, lično taj kome, kao i drugim episkopima Makedonije, kome izabrani poglavar Hrizostom u ep. 163 šalje zahvalnosti, jer je često dolazio iz njegovih krajeva i koji je, epist. 17 gore, među makedonskom episkopima cijenjen. Očigledno da niko drugi osim ovog Makimijana legata Makedonaca, prema gornjoj epistoli 18, nije duže boravio u Rimu. A od njegovog boravka korisno je bilo to što je prisustvovao rimskom saboru i bio je svjedok aktima koji su donijeti u vezi povratka antiohijske crkve. Zatim, podstaknut i nadahnut čitanjem i onim što je čuo na ovom saboru, odmah kada je mogao vratio se u Konstantinopolj i nije oklijevao da pritisne Atika da antiohijski episkopi slijede taj postupak. Dakle, pošto je na bilo kakav način izmamio njegov pristanak, nije se kolebao da u milosti njegovoj piše do Inokentija. Odatle se i ovom papi pružila prilika da napiše ovu epistolu. A kada je bila napisana zaključuje se iz ovog jednostavnog izlaganja. Naime, pokazuje se da nije slična sa tri prethodne, niti je napisana mnogo kasnije, već da je za ove i njih postojao vremenski interval koliko je trebalo da se Maksimijan vrati sa rimskog sabora u Konstantinopolj, kako bi odande mogao da u ime Atika pošalje Inokentiju pismo zahvalnosti. A kako je to što je Inokentije želio od Atika, Aleksandar isposlovao došavši u kraljevski grad, iznosi sam Atik kod Nikefora lib. XIV, c. 26.

[a] Pošto je Inokentije raskinuo zajednicu sa Atikom, jer je on, kako tvrdi Paladije pag. 95. *bio tvorac svih radnji protiv Jovana*, napao je na njegov položaj, tako da su se episkopi Istoka i narod konstantinopoljskog civitata užasnuli od zajednice sa njim, tako da je on, pošto su bili neraspoloženi da komuniciraju sa njim, mogao da se progna carskim reskriptom. Prema svjedočenju Teodoreta, lib. V, c. 34, episkopi Zapada poimence su odlučili da, poslije smrti Hrizostoma, nijednog episkopa Istoka ne prihvataju u zajednicu, dok ime ovog velikog učitelja ne zapišu u svetim diptisima. I baš ovaj razlog odbačene zajednice Inokentije želi da se najprije ukloni, kako bi mogao da komunicira sa Atikom.

[b] Jedan od mss. Colb., *discusserint*, što bi nekako odgovaralo, jer je izgledalo da su istražili ono što je trebalo da se ispuni, jer je bilo ispunjeno ono što se tražilo od njih. A pošto se ponovo pročita epistola 19, n. 1, očigledno je da je Inokentije, pošto je na svom saboru istražio da li su milošću pomirenja ispunjeni oni uslovi koje je u različitim prilikama i spisima odredio, bio zadovoljan. Zatim, u vulgatama *ut quae*, gdje treba da se čita *utque*, odnosno, *et quomodo*. Zatim, umjesto *monstrarint*, u primjeru Regio /kraljevskom/ stoji *nuntiaverint*, a u nekoliko izd. *ostenderint*.

EPISTOLA XXII [8].

DE ATTICO CONSTANTINOPOLITANO EPISCOPO.

Communionem ei non reddendam esse, nisi prius eam legatione solemni rogaverit, et quæ Antiochiæ facta sunt ipse perfecerit, hoc est, in sacris diptychis Joannis nomen restituerit.

INNOCENTIUS MAXIMIANO EPISCOPO.

Miramur, prudentiam tuam scripta ad Atticum episcopum Constantinopolitanæ urbis a nobis et prosecutione propria, et dato libello qui subter annexus est, postulare, a quo nec missas ullas saltem C epistolas ad nos vel ad vestram synodum utique pertulisti; idque non petenti æstimes tribuendum, quod videas deprecantibus, discussa ratione, con-

[8] In edit. Concil. 16. Quæ autem 22 erat, nunc 16. Titulo XLIII decretorum Innocentii apud Dionysium, ex quo epistolam istam primum, non *ex Cresconio* habemus, subest. Ambigendum non videtur, quin Maximianus, ad quem scribitur, is ipse sit, cui ut et aliis Macedoniæ episcopis Chrysostomus exsul factus epist. 163 gratias agit, quod ab ipsius partiD bus constanter stetisset, quique supra epist. 17 inter episcopos Macedoniæ recensetur. Nec alius videtur ab eo Maximiano, Macedonum legato, qui in superiori epistola 18 Romæ majorem, quam sperabatur, moram fecisse memoratur. Hujus autem moræ probabiliter ea causa fuit, ut Romanæ interesset synodo, et omnium quæ in Antiochenæ Ecclesiæ reconciliatione acta fuerant, testis esset. Tum eorum, quæ in hac synodo audierat, recitatione motus et animatus, statim ut Constantinopolim potuit pervenire, Atticum urgere, ut Antiocheni episcopi exemplum sequeretur, non destitit. Cum igitur ejus assensum utcumque elicuisset, moram, pati nesciit, quin ad Innocentium in gratiam ejus scriberet.

istražiti sve u vezi sa blaženim Jovanom, našim pokojnim episkopom, da oni u svemu dovoljno jasno pokažu da je sve što je trebalo da se uradi kod Antiohije bilo ispunjeno. Prihvativši njihovo pomirenje, svakako smo ispunili vjeru i taj [c] veliki put pružamo svima [d] koji će ga zatražiti, samo ako su istražili ono što su ispunili i, takođe, ono što su učinili i ispunili i u svoje ime jednom budu pokazali, a da isti zajednicu, naravno, uobičajenom legacijom traže da im se ponovo vrati. Zato očekujemo i pomenuto priznanje o svim ispunjenim uslovima koje smo u različitim prilikama naveli i da vratimo zahtjev zajednice, pošto je pravo i onaj koji je traži i onaj koji je odobrava da je zasluži, braćo najmilija. Tako ste o svemu primili naše najopsežnije [e] pismo za sabor naše braće.

[c] Izdanja, *magno tramite*, iz korigovanih spisa.
[d] Merlin *eamdem quam praestolaris* iskvareno. Premda Inokentije nije zadovoljan u pismu pomirenjem tražitelja i očigledno zahtijeva uobičajenu legaciju, ipak nije tražio to da mu bilo ko u svoje ime pošalje legate, već, što je očigledno po primjeru Maksimijana, bio je sasvim zadovoljan ako mu neko preko bilo čijih legata pošalje pismo. Uistinu, u odnosu na Atika koji je na mjesto Jovana zatim postavio Arsicija, tada se radilo i o tome da se opravda njegovo postavljenje. A, kako smo vidjeli gore pag. 598, n.21, već je počeo da se uvodi taj običaj da rimski pontifeksi nemaju kao ranije postojano utvrđeno određivanje poglavara kraljevskog grada, o kome su bili sigurni da je učinjeno uobičajenom legacijom.
[e] Pismo koje ovdje pominje ne postoji.

cessum. Communio enim suspensa [a] restituitur demonstranti causas, quibus id acciderat, jam esse detersas, et profitenti conditiones pacis impletas. Quod neque apud vos, neque apud nos, ut prædixi, Atticus missis aliquibus suorum vel dicere voluit vel demonstrare completum, quemadmodum Antiochenæ ecclesiæ frater et coepiscopus noster Alexander digna legatione et prosecutus est et probavit. Quibus omnibus utique interesse dignatus, cognovisti quemadmodum singillatim omnia scriptorum nostrorum antehac de causa beatissimi Joannis quondam episcopi nostri [b] discusserim, utque illi in omnibus satis evidenter monstrarint, universa, quæ apud Antiochiam fieri debuerint, fuisse completa. Quorum amplexati pacem, utique fidem fecimus, et [c] magnum tramitem omnibus eamdem [d] postulaturis ostendimus; si modo quæ discussa sunt atque completa, etiam ipsi se pro suo loco fecisse vel complesse aliquando monstraverint, communionemque, ut isti, legatione solemniter destinata, sibi rogaverint redhiberi. Exspectamus ergo et professionem memorati de completis omnibus conditionibus, quas diversis temporibus prædiximus, et petitionem communionis, ut recte et petenti, et probanti se eamdem mereri, reddamus, frater charissime. Nam de omnibus plenissimas ad sanctam fratrum nostrorum synodum dudum [e] litteras percepisti.

Unde et huic papæ epistolæ hujus scribendæ occasio data est. Quo tempore scripta sit, vel ex hac simplici expositione colligitur. Nam neque simul cum tribus superioribus, neque multo post conscriptam esse apparet: sed tantum inter hanc et illas cogitandum est intervallum, quantum opus fuit, ut Maximianus e Romana synodo Constantinopolim perveniret, atque inde litteræ ejus in Attici gratiam reddi Innocentio potuissent. Quo pacto id quod desiderabat Innocentius ab Attico, Alexander in regiam urbem veniens impetrarit, Atticus ipse apud Nicephorum lib. XIV, c. 26, narrat.

[a] Innocentii cum Attico communio suspensa ideo fuerat, quia is, ut testatur Palladius pag. 95, *omnium adversus Joannem molitionum artifex*, in locum illius invaserat: ita ut Orientis episcopi ac civitatis Constantinop. populi ab ejus communione abhorrerent, vixque ille, ut secum vel inviti communicarent, Imperiali rescripto consequi potuerit. Nominatim vero Occidentis episcopi, Theodoreto teste lib. V, c. 34, post mortem Chrysostomi constituerant, ut nullum episcoporum Orientis ad communionem admitterent, quoad magni hujus Doctoris nomen sacris dipthychis inscripsissent. Et hanc quidem suspensæ communionis causam Innocentius in primis vult amoveri, quo cum Attico communicare valeat.

[b] Unus e mss. Colb., *discusserint:* quod aliquando placuerat, quia videbatur eorum esse quæ complenda erant discutere, quorum erat complere quæ exigebantur. At postmodum relecta epistola 19, n. 1, patuit Innocentium sua in synodo discussisse, utrum iis conditionibus, quas variis temporibus et scriptis pacis obtinendæ gratia præscripserat, fuisset satisfactum. Deinde in vulgatis *ut quæ*, ubi legendum *utque*, id est, *et quomodo*. Mox pro *monstrarint*, in Regio exemplari exstat *nuntiaverint*, et in aliquot edit. *ostenderint*.

[c] Editi, *magno tramite:* corriguntur ex scriptis.

[d] Merlin. *eamdem quam præstolaris* corrupte. Quamvis Innocentius, pacem postulantium scriptis non contentus, etiam legationem solemnem exigere videatur, non id tamen postulabat, ut quisque suo nomine legatos ipsi mitteret: sed, ut liquet Maximiani exemplo, satis habebat si quis per legatos a quovis missos scripta sua ipsi offerret. Verum ad Atticum quod attinet, qui Joannis loco post Arsacium suffectus fuerat, etiam de probanda illius ordinatione tunc agebatur. Jam vero, ut supra pag. 598, n. 21, observavimus, induci cœperat ille mos, ut regiæ urbis antistitum ordinationem non prius ratam haberent Romani pontifices, quam legatione solemni certiores de illa facti fuissent.

[e] Quas hic memorat litteræ non exstant.

Godina 414-415:
Učenje sirmijumskog episkopa Fotina i dalje ima brojne pristalice u Donjoj Dalmaciji[124]

EPISTOLA [d] XLI.

Da se Laurencije pobrine da se otjeraju jeretici koji slijede Fotinova zastranjivanja.

INOKENTIJE [e] SENIENSKOM EPISKOPU LAURENCIJU.

Otkako smo primili pismo vaše uvaženosti, dugo smo ostali zaprepašćeni, što su jeretici slijedeći Fotinove otrove bili ne samo na teritoriji tvoje uvaženosti, već su i javno održavali svoje sastanke na posjedima nekih, tako da skoro nigdje u cijelom svijetu kao kod vas, toliko mnogo njih nije odlučilo da prebivaju. Tvorac njihovog zločinačkog učenja Marko, odmah pošto je bio otjeran iz Grada, vodio se takvom nepromišljenom drskošću, da je prisvojio za sebe prvo mjesto među njima. No, da ne bi i dalje imali moć da mahnitaju i da duše naivnih i [f] prostodušnih vode u pakao, gdje su određeni, od strane [g] branioca naše crkve, utvrđen je način protiv njih kako mogu da se otjeraju, da oni pošto negiraju da je Hrist Bog, rođen prije postanja iz supstancije Oca, koji su poput Jevreja porekli njegovu božanstvenost i još je poriču, dobiju kaznu kao saučesnici. Na tebi je, najdraži brate, da se ono što je odlučeno žestoko sprovede, da ne bi zbog nemarnosti izgubio plebs koji ti je povjeren i da preduzmeš da se izgubljenima vrati vjera u Boga.

---

[124] *Patrologia latina, vol. 20, p. 607*.

[d] U izd. Concil. 20. Pomoću tri ili četiri imenovane kolekcije došla je kod nas. Kod Dionisija naslovljena kao XLIX dekret Inokentija *o Bonosijacima, da treba da se uporede sa Judejima*. Ona je odatle u cjelini prepisana od drugih kompilatora kanona, pošto je zadržana u svim mss., a, takođe, i u starim izd. Concil. i Rom. Čak je iz iz ove cijele i druge prethodne epistole 16, zajedno spojene, Preskonije skovao 58. glavu svog brevijara na sljedeći način: *O bonoskim jereticima, da treba da se uporede sa Judejima. I o prihvatanju klerika koje je Bonos odredio prije nego što je bio osuđen*. *Iz dekreta pape Inokentija tit. XLIX i L*. Ovdje je činjenica da je Merlin, stavljajući taj isti naslov ovoj epistoli, prethodnu epistolu 16 priključio njoj kao *drugu glavu*. Bonosova i Fotinova jeres, kako smo vidjeli u prethodnom Monitumu u epistoli 9 Siricija n. 7, bile su slične jeresi, pa ipak nema značenja što smo se udaljili od naše epistole, u kojoj se misli na pristalice Fotina, a ne Bonosa. Naime, ako je episkop naveden u ovoj epistoli kod *Seniensem* /Sinja/ u Kroaciji, ili kako su ranije govorili u Liburniji, a ne kod *Senensem* u Hetruriji, neće biti kontraverzno ako se ove prišipetlje odrede Fotinu, a ne Bonosu. Osim toga, pošto je Fotin bio episkop u Sirmijumu u Panoniji, kojoj je Liburnija susjedna, niko ne poriče da su se te provincije zarazile otrovom njegove jeresi. Napokon, Inokentije je o ovoj jeresi govorio kako se rasijala *skoro u cijelom svijetu*, što se svakako više odnosi na Fotinovu, nego na novopojavljenu Bonoovu. A govori se da je tvorac ove jeresi, koju je Inokentije osudio, Marko, ne zato što je nju podstaknuo, već što ju je najmarljivije propagirao.

[e] U nekoliko mss., *Siniensi*. Kod Merl., *Symensi*.

[f] Izd. Rom. *rusticorum*.

[g] Ako se dobro sjećam nije prvi put da u epistolama svih pontifeksa čitamo ime i službu branioca Rimske crkve. No Inokentije ne govori o ovoj kao nedavno ustanovljenoj službi. Sjećanje na njih dolazi na kalku epistole 9. do Hesihija.

EPISTOLA [d] XLI.

Ut Laurentius hæreticos Photini venena sectantes curet expelli.

INNOCENTIUS LAURENTIO episcopo [e] Seniensi.

Diu mirati sumus, dilectionis tuæ litteris lectis, hæreticos Photini venena sectantes in territorio dilectionis tuæ non solum esse, sed et publice sibi conventicula in aliquorum possessionibus præparare; cum de toto pene orbe nusquam tam multi, quam apud vos, delegerint habitare. Quorum doctrinæ nefariæ auctor Marcus, dudum de Urbe pulsus, temeritatis tantæ ductus est audacia, ut primum sibi inter eos vindicet locum. Sed ne ulterius debacchandi habeant facultatem, et animas simplicium ac [f] rusticanorum secum in gehennam, cui destinati sunt, trahant, actum est adversus eos a [g] defensoribus Ecclesiæ nostræ, quo eos possint expellere: ut qui Christum Deum ex Patris substantia ante sæcula negant genitum, hi cum Judæis, qui ejus deitatem negaverunt, et nunc usque negant, participium habeant damnationis. Tuum est, frater charissime, quæ præcepta sunt, non segnius agere: ne plebem tibi creditam dissimulatione deperdas, et incipias Deo de perditis reddere rationem.

[d] In edit. Concil. 20. Trium seu quatuor collectionum sæpius nominatarum ope ad nos pervenit. Apud Dionysium prænotatur Innocentii decretum XLIX *de Bonosiacis, quod Judæis sint comparandi*. Quæ summa exinde ab aliis canonum compilatoribus ex-

scripta, cum in omnibus mss. tum in priscis edit. Concil. ac Rom. obtinuit. Immo ex hac summa et altera superioris epistolæ 16 simul copulatis Cresconius breviarii sui capitulum 58 conflavit in hunc modum : *De Bonosiacis hæreticis, quod Judæis sint comparandi. Et de suscipiendis clericis, quos idem Bonosus antequam damnaretur ordinavit. Ex decretis papæ Innocentii tit.* XLIX et L. Hinc factum, ut Merlinus geminum illum titulum epistolæ huic præmittens, superiorem epistolam 16, tamquam hujus *capitulum secundum* ei subjecerit. Bonosi quidem Photinique, ut prævio in epistolam 9 Siricii Monito n. 7, observavimus, affines erant hæreses; nihil tamen est cur a littera discedamus epistolæ nostræ, in qua sectatorum Photini, non Bonosi, mentio occurrit. Immo si ad Seniensem in Croatia, seu, ut olim vocabant, in Liburnia, non ad Senensem in Hetruria episcopum hæc epistola scripta est, Photini, non Bonosi asseclas in ea notari extra controversiam erit. Præterea Photinum, cum Sirmii in Pannonia, cui Liburnia vicina est, episcopus esset, provincias illas hæresis suæ veneno infecisse nemo ignorat. Demum Innocentio de hæresi sermo est, quam *toto pene orbe* disseminatam innuit, quod sane in Photinianam magis, quam in Bonosiacam recens obortam convenit. Ejus autem hæresis, quam Innocentius arguit, *auctor* dicitur Marcus, non quia illam excogitarit, sed quia seduliorem in ea propaganda operam præ se ferret.

[e] In aliquot mss., *Siniensi*. Apud Merl., *Symensi*.

[f] Edit. Rom., *rusticorum*. Rectius alii libri, *rusticanorum* : qua voce non ruris incolæ, sed homines doctrinæ expertes designantur.

[g] Defensorum ecclesiæ Rom. nomen ac munus si bene memini, nunc primum in epistolis summorum pontificum memoratum legimus. Sed non de eo munere ut recens instituto Innocentius loquitur. Eorumdem mentio ad calcem epistolæ 9, Zosimi ad Hesychium recurret.

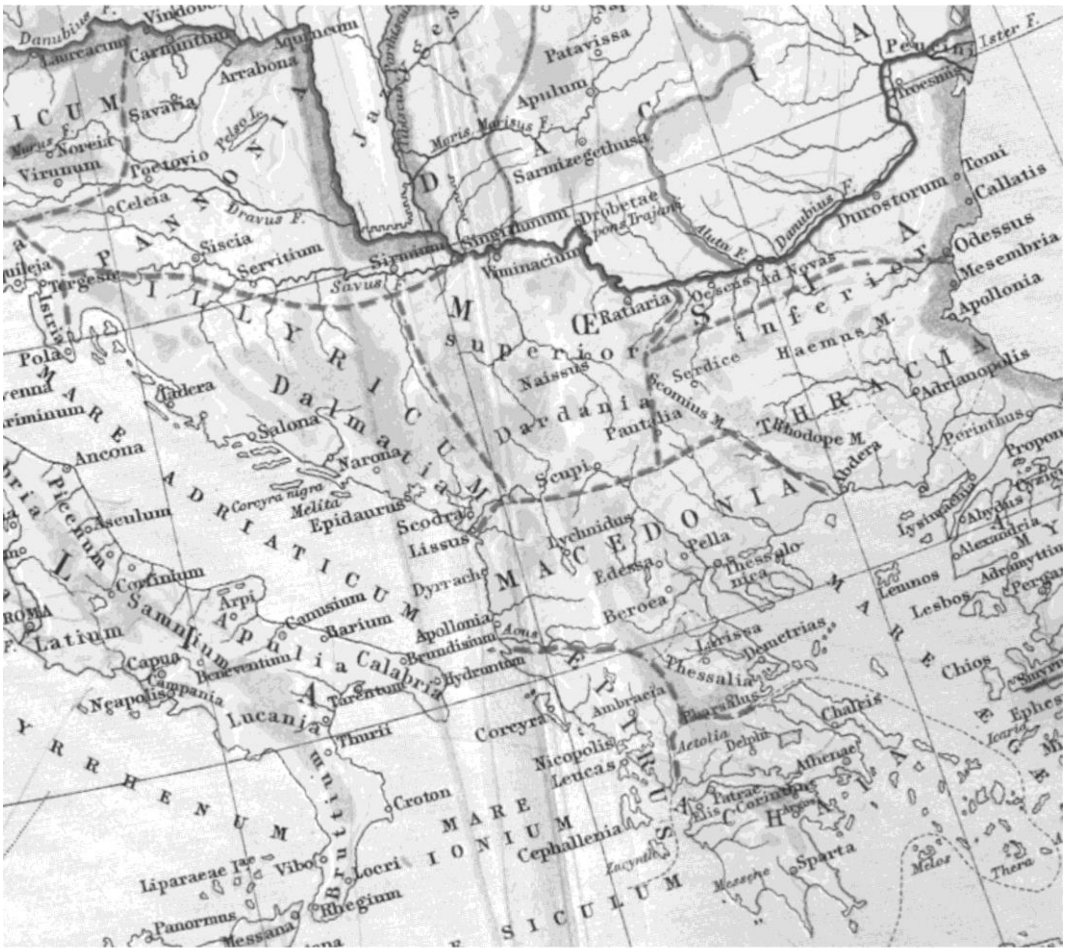

Danubius F.
Carnuntum
Aquincum
Arrabona
Patavissa
Apulum
Savaria
Noreia
Virunum
Poetovio
Pelso L.
Maris, Marisus F.
Sarmizegethusa
Celeia
Dravus F.
Siscia
Servitium
Sirmium
Singidunum
Viminacium
Drobetae
Tergeste
Savus F.
Ratiaria
Oescus
Ad Novas
Durostorum
Tomi
Callatis
Odessus
Mesembria
Apollonia
Dambius F.
Alutus F.
Ister F.
Troesmis
Pola
Iadera
Salona
Narona
Epidaurus
Scodra
Lissus
Naissus
Serdice
Haemus M.
Adrianopolis
Pantalia
Scomius M.
Rhodope M.
Abdera
Perinthus
Scupi
Lychnidus
Pella
Edessa
Thessalonica
Beroea
Lemnos
Lesbos
Chios
Dyrrachium
Apollonia
Aous
Larissa
Demetrias
Thessalia
Corcyra nigra
Melita
Ancona
Picenum
Asculum
Corfinium
Arpi
Canusium
Barium
Brundisium
Hydruntum
Tarentum
Calabria
ROMA
Latium
Capua
Beneventum
Campania
Neapolis
Lucania
Thurii
Bruttium
Croton
Locri
Vibo
Rhegium
Messana
Panormus
Liparaeae Ins.
Corcyra
Ambracia
Nicopolis
Leucas
Cephallenia
Zacynthus
Aetolia
Delphi
Chalcis
Athenae
Patrae
Corinthus
Messene
Sparta
Melos
Thera
Icaria
Ephesus
Alexandria
Abydus
Lysimachia
Adramyttium
Pergamum
D A C I A
P A N N O N I A
I L L Y R I C U M
Dalmatia
M superior
M inferior
Dardania
T H R A C I A
M A C E D O N I A
M A R E   A D R I A T I C U M
Apulia
Samnium
Picenum
Epirus
M A R E   I O N I U M
S I C U L U M
T Y R R H E N U M
M A R E   A E G A E U M

Godine 418:
Papa Zosima piše solinskom episkopu Hesihiju[125]

EPISTOLE I DEKRETI S. PAPE ZOSIMA.

EPISTOLA VIII.

ILI PROGLAS ĐAKONA PAULINA PROTIV CELESTIJA PREDAT EPISKOPU ZOSIMU.

Da Zosim kazni Celestijevu jeres i uništi dogovor istog protiv njega i napokon da taj isti bude zahvalan da potvrdi svoju vjeroispovijest i izloži zašto ne dolazi u Rim.
(Ova epistola se čita među djelima Paulina, gdje ćeš je niže vidjeti)

EPISTOLA IX [d].

I. *Da monasi ili laici osim preko crkvenih činova ne smiju da pristupaju vrhovnom sveštenstvu.* - II. *Ako neko prezre zabrane, dovešće u opasnost pomenuti čin*.

Zosim[e] solinskom episkopu Hesihiju.

Gl. I. - 1. Tvoja uvaženost traži odluku Apostolske stolice u kojoj se slažu odluke otaca, i označuješ neke od monaha[f] na narodnom skupu, čije je odsustvo veće nego prisutnost, no i da laici streme sveštenstvu. A ovo je (*Ivo p. 5, c. 102)* zna se, posebno za vrijeme naših prethodnika, no i sada od nas zabranjeno pismom koje je[g] poslato u Galiju i Španiju, regionima u kojima je ova očekivana odluka bliska, no i u Africi nije tuđa ova naša opomena, da se niko (*Dist. 36, c. 2, i dist. 59, c. 1*) suprotno odlukama otaca, koji nije ostao neokaljan u službi i tokom vremena nije dokazao da je obrazovan u crkvenim zavještanjima, nikako ne usuđuje da stremi vrhovnom sveštenstvu Crkve, i ne samo da bude neaktivan u toj težnji, već i da se

---

[125] *Patrologia latina, vol. 20, p. 669*.

[d] Stare kolekcije Isidora Merkatora, Hispana, Hadrijana I, Dionisija Malog, kodeksa izdatog od Kvesnela, svakako i druga u primjerku Colb, pisanom majuskulnim langobardskim slovima, i mnoge galske u veoma starom Korbienskom kodeksu, u Fosatenskom itd., sačuvane, iznose ovu epistolu. Njoj smo na početku stavili naslove koje je pripremio Dionisije Mali, a prema običaju pozajmili su ih pisac Hispanske kolekcije i Isidor. Njih iznosi naprijed hvaljeni Korbienbski kodeks: *I. Da se nijedan sveštenik ne određuje crkvi sasvim suprotno odlukama otaca. II. Takvim određivanjima treba da se suprotstavi. III. Određivanjima klerika, kako da stignu do časti pontifikata. IV. O pojedinim činovima (*dodaj *koji) treba da se brinu. V. O digamistima i pokajnicima.* Kraće je u cjelini kod primjerka ove epistole izdate od Kvesn. u Kolbertinskom kodeksu, u glavnom indeksu, *O monasima i laicima koji žele da stignu do crkvenih činova*, a na početku same epistole, *Kako da se određuju episkopi, prezviteri, đakoni, egzorcisti, lektori, koliko godina treba svakom sada da dospije do čina*. Nju, posljednju u cjelini iznosi i Kraljevski /Regius/ kodeks, drugačije S. Petra Piktavijskog. Kod drugih u mss. je nema.

[e] Tako tačniji mss. A izdanja poslije Dionis., *Zosim, episkop grada Rima, solinskom episkopu Hesihiju*, čemu se u coll. Hispan., i Isid. dodaje *pozdrav* .

[f] Kod Dion. i Isid. svakako u izd. Merl. Crab. u Rom. nedostaje *populari*., riječ koja je vraćena u četiri mss., Colb, svakako Regio, Pith. i Corb., a šta bi želio doznaje se iz njih num. 3, *Da se stekne pristupačnost takvih u tim mjestima gdje je potrebno*.

[g] U Corb. ms. i dva Colb. nedostaje *transmisis,* umjesto čega u drugom Colb. stoji *datis*. Prethodno pomenuti kodeks Corb. *antecessoribus,* druga dva *prodecessoribus*, takođe druga dva *decessoribus*. Nemamo nikakva Zosimova pisma Galima i Hispanima u kojima bi postojalo nešto određeno o ovom pitanju, osim što, možda, gornja epistola 7 označava da je, takođe, napisana nekom Patroklu, no ipak je želio da se za njegova djela *u svima stavi zabilješka*. Zatim, u ovoj epistoli n. 2 zabranjuje da niko, preskočivši određivanje, ne može da se uzdiže do bilo kakvog klerikalnog čina, gdje je i tamo i ovdje na isti način označena kazna *za određenog i za određivača*.

EPISTOLA VIII.

SEU LIBELLUS PAULINI DIACONI ADVERSUS CŒLESTIUM ZOSIMO EPISCOPO DATUS.

Quod Zosimus Cœlestii hæresim condemnarit, ejusdemque adversum se calumniam respuerit, ac demum suam ipsius approbarit fidem, gratulatur; et cur Romam non adeat, exponit.

(Hanc epistolam legere est inter opera Paulini, ubi eam videsis infra.)

EPISTOLA IX [d]

I. *Quod monachi vel laici nisi per gradus ecclesiasticos non debeant ad summum sacerdotium pervenire.* — II *Quod si quis interdicta espexerit, gradus superioris periculo subjacebit.* — III. *Quæ in singulis cleri gradibus tempora sint præfixa.*

Zosimus [e] Hesychio episcopo Salonitano.

Cap. I. — 1, Exigit dilectio tua præceptum apostolicæ sedis, in quo Patrum decreta consentiunt, et significas nonnullos ex monachorum [f] populari cœtu, quorum solitudo quavis frequentia major est, sed et laicos ad sacerdotium festinare. Hoc autem (*Ivo p, 5, c.* 102) specialiter et sub prædecessoribus nostris, et nuper a nobis interdictum constat, litteris ad Gallias Hispaniasque [g] transmissis, in quibus regionibus familiaris est ista præsumptio, quamvis nec Africa super hac admonitione nostra habeatur aliena, ne quis (*Dist.* 36, *c.* 2, *et dist.* 59, *c.* 1) penitus contra patrum præcepta, qui ecclesiasticis disciplinis per ordinem non fuisset imbutus, et temporis approbatione divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumeret : et non solum in eo ambitio inefficax haberetur, verum etiam in [h] ordinatores ejus, ut carerent eo ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum. Unde miramur ad dilectionem tuam statuta apostolicæ sedis non fuisse perlata. Laudamus igitur constantiam propositi tui, frater charissime, nec aliud de pontificii tui vetere censura auctoritatis genus exspectandum fuit, quam ut talibus ambitionibus, pro præceptis Patrum, in procinctu fidei constitutus occurreres.

2. Igitur si quid auctoritati tuæ, quod nos non opinamur, æstimas defuisse, supplemus. [i] Obsiste

[a] Baron. cum ms. Arel., *solent*.

[b] Supple, neophytum, seu ex quacumque militia se ad Ecclesiam conferentem.

[c] Arel. ms., *Data kal. Octob. Honorio* I, etc. mendose. Editi, *Dat. in kal.* Reg. ms. sequimur.

[d] Antiquæ collectiones, Isidori Mercatoris, Hispana, Hadriani I, Dionysii Exigui, Codicis a Quesnello editi, necnon alia in exemplari Colb. majusculis litteris Langobardicis exarato, et plures Gallicanæ in veterrimo Corbeiensi codice, in Fossatensi, etc., asservatæ, epistolam hanc exhibent. Ejus in fronte præmittimus titulos, quos Dionysius Exiguus adornavit, atque ex eo Hispanæ collectionis auctor et Isidorus pro more mutuati sunt. Illorum loco hos præ se fert laudatus codex Corbeiensis : I. *Ut ne quis penitus contra Patrum præcepta sacerdos Ecclesiæ ordinetur.* II. *Talibus ordinationibus obsisti debere.* III. *De ordinationibus clericorum, qualiter ad pontificatus honorem debeant pervenire.* IV. *Singulis gradibus* (supple *quæ*) *debeant observare.* V. *De digamis et pœnitentibus.* Brevior est epistolæ hujus in Colbertino Codicis a Quesn. editi exemplari summa, in generali quidem ludice, *De monachis et laicis ad gradus ecclesiasticos accedere cupientibus;* in ipsius autem epistolæ fronte, *Quomodo ordinantur episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, exorcisti, lectores, quantos annos nunc per unumquemque gradum ascendant.* Postremam hanc summam etiam Regius alias S. Petri Pictavensis codex præfert. Aliis autem in mss. nulla est.

[e] Ita sinceriores mss. At editi post Dionys., *Zosimus episcopus urbis Romæ Hesychio episcopo Salonitano*, quibus in coll. Hispan., et Isid. additur *salutem*.

[f] Apud Dion. et Isid. necnon in edit. Merl. Crab. et Rom. deest *populari* : quæ vox e quatuor mss. Colb. necnon Regio, Pith. et Corb. revocatur. Quid sibi velit, intelligitur ex his num. 3, *Popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur.*

[g] In Corb. ms. ac duobus Colb. desideratur *transmissis*, pro quo in alio Colb. exstat *datis*. Antea prædictus codex Corb. *antecessoribus*, alii duo *prolecessoribus*, item duo alii, *decessoribus*. Nullas habemus Zosimi ad Gallos Hispanosque litteras, in quibus de re quæsita quidquam speciale decernatur : nisi forte superiorem epistolam 7 indicet, quam etsi Patroclo uni inscriptam, ipsius tamen opera *in omnium notitiam pervenire* voluit. Porro in hac epistola n. 2 vetat, ne quis præcipiti saltu ad ullum clericatus gradum promoveatur, eadem, qua et hic, adversus ordinatum et ordinantem indicta pœna.

[h] Taurinense concilium canone 5 cujus titulus est, *De ordinationibus illicitis contra statuta Patrum*, uti jam observavimus, mitiori pœna ordinatores multarat. Zosimo autem concinit Cœlestinus epist. 4, n. 5. Ab utriusque severitate erga eosdem ordinatores nonnihil remittitur, et ad concilii Taurinensis temperamentum reditur, tum in additamentis ad epistolam 1 Leonis, tum in Regensis synodi anno 439 habitæ canone 1. Vide Hilari epistolam 10, n. 3.

[i] Edit. Rom. et concil., *Vos obsistite... obsistite* : corriguntur ex mss. Mox unus codex Colb. cum Regio *observaret*. De quibus Zosimus idem scribit in epistola ad Hesychium Salonitanum. Quod si quando contrahi hæc temporum spatia necessitas cogeret : prius tamen illud, ut ordines gradatim inirent, religiose semper tenuerunt. Ut de sancto Ambrosio, qui catechumenus ad episcopatum fuerat adscitus immit in ejus Vita Paulinus : *Baptizatus itaque fertur omnia ecclesiastica officia implesse, atque octava die episcopus ordinatus est cum summa gratia et lætitia cunctorum.*

uskrate u tom određivanju i njegovi [h] određivači, kako ne bi povjerovali da to može da se preduzme suprotno odlukama otaca. Zato se čudimo, što kod tvoje uvaženosti odredbe Apostolske stolice nijesu bile sprovedene do kraja. Zaista hvalimo čvrstinu tvoje odredbe da ništa nije trebalo da se očekuje da potekne iz stare cenzure tvog pontifeksa, tako da bi se u korist odluka otaca suprotstavio učvršćen u pripravnosti vjere.

2. Zato ako smatraš, što mi ne smatramo, da je nešto promaklo tvojoj odluci, dopunićemo[i]. Suprotstavi se takvim određivanjima, suprotstavi se nadolazećoj oholosti i aroganciji. Sa tobom neka se sprovode odluke otaca, sa tobom volja Apostolske stolice. Jer ako[a] sekularne službe na prvom mjestu ne djeluju preko vestibula akcijama, već prema[b] procijenjenoj prilici rješavaju na mnogobrojne načine, ko će se naći tako drzak, tako bezobziran, da u nebeskoj vojsci koja[c] treba marljivo da se odmjeri i kao zlato ponovljno da se pregleda, poželi da odmah bude vođa, a da prethodno nije primio grimiz, i prije želi da poučava, nego da uči? Da se navikne da u Božjim taborima najprije bude u počecima (*Merl.,* rudimentis) božanske službe lektora, da ne prezire da u postavljanju bude egzorcist, akolit, poddakon, đakon, ne preskačući ovo, već čekajući postavljenje viših u[d] utvrđenim rokovima. I uistinu, na taj način će doći do službe prezvitera kada ispuni uzrast i kada prethodne zasluge potvrde da je bio zaslužan. Tek zatim će moći da se sa punim pravom nada mjestu pontifeksa.

3. To uzrokuje preveliko opuštanje naših kosvještenika koji traže pompu mnoštva i misle da iz te gužve mogu da steknu nešto za sebe. Zato, bez razlike na brojnost stanovništva i u tim mjestima koja su osamljena, mogu da se nađu takvi koji žele da se prošire sa parohijama, ali pošto ne mogu da im garantuju ništa drugo, obilno dijele božanska postavljenja. To svakako treba da se osudi[e]. Jer ono što je uzvišeno i rijetko je.

---

[h] Taurinski koncil u kanonu 3, čiji je naslov, *O nedopuštenim određivanjima suprotno odlukama otaca*, kako smo već razmatrali, određuje blažu kaznu određivačima. Sa Zosimom se slaže Celestin, epist. 4 n. 5. Strogost obojice prema tim određivačima se, svakako, ublažava i od Taurinskog koncila vraća na umjerenost, kako u dodacima ka epistoli 1. do Leona, tako i u kanonu 1. Regienskog sabora, održanog 439. godine. Vidi Hilarijevu epistolu 10, n. 3.

[i] Izd. Rom. i koncil. *Vos obsiste ... obsistite,* koriguju se iz mss. . Zatim, jedan kodeks Colb. sa Regio, *Tecumfaciant praecepta Patrum, tecum sit,* manje skladno. Nedostaju. O ovoj stvari nedostaju dekreti nikejskih otaca can. 2 i sardičkih can. 13, potkrepljene riječima apostola koji zabranjuje određivanje neofita. Isto potvrđuje i Siricije epist. 1,n. 13, epist. 6, n.5 i epist. 10, n. 15, a svakako Inokentije epist. 37, n. 6.

[a] Kraljevski kodeks, slažući se sa jednim Colb., *officials viri per official saecularia principalem locum, non per vestibulum actionis ingressi,* iskvareno. *Officia saecularia,* ovdje se podrazumijevaju sekularni administratori i sudije.

[b] Edit. Rom. i koncil. poslije Isid., *examinatis temporibus*. Čitanje koje pružamo je bolje od ostalih mss.

[c] U vulgatama, kako i u ms. Pith. i kod Isisd. p*ropensius*. Više se slažemo sa Dion. i drugim mss. *pensius*.

[d] Reg. ms. *statis.* Zatim Kvesn. *majorum ordine*. Kao u epistoli 1. Siricija n. 13 i 14 i kod Inokentija epistola 57 n. 6, gdje se procjenjuju različiti činovi kojima se stremi ka vrhu sveštenstva, uopšte se ne pominju astiariji /vratari/. Ovaj čin, koji se pominje iz knjige VIII Constit. Apostol. C. 15, iz Laodikejskog koncila can. 22, iz osmog sabora act. 8 cap. 5, Grcima je bio nepoznat, no kod njih se povezuje sa dužnošću đakona i poddakona. Kod Latina je ipak bio prihvaćen, kako potvrđuju Kartaginski koncil IV, can. 9, i Augustin izd. nov. serm. 46, n. 31. O toj stvari vjerodostojniji svjedok je Kornelije koji, epist. 9, n. 3, procjenjuje da u rimskom kleru ima *četrdeset i dva egzorcista i lektora sa astarijima*. A da li je na pomenutim mjestima bio ispušten, jer nikome više nije bio potreban u službi? Siricije, epist. I, n. 4, povlađujući našem Zosimu, niže n. 5, određuje da se onaj koji je u starosti kršten, *odmah pridruži broju lektora ili egzorcista,* od kojih je dovoljno da prihvati jedan od ta dva čina kojim se neko promoviše u viši. Zato Inokentije ne pominje ni egzorciste, epist. 37, n. 6. Iz istog razloga kao on, mogli su i drugi da prećute čin ostarija. Zatim, isti Inokentije, ibid., poddakona, a sardički koncilijum i mnoge druge činove prećutkuje. To je argument da u tim navedenim mjestima ne treba da se traži tačan katalog svih činova. Vrijedno je da se obilježi ono što se čita u staroj naredbi pape Silvestra pod imenom vulgate i kod nas u izdatom Apendiksu tom. II. Mada se u c. 11, n. 16, gdje se propisuje koliko ko vremena u pojedinim činovima treba da služi da bi mogao da dospije u episkopat, propušta čin ostarija, ipak u istoj odredbi cap. 3, n. 6, od Silvestra se kaže: *A pošto je primio čin u okrilju sabora, da ne podiže optužbu prezviter protiv episkopa, niti đakon protiv prezvitera, niti poddakon protiv đakona, niti akolit protiv poddakona, niti egzorcista protiv akolita, niti lektor protiv egzorcista, niti ostarij protiv lektora*.

[e] Kod Kvesn. kako i u ms. Corb, izostavlja se *enim.*

talibus ordinationibus, obsiste superbiæ et arrogantiæ venienti. Tecum faciunt præcepta Patrum, tecum apostolicæ sedis auctoritas. Si enim [a] officia sæcularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus [b] examinato temporibus deferunt : quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cœlesti militia, quæ [c] pensius ponderanda est, et sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum tyro ante non fuerit, et prius velit docere, quam discere? Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta [*Merl.* rudimentis] servitii : necilli vile sit exorcistam, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri : nec hoc saltu, sed [d] statutis majorum ordinatione temporibus. Jam vero ad presbyterii fastigium talis accedat, ut et nomen ætas impleat, et meritum probitatis stipendia anteacta testentur. Jure inde summi pontificis locum sperare debebit.

3. Facit hoc nimia remissio consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis quærunt, et putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum parœcias extendi cupiunt, aud quibus aliud præstare non possunt, divinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse judicii. Rarum est [e] enim omne quod magnum est.

Cap. II. — 4. Proinde nos, ne quid meritis dilectionis tuæ derogaremus, ad te potissimum scripta direximus, quæ in omnium fratrum et coepiscoporum nostrorum facies ire notitiam, non tantum eorum qui in ea provincia sunt, sed etiam qui vicinis dilectioni tuæ provinciis adjunguntur. Sciet quisquis hoc postposita Patrum et apostolicæ sedis auctoritate neglexerit, a nobis districtius vindicandum; ut loci sui minime dubitet sibi non constare rationem, si hoc putat, post tot prohibitiones, impune [f] tentari. Contumeliæ enim studio fit, quidquid [g] interdictum toties usurpatur (*Nicolaus I, epist. al.* 40, *n.* 4).

Cap. III. — 5. [h] Hæc autem (*Dist.* 77, *c.* 2 ; *Rabanus de instit. cleric. lib.* I, *c.* 13) singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis [i] nomen dederit, inter lectores usque ad vicesimum ætatis annum continuata observatione perduret. Si major jam et grandævus accesserit, [j] ita tamen, ut post baptismum statim, si divinæ non esse ordinum omnium accuratum catalogum. Notatu dignum est, quod in antiquo Constituto Silvestri papæ nomine vulgato, et a nobis in Appendice tom. II edendo legitur. Quamvis enim c. 11, n. 16, ubi præscribitur quanto quisque tempore in singulis gradibus ministrare debeat, ut ad episcopatum pervenire possit, prætermittatur ostiarii gradus, in eodem tamen Constituto cap. 3, n. 6, de Silvestro dicitur : *Postea autem fecit gradus in gremio synodi, ut non presbyter adversus episcopum, non diaconus adversus presbyterum, non subdiaconus adversus diaconum, non acolythus adversus subdiaconum, non exorcista adversus acolythum, non lector adversus exorcistam, non ostiarius adversus lectorem det accusationem.*

gio, *Tecum faciant præcepta Patrum, tecum sit :* minus concinne. Adsunt reipsa decreta Patrum Nicænorum can. 2 et Sardicensium can. 13 verbis fulta Apostoli, qui neophytum ordinari prohibet. Eadem firmant et Siricius epist. 1, n. 13; epist. 6, n. 5, et epist. 10, n. 15, necnon Innocentius epist. 37, n. 6.

[a] Regius codex, uno Colb. favente, *officiales viri per officia sæcularia principalem locum, non per vestibulum actionis ingressi :* corrupte. *Officia sæcularia* hic intelliguntur administri et judices sæculares.

[b] Edit. Rom. et concil. post Isid., *examinatis temporibus.* Duo mss., *examinato tempore.* Nitidior est lectio quam exhibemus ex cæteris mss.

[c] In vulgatis ut in ms. Pith. et apud Isid., *propensius.* Præferimus cum Dion. aliisque mss., *pensius.*

[d] Reg. ms., *statis.* Tum Quesn. *majorum ordine.* Ut in epistola 1 Siricii n. 13 et 14, et in Innocentii epistola 37 n. 6, ubi varii recensentur gradus, quibus ad sacerdotii apicem ascendatur, ita et hic, nulla ostiarii fit mentio. Et is quidem ordo, ut ex libro VIII Constit. Apostol. c. 15, ex concilio Laodiceno can. 22, et ex octava synodo act. 8 cap. 5, colligitur, Græcis incognitus fuit, sed ejus munere apud eos cum diaconi tum subdiaconi fungebantur. Apud Latinos tamen receptum fuisse fidem faciunt concilium Carthaginense IV, can. 9, et Augustinus edit. nov. Serm. 46, n. 31. Ejusdem rei locupletior testis est Cornelius, qui epist. 9, n. 3, Romano in clero *exorcistas et lectores cum ostiariis quadraginta duos* recenset. An ideo memoratis in locis omissus fuit, quia non ab unoquoque, ut eo fungeretur, necessario exigebatur? Siricius, epist. I n. 14, Zosimo nostro ipsi infra n. 5 suffragante, præcipit, ut qui grandævus baptizatur, *statim lectorum aut exorcistarum numero societur*, quasi alterutrum e duobus illis gradibus suscepisse satis esset, quo ad altiorem quis promoveretur. Quocirca neque exorcistæ Innocentius epist. 37, n. 6, meminit. Eadem ratione cum ipse, tum alii, ostiarii gradum silentio potuerunt præterire. Immo idem Innocentius, ibid., subdiaconum, et concilium Sardicense, can. 13, plures alios gradus latent. Quod argumento est in his locis quærendum

[e] Apud Quesn. ut in ms. Corb. omittitur *enim.*

[f] Vocabulum *impune* suppressit Quesn. qui exinde cum editis aliis, necnon Dion. et Isid. præfert *posse tentari*, licet in veteribus exemplis Codicis, quem vulgavit, aliisque potioribus mss. absit *posse.*

[g] In Regio codice hic adjicitur particula *post.*

[h] Quod ab hinc ad finem usque epistolæ hujus sequitur, apud nostrum Edmundum Martene tom. II de Antiquis Eccl. ritibus, tum pag. 350, ex Egberti Eboracensis archiepiscopi pontificali libro, quem ille ante annos 900 exaratum putat, tum pag. 380, ex Caturcensi item pontificali, cum non paucis varietatibus exhibetur sub hoc titulo, *Incipit Sermo Innocentii papæ de septem gradibus Ecclesiæ ordinandis :* sed quid sunt duo illi libri, ut de auctoritate derogare valeant cæterorum, qui Zosimo totam epistolam summo consensu ascribunt?

[i] Prædicti pontificales libri Ebor. et Catur., *nostra didicerit exempla, et inter lectores... perduraverit. Exinde si majori ætati accesserit.* In his corruptionem esse facile deprehendet, qui hunc locum cum altero contulerit epist. 1 Siricii n. 13 et 14, ex quo, ut infantes ecclesiæ ministeriis consecrati ab ipsa infantia lectorum munere initiarentur, usu receptum fuisse constat.

[j] Merl. et Quesn., *qui tamen post baptismum statim* (Quesn. *se*) *divinæ militiæ desiderat.* Editi cæteri, *ita tamen* (Crab. *quod*, alii *ut*) *post baptismum statim se divinæ militiæ desideret.* In omnibus autem mss. exstat, *ita tamen ut*, ac subinde *desiderat.* Unde ut

Gl. II. - 4. Zato mi, da ne bi što oduzeli tvojim zaslugama, upravo smo ti uputili pismo koje označava šta treba da činiš u pogledu na svu našu braću i koepiskope, ne toliko one koji su u toj provinciji, već i susjednim provincijama koje su priključene tvojoj uvaženosti. Neka zna svako da ćemo ono što je prezreo, pošto je zanemario volju otaca i Apostolske stolice, mi još strože tražiti; da za svoje mjesto uopšte ne sumnja da treba da mu se utvrdi razlog, da ne misli da poslije tolikih zabrana može da prođe[f] nekažnjeno. Jer nastojanje prezrenja je da se uzurpira [g] ono što je zabranjeno (*Nicolaus I, epist. al.40,n.4*)

Gl. III. -5.[h] A ove prilike (*Dist. 77, c. 2; Rabanus de instit. Cleric. Lib. I, c. 13*) treba da se razmatraju u pojedinim stepenima. Ako se od mladalaštva slugama da [i] rang, neprekidno da se slijedi među lektorima sve do dobi od dvadeset godina. Kada već postane veći i stariji, [j] ipak tako, da odmah poslije krštenja, ako ko želi da se priključi božanskoj vojsci, ili među lektorima ili među egzorcistima, da provede pet godina, odatle za četiri godine akolit ili pod-đakon, pa onda, ako zasluži, da stigne do đakonskog blagoslova, u kom zvanju će biti potreb-no da provede pet godina[a], ako se pokaže neporočan. Odatle, prema potvrđenim zaslugama, preko tolikih činova u kojima je dokazao sopstvenu vjeru, moći će da se proizvede do pre-zviterskog sveštenika. Iz tog mjesta, ako ga u njemu[b] život istakne potpunijeg u dobrim obi-čajima, moći će da se nada vrhovnom pontifikatu. Ipak, prema ovom sačuvanom zakonu, niti digamist[c], niti pokajnik, ne može da stigne do ovih stepena. No, svakako da i branioci crkve koji potiču od laika, ako se pridržavaju gornjeg razmatranja, mogu da zasluže da budu u klerikalnom rangu. Sastavljeno [d] IX kalenda marta (*Godine 418, 21. februara*) DD. NN. Za vrijeme uzvišenih konzula Honorija XII i Teodosija VIII.

---

[f] Riječ *impune* štampao je Kvesn. koji odande sa drugim izdanjima, svakako Dion. i Isid. iznosi *posse tentari*, mada u starim primjercima Kodeksa, koji je obznanio, i drugim brojnim mss. nedostaje *posse*.

[g] U Regio kodeksu ovdje je dodata partikule *post*.

[h] To što slijedi odavdje pa do kraja ove epistole, kod našeg Edmunda Martena tom II de Antiquis Eccl. Ritibus, zatim pag. 350 iz pontifikalne knjige eboracenskog arhiepiskopa Egberta, za koju on smatra da je napisana prije 900. godine, tako pag. 380 iz katurcenskog pontifikala, izlaže se sa ne malo razlika pod naslovom: *Počinje izlaganje pape Inokentija o sedam određenih činova u crkvi*, no da li su samo dvije knjige koje značenjem vrijede da se odvoje od ostalih i koje sa punom saglasnošću potvrđuju Zosiminu cijelu epistolu?

[i] Pomenute pontifikalne knjige Ebor. i Caturc., *nostra didicerit exempla, et inter lectores ... perduraverit. Exinde si majori aetati accesserit*. Da u njima postoji netačnost lako može da uoči onaj koji ovo mjesto poredi sa drugim, epist. 1 Siricija n. 13 i 14, u kojoj je bilo utvrđeno da infanti posvećeni u službama crkve, zbog same nezrelosti treba da se čuvaju od službe lektora.

[j] Merl. i Kvesn., *qui tamen post baptismum statim* (Kvesn. *se*) *divinae militiae desiderat.* Ostala izdanja, *ita tamen* (Crab. *quod*, drugi *ut*) *post baptismum statim se divinae militiae desideret*. A u mnogim mss. stoji, *ita tame nut,* i odmah zatim *desiderat*. Odatle da i iz epistole 1 Siricija n. 4, ovdje sa veoma starim Corbiensi i Longobardico Colbertino, treba iznijeti *si militiae*, a ne treba da se zadrži *se militiae*. Iz tog razloga izgleda da im Zosim, zajedno sa Siricijem, negira ulazak u kler, jer ne treba odmah poslije svog krštenja da dobiju službu u crkvi.

[a] U ms. Corb. *ita se gesserit*. U dva Colb., *si inculpate gesserit,* bez *se*. U Eborac. i Caturc., *si inculpabiliter vixerit.* Zatim kod Kvesn. kako u kodeksima coll. Hadr., *adhaerere*, dok je pravilnije u drugim knjigama, *haerere.*

[b] Kod Rabana, *auctior,* a možda tako treba da se čita i u Ebor. i Caturc., a ne prosto, *acutior*.

[c] Merl. u Kvesn. sa Isid., *niti oženjen udovicom, niti pokajnik*. Druga izdanja poslije Rom. obratnim redom, *niti pokajnik, niti oženjen udovicom*. Riječi, *niti oženjen udovicom* nedostaju kod Crab. i u kolekcijama Dion., Hadr., Langob. Svakako u mss. Regio, Corb., Fossat., trima Colb., itd. A u mss. Ebor. i Caturc., što je preostalo od ove epistole iznosi se ovako iskrivljeno i promijenjeno: *Neque bigamus, neque revertens, neque poenitens a maximis criminibus ad hos gradus posit admitti. Alioquin defensores ecclesiae,qui ex laicis fiunt unius uxoris viri, si in supradicta ibservatione teneantur, et si vita et moribus et scientia Scripturarum mereurint, in ordine clericatus admittere debent.* Mrzi me da se iznose i neke druge greške u tim kodeksima, no smatrao sam da je baš vrijedno da se ove ne prećute, kojima se skreće pažnja koji su od svetih spisa iskrivljeni, mada i tako nagrđeni nijesu ništa manje vrijedni da se čitaju.

[d] Izdanja sa ms. Pith. VIII *kal. Martias Honorio*. Iz drugih mss. obnavljamo IX i utvrđujemo DD.NN., odnosno *dominis nostris*, ne kao što je odštampano u ms. Fossat., *domino nostro*. Mnogo je lošije što je kod ona četiri korbienska pisma dodata riječ *Nonas.* Kod Baronija za godinu 418. stoji odluka cara Honorija protiv Pelagijana, označena istim slovima na ovaj način: *DD. NN. Honorio XII et Theodosio VIII AA cons*.

militiæ desiderat mancipari, sive inter lectores, sive inter exorcistas quinquennio teneatur : exinde acolythus vel subdiaconus quatuor annis ; et sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat ; in quo ordine quinque annis, [a] si inculpate se gesserit, hærere debebit. Exinde suffragantibus stipendiis, per tot gradus datis propriæ fidei documentis, presbyterii sacerdotium poterit promereri. De quo loco, si eo illum [b] exactior ad bonos mores vita produxerit, summum pontificatum sperare debebit. Hac tamen lege servata, ut neque digamus, [c] neque pœnitens, ad hos gradus possit admitti. Sane, ut etiam defensores ecclesiæ, qui ex laicis fiunt, supra dicta observatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericatus. Data [d] IX kalendas Martias (*Anno* 418, *Februar.* 21) DD. NN. Honorio XII et Theodosio VIII augustis consulibus.

et ex epistola 1 Siricii n. 4 hic cum pervetusto codice Corbeiensi et Langobardico Colbertino *si militiæ* præferendum, nec *se militiæ* retinendum esse liquet. Eo pacto Zosimus una cum Siricio eis ad clerum videtur aditum negare, qui non statim a baptismo sese Ecclesiæ servitio manciparint. Verebantur nimirum, ne illi contra munditiem, quæ clericos decet, in negotiis sæculi quidquam admisissent. Quocirca laudanda modestia eorum, qui gravis alicujus criminis aliquando a se commissi conscii, a tam sancto statu ipsi se subducunt, eoque se indignos arbitrantur.

[a] In ms. Corb., *ista se gesserit*. In duobus Colb., *si inculpate gesserit*, sine *se*. In Eborac. et Caturc., *si inculpabiliter vixerit*. Tum apud Quesn. ut in codicibus coll. Hadr., *adhærere*, ubi rectius in aliis libris, *hærere*.

[b] Apud Rabanum, *auctior* : atque ita forte in mss. Ebor. et Caturc. legendum, non ut vulgatum est, *acutior*. Sed cum aliis libris retinendum *exactior*.

[c] Merl. et Quesn. cum Isid., *neque viduæ maritus, neque pœnitens*. Editiones aliæ post Rom. ordine inverso, *neque pœnitens, neque viduæ maritus*. Verba, *neque viduæ maritus*, absunt a Crab. et collectionibus Dion., Hadr., Hispana, Langob. necnon a mss. Regio, Corb., Fossat., tribus Colb., etc. At in mss. Ebor. et Caturc. quod superest ex hac epistola, ita interpolatum ac mutatum effertur : *Neque bigamus, neque revertens, neque pœnitens a maximis criminibus ad hos gradus possit admitti. Alioquin defensores ecclesiæ, qui ex laicis fiunt unius uxoris viri, si in supradicta observatione teneantur, et si vita et moribus et scientia Scripturarum meruerint, in ordine clericatus admittere debent.* Quædam alia codicum illorum menda annotare piguit : sed hæc prorsus non si-

[d] Editi cum ms. Pith. VIII *kal. Martias Honorio*. Ex aliis mss. restituimus IX et revocamus *DD. NN.* hoc est *dominis nostris*, non ut in ms. Fossat. expressum est, *domino nostro*. Longe pejus in Corbeiensi quatuor illis litteris substituta est vox *Nonas*. Apud Baronium ad annum 418 exstat Honorii imp. adversus Pelagianos Constitutio iisdem notis insignita in hunc modum : *DD. NN. Honorio* XII *et Theodosii* VIII *AA cons.*

[e] Invehitur in Proculum, qui licet exauctoratus, tamen pro episcopo, ut antea, se gerebat, et inquietorum quorumdam auxilio fretus Ecclesiam turbabat. Significat se ipsorum curam Patroclo Arelatensi demandasse, ut ejus, velut episcopi sui, consilio et nutibus obtemperarent. Cesseritne Patroclo tandem Proculus, exploratum non est. Sed de Zosimo subit iterum mirari, qui factum sit, ut Proculo in-

luisse operæ pretium duxi, quo advertat quisque qui sanctorum scripta depravari, sicque fœdata nihilo minus cum auctoritate aliqua legi interdum contingat.

Godine 430: Papa Celestin nekoliko episkopa sa Istoka, među njima i solunskog, oglašava jednakim po moći a povodom ekskomunikacije konstantinopoljskog patrijarha Nestorija (fragmenti)[126]

S. CELESTIN I (422-432)

50

GODINE 430. dana 10 avg.

Saopštava im Nestorijevu ekskomunikaciju.

ZA LATINSKI TEKST: ACO I, 2 pag. 21 (n. VI). - ZA GRČKI TEKST: ACO I, I, 1 pag. 90 (n. 12). - DRUGA IZD.: Coustant 1107. - Mansi IV, 1047. - ML 50, 465. - JK 373.

Episkop Celestin Jovanu [127], Juvenalu [128], Rufu [129] i Flavijanu [130], episkopima na Istoku *od jednakog*.

Željeli bi …….

. . . . . .

Zbog toga se žestoko uzbudilo naše srce, jer on koji očigledno upravlja Konstantinopoljskom crkvom, najpobožnijem narodu u Hristu usađuje neke izopačenosti protiv poštovanja djevičanskog rađanja i protiv nade našeg spasenja. One su doprle do nas otkako se razlio bol vjernika, one su objavljene u *sousima* koje je sam poslao i, što je najveći dokaz, one su usađene u pismu koje nam je poslao, potvrđenim potpisom samog pisca, tako da o tome više nema sumnje. Zato, budući da u takvim slučajevima uopšte više ne treba da postoji tolika snishodljivost, jer skoro isto toliko je prekršaj da se gleda kroz prste takvima, koliko je zločin da se propovijedaju takva svetogrđa, mi smo i episkopa Nestorija i bilo kog drugog koji, slijedeći ga, propovijeda tako, razdružili od naše zajednice, sve dok ne osudi izopačenost koju je započeo da propovijeda u poslanom pismu javnog ispovijedanja i dokaže da se pridržava one vjere o djevičanskom rađanju, odnosno o spasenju ljudskog roda, koju prema apostolskom učenju Rimska i Aleksandrijska i sveopšta crkva drži, poštuje i propovijeda. A ako neko ili od episkopa Nestorija ili od onih koji ga slijede, zbog čega su počeli tako da propovijedaju, bude ili ekskomuniciran ili lišen predvodničkog ili klerikalnog dostojanstva, onda je očigledno da njega koji je trajao i traje u našoj zajednici ne treba da smatramo kao uklonjenog, jer niko ne bi mogao da ukloni odluku o onome koji se već sam prokazao da treba da se ukloni.

…… A kao što smo napisali našem svetom bratu i koepiskopu Kirilu, dokazanom braniocu katoličke vjere, neka i tvoja svetost o istom Nestoriju sazna od nas ovo, da ili u roku od deset dana od dana ove konvencije, sa napisanom izjavom osudi svoja nabrojena

[126] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 128*.
[127] Antiohijskom.
[128] Jerusalimskom.
[129] Solunskom.
[130] Filippopoljskom. Flavijanu je takođe upućena i epist. *Coll. Athen.* n. 98 (ACO I, 1. 7 pag. 142-3) u kojoj mu Celestin zahvaljuje za poslano pismo i njegovu borbu za dobrobit vjere. Takođe Nr. 62.

50

ANNO 430. die 10 aug.

Nestorii excommunicationem eis notificat.

PRO TEXTU LATINO: *ACO* I, 2 pag. 21 (n. VI). — PRO TEXTU GRAECO: *ACO* I, 1, 1 pag. 90 (n. 12). — ALIAE EDD.: Coustant 1107. — Mansi IV, 1047. — *ML* 50, 465. — *JK* 373.

Caelestinus episcopus Iohanni (1), Iuvenali (2), Rufo (3) et Flaviano (4) episcopis per Orientem *a pari*.

Optaremus quidem.....

. . . . . .

Instrumenta probationis Nestorii perversae doctrinae.

Unde vehementer contristata sunt nostra viscera, quod is qui Constantinopolitanam videtur obtinere Ecclesiam, devotissimis Christo populis perversa quaedam contra reverentiam virginei partus et contra spem nostrae salutis infundit. Haec ad nos ingerente dolore fidelium pervenerunt, haec

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ Κελεστῖνος.

Εὐχόμεθα μέν,....

. . . . . .

Ὅθεν πάνυ συντετάρακται ἡμῶν τὰ σπλάγχνα, ὅτι οὗτος ὅστις δοκεῖ κατέχειν τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, τοῖς καθωσιωμένοις Χριστοῦ δήμοις διεστραμμένα τινὰ ἐρχέει, ὑπεναντία τῆς τιμῆς καὶ αἰδοῦς τοῦ τοκετοῦ τῆς ἁγίας παρθένου καὶ ὑπεναντία τῆς ἐλπίδος

50 (1) Antiocheno. — (2) Hierosolymitano. — (3) Thessalonicensi.

(4) Philippensi. Flaviano est directa etiam epist. *Coll. Athen.* n. 98 (ACO I, 1, 7 pag. 142-3), in qua ei s. Caelestinus pro litteris missis et suo bono certamine in fide congratulatur. Item Nr. 62.

bezbožna tvrđenja o Hristovom rođenju i prizna da će slijediti onu vjeru koju služe Rimska i Aleksandrijska i sveopšta crkva, ili da udaljen od bratstva episkopa prizna u sebi da je njegova pogubnost bila štetna. A da bi se ovo što smo odlučili ostvarilo, preko našeg sina Posidonija, đakona Aleksandrijske crkve, nastojali smo da do vaše božje ljubavi što pouzdanije dođe naše pismo.

Dat. IIII id. Aug. za vrijeme AAGG konzula Teodosija XIII i Valentinijana III.

libris quos ipse miserat, publicata sunt, et quod maioris probationis est, haec ad nos missis epistulis ipsa auctoris subscriptione munitis ita insinuata sunt, ut dubitari ultra non liceat. Unde quoniam in talibus causis non est tuta longior coniventia, quia tantumdem paene criminis est conivere talibus quanti sceleris est tam sacrilega praedicare, et episcopum Nestorium et si quis alius eum secutus haec praedicat, a nostra communione secrevimus, quamdiu scriptura professionis emissa perversitatem quam coeperat docere, condemnet et hanc de virgineo partu, id est de humani generis salute fidem asserat se tenere quam secundum apostolicam doctrinam Romana et Alexandrina et catholica universalis Ecclesia tenet, veneratur et praedicat. Si quis vero aut ab episcopo Nestorio aut ab iis qui eum sequuntur, ex quo talia praedicare coeperunt, vel excommunicatus vel exutus est antistitis seu clerici dignitate, hunc in nostra communione et durasse et durare manifestum est nec iudicamus remotum, quia non poterat quemquam eius removere sententia qui se iam praebuerat ipse removendum.

τῆς ἡμετέρας σωτηρίας. Ταῦτα εἰς ἡμᾶς ἦλθεν ὑποβαλλούσης τῆς ἀλγηδόνος τῶν πιστῶν, ἃ ἐγνωρίσθη διὰ τῶν βιβλίων ἅπερ αὐτὸς ἔπεμψε, καὶ, ὅπερ μείζονος ἀποδείξεως ἦν, πεμφθεισῶν ἐπιστολῶν πρὸς ἡμᾶς ὑπογραφῇ αὐτοῦ τοῦ αὐθέντου ὠχυρωμένων, ὡς ἀμφιβληθῆναι παρ' ἑτέρων μὴ ἐξὸν εἶναι. Ὅθεν ἐπειδὴ ὑπὲρ τοιούτων αἰτιῶν οὐκ ἐστιν ἀσφαλὴς ἡ μακροτέρα παρενθύμησις (τοιοῦτον γάρ ἐστι σχεδὸν ἔγκλημα παρενθυμεῖσθαι τὰ τοιαῦτα, ὁποῖόν ἐστι μύσος τοιαῦτα ἱερόσυλα λέγειν), καὶ τὸν ἐπίσκοπον Νεστόριον καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτῷ ἀκολουθήσας τοιαῦτα λέγει, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἀποχωρίζομεν, ἕως οὗ δι' ἐγγράφου ὁμολογίας πεμφθείσης τὴν διαστροφὴν ἣν ἤρξατο διδάσκειν, κατακρίνῃ καὶ ταύτην ἑαυτὸν περὶ τοῦ παρθενικοῦ τόκου, τουτέστι περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὴν πίστιν ὁμολογήσῃ κατέχειν, ἥντινα κατὰ τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ Ἀλεξανδρέων καὶ ἡ καθολικὴ πανταχοῦ Ἐκκλησία κατέχει, προσκυνήσῃ τε καὶ ὁμολογήσῃ. Εἴ τις δὲ ἢ ἀπὸ Νεστορίου ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν αὐτῷ ἐξακολουθησάντων, ἀφ' οὗ τὰ τοιαῦτα ἤρξατο λαλεῖν, ἢ ἀκοινώνητος ἐγένετο ἢ ἐγυμνώθη τῆς τοῦ ἱερέως ἀξίας ἢ τῆς τοῦ κληρικοῦ, τοῦτον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ καὶ μεμενηκέναι καὶ μένειν εἰς τὸ ἑξῆς ὡμολόγηται καὶ οὐδὲ λέγομεν αὐ-

Coniventia.

Nestorius et qui eum secutus, a communione Rom. Pontificis segregatus, quamdiu ...

A Nestorio excommunicati vel depositi, excomm. et depositi non sunt.

τὸν ἀποκεκινῆσθαι, ἐπειδήπερ οὐδὲ ἠδύνατό τινα ἡ τούτου ἀπόφασις ἀποκινεῖν, ὅστις ἑαυτὸν παρέσχεν ἤδη ἀποκινητέον.

Sententia Romani Pont. de Nestorio, Antiocheno, Hierosolymitano, Thessalonicensi et Philippensi episcopis communicatur.

..... Sicut autem et ad sanctum fratrem et coepiscopum nostrum Cyrillum bonum fidei catholicae defensorem scripsimus, hanc de eodem Nestorio sciat sanctitas tua a nobis, immo a Christo Deo latam esse sententiam, ut aut intra decem dies ex conventionis huius diei numerandos sacrilegas de Christi nativitate praedicationes suas scripta professione condemnet et hanc se profiteatur fidem sequi quam Romana et Alexandrina et universalis servat Ecclesia, aut ab episcoporum coetu remotus intelligat sibi suam obfuisse perniciem.

Decretum per cursorem mittitur.

Ut enim haec quae a nobis decreta sunt, exercitius agerentur, per filium nostrum Posidonium Alexandrinae Ecclesiae diaconum nostras ad dilectionem tuam voluimus fidelius epistolas commeare.

...Ὥσπερ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἀδελφὸν καὶ συνεπίσκοπον ἡμῶν Κύριλλον τὸν ἀκριβῆ τῆς καθολικῆς πίστεως ἔκδικον ἐγράψαμεν, ταύτην περὶ τοῦ αὐτοῦ Νεστορίου γινωσκέτω ἡ σὴ ἁγιωσύνη παρ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου Θεοῦ Χριστοῦ ἐξενηνεγμένην εἶναι τὴν ἀπόφασιν ἵνα ἢ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀριθμουμένων ἀφ' ἧς ἂν ἡμέρας ὑπομνησθῇ. τὰς ἱεροσύλους αὐτοῦ διδασκαλίας περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ καταδικάσῃ καὶ ταύτῃ ἑαυτὸν ὁμολογήσῃ τῇ πίστει ἀκολουθεῖν ἥντινα καὶ ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ Ἀλεξανδρέων καὶ ἡ καθολικὴ φυλάττει Ἐκκλησία, ἢ ἀπὸ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων ἀποκινηθεὶς γινώσκετω ἑαυτὸν οἰκείῳ βεβλάφθαι ὀλέθρῳ. Ἵνα δὲ ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν ἀποφανθέντα σπουδαιότερον ἐξανυσθείη, διὰ τοῦ ἡμετέρου υἱοῦ Ποσειδωνίου τοῦ διακόνου τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας τὰς ἡμετέρας ἐπιστολὰς πρὸς τὴν σὴν διάθεσιν ἠβουλήθημεν πιστότερον διακομισθῆναι.

Ὁ Θεός ὑγιαίνοντά σε διαφυλάξαι, ἀδελφὲ τιμιώτατε.

Dat. IIII id. aug. Theodosio XIII et Valentiniano III AAGG conss.

Godine 432:
Papa Ksist episkopu makedonskog grada Filipopolja[131]

S. KSIST III (432-440)

62

GODINE 432.

Rimska crkva zahvaljuje filipopoljskom episkopu Flavijanu zbog postojanosti u vjeri [132].

GRČKI: Ed. Schwartz, ACO I, 1, 7 p. 143 (*Coll. Aten.* N. 99). - Latinski tekst preveden nedavno.

Pomno se govori da je određen apostolski tron tvojoj svetosti, jer si kao nepokolebljivi sveštenik izvršio božanski nalog da ćeš, trijumfujući protiv neprijatelja, moći da se posvetiš crkvi koja ti je povjerena, zbog čega ti zahvaljujemo. U bitku si, naime, sa znamenjima pobjede skupio vjernike vojnike, pošto si prihvatio odbranu tih krajeva, čijom vjerom dobro obučeni vojnici nijesu mogli a da ne izađu kao pobjednici. I premda nam je iz mnogih izvještaja poznato zalaganje tvoje bratske ljubavi, ipak, tvoju marljivost i brižnost najrječitije nam je prikazao naš brat i sasveštenik Filip, kada se vratio kod nas. Zato se radujem, presvijetli brate, i veselim da ti, zbog tolikih napora u tvojim djelima, prema svjedočenjima svih, Rimska crkva duguje zahvalnost, kako zaključuje izvještaj našeg najvoljenijeg podđakona Ursa kojeg nam je poslao iz tih krajeva, i odužujemo ti se načinima ljubavi koji će uslijediti i ponovo ti vraćamo naš status, jer je zaista pravedno da se za tvoju svetu dušu to odredi u pogledu onog, čiju smo ličnost i službu primili od božanskog proviđenja.

[131] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 163*.
[132] Cf. Nr. 50 adnot. 4.

62

ANNO 432. ***Flaviano Philippensium episcopo pro sua constantia in fide, Romana gratulatur Ecclesia*** (1).

GRAECE: Ed. Schwartz, *ACO* I, 1, 7 p. 143 (*Coll. Aten.* n. 99). — Textus latinus noviter confectus.

Ξύστου ἀρχιεπισκόπου Ῥώμης πρὸς αὐτὸν [Φλαβιανὸν ἐπίσκοπον Φιλίππων].

Apostolicus thronus ei gratulatur.

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Φλαβιανῷ Ξύστος. — Νενομισμένον ἐστὶ τῇ ὁσιότητι τῇ σῇ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον προσεχῶς ὁμιλεῖν· οὕτως γὰρ τὴν θείαν ὡς ἄτε ἱερεὺς δόκιμος ἐξεβίβασας ὑπόθεσιν, ὡς θριαμβεύοντά σε κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν πεπιστευμένην σοι ἐκκλησίαν ἐπανελθεῖν. Χαίρωμεν οὖν· ἀνεκαλέσω γὰρ ἀπὸ τοῦ πολέμου τοὺς πιστοὺς στρατιώτας μετὰ σημείων νικηφόρων, ὁπότε τοῖς τούτου μέρεσι συνηγόρησας. οὕτινος τὸν νόμον οἱ καλῶς δεδιδαγμένοι ἱερεῖς οὐκ ἠδύναντο μὴ εἶναι νικηταί. Εἰ καὶ ὅτι μάλιστα γνώριμος ἡμῖν γέγονεν ὁ κάματος τῆς ἀδελφότητος τῆς σῆς ἐκ πολλῶν ἀναφορῶν, ὅμως τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἐγρήγορσίν σου ὁ λόγος τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου τοῦ ἡμετέρου Φιλίππου πρὸς ἡμᾶς ἐπανελθόντος σαφέστερον ἀνεδίδαξεν. Ἀγαλλιῶ τοίνυν, γνησιώτατε ἀδελφέ, τῇ μαρτυρίᾳ τῇ καθόλου ἀγαλλιῶ· ὀφείλεται ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας τοῖς τοσούτοις καμάτοις τῶν σῶν πράξεων εὐχαριστία, ἥντινα διὰ Οὔρσου τοῦ προσφιλεστάτου ἡμῖν καὶ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων πλευρῶν ὑποδιακόνου ἐκπεμφθέντος ὁ κατὰ πρόσωπον λόγος ἐγκλείει, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης ὄφλημα ἀποδιδοὺς τοῖς τῆς διαδοχῆς τύποις καὶ ποιῶν τῆς ἡμετέρας καταστάσεως τὴν γνῶσιν. Δίκαιον γὰρ τῇ ἁγίᾳ σου ψυχῇ ἀμοιβαδὸν τοῦτο παραπλησίως ἐκείνῃ κατατιθέναι, οὕτινος τὸ πρόσωπον ἤτοι τὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῆς θείας προνοίας διαδέδεγμαι.

Romanorum Ecclesia gratias ei agit.

Statutum est apostolicum thronum sanctitati tuae sedulo loqui: ita enim ut incensurabilis sacerdos divinum executus es praeceptum ut, triumphum agens de inimicis, revertere potueris ad ecclesiam tibi concreditam, gratulemur igitur; ex bello enim vocasti victoriae signis fideles milites, cum illius partium defensionem suscepisti, cuius legem, bene edocti sacerdotes, non poterant victores non esse. Etsi quam maxime notus est nobis ex plurimis relationibus labor fraternitatis tuae, tamen sollicitudinem et vigilantiam tuam sermo fratris et consacerdotis nostri Philippi ad nos reversi eloquentissime demonstravit. Gaudeo igitur, sincerissime frater, de omnium testimonio laetor: pro tot laboribus tuorum operum Romanorum Ecclesia gratiarum actionum debet, quam sermo Ursi nobis carissimi subdiaconi nostris a lateribus missi includit, et persolvendo debitum charitatis successionis formis et palam faciens statum nostrum: etenim iustum est pro sancta anima tua vicissim hoc similiter illi deponere, cuius personam seu ministerium a divina providentia accepimus.

Godine 438. januara 31: Imperatori Teodosije i Valentinijan o jereticima i paganima[133]

III. O JEVREJIMA, SAMARITANIMA, JERETICIMA I PAGANIMA

Nov. [III =BREV. III.] (438. Jan. 31).

CAREVI TEODOSIJE I VALENTINIJAN AA. FLORENCIJU PREFEKTU PRETORIJE. Između ostalih nastojanja koja nam je sa uvijek budnim razmišljanjem naložila sveopšta ljubav je da je briga carske uzvišenosti da sagledamo okruženje istinske religije, jer ako uspijemo da se zadrži njen kult, otkrićemo put napretka ljudskim stremljenjima. Zato, poučeni iskustvom dugog postojanja, sudom pobožnog razmišljanja odlučili smo da se zbog potomstva zakonom postojanosti utvrde obredi pobožnosti. Ko je, naime, obuzet takvim shvatanjem, ko je kažnjen takvom surovošću divljaštva, da, pošto sagleda kako nebo naredbom božanskog stvaranja, nevjerovatnom hitrinom određuje ciljeve unutar svojih vremenskih razdaljina, prostora, da je kretanje zvijezda na dobrobit života, da zemlja obiluje žetvama, da je duboko more i praznina nesagledivim djelom zatvoreno u granicama prirode, ne traži tvorca takve tajne, takvog stvaranja? No, saznali smo da su se Jevreji, samaritani, pagani i ostala vrsta jeretika, osmjelili da se suprotstave poimanjima ovih čudesa. Koji, ako pokušamo da ih ljekovitim zakonom vratimo razumnosti zdravog razmišljanja, sami će istaknuti krivicu stvarnosti, jer tvrdokornim grijehom pogubne bezobraznosti ne ostavljaju mjesto pokajanju. Zbog toga, pošto je prethodna odluka da beznadežnim bolestima ne treba da se pruži nikakvo liječenje, napokon, da se ne bi sekte pogubne za život, prezrene od našeg vijeka, kao sa nepromišljenim metežom, drsko potucale naokolo, ovim zakonom koji će važiti za navijek, određujemo da nijedan Jevrejin, niti jedan samarit, smije da stekne čast i dostojanstvo crkvene službe, niti da se primi u bilo kakvu civilnu administraciju, čak ni da obavlja službu branitelja. Jer, vjerujemo da je baš grijeh da protivnici nebeske uzvišenosti i rimskih zakona, takođe i kažnjenici prema našim zakonima, nastoje, pod zaštitom izmišljenog pravosuđa i važnošću stečenog dostojanstva, utvrđeni protiv hrišćana i najviše protiv samih poglavara svete religije, kao ismijavači naše vjere, da određuju i objavljuju kako žele da posjeduju moć. Takođe, razmišljajući na isti način, ne dopuštamo da se iznova gradi sinagoga, zasnivajući to na dozvoli starih koja prijeti brzim rušenjem. Ovome dodajemo da svaki rob ili slobodnjak koji protiv volje, ili prinuđen batinanjem, bude prešao iz hrišćanske religije u bezbožnu sektu ili učenje, da se kazni oduzimanjem imanja, da svako koji oduzme neprikosnovena imanja ne može da stekne dostojanstvo, ili onaj koji bude sagradio sinagogu da zna da se trudio za dobit katoličke crkve. Zatim, ako neko uspije da dođe do službe da ima najniže mjesto i to ako zasluži počasno dostojanstvo. Onaj, pak, koji je počeo da gradi sinagogu, a da nije nastojao da se obnovi stara, uz kaznu od pedeset livri zlata da se liši njegovih nastojanja. Pored toga, određuje se da onaj koji je iskvarenim učenjem uništio vjeru drugog, pored oduzimanja imanja, može još da se kazni smrću. A pošto dolikuje da se svom ovom brigom obuhvati carsko veličanstvo, da se ni u čemu ne oštećuje javna korist, kurijale svih civitata, svakako pretorijanske, da ne bi bili obavezani teškim i različitim obilnim službama vojske i ličnim dužnostima, svojim odredbama, bez razlike iz koje su sekte, smatramo da treba da se podržavaju, kako ne bi smatrali da se pruža beneficija privilegije ljudima koji treba da se prokunu zbog

[133] *Codex Theodosiacus, vol. 2, p. 7*.

III. DE IVDAEIS SAMARITANIS HAERETICIS ET PAGANIS

iii] i. *O, om. C* iudecis *Fuld.* sam. haer. (et h. *S Fuld.*) et paganis (et pag. *om. Fuld.*)] et ceteris *O*

Nov. III [= BREV. III.] (438 Ian. 31).

IMPP. THEOD(OSIVS) ET VALENT(INIANVS) AA. FLORENTIO P(RAEFECTO) P(RAETORI)O. Inter ceteras sollicitudines, quas amor publicus pervigili cogitatione nobis indixit, praecipuam imperatoriae maiestatis curam esse perspicimus verae religionis indaginem; cuius si cultum tenere potuerimus, iter prosperitatis humanis aperimus inceptis. Quod usu longae aetatis experti piae mentis arbitrio ad posteros usque perennitatis iure fundare decrevi-
1 mus caerimonias sanctitatis. Quis enim tam mente captus, quis tam novae feritatis inmanitate damnatus est, ut, cum videat caelum divinae artis imperio incredibili celeritate intra sua spatia metas temporum terminare, cum siderum motum vitae commoda moderantem, dotatam messibus terram, mare liquidum et inmensi operis vastitatem finibus naturae conclusam, tanti secreti, tantae fabricae non quaerat auctorem? Quod sensibus excaecatos Iudaeos Samaritas paganos et cetera haereticorum genera portentorum audere cognoscimus. Quos si ad sanitatem mentis egregiae lege medica revocare conemur, severi-

---

1 imp̄. *E* ualentiñ. et theod̄. *Φ* florentino *GS* p̄po̅] *HNEXCPMΦ Iust., Paris. 4408. 4413,* preposito orientis *L ΘΨΩ* preposito *S,* pfū *G* inter] in *G* **2** ceteras *om. O* cogitationes *N* induxit *SΦ* **3** perspicimus] praespicimus *HGE,* praecepimus *N,* precipimus *Φ* si] se *N* **4** potuerimus] *sic O Pith. (ad Sichard.),* potueris *reliqui, fortasse recte* iter] inter *GN* prosperitates humanas *G* aperimus] operibus *E, fortasse scr.* aperies inceptas *G* longae] longeuae *G* **5** mentis] maiestatis *H* **5/6** decreuimus fundare *G* **6** caerimonias] *OGΦ,* cheremoniae *N,* caerimonia *reliqui,* caermionia *C,* querimonia *H* tam *om. H* quis tam] *O,* tam *HC,* quae *N,* quam *reliqui* **7/8** celeritati *E* **8** intra sua] i. sui *GXCPS,* intransui *M* spatia metas] spatium aetates *S* cum siderum] considerum *N* uitae] uita *N,* uice *G* **9** moderantem (moderatim *N,* terminare moderantem *G* dotatam (dotata *N,* donatam *GS*)] moderatam *H* messibus] mensibus *H,* mentibus *G* liquidum] dum E^1 inmensi (emensi *O*) operis uastitatem] inmenso per sua statim *G* **10** naturae (nutare *Φ,* terrae *O*) c. t. s. t. f. non *bis posuit N* auctorem] uictorem *G* quod] quo^s *H,* quid P^3 **11** excaecatos] OEP^3, excitatos *H,* excitatus *NΦ,* excaecauit *reliqui* samaritas] samaritanos *OHG* E^2 samaritas hereticos E^b cetera] ceteros *N* audire *S* **12** cognoscimus] cognouimus *E* quos si] *sic OE,* quod *G,* quod si *reliqui* egregite *G* lege medica] legem medicam *H,* lege edicta *Φ* conamur *G*

sramnog nastojanja, a koji želimo da se kažnjavaju silom ove odredbe. No, da se sačuva izuzetak, da adparitori pomenutih sekti, svakako u privatnim poslovima, slijede odluke sudija, da ne upravljaju zatvorskom stražom, niti da se hrišćani, kako se obično događa, zbog nametnutih mržnji čuvara pošalju u drugi zatvor, očigledno zatvoreni prema sumnjivom zakonu. Zato naša milost budno pazi na nečovječnost pagana i bezbožnika, da ne dozvolimo da se odabiraju oni koji urođenom mahnitošću i ustrajnom drskošću, udaljivši se od istinske vjere, u skrovitim mjestima sprovode bezbožne običaje žrtvovanja i zastranjivanja pogubnog sujevjerja, da se na neki način osame, kako ne bi za nepravdu nebesnog visočanstva i zbog prezrenja našeg vremena njihovi zakoni bili javno oglašeni. Koje nijesu od javno objavljenih zakona o hiljadu terora zauzdale kazne proglašenog progona, da, ako ne mogu da se poprave, barem da nauče da se uzdrže od silnih zločina i prljavih žrtvi. No, upravo ovom drskošću mahnitosti, tim pothvatima nevaljalaca, potresa se naše strpljenje, jer ako i želi da zaboravi, ne može to da zanemari. Zato, ma kako da ljubav religije nikada ne može da bude sigurna, ma kako da paganska bezumnost u svim molitvama zahtjeva strogosti, ipak, i pored toga što uzimamo u obzir milostivost koja nam je urođena, čvrstom naredbom smo odlučili da svako ko sa poganim i pokvarenim namjerama bude na bilo kom mjestu zatečen u svetogrđu, na njegovu nesreću, naš gnjev treba da umiri u krvi. Naime, mi treba da prinosimo bolju žrtvu na čisti oltar hrišćanstva. Da li smo predugo čekali da se promijene prilike u ime rasrđene blagosti neba, jer ozlojeđena pokvarenost pagana ne zna da se služi utezima prirode? Zašto je, naime, proljeće zatajilo uobičajenu blagost? Zašto je ljeto neplodnom žetvom u klasju lišilo nade marljivog ratara? Zašto je pretjerana žestina zime, prodirućom hladnoćom kaznila rodnost grana oduzimanjem plodnosti? Osim da se zbog spasenja od bezbožnosti prikloni odluci zakona njene prirode. A ono što zatim nijesmo prisiljeni da podnosimo, pomirljivim osvećivanjem, kako smo rekli, treba da se umilostivi uzvišenost poštovanja nebesnom voljom. Preostaje da ono što je kod maniheja uvijek protiv Boga, što su kod Eunomijana tvorca jeretičke gluposti, što je kod Montanista, Friga, Fotinijanaca, Priscilianista, Askodroga, Hidroparastata, Borborita, Ofita bezbrojnim odlukama donijeto, bez oklijevanja preda brzoj egzekuciji. Zato treba tvoja slavna i uzvišena moć, kome srce služi kao rob kako božanskim, tako i poglavarskim naredbama, pošto smo neizmjernim dostojanstvom katoličke vjere nastojali, odlukama uobičajeno izdatim od njegove ekselencije, da se potrudi da kod svih prispije notacija, i naredi da se saopšti upraviteljima provincija, i da se, istim njihovim nastojanjem, objasni svim civitatima i provincijama šta smo nužno zabranili. DAT. PRID. KAL. FEB. U KONSTANTINOPOLJU D. N. TEODOSIJA A. XVI CONS. I KOJI JE BIO OBAVIJEŠTEN.

INTERPRETACIJA: Ovaj zakon posebno naređuje da niti jedan Jevrejin, niti Samaritan, ne može da pristupi službi vojske ili administracije, niti da iz bilo kog razloga prime službu branitelja, niti da budu čuvari zatvora, niti da bude moguće da se usude da pod bilo kavim oblikom službe hrišćane, ili sa bilo kakvim izgovorom sveštenika, muče nepravednostima, niti da mimo naredbe, oni koji su neprijatelji našeg zakona preduzimaju da kažnjavaju ili sude bilo kome prema našim zakonima. Da se ne usuđuju da iznova grade sinagogu. No, ako je budu gradili, neka znaju da će ova gradnja pripasti katoličkoj crkvi, a tvorci gradnje biti kažnjeni sa pedeset funti zlata. No, neka znaju i to, da im je dozvoljeno da mogu da obnavljaju ruševine svojih sinagoga. Takođe je u ovom zakonu posebno istaknuto, da nijedan Jevrejin ne smije da se usudi da bilo kakvim nagovaranjem preobraća paganina ili hrišćanina u svoju vjeru. Jer ako čini, onda, a da mu se ne pruži bilo kakva mogućnost, da se kazni smrću. U ostalom dijelu ovaj zakon osuđuje sekte, koje su zatim u ovom zakonu poimence nabrojane.

tatis culpam ipsi praestabunt, qui durae frontis obstinato piaculo locum veniae non relin-
2 quunt. Quam ob rem cum sententia veteri desperatis morbis nulla sit adhibenda curatio, tandem, ne ferales sectae in vitam, inmemores nostri saeculi, velut indiscreta confusione licentius evagentur, ‖ hac victura in omne aevum lege sancimus neminem Iudaeum, neminem Samaritam ⌜neutra lege constantem⌝ ⌜ad honores et dignitates accedere, nulli administrationem patere civilis obsequii⌝, nec defensoris ⌈ fungi saltem officio ⌉. Nefas quippe credimus, ut supernae maiestati et Romanis legibus inimici ultores etiam nostrarum legum subreptivae iurisdictionis habeantur obtentu ‖ ⌜et adquisitae dignitatis⌝ auctoritate muniti adversum Christianos et ipsos plerumque sacrae religionis antistites velut insultantes fidei nostrae iudicandi vel pronuntiandi
3 ⌜quod velint⌝ habeant potestatem: illud etiam pari consideratione rationis arcentes ⌈, ne qua ⌈⌈ synagoga in novam fabricam surgat, fulciendi veteres permissa licentia quae ruinam ⌜praesen-
4 taneam⌝ ⌜minitantur⌝. ‖ ⌜His adicimus⌝, quicumque servum seu ingenuum, invitum vel suasione plectenda, ex cultu Christianae religionis in nefandam sectam ritumve transduxerit, cum dispendio fortunarum capite puniendum ⌈,
5 ‖ ⌜ut quisque⌝ igitur vel infulas ceperit, ⌜adquisitis⌝ dignitatibus non potiatur, ⌈ vel synagogam

‖ IVST. 1, 9, 18

⌜neutra l. constantem⌝ *om.* | ⌜quibus omnes administrationes et dignitates interdictae sunt⌝

⌈ ciuitatis

⌈ nec patris honorem adripere concedimus *fin.*

‖ *redit* ⌜ne (*al.* nec) adquisiti sibi officii⌝

⌜quamlibet⌝

⌈ praecipimus | ⌈⌈ Iudaica

⌜praes.⌝ *om.*

⌜minantur⌝ | ‖ IVST. 1, 7, 5 | ⌜eum⌝

⌈ censemus

‖ IVST. 1, 9, 18 | ⌜quisquis⌝ | ⌜quaesitis⌝

⌈ uel si ad officia uetita subrepserit, his penitus repelletur,

---

13 praestabunt] praesentabunt *NXCPM* qui durae] quid ore *N* obtinat opiaculo *N* locum] cum *X* **14** sententia veteri] *laudant editores locum Hippocratis περὶ τέχνης vol. 1 p. 7 Kühn = vol. 6 p. 4 Littré: νομίζω ἰητρικὴν εἶναι . . . τὸ μὴ ἐγχείρειν τοῖσι κεκρατημένοισι ὑπὸ τῶν νοσημάτων εἰδότας ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰητρικὴ et p. 22 Kühn = p. 26 Littré: οὐκ εὐδιορθώτοισι δικαίως οὐκ ἂν ἐγχειρέοι τῇσι νούσοισιν* disperatis *NGEΦ*, disperatio *H* morbi *H*, moribus *Φ* nulli *H* **15** feralis *NGEΦ* sectae] recte *G* inmemores] inque mores *O* confusione] *OE*ª*XC*, discretione confessione **E*, confessione *reliqui* **16** hac] ac *G* aeuum] euo *Φ* **17** neminem] nullus *H* **17/18** samaritanum *OES* **18** neutra (neutram *N*, ne ultra *S*, nec ultra *E*, nec cetera *Φ*) lege (-gem *N*) constantem] *sic libri omnes*, neutra lege constante *edd., fortasse* neutro lege constante (= consistente) **18/19** ad honor. et dign.] ad honoris dignitatem *G* **19** accedere] uccedere M^1, succedere M^2 administratione *GS*, administrantem *N* **19/20** patere] partem *G*, petere *Φ* **20** ciuilis] cilis *G* defensores *NGE* **20/21** saltem (salute *X*) fungi *O Meld.* **21** nefas] nec eas *G* ut] quod *Φ* **22** maiestati] *sic O*, maiestate *H*, maiestatis *reliqui* ultores] *ONXPMSL*, ultoresque *C*, cultores *H(?)G Pith. (ad Sichard.)* **23** etiam *om. O* iuriditionis *G*, iurisdictione *H*, iurisdictionibus **E*, iuris lectionis *N* **25** auctoritatem *NS* muniti] munitis **E*, unici *S* aduersus *HΦ Iust.* **26** plerumque *om. G* sacri *Φ* **26/27** antestitis uel insultanter *E* **27** iudicandum *N* uel pronuntiandi *om. Φ* **28** quod uelint (uellint *N*, uellent *ES*) *om. O* **29** pari consideratione rationis (ratione *E*, *om. Φ*) arcentes (arcientes *Φ*)] pari cons. sacertentes *N*, pari consideratione rationis arguentes praecipimus *Iust. (Lat., διὰ τῆς ὁμοίας ἡμῶν φροντίδος προστάττομεν ἀναπληροῦντες Graeci)* qua] quam *E* **30** synagoga] ut sinagoga *G*, synagogam *EΦ* nouam] bonam *E* fulciendi] fulgendi *G*, concidendi *H* **31** ueteris *HNGESP*² permissam licentiam *Φ* quae] *OE* **EP*³ *Iust.*, quam *S*, quas *HNΦ* **31/32** ruinam praesentaneam] *ONE* **EP*³, ruinam *Iust.*, ruinam praeessent an (in *X*) eam *XC*, ruina praesentanea (praesentianea *H*) *reliqui* **32** minitantur] minitatur $P^2SΦ$, iniatur *G*, ministrantur *N* his adicimus (addicimus *G*) *om. C* **32/33** quicumque] *scripsimus*, ut quicumque *libri*, eum quicumque *Iust.*, eum *ins. post* transduxerit *Pith. (ad Sichard.)* **33** seu] *HXCE* **E Iust. Meld.*, uel *O*, sibi *S*, siue *reliqui* uel] *libri et Iust. (PL)*, seu *Iust. (CRM)* **34** plectenda] plectanda *X*, plectent. dum *S*, tendat *G* exculto *G* **35** nefandam] eandem *H* rituue *Φ* transduxerit] *sic O* **EΦ Pith. (ad Sichard.) Iust. (PL)*, transducerit *H*, traxerit *G*, traduxerit *reliqui et Meld.*, transduxit *Iust. (CRM)* **37** ut quisque] ut quisquis *GC* **E*, quisquis *O Iust.* uel *om. G* inf(*vel* -v)olas *HG* **38** potiantur *HΦ* uel] *libri et Iust. (CRM)*, uel si *Iust. (W et Graeci)* sinagoga **EΦ*

extruxerit, conpendio ecclesiae catholicae noverit se laborasse. ⌜Immo⌝ qui ad honores ⌈ inrepsit, habeatur, ut antea, condicionis extremae, ⌜etiamsi⌝ honorariam ⌈ promeruerit dignitatem. Et qui synagogae fabricam coepit non studio reparandi, cum damno auri quinquaginta librarum fraudetur ausibus suis. Cernat praeterea bona sua proscripta poenae mox sanguinis destinandus qui fidem alterius expugnavit perversa doctrina. ‖

6 Et quoniam decet imperatoriam maiestatem ea provisione cuncta conplecti, ut in nullo publica laedatur utilitas, ‖ curiales omnium civitatum ⌜nec non cohortalinos⌝, onerosis quin etiam militiae seu diversis officiis facultatum et personalium munerum obligatos, suis ordinibus, cuiuscumque sectae sint, inhaerere censemus, ne videamur hominibus execrandis contumelioso ambitu inmunitatis beneficium praestitisse, quos volumus huius constitutionis auctoritate dam-

7 nari. ‖ Hac exceptione servata, ut adparitores memoratarum sectarum in privatis dumtaxat negotiis iudicis sententias exsequantur nec carcerali praesint custodiae, ne Christiani, ut fieri adsolet, nonnumquam obtrusi

8 custodum odiis alterum carcerem patiantur, incerto an iure videantur inclusi. Hinc perspicit nostra clementia paganorum quoque et gentilis inmanitatis vigiliam nos debere sortiri, qui naturali vesania et licentia pertinaci verae religionis tramite discedentes nefarios sacrificiorum ritus et funestae superstitionis errores occultis exercere quodammodo solitudinibus dedignantur, nisi ad supernae maiestatis iniuriam et temporis nostri contemptum eorum scelera professionis genere publicentur. Quos non promulgatarum legum

⌜et⌝ | ⌈ et dignitates
⌜etsi⌝
⌈ inlicite

‖ *finit*

‖ IVST. 1, 5, 7
⌜nec n. coh.⌝ *om.*

‖ *finit*

---

39 extruxerit] struxerit Φ, extruere *G* ecclcatholicae (-ca *G*)] catholicae ecclesiae *O Iust.* **39/40** nouerit se laborasse] so nouerit laborasse *OH*, nouerit *G* **40** immo] hymmo *S* qui ad] quia E^b inrepserit *Iust.* **41** habeantur *N* antea] *OE Iust.*, ante *reliqui et Meld.*, tanto *M* extremae] extraneae *G* **41/42** etiamsi] etsi *Iust.* **42** promeruerit] promeruerunt *G*, promouerit **E* **43** synagogae fabricam] synagogam *O* coepit] ceperit **E*, coeperit *Iust.* **44** auri *om. C* **44/45** fraudentur *N* **45** ausibus] abusibus *O* **E* cernant *X*Φ **46** poenae (paene *PM*, poena *X*) mox] mox poenae *Iust.* **47** peruersa expugnauit *O* **48** decet] dicit *E* imperatoria maiestate *E*Φ ea] mea *G* **49** cunctas *G* conpleti *NS* **49/50** ut i. n. p. l. utilitas (ut electas *N*)] nulla p. l. ut. ut in Φ **50** omn. ciu.] ciuitatum omnium *C* **51** coartalinos *X*, chohortalinus *G* honerosi *H*, honerosus *G*, uniuersos *O* quin] qui *G* **51/52** militiae] maliciae *G* **52/53** personalium] personarum *G* **53** munerum] numerum **E*, numero *O* suos *X* **54** sint] sunt *GC* censemus] censuimus *GE* ne] et ne *S* **55** videamus *E* **E* execrandi *G* contumeliosae **E* **56** inmunitatis] inmutatis *N* beneficio Φ quos] quod *N* **57** auctoritatem Φ **57/58** damnari] *E Iust.*, damnare *reliqui* **58** haec *GES* exceptatione *G* seruata] damnata E^t **58/59** adparitores] adpetitores *E*, apertores *N* **59** memoratorum *E*Φ, memoratum *G* sectarum] secretarum *H* iudicis] *scripsimus*, nullius (nullus *E*, si ullius *XPMS*, ullius *C*) iudicis (iudicis *post* sententias *O*) *libri* sententias] sententia *NG*Φ **59/60** exsequatur *X*Φ **60** carceralis *H* presunt **E* ne] nec *G* **E* adsolet fieri *E* obtrusi] obstruxi *X*, abstrusi *Meld.* **61** custodum] in custodiam *G* alterum] *sic libri, fortasse* ea ultra *vel* atrociorem carcere *X* incerto] *S*, incertum *reliqui*, incertam *G* **62** perspicit] *NGXC*Φ, prospicit *OS*, praespicit *HEPM* nostrae clementiae *N* paganorum] paganos *O* quoque *om. N* gentilis *(sic NE*, gentilibus Φ, generalis *H*, gentiles *O et reliqui)* inmanitatis *(sic ONE*, inmunitatis **E*, inmanitates *reliqui) libri* uigilia *HNE* nos] non *O* **63** sortiri] sortire *HN* qui] quia *E*, quo Φ uesaniae *GE* licentiae *G* pertinaci uerae] *HN* **E*, pertinacia uerae *O*, pertinaciue *XC*, pertinaci uel EP^1MS, pertinacia P^3, uel *G* discedentes] *scripsimus*, dissidentes *plerique*, dissidente *E*, desidentes *S*, desserentes *H* **64** et funestae . . . . **65** supernae maiestatis *om. G* occulti *HS*, occulte *M* exercere] exigere Φ quod admodum *E* **E* **65** dedignantur] dedignentur *GPMS* **65/66** contemptu *HXC* Φ, contentum **E* **66** eorum scelera *post* prof. genere *E* genere] tempore **E* **66/67** promulgatarum (promulgatorum Φ) legum (legem *G*) mille] promulgatur ille *E*

mille terrores, non denuntiati exilii poena conpescunt, ut, si emendari non possint, mole saltem criminum et inluvie victimarum discerent abstinere. Sed prorsus ea furoris peccatur audacia, iis inproborum conatibus patientia nostra pulsatur, ut si oblivisci cupiat dissimulare non possit. Quamquam igitur amor religionis numquam possit esse securus, quamquam pagana dementia cunctorum suppliciorum acerbitates exposcat, lenitatis tamen memores nobis innatae trabali iussione decrevimus, ut, quicumque pollutis contaminatisque mentibus in sacrificio quolibet in loco fuerit conprehensus, in fortunas eius, in sanguinem ira nostra consurgat. Oportet enim dare nos hanc victimam meliorem ara Christianitatis intacta servata. An diutius perferemus mutari temporum vices irata caeli temperie, quae paganorum exacerbata perfidia nescit naturae libramenta servare? Unde enim ver solitam gratiam abiuravit? unde aestas messe ieiuna laboriosum agricolam in spe destituit aristarum? unde hiemis intemperata ferocitas ubertatem terrarum penetrabili frigore sterilitatis laesione damnavit? nisi quod ad inpietatis vindictam transit legis suae natura decretum. Quod ne posthac sustinere cogamur, pacifica ultione, ut diximus,
9 pianda est superni numinis veneranda maiestas. Superest, ut, quae in Manichaeos deo semper offensos, quae in Eunomianos haereticae fatuitatis auctores, quae in Montanistas Frygas Fotinos Priscillianistas Ascodrogos Hydroparastatas Borboritas Ofitas innumerabilibus constitutionibus lata sunt, cessante desidia celeri executioni mandentur, Florenti
10 p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissime). Inlustris igitur et magnifica auctoritas tua,

---

67 terroris *E* denuntiati] denuntiare *GP*¹*M*, denunciata *S*, denuntiatae *P*² poena] poenae *P*² conpescunt] compescuit **E* possint] possent *O*, possunt *HΦ* **68** discerent] discerint *G*, discernerint *N*, discederent **E* abstinere] optinere *G* **68/69** ea (eo *ON*, se a *Φ*) furoris *(sic HXCΦ*, furore *ON*, furens *EPS*, casurens *M*, ferens *G)* peccatur *(XC* **E*, peccator *HPMSΦ*, peccatoris *P*², peccatorum *G*, peccator expectatur *E*, spectatur *ON*, plectatur *Pith. [ad Cuiac.])* audacia (audaciam *Φ*) *libri* **69** iis] *edd.*, his *plerique,* et his *O* ut] *sic OHNP*², aut *reliqui* cupiat] cupiant *NGΦ* **70** possit] *OGE P*², possint *reliqui* quamquam] quidquid *P MS*, quid *G* amor] non inuenit amor *P*²ᵗ, non ligat amor *P*²ᵛ, amore *G*, *om. N* religio *N* securos *G*, securum *P*² **71** quamquam] quidquid *GPMS* pagana] paganam *E*, paganorum *C* dementia] clementia *GX* aceruitatis *NGE*, aceruitate *H* exposcant *GXPMS*, exposcunt *E* **72** memores] mores *G* nobis *om. O* innatae (inlatae *H*, *om. O*) trabali] innatam et trauali *Φ*, in naturali *E* iussioni *Φ* ut *om. G* quicumque] qui cum *G* pollutus *Φ* **73** in *om. G* sacrificium *N* fuerit] fieri *G* conprehensus] deprehensus *HE* fortunas] fortunam *N*, fortunis *H* **73/74** in sanguinem] in sanguine *HNΦ*, in sang. nostrum *O*, de sanguine *G*, et sanguine *E*: *praecedentibus haec contraria sunt; fortasse ab imperatore secundis curis ante* in sanguinem *deletum est* non *adiectumque comma quod sequitur* **74** iram nostram *X* nos dare *O* ara] aram *H*, moram *E*, hora *G* **75** intacta seruata (seruamus *GPMS*)] intactam *H* an] aut *E* perferemus] *ONS*, perferimus *HECPM*, perferrimus *X*, perferremur *Φ*, primus *G* temporis uice *H* irata] iterata seruata *E* **76** paganarum *N* exacerbata] exegranda *Φ* libramenta] libamenta *O*, libera mente *G* **77** uer] uir *E*, uel *HNG* aestas] aestus *G*, aetas *NEΦ* messe] missa *N* laboriosum] laboriosam *Φ*, labori suo *G* **77/78** in *(om. HG)* spe *(om. G)* destituit (distituit *H*) aristarum (arestarum *G*)] expeditus aurarum *E* **78** unde] ut de *E* hiemis] hiemps *N*, gemis *S* ubertate *NΦ* **78/79** penetrabili] penetrali *E*, penetrabilis *G*, inpenetrabili *H*, inpenitrabile *Φ* **79** frigore] frigoris *N*, frigus *G*, rigore *S* sterilitatis] isterelitatis *H*, sterilitas *GS* laetione *G* quod] quid *X* uindicta *N* leges *NGE* **80** naturae *NGEXC* decretum *om. N* ne] nec *EΦ* post haec *G*, post hanc *EΦ* cogamur] cognoscamur *H* pac. ultione (-nem *X*) ut dix.] p. ut d. ult. *O* **81** pianda] expianda *GE*ᵗ*Φ*, pandenda *E*ᵛ numinis] *OCPM*, nominis *reliqui* manichaeos] macheos *N* **82** offensus *NG* quae *om. G* eunomianos] eonomianus *NG*, eunominianos *EX*, neominianos *Φ* montanistas] montanae stas *G*, montanis *H* **83** frygas] frigas *ONEXC*, phrigas *PS*, prigas *G*, catafrigas *HΦ* fotinos] fotynos **J*, fotinas *H*, futinus *N*, focinus *G*, fotinianos *O* priscillianistas] *sic O*, priscillianitas **J*, priscianistas *reliqui*, priscianustas *N*, priscianaestas *G*, prisciaritas *H* ascodrogos] *sic XCPMSL*, ascodrogus *NG*, ascudrucos **J*, ascothogros *H*, aschodrogas *E*; *vere Tascodrogi, quamquam alibi quoque reperitur forma* Ascodrogi *(cf. Stephani lex. s. v. Τασκοδρογγοι)* hydroparastatas] idroparastatas *E*ᵃ*CPMS*, idreparastatas *X*, idroparastatos *GΦ*, idroparastas *E*ᵇ, intraparastas *H*, ydroparatas *O*, edroparatas *N* borboritas] *sic* **JOHNCP*³, borbaritas *X*, barboritas *PM*, barbaristas *E*, burboristas *Φ*, barbaricas *S*, barbarica *G* ofitas] *XCPM*, ophitas *NSL*, offitas *Φ*, sophitas *O*, sophistas *E*, sustitas *G*, obid. *H* **83/84** in muneralibus *G* **84** censante *G* celeri] lerici *Φ* executioni] *sic O*, executione *reliqui*, excusatione *GΦ*, executiotione *X* mandantur *G*, mundentur *ES* florentio *G*, florentine *S* **85** p̄kaa] **JPM*, p̄arens karissime (k̄ *E*) atque amantissime *EΦ*, p̄f. k̄. (k̄l. *C*) āa. *XC*, parens (p̄ *NG*) karissime (k̄ *G*, k̄l *N*) auguste (aūg. *NG*) *NGS*, parens

cui cordi est cum divinis tum principalibus adhibere iussionibus famulatum, quae insatiabili catholicae religionis honore decrevimus, propositis excellentiae suae sollemniter edictis, in omnium faciat pervenire notitiam, provinciarum quoque moderatoribus praecipiat intimari, ut et eorum pari sollicitudine cunctis civitatibus atque provinciis quae necessario sanximus innotescant. DAT. PRID. KAL. FEB. CONSTANTINOPOLI D. N. THEOD(OSIO) A. XVI CONS. ET QVI FVERIT NVNTIATVS.

INTERPRETATIO. Haec lex specialiter iubet, ut nullus Iudaeus, nullus Samaritanus ad nullum militiae aut administrationis honorem possit accedere neque defensoris officium nulla ratione suscipere neque carceris esse custodes, ne forsitan sub specie cuiuslibet officii Christianos vel etiam sacerdotes sub quacumque occasione iniuriis audeant fatigare, ne supra scripti qui inimici legis nostrae sunt legibus nostris aliquos aut condemnare aut iudicare praesumant. Nullam denuo audeant construere synagogam. Nam si fecerint, noverint hanc fabricam ecclesiae catholicae profuturam et quinquaginta pondo auri auctores fabricae esse multandos. Sed hoc sibi sciant esse concessum, ut ruinas synagogarum suarum debeant reparare. Hoc etiam specialiter in hac lege conprehensum est, ut nullus Iudaeus servum aut ingenuum Christianum audeat quacumque persuasione in suam legem transferre. Quod si fecerit, amissis facultatibus capite puniatur. De reliquo vero haec lex damnat sectas, quae nominatim in hac lege continentur insertae.

Γ (incipit 86/87 quae insatiabili*).* — BREV. *(*JO [om. int.] HNGXCPMSL [om. text. et subscr.], E *E, qui et textum integrum habent loco suo et particulam textus [a* 24 obtentu *ad* 70 religionis*] insertam constitutioni Sirmondianae 3* 'de episcopali iudicio' *post verba* 'omnium sacerdotum': vol. 1 p. 910 v. 12 *[huius particulae, cum ad eam collatus non sit E, varias lectiones tantum dedimus codicis *E], item selectis tamen lectionibus Φ [om. subscr. et int.] et ex decurtatis Paris. 4410; reliqui textum totum omittunt; Fuldensis interpretationis epitomen habet [finit* 102 puniatur*]; ex actis concilii Meldensis [a. 845: v. Mansi Conc. Coll. XIV p. 837] c. 73 selecta dantur). — IVST. 1, 5, 7. 1, 7, 5. 1, 9, 18.*

(p̄ *H*) karissime (k. *H*) *OH* inlustris] ii. s *G*, *om. H* magnifica auctoritas tua] *sic verbis perscriptis plerique*, mag̃ (magis. *G*) ã (auc̃. *Φ*) t̄. *GPMΦ*

86 cui cordi (corde *N*, et cordis *Φ*) est] cui tu concordas *E* cum *om. G* tum] tam *H*, tuum *E*, *om. Φ* adhibere] adire *N* **87** honore] honorem *Φ*, amore *Pith. (ad Sichard), fortasse recte* excellentiae] caelestiae *Φ* suae] tuae *E* **87/88** sollemniter edictis] sollemnitate redactis *G* **88** faciat] *ΓOHGES*, facito *N*, faciet *reliqui* notitiam (noticia *N*)] sciencia *Γ* **88/89** praecipiat] praeceptum *PMS* **89** et *om. OHESΦ* pari] patri *Γ* sollicitudini *G*, sollicitudinem *N* **90** necessario] *ΓHEXC*, necessaria *O et reliqui* sanximus] *libri*, sancimus *edd.* innotiscant *PM* **90/91** dat. prid. *(om. H)* kal. (id. *G*) feb. constantinopoli *(om. O)* d. n. (domno nostro *Leid.*, do **J*, *om. reliqui*) theod. a. xui *(sic ΓNE Iust. 1, 5, 7 [Hal.]*, xu *Iust. 1, 7, 5 [Hal.]*, ui *Leid.*, xuiii *Paris. 4413*, xuii *O et reliqui. Iust. 1, 9, 18 [Hal.]*, xiii *Iust. 1, 9, 18 [PL])* cons. *(om. NGEX*, cons. [ã. cons̄. *Leid.*] *post* nuntiatus **J* cum *Leid.)* et qui fuerit (fuerint *Leid.*) nuntiatus (et q. f. nuntiatus **JE Paris. 4414 Leid.*, et fausto *Iust. 1, 5, 7 [Hal.]*, et ualentiniano iiii aa. *Iust. 1, 7, 5 [Hal.]*, et festo *Iust. 1, 9, 18 [PL Hal.]: quorum supplementorum Iustinianorum primum recte procedit, secundum aptatum est ad consulatum Theodosii XV a. 425, tertium ad consulatum Theodosii XVII a. 439 codicum O et aliorum, om. ΓO et reliqui). Vere constitutionem anni esse 438, ut observavit Haenelius, ordo declarat.* **91** *Post consules* eodem exemplo uiro illustr. praefecto (p̄p̄o *ed. Cui. 1)* illyrici *add. *J cum ed. Cui. 1 reliquisque editionibus, errore orto ex inscriptione* p̄p̄o *male soluta; ficticia haec esse eo minus dubium est, quod in similibus adscriptionibus magistratus nomen nusquam omittitur* **92** specialiter iubet] precipit *Fuld.* nullus *om. H* iudeis *Fuld.* **93** ullum *C*, nullus *X* aut *(om. H)* administrationis] administracionem *Fuld.* accidere *Fuld.* defensoris] defensoris his *G*, defensor *E Fuld.* officium *om. Fuld.* nulla] *HGP Fuld.*, ulla *reliqui* **94** esse *om. Fuld.* custodem *C*, custodis *Fuld.* ne forsitan . . . **95** scripti *om. Fuld.* sub *om. S* species *H* **96** inimicis *Fuld.* legis nostra *S*, nostre lege *Fuld.* legibus . . . **97** synagogam *om. Fuld.* adiudicare *NE²CPMS Meld.* **97** denuo] denouo *HPM* construere] distruere *N*, struere *Meld.* si fecerint] feri *G* **98** profuturam et *om. Fuld.* et *om. E* pondo] pondera *G Meld.*, ponderibus *S* auctores (auctoris *N*, actores *G*) fabricae *om. Fuld.* multandos] mutandos *S*, multandis *Fuld.* sed . . . **99** ut *om. Fuld.* **98/99** sed (et *E*) hoc *om. N* **99** synagogarum] ad synagogarum *E* **100** in hac lege specialiter *G* aut] uel *H* **101** quacumque persuasione (prouasione *N*, suasione *Σ2*) *om. Fuld.* in suam legem] *sic E*, in sua lege *reliqui* quod] quo *M* amissas *Fuld.* **102** puniantur *Fuld.* in hac lege] hac lege *Σ*

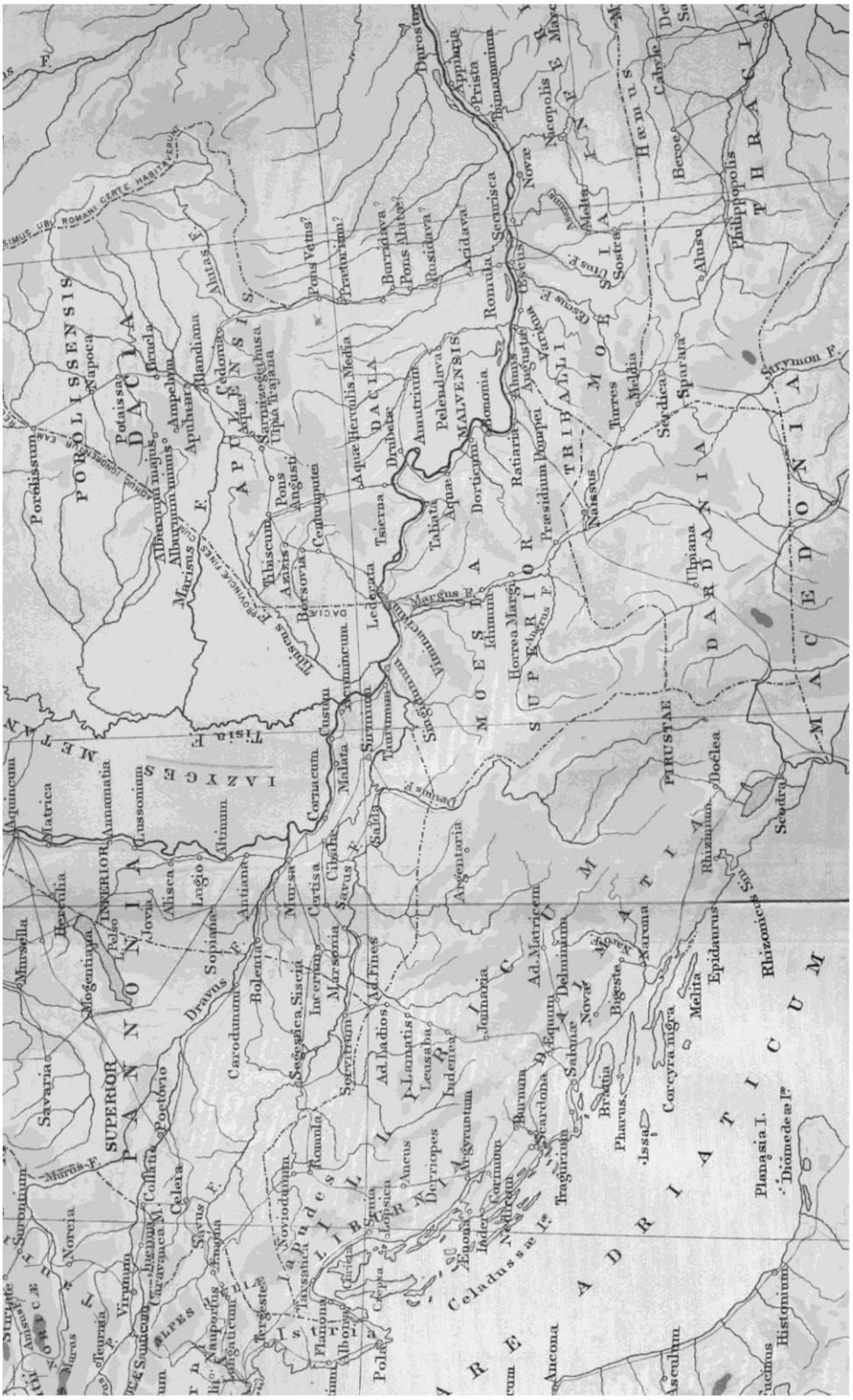
DACIA
POROLISSENSIS
APULENSIS
MALVENSIS
MOESIA SUPERIOR
PANNONIA SUPERIOR
PANNONIA INFERIOR
DALMATIA
MACEDONIA
THRACIA
ITALIA
MOESIA INFERIOR
Tisia F.
Savus F.
Drinus F.
Margus F.
Strymon F.
Aquincum
Sirmium
Singidunum
Viminacium
Naissus
Ulpiana
Scodra
Dioclea
Salona
Narona
Epidaurus
Rhizonicus Sinus
Rhizonicum
Corcyra nigra
Pharus
Issa
Tragurium
Ancona
Aesculum
Histonium
Planasia I.
Diomedeae Is.
Celadussae Is.
Aquileia
Tergeste
Forum Julii
Nauportus
Longaticum
Virunum
Celeia
Poetovio
Siscia
Sopianae
Mursa
Cibalae
Certisa
Bolenia
Carodunum
Ad Fines
Ad Matricem
Delminium
Burnum
Scardona
Andautonia
Altinum
Patavium
Ravenna
Ariminum
Ancona

Godine 439, avgusta 13:
Imperatori Teodosije i Valentinijan traže od prefekta Ilirikuma da poštuje zakone[134]

XIII. PROTIV NEPRAVEDNIH ODLUKA PREFEKTA PRETORIJE.

Nov. [XIII= BREV. VI] (439. Aug. 13).

CAREVI TEODOSIJE I VALENTINIJAN AA. TALASIJU PREFEKTU PRETORIJE ILIRIKA. Izvještaj tvoje preuzvišenosti pružio nam je povod za ukidanje nepouzdanog zakona i pokazao šta je tvoja veličanstvenost trebalo da procijeni u navođenim činjenicama parničara. Naime, šta preostaje parničarima u veoma opširnoj presudi tvoje stolice, ako, poslije donijete presude koja ne može da se odbaci apelacijom, ne može ni da se zatraži pomoć od naše svjetlosti? Zato, ovim zakonom koji će važiti zauvijek, parničarima u najopširnijoj presudi pretorijanske prefekture, ako potvrde da su suprotno pravu oštećeni, pružamo dozvolu za molbu, premda se iznosi da je donijeta presuda u korist kurije ili bilo koje druge državne koristi. Naime, Talasije, oče najdraži i najvoljeniji, nije na korist pojedin-cima da se javno odbacuju potpore zakona. Zato, neka istaknuto i sjajno dostojanstvo u tvom određivanju zna, pošto si suprotno donijetoj odluci u ime kurije odbio da se izviniš, da je sa-svim ukinuta molba, jer unutar dvije godine pružaš odluke tvoje stolice koje su suprotne na-šem naređenju, tako da svakako treba da se izvrši zamjena sudije. A da ne bi neko mogao da zloupotrijebi ovaj zakon, određuje se da se sa postavljenim naredbama objavi u cjelini. DAT. III ID. AVG. U KONSTANTINOPOLJU D. N. TEODOSIJA A. XVII I FESTO VC. CONSS.

INTERPRETACIJA: Protiv sudije, nasuprot njegove moći da ne dozvoli da se traži pomoć, ovaj zakon naređuje da, pošto bude lišen izvršavanja, treba u roku od dvije godine svakome ko se nepravedno suprotstavio da se prikloni naređenjima gospodara da se ponovo odredi saslušanje. Jer ako se u roku od dvije godine poslije njegovog smjenjivanja ne pokore, da se održava sve što je bilo protiv njih presuđeno i da važi zauvijek.

[134] *Codex Theodosiacus, vol. 2, p. 30*.

XIII. CONTRA SENTENTIAS PRAEFECTORVM PRAETORIO INIVSTAS POST SVCCESSIONEM INTRA BIENNIVM SVPPLICANDVM

xiii] xii *Γ*, iiii *O*, *om. C*, ui *reliqui* sentencia *Fuld.* praefectorum (praefecti *C*, praefa[-e *lat.*]ctoris *Fuld.*, praefatorum *L [lat.]*) praetorio (praeto[*vel*-u]rii *O [lat.] N [lat.] ECL Fuld.*, p̄p̄ *G*, *om. O [context.] N [context.]*) iniustas (iniusta *GL [lat.] Fuld. Leid.*)] praebt et iustas *X* post *(om. Fuld. Leid.)* successionem (-ones *CS [context.]*, -one *L [lat.] Leid. Fuld. [context.]*) intra (infra *G*) biennium supplicandum (supplicantur *Fuld. [lat.] Leid.*, subplic *Fuld. [context.]*, publicandum *N [context.] Paris. 4409*)] *om. O (context.)*.

Nov. XIII [= BREV. VI] (439 Aug. 13).

IMPP. THEOD(OSIVS) ET VALENT(INIANVS) AA. THALASSIO P(RAEFECTO) P(RAETORI)O ILLYRICI.

Suggestio sublimitatis tuae et nobis non probatae legis abrogandae materiam ministravit et, quae sit in examinandis litigatorum allegationibus tua celsitudo, monstravit. Quid enim litigantibus in amplissimo tuae sedis iudicio relinquitur, si post sententiam, quam nefas est appellatione suspendi, nec nostrae sereni-
1 tatis inploretur auxilium? Ideo hac lege perpetuo valitura ‖ litigantibus in amplissimo praetorianae praefecturae iudicio, si contra ius se laesos adfirment, ⌈ supplicandi licentiam ministramus, licet pro curia vel qualibet ⌜alia⌝ publica utilitate ⌈ dicatur prolata sententia. Nec enim publice prodest singulis legum adminicula denegari ‖, Thalassi p(arens) k(arissime) a(tque)
2 a(mantissime). Inlustris itaque et magnifica auctoritas tua constitutione, quae adversus sententiam pro curia latam supplicare prohibuit, omni parte cassata sciat preces ‖ ⌈ intra biennium tantum nostro numini contra cognitionales sedis ⌜tuae⌝ sententias ⌜offerendas⌝, post successionem

Iust. 7, 42

‖ *incipit*

⌈ non provocandi sed
⌜alia⌝ *om.*
⌈ seu alia causa

‖ *finit*

‖ *redit* ⌈ ita videlicet ut

om.
⌜praetorianae praefecturae⌝ | ⌜offerendas⌝

1 impp.] imperatio *S* theod. et ualent. (ualentinus *S*)] constantinus *G* thalassio] *sic O Iust.*, thalasio *NLΦ*, talasio *ΓᵛESΨᶠΘ*, thalasso *CPM*, talasso *Γᵗ*, thasa *X*, florentio *Leid.*, *om. G* p̄p̄o] preposito *OS*, u. pfpo *Paris. 4408*, u. inl. p̄p̄o *L* illyrici] hilliricis *G*, illyricae *ΨΘ Paris. 4408*, *om. Leid. Paris. 4410* **2** suggestio] *bis posuit G*, suggessio *NEΦ*, *om. L* sublimitati *M* non *(om. L)* probatae (probandae *Φ*)] inprobatae *N* legis (leges *GE*)] *scilicet Cod. Theod. 11, 30, 16 = Iust. 7, 62, 19 (a. 331)* abrogandi *O* **3** quae] quam pia *O* sit] sint *NGLΦ: fortasse* secuta sit examinandis (exseminandis *S*) litigatorum allegationibus (alligationibus E^2S, alligantibus E^1, in examinationibus *G*)] all. ex. lit. *O* **4** amplissimae *Φ* tuae *NE* tuae . . . . **7** amplissimo *om. S* sedis tuae *O* relinquetur *G*, relinquatur *L*, relinquantur *Γ* sentiam *G* quam] quem C^2, in quem XC^1 **5/6** serenitatis] seruitutis *L* **6** imploratur *O* auxilio *GXPM* hac] hec *L* **7** ualitura] ualentura *N* **8** praefecturae] praeturae *E* iudicio (iuditium *L*) si *(om. M)*] seditiosi **Λ* contra ius] contagius *N* **9** laesos] lesis $Γ^a$, lesus $Γ^b$, l *(spatio vacuo quinque litterarum) C* **10** pro curia] prouocaria *N*, pro curiale *S* alia *om. Γ* **11** prolata] probata *P* **12** publice] *sic nostri libri*, publicum *Iust. (V)*, publico *Iust. (CR^{b}M^b)* prodeest *EPM* singuli *G* **13** denegarit *M*, denegare *ΓSL* thalassi] talassi *O*, thalasi **Λ LΦ*, talasi *E*, talasie *S*, thalasse *NCPM*, talasse *X*, telasse *Γ*, adlasse *G* **13/14** pkaa] *ΓO XCPM*, p̄k̄ *GΦ*, p̄k̄ āq ām *L*, parens karissime aūg. *S*, parens k̄ adque amantissime *E*, p̄ aūg. *N* **14** itaque *om. Φ* **14/15** magnifica auctoritas tua] *sic verbis perscriptis Γ et plerique*, magt (mag̃ *Φ*) auctoritas tua *GΦ*, mag̃ aa *PM*, mfa at *L*, m. a. t. *O* **15** constitutionem *G SL* quae aduersus] qua aduersus P^3, non aduersus GP^1S, non tibi uersus *M* **16** pro curia (curiam *EΦ*) latam (lata *Γ*)] proculatam *M* supplicare] *bis posuit Γ*, supplicari *XC* prohibuit] prohibetur *GPMS* **17** precis *S*, proces *G* **18** tanto *XC* nostrum *Γ* numini] *sic P^3 Iust. (VPLC)*, nomine *NLΦ*, nomini *reliqui et Iust. (RM)* contra *om. Φ* sedis] sed his *N* **19** afferendas *XC*

3 ⌜videlicet⌝ iudicis numerandum ‖ ⌈. Huius legis ne quem latere possit utilitas, edictis propositis eam ad omnium notitiam venire praecipiat. DAT. III ID. AVG. CONSTANTINOPOLI D. N. THEOD(OSIO) A. XVII ET FESTO VC. CONSS.

| ⌜videlicet⌝ *om.* | ‖ ⌈ supplicandi eis tribuatur facultas *finit*

INTERPRETATIO. Contra iudicem, adversus cuius potentiam non licuerit appellare, iubet haec lex, ut, cum privatus effectus fuerit, intra biennium liceat cuicumque qui iniuste obpressus est rerum dominis supplicare, ut illis iterum audientia deputetur. Quod si intra biennium post successionem illius non supplicaverint, quae contra eos fuerant iudicata serventur et perpetuam teneant firmitatem.

⌈. — BREV. *(*Δ O [om. int.] NGEXCPMSLΦ[finit* 21 edictis*]; decurtati omnes textum omittunt, Fuldensis interpretationis principium deformatum exhibet* ['si contra potencia iudecis nun licuerit appellare cum privatis effectus fuerit intra bienium agere non moritur']*).* — *Iust. 7, 42.*

20 iudices *NG* numerandam *C* **21** ne quem] neque *ΓNGL* **22** eam] ea *E*, eadem *G*, *om. O* omnium] omnem *S* praecipiat] recipiat *L* **22/23** dat. (datur *X*) iii (iiii *NGP Epit. Monachi*, uii *M*, om. *Paris. 4409*) id. (kal. *Paris. 4408*) aug. constant. *(om. L)* d. n. (domno nro *Leid.*, domno *Paris. 4408*, d. **Δ*, *om. reliqui*) theod. *(om. L) (ins.* pp **Δ Leid.)* a. *(om. ONL Leid.)* xuii (xuiiii *Paris. 4409*, xuiii *Bern. 263*, xui *E Epit. Monachi*) et *(om. Γ)* festo (fausto *OE*, eseysto *G pro* et festo) uc. (uiro claro *S*, uic *Leid.*, *om. OGE Iust.*) conss. *(om. N) libri* **24** licuerit] decuerit *L* appellare] *ΓΩ Fuld. Paris. 4409*, appellari *reliqui* **25** fuerit effectus *G*, affectus fuerit *XC* **26** rerum] reum *S* dominos *Paris. 4409* illum $\Psi^{l}\Theta$ audientiam *N*, audientiae $\Psi^{l}\Theta^{v}$ inter *G* **27** supplicauerit *NGEΩΣ*$^{1}\Psi^{l}\Theta^{v}$ contra] inter *N* eos] eum *E* fuerint *NG* et *om. E*

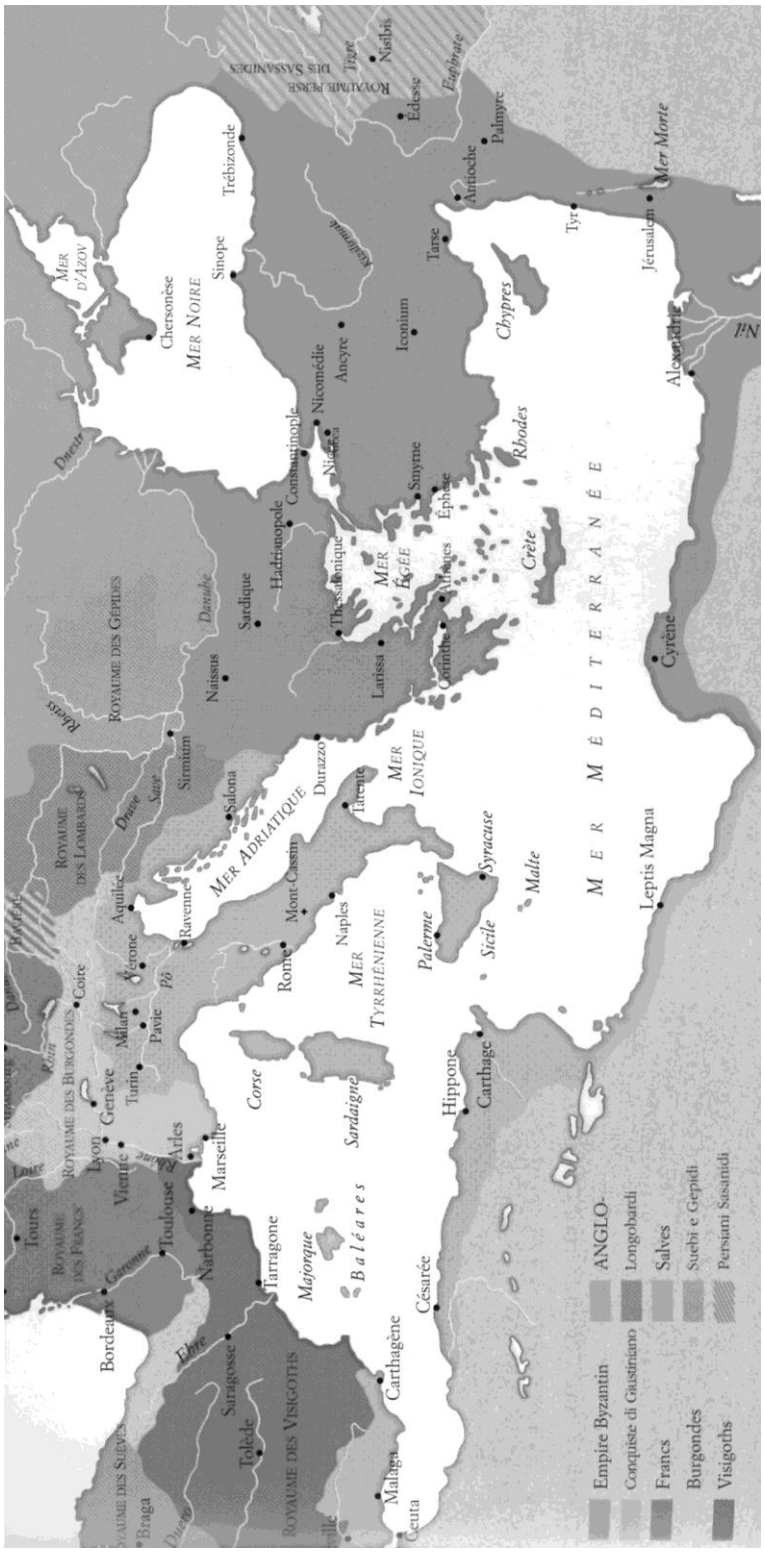
Empire Byzantin
Conquiste di Giustiniano
Francs
Burgondes
Visigoths
ANGLO-
Longobardi
Salves
Suebi e Gepidi
Persiani Sasanidi
MER MÉDITERRANÉE
MER NOIRE
MER D'AZOV
MER ÉGÉE
MER IONIQUE
MER ADRIATIQUE
MER TYRRHÉNIENNE
ROYAUME DES GÉPIDES
ROYAUME DES LOMBARDS
ROYAUME DES BURGONDES
ROYAUME DES FRANCS
ROYAUME DES VISIGOTHS
ROYAUME DES SUÈVES
ROYAUME DES SASSANIDES
Chersonèse
Trébizonde
Sinope
Nicomédie
Ancyre
Iconium
Tarse
Antioche
Palmyre
Édesse
Nisibis
Tyr
Jérusalem
Mer Morte
Alexandrie
Cyrène
Leptis Magna
Carthage
Hippone
Césarée
Carthagène
Malaga
Ceuta
Tolède
Saragosse
Tarragone
Narbonne
Toulouse
Arles
Marseille
Lyon
Genève
Turin
Milan
Pavie
Vérone
Aquilée
Ravenne
Salona
Sirmium
Naissus
Sardique
Hadrianopole
Constantinople
Nicée
Thessalonique
Larissa
Athènes
Corinthe
Éphèse
Smyrne
Durazzo
Tarente
Mont-Cassin
Naples
Rome
Syracuse
Palerme
Sicile
Malte
Corse
Sardaigne
Majorque
Baléares
Bordeaux
Tours
Vienne
Coire
Braga
Ebre
Garonne
Loire
Rhône
Rhin
Danube
Dnestr
Rhéiss
Drave
Save
Pô
Kizilirmak
Tigre
Euphrate
Nil
Chypres
Rhodes
Crète

Godine 440. marta 20: Imperatori Teodosije i Valentinijan komesu Sigisvuldu o neophodnosti da se učvrsti disciplina u vojsci i mjerama protiv dezerterstva[135]

VI. O NOVACIMA I JATACIMA PREBJEGLICA.

Nov. VI, 1 (440. Mart 20).

CAREVI TEODOSIJE I VALENTINIJAN AA. SIGISVULDU KOMESU I MAGISTRU OBJE VOJSKE. Nepromišljenost veoma često prinuđuje da se donose odluke koje treba da kažnjavaju kada je krivica bez opravdanja, a koju i nova zabrana ne popravlja. Naime, nikome nije dozvoljeno da poslije tolikih zabrana, sada teži još strožim odlukama. Smatrali smo da je briga zapovjednika vojske, da se potrudi da uspješno skupi nove vojnike radi njenog okrepljenja. Ipak, da ne bi kojim slučajem neko od rashoda za javnu kaznu iskoristio dobitak za sebe na štetu carske blagajne, ako samo jednom zadrži osobu koja je označena vojničkim zvanjem zbog obrađivanja poljskog imanja, ili radi izvršavanja trgovačkih poslova, ili zbog bilo čije potrebe, Sigisvulde, oče najdraži i najvoljeniji, tvoja sjajna i preuzvišena veličanstvenost neka zna, da smo ovim ediktalnim zakonom naredili da ako bilo ko, naravno od starijih muževa vojske, zanemarujući sopstvene čete, tajno bude odredio nekoga od novaka za seoski ili gradski dobitak, da vrati onoga koga je sakrio i, prinuđen u ime kazne, dovede i trojicu drugih koji će biti povezani s vojskom, dok kolon, zakupnik ili upravnik mjesta, ako je odgovarajućeg uzrasta da može da podnosi službu, odmah da se priključi vojsci. No ako se bez znanja gospodara dezerter bude sakrio u bilo kom mjestu, onda treba kolon, zakupnik ili upravnik tog mjesta koji je to znao da se kazni smrtnom kaznom. Ipak, treba da pazimo da se slučajno ne dogodi neko lažno okrivljenje, jer ako je slučajno zbog nečijeg dobitka vojnik ili novak otišao da privremeno boravi, smatramo da treba da se zadrži razumna mjera, tako da u roku od trideset dana otkako je počeo da prebiva u tom mjestu, onaj koji je uhvaćen, koga je zauzdala kazna prethodnog zakona, treba da se odvede u najbliži grad, preda javnoj službi i prvacima grada i zbog izvršavanja tih djela odmah da se odvede upravitelju provincije, kako bi se vratio brizi za sopstvene kohorte i podložio odgovarajućim kaznama. A naređujemo da se sudija, ako u izvršavanjima ovih stvari pokaže predusretljivost ili nemarnost, kazni tako da isplati deset livri zlata od njegove službe, jednako odgovarajućoj težini kazne, u korist carske blagajne. A da se neko ne bi usudio da prenebregne ovaj zakon, razglasiće se ediktima kroz sve civitate provincije. DAT. XIII KAl. APR. U RIMU U VRIJEME VALENTINIJANA I ANATOLIJA VC. CONSS.

[135] *Codex Theodosiacus, vol. 2, p. 83*.

VI. DE TIRONIBVS ET DE OCCVLTATORIBVS DESERTORVM

ui] *Γ*, xuii *O*, theod. xliiii **ΔΔ Fuld.* et de *(Γ[lat.], om. reliqui)* occ. des. *om. O*

Nov. VI, 1 (440 Mart. 20).

IMPP. THEOD(OSIVS) ET VALENT(INIANVS) AA. SIGISVVLDO COMITI ET MAGISTRO VTRIVSQVE MILITIAE. Frequentare saepius constituta temeritas plectenda conpellit, ut inexcusabilis culpa sit, quam etiam recens prohibitio non emendat. Nulli enim concedi fas est, si
1 toties vetita, nunc quoque severius interdicta temptaverit. Reparandi feliciter exercitus cura conferre debere tirones possessorem censuimus. Ne qui tamen damni publici abusus occasione lucrum capere se credat de fiscali dispendio, si personam semel insignitam militari titulo ruris colendi causa vel negotiationis exercendae gratia aut cuiuslibet ministerii occasione detentet, Sigisvulde p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissime), idcirco inlustris et praecelsa magnitudo tua hac nos sciat edictali lege iussisse, quisque de tironibus aliquem nec non prioris militiae virum proprios numeros et signa deserentem rustico urbanove praedio crediderit occultandum, et ipsum restituat quem celavit et tres alios aptos militiae poenae nomine cogatur inferre; colonus conductor actorve loci, si id aetatis sit, ut stipendia ferre possit, militiae protinus adgregetur. Quod si nesciente domino desertor in cuiuslibet aedibus latuerit, colonum conductorem actoremve, qui id
2 scierit, capitali supplicio esse feriendos. Verumtamen ne occasionem calumniae dedisse videamur, si temporaliter habitandi causa miles vel tiro cuiuslibet praedium forte accesserit, id servata moderatione censemus, ut intra tricesimum diem, postquam in eodem loco esse coeperit, correptum is, quem superior legis poena constringit, ad civitatem quamque proximam deducat, officio publico ac primoribus civitatis tradat sub confectione gestorum ad provinciae moderatorem protinus perducendum, ut eius cura ad signa propria
3 reducatur et poenis conpetentibus subiugetur. Iudicem sane, si conventiam in his exsequendis neglegentiamve praestiterit, decem libras auri eiusque officium similem
4 quantitatem poenae nomine fisco iubemus exsolvere. Quam legem ne quis se ignorasse confingat, per omnes provinciarum civitates edictis sollemnibus divulgabit. DAT. XIII KAL. APR. ROM(AE) VALENT(INIANO) A. V ET ANATOLIO VC. CONSS.

ΓΔO

1 segisuuldo *Γ*, sigisualdo *ΔO* **1/2** comiti (-te *Δ*) et *(om. Δ)* mag. utr. mil.] *ΔO, om. Γ* **2** frequentare] *O*, frequentari *Δ*, frequenter et *Γ* inexcusabilis] *O Pithoeus*, incusabiles *Γ*, excusabilis *Δ* **3** culpa sit] culpas id *Γ* **4** reperandis *Γ* **5** conferre] conferri *Γ Pithoeus*, confessi *Δ*, conquiri *O* tyronis *Δ* possessorem] *Γ*, a possessore *ΔO* **6** occansionem *Γ* **6/7** insignitam (insignem tam *Δ*) mil. titulo (-lum *Γ*)] mil. t. ins. *O* **7** gratiae *Γ* **8** detenet *Δ*, detinet *Pithoeus* sigisuuldo] sigisualde *O*, *om. Δ* pkaa] pka *Δ* idcirco] *Pithoeus*, et idcirco *ΓΔO* **9** inlustra *Δ* magnitudo] *Γ*, magnificentia *ΔO* edictale *Γ* quisque] *ΓΔ*, si quisque *O*, quisquis *Pithoeus* **9/10** aliquem de tir. *O* **10** proprios] *O Pithoeus*, prorius *Δ*, proprium *Γ* numeros] *O Pithoeus*, numerus *ΓΔ* deferentem *Δ* **11** urbanoue praedio (-dia *Γ*)] pr. urbanoue *O* restituat *(sic Pithoeus*, restituet *ΓΔ)* quem cel.] q. c. restituet *O* **12** alius *Γ* cog. nom. *O* locis *Γ* **13** id] eius *O* spendia *Γ* ferre] conferre *O* **14** actorem uel *Δ* qui id] quid *Δ* **15** capitale *Γ* calumnii *Δ*, calumniandi *Pithoeus* **16** causam *Γ* forti *Γ* **17** accesserit] *scripsimus*, successerit *libri* moderationem censimus *Δ* intra] in *Δ* **18** his *ΓΔ* **19** officio] et off. *O* ciuitatis *om. O* **20** gestorum] iustorum *Γ* protinus *om. O* producendum *Γ*, dirigendum *O* **21** subiungitur *Γ* coniuentiam] *O*, conhibentiam *Δ*, conhiuenciam *Γ* **22** exsequendis] *ΔO*, exhibendis *Γ* neglegentiamue] *scripsimus*, neglegentiamque *libri* **24** sollemniter *O* di(-e *Γ*)uulgabit] *ΓΔ*, diuulgabis *O Pithoeus; excidit fortasse* magnitudo tua *vel similis formula* **24/25** dat. xiii (uiii *O*) k. apr. rom. ual. a. u et anat. uc *(ΓO Pithoeus*, uecariis *Δ) libri*

Godine 445. juna 19:
Imperatori Teodosije i Valentinijan prefektu pretorije Ilirikum (kralju Dalmacije-Slovena?) Albinu II o neophodnosti da se maniheji u nekim provincijama[136] stave van zakona i odstrane iz vojske[137]

XVIII [Haenel XVII; BREV. II] (445. Jun 19).

DD. NN. IMPP. TEODOSIJE I VALENTINIJAN AA. ALBINU II PREFEKTU PRETORIJE. Osuđeno praznovjerje kod bezbožnika baš u ovim prilikama, neprijatelj zvaničnog učenja i protivnik hrišćanskoj vjeri, sasvim zasluženo je podstaklo našu milostivost na njegovo uništenje. Govorimo o manihejima koje, omražene i u cijelom svijetu progonjene, ponovo osuđuju odredbe svih poglavara. Naime, ne mogu da se zanemare nedavno otkriveni zločini. Jer šta je moglo da se kaže i čuje u njihovom ispovijedanju, što su oni najbestidnije iznijeli prilikom presude blaženog pape Lava, pred najpotpunijim senatom? Zbog toga je trebalo da se zapiše ono što je njihov takozvani episkop i sopstvenim glasom iznio, kao i sve tajne njihovih zločina. Jer našu notaciju nije mogao da sakrije pred onima koji uopšte nijesu trebalo da budu prezreni, niti da se prenebregne nepravda i drski zločin prema božanstvenosti kojim su ne samo tijela, već i duše varalica tvrdokorno opoganjeni. Zato, najdraži i najvoljeniji oče Albine, neka tvoja presvijetla i preuzvišena veličansvenost zna da smo mi ovim zakonom koji će trajati zauvijek odredili, da se noticija sa utvrđenim odredbama dostavi u svim provincijama, kako bi se svugdje, u svim zemljama, manihej koji bude obuhvaćen kaznama koje su zakoni odredili za bezbožnike javnom odlukom najstrože kaznio. I da ima moć da javna tužba bez parnice i potpunom voljom optužuje takve. I da nikome nije dopušteno i nije bezbjedno da krije takve, ili popušta takvima, jer sve što smo mi odlučili o njima, ponovo bi bilo odlučeno od poglavara, tako da znaju svi da se ovim donijetim zakonom maniheji lišavaju dostojanstva službe u vojsci i življenja u gradovima da ne bi neko nedužan razgovarao ili se družio sa takvima. Da ne primaju ili ostavljaju nasljeđa, već da ih uzimaju ljudi iz naše carske blagajne. Da se ovome što smo javno zabranili ne smišlja nikakva prevara. Optužbom da se uklanjaju od nepravdi, da svakako nemaju djece iz veze. Poglavari iz svake vojske ili iz službe treba upravo preko vaše službe da plate X livri zlata, ako dopuste da služi kao vojnik neko ko je okaljan ovim praznovjerjem. Naime, čini se da ništa previše ne može da se odredi protiv njih, čija se grešna izopačenost izlaže kao u bordelima nedostojna i prezrena. DAT. XIII KAL. VI L. U RIMU D. N. VALENTINIJANA A. VI ET NOMO VC. CONSS.

Ovom zakonu nije potrebna interpretacija.

[136] Srednja Italija koja je pripadala rimskom pontifeksu (*prim. prir.*).
[137] *Codex Theodosiacus, vol. 2, p. 103*.

XVIII [*Haenel* XVII]. DE MANICHAEIS

xuii] xui *Γ*, xxii *O*, ii *Brev. (om. C)* de man(n)acheis *L (context.) Leid. Θ (lat.)*[a] *Col.*, de mandatis *X (lat.) C (lat.)*[a] *Fuld. (context.)*, de manicheis quid (qui *Ω*) debeat obseruari *Ω (lat.) cum Pith. (ad Sichard.)*

Nov. XVIII [*Haenel* XVII; BREV. II] (445 Iun. 19).

DD. NN. IMPP. THEOD(OSIVS) ET VALENT(INIANVS) AA. ALBINO II P(RAEFECTO) P(RAETORI)O.

Superstitio paganis quoque damnata temporibus, inimica publicae disciplinae et hostis fidei Christianae, ad excidium sui clementiam nostram non inmerito provocavit. Mani-

---

1 $\overline{dd}$. $\overline{nn}$. *(sic HGSLΩ Paris. 4410. 4411. 4415,* $\overline{dn}$ $\overline{nt}$ *Paris. 4408,* $\overline{dn}$ *Paris. 4414, om. Γ et reliqui)* impp. theod. et ualent. aa. *(om. Paris. 4411)*] idem augusti *O* albino] ablabio *Paris. 4409, om. Paris. 4414* ii $\overline{ppo}$ (praeposito *S*)] *sic I²AEXPMS,* $\overline{pfpo}$ ($\overline{pf}$. *Paris. 4409*) ii *C Paris. 4409,* ii $\overline{ppo}$ albine *Paris. 4408,* preposito *O,* $\overline{praeft}$. *Col.,* $\overline{pfu}$ *G,* $\overline{ppo}$ *reliqui* **2** suprae-stitio *Col.,* superstitutio *Vat. 1050* paganis] paganorum *OGLΨΘΩ Paris. 4408. 4410. 4411. 4413. 4414. 4415. Vat. 1050,* paganorum nostris *H,* paganorum priorum *Φ* et hostis] hostis *O,* et ostes *E*[a]*L,* et honestis *Paris. 4410* **3** christianae] catholicae christianae *Φ* excidium] scidium *H,* exilium *G* nostra *Col.* prouocauit] excitauit *O* **3/4** manacheos *EL,* de manicheis (mannacheis *Θ*) *ΨΘ Paris. 4413*

chaeos loquimur, quos execrabiles et toto orbe pellendos omnium retro principum statuta iudicarunt. Nec dissimulationem crimina nuper detecta patiuntur. Quae enim et quam dictu audituque obscena in iudicio beatissimi papae Leonis coram senatu amplissimo manifestissima ipsorum confessione patefacta sunt? adeo ut eorum quoque qui diceretur episcopus et voce propria proderet et omnia scelerum suorum secreta perscriberet. Quod notitiam nostram latere non potuit, quibus tutum non est neglegere tam detestandam divinitatis iniuriam et inpunitum relinquere scelus, quo non solum corpora deceptorum, 1 sed etiam animae inexpiabiliter polluuntur. Unde, Albine p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissime), inlustris et praecelsa magnificentia tua hac nos in aeternum victura lege statuisse cognoscat, quam in omnium provinciarum faciet notitiam edictis propositis pervenire, ut ubicumque terrarum quisquis Manichaeorum fuerit deprehensus poenas, quas 2 in sacrilegos iura sanxerunt, auctoritate publicae severitatis excipiat. Sitque publicum 3 crimen et omni volenti sine accusationis periculo tales arguere sit facultas. Nec cuiquam licitum tutumque sit aut celare tales aut talibus conivere, cum omnia de his a nobis confirmata sint retro principum constituta, ut noverint universi hac edictali lege proposita Manichaeos dignitate militiae et urbium habitatione privandos, ne quis innocens talium conversatione aut societate capiatur. Successiones nec capiant nec relinquant, sed fisci nostri viribus adgregentur. Nec his quod palam interdicimus ulla fraude quaeratur. Iniuriarum careant actione, contractus liberos omnino non habeant.

---

4 quos *om.* Φ execrabilis *Col.*, exacrabiles *L* et] ex *G* orbe] urbe *ΓE* pellendus *Col.* omnium] communium *H* **5** iudicauerunt *OIIE Paris. 4410* nec] ne *S* dissimulatione *Col. GESΦ* patitur *Γ*a **6** dicto *ΨΘΩ*, dictum *ΓIIL* auditumque *IIL*, auditoque *Col.*, adituque *Δ*, aspectuque *Pith. (ad Cuiac.)* iudicio] iudio *Γ* beatissimi papae leonis] leonis papae *G*, papae beatissimi l. *ΨΘ Paris. 4413*, a beatissimo papa l. *Paris. 4414. 4415* coram] quoram *S*, quorum *GE* senatum *L* amplissimum *ΓL* **7** manifestissima] *Γ Col. ΔO ESL Vat. 1050*, manifesta *reliqui* ipsorum] eorum *G* patefacta] pater acta *Paris. 4410* sint *ΓΔIIPMLΩ*, sit *Col.* eorum] ipsorum *O* **8** episcopos Θ uoce] uocare *L* proderit *Col. ΔEL*, prodiderit *H*, procederet *S* et omnia] omnia *GL* praescriberet *H*, perscriberit *Col.*, perscriberent *G* **9** notiam *L* tutum] *OXCPMΘ Paris. 4410*, totum *ΓΔ et reliqui* non est *om. H* neglere *Γ*, nec legere *E* **10** iniuriam et] iniuriam *L* quo] quod *GS*, qui Θ **11** etiam *om. O* animo *G* inexpugnabiliter *Δ* **11/12** pkaa] pa̅ k̅. aa̅ *Col.*, p. ka at *Φ*, pk. aq̅ am̅ *L*, pka *Ω*, pk *H Paris. 4410*, parens ka ā *E*, pater pka Θ, pc̄. ā *Ψ*, pf̄. aa̅ (au̅g. au̅g. *G*) *GXC*, parens karissime *(om. Vat. 1050)* atque amantissime *ΔS Paris. 4413. Vat. 1050* **12** inlustris (inlustra *Δ*) *(ins.* prūpta *Vat. 1050)* et] *om. ΓCol. HES* praecelsa (praeclara *ΨΘ Paris. 4413, om. H*) magnificentia (manificentia *Δ*) tua] *sic verbis perscriptis ΓΔHESΨΘΩ Paris. 4413. Vat. 1050*, praecelsam agt. *Col.*, pcla mfta *L*, pmta *XΦ Paris. 4410*, pmca *C*, pmtua *GPM*, p. m. t. *O*, propta *Paris. 4408*, prumpta *Paris. 4411* hec *L*, hoc Θ nobis *G* legi *S* **13** statuisse] instituisse *ΓGPM* m *om. Φ* notitiam faciet *OC*, faciat *GSΩ* euictis *Col.* prepositis *Ω* **14** ut *om. E* ubi *Paris. 4409. Pith. (ad Sichard.)* terrarum *om.* Φ quisquis] quisque *EΦ*, quis *O*, reus quis *G* manacheorum *L Paris. 4410* reprehensus *G*, dēphensas *Ω* **15** sacrilegio *Γ*, sacriligis *Col.* iure *Δ Leid.* auctoritatem *HG PMΦ* serenitatis *Leid.* excipiant *G Paris. 4409* sitque] sicque *Col. G*, sed que *Γ* publice *S* **16** crimen (criminem *Γ*) et (ex *Col.*)] crimine *Paris. 4410* uolenti (uoluntati *Vat. 1050*) sine] uiolentissime *Paris. 4409* talis *ELΦΩ* sit] sed *Γ*, sitque *H*, *om. ΨΘ* uoluntas *Leid.* nec] ne *Δ Paris. 4409* **16/17** cuiquam] umquam *H* **17** licitum tutumque (totumque *Col. GESΨ*, totum *L*, et totum *H*, tuumque *AΘ*)] tutum licitumque *O* celare] scelere *Vat. 1050*, delere *Paris. 4409* coniuere] conibere *Col. EΦ*, conhibere *ΔXPMS*, cohibere *HGC*¹*LΨΘΩ*, coherere *Paris. 4410*, cohiberi *Γ*, cobibere *C*², conuenire *Paris. 4413* cum *bis posuit C, om. Col.* omni *Δ Leid.* **17/18** de his *(ins.* quae *G)* a nobis] a nobis de his *O* **18** sunt *G* constituta] statuta *C* ut nouerint] agnouerint et *G* uniuersis *S*, *om. H* haec *Col. ΔEΨΘ* edictali] edicta *ΔL Paris. 4409. 4410*, dicta *Col.*, aedicta tali *Leid.* **19** propositam *G*, propter *L* manicehus *Γ*, manichos *P*, manacheos *E* dignitate (-tatem *HES, om.* Φ) militiae (-tia *P*) et urbium (turbium *ΓXC*¹*M*, turpium *C*², et orbium *G*)] militia (malitia *Leid.*) dignitate et (ut *Δ*) urbium *ΔO Leid.* et habitatione *Leid.* priuandis *L*, pellendos *O* **20** successionis *Col. EΩ*, successione *G Leid.* **20/21** derelinquant *L* **21** adgregentur] *malumus* eae adgregentur nec] ne *G* quod] quo *L* palatam *G*a intercidimus *Ω*, intercedimus *Paris. 4409* **22** quaeratur] requiratur *Paris. 4409* iniuriarum] iniuriam *ΨΘ Paris. 4409*, intercessio *O* actionem *EL*, actionis *Col.* contractos *ΓEXCSΨΩ*, contra eos *Col.*, contra contractos *Vat. 1050*, cum fructus *Paris. 4409* non *om. L* habeant] maneant *Γ*

4 Primates uniuscuiusque militiae vel officii mox exigenda per apparitionem vestram X librarum auri multa percellat, si quem hac superstitione pollutum siverint militare. Neque enim aliquid nimium in eos videtur posse decerni, quorum incesta perversitas religionis nomine lupanaribus quoque ignota vel pudenda committit. DAT. XIII KAL. IVL. ROMAE D. N. VALENT(INIANO) A. VI ET NOMO $\overline{\text{VO}}$. CONSS.

Haec lex interpretatione non indiget.

Γ Col. (= cod. Colon. 212 = Darmstat. 2326) fol. 26ᵇ. — BREV. *(ΔO [om. int.] H [deficit* 22 quaeratur*] GEXCPMSL, item selectis tamen lectionibus Φ [om. subscr. int.] et decurtati ΨΘ Ω Paris. 4408. 4409 [= Vat. reg. 1048 = Bern. 263: hi tres omissis subscriptione interpretatione textum incipiunt a* 12 tua hac nos, *praeterea Vat. 1048 inscriptionem omittit]. 4410 [= Berol. Savign.]. 4411. 4413. 4414. 4415 [horum duorum textus deficit* 11 polluuntur*]. 9653 [om. subscr.] Leidensis [textus incipit* 14 quisquis manichaeorum*] Vat. reg. 1050 [om. inscr. subscr.]; in Fuldensi non exstant nisi haec textus epitomati verba:* 'hoc est si manieos inuentus fuerit cuilibet persone arguere sit facultas sed ut nec aliii (qu) caelare eum non presumat').

23 primatis *SL*, primate *Γ*, primitus *E*, primatus *Paris. 4410* uel *om. S* officio *ΨΘΩ* apparitione *Γ*, apparationem *Col. ΔGEΨΘΩ* **24** libras *Paris. 4409. Leid.* aurium *Θ* multa] poena multa *Vat. 1050* praecellat *E*, percellant *Φ* quem] quidem *S* hanc *Col. GE Vat. 1050, om. Leid.* suprestitione *ΨΩ*, superstitionem *ΓGE*, superstitionis *Col.* superstitutionem *Vat. 1050*, superistitutionem *Leid.* pollutum] fuerit pollutum (-am *Θ*) *ΨΘ* siuerint] siuerit *O*, sciuerint *Δ*, si uelint (uellint *SΩ Paris. 4410*) *GSΩ Paris. 4410*, si uiderint *E*, qui uenerint *L*, sinerent *ΨΘ*, si noluerint *Vat. 1050*, senserint *Paris. 4409*, miscuerint *Φ Pith. (ad Cuiac.)*, et mescuerint et sciuerint *Leid.* **25** nimium (mininum *Paris. 4413. Vat. 1050*, nimietate *PM*, nimietatis *G*, nimium aetatem *E*) in eos] in eos nimium *O Leid.*, in eos nimium in eos *Δ Paris. 4408* discerni *ΔL Leid.* quorum] in quorum *Δ* incesta] incerta *ΓGL* **26** ignota (ignata *Γ*)] nata *G* uel] *fortasse delendum* committi *GΨ* **26/27** dat. xiii (xiiii *MΨ*, iii *SL Paris. 4411. 4414. 4415*) kal. iul. (ferb̄ *Paris. 4411*) *(hic finit L)* romae (roma *Col. E*) d. n. (dn̄o *Col., om. Γ et Brev.*) ualent. a. *(om. Col. OG)* ui *(sic Col. ΔX Paris. 4408. 4410. 4413. 4414. 4415. Leid.*, u *OΨΘΩ*, uii *Γ et reliqui, om. GE)* et nomo (nono *S*, numo *ΔOΘΩ Leid. Paris. 4411. 4414*, nummo *Paris. 4408*, nomideo *G*) ūc (uiro claro *S*, *om. Col. GE*) conss. *(om. E Paris. 4410. 4414. 4415) libri* **28** haec lex (ista *ES Paris. 4414, om. Δ*) interpretatione (interpretationem *ΨΘ Paris. 4408. 4415*, explanat. *Δ*) non indiget (egit *EΨΘΩ*, aeget *Vat. 1050*)] ex integro sic ponenda quia expositione (expost. *M*, expot. *P*, expositionem *X*) non eget *X CPM*

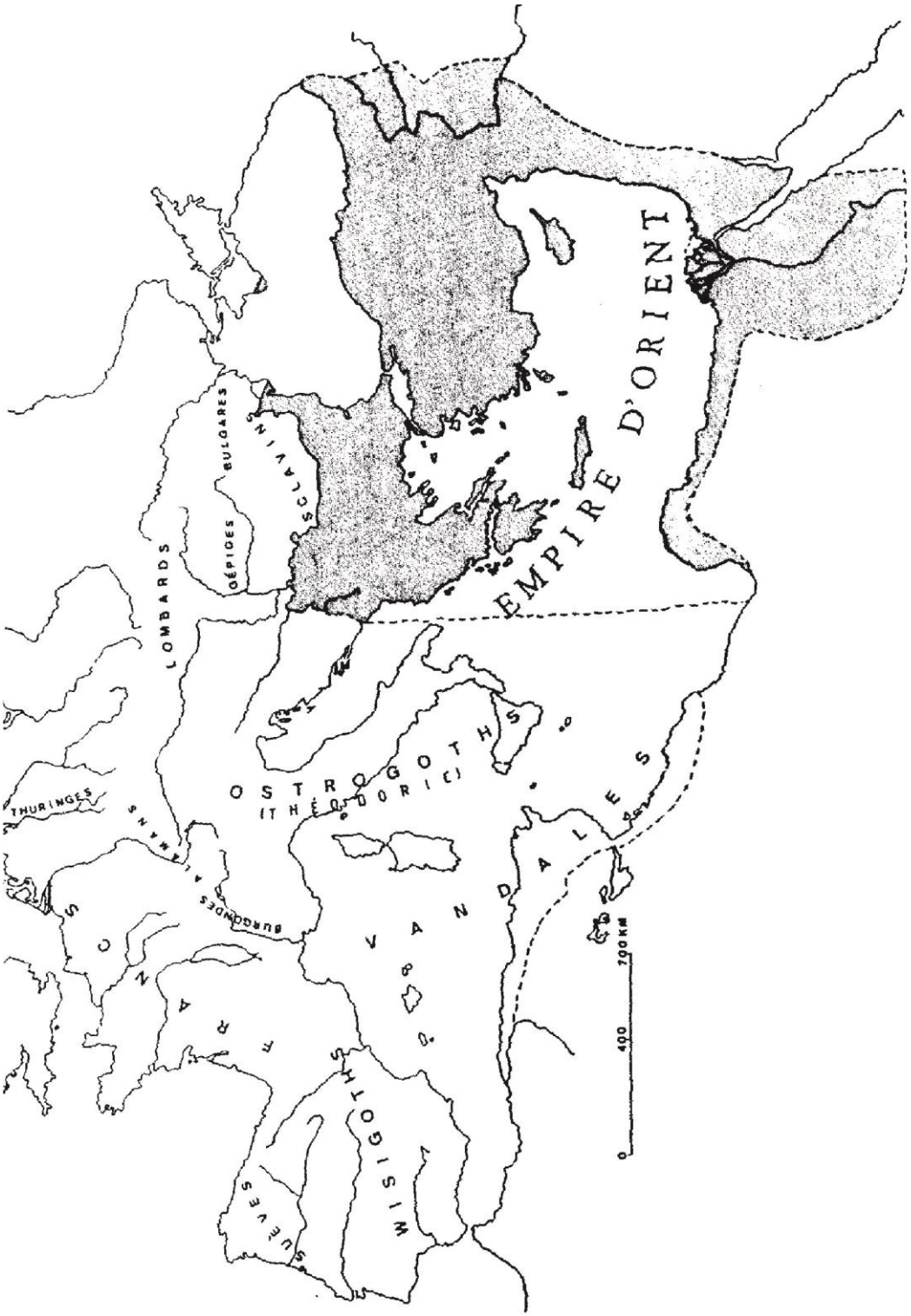
EMPIRE D'ORIENT
LOMBARDS
GÉPIDES
BULGARES
SCLAVINS
OSTROGOTHS
(THÉODORIC)
THURINGES
BURGONDES
SUEVES
WISIGOTHS
VANDALES
0
100
200 KM

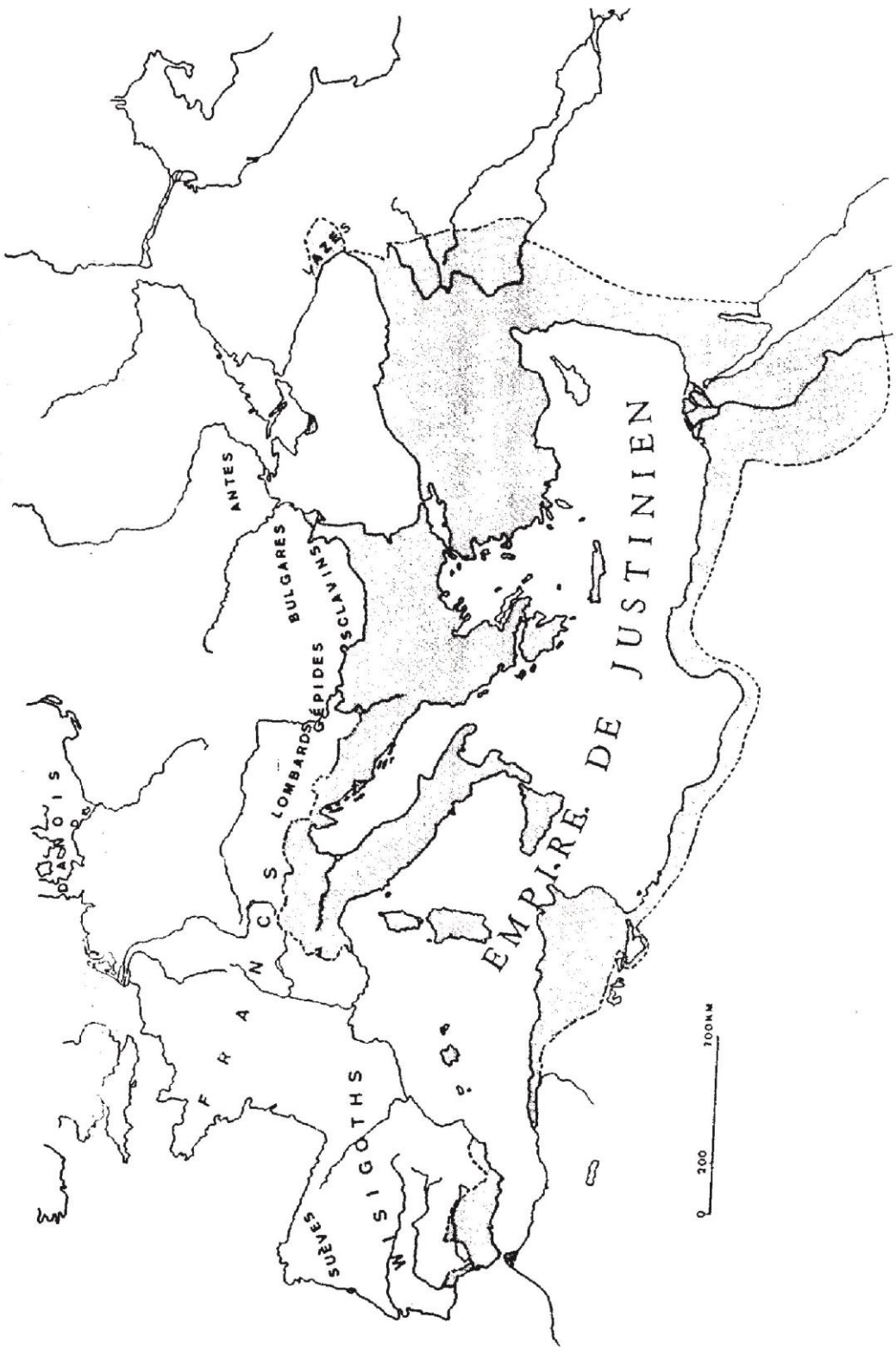
LAZES
ANTES
BULGARES
SCLAVINS
GÉPIDES
LOMBARDS
DANOIS
FRANCS
WISIGOTHS
SUÈVES
EMPIRE DE JUSTINIEN
0 200 700KM

Godina 447. oktobar 1:
Imperator Teodosije II naređuje imperatoru Valentinijanu da primjenjuje zakone utvrđene u Konstantinopolju[138]

CAREVI TEODOSIJE I VALENTINIJAN.

II. O POTVRĐIVANJU NOVELA IZ ZAKONA BOŽANSKOG TEODOSIJA A.

Nov. II =BREV. II (447. Okt. 1).

GOSPODARU VALENTINIJANU, SLAVNOM POBJEDIOCU I TRIJUMFATORU, UVIJEK UZVIŠENOM SINU, ZA SVAGDA UZVIŠENI OTAC TEODOSIJE. Pošto smo u korpusu jednog kodeksa ponovo redigovali odluke božanskih princepsa i naše, naša pobožnost je odmah zatim objavila drugi zakon koji tako istovremenom kodeksu daje moć i autoritet, da presuda nikako ne sadrži druge zakone, osim onih koji su dobijeni od njega samog, kako bi mogla da važi ako neko kasnije po zakonu utvrdi nešto što je različito od nas, onda to može da ima sopstvenu važnost samo u kraljevstvu drugog vladara, što uopšteno treba da se utvrdi i, proslijeđeno božanskim spisima, pošalje drugom vladaru. Dakle, pošto se pokazalo da je za različite nastale slučajeve u prošlom vremenskom intervalu neophodno da se donesu drugi zakoni zbog nastalih događaja, koji, pošto smo neprekidno bili mnogostruko zauzeti državnim poslovima, uopšte nijesu mogli da dopru do saznanja tvoje visosti, odlučili smo da ih sada sve, sa potpisom naše visosti, pošaljemo tvojoj svjetlosti, kako bi se svečano objavili podanicima, provincijama i narodima, i da, takođe, u zapadnim provincijama počne da se poštuje njihova moć. A parnice koje se nađu da su započete i još nijesu završene kada ovi budu objavljeni, naređujemo da se odrede prema njihovoj sadržini, dok one koje su već odlukama definisane ili sporazumima odlučene, da se uopšte ne obnavljaju. Dakle, sveti gospodaru, velepoštovani sine Auguste, da se potrudiš da se one, prema običaju, obznane svima i u moje ime i u istočnim provincijama i narodima, da se čuvaju i poštuju, jer sam ih ja poslao sa svojeručnim nacrtom, a koje će sve, poslije određenog roka, vaša dugovječnost u cjelini objaviti. DAT. KAL. OCT. CONSTANTINOPOLI ARDABURE[139] V. C. CONS. I KOJI JE BIO OBJAVLJEN.

INTERPRETACIJA: Ovaj zakon nastoji da se potvrde odluke zakona novela.

[138] *Codex Theodosiacus, Berolini 1962, vol. 2, p. 6*.
[139] Generalisimus sveukupne rimske (vizantijske) vojske, vođa sarmatskog naroda Alana i otac generalisimusa Aspara – bili su Iliričani, Skiti - Sloveni (*prim. prir*.).

II. DE CONFIRMATIONE LEGVM NOVELLARVM DIVI THEODOSII A.

ii] *om. OEXCΞ* nouellae theodosii incipit epistola eiusdem ad ualentinianum imperatorem occidentis *O hinc novellas incipiens recte, nam Theodosii novella I quae hodie numeratur vere locum suum habuit ante corpus legum* confirmata *L*, confirmanda *Φ*, puplicacionem *Fuld. (context.)*, publicatione id est confirmatione *Leid.* legum] lege *Φ* diui theodosii (theodosiani *IIES*) ā.] domino th̄. post theodasianum codicem latarum *Leid., om. Φ Fuld.*

Nov. II [= BREV. II] (447 Oct. 1).

DOMINO VALENT(INIANO) INCLITO VICTORI AC TRIVMPHATORI SEMPER AVGVSTO FILIO THEOD(OSIVS) P(ER)P(ETVVS) A(VGVSTVS) PATER. Postquam in corpus unius codicis divorum retro principum constitutiones nostrasque redegimus, aliam mox legem nostra pietas promulgavit, quae tam confecto codici vires auctoritatemque tribueret nec aliter in iudicio quas contineret leges, nisi ex ipso proferrentur, valere praeciperet, quam si quid iuris ab altero nostrum postea conderetur, id demum in alterius quoque principis regno vires proprias obtinere, quod generatim constitutum esset et divinis prosequentibus scriptis ad
1 alterum principem fuisset emissum. Quia igitur diversis emergentibus causis per hoc transacti temporis intervallum ferri leges alias emergentium rerum necessitas persuasit, quae, nobis perpetua rerum publicarum occupatione districtis, ad scientiam perferri tuae maiestatis minime potuerunt, necessarium duximus eas nunc saltem universas tuae serenitati cum nostrae maiestatis subnotatione transmittere, quo subiectis et provinciis et populis sollemniter innotescant earumque vis etiam in occiduis partibus incipiat obser-
2 vari. Ac lites, quas inchoatas quidem necdum tamen finitas eo tempore quo publicantur invenerint, secundum earum tenorem volumus terminari; illas autem, quae iam vel
3 sententiis definitivis vel transactionibus decisae sunt, minime resuscitari. Eas igitur, domine sancte fili Auguste venerabilis, cunctis ex more facias divulgari et invicem mihi

---

1 domno *EL* ac (*vel* hac)] *reliqui*, et *O Paris. 4408. 4409* **1/2** augusto (augusti *S*) filio (filius *G*, et alio *Paris. 4409*) theod. pp̄. (perf. *E*, imp̄ **E*, imp̄p̄. *M*, semper *G*, praepositus *S*, *om. Φ*) a. (augusti *S*, *om.* **EΦΞ*) pater *(om.* **E) libri* **2** diuorum . . . . **4** codici *bis posuit G* diuorum] duorum *N* **3** nostrasque] nostras quas *E* redegimus] *sic OCP²S Paris. 4409*, redigemus *N*, redigimus *reliqui* aliam] alia *EL* legem] lege *NEL* nostra pietas] pietas nostra *O* **4** tam] tamen *OGP²*, iam *CP³* confecto] confecta *E* codici] codicis *HG^a Paris. 4409*, codicae *S* uires] uiris *NE*, iuris *G Paris. 4409*, iures *S*, ueteres *H* tribuerit *NGESLΦ Paris. 4409* nec] ut nec *S* in *om. G* quas] aliquas *O* **5** contineret] *IIGXCPM*, continet *S*, continere *NELΦ Paris. 4409*, contineri *O* nisi] si *O Paris. 4409* ipso] ipso hoc *OL Paris. 4409* proferentur *NGXCL*, proferuntur *O*, feruntur *E* praeciperet] *sic OH*, praeciperent *XCPM*, praeciperint *GΦ*, praeceperint *S*, praeceperit *reliqui* quam si] quas *Φ*, qua *L* quid] qui *NE* iuri *N* **6** altero nostrum (nostrorum *G*)] alterutro *Paris. 4409^a* id] *scripsimus*, ita *reliqui*, quod ita *O* in alterius quoque (quo *XCPMS*)] quoque in a. *G* regno uires (iures *S* **E*)] res noui iures *Paris. 4409* **7** obtinere] *L*, obtinent *N*, obtineret *reliqui* quod] quod si *Paris. 4409*, sicut *E*, si *O* generatim] generaliter *E*, generationi *Φ* esset et] *O*, esse *G*, est et *E^b*, esset si *editiones* **7/8** ad alterum principem] ab altero principe *GE* **8** fuisset] *OH*, fuisse *reliqui* diuersis] in diuersis *E* **9** alias *om. O* **10** quae] qua *Φ* perpetua (perpetuo *N*) rerum] perpetuarum *E* districtis] destrictis **EXCPM* tuae] ui *XCPMS* **11** potuerint **E* necessarias *G* diximus *X* eas] *OIHNGEΦ Paris. 4409*, has *XCPMSL* uniuersis **E* **11/12** serenitatis *HPMSΦ* **12** cum *om. S* nostram *Paris. 4409* quo (quas *G*, quod *Φ*) subiectis (subicitur *S*)] quos obiectis *E*, quos abiectis *Paris. 4410* **13** innotescat *G* earumque] ea namque *G*, earum quam *Paris. 4409*, earum qui eius **E* etiam] et *E* occiduis partibus] occidentibus *N* occidentis partibus *Paris. 4410* **16** sententiis] a sent. *E*, de s. *G* definitiuis] definitiui *Paris. 4409*, definitis *G* decisa *E* **17** auguste *om. Φ* more] maiore *Paris. 4409* facias] *fortasse scr.* faciat

et provincialibus et populis orientalibus cavenda observandaque cum suae manus adumbratione transmitti, quaecumque per idem temporis spatium vestra perennitas generaliter promulgavit. DAT. KAL. OCT. CONSTANTINOPOLI ARDABVRE V. C. CONS. ET QVI FVERIT NVNTIATVS.

INTERPRETATIO. Haec lex Novellarum legum constitutiones praecipit confirmari.

BREV. *(*ΔO [om. int.] HNGE *EXCPMSL [textus verba finiunt* 7 obtinere, *sequitur subscriptionis initium* dat. *et interpr.], item selectis tamen lectionibus Φ [om. int.] et ex decurtatis Paris. 4409. 4410, praeterea prima verba usque ad* 3/4 promulgauit *Paris. 4409 [post integram novellam] = Vat. reg. 1048 = Bern. 263, usque ad* 2 retro *Paris. 4408, reliqui textum totum omittunt).*

18 et prouinc.] prouinc. *E Paris. 4409* cauenda] cauendam *Paris. 4409*, habenda *H* obseruandaque cum] et obseruanda quecumque *G*, obseruandam quecumque *Paris. 4409* 18/19 adumbrationem *G*, adumbratione *E*, obumbratione **E* 19 transmittit *G* per idem] *ONE*, per *(om. Φ)* id *reliqui*, ad *Paris. 4409* generaliter perhennitas *O* 20 dat. kal. (uiii id. *N*, uiii kl *Paris. 4410*) oct. constantinopoli ardabure (ardaburi *H*, ardabore *GEΦ*) uc. (uic. **EΞ Leid.*) cons. et qui fuerit nuntiatus (et qui fuerit nuntiatus cons. **Δ solus cum Leid.*, et q. f. nunt. *om. reliqui*) *libri* 21 nouellarum] nullarum *PM* legum *om. GS* constitutionis *N*, constitutionem *G*, constitutionum *L*, constitucionibus *Fuld.* precepit *L*, praecipet *E* confirmari] confirmare *Fuld.*, obseruari *editiones.*

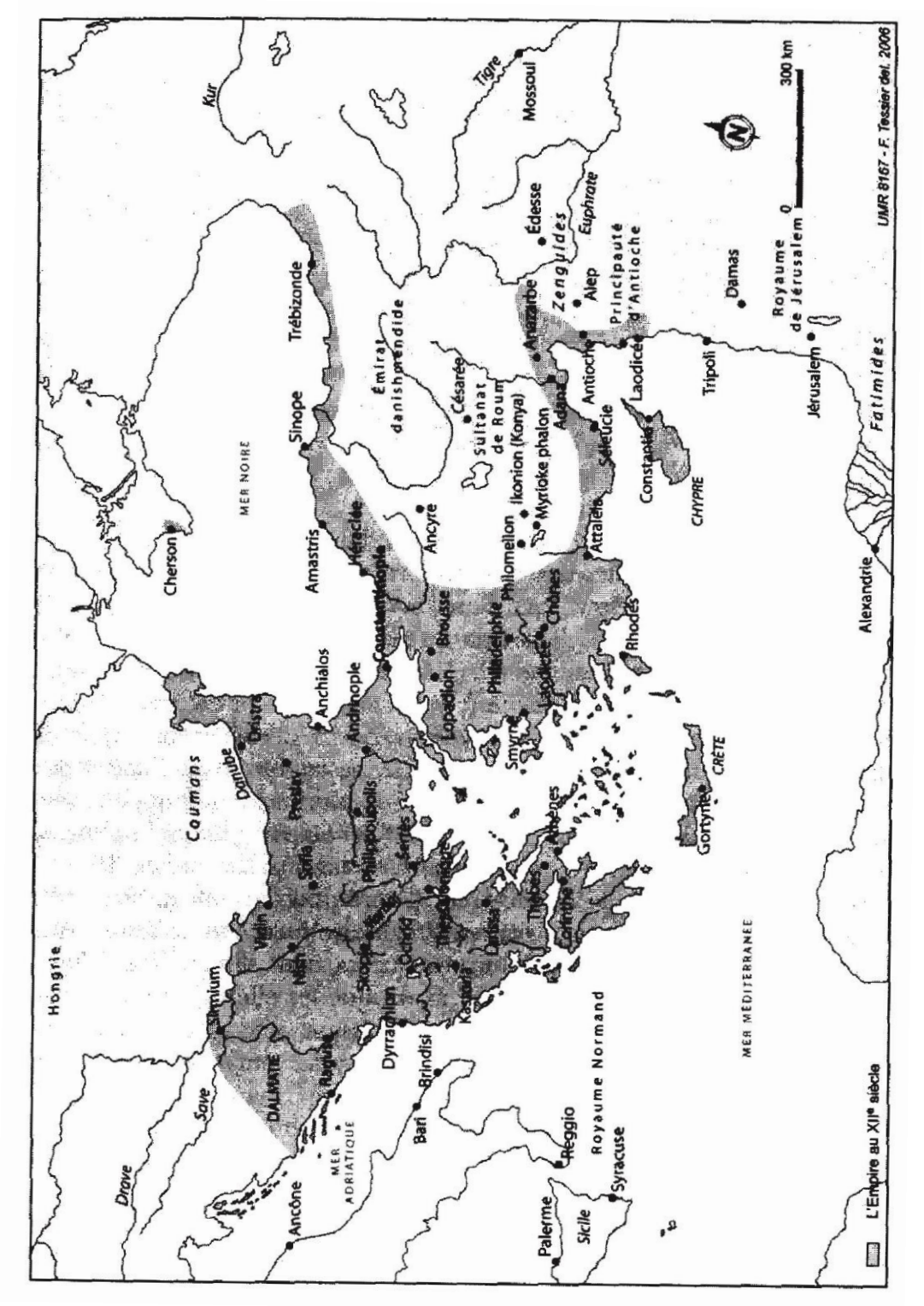
Hongrie
Coumans
Danube
Drave
Save
Kur
Tigre
Mossoul
Édesse
Euphrate
Zenguides
Alep
Principauté d'Antioche
Damas
Royaume de Jérusalem
Jérusalem
Fatimides
Tripoli
Laodicée
Antioche
Anazarbe
Adana
Séleucie
Constantia
CHYPRE
Attalia
Rhodes
Chônes
Philomelion
Myrioke phalon
Ikonion (Konya)
Sultanat de Roum
Césarée
Émirat danishmendide
Trébizonde
Sinope
Amastris
Héraclée
Ancyre
Cherson
MER NOIRE
Constantinople
Brousse
Philadelphie
Lopadion
Laodicée
Smyrne
Anchialos
Andrinople
Dristra
Preslav
Philippopolis
Sofia
Serres
Thessalonique
Athènes
Thèbes
Corinthe
Larissa
Kastoria
Ochrid
Skopje
Nish
Vidin
Sirmium
DALMATIE
Raguse
Dyrrachion
Brindisi
Bari
Ancône
MER ADRIATIQUE
Reggio
Syracuse
Palerme
Sicile
Royaume Normand
MER MÉDITERRANÉE
Gortyne
CRÈTE
Alexandrie
0
300 km
UMR 8167 - F. Tessier del. 2006
L'Empire au XIIe siècle

Godine 450. oktobra 11: Imperatori Valentinijan i Marcijan traže strogo poštovanje zakona[140]

KNJIGA ZAKONA I POVELJA BOŽANSKOG MARCIJANA A.

I. NIKO IZ PROVINCIJE DA SE NE PRIMA U KOMITAT, OSIM ONOGA KO JE IMENOVAN OD STRANE SUDIJE.

Nov. I (450 Okt. 11).

EDIKT CAREVA VALENTIJANA I MARCIJANA AA. Naša milostivost na mnogo načina nastoji da pomogne svojim ljudima u provincijama i višestrukim nastojanjem trudi se i pruža pomoć u sporovima. Jer, ako bi iz korijena odsjekla podmitljivu pohlepu sudija i dovela vješte i vrijedne ljude da najpoštenije rukovode privatnim i javnim parnicima - znajući, svakako, da će javna parnica i javni akti biti uspješni ako ih ne vode nepoželjni i prezreni - nastojanje naše pobožnosti će se odmah potruditi za to, kako bi zatim mogli da budu oslobođeni od udaljenosti dugog puta i velikih troškova oni koji za to nemaju državnu pomoć. Naime, gledate neizmjerne gomile, neizmjerne čete koje dolaze ne samo iz najkrajnjijih provincija, već se stiču iz najudaljenijih granica rimskog svijeta sporeći se sa svojim protivnicima. To se, svakako, ne bi događalo ako bi se u mjestima isticale čvrstinom nepovredivost i strogost sudija. Zato, da se ne bi neko, ostavivši svoje ognjište i, naravno, ljubljenu porodicu, neprestano potucao kroz nepoznate krajeve carstva, ovim veoma promišljenim ediktom naša pobožnost je odlučila da se jednako odredi i svima obznani: svi koji namjeravaju da pokrenu građansku parnicu ili krivičnu tužbu protiv svojih suparnika, da idu i kod uvaženih muževa, upravnika provincija pošto izlože svoje tužbe i postavljene molbe, zatim da očekuju najspremniju i najsigurniju pomoć zakona. Oni, pak, treba da suprotstave blagodatnu silu zakona škodljivoj moći krivice, oni treba da postave nepristrasno rasuđivanje nasuprot bogatstvima. Njih neće uplašiti oholost koja sada nema vrijednosti, niti će strogo rasuđivanje ublažiti bilo kakvi ponuđeni potkup. Već će svakom pojedincu da priteknu u pomoć, ne nekom nedokučivom, uzvišenijom ili sumnjivom, poniznijom sudbinom, već će se, ne zaboravljajući naloge naše svetosti, prema drevnom i našem pravu pobrinuti da se onima za koje se procijeni da su u pravu, njihove tužbe proslijediti ili prema utvrđenom obeštećenju ili prema zakonskoj kazni. Dakle, ni za jednog svog protivnika iz najbližih ili udaljenih krajeva ne želimo da se ove parnice određuju niti preko uzvišenih dogovora, niti preko odluka najuvaženijih i najčuvenijih sudija, osim, možda, kada se radi o znamenitosti protivnika ili složenosti same parnice ili, zbog nedostatka rektora provincije, teškoća javne dužnosti uvaženog sudije koji prebiva u tim mjestima ili sasvim blizu, ili je potrebna pomoć najviše vlasti ili drugih veoma uglednih sudija. Zato, zbog vaše koristi i radi pravičnosti naše vlasti prema svakom pojedinom od vas, pošto bi sudije u mjestima bili čuvari zakona i njegovi budni branioci, kako bi svako mogao bez putovanja u tuđinu, bez troškova u vezi nesigurnih parnica, da dođe kod sudije i dobije blagonaklonu pomoć prema zakonskim propisima, biće potrebno da se pazi na sve što je rečeno u ovim odredbama. No, ako se za protivnika, kao za onog koji dolazi iz provincije, ili prezre da mu se pruži pomoć ili ne bude saslušan od tog ili višeg sudije sa najvećom moći, ili se, ipak, utvrdi u zvaničnom saslušanju od strane sudije poslanog protiv suparnika da je sam sudija u određenim dokumentima prenebregao edikte naše uzvišenosti, na koje se zavjetovao, onda će, poslije utvrđenog obeštećenja zbog novčanih gubitaka prema zakonskim propisima,

[140] *Codex Thedosiacus, vol. 2, p. 181*.

LIBER LEGVM NOVELLARVM DIVI MARCIANI A.

I. NEMINEM EXHIBERI DE PROVINCIA AD COMITATVM NISI AD RELATIONEM IVDICIS A QVO FVERIT APPELLATVM

i] *om. GCΘ (context.)* niminem *Fuld.*, nemini *Φ* exhibere *GΦΨΘΣ (lat.) Ξ Fuld. Paris. 4409. 4414. 4415* de prouincia (-am *Fuld. [context.]*)] de prouincia sua *S (lat. α) ΣΞ (lat.)*, de prouinciani *Fuld. (lat.)*, *om. O* ad comitatum] ad prouintiam uel ad comitatum *Capit. Angilramni 4* relationem] relatione *Fuld.*, rationem *Paris. 4409* iudicis *om. N (context.) E Paris. 4409. 4410* a *(ad E Fuld. Leid. cum Cap. Angilr. 4)* quo (quem *Cap. Angilr. 4*) fuerit (emerit *Fuld.*) appellatum (-tus *NGΦΩ¹ΣΞ [lat.] Fuld. Paris. 4410. 4414. 4415*) *(add.* id est ut actor rei forum sequatur *[vide v. 48] Ω² cum Pith. [ad Sichard.])*] *om. O*

Nov. I (450 Oct. 11).

IMPP. VALENTINIANI ET MARCIANI AA. EDICTVM. Multa remediorum genera nostrae clementiae provincialibus suis prospicere gestienti et crebra cogitatio subpetit et ipse rerum usus adportat. Nam cum venalem iudicum ambitum radicitus amputasset et ad res privatas vel publicas sincerissime gubernandas homines spectandos atque consultos traxisset invitos — sciens quippe felicem fore rem publicam, si a nolentibus et actus publicos repulsantibus regeretur —, cogitanti nostrae pietati statim occurrit, quonam modo possint longi itineris intervallo et enormibus sumptibus legitimo egentes auxilio liberari. Videtis enim agmina, videtis catervas adeuntium infinitas non solum a finitimis

1 impp.] intep̄. *G* ualentiniani] *sic C Iust.*, ualentini S^a, ualent *PK*, ual̄ *Paris. 4409*, ualentinianus *O et reliqui* marciani] *sic* $C^b S^a$ *Iust.*, martinianus S^b, marc(*vel* -t)ianus *O et reliqui* aug̃. *G* edictum] ad edictum *E*, edictum ad omnes iudices *O*, edictum ad populum *Iust.*, *om. Φ Leid. Paris. 4414. 4415* generem *N* nostra *E*, nostrem G^β **2** clementia $G^\beta E$ gestiendi $G^\alpha Φ$, gestient E^b ipsa *E*, ipsae *Φ* **3** usum *HNPMΦ* nam cum] nam *K*, nec G^β uenale NG^β iudicium *NKΦ* ambitu E^b, ambito *N* radicitus *om. K* amputasse *ECPM*, amputare *O* **4** uel publicas] uel publici *N*, et publicas *O* sincerissime] serenissime *E* gubernans *KL* spectandos] *sic HN*, spectabiles *O*, expectando(*vel* -u)s *reliqui* **4/5** atque consultos (consumtos E^b) traxisset (traxisse *H*, tradidisset *PMS cum Pith. [ad Sichard.])* inuitos (-tus *NK L*)] etiam inuitos tradere uellet *O* **5** felicem fore (fore felicem *O*) rem] felicem profore rem *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)*, felicem ferorem (furorem *N*) *NE* a nolentibus] nolentibus *Φ*, abolentibus E^b actos *HNEPM*, acto *K* **6** repulsantibus] recusantibus *O* regeretur] *sic* OP^3 *coniectura probabili, om. reliqui* cogitanti] haec cogitanti *O* nostrae pietati (-tis *HNΦ*)] pietati nostrae *O* occurrerit *E KL* **6/7** quonam (quoniam *HNM*, quo *Φ*) modo possint] quo iure possint *O*, quo ūrae possint *S*, quoniam modo uestra possint *E*, quod admodo (amodo *L*) uestrae opus sit *KL* **7** longi itineris . . . sumptibus] *cf. nov. Maiorian. 2, 41 sqq.* enormibus (*vel* inorm- *vel* inurm-)] inermibus *O*, inarmibus *Φ*, in omnibus *C* **8** liberari] liberali *N* uidetis] uidimus *O* augmina *NPM* uidimus *O* cateruos *K* adeuntium] audientium *L*, aut centium *K* non solum] id est non solum *E* a finitimis (fitinitimis *K*)] infinitimis *N*

odmah da mu uslijedi i odgovarajuća kazna prema pravu u zajednici. Pa ako bude proslijeđena apelacija kod sudije, onda sve ono što je u odnosu na prizive višem sudu zakonima određeno od davnine na sve načine biće najmarljivije ispunjeno. Ovome treba još više da se doda i to što bi posebno obeštećivalo nevine. Naime, neki ne vjerujući u svoje navođenja činjenica, želeći samo da naštete svojim protivnicima, sporili su se sa njima ne prema pravu, već spletkarenjem, pa su ih lažljivim govorom i kićenim riječima, ponekad sa vješto ispremetanim zakonskim propisima, dovodili do neodgovarajućih parnica, tako da se tom prilikom često događalo da vojnik zaluta u civilnu parnicu, a civil u vojničku, koje im ne odgovaraju. Zato, kako se ne bi i dalje događalo da se preziranjem prava i zakona oštećuju naši podanici, naša svetost je procijenila da ta stvar treba da se popravi ovim veoma promišljenim ediktom. Naime, određujemo da svi, po mogućnosti, prema drevnim i najispravnijim odredbama zahtijevaju da im njihovi protivnici pružaju zadovoljenje u ličnom sporu na sudu, a nikako u neodgovarajućoj parnici, prema nekim izmišljenim slučajevima. Učesnik parnice mora da se pridržava suda. Jer bez višeg mišljenja odluka ne može da bude odgovarajuća i da služi nepovrediva i u potpunosti. Niko da ne traži od naše preuzvišenosti - jer neće dobiti niti odgovor, niti odluku, niti, kako je nazivaju, svetu zapovijed - da odgovaraju pred uopšte nekompetentnim sudom, najviše zato što će sada, kao što je prethodno rečeno, moći svakom pojedincu da se presuđuje od strane najčestitijih i najuvaženijih sudija pravilnom odlukom, bez bilo kakve naklonosti, ako se, ipak, za pomenute slučajeve bude rješavalo tako, da se onima koji dolaze na sud pruži objektivnost i odbaci svaka mržnja. Želimo da se takva praksa sprovodi i u vojničkoj parnici, kako se ne bi neko ko je kao pripadnik oružane vojske trupno raspoređen na raznim stranama odvlačio u udaljene krajeve, već da se parnica vodi tamo, kod odgovarajućeg sudije, osim ako zbog veoma teških i neizbježnih slučajeva bude optužen kod vojnog sudije baš u tim udaljenim oblastima. No, da dobro zna onaj zbog čije će interpelacije neko biti doveden na dugotrajno ispitivanje, da će ako u njoj njegova krivica bude potvrđena opširno sprovedenom sudskom istragom ili ne bude uopšte odbranjena ili bude dokazana kao pogrešna, dobiti kaznu prema utvrđenim zakonskim propisima zbog klevete, a što se tiče daljnjih novčanih gubitaka, daljnjih troškova, biće kažnjen po procjeni sudije prema utvrđenom broju potražilaca i prema udaljenosti puta. Takođe treba oni koji su se, podstaknuti lakomošću ili pobuđeni zavišću, odlučili da sa vojskom uznemiravaju granice i ruše utvrđenja, da se, što je moguće više, kažnjavaju zbog utvrđene štete prema zakonima naših predaka. Zato, imajte na umu vaše pogodnosti i pokoravajte se našim najpravednijim zakonima. Niko od naše pobožnosti koja je zauzeta značajnim poslovima, ili od uzvišenih i znamenitih sudija, da ne traži pomoć, osim kod najvažnijih i neizbježnih državnih poslova ili kod dužnih predstavki. Jer ako neko, drugačije nego što sadrže edikti, prezirući ih, sa pokvarenom namjerom krene od samog početka protiv uzvišenog sudije ili protiv naše odredbe u zakonima, neka zna da će se podložiti opasnosti ne samo da izgubi parnicu, a k tome i pravo na žalbu, već i odgovarajući zakonski postupak. NAPISANO V IDA OKTOBRA U KONSTANTINOPOLJU ZA KONZULA VALENTINIJANA A. VII I AVIENA VC.

INTERPRETACIJA. Ako neko ili ponovnim zahtjevom ili prigovorom zbog zločina optuži svog protivnika u provinciji u kojoj boravi onaj koji je optužen, onda da se ne određuje da svoje parnice treba da vodi na drugom mjestu, niti da svog protivnika odvodi kod udaljenog sudije, dok onaj koji bude optužen, ako bude sumnjao u sudiju, treba da se pozove na apelaciju. Takođe da se i oni koji se bave vojničkim poslovima pridržavaju reda, tako da i sami vode parnice kod sudija za koje smatraju da su kompetentni, jer je u svim zakonima utvrđeno, da onaj koji vodi parnicu mora da se pridržava suda.

provinciis, verum extremo orbis Romani limite confluentes et adversum suos adversarios conquerentes. Quod profecto nullatenus accidisset, si in locis integritas vel severitas iudicum floruisset. Ne igitur huiusmodi flagitia etiam ulterius porrigantur, ne quis desertis laribus suis aut certe dulcibus pignoribus per incognitas mundi partes diutius pervagetur, hoc consultissimo edicto statuendum pariter et omnibus declarandum pietas
1 nostra decernit: Quicumque civilem actionem vel certe criminalem accusationem adversariis suis intendere moliuntur, viros clarissimos adeant provinciarum rectores et expositis querimoniis insinuatisque desideriis suis paratissimum promptissimumque posthac subsidium iuris expectent. Illi noxiae potentiae vim legum benignam obponant, illi divitiis integram mentem obiciant. Non illos supercilium, quod hoc tempore nullum est, terrebit, non effeminabit mentem severam quilibet census oblatus. Sed unicuique, non altiore suspecta, non despecta humiliore fortuna, nostrae mandatorum non inmemores pietatis et antiquo et nostro iure succurrent et querimonias suas probantibus aut indemni-
2 tate servata aut legitima vindicta consulent subsecuta. Has ergo ob causas nullum adversarium suum a proximis vel longinquis partibus, non per sacros adfatus, non per magnificentissimorum vel inlustrium iudicum sententias volumus exhibere, nisi forsitan aut propter potestatem adversarii aut ipsius rei difficultatem aut publici debiti molem deficiente rectore provinciae spectabilis iudicis, qui in locis vel proximo deget, vel
3 amplissimae potestatis vel aliorum maiorum iudicum auxilium postuletur. His pro commodo vestro et pro nostri imperii humanitate dispositis unusquisque vestrum, cum sint in locis iudices legum custodes et earum pervigiles defensores, prout quisque possit sine peregrinatione, sine sumptibus super dubiis rebus et adire iudices et auxilium ami-

---

9 uero *N* orbis *(sic HCS,* urbis *reliqui)* romani] romani orbis *O* confluentes] confluentibus *PMS,* commeantes *O* aduersus *O* **10** conquerentes] *sic OHNCP*^{3}, conquirentes *reliqui* accidisset] *sic OHCP*^{3}, accedisset *E* Φ, occidisset *NP*^{1}*M*, concidissent *S*, concidissent occidisset *KL* si in locis *om. H* **11** iudicium *NES* ne] *sic OE,* et ne *reliqui* flagitia huiusmodi Φ etiam *om. O*Φ ulterius] ulteriora *PMS* porrigatur *HK*Φ, perrogantur *E* **11/12** ne quis desertis] neque dissertus *H* **12** laribus] laboribus *OHNS*Φ *cum Pith.(ad Sichard.)* pigneribus *OS*Φ incognotas *K*^{a} diustius *K* **12/13** peruagitur *K*, pernagentur *H* **13** consultissimum *KL*, consulentissimo *C* statuendum] ita tuendum *N* pariter . . . declarandum *om. O* pariter] pariter antiquitus *E* **14** quicumque] ut quicunque *O* accusationem] actionem *H* **15** molliuntur *N* uiris *N* rectores prouinciarum *O* **15/16** et expositis] expositis *KL* **16** paratissimum] paratis paratissimum *K* promptissimumque] prumptissimum *N* **17** iuri *K* expectent] *sic OHE,* expectet *N,* expectant *L*, expetent *C*Φ, expetant *PSK*, expetint *M* illi] et illi *H* noxiae] noxae *K,* nox ac *E* potentiae] potentia *H*^{2}, *om. H*^{1} uim (de *KL*) legum benignam (-nem *S*, -na *E*)] b. u. l. *O* apponant *O* illis *N* **18** diuitiis] de uitiis *CPM* integrum *K*, integra *E* obiciant] *sic Cui. ed. 1 et posteriores edd.*, abiciant *HE*, obicient *NCKL*Φ, obseruent *O et reliqui* illos] *scripsimus,* illo *HECL*Φ, illius *PMS*, ullius *O*, illi *K*, illum *N; Ritter significari hic Chrysaphium, qui a. 450 a Marciano interfectus est (cf. Seeck apud Pauly-Wissowa III, 2485 sq.), haud iniuria putat* supercilio *EKL*Φ **18/19** est terrebit] exterrebit *E*, terrebit *H*, est aliquem terrebit *O* **19** non] nec *E* effeminauit *HNEM* souceram] sinceram *O; cf. v. 10* quaelibet *S* censu sublatus *N* sed] se *E* **20** altior *M*, alteriorae *N* despecta (dispecta *HNKL*) humiliore] hum. desp. *O* fortune *K* nostro] nouo *O* **21** succurrente *E* **21/22** indempnitates *S* **22** consulentur *K*, consulente^{s} *H* subsecuta] *sic HNKL*Φ, subsecutas *reliqui, om. O; cf. v. 36 sq.* ob] ut *E* **23** aduersarium suum a pr. uel longinquis (longiquis *H*, longisque *S*, a longinquis *K*, ad longinquis *L*) partibus] a longinquis uel proximis partibus ad comitatum uolumus exhiberi *O (cf. v. 24)* non] nec *O* sacos *K* adfatus] affatos *K*, affectus *NPL*, affectos Φ non] nec *O* **24** magnificentissimorum] magn. potestatem *E* sententiam *H* uolumus exhibere *(-ri H P*^{3} *cum Sichard.*, exigere Φ*) om. O (cf. v. 23)* **25** potestatum *HNK* aduersariis *H* difficultate *N* debit. *K* **26** deficiente] definiente *Pith. [ad Cuiac.] cum Cui. ed. 2* rectorem *K* spectabiles *NES*, expectabiles Φ, specialis *H* iudices *NES*Φ locis uel *om. O* proximo] in proximo *KL* degit *OK*, detegit *L*, decent *E* **26/27** uel amplissimae] amplissimae *CPMS* **27** potestates *NE* iudiciis *PMS* postuletur auxilium *O* **28** uestro] *sic HNEKL*Φ *cum Pith. (ad Sichard.)*, nostro *C*, tuo *O et reliqui* nostri] nostro *N K*^{a} humanitate imperii *O* uestrorum *O* **29** locis iudices (iudicis *K*, iuris *S*)] lociudices *H*^{a}, loci iudicis *H*^{b} et earum (arum *K*)] ueterum *E* prout quisque] uti quisque *O*, uti prout quisque *KL*, pro utrisque *E* **30** super] sine *S* iudicis *K*, iudicem *Cui. ed. 1* **30/31** et (ut *N*, *om. K*) auxilium amicum (-corum *S*) legibus] et am. leg. aux. *O*

cum legibus adipisci, haec quae dicta sunt observare debebit. Si vero vel ab adversario tamquam excedente provinciale praesidium fuerit contemptus vel a iudice non auditus hocque in amplissimae potestatis vel alio maiore, conpetenti tamen, examine per relationem iudicis contra adversarium missam seu ipsum iudicem documentis quibusdam neglexisse nostrae maiestatis edicta sui periculi memor se promiserit probaturum, tunc post indemnitatem ei legibus servatam etiam vindicta iuri congrua in convictum protinus
4 subsequetur. Quod si appellatio apud iudicem fuerit subsecuta, ea, quae super provocationibus legibus antiquitus statuta sunt, diligentius modis omnibus conplebuntur.
5 His additur aliud maius, quod innocentes praecipue hactenus conterebat. Nonnulli namque suis adlegationibus diffidentes, vexare suos adversarios tantummodo cupientes, non iure cum his, sed arte pugnabant et per sermonem fucatum et falerata verba, nonnumquam legibus arte confusis, ad aliena eos iudicia pertrahebant, ita ut hinc saepius eveniret, ut et miles in civili et privatus in militari, sed sibi incongruo, peregrinaretur iudicio. Ergo hanc quoque partem ne ad laesionem nobis subiectorum per iuris et legum contemptum ulterius perduraret, hoc providentissimo edicto nostra pietas censuit emendandum. Iubemus namque omnes pro priscis ac saluberrimis institutis suos adversarios satisfactionem forsitan differentes in proprio, non in minime conpetenti fictis quibus-
6 dam occasionibus exposcere litigii foro. Actor rei forum sequatur. Quod sine caelesti sententia non constat esse decretum, intactum inviolatumque servetur: nemo a nostra serenitate postulet — nec enim impetrabit non rescriptum non mandatum vel iussum quod

---

31 adspeci *N* dicta] prodicta *S* uel ab aduersario] uel aduersario *K*, uel aduersariis *H*, aduersario *O* **32** tamquam *om. O* excidente *KL*, excedentem *Φ* prouinciale . . . . . contemptus uel *om. O* praesidium] praedium $H^{a}KL$ contemptus] comtus *K*, consecutus *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* auditus] aditus *PM*, additus *S* **33** hocque] haec quae *S*, hecque *H* in] iam in *E*, *om. Φ* potestates *NE* uel alio . . . . . tamen *om. O* alio] aliorum *H* maiore conpetenti] *sic NEΦ cum Cui. ed. 1*, re conpetenti *C*, maiorum c. *H*, non c. *PMS cum Pith. (ad Sichard.)*, maiore non c. *KL* examine] cognitione *O* **33/34** relatione *N* **34** iudicis *om. O* missam] missa *HΦ*, emissam *Sichard.* seu ipsum . . . . quibusdam *om. O* ipsam *N* documentum *S* quibusdem *H* **35** neglexisset *G*, neglexissent *H*, neglecta *O* maiestatis nostrae *O* sui periculi memor *om. O* periculo *G* memor se] m. si *GS*, memorie *M* probatura *G* **36** indemnitate *HG* ei] et *G*, *om. H* seruatam] seruata *G*, seruata tam *E*, reseruatam *N cum Pith.(ad Cuiac.)*, reseruatum *HKL* *Φ* uindictam *MK* iuris *HE* conuictum] conuicto *Φ*, condicto *G*, uictum iuris *H* **37** subsequetur] subsequitur *NK*, subsequatur *O*, obsequitur *LΦ*, suo sequentur *G* obsecuta *S*, obsecutus *G* ea quae] et ea quae *K*, atque *G* super] per *N* **38** antiquitas *E*, antiquis *KL*; *cf. inter alia Theod. 11, 30, 25* sunt statuta *O*, st. sint *G*, statuta *N* **39** additus *E*, aditus *PM* quod] quod hactenus *O* innocentem *GPMS*, innocentiam *O* hactenus *om. O* conterebant *H* nonnullis *N* **40** alligationibus *HSΦ* defidentes *GCPM* uexare] et uexare *O*, ne sane *H* suos] uos *N* **41** iure *om. C* cum his] commissi *H* sed arte] *sic OHNE*P^{3}*Φ*, sed arta *KL*, sedare *reliqui* repugnabant E^{b} fucatum] factum *Φ* falerata] *sic HNPMΦ*, phalerata *C*, falsata *OS cum Pith. (ad Sichard.)*, falsarum *E*, perfallere et falsata *KL* **42** arte] *scripsimus*, ante *libri* alina *M* eos] eo *E*, eas *K*, *om. O* protrahebant *Φ* ita ut hinc . . . . . **44** iudicio *om. O* ita ut] *sic E cum Cui. ed. 1 neque minus Vat. reg. 1128*, ut *H*, at *C*, aut *reliqui* hic *PMS* **43** eueniret] *sic E cum Cui. ed. 1*, euenerit *H*, euenit *reliqui* miles (milis *NΦ*) in *(sic HE cum Cui. ed. 1, om. reliqui)* ciuili (-e *H*)] mali ciuili et milis ciuili *KL* in militari (-e *N*)] sit militari $CP^{1}MS$ sed] et *E*; *fortasse scrib. cum Seeckio* scilicet sibi] siue P^{1} *MS* incongruum *K*, incongruos *N* peregrinatur *H* **44** subiectarum *PMS* **44/45** per iuris et legum contemptum] *scripsimus dubitantes*, legum (-gem *H*) superioris (super priores *N*) et legum contemptum (-tu *E*) *reliqui*, et legum contemptum *O*, patiamur iuris et legum contemptum *Sichard. coniectura* **45** ulterius] alterius *bis H* perduraret] *sic OEKΦ*, perdurare *reliqui* **46** emendandam *O* omnes *om. EΦ* pro priscis] propitiis *O* **46/47** suos aduersarios *om. Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* **47** satisfactione *NE*, factione *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* forsitan *om. Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* differentes] *sic OHNSKL cum Pith. (ad Sichard.)*, deferentes *reliqui* in proprio non in minime . . . . **48** exposcere] in proprio foro conuenire *O* non *om. N* in *om. E* conpetentis *H* factis *KL* **48** poscere *S* litigii foro] *Seeck*, litigatore $H^{b}NELΦ$, litigator H^{a}, legatore *K*, litigatorem *reliqui* auctor *SΦ*, actor igitur *O*, *om. H*; *cf. nov. Valent. 35 (34), 21* quod] et quod *O* sine] si nec *N* caelestis *N* **49** constat esse] constantes se *E* decretum] secretum *Φ* intantum *Φ* seruetur et inuiolatum *O* a] ad *E*, *om. HΦ* **50** inpetrauit *NECP*^{a}*MΦ* non rescriptum] nostrum r. *EP* mandatum datum *Φ*

dicunt sacrum — suos adversarios in minime conpetenti iudicio respondere, maxime cum hoc tempore, quod superius dictum est, unusquisque clarissimorum vel spectabilium iudicum, si tamen propter causas praedictas ita usus tulerit, et integras adeuntibus aures praebere et omni postposita invidia, omni spreta gratia recto proposito potuerit
7 iudicare. Quam formam etiam in militari parte volumus observari nec passim aliquem armatae militiae sociatum longinquis partibus trahi, sed in locis apud conpetentem iudicem pulsari, nisi tamen super maximis et necessariis causis et militarem iudicem in locis excedentibus fuerit accusatus: ‖ ⌜non ignorante eo⌝, cuius ex interpellatione aliquis secundum datam formam in longinqua fuerit protractus examina, quod, si culpa sui fuerit dilata cognitio vel minime actioni suae adfuerit vel delata probaverit, pro calumnia quidem poenam luat legibus constitutam; pro vero pecuniaria causa post dispendia, post sumptus, considerata quantitate postulatorum vel medii itineris intervallo, condemnationem pro aestimatione iudicis sustinebit. ‖ Nam dignum est eos, qui maiorum nostrorum nostrarumque legum, avaritia stimulante vel invidia incitante, fines perturbare seu castra perfringere conabuntur militantum, saltem intimato, quo
8 magis puniuntur, dispendio refrenari. Ergo consulite vestris commodis, nostris saluberrimis parete praeceptis. Nemo a nostra pietate maioribus occupata vel a magnificentissimis seu inlustribus iudicibus nisi in maximis ac necessariis, quod superius cautum est, rebus publicis vel debitis exhibitionis subsidium poscat. Nam si quis aliter quam edicta continent petulanti animo his despectis maiorem iudicem vel nostram primum contra ordinem legum adierit maiestatem, sciat se non solum litis iacturae atque plus petitionis

Iust. 7, 51, 4
‖ *incipit* ⌜non ignoret is⌝

‖ *finit*

51 discunt *Φ* sacram *H* in *(om. E)* minime] inminere *Φ* maxime . . . . **55** iudicare *om. O* **52** quod] ut *E* clarissimorum] *sic HNE*, clarissimum *reliqui* expectabilium *N SΦ* **53** iudicium *NKL* propter] pro *H* praedicta *K* ita usus tulerit] ita ut sustulerit *HE*, obtulerit *Φ* et integras] integras *K* **54** et omni] in omni *H*, in omnia *K* iudicia H^a, iuuicia H^b omnis *HNKLΦ* expreta *H*, praeca *L*, prae *K* proposita *K*, praeposito *L* **55** uolumus] id uolumus *H* obseruare *HNCK* aliquem *om. Φ* **56** militaem *(sic) K* sociatu *N* longis quis *S* parentibus *Φ* trahit *K*, *om. E* **58** et militarem] et apud m. *O*, *militarem K* in *om. G* excidentibus *OHGΦ*, exsedentibus *N* **59** ignorante] ignorantiae GEP^1MS eo cuius *om. G* ex *om. H* aliqui H^a, aliquid H^b **60** datum *KΦ* formam] firmum *Φ* in *om. H* longinquam *PMSKL*, longinquo *O* **60/61** examina] examine *OGEK*, examinem *S*, exanima *N* **61** quod] a quo *G*, ad quod *S* delata *E*, dilatum *O*, dilatata *HG* cogniti *G* minima *KL* **62** actioni] *sic EPM Iust.*, accusationi *O*, actionis *reliqui* adfuerit] fuerit *O* delata] *sic HEKL Iust.*, dilata *O et reliqui* probauerit] non probauerit *O* pro calumnia] pro calumniam *NK*, calumniam *G* **63** poenam luat] poena luat *NΦ*, poenalem aut *G* constituta *N* uero] uiro *G*, *om. H* **63/64** pecuniaria] pecuniali *H* **64** post sumptus] pro sumptus *G*, post disumptos *K* **65** postulaturum *N* inteluallum *G*, *om. O* condemnatione *GΦ*, contemplationem O^a **66** pro aestimatione (extimatione *H*)] praesumatiotione *G* eos] ut quos *G* **67** qui *om. N* nostrorum nostrarumque] nostrarumque *NEΦ*, nostrarum *H* auaritia . . . . incitante *om. O* auaritia] auxilia GP^1MS stimulatae *G* inuidia] iudicia GP^1MS, *vacuo spatio relicto om. C* **68** finis *NK* perturbant *O* seu castra . . . . **69** puniuntur *om. O* conabantur *E*, *om. GS* militantum] *scripsimus: cf. v. 80*, ibi tantum *E*, alii tantum *H*, habitantum *NCP*, habitatum *Φ*, habit testantum *G*, habitis tantum *reliqui* intimato] *sic HNKL cum Cui. ed. 1 in margine*, intemptato *E CPΦ*, intemptatos *M*, intemptemus *reliqui* quo] qui *Φ* **69** puniantur *C*: *recte* ergo *(om. E)* consulite (consulete *PM*, cum solitae *E*, consulte *NS*, consulenti *Φ*, consolatᵖ *(sic) K*)] *consulite ergo O* commodis *om. K* nostris *om. K* **70** parete (parite *N*, parere *HEKL*) p.] praeceptis parete *O* a] ad *SKL* nostrum pietatem *KL* uel a] uel ad *HNKL*, uel *E* **71** in *om. ONE* necessariis] necessariis rebus *O* quod superius . . . . **72** debitis *om. O* quod] quo *Φ* superius cautum est (est c. *H*, cautum *E*)] super iudicatum est *N* **72** rebus] si *S* publicis uel] *melius* uel publicis debitis] litis *Φ* exhibitionibus *E* poscant *N*, pascat *K* qui *K* quam edicta] *scrib. cum Pith. (ad Cuiac.)*, quam edictum *O*, quam dicta EP^3, quae dicta *reliqui* **73** continet *OΦ* petulanti . . . . despectis *om. O* petulanti animo his] petulantia nemo his *N*, petulantia modis *Φ*, petulanti a his *S*, petulantes animi his *E* despectis] *sic* CP^3, dispectis *HNEKLΦ*, desperatis *reliqui* maiores *O*, *om. H* iudices *O* nostre *H* primum . . . . **74** legum *om. O* primum] promant *Φ*; *fortasse prius* **74** adiret *S* dierit *N* iacturae] *O cum Sichard.*, iacturam *reliqui libri* atque plus . . . **75** periculo *om. O*

periculo, verum etiam conpetenti motui fore subdendum. DAT. V ID. OCT. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO A. VII ET AVIENO VC. CONSS. 75

INTERPRETATIO. Si quis adversarium suum aut repetitione aut criminis obiectione pulsaverit, in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas exerat actiones nec aestimet adversarium suum alibi aut longius ad iudicium pertrahendum: illi vero qui pulsatus fuerit, si iudicem suspectum habuerit, liceat appellare. Simili etiam et militantes ordine teneantur, ut et ipsi apud conpetentes iudices, quas conpetere sibi credunt, exerant actiones, quia omnibus legibus constitutum est, ut actor rei forum sequatur. 80

BREV. *(O[om. int.]HNG [textus, cuius suo loco (fol. 303b) non extat nisi principium usque ad* 2 gestienti *(Gα), particulae quaedam fol. 303a novellae Valent. 35 (34) interpretationi adnexae sunt, hoc quidem ordine servato, ut post* 57 et necessariis .... 69 puniuntur *sequantur* 1 edictum ... 3 uenalem *(Gβ), denique* 35 neglexisse ... 40 aduersarios; *inscr. subscr. int. suo loco habemus] EX [incipit* 80 et militantes*] CPMSKL, item selectis tamen lectionibus Φ [om. subscr. int.]; decurtati omisso textu omnes fere inscriptionem subscriptionem interpretationem, Fuldensis interpretationem usque ad* 80 appellare *exhibet. Ex codicibus fragmenta minora continentibus D [Paris. 12445] inter Theodosiani 9, 1, 11 inscriptionem et textum interpretationem nostram interponit sub praescripto* 'ex interpretatione legis martiani' *addito in fine* 'secundum has leges decreuit carthaginense concilium capitulum xxx', *Phillipp. 1741 in margine inferiore fol. 191a eadem exhibet, praeterea in fol. 13b interpretationis principium [usque ad* 80 appellare*] sub praescripto* 'et item leges dicunt').

Adhibuerunt novellam aut interpretationem L. R. BVRG. 33, 1 (cf. v. 77—79), IVST. 7, 51, 4, CAPITVL. ANGILRAMNI IV in fin. (rubricam et v. 48 = 82). VII [= Benedict. Levita add. IV, 18] (v. 77 sqq.). XXIX (v. 79/80), alii quos negleximus. HINCMAR (ed. Hardouin in Actis Conciliorum V [1714] p. 1348) sub praescripto 'et item leges dicunt' *interpretationem servat usque ad* 80 appellare.

75 periculum *H* motui] *sic HKL Cui. ed. 1,* mutui *NCPM,* mutua *S,* multae *O cum Pith. (ad Sichard.),* metu *E cum Pith. (ad Cuiac.),* morti Φ *cum Pith. (ad Cuiac.)* fore] forte Φ, fori *O* **75/76** dat. u (ui *EKLΨΘΩΞ Paris. 4408. 4414. 4415,* ii *O,* prid. *G, om. Epit. Mon.*) id. (kl̄ *G,* non. *O*) oct. constantinop. (consol̄ *E, om.* Ξ) *(hic finit O) (ins.* prae *G,* p̄po *Paris. 4408)* ualent. (constantino Ξ) a. *(om. CPMS Leid.)* uii (ui *Paris. 4411. 4415,* u *Leid.,* iiii Ψ Θ *Paris. 4413, om. Paris. 4414*) et auieno *(sic EC Paris. 4414. 4415 Epit. Mon.,* abieno *NPMS Paris. 4409. 4410. 4411,* auiano *G,* abn̄dtio [= abundantio] *H,* albino *reliqui)* ūc̄. *(HKΘ Paris. 4408. 4413,* uir c̄l *Paris. 4409,* uic̄ *ΩΞ,* uicariis *G, om. reliqui)* conss. *(om. NGEK Paris. 4410. 4414. 4415) libri* **77** aduersarium suum] *sic NESK*b*ΨΘΩ Paris. 4409 Epit. Mon.,* aduersarium *reliqui* aut *om. N* repetitione] repetitionem *ΩΞ,* ad repetitionem *N Fuld.* aut *om. Ω*1 criminis] criminales Ξ, certis *PM,* certe *S* obiectione] abieccionem Ξ, subiectione *L,* subactione *K*a **78** consistet *H* ille] illi *Fuld., om. S* exerat] exerceat *G* accionem *Fuld.* extimet *H,* stimet Ξ *Fuld.* **79** suum *om. H* aut] ad Ξ, *om. H Paris. 4409* iuditii *G,* iudicem *N* protrahendum Ξ illi uero .... **80** appellare] *cf. quos locos attulimus ad nov. Valent. 35 (34), 183* illi] *sic* Ξ *Fuld. cum Capit. Angilramni 7 et Cui. ed. 1,* ille *reliqui* pulsatus fuerit] pulsatur *C* **80** susceptum Ξ appellari *HNGΩ* ut et] et ut Ξ, et *E* ipsis *K*a **81** exerceant *G* **82** ut *om. H* auctor *EXSΨΘ Paris. 4409* furum Ψb, foro *N,* furmam Ξ, futurum Ψa*Θ*

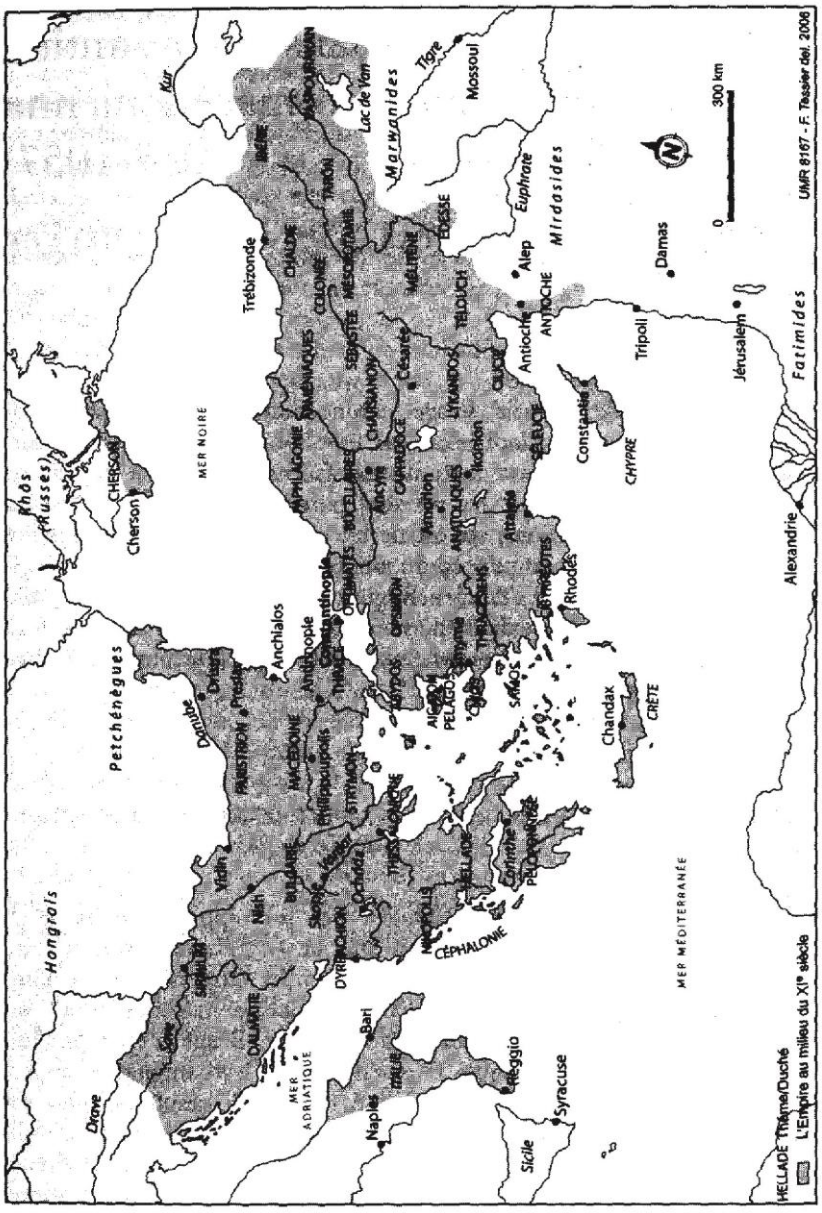
MER NOIRE
MER MÉDITERRANÉE
MER ADRIATIQUE
Rhos (Russes)
Petchénègues
Hongrois
Khazars
Marwanides
Mirdasides
Fatimides
Tigre
Euphrate
Lac de Van
Kur
Drave
Sicile
CHYPRE
CRÈTE
CÉPHALONIE
Cherson
Trébizonde
Mossoul
Alep
Damas
Tripoli
Jérusalem
Alexandrie
Antioche
Constantinople
Anchialos
Rhodes
Chandax
Naples
Bari
Reggio
Syracuse
Drastar
Preslav
Danube
Vidin
Niš
Skopje
Ochrida
Durazzo
Dyrrachion
Thessalonique
Corinthe
Nauplie
Sparte
Athènes
Thèbes
Chalcis
Lemnos
Samos
Chios
Mytilène
Ephèse
Smyrne
Philadelphie
Laodicée
Césarée
Iconion
Amorion
Ancyre
Sébastée
Néocésarée
Colonée
Chaldée
Ibérie
Abasgie
Alanie
Zikhie
Taron
Tarse
Séleucie
Chypre
Chersonèse
Thrace
Macédoine
Philippopolis
Strymon
Péloponnèse
Dalmatie
Croatie
Serbie
Bulgarie
Hellade
Thème/Duché
L'Empire au milieu du XIe siècle
0
300 km
UMR 8167 - F. Tassier del. 2006

Godina 488:
Papa Feliks III obraća se svim episkopima da pristupe nanovnom pokrštavanju naroda[141]

PAPA FELIKS III.

[a] EPISTOLA VII.

SVIM EPISKOPIMA.

Određuje da oni koji su ponovo kršteni treba da se priključe katoličkoj crkvi.

[142]*I. Ponovo kršten da se prihvata preko pokajanja.*

II. Ako treba da budu ponovo kršteni episkop, prezviter i đakon, onda moraju da prihvate svetovnu zajednicu do smrti.

III. Ako treba da budu ponovo kršteni klerik, monah, Božja djevojka, laik, da važi odluka Nikejskog sabora.

IV. Da se ne prihvata pokajnik od drugog episkopa.

V.Oni koji budu ponovo kršteni da se ne primaju u kler.

VI.Pokajnika drugi episkop da ne oslobađa od grijeha, niti da prihvata.

Uvaženoj braći u Isusu Hristu, svim episkopima [143] postavljenim u raznim provincijam. [144]

Toliko je u afričkim regionima bjesnela đavolova lukavština i sa mnogostrukom obmanom nasrtala na hrišćanski narod, da je ne samo neuke ljude već i same sveštenike bacila u bezdan smrti, tako da svako na svijetu strijepi, svaka je zemlja uznemirena. Zato, nalazeći se u velikoj brizi, ne možemo da prenebregnemo izgubljene i razdvajanjem od nas otjerane duše. Zbog toga, smatrajući da takvim ranama treba da se pruži lijek, kako ne bi bila uzaludna briga o zaraženima od te smrtonosne kuge ili da nas zbog[145] zanemarivanja opasnosti optuže zbog nemarnosti za ranjene i liječene.

Zato, obraćajući se vama i tražeći lijek, smatramo da treba brižno da se razmotri služba i obmanuta ličnost kako bi mogla da se pruži odgovarajuća pomoć. A onaj koji će željeti da se pokajanjem opravda pred Bogom, žaliće što je legitimno ponovo kršten i pitaće se da li je ovom zločinu sam pohrlio, ili je ne razmišljajući pristupio, jer treba da zna *da se sam vara onaj koji laže (I Petr. V)* i ništa što je pravedno, pobožno, ispravno i zakonski, mimo naše milostivosti, presudom visokog tribunala, da se ne oduzima ono što nekome pripada. Jer, gore je da propadne razlog nekoga koji, možda, ima utvrđenu vrijednost. Zato, ne ostavlja ništa nedirnuto neprijatelj koji bi, pošto mu ne dolikuje da se raduje svojoj lovini, trebalo da pomogne ulovljenima, pa nastojeći da ulovi u zamku[146], prikriven ulizicama, kako zbog popustljivosti

---

[141] *Patrologia latina, vil. 58, p. 924*.

[a] Ovo je ona saborska odluka koja je sa III rimskog koncila pod Feliksom bila poslana svim episkopima i pošto se duže zadržala u Rimu, potvrđena je konzulskom oznakom godine 488, kada je bila poslana u Afriku.

[142] Stari naslovi ove epistole iz starog kod. Lucen. 490; iz epistole pape Feliksa sicilijanskom episkopima.

[143] U cod. Justelli, *per Siciliam*.

[144] Luc. Dodaje *Episkop Feliks pozdrav u Bogu.*

[145] Dionys., *tractate*. Harduin.

[146] Cod. Luc. čita tako: *et conterendus est veniantis laqueus, ut infucatum lamentationibus lapsum* (prva ruka je stavila *laqueum*, no kasnija ruka ispravlja *lapsum*) *tam justitiae moderatione,* etc., *ad caulam quam reliquerat,* etc.,

[a] EPISTOLA VII.

AD UNIVERSOS EPISCOPOS.

Statuit quomodo qui rebaptizati sunt ad Ecclesiam catholicam admitti debeant.

[1] *I. Rebaptizatus per pœnitentiam recipiatur.*

II. Episcopus, presbyter, diaconus, si rebaptizatus fuerit, laicam communionem accipiat in mortem.

III. Clericus, monachus, puella Dei, laicus, si rebaptizatus fuerit, Nicæni concilii sententia teneat.

IV. Ætatiores utroque sexu per manus impositionem transeant.

B *V. Qui rebaptizatus fuerit in clerò non recipiatur.*

VI. Pœnitentem alterius episcopus non absolvat nec accipiat.

Dilectissimis in Christo Jesu fratribus, universis episcopis [2] per diversas provincias constitutis [3].

Qualiter in Africanis regionibus astutia diaboli sævierit in populum Christianum, atque id in multiplici deceptione proruperit, ut non modo vulgus incautum, sed ipsos quoque in mortis profunda demerserit sacerdotes, nullus non orbis gemuit, nulla terra nescivit. Unde in gravi [*lege* grandi] mœrore positi, dissimulare non possumus pereuntium atque a nobis exigendarum discrimen animarum. Quapropter competens adhibenda est talibus medicina [*lege* medela] vulneribus, ne immatura curandi facilitas mortifera
C captis peste nihil prosit, sed segnius [4] tracta pernicies, reatu non legitimæ curationis involvat pariter saucios et medentes.

Imprimis itaque venientis ad vos et remedium postulantis, sollicite discutienda est professio et persona decepti, ut medela possit congruens exhiberi. Et qui satisfacturus Deo per pœnitentiam, se rebaptizatum legitime doluerit; utrum ad hoc facinus concurrerit [*lege* cucurrerit, *vel* occurrerit], an impulsus accesserit, requiratur : sciens *quod se decipiat ipse, qui fallit* (*I Petr.* v), nihilque per nostram facilitatem tribunalis excelsi judicio derogari, cui illa sunt rata [*lege* recta], quæ pia, quæ vera, quæ justa sunt; et aliter necessitatis, aliter tractanda est ratio volun-
D tatis. Deterior est autem causa illius, qui forte pretio sollicitatus est ut periret. Nihil enim intentatum relinquit inimicus, cui ne de sua liceat gaudere captura, succurrendum est irretitis; et contendendus [*lege* conterendus est] venantis laqueus, [5] infucatum

Lecta in consessu Patrum, sententia eorumdem approbata fuit : quas constitutiones synodales contineat, summatim infra in notis præallegati concilii recensui.

[5] Cod. Luc. sic ista legit : *et conterendus est venantis laqueus, ut infucatum lamentationibus lapsum* (prima manus posuerat *laqueum*, sed altera æque antiqua emendat *lapsum*) *tam justitiæ moderatione*, etc., *ad caulam quam reliquerat*, etc.

zakona, tako zbog pokajanja u pobožnosti, vratio se[147] u aulu koju je napustio. Da se, prema mogućnosti, ne stidi ili bude mrsko da se pokorava utvrđenim odredbama postova i pokajanjima, ili povinuje drugim valjanim odredbama smjernosti, jer pokornima se udjeljuje milost, a ne oholima. Zato da svako ko je skrhan bolom svoje propasti traži da se uspravi u Hristu i preko službe našeg [148] uređenja, jer dolikuje da slijedi vašu božansku ljubav, niti je ikome dopušteno da želi ili može da prevazilazi svoje razloge, koji se suprotno apostolskom učenju odao odviše zlokobnom ponavljanju, ili od onog koji je smatrao da može da se dozvoli njegovo opravdanje, pa svešteničkom snagom i ljudskošću upozoravamo, da oni kod kojih vjera ne samo što nije jedinstvena, već je nikakva, treba da dođu do spasenja pomoću Božjih sudija, bez smetnje našeg [149] djelovanja, jer mi grešniku pružamo satisfakciju da se, ne samo mimo naše hvale i radosti, njegov um čistiji pronađe u milosrdnosti. Pa zato, podsjetite se na onu odluku koju smo mi prethodno donijeli, da se čuva diskrecija grešnika, da ne bi zbog toga svi grešnici "platili kopljem", pošto od prethodnog kažnjavanja [150] treba da proizađe korist za onoga kome je Božji dom povjerio učenje.

Dakle, da započnemo od uzvišenosti crkve, oni koji su bili postavljeni za episkope, prezvitere ili đakone i, ili, možda želeći, ili prinuđeni od obreda krštenja, onog jedinog i spasonosnog, čija je žrtva sijala i u Hrista, koga su ne samo darom obnavljanja već i milošću primljene časti uzeli, razodjenuli su, pošto je jasno da niko nije mogao da dođe do krštenja, osim ako se ponovo nije negirao kao hrišćanin i priznao da je bezbožnik. A to što se uopšte proklinje kod svih, mnogo više treba da plaši ako se dokaže slušanjem ili riječju kod episkopa, prezvitera, đakona. No, budući da je taj isti gospodar /Bog/ i Spasilac najmilostiviji i ne želi da iko propadne, sve do njegovog posljednjeg dana prihvata ga u pokajanju, no ne samo da učestvuje u molitvi vjernika, već uopšte ni kod katehumena, kojima [151] laička zajednica treba da se [152] vrati samo u smrti. Briga najpouzdanijeg sveštenika je da ovu stvar ispita ili učini.

A o klericima i monasima, ili božjim djevojkama, ili svetovnjacima, odlučujemo da treba da se pridržavaju onog načela koje je utvrdio Nikejski sabor u vezi onih koji su posrnuli ili da ga čuvaju, pošto oni koji su se bez ikakve potrebe, bez ikakvog straha ili bojaznosti bezbožno predali jereticima da se ponovo krste, ako se, ipak, oni pokaju iz srca, da budu tri godine među slušateljima audientes, sedam godina kao pokajnici u rukama sveštenika, dvije godine da ne prestaju na sve načine da pružaju oblacije, već da se samo [153] svjetovnjacima pridružuju u molitvi. Da se ne usuđuje da se umiljava Bogu onaj ko se nije bojao da ga se odrekne. No, ako su se kao smrtnici zbog vremena koje prolazi počeli da se boje svršetka života, da se pomogne onome koji to moli, pa ili od episkopa koji će mu pružiti pokajanje, ili od drugog koji će ipak potvrditi da je dato, ili, jednako, od prezvitera neće odreći otpremninu onome koji odlazi iz vijeka.

A dječacima kojima je to, dok su još[154] golobradi u djetinjstvu bilo govoreno, zatim klericima ili laicima, takođe i djevojčicama, svima onima kojima je zbog uzrasta bilo usađeno neznanje, neko vrijeme silom nametnuto, treba da se vrati zajednica; ne treba da se traži pokajanje od onih koje je cenzura oslobodila kažnjavanja. Ono što smo mi brižljivo odredili je

[147] Možda *cautam.* Harduin.
[148] Dionys., *dispensationis*. Harduin - Tako i Cod. Luc.
[149] Cod. Luc. *properationis.*
[150] Tako i cod. Luc.; no kasnija ruka ispravlja: *est exigenda usura*.
[151] Cod. Luc., *laici*.
[152] Isti cod., *redhibenda*.
[153] Isti cod., *popularibus*.
[154] Isti cod., *imberbes*.

lamentantibus tam justitiæ moderatione quam compunctione pietatis ad [1] aulam quam reliquerant sit regressus. Nec pudeat forsitan aut pigeat indictis jejuniorum gemituumque temporibus obedire, aut aliis observantiæ salubrioris obtemperare præceptis : quia humilibus datur gratia, non superbis. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus quisquis in Christo fieri quærit erectus, et per [2] dispositionis nostræ ministerium, quod vestram sequi convenit caritatem, nec alicui fas est velle vel posse transcendere causas ejus, qui contra apostolicam doctrinam, ad iterationem se baptismatis nimis infaustam dedidit; vel ejus qui aliquibus argumentis excusandum callide proprium putaverit esse consensum, sacerdotali vigore, et humanitate tractemus, ut in eis fides, quæ nisi est una, jam nulla est, adjutorio Domini Judicis, ad salutem sine nostræ [3] operationis offensione reparetur : quia cum peccatoris a nobis satisfactio protrahitur, non præter laudem nostram atque lætitiam, mens ejus ad veniam purgatior invenitur. Et ideo memineritis, hanc super his nos habere sententiam ;' ut servata discretione peccantium, non eadem cuncti qui lapsi sunt, lance pensentur: quoniam majoris castigationis [4] exigendus est usura [usuras], cui domus Domini commissa fuerit disciplina.

Ut ergo ab Ecclesiæ summitatibus inchoemus, eos quos episcopos, presbyteros, vel diaconos fuisse constiterit, et seu optantes forsitan, seu coactos lavacri illius unici salutarisque clarnerit fecisse jacturam, et Christum, quem non solum dono regenerationis, verum etiam gratia percepti honoris induerant, exuisse, cum constet neminem ad secundam tinctionem venire potuisse, nisi se palam Christianum negaverit, et professus fuerit se esse paganum. Quod cum generaliter sit in omnibus exsecrandum, multo magis in episcopis, presbyteris, diaconibus auditu saltem dictuque probatur horrendum. Sed quia idem Dominus atque Salvator clementissimus est, et neminem vult perire, usque ad exitus sui diem, in pœnitentia (si resipiscunt) jacere conveniet; nec orationi non modo fidelium, sed ne catechumenorum omnimodis interesse, quibus communio [5] laica tantum in morte [6] reddenda est. Quam rem diligentius explorare vel facere probatissimi sacerdotis cura debebit.

De clericis autem et monachis, aut puellis Dei, aut sæcularibus, servari præcipimus hunc tenorem quem Nicæna synodus circa eos qui lapsi sunt vel fuerint servandum esse constituit; ut scilicet qui nulla necessitate, nullius rei timore aut periculo, se ut rebaptizentur hæreticis impie dediderunt; si tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes sint; septem autem annis subjaceant inter pœnitentes manibus sacerdotum, duobus autem annis oblationes modis omnibus non sinantur offerre, sed tantummodo [7] sæcularibus [*Lege* popularibus] in oratione socientur. Nec confundatur Deo colla submittere, qui non eum timuit abnegare. Quod si, ut pote mortales, intra metas præscripti temporis cœperit vitæ finis urgere, subveniendum est imploranti, et seu ab episcopo qui pœnitentiam dederit, seu ab alio, qui tamen datam esse probaverit, aut similiter a presbytero viaticum abeunti de sæculo non negetur.

Pueris autem quibus quod adhuc [8] impuberes [*Lege* imberbes], a pubertate vocabulum est, seu clericis, sive laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis, aliquandiu sub manus impositione detentis, reddenda communio est; nec corum exspectanda pœnitentia quos excipit a coercitione censura. Quod est a nobis provide constitutum, ne hi quibus in terreni labe contagii plus minusve restat ad vitam, dum adhuc in pœnitentia sunt, pœnitenda [9] committant [*Supple* forte]. Quod si ante præfinitum pœnitentiæ tempus [10] desperatus [*Lege* despectus] a medicis, aut evidentibus mortis pressus indiciis, recepta quisquam communionis gratia convalescit; servemus in eo quod Nicæni canones ordinaverunt, ut habeatur inter eos qui in oratione sola communicant, donec impleatur spatium temporis eidem præstitutum. Nec catechumenos nostros, qui sub tali professione baptizati sunt, prætermittimus : quia non est causa dissimilis (sicut iidem sancti canones ordinaverunt) ejus qui quolibet modo Christum, quem semel confessus, abjurarit; tribus annis inter audientes sint, et postea cum catechumenis [11] per manus impositionem communionis catholicæ gratiam percepturi, exceptis sane tantummodo episcopis, presbyteris et diaconibus, quos solo mortis suæ tempore reconciliandos esse jam diximus. Cæteros, id est, seu clericos, sive monachos, seu laicos, utriusque sexus personas, quos [12] violentiæ periculis coactos iterationem baptismatis subiisse constiterit, vel qui aliquo commento, [13] cujus se facinoris piaculo dixerint non teneri, his pœnitentiam per triennium durare decrevimus, et per manus impositionem ad societatem recipi eos sacramenti.

Illo per omnia custodito, ne ex eis unquam qui in qualibet ætate alibi quam in Ecclesia catholica aut baptizati, aut rebaptizati sunt, ad ecclesiasticam militiam prorsus non permittantur accedere. Quibus satis esse debeat quod in catholicorum numero sunt recepti : quoniam de suo ordine et communione vi-

[1] Forte *cautam*. HARDUIN.
[2] Dionys., *dispensationis*. HARD. — Ita et Cod. Luc.
[3] Cod. Luc., *properationis*.
[4] Ita et cod. Luc.; sed antiqua manus emendat : *est exigenda* usura.
[5] Cod. Luc., *laici*.
[6] Idem cod., *redhibenda*.
[7] Idem cod., *popularibus*.
[8] Idem cod., *imberbes*.
[9] Idem cod. addit *forte*.
[10] Idem cod., *despectus*.
[11] Post *catechumenis* sic legit cod. Lucensis : *permittantur orare per manus impositionem communionis gratiam percepturi*.
[12] Cod. Luc., *violentia et periculis*.
[13] Idem cod., *hujus*.

to da ovi, onima kojima u pokori zemaljskog okaljanja ostaje manje ili više od života, dok su još uvijek u pokajanju ne treba da [155] dozvole da budu pokajani (*Dodaj* slučajno). Jer, ako prije određenog vremena za pokajanje, [156] bez nade od ljekara, ili pritisnut očiglednim nagovještajima smrti, bilo ko ojača primivši milost zajednice, onda treba da pazimo na ono što su nikejski kanoni odredili, da bude među onima koji komuniciraju samo u molitvi sve dok se ne ispuni vremenski rok koji mu je određen. Ne zanemarujemo ni naše katehumene koji su kršteni na takav način, jer nije različiti razlog (kako su istog odredili sveti kanoni) onog koji se bilo kakvim povodom odrekao Hrista, koga je jednom prihvatio, da oni budu tri godine među slušaocima i poslije sa katehumenima[157]: preko pružene ruke primiće milost katoličke zajednice, izuzimajući, naravno, samo episkope, prezvitere i đakone koji, kako smo već rekli, treba da se ponovo prihvate samo u vrijeme njihove smrti. Ostali, odnosni, klerici, monasi laici i ličnosti oba pola koje su [158] prijetnjama nasilja bile prinuđene da se podvrgnu ponovnom krštenju, ili nekakvom prevarom, od [159] čijeg zločina su smatrali da se ne podvrgavaju grijehu, za njih smo odlučili da pokajanje traje tri godine i tek poslije, preko datog zavjeta, da se prime u zajednicu.

Niko od onih koji su u bilo kom uzrastu bili na drugom mjestu, a ne u katoličkoj crkvi, i bili kršteni i ponovo kršteni, da se uopšte ne pušta da pristupe crkvenoj vojsci. Njima treba da je dovoljno što su primljeni u broj katolika, budući da će iz svakog reda i zajednice biti osuđen svako koji osramoti ovu [160] odredbu, ili od njih ne ukloni onoga za koga bude spoznao da se nepošteno uvukao u klerikalnu službu.

No, najviše treba da nas brine i sa svom opreznošću treba da se pazi, da ne bi neko od naše braće i koepiskopa, čak i prezvitera, primio pokajanje u civitatu ili dijecezi drugog, ili pod pruženom rukom sveštenika, ili nekog koji bude izjavio da se popravio, bez svjedočenja i pisma episkopa ili prezvitera [161] na čiju se parohiju proteže. [162] Jer, ako se nekakvim preziranjem zanemari, krivica se tiče i klera koji se u mjestima u kojima boravi manje brinuo o tome. Zato, ovome što je istinski izloženo i našim razmišljanjem iznijeto radi saznanja vaših crkava, potrebno je da se vi pokorite: kojima, premda se čini da ništa ne nedostaje za obnavljanje duša, ipak, ako se neko zbog nečeg neočekivanog, radi čega bi mogao da nas prenebregne, bude oporavio, prema blaženom apostolu Petru, *tacente priore*, vjerno neka mu se prikloni, jer *Sveti duh diše tamo gdje želi*, najviše vođen svojim razlogom, pa mu neće biti mrsko da nas sasluša i ako je nešto propušteno, da se ne odbacuje drsko, već razumno uredi. Bog neka vas čuva, braćo najmilija. Napisano martovskih ida (god. Hristove 488) za vrijeme najslavnijih konzula Dinamija i [163] Sifidija.

[155] Isti cod. dodaje *forte*.
[156] Isti cod., *despectus.*
[157] poslije *catechumenis* Lucenski cod. čita ovako: *permittantur orare per manus impositionem communionis gratiam percepturi*.
[158] Cod. Luc., *violentia et periculis*.
[159] Isti cod., *hujus*.
[160] Cod. Luc., *antistitum*.
[161] Isti cod., *aut in parochiam presbyter, aut episcopus in civitate suscipiat.*
[162] Isti cod. *quod aliqua dissimulatione neglectum culpam tangit etiam clericorum*.
[163] Dionys., *Sibilio*. Harduin - Cod. Luc., *Simidio*.

debitur ferre judicium quisquis hoc violaverit [1] in- A
stitutum, vel qui non removerit eum quem ex eis ad ministerium clericale obrepsisse cognoverit.

Curandum vero maxime, et omni cautela est providendum, ne quis fratrum coepiscoporumque nostrorum, aut etiam presbyterorum, in alterius civitate vel diœcesi pœnitentem, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixerit, sine episcopi vel presbyteri testimonio et litteris, [2] ad cujus pertinet parochiam, presbyter aut episcopus [*lege* et litteris, aut in parochia presbyter aut episcopus] in civitate suspiciat. [3] Quod si aliqua dissimulatione negligitur, culpa tangit etiam clerum [*lege* clericum] qui in locis in quibus hoc minus curatum fuerit commoratur. His itaque rite dispositis, et ad Ecclesiarum vestrarum notitiam nostra deliberatione B
perlatis, parere vos convenit [*lege* convenerat]: quibus, licet ad animarum reparationem nihil deesse videatur, tamen si cui novi aliquid, et quod præterire nos potuit, fuerit revelatum, secundum beatum apostolum Paulum, *tacente priore*, fideliter [*lege* fidenter] insinuet: quia *Spiritus sanctus*, *ubi vult*, *spirat*, maxime cum sua causa tractatur; nec nos pigebit audire, et si quæ sunt omissa, non arroganter abnuere, sed rationabiliter ordinare. Deus custodiat vos, dilectissimi fratres. Data idibus Martii (an. Christi 488), Dynamio et [4] Siphidio viris clarissimis consulibus.

Godina 493:
Papa Gelazije ohridskom mitropolitu i budućem antipapi Laurenciju povodom monofizitstva[164]

PAPA GELASIJE I

EPISTOLE I DEKRETI.

[a] EPISTOLA II.

EPISKOPU LAURENCIJU IZ LIGNIDA.
Piše pontifikatu da je po običaju Rimske crkve prihvatio propis vjere, koga treba da se pridržavaju svi.

U obimnom izlaganju epistole tvoje ljubaznosti, ispunio nas je velikom radošću onaj dio u kome se kaže da je u Solunskoj crkvi, no isto i u drugima, bila pročitana epistola našeg prethodnika o prestupima Akacija, kome su svi izrekli anatemu, tako da niko ne stupa u zajednicu sa tim izdajnikom. Zato, pošto nas bratskom ljubavlju opominješ, kako smo dužni da ga kao neki lijek vjere dostavljamo episkopima kroz Ilirik, ali i drugima, premda je to veoma izobilno radio naš, blaženo upokojeni, prethodnik, i jer je običaj Rimske crkve da svešteniku koji je nedavno postavljen ponovo izloži propis svoje vjere za svete crkve, ovdje sam nastojao da se taj isti veoma sažeto obnovi, kako bi čitalac ukratko, bez odbojnosti, saznao u ovoj našoj epistoli pod kojom vjerom, prema odredbama Petra, treba da živi.

Tvrdimo, dakle, da je Gospodar naš Isus Hristos, jedinorođeni Sin Božji, prije svog postanja, bez početka rođen od Oca prema božanstvenosti, a u najnovijim danima isti inkarniran od presvete Djevice Marije i završen u čovjeku prihvatanjem razumne duše i tijela, jedinosušan Ocu prema božanstvenosti i jedinosušan nama prema ljudskosti. Naime, od dvije završene prirode nastalo je neiskazano jedinstvo, zbog čega jednog Hrista, istog Sina Božjeg i čovjeka od Oca jedinorođenog i prvorođenog iz mrtvih priznajemo, znajući da je jednakovječni svom Ocu prema božanstvenosti, prema kojoj je tvorac svega i uzvišen je poslije saglasnosti presvete Djevice, kada je rekao anđelu: *Evo sluškinje Božje, neka mi bude prema riječima tvojim (Luc. I).* Neiskazano je upravo zato podigao sebi crkvu i u sebi sjedinio tijelo koje nije jednako večno iz svoje supstancije donio sa neba, već iz mase naše supstancije, odnosno primajući ga od djevice i ujedinjujući ga u sebi, i nije Bog Riječ boravio u tijelu, niti pojavljući se kao privid, već je sačuvao svoju bit postojanu i nepromjenljivu i primajući osnovne začetke naše prirode ujedinio ih je u sebi. Jer, princip Bog Riječ, sa velikom dobrotom udostojio se da te naše začetke ujedini u sebi, on koji nije pomiješan već jedinstven u obje substancije i sam kao pojava, prema onome što je napisano: *Srušite tu crkvu i za tri dana ću je ponovo podići (Jovan. II).* Jer srušen je Isus Hristos u prvoj supstanciji koju je primio i

[164] *Patrologia latina, vol. 59, p. 19*.

[a] Ova cirkularna i enciklička epistola upućena je do svih episkopa Makedonije, godine 1. Gelasijevog pontifikata, povodom toga što se je solunski episkop, mitropolit čitave provincije Makedonije (kako se vidi niže iz epist. 9 Dardancima i iliričkim episkopima) sada sramno priključio akacijanima, dok je ranije bio silno privržen Apostolskoj stolici u suprotstavljanju protiv nastalih raskola /šizmi/ između istočnjaka i rimskog pontifeksa i prihvatio je njeno okrilje. Zato, da bi zadržao ostale episkope iz ove provincije u službi katoličke i apostolske zajednice, uputio je ovo cirkularno pismo poglavarima te provincije. Sev. Binus.

[a] EPISTOLA II.

AD LAURENTIUM DE LIGNIDO EPISCOPUM.

Ad pontificatum assumptus de more Romanæ Ecclesiæ fidei formulam, quam omnes profiteri teneantur, præscribit.

In prolixitate epistolæ dilectionis tuæ magno nos gaudio replesti in ea parte in qua dictum est quod in Thessalonicensi Ecclesia, vel in aliis similiter recitata epistola prædecessoris nostri de excessibus Acacii, cuncti eidem anathema dixerint, nec quisquam communioni prævaricatori sese miscuerit. Unde quia nos admones dilectione fraterna, ut velut medicinam quamdam fidei episcopis per Illyricum, vel aliis ministrare debeamus, quanquam hoc copiosissime factum sit a beatæ recordationis prædecessore nostro; et quia mos est Romanæ Ecclesiæ sacerdoti noviter constituto formam fidei suæ ad sancta Ecclesias prærogare, hæc eadem compendiosa nimis brevitate studui renovare, ut sub qua fide vivendum sit, secundum statuta Patrum, in hanc nostram epistolam propter brevitatem sine fastidio lector agnoscat.

A Confitemur ergo Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei unigenitum ante omnia quidem sæcula, sine principio, ex Patre natum secundum deitatem; in novissimis autem diebus de sanctissima Virgine Maria eumdem incarnatum et perfectum hominem ex anima rationali et corporis susceptione homousion Patri secundum deitatem, et homousion nobis secundum humanitatem. Duarum enim naturarum perfectarum unitas facta est ineffabiliter, propter quod unum Christum eumdem Filium Dei et hominis unigenitum a Patre, et primogenitum ex mortuis confitemur; scientes quod quidem coæternus sit suo Patri secundum divinitatem, secundum quam opifex est omnium, et dignatus est post consensionem sanctissimæ Virginis, cum dixit ad angelum :
B *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum* (*Luc.* I). Ineffabiliter sibi ex ipsa ædificavit templum, et sibi univit, quod non coæternum de sua substantia e cœlo detulit corpus, sed ex massa nostræ substantiæ, hoc est ex virgine hoc accipiens, et sibi uniens, non Deus Verbum in carnem versus est; neque ut phantasma apparens, sed inconvertibiliter et incommutabiliter suam conservavit essentiam primitias naturæ nostræ suscipiens, sibi univit. Nam principium Deus Verbum has nostræ naturæ primitias multa sibi bonitate unire dignatus est, qui non permixtus, sed in utriusque substantia unus et ipse visus, secundum quod scriptum est : *Solvite templum istud, et in tribus diebus resuscitabo illud* (*Joan.* II). Solvitur enim Christus Jesus, secundum meram sub-
C stantiam quam suscepit, et solutum suscitat proprium templum : hoc ipse secundum divinam substantiam, secundum quam et omnium artifex est. Nunquam autem post resurrectionem unitionis nostræ naturæ discessit a proprio templo, nec discedere potest propter ineffabilem suam benignitatem, sed est ipse Dominus Jesus Christus et passibilis, et impassibilis : passibilis secundum humanitatem, impassibilis secundum divinitatem. Suscitavit igitur suum templum Deus Verbum, et in se naturæ nostræ resurrectionem et renovationem operatus est, et hanc Dominus Christus noster Deus, postquam resurrexit a mortuis, discipulis suis ostendebat dicens : *Palpate me, et videte quoniam spiritus carnem et ossa non habet, quemadmodum me videtis habere* (*Luc.* XXIV); non di-
D xit, quemadmodum me dicitis esse, sed *habere*, ut et qui habet, et qui habetur considerans, non permixtionem, non conversionem, non mutationem, sed unitatem factam respicias. Propterea, et fixuras clavorum, et fixionem lanceæ demonstravit, et cum discipulis manducavit, ut per omnia resurrectionem

[a] Hæc epistola circularis est et encyclica ad omnes episcopos Macedoniæ anno 1 pontificatus Gelasii scripta, ea occasione quod episcopus Thessalonicensis totius Macedoniæ provinciæ metropolitanus (ut constat infra ex epist. 9 ad Dardan. et Illyr. episc.), Acacianis modo turpiter adhæreret, qui alias contra oborta schismata inter Orientales et Romanum pontificem, sedi apostolicæ firmiter inhærere, ejusque patrocinium suscipere consuevisset. Ut ergo reliquos ejus provinciæ episcopos in officio catholicæ et apostolicæ communionis contineret, ad ejusdem provinciæ antistites has circulares litteras dedit. SEV. BINIUS.

[1] Cod. capituli Veronen., *quia et hic.*
[2] Id. cod., *defensa est.*
[3] Id. cod., *illusionibus.*
[4] Id. cod., *existeret.*
[5] Al., *salutem.* HARDUIN.

srušen podigao je svoju crkvu, on sam u božanskoj supstanciji, prema kojoj je i tvorac svega. A poslije uskrsnuća nikada se nije otkazao od jedinstva naše prirode u svojoj crkvi, niti može da se otkaže zbog svoje neizrecive dobrote, a sam Gospodar Hristos Isus je podložan stradanju i nije podložan stradanju, podložan zbog ljudskosti, nepodložan zbog božanstvenosti. Podigao je, dakle svoju crkvu Bog Riječ i u sebi je uskrsnuo i obnovio našu prirodu i nju je Gospodar Hristos naš Bog, otkako se vratio iz mrtvih, pružio svojim učenicima govoreći: *Dodirnite me i vidite da duh nema tijelo i kosti, ma kako gledali da me ima (Luc. XXIV)*. Nije rekao ma kako me *dicite*, već *habere*, da shvatiš kako on postoji i uvidiš da je postojao ne miješanjem, ne promjenom, ne zamjenom, već u utvrđenom jedinstvu. Zbog toga je i tragove čavala od prikivanja i tragove koplja pokazao i sa učenicima se povjerio, pošto je učio da je preko uskrsnuća u svemu obnovljena naša priroda u njemu i da je, zbog uzvišene supstancije božanstvenosti postojan, nepromjenljiv, nepovrjediv, besmrtan, ni od koga dodirnut, podnoseći sva stradanja, nastojao da uđe u sopstvenu crkvu, kojoj je svojom uzvišenošću podigao temelje i otkako je lično dovršio crkvu, izvršio je obnovu naše prirode. A one koji tvrde da je Hristos prefinjen čovjek, ili Bog podložan stradanju, ili pretvoren u tijelo, ili nije [165] dokazan da ima tijelo, ili da je od neba došao ovdje, ili da je privid, ili tvrdeći da je smrtan drže nedostojnim da je Bog Riječ uzdignut od Oca, ili da je tijelo bez duše ili čovjeka bez osjećaja primio u sebi, ili da su dvije supstancije Hrista spojene miješanjem stvorile jednu supstanciju i ne priznaju da su kod Gospodara našeg Isusa Hrista dvije nepomiješane prirode a jedna ličnost, prema čemu je jedan Hristos jedan isti Sin, njih anatemiše katolička i apostolska crkva. Dakle, ove su stvari koje si ti, brate najmiliji, silno tražio da ti se dužno obrazlože, da nijednog prestupnika, mrskog ili milog, ne izbjegnete da uočite, a odlučili smo i da ti se iz našeg konventa upute neki, ako to vremenske prilike budu dopustile da tako bude, jer se nadamo da će se dogoditi tako, da će nas cjelokupno poslanstvo, u što vjerujemo, obavijestiti da se, uz pomoć Boga, popravilo stanje u tim krajevima. Nadamo se, takođe, u milostivost našeg Boga, da ovoj našoj molbi najblagorodniji i najhrišćanskiji car priključi svoju jednodušnost i pomoć, kako bi ih zbog vjere u kojoj je moćan obuzdao u tim regionima, štaviše da u svojim zađevicama i prema načelima svijeta, kao što je prethodno propovijedao poručitelj izbora, slože suvišnosti i ništavnosti, pošto ne žele da se pridržavaju korisnih učenja, jer *vi*, kako kaže isti apostol, nije*ste tako naučili od Hrista (Colloss. II)*, pa ako ste, ipak, čuli njega i u njemu učili, da je istina u Isusu, tako će, sigurno, moći onaj koji je prihvata, kao što je već često rečeno, da poštuje odredbe otaca. Bog neka te čuva zdravog, brate najmiliji.

[165] Edit. Rom. ima bolje *connitum*.

nostræ naturæ in se renovatam doceret : et quia A
secundum beatam divinitatis substantiam inconvertibilis, incommutabilis, impassibilis, immortalis, nullius indigens, perficiens omnes passiones, se permisit proprio *inferri* templo, quod virtute propria suscitavit, et per propriam perfectionem templi sui renovationem nostræ naturæ operatus est. Qui autem dicunt subtilem hominem Christum, aut passibilem Deum, aut in carne versum, aut non [1] cognitum habuisse corpus, aut de cœlo hoc detulisse, aut phantasma esse, aut mortalem dicentes, Deum Verbum indiguisse ut a Patre suscitaretur, aut sine anima corpus, aut sine sensu hominem suscepisse, aut duas substantias Christi, secundum permixtionem confusas, unam factam fuisse substantiam, et non confitentes Dominum nostrum Jesum Christum duas B
esse naturas inconfusas, unam autem personam, secundum quod unus Christus, unus idem Filius, istos anathematizat catholica et apostolica Ecclesia. Hæc ergo sunt, frater dilectissime, quæ pro antidoto nos debere mittere flagitasti, quod nullum amarum, neque dulce noxium videndum refugite, nam et de nostro conventu disposueramus quosdam dirigere, si ratio id temporis fieri permisisset : quod facere credimus opportune, cum illarum partium correctio ad nos, juvante Domino, legatione plenissima, sicut confidimus fuerit nuntiata. Sperantes etiam de Dei nostri misericordia, ut huic prædicationi nostræ clementissimus et Christianissimus imperator unanimitatem suam auxiliumque conjungat, quatenus pro fide qua pollet, in illis regionibus coerceat, quin suis C
quæstiunculis, et secundum elementa mundi, sicut vas electionis ante prædixit, superflua vanaque concinant, nolentes contineri salutaribus disciplinis : sed *vos*, sicut ait idem apostolus, *non ita didicistis, Christum* (*Coloss.* II), si tamen illum audistis, et in illo docti estis, sicut est veritas in Jesum, quam utique ille apprehendere poterit qui orthodoxorum Patrum, sicut jam sæpe dictum est, observaverit instituta. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

Godina 495:
Episkopi Dardanije, na čelu sa skopskim mitropolitom, odgovaraju na pismo pape Gelazija[166]

RESKRIPT.

EPISKOPA DARDANIJE PAPI GELASIJU.

Zahvaljuju što ih je opomenuo od čega treba da se čuvaju i pišu kako žele da budu posjećeni od Apostolske stolice.

Svetom gospodaru, apostolu (*al.* apostolskom) i blaženom ocu očeva Gelasiju, papi grada Rima, ponizni episkopi Dardanije.

Spasonosne odluke vašeg apostolata koje nam je donio naš sin, pobožni muž Trifon, primili smo kako treba sa potpunom odanošću i vašoj blaženosti šaljemo zahvalnosti, što si se udostojio da nas posjetiš pastirskom opomenom i jevanđeljskim učenjem, gospodaru Svete stolice i najblaženiji oče očeva. Naša je želja i zavjet da se u svemu pokoravamo vašim naredbama i, kao što smo od naših otaca primili, neokaljano da služimo odredbama Apostolske stolice koja je utvrđena vašim životom i zaslugama, i da ortodoksnu religiju, čiji ste predvodnici, čuvamo vjernom i besprijekornom odanošću, onako kako nam određuje osjećanje naše proste jednostavnosti. Mi smo se, naime, i prije vaše naredbe klonili Eutihija ili Petra i Akacija i njihovih učenika i sljedbenika, kao od nekih smrtonosnih zaraza, a sada, poslije opomene od strane Apostolske stolice još više, pa je neophodno da se sasvim udaljimo od tog skrnavljenja, a ako su neki drugi slijedili ili slijede Eutihijevu sektu, ili Petrovu i Akacijevu, ili smatraju kako treba da se udruže sa njihovim privrženicima i saučesnicima, oni treba u svakom pogledu da se odstrane od nas koji želimo da neiskvareni služimo Apostolskoj stolici prema božanskim načelima i odlukama Otaca. A ako, možda, iskrivljenim nastojanjem (što niti razmatramo, niti hoćemo) žele da se odvoje od Apostolske stolice, javno izjavljujemo da se otuđujemo od njihove zajednice, jer, kao što je već rečeno, čuvajući u svemu odluke Otaca i sljedeći nepovrjedive odredbe presvetih kanona, vjerom i odanošću nastojimo da se pokorimo Apostolskoj i jedinoj vašoj stolici, a budući da nas je vaše blaženstvo, zbog svoje urođene blagonaklonosti, podstaknulo da sugerišemo, poručili smo pomenutom pobožnom mužu, našem sinu Trifunu, donosiocu vaših odredbi, da da neke sugestije. I pošto je njegova sugestija, kako cijenimo, pravedna i razumna u vezi naše molbe, da se vaš apostolat rado udostoji da je prihvati, pravednim molbama molimo (jer naša molba zaslužuje da se ostvari) da naredite da se iz vaše anđeoske stolice uputi kod nas još jedan zajedno sa našim, često pominjanim, pobožnim mužem i u njihovom prisustvu i prema vašim odredbama da se određuje ortodoksna vjera i istinitost. *I potpis.*

Jovan, episkop presvete crkve Scopinae mitropolitskog civitata, slažući se sa ovim reskriptom koji smo dali, sopstvenom rukom sam potpisao sve što je gore sadržano.

Episkop Bonos takođe sam potpisao.

Episkop Samuel takođe sam potpisao.

Episkop Verijan preko arhiđakona Valentina takođe sam potpisao.

Episkop Faustin takođe sam potpisao.

Episkop Ursin takođe sam potpisao.

[166] *Patrologia latina, vol. 59, p. 21*.

A gnatus es, domine sancte apostolice et beatissime pater patrum. Desiderii enim et voti nostri est jussionibus vestris in omnibus obedire, et quemadmodum a patribus nostris accepimus, sedis apostolicæ, quæ vitæ et meritis vestris delata est, præcepta intemerate servare, atque religionem orthodoxam, cujus estis prædicatores, fideli et inculpata devotione, prout nostræ rusticitatis sensus patitur, custodire. Eutychis enim vel Petri Acaciique et omnium sectatorum ejus atque consortium, velut quædam pestifera contagia, ante vestram quoque vitavimus jussionem, et multo magis nunc post admonitionem sedis apostolicæ, et ab eadem nos pollutione necesse est abstinere : et si qui alii ejusdem Eutychetis sectam, vel Petri et Acacii, aut secuti sunt aut sequentur, vel
B eorumdem sese complicibus atque consortibus æstimant immiscendos, et a nobis, qui sedi apostolicæ secundum divina præcepta et Patrum statuta inculpati servire desideramus, omni ratione vitandi sunt. Et si qui forte prava intentione (quod neque arbitramur neque optamus) a sede apostolica se crediderint segregandos, ab eorum nos alienos esse consortio profitemur; quoniam, ut dictum est, Patrum in omnibus custodientes præcepta, et inviolabilia sacrosanctorum canonum instituta sectantes, apostolicæ et singulari illi sedi vestræ communi fide et devotione parere contendimus. Et quoniam suggerendi fomitem nobis pro insita sibi benignitate beatitudo vestra concessit, aliqua memor
C to Tryphoni viro religioso filio nostro, præceptorum vestrorum portitori, suggerenda mandavimus. Et ut suggestionem ejus, quantum arbitramur justam et rationabilem pro supplicatione nostra libenti animo apostolatus vester dignetur admittere, justis precibus exoramus (quod supplicatio nostra meretur effectum) unum ex angelica sede vestra cum sæpe dicto viro religioso ad nos usque præcipite destinare, ut sub ejus præsentia quæ fides orthodoxa, et vestræ jussionis sinceritas postulat, ordinentur. *Et subscriptio.*

Joannes episcopus sacrosanctæ Ecclesiæ Scopinæ metropolitanæ civitatis huic rescripto a nobis dato consentiens, ad omnia quæ superius continentur manu propria subscripsi.

Bonosus episcopus ut supra subscripsi.

D Samuel episcopus ut supra subscripsi.

Verianus episcopus per Valentinum archidiaconum ut supra subscripsi.

Faustinus episcopus ut supra subscripsi.

Ursinus episcopus ut supra subscripsi.

RESCRIPTUM

EPISCOPORUM DARDANIÆ AD GELASIUM PAPAM.

Gratias agunt quod ipsos monuerit a quibus cavendum sit; et cupere ipsos ab apostolica sede visitari scribunt.

Domino sancto apostolo [*al.* apostolico] et beatissimo patri patrum Gelasio papæ urbis Romæ, humiles episcopi Dardaniæ.

Saluberrima apostolatus vestri præcepta Tryphone viro religioso filio nostro deferente, qua oportet devotione suscepimus, et maximas Deo omnipotenti, et beatitudini vestræ referimus gratias, quod nos pastorali admonitione et evangelica doctrina visitare ji-

Godina 496:
Papa Gelazije episkopima Sicilije[167]

EPISTOLA X.

EPISKOPIMA SICILIJE.

Episkopi su dužni da dijele crkvena sredstva klericima i siromasima; episkopima ne treba da se oduzimaju dijeceze i crkvena dobra koja posjeduju trideset godina.

Gelasije, episkop Rimske crkve, najuvaženijoj i u Hristovoj ljubavi složno udruženoj braći, episkopima koji su postavljeni u Siciliji.

Ugled naših predvodnika pročuo se po tome što episkopi imaju moć da upravljaju sredstvima crkve, no, ipak, tako da su dužni da dijele nadoknade udovicama, sirotanima i siromasima, a svakako i klericima. Takođe smo odlučili da se njima daje to što je do sada bilo određeno. Ostatak episkopi da čuvaju kod sebe, da bi (kako smo prethodno rekli) mogli da budu izdašniji prema hodočasnicima i zarobljenicima.

Treba da se doda još i to (što nedostaje) da sredstva crkve, svakako i dijeceze koja posjeduju neki episkopi, s pravom treba da posjeduju za sebe, kako je *lex tricennalis* odredio, čime se i ugled sinova naših princepsa pročuo, jer nije dolično da se optuži neko ko ih ima preko trideset godina, što je isključila i zakonska odredba. Napisano majskih ida, za vrijeme najslavnijih konzula, muževa Asterija i Presidija (godine Hristove 496) [168]

[167] *Patrologia latina, vol. 59, p. 57*.

[168] U mom ms. Buchardi cod. lib. VIII, cap. 46, ovaj dekret iznosi se tako kao da je uzet iz epistole Gelasija sicilskim episkopima gl. 9: *Ne dozvoljavamo da se udaju udovice koje su religioznim načinom života dugo bile u službi. Isto, zabranjujemo da se udaju device koje su mnogo godina provele u manastirima.*

EPISTOLA X.

AD EPISCOPOS SICILIÆ.

Ecclesiæ facultates ab episcopis, clericis et pauperibus distribui debere; diœceses et bona ecclesiæ ab episcopis triginta annos possessa eis non auferenda.

Gelasius Romanæ Ecclesiæ episcopus dilectissimis et in Christi caritate unanimiter connexis fratribus episcopis qui in Sicilia sunt constituti.

Præsulum auctoritas nostrorum emanavit, ut facultates ecclesiæ episcopi ad regendum habeant potestatem; ita tamen ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, nec non clericorum stipendia distribuere debeant. Hoc eis etiam statuimus dari, quod hactenus decretum est. Reliquum sibi episcopi vindicent, ut (sicut ante diximus) peregrinorum atque captivorum largiores esse possint.

Illud etiam adnecti placuit, ut si (quod absit) facultates ecclesiæ, nec non et diœceses quæ ab aliquibus possidentur episcopis, jure sibi vindicent, quod tricennalis [*al.* tricennaria] lex conclusit, quia et filiorum nostrorum principum ita emanavit auctoritas, ut ultra triginta annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus [*al.* tutela, *sive* regula, *aut potius* cautela] exclusit. Data idibus Maii, Asterio et Præsidio viris clarissimis consulibus (anno Christi 494)[1].

Godine 493-497:
Fragmenti odluka pape Gelazija iz njegove prepiske sa dardanskim episkopima[169]

DVA DEKRETA.
(Uzeta iz epistole dardanskim episkopima)

PRVI.

Ne treba da vrate ono što su trideset godina sigurno posjedovali.

Čujem da neki nastoje da se poslije pet stotina godina promijene Hristove odluke, da se prema zakonu za trideset godina ljudima ne može oduzimati.

DRUGI.

Ne treba poslije smrti da se lišavaju milostinja oni sa kojima u životu nijesmo prekinuli da opštimo.

Niko neka vas ne uvjerava da je Akacije bio oslobođen svoje krivice, jer otkako je zapao u zajednicu izopačenosti i s pravom zaslužio da se isključi iz apostolske zajednice, umro je ostajući u ovoj osudi. Odrešenje /od grijehova/ koje mu je preostajalo nije tražio, niti ga je zaslužio, a već mrtav ne može da ga stekne, kao što je Hristovim glasom javljeno samim apostolima: *Što budete vezali na zemlji (Math. XVI)* i dalje. Uostalom, o onome koji je već u božanskom sudu određen, mi nemamo pravo drugačije da određujemo osim po onome kako je dočekao posljednji dan i zato, osim što treba da se zanemari njegovo ime i imena saučesnika njegove zablude, ne smijete uopšte ni sa kim od njih da dijelite čistoću božanske trpeze, koju su naši preci uvijek čuvali odvojenu upravo od jeretičkog oskvrnavljenja.

[169] *Patrologia latina, vol. 59, p. 137*.

DECRETA DUO.

(Ex epistola ad Dardaniæ episcopos desumpta.)

PRIMUM.

Repeti non possunt quæ triginta annis quiete possidentur.

Post quingentos annos constituta Christi quosdam **sudio** velle subvertere, cum triginta annorum lex ho**minum** non possit abrumpi.

SECUNDUM.

Non oportet ab eorum elecmosynis abstinere post mortem, quibus in vita communicare non destitimus.

Nec quisquam vobis omnino persuadeat, Acacio prævaricationis suæ crimen fuisse laxatum : quia qui postquam in collegium recidens pravitatis, jure meruit ab apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est, absolutionem, quam superstes non quæsivit omnino nec meruit, nec mortuus jam potest impetrare. Siquidem ipsis apostolis Christi voce delegatum est : *Quæ ligaveritis super terram* (*Matth.* XVIII), et reliqua. Cæterum de eo qui in divino judicio est constitutus, nobis fas non est aliud decernere, præter id in quo eum dies supremus invenit : atque ideo nisi ejus nomine refutato, cæterisque consortibus hujus erroris, cum nullo prorsus eorum participare debetis mensæ dominicæ puritatem, quam majores nostri semper ab hæretica magnopere servaverunt pollutione discretam.

Godina 512:
Papa Simahije piše Dardaniji, Dakiji i čitavom Ilirikumu da se ne povinuju neprijateljima prevalitanskog mitropolita[170]

S. SIMAH (498-514)

193

GODINE 512.
dana 8. oktobra [171]

Opominje ih svojim autoritetom i uči da istraju u istinskoj vjeri. Zajednica Apostolske stolice.

CSEL, tom. 35, 487. - Thiel I, 717. - Mansi VIII, 218. - ML 62, 61. - JK 763.

Simah najvoljenijoj braći, svim episkopima, prezviterima, đakonima, arhimandritima i cijelom redu i plebsu u Iliriku, Dardaniji i obostranoj Dakiji.

O samo da se ispuni u potpunosti ono što želimo! Pa ako se ispuni ovo što pišemo, onda neka se niko ne čudi što smo mi tek sada prekinuli do ovog časa čuvano ćutanje, jer odzvanja onaj glas najmudrijeg Salomona: *vrijeme kada treba da se ćuti i vrijeme kada treba da se govori* [172]. No, ovo vrijeme odstranjuje ćutanje, jer zbog onoga što se događa sada ne treba da se ćuti, kako bi vjera podstakla da se izdigne iz velikog prezrenja. - Svakako, da tamo gdje je oslabljeno poštovanje i prvjenstvo religije, treba oni, kako je jasno iznijeto u Svetom pismu, koji su mirni da postanu ratoborni. Zato i postoji duhovno spajanje u Bogu, zato se i pohvalno sve uzdiže, kako ne bi niko bio odvojen od božanske ljubavi. Zato i vi poučavajte ono što dolikuje, da se raduje i hvalospjeva teško breme čednosti, no i pratilac u koristima. Jer ne pristoji da se pružaju dogme religioznog učenja onima od kojih se očekuje puna savršenost te uredbe ….. Kome je skrivena Konstantinopoljska crkva, gdje se sprovodilo Nestorijevo zločinačko djelovanje, ponavljam Nestorijevo, koji je uklonjen iz društva katoličke zajednice kao što se odsijeca gnjilež od djelova tijela [173] ….. I suprotno, ako njih razum savjetuje da treba da održavaju dogme otaca, razmislite, koliko većim prestupom mogu da se okaljaju nego sada, preko onih koji u vašim krajevima ponovo ustanovljavaju obnavljanje Eutihetijeve dogme ….. Naime, kada se preziru načela očinskih pravila, ne čuva se postojanost onih koji su ispravno ustanovljeni ….. Jer tamo gdje se lako ukida razumna odluka, tamo se ruši oblik svake pobožnosti, napada Hristos i (ko bi to od vjernika ponizno prihvatio?) kaljaju odredbe otaca, dostojne poštovanja ….. Željeli bi da se kod svih ohrabri vaša božja ljubav koja nam je povjerena na upravljanje, no šta treba da učinimo podsticajima naše riječi tamo gdje se učimo apostolskim i očinskim primjerima, da velikodušno treba da se prihvataju stradanja u ime Hrista, kako bi se preko kazni zbog ljudskih djela uzvisili u nebesnim vrlinama? Zato smo sa velikim pouzdanjem sigurni u sebe kako treba jasno i glasno da objavimo svijetla učenja Crkve, jer još davno prije nas propovjednik je rekao: *i sveštenici su sakrili istine* [174] ….....

[170] *Acta Tomanorum pontificum, vol. 1, p. 389*.
[171] Prema drugima mss. 5 marta 513.
[172] Eccles. 3, 7.
[173] Nabraja i ostale jeresi Konstantinopolja, sve do Akacija.
[174] Is. 28, 7.

193

Eos auctoritate admonet docetque ut in verae fidei unitate persistant. Communio Apostolicae Sedis.

ANNO 512 die 8 oct. (1)

CSEL, tom. 35, 487. — Thiel I, 717. — Mansi VIII, 218. — *ML* 62, 61. — *JK* 763.

Dilectissimis fratribus universis episcopis presbyteris diaconibus archimandritis et cuncto ordini vel plebi per Illyricum, Dardaniam et utramque Daciam Symmachus.

Romanus Pontifex Illyricos admonet et pro sibi credita dispensatione hortatur, ut veram fidem servent, errantes doceant, communionem alienam vitent, in unitate Ecclesiae maneant.

Quod plene fieri cupimus! Si quae scribimus impleantur, nullus stupeat servatum hactenus nos nunc solvisse silentium, cum prudentissimi Salomonis ista vox personet: *tempus loquendi et tempus tacendi* (2). Quia taciturnitatem praesens tempus expugnat; nam inter ea quae accidunt nunc silere nec fidei stimulis excitari magni constat esse fastidii. — Quippe ubi religionis reverentia et summa concutitur, aptum iuxta divinam Scripturam dicere eos qui sunt mites debere esse pugnaces. Est siquidem et spiritalis quaedam Deo accepta congressio; inde et laudabiliter universa tolerantur, ne quisquam a divina caritate separetur. Et vos quidem docere quid deceat, grave onus pudoris, sed necessarium de utilitatibus ammonere. Neque enim congruum illis religiosae offerre dogmata disciplinae, a quibus institutionis ipsius expectatur plena perfectio..... Cui incognitum, Constantinopolitana Ecclesia qua Nestorii contagione laboraverit, Nestorii inquam, qui quasi putre corporis membrum a societate catholicae communionis excisus est (3)? ..... Adversum hos si Patrum dogmata ratio suadet esse servanda, cogitate, si possunt maiore transgressione calcari quam nunc per eos, qui in partibus vestris Eutychetis dogmata recidiva resuscitant..... Quando enim paternarum regularum despiciuntur inventa nec eorum, quae bene instituta sunt, firmitas vindicatur..... Nam ubi facilis dissolutio est rationabilis constituti, ibi omnis sanctitatis forma corrumpitur, Christus impetitur et (quis hoc fidelium patienter accipiat?) instituta Patrum reverenda calcantur..... Pluribus

193 (1) Secundum alios mss. 5 martii 513.
(2) Eccles. 3, 7.
(3) Caeterasque haereses Constantinopoli exortas enumerat usque ad Acacium.

Neophodno je, naime, da se istina sprovede kod onih kod kojih se pod maskom istine krije neotkrivena laž, jer velika je snaga kod boraca za istinu, ma koliko da se tvrdi kako donijete odluke u odnosu na njih nijesu muževne. No, želim da se o vama govore bolje stvari, da se za sve ono što je od strane nevaljalaca bilo poremećeno preko vas pruži lijek popravljanja. Nije toliko gadno da se neko obmanjuje, kada već obmanjen uporno ostaje u svojoj pogrešci. Ali zlo je i od svih zala najteže kada se udovi ne slažu sa svojim tijelom, jer premda ta slabost ne obuhvata sva obličja pojedinačno, ipak, neizbježno je prema apostolskoj riječi, da je cijelo tijelo silno preopterećeno tim djelom. Zato treba da se izbjegava zajednica ropski odanih; ….. i jednakim nastojanjem da izbjegavamo zajednicu onih koji su učeni od takvih, koja sada kao nezdrava zaraza nastoji da se uvuče u crkve u vašim krajevima ….. Jer vas baš sa ljubavlju podsjećam, ne optužujem sa mržnjom osvetnika ….. Zbog toga što, braćo, želeći prikladno jedinstvo te crkve i očekujući blaženu krepost svete sloge, kažemo kao sveti David: *Kako je lijepo i krasno kada sva braća žive zajedno*[175], kao što je i apostol Pavle govorio o nama: *a svi ste vi braća zajedno u Hristu*[176]. Svakako dok se ne vrati to jedinstvo, a niko neka ne sumnja da će ono svakako doći, koje su nedavno okaljali i u Konstantinopoljskoj crkvi. Neizbježno je da o njima jednako i žalim i ćutim, jer oni koji vjeruju da treba da se prenebregne naklonost Apostolske stolice, zasluženo se strmoglavljuju u onu utjehu koja obično dolazi kod onih koji su lišeni nade. Zato, dakle, ako neko razmišljajući o sopstvenom spasenju, želi da se posluži apostolskim mišljenjem, onda neka bude siguran da će ga, ako se bude odvojio od gadosti pomenutih, naša zajednica prihvatiti, dok onaj koji se ne bude uklonio od društva onih koje je Apostolska stolica osudila, neka zna da nikakvim načinom, nikakvim sredstvom i nikakvom lukavošću ne može da se prokrade pored crkvene budnosti, jer, kao što rado prihvatamo one koji su se dolazeći razdružili sa gore pomenutima, odnosno sa Eutihijem, Dioskorom, Timotejem, Petrom i Akacijem, tako naša briga i marljivost uvijek budno paze na to da ne mogu da se prokradu njihove pristalice.

I drugom rukom. Bog neka vas čuva zdrave, braćo najmilija.

Napisana VIII ida okt. poslije konz. Feliksa v. c.

[175] Ps. 132, 1.
[176] Gal. 3, 28.

caritatem vestram pro dispensatione nobis credita cuperemus hortari: sed quid opus nostrae vocis stimulis, ubi ad tolerandas pro Christo magnanimiter passiones apostolicis et Patrum docemur exemplis, quae per damna humanarum rerum caelestium nobis ostenderunt augmenta virtutum? Ergo pronuntiemus intrepidi claras Ecclesiae cum magna fiducia disciplinas; longe sit a nobis prophetae sermo dicentis: *et sacerdotes vera celaverunt* (4)..... Necesse est enim apud eos laborare veritatem, apud quos non manifestatum latet sub veritatis colore mendacium; magnum robur adimpugnantium fidem, quamdiu adversus eos prolatae sententiae non viriliter asseruntur. Sed de vobis dicere opto meliora: ut ea quae per improbos confusa sunt, per vos correctionis remedium consequantur. Non est tam durum decipi quem, quam deceptum in errore persistere. Malum hoc et malis omnibus gravius, quando a corpore suo membra dissentiunt, nam etsi non singillatim occupet omnia liniamenta debilitas, necesse est tamen, iuxta apostolicam vocem totum corpus ex parte praegravari. Unde addictorum fugienda communio;..... communionem quoque eorum qui sunt a talibus educati, pari intentione vitemus, quae nunc quasi morbosa contagio Ecclesiis partium vestrarum temptat inripere..... Quae quidem amans moneo, non odio persequentis accuso..... Propter quod, fratres, illius bonam Ecclesiae desiderantes unitatem et beatum decorem sacrae concordiae praesumentes dicamus cum sancto David: *Quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum* (5), ut et de nobis apostolus Paulus dixerit: *vos autem omnes fratres in Christo unum estis* (6). Donec enim unitas ista non redeat, nullus ambigat eadem nihilominus esse ventura, quae in Constantinopolitana nuper Ecclesia contigerunt. De quibus pariter mihi ingemiscere necesse est et tacere: nam qui Apostolicae Sedis ammonitionem neglegendam esse crediderunt, merito inciderunt in ea quae venire solent solatio destitutis. Si quis ergo salutem propriam cogitans servare cupit apostolica iudicia, cum a praefatorum se labe seiunxerit, nostrae communionis se noverit sine dubitatione participem: qui autem se ab eorum quos Apostolica Sedes damnavit, non societate removerit, sciat nullo colore, nullo pigmento nullaque calliditate ecclesiasticae custodiae posse subripere, quia sicut illos qui a suprascriptorum se, hoc est Eutychetis Dioscori Timothei Petri et Acacii, venenis dissociant, libenter amplectimur, ita circa istorum sectatores cura et sollicitudo nostra, ne subripere possint, semper invigilat.

Apostolicae Sedis communio cui datur. — Subreptio ecclesiasticae custodiae (vigilantiae).

Et alia manu. Deus vos incolumes custodiat, fratres carissimi.

Data VIII iduum oct. post cons. Felicis v. c.

(4) Is. 28, 7. — (5) Ps. 132, 1. — (6) Gal. 3, 28.

Godina 515. januara 12: Imperator Anastazije papi Hormisdi na njegove žalbe da crkva u Skitiji neće da prihvati kanon[177]

PAPA HORMISDA.

EPISTOLE.

EPISTOLA 2
godine 515. jan. 12.

Cara Anastasija do pape Hormizda.
Zašto pomenuti prekida nekadašnje ćutanje, moli Hormizda da za ono što se dogodilo u Skitiji i zbog čega je rekao da treba da se sazove sabor, proglasi sebe za posrednika.

Pobjednik Anastasije, pobožni, blaženi, znameniti, trijumfator, uvijek uzvišeni, presvetom i najuzvišeneijem Hormizdi, arhiepiskopu i patrijarhu.

1. Smatramo da je vašoj blaženosti poznato da prema stanju prilika treba ili da se govori ili da se ćuti, za što se pobrinulo da skrene pažnju i Sveto pismo. No, pošto se završila potreba za ćutanjem, pružile su nam se pobude da govorimo i zato smo smatrali da je korisno da vas izvijestimo o onome što se događa kod nas pod pojmom religije. Naime, okrutnost[178] onih kojima je do sada bio povjeren na staranje episkopat koji vi sada vodite, sprečavala nas je da vam pošaljemo pismo. A sada, ugodno mišljenje koje se brzo širi o vama, podsjetilo nas je na dobrotu očinske naklonosti, da tražimo ono što je Bog i Spasitelj naš božanskom besjedom poučio svete apostole, a najviše blaženog Petra, u kome je učvrstio svoje crkve.

2. Hrabrimo se ovim pomenutim počecima da za ono što se dogodilo u oblastima Skitije, zbog čega smo smatrali da treba da se sazove sabor, vaš apostolat treba da se postavi za posrednika, da bi, pošto se uklone svađe, došlo do jedinstva Crkve. A naše želje će se, prije svega, ispuniti ako se sjetite da nam se obratite vašim govorima i brojnim pismima. Napisano uoči januarskih ida u Konstantinopolju i primljena preko Patricija, u vrijeme najslavnijih konzula Antemija i Florencija, V kal. aprila.

[177] *Andreas Thiel: Epistolae Romanorum pontificum genuinae, Brunsbergae 1868, vol. 1, p. 742*.
[178] Nije, dakle, odluka o ekskomunikaciji, već *duritia*, ili vjernije upornost Simaha i nasljednika bila razlog da se Anastasije uzdržava od uobičajenog pisanja.

Epistola 2.

a. 515 d. 12 Jan.

Anastasii imperatoris ad Hormisdam papam.

Cur pristinum silentium nunc intermittat praefatus (n. 1), Hormisdam rogat, ut ad ea, quae in Scythia mota sunt et propter quae concilium celebrandum dixit, se mediatorem faciat. p. 104.

Victor Anastasius, pius, felix, inclitus, triumphator, semper Augustus, Hormisdae sanctissimo ac religiosissimo archiepiscopo et patriarchae.

1. Beatitudini vestrae non putamus ignotum, quod pro temporis qualitate loquendum atque tacendum, etiam divinae Scripturae provida est admonitione dispositum. Exactum proinde silentii tempus incitamenta nobis loquendi concessit, atque ideo opportunum esse perspeximus, quae apud nos sub religionis specie commoventur, auditui vestro committere. Ante hoc siquidem duritia[1]) eorum, quibus episcopatus, quem nunc geritis, erat sollicitudo commissa, temperare nos a transmittendis faciebat epistolis. Nunc autem currens de vobis suavis opinio ad memoriam nostram bonitatem paternae affectionis adduxit, ut illa requiramus, quae Deus et Salvator noster sanctos apostolos divino sermone docuit ac maxime beatum Petrum, in quo fortitudinem Ecclesiae suae constituit.

2. His igitur praefatis initiis hortamur, ut ad ea, quae de Scythiae partibus mota sunt, unde et concilium fieri convenire perspeximus, mediatorem se apostolatus vester faciat, ut contentionibus amputatis unitas sanctae restituatur Ecclesiae. Nobis autem omnia optata praestantur, si orationibus vestris et frequenti paginarum allocutione nostri memores fueritis. Data pridie Idus Januarii Constantinopoli, et accepta Anthemio et Florentio viris clarissimis consulibus V Cal. Aprilis per Patricium.

Godina 515:
Solunski arhiepiskop papi Hormisdi[179]

EPISTOLA 3
g. 515. marta 28.

Solunskog episkopa Doroteja do pape Hormizda.

Zahvalan je što je Apostolskom stolicom počeo da upravlja muž koji je pokrovitelj i ljubitelj mira. Želi da može da se raduje jedinstvu crkava. Dodaje i da sve crkve prokunu Nestorija i Eutihija i njihove drugove i da se, prije svega, priključe svetom poštovanju Apostolske stolice. Na kraju, zaklinje se da u svoje ime piše radi mira u crkvama.

Svetom, najblaženijem i kominstru papi Hormizdi, Dorotej, solunski episkop, pozdrav.

1. Kaže na jednom mjestu blaženi Solomon, iznoseći sva čuda božanskih odluka: *Kao što je žednom ugodna hladna voda, tako je prijatan glas iz udaljenih zemalja.* (Prov. 25, 25). Tako i sveti David, svirajući na duhovnoj liri, pjeva: *Kako su lijepi koraci onog koji propovijeda dobra.* (Rom. 10, 15), tako učeći i sve nas. A šta[180] je tako ugodno ljudskoj duši, ili šta prodire do srži kostiju, nego saznati posebnu vijest, da negovatelj pravog i istinskog mira nikada ne stavlja na kormila svetih crkava zabludjele zaštitnike vjere, da ih, uz saglasnost Boga, skuplja kao djelove iz razrušenog grada i odmah požuruje u[181] principat svoje stolice; djelove crkve koje vam je povjerio Hristos i Bog naš, odazivajući se molbama poštovanih otaca, da prezreni prije toga dođu do sloge i jedinstva i blagotvornim djelovanjem[182] vašeg uređenja da se sasvim uništi prijeteća podjela i nesloga, i da sada čvrsto stoji u punoj slozi i vedrini[183] cjelina te svete Crkve.

2. Ove stvari smo naučili nedavno, a nadao sam se[184], znajući drevni običaj Crkve i slušajući o vašem društvenom i besprijekornom vladanju, da ću ih sigurnije i jasnije spoznati iz vašeg pisma. No, pošto je bilo zimsko vrijeme[185] smatrao sam da je trebalo da se odloži ono što sam dužan da ispunim vama, i tako takođe[186] da pređe /vama/ iskrena i savjesna Božja ljubav, pa zato sada pišem i obraćam se poglavarstvu vaše svetosti, naznačujući da se zajedno radujemo blaženoj stolici presvetog apostola Petra što njom upravlja takva ruka koja je prihvatila vođu[187] koji ne traži čast, već koji je traži od nje, i, kao što mnogostruko govorenje

[179] *Thiel, vol. 1, p. 742-743.*
[180] Tako G^1; b c c *Quidquid autem est ita animae h. s. aut ita … pacis nuntiatorem.*
[181] Tako G^1; b c c *ad princ. T. s. festinantes v. fratris supplicationibus annuentes et membra Ecclesiae quae … credidit, contumnentia.*
[182] G^1 a^1 *clanculo;* b c c *calculo. Ordinatio* koje slijedi zvuči isto kao *dispositio* .
[183] Tako G^1 a^1; *societatem confluere* (ili *conflare*). Loše *in concordia atque srenitate constare.*
[184] B c c *sperabamus … cognoscentes … audientes,* protiv ms. vjere.
[185] Tako G^1; b c c mijenjaju: tempus … *retinuisse consideratur et aptum et debitum fuit plenam.*
[186] Niti ovdje, kao Baronije, smatramo da treba da stoji *etim scabra transire*. Naime, želio je da on koji se nalazi u potpunoj ljubavi, održi, što je važno, odviše veliku misu, pa zato dolikuje da Hormizda kao tek određen, prema utvrđenom običaju, piše prvi, no ipak nije želio da se sasvim tačno pridržava ovog običaja.
[187] Bb c c propuštaju *principem* i. e. pontificem (αρχοντα)

Epistola 3.

a. 515 d. 28 Mart. **Dorothei episcopi Thessalonicensis ad Hormisdam papam.**

Gratulatur, quod apostolicam sedem regendam susceperit vir fautor et amator pacis. De ecclesiarum unitate ut gaudere oaleat precatur. Addit, et omnes ecclesias Nestorium et Eutychetem eorumque socios detestari, et se imprimis apostolicae sedis venerationi addictum esse (n. 1 et 2). Tandem ut ad se pro pace ecclesiarum scribat obtestatur. p. 104. a. 515.

Sacro, beatissimo et comministro patri Hormisdae Dorotheus episcopus Thessalonicensis in Domino salutem.

1. Ait quodam loco cuncta beatissimus divinorum praeceptorum promens miracula Salomon: *Sicut aqua frigida animae sitienti suavis est, sic benignum nuntium longinquis ex terris.* Et sacer David spiritualem pulsans lyram psallit: *Quam speciosi pedes eorum, qui evangelizant bona*, sic equidem et nos cunctos docens. Quid[1]) autem sic est animae hominis suave, aut quid ita impinguat ossa, quam specioso nuntio cognoscere: verae pacis nutritorem et rectae nunquam errantes propugnatores fidei ad ecclesiarum sanctarum transire gubernacula, et tamquam ex arce quadam ad consensum Dei congregare dispersa, et continuo quidem in[2]) principatum tuae sedis festinantes; membra Ecclesiae, quae vobis Christus et Deus noster credidit venerandi patris supplicationibus annuens, contemnentia prius concordiam, ad unitatem venire, et praecedentem divisionem atque invidiam vestrae tantum ordinationis perimere calculo[3]); et nunc in concordiam atque serenitatem[4]) constare omnem terminum sanctae illius Ecclesiae? Prov. 25, 25. Rom. 10, 15.

2. Haec didicimus, non ante multa spatia temporis; sperabam[5]) autem, et antiquam consuetudinem cognoscens Ecclesiae et vestrum audiens socialem et irreprehensibilem morem, ex vestris litteris firmiora atque manifestiora cognoscere. Sed quia tempore[6]) hiemis ad haec vos implenda retentos esse consideravi, et aptum atque debitum fuit, et plenam et Dei amatricem caritatem etiam[7])

[2]) Ita G[1]. Ed. *reverendissimis ep. quod.*

2 [1]) Non igitur lata excommunicationis sententia, sed *duritia* seu verius constantia Symmachi ac decessorum in causa fuit, cur Anastasius a litterarum consuetudine sese abstineret.

3 [1]) Ita G[1]; b c c *Quidquid autem est ita animae h. s. aut ita ... pacis nuntiatorem.*

[2]) Ita G[1]; b c c *ad princ. t. s. festinantes v. fratris supplicationibus annuentes et membra Ecclesiae quae ... credidit, contemnentia.*

[3]) G[1] a[1] *clanculo*: b c c *calculo*. Quae sequitur *ordinatio* idem sonat quod *dispositio*.

[4]) Ita G[1] a[1]; b c c *societatem confluere* (vel *conflare*). Mallem *in concordia atque serenitate constare.*

[5]) b c c *sperabamus ... cognoscentes ... audientes*, contra ms. fidem.

[6]) Ita G[1]; b c c mutarunt: *tempus ... retinuisse consideratur et aptum et debitum fuit plenam.*

[7]) Neque hic cum Baronio praeferendum putamus *etiam scabra transire*; hoc enim sibi vult, eum, qui perfecta caritate agitur, nimiam et scrupulosam in officiis diligentiam, ubi interest, missam facere, adeoque licet Hormisda utpote novissime ordinatus, secundum receptum morem prior scribere teneretur, huic tamen consuetudini se scrupulosius servire noluisse.

iznosi i mi vjerujemo da je tako, negovatelja mira i branioca istinske vjere, sa ljudskošću[188] i ljubavi u razmišljanju, koja se odnosi na sve, tako kao dragim kamenjem ovjenčan. Takođe želim, poštovani oče, da u svemu budeš prepoznat kako od starih i dostojnih poštovanja otaca prihvataš istu težnju[189] te blažene Apostolske stolice i čuvaš je kao očinski izbor, želim i insistiram da se doda i ovo, da se sa ovim nastojanjem dođe do korisnog završetka u ljudskosti baš od Gospodara i Boga našeg Isusa Hrista, a posredovanjima blaženog apostola Petra u svemu i premudrog Pavla kod svih da se čuva i obnavlja pravedno i dužno poštovanje njihove uzvišene stolice i vaše blaženosti, da se u našim prilikama prihvati skladno poštovanje prema apostolatu Apostolske stolice, da katoličkom voljom Crkve[190] sviju nas i Gospodara i Boga našeg Isusa Hrista iščezne svako neslaganje, da se zauvijek anatemišu Nestorije i Eutihije i učenja njihovih slugu, i oni koji su bili njihovi sljedbenici i sada jesu, i sva jeres, da se održava istinska i neokaljana vjera i ni sa čim[191] ne sprečavaju, daleko bilo, oni koji su spremni na mir; a posebno da se vašim uzvišenim upravljanjem, kako smo pomenuli, zastraše osvetoljubivi ljudi koji se, svađajući se među sobom, i životom i hranom odvajaju od Božjih sveštenika, da[192] ne bi, brzo prepoznati od svih kao vuci u kožama ovaca, bili lako otjerani od Apostolske crkve.

3. O ovome što sam sada napisao vašem[193] blaženom poglavarstvu preko uglednog muža Patricija, zajedničkog sina, afekt nadilazi razum uobičajenosti, savladan ljubavlju prema toj božanskoj stolici i želeći da gledam kako joj se svaki dan ukazuje složno i dužno poštovanje. Zato piši, ti u svemu blaženi, kao jedinstveni i izabrani da izložiš svoju dušu za ortodoksnu vjeru i mir svetih crkava, i da se čuvaju skladnosti uzvišene stolice blaženog Petra, što bi se lako postiglo pošto se utvrdi jedinstvo svih i svi pohrle kod vas kao u sigurnu luku. Takođe, treba da se osude i[194] podjele koje nijesu potrebne i ne dolikuju pristojnosti reda. A drugom rukom: Molim vas spasite me u Bogu, presveti i prepodobni oci! Epistola Doroteja, episkopa Solunske crkve, poslana preko uzvišenog muža Patricija, primljena je dana[195] petih kalenda aprila, za vrijeme slavnog muža, konzula Florencija.

/Ova epistola je na pojedinim mjestima teško razumljiva, što je navedeno u napomeni 154/

[188] G^1 a^1 *humanitatem m. e. caritatem … coronnantem*, b c c *humilitate*.
[189] A^1 *affectu*; b c c *affectum ad hanc*.
[190] Može da se dobije nekakav smisao ako se niže čita *a nullo … impedientur*, ili da se od predašnjih rezimira *honorem congruentem suscioiant*. Svakako riječi *anathemitizantium, tenentium. paratorum* se odnose na *nostrum.* B c c mijenjaju: *anathematizent … teneant … parem jam pacem.* Mi smatramo da treba da se zadrži stav kodeksa. - Tu, isto, treba da se obrati pažnja, da se Dorotej čuvao od osude Akacijevog imena. Zato, dok potvrđuje da pomenute crkve treba da prokunu one koji se slažu ili su se slagali sa mišljenjima Nestorija ili Eutihija, bilo je dodato: *vel qui his communicaverunt.* U svemu ovome postojala je kontroverza, jer je Akacije komunicirao sa pokroviteljima eutihijanske sekte i Petrom Mongom i iz tog razloga je bio s pravom ekskomuniciran, pa zato su vrhovni pontifeksi među uzvišenim misterijama nastojali da se prećuti njegovo ime, jer bi se tome usprotivili istočni.
[191] A^1 *nulla* (takođe G^1 *nulla …*) *… capiti nostro, sicur dicimus hominess contentiosos horrentes.*
[192] B c c *qui non*. Treba da se računa da su pomenuti željeli svađe između Božjih sveštenika, kako bi se u toj konfuziji lakše pritajili.
[193] A^1 *nostro*.
[194] Bc c propuštaju *et*.
[195] Tako G^1 b c c. a^1 *data*. prethodno ed.*v. c.*

a. 515. scrupulosa transire: scribo atque alloquor beatum vestrae sanctitatis caput, significans collaetari nos beatae sedi sacratissimi Petri apostoli, quod tali regitur manu, quae suscepit principem[8]), non qui honorem raperet sed qui raperetur ab eo, et, sicut sermo multiplex tradit et nos ita se habere credimus, nutritorem pacis et rectae fidei certatorem, et humanitate[9]) mentis et caritate, quae circa cunctos est, tamquam pretiosis lapidibus coronatum. Etenim cuncta te volo, venerande pater, agnoscere, quod ex antiquis sanctis et venerandis patribus suscipiens illius beatae sedis affectum[10]), et hunc tamquam paternam sortem custodiens, addere hoc opto atque festino, ut veniat in hoc studio terminus utilis humanitate quidem Domini et Dei nostri Jesu Christi, intercessionibus autem in cunctis beatissimi apostoli Petri et in omnibus sapientissimi Pauli: ut venerandae eorum sedi et tuae beatitudini juste debitus honos custodiatur atque reddatur, ut nostris temporibus velut secundum principatum sedis apostolicae honorem congruentem suscipiat, et omnis discordia recedat, et ecclesiae[11]) omnium nostrum catholica voluntate, Domini etiam et Dei nostri Jesu Christi, et Nestorium et Eutychetem impios et horum servantes dogmata, et qui istorum fuere sectatores aut exstant, et omnem haeresim anathematizantium semper, et rectam atque incontaminabilem fidem inconcussam tamquam anchoram certam atque firmam tenentium, et paratorum ad pacem, nullo[12]), quod absit, impediente: praesertim venerando capite vestro, sicut didicimus, homines contentiosos horrente, quibus et vita et esca est sacerdotum Dei inter se altercantium separatio, ut[13]) non ab omnibus velociter cogniti tamquam lupi in vestimentis ovium facile ab apostolica Ecclesia repellantur.

3. Ista nunc scripsi beato capiti vestro[14]) per Patricium virum a. 515. spectabilem, communem filium, et consuetudinis affectu superans rationem, et circa illam beatam sedem caritate devinctus, et omni die videre desiderans congruentem atque debitam venerationem ei servari. Scribe igitur, in cunctis beate, tamquam unanimi et optanti animam quoque offerre pro fide orthodoxa et ecclesiarum pace sanctarum, et ut custodiantur venerandae sedi in omnibus beati Petri convenientia: quod facile fiet, ordinata unitate cunctorum, et omnium ad vos tamquam ad firmum festinantium portum. Divisiones etenim et[15]) contra contemnere consueverunt, et ordini decentia non servant. Omnem fraternitatem, quae est vestrae sanctitati conjuncta, et ego et qui mecum sunt, multum in Domino salutamus. **Et alia manu:** Salvari me in Domino orate, sanctissimi et beatissimi patres! Accepta epistola Dorothei episcopi Thessalonicensis ecclesiae missa per Patricium virum sublimem die[16]) quinto Calendas Aprilis, Florentio viro clarissimo consule.

[8]) b cc omiserunt *principem* i. e. pontificem (ἀρχοντα).

[9]) G[1] a[1] *humanitatem m. v. caritatem ... coronantem*, b cc *humilitate*.

[10]) a[1] *affectu;* b cc *affectum ad hunc*.

[11]) Ferri aliquatenus sensus posset, si infra legeretur *a nullo ... impediantur*, aut ex antecedentibus resumendum *honorem congruentem suscipiant*. Scilicet voces *anathematizantium, tenentium, paratorum* ad *nostrum* referendae sunt. b cc mutaverunt: *anathematizent ... teneant ... parent jam pacem*. Nobis retinuisse codicis auctoritatem satius visum est. — Ubi simul advertendum, cavere Dorotheum a damnando Acacii nomine. Immo dum testatur ecclesias praedictas detestari eos, qui Nestorii aut Eutychetis placitis adhaereant vel adhaeserint, addendum fuerat: *vel qui his communicaverint*. In eo enim tota erat controversia, quod Acacius Eutychianae sectae fautoribus nominatimque Petro Mongo communicaverat, eamque ob causam merito fuerat excommunicatus, atque hinc summi pontifices inter veneranda mysteria reticendum illius nomen volebant, inde Orientales repugnabant.

[12]) a[1] *nulla* (etiam G[1] *nulla*) ... *capiti nostro, sicut dicimus homines contentiosos horrentes*.

[13]) b cc *qui non*. Redditur ratio, cur praedicti ament sacerdotum Dei dissensiones, ut scilicet in illa confusione facilius lateant.

Godina 515:
Odgovor pape Hormisde imperatoru Anastaziju po pitanju Skitske crkve[196]

EPISTOLA 4
godine 515. aprila 4.
ili
Responsorija [197] pape Hormizda caru Anastasiju.

Hvali njegovo nastojanje oko mira među crkvama.
Odobrava nepokolebljivost svojih prethodnika.
O sazivanju sabora jasno odgovara da razlog tome treba da bude sasvim očigledan.

Hormizda uzvišenom Anastasiju.

1. Zahvaljujemo nebeskoj uzvišenosti koja je preko vašeg nastojanja riješila da se završi dugotrajno ćutanje, pružajući nam takav početak opštenja da možemo da se radujemo i napretku vaše milostivosti i da vjerujemo da uz Božji blagoslov Crkva može da se vrati jedinstvu. Ovo djelo nebeske milostivosti i ovaj stav naših prethodnika, kao i djela, pokazuju da su bili sluge očinske tradicije i čuvari istinske vjere. Mir je, naime, početak sveopšte dobrote, od koga treba da se smatra da ništa nije korisnije i valjanije za kult katoličke vjere, prema čemu, svakako, treba da se radi i u svemu da se pridržava onaj koji želi da bude dostojan učenik Svetog pisma. Zna se da je ovu majku i hraniteljicu svih dobrota, Hristos Bog naš predočio svojim učenicima, govoreći: *Dajem mir vama, mir ostavljam vama.* (Jovan. 14, 27). Vi, brigom religiozne odluke, uz Božji podsticaj, starajte se o njemu /miru/, misleći o slozi ortodoksne crkve u smjernosti blaženog apostola Petra, posebno izvršavajući božanske odluke. Ovo pruža vašem carstvu najveću zaštitu nebeske naklonosti. Jer pruženo poštovanje Bogu pruža pobožnim shvatanjima nesavladivi zid odbrane. Zato obilno izlivenim molbama preklinjemo svemogućeg Boga, pošto je on bio naklonjen vašem nastojanju oko traženog mira među crkvama, da on sam, pod[198] nepovrjedivošću katoličke vjere pruži ostvarenje vašoj želji u ovome.

2. Pored toga, vaša svetost se udostojila da nam pobožnim uvjeravanjima pomene održavanje sabora. O toj stvari moći ćemo da vam damo najpotpuniji odgovor tada, kada ćemo moći jasno da sagledamo razlog za održavanje kongregacije. A sada, pošto nam je uz podršku našeg (posrednika, pisma), pružena mogućnost da razgovaramo, bićemo dužni da se uz uzajamno poštovanje služimo govorom. Napisano uoči aprilskih nona, za vrijeme najslavnijeg konzula, muža Florencija. Preko [199] Patricija.

[196] *Thiel, vol. 1, p. 745*.
[197] Koja svakako pruža odgovor prethodnoj epistoli 2.
[198] Tako G^1 a^1 b c c griješe *sub conservatione*, i zna se da je na kalku sljedeće epistole dodano *čuvajući to što smo primili od naših otaca*.
[199] Tako se G^1 antičkom rukom dodaje na margini; izdanja to ispuštaju.

Epistola 4

seu

Responsoria[1]) Hormisdae papae ad Anastasium imperatorem.

a. 515 d. 4 April.

Illius pro pace ecclesiarum studium laudat. Decessorum suorum constantiam approbat (n. 1). De concilio convocando respondere differt, quoad causam ejus plenius perspectam habuerit (n. 2).

Hormisda Anastasio Augusto.

1. Gratias supernae virtuti, quae per vestrae pietatis affatus ep. 2.
diuturnum dignata est terminare silentium, tale praestans collocutionis exordium, ut et de vestrae clementiae prosperitate laetemur, et ad unitatem Deo donante reverti posse sanctam confidamus Ecclesiam. Hoc opus supernae clementiae, haec et decessorum nostrorum fuit semper oratio; quos etiam rerum actus paternae traditionis ministros et rectae fidei declarant fuisse custodes. Pax est enim totius bonitatis initium, qua nihil, quantum ad catholicae fidei cultum, validius, nihil aestimari oportet excelsius: pro hac scilicet facere et cuncta sustinere convenit, qui sanctarum Scripturarum probabilis cupit esse discipulus. Hanc omnium bonorum matrem et nutricem Christum Dominum nostrum suis constat praedicasse discipulis, dicentem: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Quam Joh. 14, 27.
vos religiosi cura propositi Domino adspirante providentes, de orthodoxae concordia cogitatis Ecclesiae in beati apostoli Petri reverentia,
a. 515. divina specialiter praecepta servantes. Quae res majorem superni favoris defensionem vestro procurat imperio. Recte enim oblata Deo veneratio inexpugnabilem devotis mentibus murum defensionis indulget. Proinde omnipotentem Deum fusis precibus exoramus, ut qui vobis studium quaerendae ecclesiarum pacis indulsit, ipse quoque sub[2]) consecratione catholicae fidei desiderio vestro super hac parte praestet effectum.

2. Praeterea directis ad nos sacris affatibus commemorationem sancti concilii facere pietas vestra dignata est. De qua re tunc plenissimum poterimus praebere responsum, quum causam congregationis nos voluerit evidenter agnoscere. Nunc vero quia praestante Domino nostro data est facultas alloquio, congrua veneratione debiti praebebimus sermonis officia. Data pridie Nonas Aprilis, Florentio viro clarissimo consule. Per[3]) Patricium.

[a]) a[1] *nostro.*

[b]) b cc omiserunt *et.*

[c]) Ita G[1] b cc. a[1] *data.* Antea ed. *v. c.*

[1]) Qua scilicet respondet ad superiorem epistolam 2.

Godine 515, aprila 4: Papa Hormisda solunskom arhiepiskopu Doroteju o problemu monofizitstva i Skitskoj crkvi[200]

EPISTOLA 5
(godina 515. aprila 4.)
Pape Hormizda do solunskog episkopa Doroteja.

Pošto je primio pismo Doroteja, premda je ono naklonjeno miru, ipak ga hrabri da se vodi ljudskim razlozima, da se, odbacivši zastrašivanje i zaludno nastojanje, potrudi da služi đedovskoj neraskidivoj vjeri.

[201] Episkop Hormizda najuvaženijem bratu, episkopu Doroteju.

1. Pošto je važno da se čuvaju odluke božanske ljubavi, ako se dogodi nešto takvo što može da uzdrma svačije duše, one za koje [202] smo rekli da mora da se čuvaju složnim opštenjem, treba njih da prenebregavaju, jer i da se zbog neznanja pojavi nešto takvo, to može da se opravda samom naivnošću. Naš Bog je osnovao svoju Crkvu prema sopstvenom učenju i[203] ono što se zna da je postavljeno božanskim odlukama, nikako neće smjeti da se zanemari, i čije poštovanje i poznavanje tebi ne dolikuje [204] da zanemaruješ. Naime, hvalimo te u ostvarivanju dobrih djela, a poštovanje riječi se uzvisuje tada, kada se u sebi dobro spoji sa skladnošću.

2. Primili smo pismo vaše božanske ljubavi preko našeg sina, uglednog muža Patricija, u kome se nadamo [205] da otkrijemo djelo potpuno i korisno, da ne postoji ništa što se odvaja od nepovrjedivosti jedinstva. No, pošto si u njemu pokazao takav afekt koji bi trebalo posebno da nas podstakne na ono što smo prethodno rekli, iznijeli smo molbe našem Gospodaru, da se sam potrudi, pošto se odbace i protjeraju svi skandali iz [206] njegove Crkve, da učini da se povežu pod jednim dogovorom i jednakom vjerom, i da kod njihovih sveštenika ne može da se otkrije ništa čime [207] bi bilo ko, ili sopstvenim mržnjama, ili ništavnim nastojanjima, ili ljudskim, na nepravdu Boga, što je grijeh, želio da se dopadne i osuđujući blaženog apostola, da se za sva vremena liši nade. Zbog toga se trudim oko zajedničkog lijeka, pozivam

[200] *Thiel, vol. 1, p. 746*.
[201] Odgovara epistoli 3 koju je poslao Dorotej, ujedno i carskoj epistoli 2, takođe i u isto vrijeme kada je car zaslužio odgovor. Zato je bila napisana 4. aprila god. 515.
[202] Više odgovara *quae de cocordiae conservatione*. Odmah poslije, *oportet aequanimiter praetermitti*, podrazumijevajući *scrupulum illu /tu zabrinutost/*, pošto se bojao da neki ne uznemire. Naime *oportet*, kako jasnije iznosi isti papa u epist. 9 n. 3, *ubi interest fidei, quidquid ad gratiam cujus saeculi pertinet respuatur*.
[203] U vulgatama *ut quod*; red govora zahtijeva *et quod*. U starim knjigama česta je promjena partikule *et* u *ut* i obratno.
[204] G^1 a^1 *cognovit … laudantur* (G^1 *laudamus*).
[205] Svakako da treba čitati *sperabamus.* Naime, prećutno se označava nešto drugo što je već naveo u pismu da želi od njega. U ovom se, naime, sasvim ćuti o Halkidonskom saboru, o Akaciju, o onima koji su komunicirali sa osuđenima.
[206] U vulgatama *et Ecclesia.* U mnogim, pak, starim knjigama riječi *et* i *ex* pišu se tako, da ih, pošto treba iznijeti obje, treba odrediti prema redu govora. Ovdje svakako slijedi *ex Ecclesia*.
[207] Cijeli govor treba da glasi: *quo cujuslibet aut odiis propriis aut intentionibus hominibus in injuriam Dei, quod nefas est, velint placere, et non magis … saecularis contemnentes a spe non possint.* Hormizda je znao da su mnogi, pošto su željeli da se dopadnu caru ili su se bojali da mu se ne zamjere, istrajavali u šizmi i zato nastoji da se suprotstavi ovom zlu.

Epistola 5.

(a. 515 d. 4 April.) **Hormisdae papae ad Dorotheum Thessalonicensem episcopum.**

Litteris Dorothei quum deprehendisset, eum ita pacis esse studiosum, ut tamen humanis adhuc rationibus duceretur, eum hortatur, ut omni timore ac vano studio abjecto avitam fidem integram servare laboret.

Dilectissimo fratri Dorotheo episcopo Hormisda[1]) episcopus.

1. Ubi caritatis interest servare praecepta, etiamsi aliquid tale eveniat quod cujuslibet possit animos commovere, tamen ut ea quae[2]) concordiae conversatione praediximus debeant custodiri, oportet aequanimiter praetermitti, quia utique si quid ignorantia tale proveniat, excusationem potest de ipsa simplicitate recipere. Suam Deus noster Ecclesiam propria ordinatione constituit, et[3]) quod divinis praeceptis noscitur esse dispositum, nullatenus poterit praeteriri, cujus notitiam vel scientiam te non convenit[4]) ignorare. In faciendo

[2]) Ita G[1] a[1]. b cc emendarunt *sub conservatione*, et consentit quod ad calcem epistolae sequentis subjicitur: *hoc quod a patribus nostris accepimus conservantes.*

[3]) Ita G[1] antiqua manu ad marg. addit; editi omittunt.

5 [1]) Respondet epistolae 3, quam ut miserat Dorotheus una cum epistola 2 imperatoris, ita et eodem tempore, quo imperator, responsionem meruit. Data igitur fuit d. 4. Aprilis an. 515.

[2]) Magis placeret *quae de concordiae conservatione*. Mox post *oportet aequanimiter praetermitti*, subintellige *scrupulum illum*, quo timeret alicujus animos commovere. *Oportet* enim, ut apertius epist. 9 n. 3 idem papa docet, *ubi interest fidei, quidquid ad gratiam hujus saeculi pertinet respuatur.*

[3]) In vulgatis *ut quod:* orationis series postulat *et quod*. Et frequens quidem in veteribus libris mutatio particulae *et* in *ut*, et vicissim.

[4]) G[1] a[1] *cognovit ... laudantur* (G[1] *laudamus*).

na spas vjernika, zbog toga savjetujem opšte liječenje. Jer, ko je zadovoljan da gleda razdvojene one koji mogu da se slave u jedinstvu? Zato treba zajedničkim trudom ovo što smo primili od naših očeva da čuvamo sigurno, [208] kako bi mogli u tome da se suprotstavimo božanskim sudom.

[208] Ed. *secunde* nijesi; G^1 *secunde his*, s tim da je riječ *his* kasnije izbrisana rukom. Zato smo je nesumnjivo promijenili u *secure*.

namque bona laudamur, et tunc verborum cultus ornatur, quando (a. 515.)
sibi convenientia rite conjungit.

2. Litteras siquidem per Patricium filium nostrum spectabilem virum tuae suscepimus caritatis, in quibus speramus[5]) opus plenum et probabile reperire, ut nihil esset quod ab integritate unitatis secerneret. Sed quia in his ipsis hunc promittis affectum, qui nos ad hoc quod praediximus possit specialiter provocare, Domino nostro preces effundimus, ut ipse cujus et causa tractatur, abstersis vel amputatis universis scandalis ex[6]) Ecclesia sua, sub uno consensu et parili faciat fide connexos: nec in sacerdotibus suis quidquam reperiri patiatur, quod[7]) cujuslibet aut odiis propriis aut inanibus intentionibus, aut hominibus in injuriam Dei, quod nefas est, velle placere, et non magis universa secundum beatum apostolum saecularia contemnentem a spe non possit exorbitare futura. Hortor propter commune remedium, invito pro salute fidelium, propter generalem suadeo medicinam. Quis namque contentus est hos videre divisos, quorum potest unitate gloriari? Unde opus est labore communi, ut hoc, quod a patribus nostris accepimus, conservantes secure[8]) in illo possimus divino adstare judicio.

Godina 516:
Nikopoljski episkop Jovan izvještava papu o situaciji na Ilirikumu[209]

EPISTOLA 15
(godina 516. septembar)
ili
Primjerak izvještaja nikopoljskog episkopa Jovana do Hormizde, preko njegovog đakona Rufina.

Obavještava Hormizdu o svom postavljenju, priznaje katoličku vjeru i želi da bude upućen u ono čega treba da se kloni i ono čemu treba da služi.

Mom vascijelom gospodaru, presvetom i prepodobnom ocu očeva, kominstru [210] i princepsu episkopa Hormizdi, Jovan pozdrav u Bogu.

1. Uvijek se trudim da ne tražim ništa više, osim da lično i porodično [211] opštenje pruža utjehu zabrinutosti. No, pošto je *velika bezdan Božjim sudovima* (Psalm. 35, 7), kao što znam da i vi učite, pošto je naš pokojni otac i arhiepiskop Alkison, princeps episkopa, [212] bio pozvan na nebeska boravišta, iz razloga koje zna samo gospodar svega što je moguće, sveti sabor i kler su odabrali mene [213] za pastira. Ja, pak, u svemu obraćajući se Bogu koji je razvezao jezike mucavima, dostojno sam pohrlio vašim govorima, da, prema običaju vaše [214] Apostolske stolice potvrdite da vodim brigu o svim crkvama i nikopoljskoj, prema vašem starom duhovnom određivanju. Meni moliocu da se odgovori [215] na početku obraćanja, kao što je učio blaženi apostol i naložio sam Gospod Bog, da sa mnom tražite njihovog davaoca i sa tražiocem jednako tražite i vašom duhovnom rukom prihvatite onoga koji podstiče. Jer pružajući vam ovo, presveti, moći ću da se prihvatim i nađem i preko riječi istine da se otkrijem u Bogu.

2. A premda su sa nama neke pritvorice koji vjeruju i slijede svete sabore koji su održani u Nikeji, Konstantinopolju i Efesu, na [216]kojima su se istakli princepsi u najsvetijoj

[209] *Thiel, vol. 1, p. 770*.
[210] Uopšte ne sumnjamo da bi grčki tumač pročitao συλλειτουργω και αρχιεπιςκοπω Ορμισδα, i iz tog razloga Hormizda ovdje, kao i niže, Alkisona naziva *princepsom episkopa*, jer je ovim nazivom želio da označi ono što se jedino odnosi na rimskog papu.
[211] Baronije ovo mjesto popravlja na sljedeći način: *conversationem vacuum sollicitudinis et anxietatis mundanae/konverzaciju lišenu brige i opšte zabrinutosti/.* Ma koliko da je dovoljno za Jovanovo razmišljanje koji se povukao od ličnog života i svjetovnih briga, ipak, premda Baronije tvrdi da je prepisao cijelu epistolu iz ed. Rom., očigledno je pogrešno zadržano čitanje ovog izdanja jasno istaknuto kod G^1. Možda treba da se čita: *agree propria et ... anxietate mundare* (i. e. *liberare* ili *mundam tenere*)
[212] G^1 *Apostolorum principe Christo.* U ed. Rom. pravilno se zadržalo *episcoporum principe,* mada ni iz naslova sljedeće epistole nijesu jasne ove dvije riječi koje je Baronije ispustio. Ipak su suvišne prethodećem *archiepiscopo.* O ovom Alkisonu postoji kod Evagrija u lib. 3 c. 31 epistola palestinskih monaha. Prema hronici Marcelina on je umro 516. godine u Konstantinopolju i to baš kada je, prema svjedočenju, 38, Nikefora Kaliste XVI, zajedno sa ostalim iliričkim episkopima bio pozvan od cara.
[213] Bar. premješta ovu partikulu *in* i postavlja je poslije riječi *pastorum*.
[214] Tako G^1 b c c *vestrae quae cunctarum e. c. habet, et nicopolitanorum.*
[215] U grčkom apostolskom tekstu (Eph. 6, 19) čita se λογος i u vulgate *sermo*. A od oba najbliži značenju je *responsum* (kako je u G^1), koga Baronije zamjenjuje sa *spiritum.*
[216] B c c na marg. najbolje *qua*, jer prema onome što slijedi odnosi se na jedan efeški sabor, kojim su upravljali Kiril kao legat Apostolske stolice i Celestin, i u ime samog Kirila i u ime ostalih legata.

Epistola 15

sive

(a. 516 c. m. Sept.) **Exemplum relationis Johannis episcopi Nicopolitani per Rufinum diaconum ejusdem ad Hormisdam.**

Ordinationem suam Hormisdae nuntiat, catholicam fidem profitetur, et quae vitanda quaeve servanda moneri cupit. p. 104.

Domino meo cuncta sanctissimo ac beatissimo patri patrum, comministro[1]) ac principi episcoporum Hormisdae Johannes in Domino salutem.

1. Cura mihi exstitit semper, nihil amplius quaerere, nisi agere propriam et familiarem conversationem[2]) sollicitudinis anxietati mandare. Sed quia *Dei judicia abyssus multa est*, sicut et vestram cognosco docere beatitudinem, patre nostro quondam atque archiepiscopo Alcysone episcoporum[3]) principe a Christo ad supernas

Psalm. 35,7.

---

[1]) G[1] hic minoribus characteribus ad marg. notat, quod deinde editi in textum retulerunt: *Per Ennodium et Fortunatum episcopos Venantium presbyterum Vitalem diaconum et Hilarum notarium.* Sed aliunde ea huc adscita esse palam est, quum in fronte praenotati sint, per quos haec epistola perlata fuerit, ac praeviam illam notam tres epistolae superiores confirment, certumque sit, epistolam hanc non Ennodio ac sociis istic nominatis in urbem regiam contendentibus, sed illis jam pridem inde reversis, conscriptam esse. Quum revera Constantius notam illam in suo Vaticano initio epistolae 8, quae in Avellano codice excipit hanc nostram, adscriptam esse memoret, eadem autem ibidem in G[1] desit, perperam inde a librario ad finem praecedentis nostrae epistolae translata esse apparet.

15 [1]) Nihil prope ambigimus, quin graece interpres legerit, *συλλειτουργῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Ὁρμίσδᾳ*, atque hic ea ratione Hormisdam, qua inferius Alcysonem, *episcoporum principem* appellet, adeo ut hac appellatione nihil quidquam, quod uni Romano pontifici singulare sit, voluerit designare.

[2]) Locum hunc Baronius ita resarcit: *conversationem vacuam sollicitudinis et anxietatis mundanae:* quamvis satis ad mentem Johannis, qui privatam vitam et a saeculi curis alienam delegisse se significat, tamen quia Baronius ex ed. Rom. totam epistolam a se exscriptam testatur, satius visum est mendosam hujus editionis lectionem ad G[1] fidem expressam retinere, quam sic mutare. Fortasse legendum *agere propria et ... anxietate mundare* (i. e. *liberare* vel *mundam tenere*).

[3]) G[1] *Apostolorum principe Christo.* Recte in ed. Rom. restitutum esse *episcoporum principe*, neque has duas voces a Baronio omittendas fuisse, ex inscriptione epistolae sequentis planum fiet. Quamquam supervacanea est antecedens

uspomeni, kao Celestin vaše Apostolske stolice i Kiril Aleksandrijske; pored toga i onaj koji je održan u Halkedonu protiv bezbožnika Eutihija, koji je u sebi razložno potvrdio sve istine jednake [217] ortodoksije, ipak usuđuju se da nas napadaju kako bez razloga izbjegavamo veze sloge. A moj je zavjet da se slijedi vaše učenje, kao što je među svetima [218] nastojao moj prethodnik Alkison, a anatemišem Dioskora, Timoteja, nazvanog Elura, i njihovog nasljednika Petra koji je poremetio Antiohijsku crkvu, slijedeći u svemu sinodike i [219] apostolska pisma napisana lično od predvodnika Rimske crkve Lava.

3. Takođe vas molim, da mi potpunije i podrobnije predočite ono što treba da se služi i vašim zaštitničkim pismima da me izvijestite o onima od kojih treba da se klonim, a kako smatram da sam još uvijek nevješt u izbiranju onih koji treba da se postave, da ne bi govorio ili radio nedosljedan vašim apostolskim učenjima, želim da poučen vašim razgovorima mogu da se suprostavim spletkama jeretika. Jer čineći to, presveti, naći će te sigurnije episkope u našem svetom saboru i učvrstićete kler i narod u dobrim djelima, vraćajući vam je kao porodicu Nikopolitansku crkvu. A velečasnog đakona Rufina, zbog ovog neophodnog razloga upućenog s mirom, zamoljeni primite ga kako treba i pošto mu pružite pouzdanje, vratite ga brzo nama, noseći duhovne i apostolske odredbe. Presveti u svemu, [220]cijelo vaše bratstvo u Hristovoj blaženosti, ja i oni koji su sa mnom pozdravljamo najviše u Bogu.

[217] Tako smo promijenili ono što je u G^1 *atque*. B c c sasvim izostavljaju.
[218] Dopuni *factus*. Kako je istaknuto i u sljedećoj epistoli. Zato ovdje umjesto *exstiterat* više odgovara *secutus erat*.
[219] B c c *ac apostolicas*, potisnutim sa *proprie*, riječi kojom ga ugledne apostolske epistole označavaju kao nasljednika Lava.
[220] Ovako se ovdje navodi *cuncta sanctissime*, ono što je u naslovu *cuncta sanctissimo*, i obje podrazumevajući *per cuncta*. Zato se ove tako interpunktiraju, *constituta cuncta*. *Sanctissime* ili *Cuncta* (ili *Cunctam*) *sanctissime*, uopšte ne treba da se uzimaju u obzir.

mansiones evocato, ea ratione, qua ipse cognoscit, qui est possibi- (a. 516.)
lium dominus, in[4]) me sancta synodus bonorum actuum ac clerus pastorum transtulit sortem. Ego autem cuncta referens Deo, qui balbutientium linguas liberas facit, decenter ad vestras orationes concurro, ut juxta consuetudinem apostolicae sedis vestrae[5]) cunctarum ecclesiarum curam et Nicopolitanorum habere dignemini secundum antiquam spiritualem dispositionem vestram. Petenti etenim mihi dari responsum[6]) ad apertionem oris, sicut docuit beatus apo- Eph.6,19.
stolus atque ipse etiam Dominus praecepit, mecum petite horum datorem, et cum quaerente pariter quaerite, et pulsantem spirituali manu vestra suscipite. Hoc enim vobis facientibus, potero, sanctissime, et accipere et invenire et aperiente Christo recte per verbum veritatis incedere.

2. Quoniam vero quidam dissimulantes nobiscum credere atque sectari sanctas synodos, quae Nicaeae, Constantinopoli atque Ephesi congregatae sunt, in quibus[7]) principes exstiterunt sanctissimae memoriae episcopi Coelestinus apostolicae sedis vestrae et Cyrillus Alexandrinae; insuper etiam quae Calchedone adversus Eutychetem impium congregrata est, quae omnes praedictas veritates aeque[8]) orthodoxiae in se ratione firmavit: tamen audent nos impugnare tamquam vinculum concordiae sine ratione vitantes. Votum autem mihi est, vestram sequi doctrinam, sicut inter sanctos[9]) praedecessor meus Alcyson exstiterat; et anathematizo Dioscorum, Timotheum appellatione Aelurum et Petrum horum successorem; et Petri communione cum his permixtum Acacium, et Petrum qui Antiochenam perturbavit ecclesiam, sequens in omnibus synodicas ac[10]) proprie apostolicas epistolas scriptas a vero praesule Romanae ecclesiae Leone.

(a. 516.) 3. Rogo autem, plenius atque perfectius, quae servari oportet, commonete, et quibus abstinere debeam, vestris custodibus litteris intimate: ut si fortassis adhuc inexercitatus ordini deputor lectionum, seu dixi sive egi apostolicis doctrinis vestris incongruum, vestris imbutus sermonibus possim haereticorum obsistere machinis. Hoc enim facientes, sanctissimi, firmiores nostrae sanctae synodi invenietis episcopos, et bonorum actuum clerum ac populum confirmabitis, tamquam familiarem vobis reddentes sanctam Nicopolitanorum ecclesiam. Venerabilem vero diaconum Rufinum ad tam necessariam causam directum pacifice, sicut vos decet, rogati suscipite; et fiduciam tribuentes, celerem ejus recursum ad nos praestare dignemini, portantem spiritualia atque apostolica constituta. Cuncta[11]) sanctissime, omnem in Christo fraternitatem vestrae beatitudinis ego et qui mecum sunt plurimum salutamus in Domino.

---

archiepiscopo. Ad hunc Alcysonem apud Evagrium lib. 3 c. 31 exstat Palaestinorum monachorum epistola. Is secundum Marcellini chronicon anno 516 supremum diem Constantinopoli obiit, et quidem quum eo, Nicephoro Callisti XVI, 38 teste, una cum aliis orthodoxis Illyrici episcopis evocatus ab imperatore fuisset.

[4]) Bar. movit hinc particulam *in* eamque infra voci *pastorum* praeposuit.

[5]) Ita G[1]. b c c *vestrae quae cunctarum e. c. habet, et Nicopolitanorum.*

[6]) In graeco apostoli textu (Eph. 6, 19) legitur *λόγος* et in vulgata *sermo.* Ab utroque vero propius recedit *responsum* (ut in G[1]), quam quod Baronius substituit *spiritum.*

[7]) b c c ad marg. *qua*, optime; siquidem quod sequitur, ad unam attinet synodum Ephesinam, cui Cyrillus ut apostolicae sedis legatus et Coelestinus tum per ipsum Cyrillum tum per alios legatos praefuerunt.

[8]) Ita mutavimus, quod in G[1] *atque.* b c c prorsus omiserunt.

[9]) Supple *factus*, quod etiam in epistola sequenti exprimitur. Mox pro *exstiterat* magis placeret *secutus erat.*

[10]) b c c *ac apostolicas*, suppresso *proprie*: quo verbo Leonis epistolae apostolorum successore dignae indicantur.

Godine 517:
Papa Hormisda Enodiju i Peregrinu o sukobima sa monofizitima na Ilirikumu[221]

EPISTOLA 34
(godina 517. aprila 12)
Papa Hormizda do episkopa Enodija i Peregrina.

Poučava šta treba da se uradi u vezi sa Nikopolitanskom crkvom i kod solunskog episkopa i kod cara. Nalaže da se njegovo pismo upućeno Solunjaninu objavi na više mjesta.

Hormizda episkopima Enodiju i Peregrinu.

1. U ime Oca i Sina i Svetog duha, šta [222] treba da se uradi u vezi sa Nikopolitanskom crkvom. Najprije, uz pomoć Boga, da odete u Solun i predate solunskom episkopu naše pismo [223] koje smo poslali povodom ovog slučaja, poštujući utvrđeni red u njegovom pozdravljanju, koje znate da smo odredili za one koji ne komuniciraju sa Apostolskom stolicom, odnosno katoličkom crkvom. A pošto predate pismo, treba silno da se potrudite da se on spriječi od potresanja njegove crkve, objašnjavajući mu da on ne može da se vrati zajednici i tijelu crkve zajedno sa onima koji se još nijesu vratili, jer da bilo šta postoji spojeno mora, svakako, da se ispunjavaju privilegije naših prethodnika, ako izbjegava crkvene odredbe. Da se sigurno vrati jedinstvu, pa ćemo mi sa njim nastojati da se sve, bilo kakve, privilegije koje je dobila njegova crkva od Apostolske stolice čuvaju nedirnute. Takođe mu recite da ćemo ga otvoreno smatrati za neprijatelja vjere ako progoni one koje će vidjeti da se vraćaju katoličkoj zajednici.

2. Pa ako budete smatrali da ste uredili stvar, javite pismom do nikopolitanskog [224] episkopa šta su postigla vaša djela. No, ako se bude protivio i ne bude želio da se otkaže od proganjanja koje čini, onda, prema pismu koje smo poslali caru, izložite tu stvar kod principesa Nikopolitanske crkve tako da kažete: *Nikopolitanski episkop Alkison opravdao se katoličkoj crkvi, prihvaćen je i vraćen zajednici. Njegov nasljednik episkop Jovan, imajući pred očima Boga i razmišljajući o svom spasenju i sljedeći dobar primjer prethodnika, pošto je osudio jeretike i prestupnike, obratio se stolici blaženog apostola Petra i bio je prihvaćen. Njemu sada solunski episkop postavlja zamke i prijeti mu, nastojeći da od njega izdejstvuje suprotno od onoga što je uradio. Zato vaš otac i svi ortodoksni mole da se sa vašim naredbama od njega otkloni ova muka, kako ne bi zbog ovog proganjanja očigledno stradao među ljudima onaj koji se vratio zajednici Apostolske stolice i koji očekuje da se preko vas ostvari jedinstvo, jer bi počeli drugačije da vjeruju kada bi vidjeli da vaša svetost to* [225]*prenebregava i nemarno prihvata.*

3. Sasvim nam je jasno da je korisno da se vaša razumnost potrudi da se pismo koje smo uputili Solunjaninu u vezi sa nikopolitanskom stvari bilo kojim redom objavi u različitim mjestima, no, ipak prije svega u Solunu, jer pošto se to učini i on poželi da se otkaže od proganjanja naših, vjerujemo, ako se popravi, da će moći da stigne do svog spasenja.

---

[221] *Thiel, vol. 1, p. 808*.
[222] U G^1 nedostaje *quid*, što može da se ispusti ako se zatim čita *agendum sic.*
[223] Sl. sljedećoj epistoli 36. Sada ed. *dicite … insequitur quos … Quod poteritis.*
[224] B c c dodaje *litteris*, što nije neophodno, jer glas *scriptum* kod starih svugdje zvuči kao pismo. Niže u G^1 nedostaje *opera*.
[225] Dopuni: *Što je Jovan pretrpeo od Doroteja*.

Epistola 34.

a. 517 d. 12 April. **Hormisdae papae ad Ennodium et Peregrinum episcopos.**

Quid in causa Nicopolitanae ecclesiae tum apud episcopum Thessalonicensem tum apud imperatorem ipsis agendum sit, instruit (n. 1 et 2). Ut litteras suas ad Thessalonicensem datas diversis locis publicari faciant, injungit (n. 3). p. 108.

Hormisda Ennodio et Peregrino episcopis.

1. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, intercedentibus et adjuvantibus sanctis, quid[1]) agendum sit de causa Nicopolitanae ecclesiae. Primum ubi Thessalonicam Deo juvante veneritis, epistolas[2]) nostras, quas in hac causa misimus, episcopo Thessalonicensi tradite, illum ordinem in ejus salutatione servantes, quem scitis a nobis esse mandatum circa eos, qui cum sede apostolica, hoc est Ecclesia catholica, non communicant. Traditis autem epistolis instanter agere debetis, ut se ab ejus ecclesiae concussione suspendat: rationem reddentes, quia non potuit reversus ad communionem et ad corpus Ecclesiae cum illis, qui necdum reversi sunt, quidquam habere conjunctum, nos non solvere a praedecessoribus nostris concessa privilegia, si ipse ecclesiastica instituta non deserat. Certe redeat ad unitatem, et nos cum eo insistemus, ut omnia privilegia, quaecunque consecuta est a sede apostolica ecclesia ejus, inviolata serventur. Dicitis etiam, aperte illum ostendere inimicum se esse fidei, si insequitur eos, quos viderit ad catholicam communionem reverti.

2. Quodsi potueritis causam ibi Deo propitio componere, scriptis ad episcopum Nicopolitanum[3]), quid vestra promoverit opera a. 517. nuntiate. Si vero obstinatus fuerit nec ab insecutione ejus cessare voluerit, secundum litteras, quas ad clementissimum imperatorem misimus, apud principem causam ecclesiae Nicopolitanae sic agitis, ep. 37. ut dicatis: *Alcyson episcopus Nicopolitanus satisfecit Ecclesiae catholicae, susceptus est et ad communionem reductus. Hujus successor Johannes episcopus, et Deum ante oculos habens et de salute sua cogitans et praedecessoris sui bonum exemplum sequens, condemnatis haereticis vel transgressoribus ad sedem beati Petri apostoli misit, et susceptus est. Huic nunc Thessalonicensis episcopus insidiatur et eum concutit, contraria his quae fecit ab eo exigere volens. Hinc pater vester et omnes orthodoxi rogant, ut jussionibus vestris removeatur ab eo ista molestia: ne videatur hominibus propter hoc illum persecutionem pati, quia ad communionem sedis apostolicae rediit; et qui exspectant per vos unitatem fieri, aliud incipiant credere, si pietatem vestram viderint hoc*[4]) *dissimulare, hoc negligenter accipere.*

3. Visum est nobis expedire, ut litteras, quas ad Thessalonicensem in causa Nicopolitana direximus, quolibet ordine prudentia vestra diversis [in locis] faciat publicari, magnopere tamen in civitate Thessalonicensium, quia hoc facto et a persecutione nostrorum potest cessari, et ad ipsius, si correxerit, credimus pertinere salutem.

34 [1]) In G[1] deest *quid*; omitti potest, si postea legatur *agendum sic*.

[2]) Scil. quae sequitur epist. 36. Mox ed. *dicite ... insequitur quos ... Quod poteritis*.

Godina 517:
Papa Hormisda nikopoljskom episkopu Jovanu koji je sazvao episkopski sabor[226]

EPISTOLA 35
(godina 517. aprila 12)
Do Jovana Nikopolitanskog i njegovog sabora.

Savjetuje o nevoljama koje su pretrpljene, izvještava da je poslao svoje poslanstvo kod solunskog principesa i episkopa u vezi sa njihovim olakšicama; sami da ne šalju pismo Solunjaninu.

Hormizda nikopolitanskom epikopu Jovanu sa saborom.

1. Želio bih, braćo najmilija, da vi provodite život daleko od svih oluja neprijatnosti, u vedrini mira, i da vaše misli, [227] pošto se udalje od uznemirenosti ovozemaljskih prilika, budu posvećene Bogu, jer ne želimo da oplakujemo ono što je neophodno da se dogodi. No, svijet obiluje neprijatnostima i iskušenjima, a ovaj vijek u kome stranstvujemo, kao veliki prud izložen je sa svih strana [228] olujnim vjetrovima. Tako i razmišljanjima vjernika postavljaju se đavolske zamke i, kako je rečeno, *oni koji žele da žive pobožno u Hristu, treba da trpe proganjanja.* (2 Tim. 3, 12). No ipak, utjeha je obećano spasenje od pravednog retributora: *Jer blažen je onaj koji se neće obrukati kod Boga.* (Mat. 11, 6). Neka ne napadaju Božji vojnici slabe i nemoćne. Onaj koji je uz odvažne, neka se ne raduje plašljivcima. Lako je da se osude oni koji prelaze /Apostolskoj stolici/, ako su ostali prinuđeni da ostanu. Treba da se shvati povod tog potvrđivanja, jer premda su teški nametnuti tovari, ipak veće su nagrade vrlina. Kako će biti dostojan uzvraćanju onaj koji pokazuje da je nedostojan ispitu? Da ne budemo lijeni u naporima ako želimo da stignemo do obećanja. Neka za ovo čuje glas čovjeka koji nam svakodnevno odzvanja tvrdnjom istine: *Blaženi oni koji podnose stradanja zbog pravde!* (Mat. 5, 10).

2. Ali, ne dolikuje mi, braćo najmilija, da nastojim da vi povjerujete, kako to ne nadoknađujem kod vjernika samo velikom [229] duhovnom konfirmacijom, jer od potrebnih ljekova za vašu nevolju, koliko je to čovjeku moguće, nijesam se otkazao. Naime, preko legata koji su upućeni na Istok, opomenuo sam solunskog poglavara i episkopa da prekinu neprijateljstva prema vama i naložio sam priloženim pismom da se ponizno obrate caru.

3. Ova su dosadašnja nastojanja, no treba da se obrati veća pažnja na ona koja se odnose na buduću nadu. Priznajem da me je u svakom slučaju začudilo to, što je među posredovanja vaše religiozne razumnosti u nevoljama mogao da se uvuče takav zahtjev, da se, pod izgovorom savjetovanja, [230] traži od mene da solunskom episkopu uputim postojano pismo

---

[226] *Thiel, vol. 1, p. 809*.
[227] Takođe G^1 (dijelom drugom rukom). Ed. sa G^3 *uzrokovali su pometnju uma.* Ne zna se da li Hormizda ovdje aludira na ono što je Jovan u pismu izbora rekao navedenima: *Ni o čemu drugom se nijesam toliko mnogo brinuo, koliko da se sprovodi lična i prijateljska konverzacija itd.* (ep. 15 n. 1).
[228] Drugom rukom *passionibus.* Zatim ed. *pravedno će mu biti uzdarje.*
[229] Takođe G^1. Ed. *sint, spiritualia tantum vestrae exhibere credatis confirmationis solatia; providendis enim.*
[230] G^1 b c c *consulationis*, no treba da se čita *consultationis*, razumljivo od riječi Hormizde o Jovanu u saboru, gdje se u njegovoj 33. epistoli govori ovako: *consulentes etiam nos, utrum daremus eis licentiam relationem ad designatam episcopum secundum consuetudinem destinandi.* A, uistinu, ova greška je veoma uobičajena kod antikvara, kao i druge, jer koliko god puta da se evidentira riječ *consultationis*, u starim knjigama jedva da može da se nađe neka gdje se na njenom mjestu ne nalazi riječ *consulationis.*

Epistola 35.

Hormisdae papae ad Johannem Nicopolitanum et synodum ejus. a. 517 d. 12 April.

p. 109. *De angustiis, quas perpessi, consolatur (n. 1), se legationem ad principem et episcopum Thessalonicensem pro illorum sublevatione misisse nuntiat (n. 2); ipsi ad Thessalonicensem litteras ne dirigant (n. 3).*

Hormisda Johanni episcopo Nicopolitano cum synodo.

1. Optaremus, dilectissimi fratres, ab omnibus vos molestiarum fluctibus alienos vitam sub tranquillitatis serenitate transigere, et Deo nostro remota mundanarum tempestatum mentes[1]) perturbatione vestras devotas esse: quia quae fieri nolumus, necesse est, ut facta doleamus. Sed abundat mundus incommodis et tentationibus: saeculum istud, in quo peregrinamur, expositum est passim[2]) veluti magna moles ventorum procellis. Ita fidelium mentes diabolicis

[3]) b cc add. *litteris*, citra necessitatem, quum vox *scriptum* passim apud veteres etiam litteras sonet. Subinde in G[1] desideratur *opera*.

[4]) Supple: *quod Johannes a Dorotheo patitur.*

35 [1]) Ita G[1] (partim secunda manu). Ed. cum G[3] *mentis perturbatione moverunt.* Nescio an hisce Hormisda alludat ad ea, quae Johannes in litteris electionem suam indicantibus praemiserat: *Cura mihi exstitit semper nihil amplius quaerere, nisi agere propriam et familiarem conversationem etc.* (ep. 15 n. 1).

[2]) G[1] sec. manu *passionibus*. Deinde ed. *par erit ei remuneratio.*

slobode. Ne bi li tako, ako bih se pojavio kao tvorac ovoga, bio krivac kao onaj koji ne zna šta se događa? Daleko bila takva izopačenost! Čujte apostolsku riječ, no odgovarajuće prilagođenu od moje ličnosti: *Ako sam nešto razrušio da ovo ponovo gradim, određujem se za izdajnika.* (Gal. 2, 18). Nemojte, preklinjem vas, da se vraćate već odstranjenim prljavštinama, niti da dopuštate da vam se noge otrgnute iz blata ponovo nečisto okaljaju. Pustite da se zaboravi ono što je učinjeno. *Niko koji stavlja ruku na plug a obazire se nazad, nije pogodan Božjem carstvu.* Neka se zaustave od napredovanja na postavljenom putu oni, koji okrenuvši oči, posmatraju šta napuštaju. Ne vole crkve [231] one uskogledog učenja, u kojima traje bilo kakvo sjećanje na pokvarenost, a svi oni treba da se odvoje od onih koji griješe, jer se još više smatraju mrskima oni koji se vraćaju preziranjima, kako je apostol Petar o njima bolje propovijedao, da ne mogu da spoznaju put pravde oni koji su, spoznajući je, odstupili od predate im svete zapovijesti. Jasno je da postojanost predate vjere treba istrajno da se čuva, ako je podnošljivije da istrajava u zabludi koju ponovo pripaja oskvrnjenjima onaj koji ih je protjerao. Napisano uoči aprilskih ida, u vrijeme najslavnijeg konzula, muža Agapita, preko[232] podđakona Puliona.

[231] Takođe G^1. Ed. *ecclesiasticae disciplinae … memoria illa … in traditio.*
[232] Takođe G^1. Drugi ispuštaju *per Pullionem subdiaconum.*

a. 517. pulsantur insidiis, et, sicut dictum est, *qui volunt pie vivere in Chri-*
2 Tim. 3, 12. *sto, persecutiones patiuntur.* Sed consolatur spes a justo retributore
Matth. 11, 6. promissa: *quia beatus est, qui non fuerit scandalizatus in Domino.* Non dejiciant milites Dei impetus fragiles et caduci. Qui assistit strenuis, non delectatur ignavis. Facile contemnuntur ista quae transeunt, si illa quae sunt mansura cogitentur. Amplectenda est probationis occasio: quia licet sint dura onera laborum, praemia tamen majora virtutum. Quemadmodum par erit remunerationi, qui se imparem monstrat examini? Non simus segnes ad fortia, si pervenire cupimus ad promissa. Quis super hoc exspectet vocem hominis, quum quotidie nobis insonet sententia veritatis: *Beati, qui pas-*
Matth. 5, 10. *siones patiuntur propter justitiam!*

2. Sed ne me, fratres carissimi, licet apud fideles magna sit[3]), spirituali tantum vos credatis confirmatione solari: a providendis pro vestra tribulatione remediis, quantum in homine esse potuit, non quievi. Nam per legatos ad Orientis principem destinatos et Thessalonicensem episcopum, ut ab infestatione vestra cessaret, admonui, et prorogatis paginis, ut imperatori supplicaretur, injunxi.

3. Haec quantum ad praesentia sunt provisa; sed illa, quae ad spem futuram pertinent, haec sunt potius mentibus intuenda. Sane hoc me fateor fuisse miratum, quod inter allegationes angustiarum religiosae prudentiae vestrae haec potuit cura subrepere, ut a me sub consultationis[4]) colore dirigendi ad Thessalonicensem episcopum solidas litteras licentia posceretur. Egone hujus rei auctor exsisterem, quam si inscio me cognoscerem factam esse, culparem? Absit ista perversitas! Audite apostolicam vocem, sed personae meae con-
Gal. 2, 18. venienter aptandam: *Si quae destruxi, haec iterum reaedifico, praevaricatorem me constituo.* Nolite, obsecro, ad evitata vix redire contagia, nec pedes luto, quo tenebantur, avulsos patiamini male rur-
Luc. 9, 62. sus immergi. Sinite obliterata esse transacta. *Nemo mittens manum suam in aratrum et adspiciens retro aptus est regno Dei.* Impediuntur a processu propositi itineris, qui reflexis oculis respiciunt quod relinquunt. Non amant Ecclesiae[5]) strictae disciplinae eos, in quibus remanet memoria ulla perfidiae: totos ab errantibus oportet abscindi, quia in tantum detestabiles existimantur ad spreta redeuntes, ut beatus apostolus Petrus melius illis esse praedicaverit, ut non cogno- a. 517.
scerent viam justitiae, quam cognoscentes retrorsum reflecti a tradito 2 Petr. 2, 21.
sibi sancto mandato. In aperto est, qua pertinacia traditae fidei debeat constantia custodiri, si tolerabilius est in errore persistere, quam coinquinationibus rursum, quas quis fugerit, implicari. Data pridie Idus Aprilis, Agapito viro clarissimo consule, per[6]) Pullionem subdiaconum.

Godina 517:
Papa Hormisda traži od solunskog arhiepiskopa da ne smjenjuje nikopoljskog sveštenika koji se spori sa monofizitima i Skitskom crkvom[233]

EPISTOLA 36
(godine 517. aprila 12)
Papa Hormizda do solunskog episkopa Doroteja.

Da se više ne usuđuje da uklanja Jovana Nikopolitanskog.

Episkop Hormizda solunskom episkopu Doroteju.

1. Žali se moj brat i koepiskop Jovan, starješina u Nikopolitanskom gradu, sa svojim saborom, da je teško pritisnut raznim potresima i teškoćama, jer odvojen od društva prestupnika, pošto je zaslužio zajednicu Apostolske stolice, nije uputio Solunskoj crkvi indicije [234] svog određivanja. Mogao je zatim da bude i okrivljen ako nije među svima posjedovao jedinstvenu tajnu božanske ljubavi. A budući da su se mnogi otcijepili od čvrstine onog kamena koji je Bog, ko onda ne bi želio da raskine zajednicu sa zabludjelima, kako bi zaslužio da se spoji sa ovima koji čvrsto stoje u istini? Zatim, nije zanemaren običaj, već su uklonjeni nečisti dodiri. Dakle, ko bi davao prednost zabludi, kada na korist uočava promišljenu sigurnost? A mi smo vjerovali, što moraš prije svega da prihvatiš u sebi, da si ti zatim mogao barem da slijediš tuđe primjere. Zar nije nepotrebno zadržavanje u greškama, osim ako se ne događa to da zavisti rastu do potpunog sprječavanja onih koji se vraćaju na put? Šta drugo treba da se kaže, osim da je bezbožno to što ime blaženog Petra, koje je dato od Boga, mrze oni koji progone one koji traže utočište kod oltara same stolice.

2. Kakvom bestidnošću, pitam te, tražiš od onih čije naredbe ne slušaš, da ti ostanu privilegije i želiš da ti crkvena vlast da povjerenje koje ti ne pružaš vjeri? Ako nastojiš da slijediš ona stanovišta kojima se hrane katolici, moraćeš, ipak, ubuduće da izbjegavaš to proganjanje, znajući prema odredbama Gospodara našeg i Spasitelja, koga poštujemo, da je onaj koji ga bude obrukao u najmanjim kriv je kao u najvećim prestupima. Gdje je, Bože, poniznost kojoj si poučavao tvoje učenike kada se bore za dostojanstvo položaja. (Mat. 18, 6. 18, 1 sq.). Ti pokazuješ da je najveći onaj koji će se potruditi da pruži samo mrvicu. (Psalm. 79, 15 i 16). *Obazri se sa neba, pogledaj: posjeti odgajatelju zasađeni vinograd.* (Mat. 5, 19): usmjeri najneuglednije [235] ka tvojim naredbama, a ohole ka izgubljenoj časti. (Mat. 5, 19).

3. Zašto želite novo i zapostavljate staro, zanemaruješ uzvišeno brinući se o ništavnom. Ne znači li to potcjenjivanje prilike, preziranje odluke zakona /vjere/? Vodite brigu [236] o onome što se slaže u Bogu i onda će lako uslijediti ono što dolazi od ljudi. Radije se prihvati brige o spasenju i svim nastojanjima djeluj da te drugi ne preteknu u istini, da ne nastojiš da se progone oni koji se vraćaju načelima Crkve, baš ti koji se povezuješ sa ovima koje poimenice osuđuje katolička odluka. Napisano uoči aprilskih ida, za vrijeme najslavnijeg konzula, muža Agapita.

---

[233] *Thiel, vol. 1, p. 811*.
[234] Ed. *initia.* Još b *neglectus sic esse*, drugdje je ispušteno *hic.* A on nije bio osuđen kao krivac zato što su, kako je istakao Lav u epist. 14 c 6, mitropoliti iliričkih provincija, svakako sa noticijom i konsenzusom solunskog poglavara, tako odredili.
[235] Odnosno, da treba najmanje da se procjenjuju oni koji ne oklijevaju kada treba da se sprovode naredbe, prema onome kod Mat. 5, 19: *Ko, dakle, bude izvršio jedno od naređenja, najmanje istima …* .
[236] Ed. *Serva … subsequentur … apostolicasententia* i ispušta *affectione.*

Epistola 36.

Hormisdae papae ad Dorotheum episcopum Thessalonicensem. a. 517 d. 12 April.

p. 109. *Ne Johannem Nicopolitanum ultra facessere praesumat.*

Hormisda episcopus Dorotheo episcopo Thessalonicensi.

1. Johannes frater et coepiscopus meus Nicopolitanae urbis antistes cum synodo sua variis se concussionibus atque dispendiis graviter causatur affligi, quod a transgressorum societate divisus, postquam communionem sedis apostolicae emeruit, ad Thessalonicensium ecclesiam ordinationis suae indicia[1]) non direxit. Potuisset neglectus hic esse culpabilis, si unum esset inter omnes mysterium caritatis. At quum multi se a petrae illius, quae Christus est, soliditate diviserint, quis non velit ab errantium conjunctione discerni, ut mereatur cum his qui consistunt in veritate conjungi? Non igitur consuetudo est neglecta, sed vitata contagia. Ergo objicere quis possit errorem, ubi cogitatam salubriter intelligit cautionem? At nos, quod debueras primus assumere, credebamus te sequi saltem post aliena exempla potuisse. Non sufficit in lapsibus mora, nisi ad reprehensionis cumulum circa eos quoque, qui ad viam redeunt, accedat invidia? Quid aliud, quam beati Petri, quod sine impietate dici non potest, ipsum quod a Domino datum est nomen oderunt, qui eos qui ad sedis ipsius altaria confugiunt insequuntur?

2. Quo pudore, rogo, privilegia circa te illorum manere desideras, quorum mandata non servas, et reverentiam quam non exhibes fidei, cupis tibi sub ecclesiastica potestate deferri? Si in iisdem vestigiis, quibus catholici nituntur, insisteres, insectationem tamen proximi vitare deberes, sciens secundum Domini nostri et Salvatoris, quem colimus, instituta eum, qui scandalizaverit unum de minimis, obnoxium magnis esse peccatis. Ubi est, Domine, humilitas, quam sub occasione discipulorum tuorum certantium de loci qualitate docuisti? Tu ostendis illum esse maximum, qui exhibere studuerit se pusillum. *Respice de coelo, vide: visita vineam te cultore plantatam:* intende circa mandata tua minimos[2]), et circa ambitum honoris elatos!

Matth. 18,6. 18,1 sq.

a. 571. Psalm. 79, 15 et 16. Matth. 5,19.

3. Cur recentia cupitis, et prisca deseritis, circa summa desides et parva curantes? Nonne hoc est rerum vilia decimare, et legis praecepta contemnere? Servate[3]) illa, quae Deo congruunt, et facile ea quae sunt ab hominibus subsequuntur. Quin potius curam salutis assume, et cur te alius praevenerit in veritate, affectione suspira: ne si insectari eos qui ad Ecclesiae revertuntur membra perstiteris, tu quoque cum his, quos nominatim condemnat catholica sententia, copuleris. Data pridie Idus Aprilis, Agapito viro clarissimo consule.

36 [1]) Ed. *initia.* Mox b *neglectus sic esse,* al. omitt. *hic.* Ideo autem culpabilis fuisset is neglectus, quia, ut constituit Leo epist. 14 c. 6, provinciarum Illyrici metropolitani nonnisi cum Thessalonicensis antistitis notitia et consensu ordinandi erant.

Godine 517: Papa Hormisda moli imperatora Anastazija da stavi pod svoju zaštitu nikopoljskog episkopa[237]

EPISTOLA 37
(godina 517. aprila 12)
Pape Hormizde do uzvišenog Anastasija

Moli da Jovana Nikopolitanskog čuva od onih koji mu pričinjavaju neugodnosti.

Hormizda uzvišenom Anastasiju preko episkopa Enodija i Peregrina.

Dok posmatram, najplemenitiji care, dubine vaše mudrosti, brinući se o sopstvenom spasenju ne mislim da mogu da vam se zamjerim. Jer i božanske opomene i ljudske odluke ne sadrže da treba bilo kakvim odbijanjima da se kazni onaj koji se brine za dobrobit spasenja, kada i vaša pobožna smjernost pokazuje da vatrenom težnjom plamti ka jedinstvu i miru. Ova stvar koja mi je iskrsla, natjerala me je, ili zbog povjerenja u vašu savjesnost ili zbog službe upravljanja koje mi je povjereno, da ne odstupam od zadatka. Moj brat i koepiskop Jovan, poglavar nikopolitanskog civitata, slijedeći primjer svog prethodnika, u najsvetijoj uspomeni Alkisona, težio je zajedno sa svojim saborom zajednici blaženog Petra, zbog čega su bili osuđeni od ovih koje Crkva proklinje. On je sada izmučen teškim podmuklostima. Preklinjem vašu blagodarnost, stanite na put podstrekačima nepravednosti, uklonite neprilike i štitite ga tako preobraćenog, koji je bio dužan pošto se popravi [238] da pristupi nama. Da tako znaju oni koji budu oklijevali, da će biti krivci kada vide da vi podupirete one koji su se već vratili. Priznajem, najblagorodniji care, da se čudim što niti Božjim, niti vašim nastojanjem, nije uklonjena tvrdoglavost onih koji izazivaju neprilike. Naime, treba da se prognaju oni koji mrze kod čovjeka težnju ka ispravnoj namjeri, pošto smatraju da sami mogu da presuđuju o sebi. Da se pravednom presudom kazne oni koji se vraćaju, ako se ne preobrate oni koji su skrenuli s puta. Najvećim podsticanjem da nastojite da se sprovedu čuveni primjeri vaše pružene [239] vjere, tako što ćete pomoći onima koji su odvojeni da dođu do jedinstva.

---

[237] *Thiel, vol. 1, p. 812*.

[238] Dodaj *se*. Tako i u drugim epistolama prethodnih presula više puta nailazimo na *corrigentes* umjesto *se corrigentes*. Zato je Baronije stavljajući *corrigeretur* odstupio od mišljenja Hormizde u pismu, no griješi i što dodaje *debuisset assistere*.

[239] Tako G^1 G^3. b c c *Date fidei vestrae clara documenta, si adfore cunctis ad unitatem reductis officio omni et adhortatione cogitetis. /Pružite slavne dokaze vaše vjere ako imate namjeru da sve koji su se vratili, svom službom i podsticanjem sklonite jedinstvu/.* Ova korekcija, takođe uzeta od izdavača koncila, ne potvrđuje se, jer je tada tuđe navici prepisivača da im se podvuče *adfueretis* umjesto *adfore*. Potpunije će biti na ovaj način: *Datae fidei vestrae clara* (dodaj *erunt*) *documenta, si adfueretis ad unitatem reductis,* (dodaj *idemque a ceteris) effici omni adhortatione cogitetis.* Premda se i sada značenje pokazuje dovoljno jasno.

Epistola 37.

a. 517 d. 12 April.

Hormisdae papae ad Anastasium Augustum.

Ut Johannem Nicopolitanum a molestiis infestantium tueatur, rogat.

Hormisda Anastasio Augusto per Ennodium et Peregrinum episcopos.

Dum sapientiae vestrae, clementissime imperator, profunda considero, providentes saluti propriae vobis displicere non aestimo. Neque enim aut divina monita aut humana continent instituta, ut qui consulit bonae spei, qualibet debeat reprehensione culpari: quum maxime pietas quoque vestra affectu se unitatis et pacis flagrare fateatur. Quae res me quoque vel pro fiducia conscientiae vestrae vel pro creditae quoque mihi dispensationis officio, emergente compulit non supersedere negotio. Johannes frater et coepiscopus meus Nicopolitanae civitatis antistes, praedecessoris sui sanctae recordationis Alcysonis secutus exemplum, beati Petri apostoli communionem cum synodo sua, damnatis his, quos Ecclesia detestatur, expetiit. Is nunc gravibus fatigatur insidiis. Precor mansuetudinem vestram, iniqua molientibus obviate, et removete molestias, et correctum fovete, cui, ut corrigeret[1]), debuisset insisti. Scient enim qui tardaverint, se reos futuros, quum a vobis foveri viderint jam reversos. Fateor, clementissime imperator, miror insidiantium pertinaciam neque Dei neque vestro intuitu permoveri. Nam qui oderunt in homine studium desiderii boni, quod de se aestimant judicari, in- a. 517.
sequuntur. Ad recta reduces jure culpandi, si non converterint deviantes. Datae[2]) fidei vestrae clara documenta, si affueritis ad unitatem reductis, effici, omni adhortatione cogitetis.

37 [1]) Supple *se*. Sic et in aliis superiorum praesulum epistolis *corrigentes* pro *se corrigentes* non semel offendimus. Quocirca Baron. substituens *corrigeretur* ab Hormisda potius littera quam mente discessit: sed in utroque peccat, quod subjicit *debuisset assistere*.

Godine 519:
Teodorit, arhiepiskop ohridski, piše papi Hormisdi[240]

EPISTOLA 62
(godina 519. aprila 22. ili juna 19)
ili
primjerak epistole Lignidenskog [241] episkopa Teodorita do pape Hormizde.

Svetom gospodaru, blaženom, slavnom i obožavanom apostolskom ocu Hormizdi, papi grada Rima, tvoj ponizni sluga Teodorit.

Moja malenkost ne može tako mnogo da očekuje i da u kratkom razgovoru uputi do vašeg pobožnog apostolata ove stranice. No, sa ljudskošću koja vam je urođena, pobožnom dušom milostivosti navikli ste se da se, na zahtjev Božanstvenosti, zaštićuje sve, vratili ste cijelom svijetu blistavi dan ispunjen potpunom radošću, pozvali ste sve [242] na ranije stanje i pristali ste da se u cjelini slože ili potčine vašim istaknutim i hvale vrijednim zaslugama. Pa zato, zasut sopstvenim neprilikama i od njih odasvud pritisnut, skoro od samih [243] mrtvih vraćen, pošto sam se oporavio, zajedno sa mojim religioznim čovjekom Pulionom hrleći ka vašim čuvenim stanovištima, iskoristio sam da se, kako preko njega, tako i sa ovim neznatnim [244] /stranicama/, predstavim vašim istaknutim i hvale vrijednim stanovištima, svakako pjevajući sa svima slavnu besjedu: *Slava uzvišenima u Bogu i mir na zemlji ljudima dobre volje*, koji je zbog svoje nedokučive pobožnosti, prema vašim predivnim molbama, osvijetlio sve i oslobodio i sa vašim uvaženim molbama, stvorio je sjajni dan i ispunjen radošću u cijelom svijetu, iskorijenio u njemu sve nepravednosti i dokrajčio zapreku ujedinjavanja, i otkrio istinski put. Zato, pokazujući ovaj ispunjeni mir [245] radosti vašem pobožnom apostolatu, molim da se udostojite da u vašim pobožnim molitvama pomenete moju dostojnu žaljenja malenkost, gospodo sveti blaženi apostolski oci. Primljena XIII kalenda jula, za vrijeme najslavnijeg konzula, muža Eutarika.

---

[240] *Thiel, vol. 1, p. 854*.
[241] G^1 *Litunidensis,* al. *Litanidensis.* Iz epistole 60 jasno je da treba da se čita *Lignidensis.* Zatim još ed. non esse tam.
[242] Ed. ispušta *omnia*. Zatim b c c *veritatis* umjesto *unitatis.*
[243] Takođe G^1. Ed. *ipsius.* Zatim G^1 a^1 *gloriosa … cum famulo meo*, b c c *religiosa*, zatim se ispušta *cum,* gdje se uopšte nijesmo kolebali da treba da se ispravi *confamulo meo*, prema grčkom *συνδουλω,* kako je u starini bilo uobičajeno da se nazivaju *conserves, condiaconos, consacerdotes i comministros.*
[244] Dodaj *paginis*, koju riječ je ili izbacio prepisivač ili se njena upotreba podrazumijeva u našem jeziku. Na samom početku ove epistole Teodorit kaže da se određuje *se parvulos paginas*. B c c dodaje *chartis*. Zatim ed. *praesentare* (G^1 *me repraesentare*) *… mirificis operibus*. Takođe smo kao gore popravili *exorans* umjesto *exhortans.*
[245] Takođe G^1. a^1 pre*ces,* b c c *pronius*. Više mi se dopada pre*cem*.

Epistola 62

seu

a. 519 d. 22 April. acc. d. 19 Jun.

Exemplum epistolae Theodoriti episcopi Lignidensis [1]) ad Hormisdam papam.

Suam ei laetitiam de ecclesiis ad unitatem ipsius opera revocatis significat. p. 112.

Domino sancto, beato, praedicabili et adorando apostolico patri, Hormisdae papae urbis Romae, humilis famulus tuus Theodoritus.

Meae quidem exiguitatis non esset, tam magna praesumere, et ad vestrum pium sanctum apostolatum pusilli sermone praesentes parvulas destinare paginas. Sed quia pro insita vobis humanitate pio propitiationis animo omnia nutu Divinitatis protegere consuevistis, lucidum diem et totius festivitatis repletum omni reddidistis mundo, et omnia [2]) vestris praedicandis precibus ad pristinum uni-

62 [1]) G[1] *Litanidensis*, al. *Litanidensis*. Ex epist. 60 liquet, legendum esse *Lignidensis*. — Mox ed. *non esse tam*.

[2]) Ed. omitt. *omnia*. Mox b cc *veritatis* loco *unitatis*.

tatis revocastis statum, et in unum concordare vel subjugare vestris a. 519.
praedicabilibus et adorandis meritis annuistis. Ideoque etsi meis obrutus iniquitatibus et ab eis undique oppressus, ex ipsis[3]) recreatus infernis, recurrente ad gloriosa vestigia vestra confamulo meo viro religioso Pullione, usurpavi me tam per eum quam etiam his parvulis et exiguis[4]), vestris praedicandis et adorandis repraesentare vestigiis, divinum omnibus viribus exorans favorem, et clara voce cum omnibus omnino cantans: *Gloria in excelsis Deo, et in terra* Luc.
pax hominibus bonae voluntatis: qui pro sua incomprehensibili pietate 2, 14.
vestris mirificis precibus omnia illuminavit et liberavit, et lucidum et totius festivitatis repletum diem in toto orbe vestris Deo dignis precibus praestitit, et ab omni iniquitate eripuit, et omnem nodum colligationis absolvit, et omnem semitam aperuit. Hanc itaque gratulationis repletam pio vestro pacem[5]) offerens apostolatui, deprecor, uti pro meae flebilitatis exiguitate vestris piis precibus memores esse dignemini, domini sancti beati apostolici patres! Accepta XIII Calendas Julias, domino Eutharico viro clarissimo consule.

[3]) Ita G[1]. Ed. *ipsius*. Mox G[1] a[1] *gloriosa ... cum famulo meo*, b cc *religiosa*, omitt. deinde *cum*. Ubi haud dubitavimus corrigere *confamulo meo*, ex graeco *συνδούλῳ*, quomodo antiquis familiare est sese vocare *conservos*, *condiaconos*, *consacerdotes* et *comministros*.

[4]) Supple *paginis*, quod vocabulum vel librario excidit vel more etiamnum nostrae linguae usitato subauditur. Certe initio hujus epistolae Theodoritus *se parvulas* destinare *paginas* dicit. b c c add. *chartis*. Mox ed. *praesentare* (G[1] *me repraesentare*) ... *mirificis operibus*. Ibidem ut supra *exorans* loco *exhortans* correximus.

[5]) Ita G[1]. a[1] *preces*, b cc *pronius*. Malim *precem*.

Godina 519:
Imperator Justin I obavještava papu Hormisdu da je prihvatio njegovog glasnika[246]

EPISTOLA 101
(godina 519. novembra 17)
Uzvišenog Justina do pape Hormizde.

Sa zadovoljstvom je prihvatio episkopa koga je preporučio Hormizda, ipak o pomoći i zaštiti koju treba da pruži presvetim crkvama da se sačeka povratak legata i odgovor Trasamunda.

Sa zahvalnošću smo prihvatili slavnog muža, najsmjernijeg [247] episkopa, ne samo zbog dostojanstva koje je neophodno sveštenicima, već i zbog dobronamjernosti vaše svetosti. Jer svakoga koga po tvojoj procjeni pohvališ i kod nas će biti procijenjen kao najvaljaniji. Ipak o službi i zaštiti koje on treba da pruži presvetim crkvama, najzgodnije je da se odluči tada kada nam legati, za koje znamo da su se nedavno uputili veličanstvenom kralju Trasamundu, pošto se božanskom milošću vrate, donesu odgovor. A vaša blaženost neka se udostoji da nam pruži nebesku zaštitu neumornim govorima. Napisano XV kalenda decembra u Konstantinopolju, u vrijeme zauvijek uzvišenog gospodara Justina. Primljena XI kalenda juna, za vrijeme konzula Rustika.

[246] *Thiel, vol. 1, p. 900*.
[247] Takođe G^1; Ball. R. kao oznaka ličnog imena. Da li se ovaj episkop zove German koji je bio predvodnik Hormizdinog poslanstva, da li Possesor Zabensis /zabenski velmoža/ stifenski episkop u Mauritaniji koji je već od 517. godine boravio u Konstantinopolju (cf. gore ep. 31 i niže ep. 115 i 124), ili neki novi episkop koji je došao iz Afrike da bi tražio pomoć zbog šteta te crkve, nije jasno. - Zatim smo još dodali zajedno sa G^1 *eorum* (ispred *ecclesiis*).

Epistola 101.

a. 519 d. 17 Nov.

Justini Augusti ad Hormisdam papam.

Se episcopum ab Hormisda recommendatum grato animo suscepisse; de opera tamen et favore sacrosanctis ecclesiis inferendo reditum legatorum et responsum Trasamundi exspectandum esse. p. 115.

Justinus Augustus Hormisdae.

Illustrem virum episcopum reverentissimum[1]) grato suscepimus animo non pro honore tantum qui debetur sacerdotibus, verum etiam pro affectu vestrae sanctitudinis. Nam quicunque tuo comprobatus judicio fuerit, est apud nos etiam judicatus probatissimus. De opera tamen et favore, qui sacrosanctis inferendus est eorum ecclesiis, tunc demum opportunius statuetur, quum legati, quos nuper ad a. 519. regem magnificum Trasamundum destinasse noscimur, reversi propitia Divinitate responsum nobis detulerint. Vestra autem beatitudo supremum nobis praesidium indefessis orationibus postulare dignetur. Data XV Calendas Decembris Constantinopoli, domino Justino perpetuo Augusto. Accepta XI Calendas Junii, Rustico consule.

101 [1]) Ita G[1]; Ball. *R.* quasi signum nominis proprii. Num hic episcopus Germanus dicatur, qui caput legationis Hormisdae erat, an Possessor Zabensis in Mauritania Sitifensi episcopus, qui jam inde ab anno 517 Constantinopoli versabatur (cf. supra ep. 31, et infra ep. 115 et 124), an novus quis ex Africa advena episcopus pro calamitatibus illius ecclesiae opem postulaturus, parum constat. — Mox *eorum* (ante *ecclesiis*) cum G[1] addidimus.

Godina 519:
O obračunu monofizita sa nepokornim sveštenim licima[248]

EPISTOLA 102
(godina 519. novembra)
ili
Indikul koji je poslao episkop Jovan ili
prezviter Epifanije iz Soluna.

O episkopima koji su, optuženi na sudu prefekata, bili dovedeni iz Soluna u Konstantinopolj; izlaže se njihova zlonamjernost i jeretička pokvarenost.

1. Ako zbog naših grešaka ti episkopi koji su odavdje otišli, [249] da ne tvrdimo, budu došli u Konstantinopolj, pošto će ih car na sve načine razotkriti, onda [250] da se vrate u svoja mjesta. Toliko su blaga, naime, ponijeli sa sobom, da mogu da zaslijepe ne samo ljude, već i anđele. Ako, dakle, daleko bilo, budu ušli, zbog naše odsutnosti toliko će laži iznijeti, koliko samo đavo može da izmisli. Jer ako su ovdje, [251] u našem prisustvu, toliko toga pokušali i, zajedno sa nama upirući se u Boga, smutili, šta li će tek raditi u našoj otsutnosti? Zato, da bi se mogla uništiti njihova zlonamjernost, naredite nama prisutnima[252] da ih saslušamo, ako uopšte treba da postoji razlog za saslušavanje, jer narod zna da su nas naši nezasluženo ubijali i da se tada, napokon, otkrije njihova pokvarenost.

2. Treba, takođe, da se kaže i ovo: ako nijesu jeretici, kako to da su dvije nedjelje, prije nego što smo došli, svi episkopi bili okupljeni na jednom mjestu, tako da niko nije držao mise izvan civitata, već[253] sve samo ovdje, kako bi i mnoštvo bilo udruženo u njihovoj pobuni, pa tako moglo da se poučava po njihovim zastranjivanjima? Otkako su saznali da dolazimo, [254]javno su oglasili kako treba da se požuri sa mališanima, da ne bi proganjanjem koje predstoji bezbožnici zadržali malu djecu, pa su tako, kao na drugu Pashu, pokrstili[255] toliko njih,

---

[248] *Thiel, vol. 1, p. 901*.

[249] B c c *adducti*. Ondje je, možda, osim Doroteja navodio još dva episkopa, koje u prethodnoj epistoli Dorotej pominje da su bili poslani na sastanak sa legatom, jer je on *znao koji su bili protivnici zvanične službe*, zbog čega je Jovan došao.

[250] G^1 a^1 i *suis,* b c c *Sed quod et suis.* Naša kolekcija nije daleko od izvornog teksta. Naime, u starim knjigama česta je upotreba *set* umjesto *sed* a prepisivačima je lakše da ispuste tu riječ pred onom koja slijedi.

[251] G^1 a^1 *hinc in conspectus vestro* (G^1 *nostro*)

[252] Dodaj *eos audiri*. A baš zato kažu *nos mortuos,* jer kada je sam Jovan bio teško ranjen, tada su dva njegova momka sa gostom bili pretučeni do smrti. Zatim l*aborare,* ne kao *egere*, već suprotno *plura audere ac moliri*.

[253] Prethodno u vulgatama *teneret? Sed hinc omnes, ut*, mjesto u svakom pogledu pogrešno, koje se baš promjenom interpukcije, a i *hic* u *hinc*, što je prethodno trebalo da se učini, vraća sasvim popravljeno. Kažu da je sigurno, da nije niko izvan, već da su svi držali mise unutar solunskog civitata, zbog čega pišu ovaj indikul, čime bi se kod sjedišta skupilo i pojavilo veće mnoštvo.

[254] Ed. objavljuju *venisse*, a G^1 pravilnije *venire*. Ono što pričaju učinjeno je tokom dva dana prije nego su došli, kako je navedeno u epistoli.

[255] Legati u epistoli 100 m. 4 govore o dvije hiljade pokršenih, dok se sada prećutkuje broj. Iz toga se potvrđuje ono što smo neposredno zaključili da su oni o kojima pišu te stvari saznali iz drugog mjesta, a ne iz ovog indikula. Dorotej, pak, nastojeći da slijedi to što su prilike nametale da se učini, kako znamo, koristeći stari običaj nastojao je da izda vjernicima punu košaru sakramenata Hristovog tijela, da prihvatanje euharistije i svete zajednice ne bi bilo lažno i zbog toga što progonjen nije mogao da prisustvuje svetim saborima, niti da ih održava.

Epistola 102

seu

Indiculus, qui directus est a Johanne episcopo vel ab Epiphanio presbytero de Thessalonica. (a. 519 m. Nov.)

p. 115. *De episcopis, qui in judicio praefectorum accusati, Thessalonica Constantinopolim adducti sunt: eorum fallacia, malignitas haeretica exponitur.*

1. Si pro peccatis nostris isti, qui hinc adducti[1]) sunt, episcopi Constantinopolim fuerint ingressi, non dicamus, quia imperatorem visuri sunt modis omnibus, sed[2]) suis locis restituentur. Tantas enim pecunias secum detulerunt, ut non homines sed possint angelos excaecare. Si ergo, quod absit, ingressi fuerint, tanta falsa per nostram absentiam dicturi sunt, quanta potest diabolus invenire. Nam si hic[3]) in conspectu nostro plura tentaverunt, et Domino nobiscum stante confusi sunt, quanta facient per absentiam nostri? Ut ergo eorum possit dissipari malignitas, jubete nobis praesentibus[4]), si ad audientiam pro peccatis ventum fuerit: ut constet apud homines, nos immerito mortuos esse, et illos patrocinio pecuniae laborare. Nos enim eos in omnibus in conspectu senatus convincere possumus, quod haeretici perfecti sunt; tunc demum eorum potest monstrari fallacia.

2. Item dicendum: Si haeretici non sunt, quomodo ante duas hebdomadas, quam nos venissemus, statuerunt omnes in unum episcopi, ne quis missas foras civitatem teneret, sed[5]) hic omnes, ut et mul-

---

102 [1]) b cc *abducti*. Hic forte praeter Dorotheum duo illi notantur episcopi, qui in superiore epistola dicuntur a Dorotheo ad congrediendum cum legato missi, ut *quos* ille *sciebat adversarios esse negotii*, propter quod Johannes veniebat.

[2]) G[1] a[1] *et suis*, b cc *Sed quod et suis*. Propius abest nostra correctio a primigenia lectione. Nam in veteribus libris frequens est *set* pro *sed*, et librariis familiare est vocis alicujus litteram primam, quum eadem desinit vox antecedens, omittere.

[3]) G[1] a[1] *hinc in conspectu vestro* (G[1] *nostro*).

[4]) Supple *eos audiri*. Mox ideo *nos mortuos* dicunt, quia quum ipse Johannes graviter caesus, tum duo ipsius pueri cum hospite necati sint. Subinde *laborare* non id quod *egere*, sed contra *plura audere ac moliri* sonat.

[5]) In prius vulgatis *teneret? Sed hinc omnes, ut*: locus omni destitutus intellectu, qui quidem mutata interpunctione, atque *hic* pro *hinc*, ut et paulo ante faciendum fuit, restituto jam integer redditur. Ajunt cautum esse, ut

da su nadmašili uobičajeni praznik. Takođe treba da se kaže: ako nijesu jeretici, kako su skupili tolike sakramente da su uspjeli svima da podijele punu košaru, iako, kako su rekli, zbog prijetećeg proganjanja nijesu mogli da komuniciraju? Takođe, ako nijesu jeretici, otkako[256] su na sudu prefekata bili optuženi zbog svojih djela od uzvišenog muža Kandida, vikara magistra vojske pretorijanaca, i [257] uočili skorašnju propast koja će im se dogoditi, zašto su opet, premda treba da budu kažnjeni, tako kao [258] da žele da pomognu mališanima, ponovo, iako spriječeni, izvršili tolika krštenja, da su se istinski predstavili svima kao jeretici? To je uzvišena moć/ prefekata sasvim i najgnusnije prezrela.

3. Takođe, ako nijesu jeretici, zašto su, kada smo mi bili sklonjeni[259] u baptisterijum, održavši savjetovanje među sobom kao da žele da nas oslobode opasnosti, nastojali da nas ukrcaju na brod, kako bi nas tom prilikom prepustili morskim bezdanima? A kada smo mi ovako odgovorili preko đakona Demetrija i Andreja: *Svi znaju da smo mi kod vas, no kako možemo da plovimo noću? Ali, ako se istinski brinete [260] za naše spasenje, onda naredite da se sjutra tajno pozove pet ili šest senatora koji se boje opasnosti za svoju imovinu i svoje spasenje, zajedno sa vikarom magistra vojske, komesom Kandidom, da i sami saznaju gdje treba da se premjestimo i šta naređujete da činimo, i da to sami potajno ne činimo.* Tada, pošto nijesu uspeli da ostvare to što su željeli, za tren su zaćutali i drugog dana ponovo su pobunili narod, tako da smo, uz Božju pomoć, jedva pobjegli odande.

[256] B c c *postea quare accusatis.* prema ovome je i kardinal Felicije tamo gdje se zadržalo *praeter* stavio *praeterionorum*. (G^1 pt).
[257] G^1 *et sibi … cognoscerent.* Ed. *praefectorum? Et si … cognoscent.*
[258] Takođe G^1. Ed. *velint*, zato je kod a^1 pravilno zapisano na margini, *nejasno mjesto*, a niti je a^3 dovoljno objasnio (savjetuje da treba da se ispravi *damnandi citra judicium fuerint, iterum* etc.). - Iz ovoga uočavamo da je Jovan dva puta u nezgodno vrijeme izvršio krštavanja: jednom prije nego što je u Solun došao legat Jovan i drugi put pošto ih je opovrgnuo i već su bili optuženi na sudu prefekata.
[259] G^1 *absconsi essemus*, i zatim sa ed. *consilium inter se habitum*, greškom koja je bila dosta uobičajena kod prepisivača. - Zatim a^1 *darentur*, G^1 b c c *darent* (scil *nos*), a^3 mijenja u *daremur*.
[260] G^1 *consuletis*. Zato više odgovara kod a^1 *consulitis*, nego kod b c c *consulistis*. Još ed. *magistris militum et vicario*.

(a. 519.) titudo esset futurae seditioni congregata, et doceri possit secundum errores eorum? Qui postquam senserunt nos venire[6]), publice praedicaverunt festinandum esse cum parvulis, ne persecutione veniente pagani morerentur infantes: et tunc velut ad alterum Pascha tantos baptizaverunt[7]), ut consuetam festivitatem superarent. Item dicendum: Si haeretici non sunt, quomodo tanta sacramenta confecerunt, ut canistra plena omnibus erogarent, ne imminente, sicut dicebant, persecutione communicare non possent? Item si haeretici non sunt, posteaquam[8]) accusati sunt gestis a Candido viro sublimi, vicario magistri militum praetorianorum, in judicio praefectorum, et[9]) sibi maturum periculum cognoscerent adfuturum: quare denuo, tamquam damnandi, velut[10]) subvenire iterum parvulis cupientes, tanta rursum et confutati exercuerunt baptismata, ut vere cunctis se haereticos ostendissent? Ad quam rem satis et magnifica potestas praefectorum gravissime indignata est.

3. Item si haeretici non sunt, quomodo quum in baptisterio absconditi [11]) essemus, consilio inter se habito per noctem, veluti de periculo liberare nos volentes, in navi mittere voluerunt, ut hac occasione mari praecipites darent? Quumque nos respondissemus per Demetrium et Andream diaconos: *Omnes nos apud vos esse cognoscunt; quomodo per noctem navigare possumus? Sed si vos vere pro nostra salute consulitis*[12]), *crastina die secrete quinque vel sex senato-* (a. 519.)
res, qui periculum substantiae vel salutis suae metuunt, una cum magistri militum vicario Candido comite jubete advocare; cognoscant et ipsi ubi transferimus, et facimus quod *jubent; sin autem soli secretim, hoc *f. *jubetis*
non facimus: tunc illi non invenientes effectum, ad horam tacuerunt, et alia die iterum seditionem populi commoverunt, unde vix Deo volente evasimus.

---

nemo extra, sed omnes intra Thessalonicensem civitatem, e qua hunc indiculum scribunt, missas tenerent, quo major multitudo congregata et comparata ad seditionem foret.

[6]) Ed. *venisse*, *publicaverunt*, rectius G[1] *venire*. Quod enim narrant, factum est biduo antequam pervenirent, ut in epistola 100 n. 4 declaratur.

[7]) Legati in epistola 100 n. 4 *super duo millia* baptizatos narrant, nunc numerum silent. Ex quo confirmatur quod proxime observabamus, eos quibus scribunt, aliunde quam ex hoc indiculo de rebus tum gestis fuisse edoctos. Dorotheus autem id affectans imitari, quod persecutionum temporibus fieri solebat, veterem nos docet usum canistra sacramentis corporis Christi plena fidelibus erogandi, ut Eucharistiae perceptione et sacra communione non fraudarentur, etiam quum persecutione saeviente sacros conventus adire aut celebrare non liceret.

[8]) b cc *postea quare accusatis*. Felicius exinde idem cardinalis, ubi obtinebat *praeter*, restituit *praetorianorum* (G[1] p̃t̃).

[9]) G[1] *et sibi ... cognoscerent*. Ed. *praefectorum*? *Et si ... cognoscent*.

[10]) Ita G[1]. Ed. *velint*, unde recte a[1] ad marg. notat *locus obscurus*, nec a[3] extricare satis valuit (suasit resarciendum: *damnandi citra judicium fuerint, iterum etc*). — Hinc docemur, Dorotheum cum suis baptismum bis intempestive administrasse, semel antequam Johannes legatus Thessalonicam pervenisset, et iterum, quum eos ille confutasset atque accusati jam essent in judicio praefectorum.

[11]) G[1] *absconsi essemus*, ac deinde cum ed. *consilium inter se habitum*, mendo antiquariis satis familiari. — Subinde a[1] *daventur*, G[1] b cc *darent* (scil. *nos*), a[3] mut. *daremur*.

[12]) G[1] *consuletis*. Unde magis placet cum a[1] *consulitis*, quam cum b cc *consuluistis*. Mox ed. *magistris militum et vicario*.

Godina 520:
Solunski arhiepiskop Dorotej piše papi Hormisdi[261]

EPISTOLA 128
(godina 520. avgusta)
ili
Izvještaj solunskog episkopa Doroteja.

Trudi se da se opravda od zločina zbog koga je nepravedno okrivljen.

Presvetom i prepodobnom ocu i kominstratoru Hormizdi,
Dorotej pozdrav u Bogu.

Najveća težnja naše namjere i govora, u svemu najblaženiji i tri puta blaženi oče, jeste da presveti mogu često da pišu vama i zasluže uzajamne razgovore, i da ja nikada ne smijem da ostanem [262] bez ove radosti. Dakle, pošto sam sigurno doznao da su neki uznemirili vaše svete uši, a bez ikakve sumnje znam da ste vi u svemu savršen i ništa ne odlučujete ako ne čujete svjedočenje, niti se bilo kome povjerava vaša duša, smatram da više ne treba da se ćuti o onima koji su se, premda ih ni sa čim nijesmo povrijedili, bez razloga i izlišno naoružali protiv nas, ipak opravdavam se Bogu i vašoj svetosti, jer sam radi velepoštovanog episkopa Jovana, koji je tek nedavno bio poslan od vaše uzvišene krune, unaprijed odlučio da se prihvatim [263] opasnosti i smrti, i znam da sam zbog njegove izložio svoju dušu, a to se očigledno vidi iz samih djela i po onima koji su u mojoj odsutnosti bili rastjerani. [264] A šta može da koristi dug razgovor, kada Gospod Bog naš Isus Hristos može sve da vam otkrije i pruži, jer kada sam saznao da ste vi određeni u poglavarstvu Apostolske stolice, smatrao sam da je to na zajedničku radost cijelog svijeta. Od tog vremena, pišući ovo što se tiče vas, kako i mene, sve što je u vezi časti i satisfakcije, kako i Apostolske stolice, ništa nijesam zanemario, niti ću zanemariti. Još treba da znate da su malo kasnije, pošto su se o meni od samog početka nametnule izmišljotine, one preko poštovanih [265] i uz odobravanje Gospoda Isusa Hrista u potpunosti završile. Ja i mnoštvo mojih cijelo vaše bratstvo sa vašom svjetlošću pozdravljamo u Bogu.

[261] *Thiel, vol. 1, p. 912*.
[262] B c c *extorem … animam commodore et ut.*
[263] a[1] *substinui*, odnosno, izložio sam se opasnosti pa zato treba da očekujem smrt.
[264] U epist. 110 se navodi da je Dorotej bio poslat Irakliju, *sve dok se ne razjasni slučaj*. Moguće da je zabilježeno kako se ovo ispitivanje i saslušavanje svjedoka dogodilo u to vrijeme. Jovan, pak, u epistoli 102 piše da je Dorotej sa svojim pouzdanicima odnio toliko blaga u Konstantinopolj, *da su mogli da se zaslijepe ne samo ljudi već i anđeli*.
[265] Ed. *per venerabiles*.

Epistola 128

seu

(a. 520 m. Aug.)

Relatio Dorothei episcopi Thessalonicensis.

A facinore, quo insimulabatur, purgare se nititur. p. 120.

Sanctissimo ac beatissimo patri ac comministratori Hormisdae Dorotheus in Domino salutem.

Propositi nostri et orationis est summum studium, per omnia beatissime et ter beate pater, et scribere frequenter ad vos sanctissimos, et mutua mereri colloquia; et nullo tempore exsortem[1]) me ab hujusmodi laetitia esse condecet. Quoniam igitur manifeste cognovi quosdam sanctas aures vestras perturbare, et scio procul dubio vos in omnibus esse perfectos, et quia nihil sine judicio audire possitis nec ulli penitus vestrum animum accommodare: ut non amplius per taciturnitatem largiri tempus videar illis, qui nihil quidem a nobis laesi sunt, sed sine causa et superflue adversus nos armati sunt, Deo tamen et vestrae satisfacio sanctitati, quia pro Johanne viro reverendissimo episcopo, qui paulo ante a vestra venerabili corona directus est, praedestinavi me periculis et mortem sustinui[2]) et meam pro ejus scio me objecisse animam: et hoc ostenditur gestis, et ex his, qui quamquam per meam absentiam acerrime videantur esse discussi[3]). Et quid longo sermone opus est uti, quum vobis omnia Dominus Deus noster Jesus Christus patefacere et satisfacere possit; quia et quando cognovi vos ad apostolicae sedis praesulatum advocari, commune gaudium totius mundi esse judicavi. Ab illo
ep. 3. enim tempore hoc ipsum scribens ad vos, quantum ad me, quidquid ad honorem et satisfactionem vobis et apostolicae sedi pertinet, nihil praetermisi sed nec praetermitto. Paulo post autem scietis, per-
venerabiles[4]), annuente Domino Jesu Christo, quia haec ab exordio (a. 520.) mihi sunt excogitata, et quando Dominus Deus tempus dedit, ad effectum haec sunt perducta. Omnem cum vestra sanctitate in Christo fraternitatem ego quoque et mei plurimum salutamus.

128 [1]) b cc *extorrem ... animum commodare et ut.*

[2]) a[1] *substinui*, id est, periculis me exposui, unde exspectanda mihi mors erat.

[3]) Dorotheus epist. 110 dicitur Heracleam missus, *donec causa terminum acciperet.* Forte hic inquisitio notatur ac testium interrogatio per id temporis facta. Johannes autem epist. 102 Thessalonica scribit, a Dorothei consciis secum Constantinopolim tantas delatas esse pecunias, *ut non homines sed possint angelos excaecare.* Unde mirum non est, gesta tunc confecta nunc a Dorotheo venditari.

[4]) Ed. *per venerabiles.*

Godina 520:
Papa Hormisda piše Justinu I[266]

EPISTOLA 133
(godina 520. oktobra 29).
Pape Hormizde do cara Justina.

Ističe da nikada nije sumnjao u istinitost njegovih obećanja.

Hormizda [267] uzvišenom Justinu.

Sveto Trojstvo, Bog naš, povjerio vam je na upravljanje zemaljsko carstvo i njima ste dužni da pružite poštovanje, ne samo zbog moći kraljevanja, već i zbog hvaljene razumnosti i nepovredivosti odluke. A uistinu treba da slavimo Boga, jer ste, pošto smo pročitali pismo [268] vaše svetosti u kome ste jasnije, sasvim razgovijetno opravdali zadržavanje poslanstva zbog slabosti onoga koji je trebalo da se pošalje, vodili brigu o vjeri i čestitosti, nastojeći da vladarskim namjesnicima ne nedostaje sveukupna moć kojom sprovode vlast, kako bi odličnim ponašanjima učinili principat sjajnijim. Neka čuva za vas, najplemenitiji care, naš Bog svoje blagodati i brinući se za vaše dobro, da vas za navijek daruje! Ipak, neka nas ne izjeda bilo kakva sumnja ili obuzima oklijevanje, da povjerujemo kako je nastala promjena [269] u obećanoj namjeri. Jer nije bilo pravo da se bilo kuda posumnja u temeljitost njegove riječi, za koju se tako očigledno zna da je pružena u mnogim stvarima. Zato, pošto se vratio naš ugledni sin, tribun i notar Eulogije kome smo pružili čast dužnog pozdrava, neprekidnim molitvama ponizno smo se molili velikom Bogu, da on koji je vašim nastojanjem izliječio nanijete rane od strane nevjernika, pošto vam produži vijek za dugo vrijeme, učini da se iz svakog kraja vrati sigurno jedinstvo Crkve. Napisano IV kalenda novembra, za vrijeme muža Rustika, najslavnijeg konzula.

[266] *Thiel, vol. 1, p. 922*.
[267] Odgovara prethodnoj Justinijanovoj epistoli 126, koju je donio Eulogije i povjerava je istom Eulogiju koji se vraća u Konstantinopolj.
[268] Tako G^1. Ed. *epistolis … reddidisti*.
[269] Tako G^1. Ed. *nec mutatione … credimus*.

Epistola 133.

a. 520 d. 29 Oct.

Hormisdae papae ad Justinum imperatorem.

De fide promissorum ejus nunquam se dubitasse significat.

Hormisda[1]) Justino Augusto.

Benedicta Trinitas Deus noster, qui vobis gubernacula commisit mundani imperii, quibus non solum pro jure regni veneratio deberetur, verum etiam pro gloriosi modestia et integritate propositi.
ep. 126. Vere enim glorificamus Deum, lectis vestrae pietatis apicibus[2]), quibus promissae legationis moram pro infirmitate ejus, qui dirigendus fuerat, excusando luce clarius reddidistis, quam curam fidei et pudoris haberetis, ostendentes, rerum summam regentibus non sufficere ad dominationis apicem quam obtinent potestatem, nisi ornamenta morum pretiosiorem faciant principatum. Servet circa vos, clementissime imperator, Deus noster beneficia sua, et respiciens bona vestra, largiatur aeterna! Nec nos tamen momordit ulla suspicio, aut implendi tarditatem promissi de[3]) mutatione credidimus evenisse consilii. Nefas enim erat de ejus verbis qualibet sollicitudine dubitari, cujus fidem in magnis rebus datum est tam evidenter agnoscit. Redeunte igitur filio nostro spectabili viro Eulogio tribuno et notario, cultum debitae salutationis exsolvimus, Deo magno continuis precibus supplicantes, ut qui vestro studio per infideles vulnera impacta curavit, aevo vobis per longiora tempora propagato, unitatem Ecclesiae redditam ex omni quoque faciat parte securam. Data IV Calendas Novembris, Rustico viro clarissimo consule.

---

133 [1]) Superiori Justini epistolae 126, quam Eulogius detulerat, rescribitur, eidemque Eulogio Constantinopolim redeunti creditur.

[2]) Ita G[1]. Ed. *epistolis ... reddidisti.*

[3]) Ita G[1]. Ed. *nec mutatione ... credimus.*

Godina 520:
Papa Hormisda se miri sa monofizitskim solunskim arhiepiskopom[270]

EPISTOLA 134
(godina 520. oktobar 29)
Pape Hormizde do solunskog episkopa Doroteja.

Daj bože da sve što se priča o njemu nije istina!

Hormizda [271] solunskom episkopu Doroteju.

Razmišljajući o crkvi tvog bratstva da je ranije, prije nego što su je zahvatile zla nesloge, bila povezana sjajnom ljubavlju sa Apostolskom stolicom, vjerovali smo da si ti s vrha [272] tvorac nedavno vraćenog mira. No, pošto si morao neke da preduhitriš i zadržao si se sljedeći ih, teško smo uzdisali zbog oklijevanja tvog bratstva oko najavljenog poboljšanja. Pišeš, naime, da su naše uši uznemirene okrutnošću nečijeg zločina. Dao Bog da je samo do nas dopro takav ružan glas, a ne da se u cijelom svijetu objavi hrišćanskim dušama taj kako žalostan, tako i proklet zločin, jer [273] oni koji te ne znaju vjeruju da si skrenuo s puta hrišćanstva. U kom dijelu svijeta ne postoji mržnja prema ovoj strahoti i ne rastužuje katoličke crkve, a veseli proklete zavjete jeretika, koje smo mi, kako priznaješ u pismu, željeli da se potrudiš da se odstrane iz svijesti tvoje božanske ljubavi! Jer, šta odgovara više našim zavjetima, osim da se episkopi koji žele da se vrate katoličkom miru uvijek potvrđuju, da su kao nevini daleko od okrutnosti i zločina. Zato očekujemo, ako tvom bratstvu ne nedostaju poznata okrilja istine u Bogu, da ukloniš od sebe mržnju zbog tolikog zločina i da u ponovnom izmirenju u vjeri napokon slijediš primjere onih koji su se preobratili. Napisano IV kalenda novembra, za vrijeme najslavnijeg konzula, muža Rustika.

[270] *Thiel, vol. 1, p. 922-923*
[271] Odgovara epistoli 128 istog Doroteja. Očigledno je i sljedećeg dana bila predana istom Eulogiju.
[272] Ed. ispušta *desuper*, i zatim *pro fraternitatis tuae … tarditate … tam exsecrabile*.
[273] Ovdje partikula *ut* uopšte nema tu svrhu i značenje, već se podrazumijeva *tam* i treba da označava kako grozni zločin treba da se odbaci od Doroteja, zato što oni koji vjeruju da je krivac, jednako smatraju da treba da se odbaci i hrišćanska služba. Treba da se obilježi odmjerenost i razumnost kojima poglavar stolice pokušava da potčini Doroteja i vrati ga jedinstvu crkve.

Epistola 134.

a. 520 d. 29 Oct. **Hormisdae papae ad Dorotheum Thessalonicensem episcopum.**

Utinam quae de illo fama nuntiat vera non sint! Ut in reconciliatione fidei aliorum, qui reversi, sequatur exemplum.

Hormisda[1]) Dorotheo episcopo Thessalonicensi.

Considerantes tuae fraternitatis ecclesiam ante praetereuntis mala discordiae olim cum sede apostolica praecipua fuisse caritate conjunctam, te nuper pacis desuper[2]) redditae esse credebamus auctorem. Sed quia quos praevenire debueras, sequi etiam remoraris, a. 520. non leviter pro fraternitate tua dilatae correctionis ingemiscimus tarditatem. Scribis enim aures nostras cujusdam sceleris atrocitate ep. 128. turbatas. Utinam usque ad nos tantum detestabilis fama percurreret, et non toto orbe Christianis mentibus tam dolendum quam exsecrabile facinus nuntiaret, ut[3]) qui te innocentem nesciunt, a Christianitatis simul credant tramite deviasse! In qua enim mundi parte immanitatis hujus invidia non et catholicas contristat ecclesias, et haereticorum prava vota laetificat, quae nos a dilectionis tuae conscientia, sicut litteris intimas, ostendi cupimus aliena! Quid enim votis nostris magis convenit, nisi ut redire ad pacem catholicam volentes episcopos a crudelitate et criminibus contingat semper innoxios comprobari. Exspectamus igitur, si non desunt fraternitati tuae veritatis Deo nota praesidia, ut et tanti sceleris a te repellas invidiam, et in reconciliatione fidei tandem eorum qui reversi sunt sequaris exempla. Data IV Calendas Novembris, Rustico viro clarissimo consule.

134 [1]) Ipsius Dorothei epistolae 128 respondet. Ut eodem die quo proxima, ita et eidem Eulogio videtur tradita.

[2]) Ed. omitt. *desuper*, et mox *pro fraternitatis tuae ... tarditate ... tam exsecrabile.*

Poslije 520. godine:
Imperator Justinijan papi Hormisdi[274]

EPISTOLA 135
(godina 520. poslije septembra 9)
Slavnog Justinijana do pape Hormizde.

Opominje ga da svoju odluku koja je nedavno dostavljena preko legata, objasni što prije sa poglavljima.

Vaš apostolat tačno zna u kakvoj smo revnosti vjere bili od samog početka, vaš sin presvijetli car i mi. Nikada nijesmo oklijevali da izvršavamo sve ono što se odnosilo na potporu božanske religije. Zbog toga smo nedavno i uputili u Rim velepoštovane sveštenike da se usaglasi jedinstvo u poglavljima u kojima postoji dvoumljenje. No, ne znamo kakva je teškoća iskrsla da se do sada uopšte nije utvrdilo ono što je izgledalo da je najlakše. Zato, pozdravljajući vašu smjernost, tražimo[275] da se ne pruža nikakva prilika kojom bi moglo da se posumnja bilo šta u tvojoj namjeri, već, imajući pred očima sud nebeske uzvišenosti, blagoizvolite da se na svaki način brzo ostvari.

[274] *Thiel, vol. 1, p. 923*.
[275] Tako popravljamo sa b c c. G^1 a^1 *peto*, i ispuštaju *qua* i *voluntate*.

Epistola 135.

Justiniani viri illustris ad Hormisdam papam.

(a. 520 post 9 Sept.)

p. 120. *Ut de capitulis, quae per legatos nuper destinata, sententiam suam quantocius explicet, monet.*

Diligenter apostololatus vester cognovit, quanto fidei calore filius vester serenissimus imperator nosque fuimus ab initio. Nunquam cessavimus agere, quae pertinebant ad firmamentum religionis divinae. Pro qua re nuper etiam reverendissimos sacerdotes Romam direximus, ut integrum componeretur de capitulis, quibus ad ea dubietas vertebatur. Sed ignoramus, quae difficultas provenerit, ut minime sopirentur hactenus ea quae videntur esse levissima. Salutantes ergo vestram reverentiam petimus [1]), ut nulla praebeatur occasio, qua de tua quisquam possit ambigere voluntate, sed habentes prae oculis judicium majestatis supernae, modis omnibus festinare dignemini.

---

135 [1]) Ita cum b cc correximus. G[1] a[1] *peto*, et omittt. *qua* ac *voluntate*.

Godine 553:
Papa Vigilije imperatoru Justinijanu povodom spora oko tumačenja vjere u nekom starom prevalitanskom kodeksu i monofizitskih episkopa koji su učestvovali na saboru u Halkidoniji – podrška Justinijanovom "Tri Poglavlja" protiv monofizita učesnika vaseljenskog sabora u Halkidoniji[276]

VIGILIJE (537-555)

231

GODINE 553.
Dana 14. maja.

CSEL tom. 35, pag. 230 ss. (ep. 83). - Mansi IX, 61 ss. - ML 69, 67 ss. - JK 935.

Najslavnijem i najmilostivijem sinu, uzvišenom Justinijanu, episkop Vigilije.

Između mnogobrojnih …

. . . . . .

Zato, otkako smo marljivo proučili odredbe, pošto je postalo razumno da se istraži svaki pojedini kapitul koji su iznijeti u saborskim kodeksima i drugim djelima tih otaca, a koji se pokazuju da su sadržani u četiri sveta sabora ili u jednom od njih, u saborskim epistolama, svakako razmatranjima naših prethodnika poglavara Apostolske stolice i drugim odlukama pouzdanih otaca, proslijeđeni neophodnim instrukcijama, pošto nekad u ovima koje su bile date na istraživanje kod naših otaca, bile procijenjene, završene i izložene, potrudili smo se da pronađemo prethodno pomenute od označenih izvještaja, ispitujući neke dogme koje se nalaze u prvom dijelu svjeske kodeksa poslate od vaše svetosti do našeg brata Benigna, episkopa Herakleje u Pelagoniji, čija je sadržina prema poimanju koje je niže izloženo, smatra se, umetnuta radi uklanjanja cijele dvosmislenosti u odnosu na našu definiciju, dvosmislenost koja je puna mrskih huljenja, i da je, smatrali smo, prema ortodoksnoj vjeri koja se sada prema jevanđeljskom i apostolskom učenju četiri sveta sabora, Nikejskog, Konstantinopoljskog, Efeškog i Halkidonskog, uz učešće Svetog duha, pohvalno i besprijekorno poučava, velika neprijateljica i da treba da se odstrani daleko od hrišćanskih osjećaja, pa zbog toga što je mrska i što je još ranije bez kolebanja bila osuđena od svetih otaca, ovom našom odlukom anatemišemo je i osuđujemo.

. . . . . .

…ako ko tako osjeća, uči i propovijeda …… da bude anatemisan [277]. . . . . .

. . . . . .

Zato smo kompetentno i zbog ispravnosti ortodoksne vjere, moćju apostolske odluke riješili da se svima koji su osuđeni, pošto smo mnoge od njih osudili baš moćju Apostolske stolice, pridržavajući se odluka i izvještaja otaca, ne pruži nikakva prilika da nepravedno ustanu protiv otaca ili učitelja crkve, jer se bez sumnje nanosi sramota presvetoj crkvi, anatemišući svakoga iz crkvenih redova koji bude nastojao da ocima i učiteljima crkve na bilo koji način odredi ili nanese uvredu iz gorepomenute bezbožnosti.

[276] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 448*.
[277] Izostavili smo šezdeset osuđenih dogmatskih kapitula, jer su za naš zadatak važne samo kanonski.

231

ANNO 553 die 14 mai.

Papae definitio de tribus capitulis (Constitutum). Synodorum et Patrum sententias authentice interpretatur, damnans contra-sentientes.

CSEL tom. 35, pag. 230 ss. (ep. 83). — Mansi IX, 61 ss. — *ML* 69, 67 ss. — *JK* 935.

Gloriosissimo et clementissimo filio Iustiniano augusto Vigilius episcopus.

Inter innumeras.....

. . . . . .

Rom. Pontifex, examinatis variis synodorum constitutis, Patrum et auctorum sententiis, earum tenorem et intellectum ad excludendam omnem ambiguitatem authentice definit.

Propositis itaque nobis et diligenter inspectis, inquantum uniuscuiusque capituli in quaestionem deducti ratio postulabat, synodalibus codicibus atque gestis prolatisque aliis eorundem Patrum, qui vel in sanctis quattuor synodis aut in una earum resedisse monstrantur, synodalibus epistolis, inspectis nihilominus praedecessorum nostrorum Sedis Apostolicae praesulum constitutis aliisque probatorum Patrum necessariis instructionibus pertractatis, si qua de his, quae in quaestionem deducta sunt, apud Patres nostros examinata fuerint, finita atque disposita, memores superius designatarum professionum investigare curavimus inspicientes dogmata quaedam in prima chartacei voluminis parte per fratrem nostrum Benignum episcopum Heracleae Pelagoniae [Paphlagoniae] a vestra pietate transmissi iacentia, quorum tenor secundum intellectum subter expositum ad excludendum totius ambiguitatis errorem praesenti definitioni nostrae tenetur insertus, plena exsecrabilibus blasphemiis et orthodoxae fidei, quae secundum evangelicam apostolicamque doctrinam a sanctis quattuor synodis Nicaena Constantinopolitana Ephesina atque Chalchedonensi probabiliter atque inreprehensibiliter Sancti Spiritus cooperante praesentia legitur definita, valde inimica esse perspeximus et procul a Christianis sensibus repellenda: propterea ergo utpote exsecrabilia atque a sanctis Patribus olim sine dubitatione damnata nostra quoque sententia anathematizamus atque damnamus.

. . . . . .

..... si quis ita sapit docet credit aut praedicat..... anathema sit (1).

. . . . . .

Varias auctorum sententias exami-

His igitur competenter et per orthodoxae fidei rectitudinem apo-

231 (1) Sexaginta damnata dogmatica capitula omisimus, cum nostrum pars solummodo canonica intersit.

A pošto su pomenute dogme, koje smo prema izloženom poimanju podložili anatemi i osudi, sadržane u onom tomu koji nam je vaša svetost nedavno poslala preko našeg brata episkopa Benigna, naznačene pod imenom episkopa Teodora Mopsuestskog, odmah smo zbog toga usmjerili pažnju našeg nastojanja, da se sa najmarljivijim istraživanjem pobrinemo da ispitamo da li je nešto o ličnosti ili imenu pomenutog Teodora bilo ispitano kod otaca, ili šta su oni pod njegovim imenom odredili i postavili. Pa tako, istražujući ovo zapazili smo da je blaženoupokojeni Kiril, poglavar aleksandrijskog civitata, u njegovom uzvratnom pismu, dostojnog uspomene, episkopu antiohijskog civitata Jovanu, ili istočnom saboru, o ličnosti već preminulog episkopa Teodora između ostalog rekao: "….. a osuđujemo one koji tako misle, ali ne mislimo na njega muža na svom mjestu, niti ga po imenu anatemišemo, niti drugdje." [278] A brižljivo ispitujući prvi efeski sabor, nijesmo našli ništa da se iznosi o ličnosti Teodora Mopsuestskog … Sam, pak, blaženi Proklo u epistoli do đakona Maksima, poslije drugog, govori ovako: "Zato, kako sam sada saznao iz pisama da su u kapitulima bila istaknuta imena Teodora Mopsuestskog i nekih drugih koji treba da se anatemišu, pošto su oni već otišli Bogu i pošto su već napustili život, uzaludno je da se optužuju poslije smrti oni koji ne žive nijesmo bilo kada proglasili krivima" [279] … No, niti kod svetog i slavnog Halkidonskog sabora nijesmo našli da je o imenu često navođenog episkopa Mopsuestskog Teodora bilo nešto nepovoljno utvrđeno ili rečeno …

Poslije ovoga, još većim nastojanjem smo istraživali da li su o ovima koji su već umrli i bilo utvrđeno da u životu uopšte nijesu bili kažnjavani, naši, u svetoj uspomeni, prethodnici učinili nešto nepovoljno. Otkako smo se o njima dobro obavijestili, saznali smo da su nam časne odluke naših prethodnika, poglavara Apostolske stolice, najočiglednije predočile način obazrivosti i brižljivosti. Naime, prepodobni papa Lav do forolivienskog episkopa Teodora, poslije ostalog, kaže ovako: "Nije potrebno da mi pobijamo zasluge i djela onih koji su tako umrli, jer gospod Bog naš, čije presude ne mogu da se shvate, ono što sveštenička služba nije mogla da ispuni sačuvao je svojom pravednošću." [280] Takođe i blaženi papa Gelasije u epistoli koju je napisao episkopima Dardanije povodom Akacija, poslije ostalog kaže ovako: "Pošto je neko u kolegijumu zastranjući, s pravom zaslužio da bude isključen iz zajednice i umro je dok je još uvijek bio pod tom kaznom, odrešenje koje kao živ nije stekao, a svakako ga nije i zaslužio, sada mrtav ne može da ga dobije, baš kao što je Hristovim glasom poručeno samim apostolima: *što budete vezali nad zemljom i što budete odvezali pod zemljom*. Uostalom, nije nam dozvoljeno da o onome koji je božanskim sudom određen odlučujemo drugačije od onoga što će ga zadesiti u poslijednjem danu," [281] ….."niti smije crkva da prisvaja za sebe ono što jasno zna da nije bilo dozvoljeno samim apostolima, jer drugačiji je razlog kod živih, drugačiji kod mrtvih." [282]

. . . . . .

Pošto smo sve to marljivo ispitali, jer su naši oci premda različitim načinom u riječima, ipak su vođeni razumnošću govorili da ličnosti umrlih sveštenika treba da se čuvaju nepovrijeđene u crkvenom miru, isto kao što su, kako smo prethodno rekli, saglasno pravilima odredile odluke Apostolske stolice, da niko ne smije nanovo da presuđuje nešto o ličnostima umrlih, već da ostaju u onome u čemu će se svakako pojedini zateći u posljednjem danu života, a

[278] Epistola S. Kirila do Jov. Ant., od koje su uzete ove riječi nije došla do nas, no skoro iste se nalaze u onoj s. Kirila do Prokla konstantinopoljskog episkopa (ep. 72), MG 77, 345.
[279] Slučajno sačuvana od Fakunda, a sada upropašćena epistola Prokla K.politanskog episkopa.
[280] S. Leonis epist. 108, (ML 54 1012).
[281] Epist. s. Gelasija, *Coll. Avell.* 101, pag. 467. V. Nr. 186.
[282] Cf. Gesta de absolutione Miseni, *Coll. Avell.* Epist. 103 pag. 475.

stolicae sententiae auctoritate damnatis constituimus, ut ex omnibus istis, quae nos Patrum statutis atque traditionibus inhaerentes apostolica auctoritate damnavimus, nulla iniuriandi praecedentes Patres vel Doctores Ecclesiae, quae procul dubio scandala sacrosanctae Ecclesiae suscitat, praebeatur occasio: anathematizantes omnem ad ordines ecclesiasticos pertinentem, qui Patribus atque Doctoribus Ecclesiae contumeliam ex suprascriptis impietatibus quodammodo ascribere vel irrogare voluerit.

nando, eas secundum verum earum sensum damnat atque anathematizat.

Et quoniam praefata dogmata, quae secundum intellectum de his expositum anathemati atque damnationi subiecimus, in eo volumine quod nobis per fratrem nostrum Benignum episcopum nuper a pietate vestra transmissum sub Theodori Mopsuesteni episcopi perhibentur nomine praenotata, ad hoc sollicitudinis nostrae animum consequenter ammonuimus, ut si quid ⟨de⟩ persona vel nomine memorati Theodori apud Patres quaesitum sit vel si qua super eius nomine ab eis regulariter fuerint constituta sive disposita, diligentissima indagatione quaerere curaremus. Et haec investigantes advertimus beatae recordationis Cyrillum Alexandrinae civitatis antistitem de persona iam mortui Theodori episcopi Iohanni reverendae memoriae Antiochenae civitatis episcopo vel orientali synodo ad eius litteras rescribenda inter alia ita dixisse: '..... condemnamus autem eos qui sic sapiunt, dispensative mentionem viri non fecit neque eum nominatim anathemati subdidit neque alias ' (2). Ipsam vero synodum Ephesenam primam sollicite recensentes nihil de Theodori Mopsuesteni persona referre comperimus... Item ipse beatus Proclus in epistola ad Maximum diaconum post alia ita dicit: ' Quomodo igitur per litteras didici nunc, quia Theodori Mopsuesteni et aliorum quorundam nomina praeposita sunt capitulis ad anathematizandum, cum illi ad Deum iam migraverunt et eos, qui iam vitam reliquerunt, supervacuum est iniuriari post mortem, quos nec vivos aliquando culpavimus ' (3)... Sed neque in sancto et venerando Calchedonensi concilio aliquid de saepius designati Mopsuesteni Theodori episcopi nomine invenimus statutum vel dictum esose contrarium...

Theodori Mopsuesteni persona non damnata.

Post haec ampliori cura perspeximus, si quid de his, qui iam defuncti sunt et minime reperiuntur in vita damnati, etiam sanctae recordationis prodecessores nostri decreverint. Quibus inspectis agnovimus, quod huius cautelae providentiaeque formam veneranda prodecessorum nostrorum Sedis Apostolicae praesulum constituta nobis apertissime tradiderunt. Nam beatissimus papa Leo ad Theodorum episcopum Foro-

(2) S. Cyrilli ad Ioh. Ant. epistula, ex qua haec desumuntur verba, ad nos non pervenit; sed fere eadem inveniuntur in illa s. Cyrilli ad Proclum C.politanum episcopum, (ep. 72), *MG* 77, 345.

(3) Fors a Facundo servata, et nunc deperdita epistula Procli C.politani episcopi.

posebno ono što su nam sveti oci iznijeli o imenu Teodora Mopsuestskog prethodno je očigledno istaknuto, zaključili smo da ne smijemo da ga našom odlukom osuđujemo, no i da ne dozvolimo da ga bilo ko drugi osuđuje. Ipak treba, kao gore napisani kapituli dogmi, za koje se zna da smo ih mi osudili prema postavljenim shvatanjima razumnosti, ili bilo koje riječi zapisane u ime bilo koga, a koje nijesu u skladu i podobne jevanđeljskim i apostolskim i učenjima četiri sabora, Nikejskog, Konstantinopoljskog, Prvog efeskog i Halkidonskog, kao i Apostolske stolice, da ne dopuštam one samo da se razmatraju, već i da se ne slušaju.

A o spisima koji se iznose tobože pod imenom pokojnog episkopa, velepoštovanog muža Teodoreta ….. Utvrđenom istinom stvari odredili smo i odlučili da se nikome ne dozvoli da radi nepravde i zavisti protiv najvaljanijeg muža na Halkidonskokom saboru, odnosno Teodoreta episkopa Kipra, zbog ocjenjivanja njegovog imena ne čini ili govori, već ako neko sa sačuvanim poštovanjem njegove ličnosti u svemu, nastoji da se objavi kako se bilo koji spisi i učenja slažu sa zastranjivanima Nestorija i Eutihija, anatemišemo i osuđujemo …

. . . . . .

I o epistoli velepoštovanog muža Ibe, pokojnog episkopa edesenskog civitata, o kome ste se jednako raspitivali, ništa manje marljivim istraživanjem ispitivali smo da li su ranije naši oci o njoj nešto razmatrali, promišljali, tražili ili odredili. A pošto, kao što je svima poznato, a najviše vašoj svetosti, ne poznajemo grčki jezik, sada preko naših koji očigledno poznaju taj jezik, najmarljivije istražujući u saborskim kodeksima djela svetog i slavnog halkidonskog koncila, jasno i razgovjetno smo otkrili, da je u dvije rasprave na istom saboru bila procjenjivana služba pomenutog velepoštovanog muža Ibe [283]…..

Zato, kako presudom i dispozicijom svih prisutnih na svetom Halkidonskom saboru, tako i vikara velepoštovanog poglavara Apostolske stolice koji su ga predstavljali, i iznijetih replika ostalih otaca, jasno vidimo da je od onih koji su na ovom Halkidonskom saboru, zna se, zastupali našeg najblaženijeg prethodnika papu Lava, rečeno: "Od njegove ostavljene epistole spoznali smo da je katolik", a i Anatolik Konstantinopoljski je rekao: "Čitanje koje su proslijedili svi pokazuje da su njegovi tužitelji optužili nevinog Ibu", a Maksim Antiohijski je rekao: "Iz ostalog teksta epistole koji je iznijet od strane njegovog protivnika, pokazuje se njegovo katoličko izjašnjavanje." Ostali episkopi ne samo što nijesu protivrječili njihovim replikama, već se zna da su pružili najotvoreniju saglasnost. Zbog toga, dakle, u svemu održavajući diskreciju i sud svetih otaca i dispoziciju svih stvari prema onom razlogu koga sa navedenim mišljenjem iznosimo iz /teksta/ Halkidonskog sabora, pošto sa najsvjetlijom istinom blista iz riječi epistole uvaženog muža Ibe, iznijete sa najpravilnijim i najsvetijim razumijevanjem, i iz djela kod Fotija i Eustatija, i iz nastojanja samog prisutnog episkopa Ibe koja je bila osuđena od prisutnih, naši su oci zasijedajući u Halkidonu najpravednije potvrdili ortodoksnu vjeru uvaženog muža episkopa Ibe i osuda blaženog Kirila koji, pošto se ljudski dogodilo da je spoznaju preko zablude, prikladnim izvinjenjem je opravdana, mi smo, snagom ove naše odluke odredili i odlučili da u svemu, kao i tada u veoma često pominjanoj epistoli uvaženog Ibe, važi sud prepodobnih otaca koji su zasijedali u Halkidonu, da ovom našom odredbom ne dozvoljavamo da se bilo ko, na koga se protežu crkvene odredbe i dostojanstva, ikada suprotstavi onome što je utvrđeno u ovoj epistoli ili drugim odredbama koje su na Halkidonskom saboru, saglasnošću vikara Apostolske stolice bile presuđene, utvrđene i uređene, pa da im kao nepotpune i dostojne osude, ili preko dodavanja, ili preko oduzimanja, ili preko mijenjanja, ili na bilo kakav način unosi neku nepromišljenu novost …..

. . . . . .

[283] I ponovo iznosi akta halkid. sabora sess. X.

liviensem post alia ita dicit: '〈Nec〉 necesse est nos eorum qui sic obierunt merita actusque discutere, cum dominus Deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendi, quod sacerdotale ministerium implere non poterat, suae iustitiae reservavit' (4). Item beatus Gelasius papa in epistula quam episcopis Dardaniae de causa Acacii scripsit, post alia ita dicit: 'Qui postquam in collegium recidens pravitatis, iure meruit ab apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est, absolutionem, quam superstes nec quaesivit, omnino nec meruit, mortuus iam non potest impetrare; siquidem ipsis apostolis Christi voce delegatum est: *quae ligaveritis super terrom et quae solveritis super terram*. Ceterum iam de eo, qui in divino est iudicio constitutus, nobis fas aliud decernere non est, praeter id, in quo eum dies supremus invenit' (5)..... 'nec audet Ecclesia sibimet vindicare, quod ipsis beatis apostolis conspicit non fuisse concessum: quia alia est causa superstitum, alia defunctorum' (6).

. . . . . .

Theodori Mops. persona non, sed doi etrina absona damnatur.

Quibus omnibus diligenter inspectis, quia licet diverso Patres nostri verborum modo, unius tamen ductu intellegentiae disserentes inlaesas sacerdotum in pace ecclesiastica defunctorum servavere personas idemque regulariter Apostolicae Sedis, quae supra diximus, definiunt constituta, nulli licere noviter aliquid de mortuorum iudicare personis sed in hoc relinqui, in quo unumquemque dies supremus invenit, et specialiter de Theodori Mopsuesteni nomine quid sancti Patres nostri disposuerint superius evidenter expressum est: eum nostra non audemus condemnare sententia, sed nec ab alio quoquam condamnari concedimus. Absit tamen, ut supra scripta capitula dogmatum, quae secundum subiectos intelligentiae sensus a nobis constat esse damnata, vel quaecumque dicta cuiuslibet sint nomine praenotata, evangelicis tamen et apostolicis ac quattuor synodorum Nicaenae Constantinopolitanae Ephesenae primae atque Calcedonensis et Apostolicae Sedis non congruentia consonaque doctrinis, non solum sensu sed vel aure patiamur admittere.

Theodoreti non persona, sed eius absona scripta et doctrina damnantur.

De scriptis vero, quae velut sub viri venerabilis Theodoreti quondam episcopi nomine proferuntur..... rerum veritate perpensa, statuimus atque decernimus nihil 〈in〉 iniuriam vel obtrectationem probatissimi in Chalcedonensi synodo viri, hoc est Theodoreti episcopi Cyrri, sub taxatione nominis eius a quoquam fieri vel proferri, sed custodita in omnibus personae eius reverentia, quaecunque scripta vel dogmata eius cuiuslibet nomine probata sceleratorum Nestorii atque Eutychetis manifestantur erroribus consonare, anathematizamus atque damnamus.....

. . . . . .

(4) S. Leonis epist. 108, (*ML* 54 1012).
(5) Epist. s. Gelasii, *Coll. Avell.* 101, pag. 467. V. Nr. 186.
(6) Cf. Gesta de absolutione Miseni, *Coll. Avell.* epist. 103 pag. 475.

Zato, pošto je u njima koje smo mi donijeli sa svom obazrivošću i pažljivošću, kako bi se sačuvalo nepovrjedivo poštovanje za sve navedene sabore i njihove dostojne odluke, bilo zapisano [284] kako mi ne smijemo da prekoračimo utvrđene ciljeve naših otaca, odredili smo i odlučili da niko na koga se odnose crkvene odredbe i dostojanstva, ne smije niti protiv ovih koje smo mi sada potvrdili i ustanovili odlukom o često pominjana tri kapitula, da određuje ili smišlja, ili uči, ili da poslije ove definicije još i dalje pokreće neko istraživanje. A ako bilo šta od ova tri kapitula protiv ovoga što smo ovdje potvrdili i odredili, u ime bilo koga koji je podložan crkvenim odredbama i dostojanstvima, jeste ili bude učinjeno, rečeno i zapisano, i od bilo koga bilo gdje otkriveno, moćju Apostolske stolice kojom s Božjom milošću upravljamo, ovdje ćemo ga razotkriti. *Popravio sam*.

Subskripcija. Pomoću Boga i putem njegove milosti, episkop svete katoličke crkve grada Rima, ja Vigilije potpisao sam se na ovoj našoj odluci.

I potpisi episkopa.

Napisano uoči majskih ida, po nalogu našeg gospodara, zauvijek uzvišenog Justinijana, godine XXVII poslije kons. Vasilija V. C. godine XII u gradu Konstantinopolju.

[284] Prov. 22, 28.

Ibae scripta et personam damnare nefas.

De epistola quoque venerabilis viri Ibae, quondam Edessenae civitatis episcopi, de qua pariter inquisistis, diligenti nihilominus investigatione quaesivimus, si quid de ea priscis temporibus apud Patres nostros motum vel agitatum sive quaesitum seu fuerit constitutum. Et quia Graecae linguae, sicut cunctis et maxime pietati vestrae notum est, sumus ignari, nunc per nostros, qui eiusdem linguae videntur habere notitiam, gesta sancti venerandique Chalcedonensis concilii in synodalibus codicibus diligentissime perquirentes dilucide aperteque repperimus duabus in eadem synodo actionibus praedicti viri venerabilis Ibae examinatum fuisse negotium (7).....

His igitur ita in sanctae Chalcedonensis synodi iudicio dispositioneque iacentibus et ita vicariorum Sedis Apostolicae venerandi praesulis sui praesentiam sustinentum et ceterorum Patrum interlocutionibus declaratis evidenter advertimus, quod ab his, qui in eadem sancta Chalcedonensi synodo locum beatissimi praedecessoris nostri papae Leonis tenuisse noscuntur, dictum sit: ' Relecta eius epistola agnovimus eum esse catholicum ', et ab Anatolio Constantinopolitano dictum sit: ' Lectio omnium, quae sunt subsecuta, demonstrat innoxium Ibam reverentissimum ab his, quae in eum accusatores intulerant ', Maximo vero Antiocheno dictum sit: ' Ex relecto scripto epistolae, quod prolatum est ab adversario eius, catholica est eius declarata dictatio '. Quorum interlocutionibus ceteri episcopi non solum ⟨non⟩ contradixisse, verum etiam apertissimum noscuntur praebuisse consensum..... Propterea ergo discretionem atque iudicium sanctorum Patrum nos in omnibus conservantes et rerum omnium dispositionem secundum eam, quam reddimus, rationem ex Chalcedonensis synodi iudicio declarata, cum satis apertissima luceat veritate ex verbis epistolae viri venerabilis Ibae rectissimo ac piissimo intellectu perspectis et ex gestis apud Photium et Eustathium habitis et ex ipsius Ibae episcopi praesentis a praesentibus intentione discussa Patres nostros in Calchedona residentes iustissime orthodoxam eiusdem viri venerabilis Ibae episcopi pronuntiasse fidem et reprehensionem beati Cyrilli, quam humanitus per errorem intellegentiae evenisse cognoverant, congrua satisfactione purgatam: praesentis sententiae nostrae auctoritate statuimus atque decernimus cum in omnibus, tum etiam in saepius memorata venerabilis Ibae epistola intemeratum Patrum in Calchedona residentium manere iudicium nec quemquam ad ordines et dignitates ecclesiasticas pertinentem hoc Constituto nostro permittimus aliquando praesumere vel super eiusdem epistolae negotium vel aliis in Chalchedonensi concilio consensu vicariorum Sedis Apostolicae iudicatis ordinatis definitis atque dispositis tan-

(7) Et reproducit Acta synodi Chalced. sess. X.

quam imperfectis atque reprehensibilibus sive per additamentum sive per diminutionem sive per immutationem vel quoquo modo aliquid temerariae novitatis inferre.....

. . . . . .

Definitio de tribus capitulis.

His igitur a nobis cum omni undique cautela atque diligentia propter servandam inviolabilem reverentiam supra dictarum synodorum et earumdem venerabilia constituta dispositis memores scriptum esse [8] terminos Patrum nostrorum nos transcendere non debere, statuimus atque decernimus nulli ad ordines et dignitates ecclesiasticas pertinenti licere quicquam contrarium his quae praesenti asseruimus vel statuimus Constituto de saepe dictis tribus censere capitulis aut conscribere vel proferre aut componere vel docere aut aliquam post praesentem diffinitionem movere ulterius quaestionem. Si quid vero de eisdem tribus capitulis contra haec, quae hic asseruimus vel statuimus, nomine cuiuscunque ad ordines et dignitates ecclesiasticas pertinentis factum dictum atque conscriptum est vel fuerit et a quolibet ubicumque repertum, hoc modis omnibus ex auctoritate Sedis Apostolicae, cui per gratiam Dei praesidemus, effetamus. *Emendavi.*

Subscriptio. Iuvante Deo et per ipsius gratiam Vigilius episcopus sanctae Ecclesiae Catholicae urbis Romae huic constituto nostro subscripsi.

Et subscriptiones episcoporum.

Dat. prid. idum maiarum imperante domino nostro Iustiniano perpetuo Augusto anno XXVII post cons. Basilii v. c. anno XII in Constantinopolitana civitate.

[8] Prov. 22, 28.

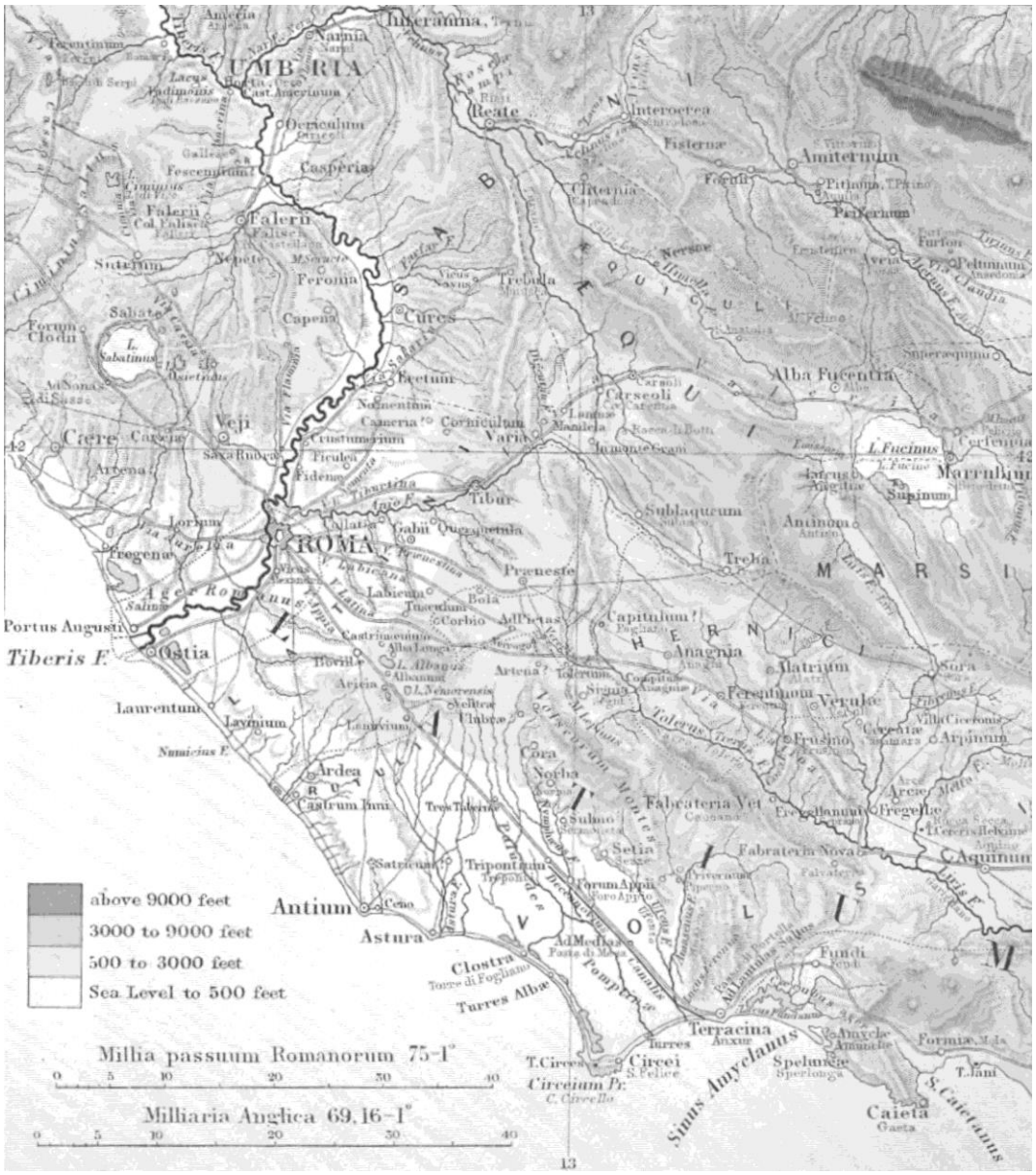
UMBRIA
LATIUM
ROMA
Interamna
Narnia
Reate
Casperia
Falerii
Nepete
Sutrium
Feronia
Trebula
Cures
Capena
Saliate
Forum Clodii
Veji
Cære
Artena
Lorium
Tregenæ
Fidenæ
Crustumerium
Corniculum
Varia
Tibur
Gabii
Præneste
Labicum
Bola
Corbio
Albanum
Portus Augusti
Tiberis F.
Ostia
Laurentum
Lavinium
Ardea
Castrum Inui
Antium
Astura
Clostra
Turres Albæ
Satricum
Tripontium
Forum Appii
Setia
Sulmo
Cora
Norba
Sinuessa
Terracina
Anxur
Circei
Circeium Pr.
Spelunca
Caieta
Gaeta
Sinus Amyclanus
Fisternæ
Interocrea
Amiternum
Peltuinum
Alba Fucentia
Carseoli
Marruvium
Supinum
Sublaqueum
Antinoa
Treba
Anagnia
Alatrium
Ferentinum
Verulæ
Frusino
Arpinum
Fabrateria Vet.
Fabrateria Nova
Aquinum
Fregellæ
Arx Fregellæ
Fundi
Formiæ
MARSI
HERNICI
VOLSCI
AEQUICULI
SABINI
above 9000 feet
3000 to 9000 feet
500 to 3000 feet
Sea Level to 500 feet
Millia passuum Romanorum 75-1°
Milliaria Anglica 69,16-1°
0 5 10 20 30 40
13

Godine 530:
Papa Feliks IV svim episkopima[285]

PAPA FELIKS IV

APENDIKS
EPISTOLAMA FELIKSA IV.

EPISTOLA II.

PAPA FELIKS IV SVIM EPISKOPIMA.

I. Mise ne treba da se održavaju nigdje drugdje osim u mjestima koja su posvećena Bogu, izuzev ako na to ne prisiljava neka velika potreba.

II. O nedoumici šta treba da se uradi u vezi sa posvećivanjem crkava.

Najvoljenijoj braći, svim episkopima koji su postavljeni u raznim provincijama, episkop Feliks pozdrav u Bogu.

I. Velikim Božjim milosrđem (S. Lav. Ep. 54) povećane su radosti cijele Crkve, jer status crkava jača odredbom koju su ustanovili nasljednici apostola. A obuzeti smo velikom žalošću jer znamo da ga još uvijek uznemirava podmuklost starog neprijateljstva. Zbog toga vas, braćo najmilija, podstičemo, opominjemo i svim srcem tražimo da nikako ne odstupate od puta kojeg je odredila apostolska vjera (*Idem, ep.84)* niti da se udaljujete od poglavarstva, već da se bez ikakvog oklijevanja pridržavate vjere i njenog učenja, kojeg su utvrdili apostoli i apostolski ljudi. Jer ako se sruše stubovi neke velike kuće, zatim i ona sama neće moći da stoji. Zato, ako počnete vi da slabite, vi koji ste stubovi Crkve, onda i sveta crkva koja se upravlja preko vas slabi i na kraju će sasvim oslabiti. *Vi ste so zemlje; šta ako so iščezne, gdje će se onda soliti (Mat. V)*. Zato vas (najdraži) i opominjem, jer vaš sam dužnik i veoma vas volim. Pa, kada slušam dobro o vama veoma sam radostan i, suprotno, kada slušam loše, veoma sam uznemiren. A ja, ma koliko da sam udaljen od vas zbog velikog rastojanja zemalja i mora, ipak sam, bez sumnje, povezan u srcu sa vama. Zato sam u potpunosti siguran u vašu naklonost prema meni, da me i vi isto tako volite, jer onda nijeste daleko od mene. Zbog toga zahvaljujemo onom zrnu gorčice (*Luc. XIV; Mat. XIII*), koje iz malog i neuglednog sjemena, kako se vidi, iz istog korijena tolike se uzdižu grane, šire i rasprostiru na sve strane, da se u njima gnijezde sve krilatice neba; da zahvalimo onom kvascu koji ujedinjuje masu brašna u tijesto, sasvim dovoljno za čitavi ljudski rod, i malom kamenu koji se bez pomoći ruku otkinuo sa brda i zapremio sveopšti oblik svijeta, koji se svugda širi kako bi se, pošto se cijeli ljudski rod vrati jedinstvu, dovršilo jedinstveno tijelo crkve i na taj način da se u potpunosti povežu svi različiti djelovi. I zato smatram da mi nijesmo daleko od vas, jer smo zajedno u onom koji je svugdje (*Jovan. XX*). Da zahvalimo, zato, njemu koji je oslobođen od neprijateljstva u svom tijelu učinio da je u cijelom svijetu jedno stado i jedna ovčarnica sa njim kao pastirom, uvijek da se sjećaš kako nas je predvodnik stada opominjao, govoreći: *Nastojte da se jedinstvo duha čuva u okvirima mira (Ephes. IV)*. Pismo vaše svetosti koje ste poslali Apostolskoj stolici radi nekih odluka, odnosno do poglavara, zbog toga da primate odgovore kako je sama cijela crkva bili začetak čitave religije, primio sam radosno i potrudio sam se da vam nakratko odgovorim.

I. O posvećivanju crkava i održavanjima misa. Svi kojima su poznati Stari i Novi zavjet treba da znaju da, izuzev velike potrebe, mise ne smiju da se održavaju nigdje drugdje

[285] *Patrologia latina, vol. 59, p. 15*.

APENDIX
AD EPISTOLAS FELICIS IV.

EPISTOLA II.

FELIX PAPA IV AD OMNES EPISCOPOS.

(Hæc et sequens epistola *vitiis* vitio laborant.)

I. Quod missarum celebratio alibi quam in Deo dicatis locis non debeat fieri nisi magna compulerit necessitas.

II. De ecclesiarum sacrationis habitatione quid sit agendum.

Dilectissimis fratribus omnibus episcopis per diversas provincias constitutis Felix episcopus in Domino salutem

D Magno munere (*S. Leo. ep.* 54) misericordia Dei totius Ecclesiæ catholicæ multiplicata sunt gaudia, cum Ecclesiarum status eo viget ordine quo apostolorum successores illum statuerunt. Et cum antiqui hostis astutia eum turbari agnoscimus, non modice contristamur mœrore. Quam ob causam (fratres) hortamur, monemus et flagitamus, ut a tramite apostolicæ institutionis nequaquam recedatis (*Idem, ep.* 84), nec a capite dissideatis, sed fidem et ordinem quem

osim u mjestima koja su posvećena Bogu. Čitamo, naime da je Mojsije sagradio i posvetio tabernakul Bogu, sa trpezom i oltarom njegovim i ostalom opremom potrebnom za izvršavanje božanskog kulta. (*Num. VII*), a saznali smo da je nije posvetio samo prema božanskim propisima i željama, već ju je, prema Božjem naređenju, pomazao svetim uljem. A zašto je ovo bilo učinjeno i zašto je sama *sacra* bila pomazana i ne drugi, već sveštenici sakre pomazani svetim uljem i Bogu posvećeni sa svetom odjećom i leviti /pomoćnici sveštenika/ su djelovali, činili, postavljali i pomagali u samim odredbama koje su (božjim naređenjem) od strane Mojsija, nalazi se u Božjem zakonu. Pa kako je David opširno prikazao najpobožnijem kralju Božji kult i nastojao da se izgradi Božji hram, no zbog mnoge krvi koja se prolila on je bio zabranjen, i kako je sam podnio troškove, a njegov je sin Solomon, to što je onaj sam želio da uradi, Božjom voljom i pomoći, završio i posvetio je hram sa oltarima i svim drugim što je potrebno da se izvršava Božji kult, u Knjizi o kraljevima između ostalog čita se i ovo: *Sazidah dom tebi* (kaže Solomon Bogu ŠIII Reg. VIII]) *za stan, mjesto, da u njemu nastavaš dovijeka.i okrenuvši se licem svojim car blagoslovi sav zbor Izrailjev, a sav zbor Izrailjev stajaše. I reče: blagosloven da je Gospod Bog Izrailjev, koji je govorio svojim ustima Davidu ocu mojemu i ispunio rukom svojom, govoreći: Od onoga dana kad izvedoh iz Misira narod svoj Izrailja, među svijem plemenima Izrailjevijem da se sazida dom gdje bi bilo ime moje, nego izabrah Davida da bude nad narodom mojim Izrailjem. I naumi David otac moj da sazida dom imenu Gospoda Boga Izrailjeva. Ali Gospod reče Davidu mojemu: što si naumio sazidati dom imenu mojemu, dobro si učinio što si to naumio; ali nećeš ti sazidati toga doma, nego sin tvoj, koji će izaći iz bedara tvojih, on će sazidati dom imenu mojemu. I tako ispuni Gospod riječ svoju, koju reče: jer ustah na mjesto oca svojega Davida, i sjedoh na presto Izrailjev kao što reče Gospod, i sazidah ovaj dom imenu Gospoda Boga Izrailjeva. I odredih ovdje mjesto kovčegu u kom je zavjet Gospodnji što je učinio s ocima našim kad ih je izveo iz zemlje Misirske. Potom stade Solomun pred oltar Gospodnji pred svijem zborom Izrailjevijem, i podiže ruke svoje k nebu, i reče: Gospode Bože Izrailjev! Nema Boga takoga kakav si ti gore na nebu ni dolje na zemlji, koji čuvaš zavjet i milost slugama svojim, koje hode pred tobom svijem srcem svojim; koji si ispunio sluzi svojemu Davidu ocu mojemu što si mu rekao; što si ustima svojim rekao to si rukom svojom ispunio, kao što se vidi danas. Sada dakle, Gospode Bože Izrailjev, drži sluzi svojemu Davidu ocu mojemu što si mu rekao govoreći: neće ti nestati čovjeka ispred mene koji bi sjedio na prijestolu Izrailjevu, samo ako sinovi tvoji usčuvaju put svoj hodeći preda mnom, kao što si ti hodio preda mnom. Sada dakle, Bože Izrailjev, neka se potvrdi riječ tvoja koju si rekao sluzi tvojemu Davidu ocu mojemu. Ali hoće li doista Bog stanovati na zemlji? Eto, nebo i nebesa nad nebesima ne mogu te obuhvatiti, a kamoli ovaj dom što ga sazida? Ali pogledaj na molitvu sluge svojega i na molbu njegovu, Gospode Bože moj, čuj viku i molitvu, kojom ti se danas moli sluga tvoj. Da budu oči tvoje otvorene nad domom ovijem dan i noć, nad ovijem mjestom, za koje si rekao: tu će biti ime moje; da čuješ molitvu kojom će se moliti sluga tvoj na ovom mjestu. Čuj molbu sluge svojega i naroda svojega Izrailja, kojom će se moliti na ovom mjestu čuj s mjesta gdje stanuješ, s neba, čuj, i smiluj se. Kad ko zgriješi bližnjemu svojemu te mu se da zakletva da se zakune, i zakletva dođe pred tvoj oltar u ovom domu. Ti čuj s neba, i učini i sudi slugama svojim, osuđujući krivca i djela njegova obraćajući na njegovu glavu, a pravoga pravdajući i plaćajući mu po pravdi njegovoj. Kad razbiju neprijatelji narod tvoj Izrailja zato što ti zgriješe, pa se obrate k tebi i dadu slavu imenu tvojemu, i pomole ti se i zamole te u ovom domu. Ti čuj s neba, i oprosti grijeh slugama svojim i narodu svojemu Izrailju pokazav im put dobri kojim će hoditi, i pusti dažd na zemlju svoju, koji si dao narodu svojemu u naljetstvu. Kad bude glad u zemlji, kad bude pomor, suša, medljika, skakavci, gusjenice, ili kad ga pritjesni neprijatelj njegov u zemlji njegovoj vlastitoj, ili kako god zlo, kakva god bolest. Svaku molbu i svaku molitvu, koja bude od koga god čovjeka ili od svega tvojega naroda Izrailja, ko pozna muku*

apostoli et apostolici viri statuerunt absque ulla hæsitatione teneatis. Nam si columnæ alicujus magnæ domus ruerint, ipsa postea domus minime stabit. Sic et vos, qui columnæ Ecclesiæ estis, si labefactari cœperitis, sancta Ecclesia, quæ per vos regitur, tabescit et labitur. Hæc (fratres) quæ dico valde timenda sunt, et summo moderamine pensanda, atque ne fiant cavenda. Ipsa enim per se veritas ait : *Vos estis sal terræ; quod si sal evanuerit, in quo salietur* (*Matth.* v)? Ideo (carissimi) vos moneo, quia debitor sum vobis, et valde vos diligo. Et quando bona audio de vobis, nimis sum gavisus : et econtra quando mala, nimis conturbatus. Ego vero, quamvis a vobis per longa terrarum atque maris intervalla disjunctus sim, sum tamen omnino vobis corde conjunctus. Idque de beatitudine vestra erga me modis omnibus confido, quia cum me vicissim diligitis, a me longe non estis. Unde gratias referimus illi grano sinapi (*Luc.* XIV; *Matth.* XIII), qui ex modici despicabilisque seminis specie, ita ramis ex eadem radice surgentibus, atque se distendentibus, usquequaque diffusis, ut in eis volatilia cœli (cuncta) nidificent : gratiaque sit fermento illi quod tribus farinæ satis totius humani generis massam in unitate conspersit : atque parvo lapidi, qui abscissus est de monte sine manibus, et occupavit universam faciem orbis terræ, qui ad hoc se usquequaque distendit, ut omni humano genere in unitatem redacto, totius corpus perficeretur Ecclesiæ, atque ita ad totius compagis pertineret commodum membrorum partialis ista distinctio. Unde nos quoque a vobis non longe sumus : quia in illo qui ubique est unum sumus (*Joan.* XX). Agamus ergo ei gratias, quia solutis inimicitiis in carne sua fecit ut in omni orbe terrarum unus esset grex, et unum ovile sub se uno pastore, semper memores quid nos egregius prædicator admoneat dicens : *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (*Ephes.* IV). Sanctitatis vestræ scripta, quæ ad sedem apostolicam misistis super quibusdam consultis, quasi ad caput, ut inde acciperetis responsa, unde omnis Ecclesia totius religionis sumpsit exordium, gratanter suscepi, et breviter vobis respondere curavi.

I. De ecclesiarum enim consecratione, et de missarum celebrationibus, non alicubi quam in sacratis Domino locis absque magna necessitate fieri debere, liquet omnibus quibus sunt nota Novi et Veteris Testamenti præcepta. Tabernaculum vero Mosen Domino præcipiente fecisse, et sacrasse, cum mensa et altari ejus, et cæteris vasis utensilibus ad divinum cultum explendum legimus (*Num.* VII) : et non solum divinis præceptis ac precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei unctione, Domino jubente, perlinisse novimus. Qualiter autem hæc facta sint, et quomodo ipsa sacra non alii quam sacerdotes sacra unctione delibuti, Dominoque cum vestibus sanctis sacrati, et levitæ tractabant, ferebant, erigebant, et deponebant, in ipsis institutionibus, quæ (Domino jubente) per Mosen conscriptæ sunt, in lege Domini reperitur. Qualiter ergo David regum piissimus amplificaverit cultum Dei, et templum Domini ædificare voluit, sed propter multum sanguinem, quem effuderat, prohibitus est, et ipse collegerat expensas, Salomonque filius ejus idipsum, quod ipse facere optaverat, jubente et auxiliante Deo, perfecit, et templum cum altari, et reliqua ad divinum cultum paragendum, consecravit, in libro Regum inter cætera legitur ita : *Ædificans* (inquit Salomon Domino [*III Reg.* VIII]) *ædificavi in habitaculum tuum, fortissimum* (*firmissimum;* ita et c. Just.) *solium tuum in sempiternum. Convertitque rex faciem suam, et benedixit omni ecclesiæ Israel. Omnis enim ecclesia Israel stabat, et ait : Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus ejus perfecit, dicens : A die qua eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut ædificaretur domus, et esset nomen meum ibi; sed elegi David, ut esset super populum meum Israel. Voluitque David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel, et ait Dominus ad David patrem meum : Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est, stetitque pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus. Et ædificavi domum nomini Domini Dei Israel. Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Ægypti. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiæ Israel, et expandit manus suas in cœlum, et ait : Domine Deus Israel, non est similis tui in cœlo desuper, et super terram deorsum, qui custodis pactum et misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo. Qui custodisti servo tuo David patri meo quæ locutus es ei. Ore locutus es, et manibus perfecisti, ut hæc dies probat. Nunc igitur, Domine Deus Israel, conserva David famulo tuo patri meo quæ locutus es ei, dicens : Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel, ita tamen, si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me, sicut tu ambulasti in conspectu meo. Et nunc, Deus Israel, firmentur verba tua, quæ locutus es David servo tuo patri meo. Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram? Si enim cœlum et cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificavi? Sed respice ad orationem servi tui, et ad preces ejus, Domine Deus meus. Audi, Domine, hymnum et orationem, quam servus tuus orat coram te hodie : ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte et die, super domum de qua dixisti : Erit nomen meum ibi, ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus; ut exaudias deprecationem servi tui, et populi tui Israel, quodcunque oraverint in loco isto, et exaudias in loco habitaculi tui in cœlo, et cum exaudieris, propitius eris. Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod juramentum, quo teneatur astrictus, et venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in cœlo, et facies, et judicabis servos tuos, condemnans impium, et reddens viam suam*

srca svojega i podigne ruke svoje u ovom domu, ti čuj s neba, iz stana svojega, i smiluj se i učini i podaj svakome po svijem putevima njegovijem, koje znaš u srcu njegovu; jer ti sam znaš srca svijeh sinova čovječijih; da te se boje dokle su god živi na zemlji koju si dao ocima našim. I stranac koji nije od naroda tvojega Izrailja, nego dođe iz daljne zemlje imena tvojega radi, (jer će se čuti za ime tvoje veliko i za ruku tvoju krjepku i mišicu tvoju podignutu) kad dođe i pomoli se u ovom domu, ti čuj s neba, iz stana svojega, i učini sve za što poviče k tebi onaj stranac, da bi poznali ime tvoje svi narodi na zemlji i bojali se tebe kao narod tvoj Izrailj, i da bi znali da je ime tvoje prizvano nad ovijem domom koji sazidah. Kad narod tvoj izide na vojsku na neprijatelja svojega putem kojim ga pošlješ, i pomole se Gospodu obativši se ka gradu koji si izabrao i k domu, koji sam sazidao imenu tvojemu, čuj s neba molbu njihovu i podaj im pravicu. Kad ti zgriješe, jer nema čovjeka koji ne griješi, i razgnjevivši se na njih daš ih neprijateljima njihovijem, te ih zarobe i odvedu u zemlju neprijateljsku daleko ili blizu. Ako se dozovu u zemlju u koju budu odvedeni u ropstvo, i obrate se i stanu ti se moliti u zemlji onijeh koji ih zarobiše i rijeku sagriješismo i zlo učinismo, skrivismo i tako se obrate tebi svijem srcem svojim i svom dušom svojom u zemlji neprijatelja svojih koji ih zarobe i pomole ti se okrenuvši se k zemlji svojoj, koju si dao ocima njihovijem, ka gradu koji si izabrao i k domu koji sam sazidao imenu tvojemu, tada čuj s neba, iz stana svojega, molbu njihovu i molitvu njihovu, i podaj im pravicu, i oprosti narodu svojemu što ti budu zgriješili, i sve prestupe kojima ti budu prestupili, i umilostivi one koji ih zarobe da se smiluju na njih. Jer su tvoj narod i tvoje našljetstvo koje si izveo iz Misira, usred peći gvozdene. Neka budu oči tvoje otvorene na molbu sluge tvojega i na molbu naroda tvojega Izrailja, i čuj ih kad god te prizovu. Jer si ih ti odvojio sebi za našljetstvo od svijeh naroda na zemlji, kao što si rekao preko Mojsija sluge svojega, kad si izveo oce naše, Gospode, Gospode! A kad Solomun moleći se Gospodu svrši svu ovu molbu i molitvu, usta ispred oltara Gospodnjega, gdje bješe klekao i ruke svoje podigao k nebu; i stojeći blgoslovi sav zbor Izrailjev, glasom velikim govoreći: Blagosloven da je Gospod koji je smirio narod svoj Izrailja, kao što je govorio; nije izostala nijedna riječ od svijeh dobrijeh riječi njegovijeh koje je govorio preko Mojsija sluge svojega. Da Gospod Bog naš bude s nama kao što je bio s ocima našim, da nas ne ostavi i ne napusti. Nego neka prigne srce naše k sebi da bi smo hodili svijem putovima njegovijem i držali zapovijesti njegove i uredbe njegove i zakone njegove, što je zapovjedio ocima našim. I neka budu ove riječi moje, kojima se molih Gospodu, blizu Gospoda Boga našega dan i noć, da bi davao pravicu sluzi svojemu i narodu svojemu Izrailju u svako doba; da bi poznali svi narodi na zemlji da je Gospod sam Bog i da nema drugoga. I neka srce vaše bude cijelo prema Gospodu Bogu našem, da hodite po uredbama njegovijem i držite zapovjesti njegove kao danas. Tada car i sav Izrailj s njim prinesoše žrtve pred Gospoda. I Solomun prinese na žrtvu zahvalnu, koju prinese Gospodu, dvadeset i dvije tisuće volova, i sto i dvadeset tisuće ovaca. Tako posvetiše dom Gospodnji car i svi sinovi Izrailjevi. U taj dan posveti car sredinu trijema koji je pred domom Gospodnjim; jer ondje prinese žrtve paljenice i dare i pretilinu od žrtava zahvalnijeh; jer mjedeni oltar koji bijaše pred Gospodom bijaše malen i ne mogahu na nj stati žrtve paljenice i dari i pretilina od žrtava zahvalnijeh. I u to vrijeme praznova Solomun praznik i sav Izrailj s njim, sabor velik od ulaska u Emat do potoka Misirskoga pred Gospodom Bogom našim, sedam dana i opet sedam dana, to je četrnaest dana. A u osmi dan otpusti narod. Dakle, Jevreji su mjesta u kojima su božanskim molitvama žrtvovali Bogu, smatrali za posvećena i nijesu činili to u drugim mjestima, već u onima koja su bila posvećena Gospodaru su prinosili žrtve Bogu. Pa ako su Jevreji, koji su služili u sjenci zakona, činili ovo, onda mnogo više treba da grade hramove oni kojima se otkrila istina [(a)] i (što bolje možemo) ukrašavaju i svetim pomazanjima svojim sa oltarima i opremom, i odećom i ostalim

[(a)] Burch. Dodaje u lib. III, cap. 59. *i milost, i istina je data od strane Isusa.* Mansi.

super caput ejus, justificansque justum, et retribuens et *secundum justitiam suam. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) et agentes pœnitentiam, et confitentes nomini tuo, venerint, et oraverint, et deprecati te fuerint in domo hac, exaudi in cœlo, et dimitte peccatum populi tui Israel, et reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit cœlum et non pluerit propter peccatum eorum, et orantes in loco isto pœnitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam, exaudi eos in cœlo, et dimitte peccata servorum tuorum, et populi tui Israel, et ostende eis viam bonam, per quam ambulent, et da pluviam super terram, quam dedisti populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, et afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas, cunctaque devotatio et imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel; si quis agnoverit plagam cordis sui, et expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies in cœlo, in loco habitationis tuæ, et repropitiaberis, et facies, ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum); ut timeant te cunctis diebus quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris. Insuper et alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, et manus tua fortis, et brachium tuum extentum ubique), cum venerit ergo, et oraverit in loco hoc, tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, et facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena, ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus Israel: et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam quocunque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegisti, et contra domum quam ædificavi nomini tuo, et exaudies in cœlo orationem eorum et preces eorum, et facies judicium eorum. Quod si peccaverint tibi (non est enim homo qui non peccet), et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope, et egerint pœnitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati fuerint te in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus, et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et tota anima sua, in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerant, et oraverit te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegisti, et templi quod ædificavi nomini tuo; exaudies in cœlo, in firmamento solii tui, orationem eorum et preces eorum, et facies judicium eorum, et propitiaberis populo tuo, qui peccavit tibi: et omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te: et dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis. Populus enim tuus est, et hæreditas tua, quos eduxisti de terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ, ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui et populi tui Israel et exaudies eos in universis, pro quibus invocaverint te. Tu enim separasti eos in hæreditatem de universis populis terræ, sicut locutus es per Mosen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de terra Ægypti (Ægypto), Domine Deus. Factum est autem, cum complesset Salomon orans Dominum omnem orationem et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini. Utrumque enim genu in terra fixerat et manus expanderat ad cœlum. Stetit ergo, et benedixit omni ecclesiæ Israel, voce magna dicens: Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo suo Israel juxta omnia quæ locutus est; non cecidit ne unus quidem sermo in omnibus (ex omnibus bonis) quæ locutus est per Mosen servum suum. Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens, neque projiciens, sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis ejus, et custodiamus mandata ejus, et cæremonias, et judicia, quæcunque mandavit patribus nostris, et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat judicium servo suo, et populo suo Israel per singulos dies, et sciant omnes populi terræ, quia Dominus ipse est Deus, et non est ultra absque eo. Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis ejus, et custodiamus mandata ejus sicut et hodie. Igitur rex et omnis Israel cum eo immolabant victimas coram Domino. Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, et ovium centum viginti millia, et dedicaverunt templum Domini rex et filii Israel. In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini. Fecit autem ibi holocaustum, et sacrificium, et adipem pacificorum; quia altare æneum quod erat coram Domino, minus erat, et capere non poterat holocaustum, et sacrificium, et adipem pacificorum. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti coram Domino Deo nostro septem diebus et septem diebus, id est quatuordecim diebus, et in die octava dimisit populos.* Judæi ergo loca in quibus Domino sacrificabant divinis habebant supplicationibus consecrata (supplicationibus consecrabant), nec in aliis quam in Deo dicatis locis munera Domino offerebant. Si enim Judæi, qui umbræ legis deserviebant, hæc faciebant, multo magis quibus veritas patefacta est (*a*) templa Domino ædificare, et (prout melius possumus) ornare, eaque divinis precibus, et sanctis unctionibus suis cum altaribus et vasis, vestibus quoque, et reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus, devote et solemniter sacrare, et non in aliis locis quam in Domino sacratis ab episcopis, et non a chorepiscopis, qui sæpe prohibiti sunt, nisi (ut prædictum est) summa exigente necessitate, missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Et hoc si summa necessitas agere compulerit, non in domibus, quia in

(*a*) Burch. addit lib. III, cap. 59, *et gratia, et veritas per Jesum data est.* Mansi.

što je korisno za vršenje božanskog kulta, pobožno i svečano da se osvećuju, a ne smijemo u drugim mjestima osim onih koja su od episkopa posvećena Gospodaru, i ne od od strane zamjenika episkopa koji su često zabranjeni, osim (kako je rečeno) kada se pojavi krajnja neophodnost da održavamo mise, niti da prinosimo žrtve. A ako nas ta krajnja neophodnost prinudi da ih vršimo, onda da se ne vrše u domovima, jer prema svetim kanonima zabranjeno je da se vrše u kućama, već u tabernakulima koji su božanskim molitvama posvećeni od prvosveštenika, i u mjesecima koji su posvećeni Gospodu, i svetim mazanjem pomazani od prvosveštenika, u krajnjoj neophodnosti (kako je naznačeno) a prema nečijoj slobodnoj volji i iz nebrige. Određeno je, dakle, da se misa ne pjeva (*Concil. Paris. lib. I, cap. 47; i Capitul VII, 334*) a i ne sluša (*S. Gregor. Ep. 18. 46. III)* i u mjestima gdje to ne odgovara, osim (kako je već često rečeno) kada se pojavi krajnja neophodnost, jer za neophodnost ne postoji zakon. Zato je napisano: *Gledaj da ne izlažeš svoje žrtve paljenice na svakom mjestu koje vidiš, već na mjestu koga Gospod Bog tvoj bude odabrao (Deut. X)*. I u Eksodu se čita: *Čuli ste vi, da sam vam sa neba odgovorio: ne pravite srebrne bogove, niti zlatne bogove pravite sebi; oltare od zemlje napravite meni i na njima izlagajte vaše žrtve paljenice i žrtve pomirenja; vaše ovce i goveda u svakom mjestu u kome bi se pominjalo sjećanje na moje ime (Exod. XX)*. I kao što ni drugi, osim sveštenici posvećeni u Bogu ne smiju da pjevaju mise, niti da stavljaju žrtve na oltar, tako ni u drugim mjestima, osim u onima pomenutim koja su posvećena Bogu, neće dolikovati da se pjevaju mise i vrše žrtvovanja. Ako, pak, kako se čita u Laodikejskom koncilu (iz verzije Dionisija Malog) u glavi 26, da [(a)] oni koji nijesu postavljeni od episkopa, kako u crkvama, tako i u kućama ne smiju da egzorciraju, mnogo više službe višeg stepena, osim od onih koji su do ovog stepena posvećeni i kojima je dozvoljeno da vrše službe ili priliči da vrše žrtve. No, da (kako je maloprije bilo naglašeno) ne smiju u kućama da vrše oblacije, na istom koncilu u glavi 58 [(b)] stoji zabrana, da: *Episkopi i prezviteri ne smiju u kućama da vrše oblacije*. A praznici posvećivanja crkava i sveštenika treba da se svečano proslavljaju u pojedinim godinama, po primjeru samog Gospoda koji je za praznik posvećivanja hrama, pružajući tim postupkom svima utvrđeni oblik, dao da se sa ostalim ljudima slavi isti praznik, kao što je napisano: *Bili su praznici osvećivanja u Jerusalimu i bila je zima; i šetao je Isus u hramu, u portiku Salomonovom (Jovan. X)*. A da praznici osvećivanja treba da se slave osam dana naći ćeš u knjizi kraljeva (*III Reg. VIII*), kada je završeno posvećivanje hrama.

II. O osvećivanju crkava (*S. Leo, epist. 92, cap. 15*) postoji sumnja i nema pouzdanog spisa, niti pouzdanih svjedoka od kojih bi se doznalo, kako bi ste sigurno znalo koliko i koja crlva treba da se osvećuje, da ne bi takva nesigurnost dovela do nečega još goreg, jer ne pokazuje se ponovo ono što se ne zna. O svjedočenjima, braćo, Svetog pisma koja su potvrđena apostolskim ugledom, treba, radi vaših odluka, da se nakratko odgovori. Vi, ipak, treba da se pobrinete i svima da predočite da ne rade nedozvoljeno, da se pridržavaju Božjih odluka i vjerno služe. *Molim vas, braćo*, navodimo riječi apostolske, *uništite buntovnike, tješite malodušne, prihvatajte nemoćne, nastojite da budete kod svih koji stradaju. Gle-dajte da niko ne uzvraća zlom za zlo, već da suprotno tome, dobrota prati sve i u svemu. Uvijek se radujte, propovijedajte neprestano, u svemu pružajte ljubav. Jer volja je Boga da u svemu budete u Isusu Hristu. Ne dozvoljavajte da se uništi vjera, ne dozvoljavajte da se pre-zre proročanstvo, odobravajte i podržavajte ono što je dobro. Odstranite se od svega što se čini lošim. Sam vas Bog u svemu osvještava u miru, da duh ostane nepokolebljiv, a duša i tije-lo bez jadikovanja služe dolasku Gospoda našeg Isusa Hrista (II Thes. 5)*. Napisano martov-skih kalenda, za vrijeme najslavnijih konzula Lampadija i Oresta (godine Hristove 530).

[(a)] Burch. Ubacuje *si*.
[(b)] Cap. 59.

sacris canonibus sacrificia in domibus offerri prohibita sunt, sed in tabernaculis, divinis precibus a pontificibus dicatis, et in mensis Domino sacratis, et in sacra unctione a pontificibus delibutis, pro summa (ut præfixum est) necessitate, et non pro libitu cujusquam et pigritia agatur. (Statutum) Satius ergo est, missam non cantare (*Concil. Paris. lib.* I, *cap.* 47; *et Capitul.* VII, 334), aut non audire (*S. Gregor. ep.* 18, *lib.* III), quam in illis locis ubi fieri non oportet : nisi (ut sæpe dictum est) pro summa contingat necessitate, quoniam necessitas non habet legem. Unde scriptum est : *Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus* (*Deut.* X). Et in Exodo legitur : *Vos vidistis, quia de cœlo locutus sum vobis : Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis; altare de terra facietis mihi, et offeretis super illud holocausta et pacifica vestra; oves vestras et boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei* (*Exod.* XX). Et sicut non alii quam sacrati Domino sacerdotes debent missas cantare, nec sacrificia super altare offerre : sic nec in aliis quam in præfatis Domino sacratis locis missas cantare aut sacrificia offerre licebit. Si autem, ut legitur in concilio Laodicensi (*ex versione Dionysii Exigui*) capite 26, quod (*a*) hi qui non sunt ab episcopis ordinati tam in ecclesiis quam in domibus exorcizare non possunt, multo magis (*minus*) majoris gradus ministeria, nisi ab eis qui ad eos gradus sunt sacrati quibus fungi debent officia agi vel sacrificia offerri licet. Quod autem (ut paulo superius prælibatum est) oblationes in domibus offerri non debent, in eodem concilio capite 58 (*b*) prohibitum habetur, ita : *Non oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis et presbyteris.* Solemnitates vero dedicationum ecclesiarum et sacerdotum per singulos annos solemniter sunt celebrandæ, ipso Domino exempla dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendo dans formam, cum reliquis populis eamdem festivitatem celebraturus venit, sicut scriptum est : *Facta sunt* encænia in *Hierosolymis, et hiems erat; et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis* (*Joan.* X). Quod autem octo dierum sint encænia celebranda, in libro Regum (*III Reg.* VIII), peracta dedicatione templi, reperies (reperietis).

II. De ecclesiarum vero consecratione (*S. Leo, epist.* 92, *cap.* 15) quoties dubitatur, et nec certa scriptura, nec certi testes existunt, a quibus consecratio sciatur, absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas, ne talis trepidatio faciat deteriorationem : quoniam non monstratur esse iteratum quod nescitur factum. His, fratres, testimoniis Scripturarum apostolica auctoritate confirmatis, consultis vestris breviter respondisse sufficiat. Vobis tamen prævidendum est, et omnibus prædicandum, ut illicita non agantur, et Domini præcepta conserventur, et fideliter peragantur. *Rogamus autem vos, fratres,* ut dicta apostolici replicemus, *corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat; sed semper, quod bonum est sectamini in invicem, et in omnes. Semper gaudete sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu in omnibus vobis. Spiritum nolite exstinguere, prophetias nolite spernere; omnia autem probate, quod bonum est tenete. Ab omni specie mala abstinete vos. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur* (*II Thess.* 5). Data calendis Martii, Lampadio et Oreste viris clarissimis consulibus (anno Christi 530).

(*a*) Burch. inserit *si*.
(*b*) Cap. 59.

Oko 650. godine: Papa Martin piše solunskom arhiepiskopu povodom rasprave o ikonama optužujući ga da je pristalica hrišćanstva stranog katoličkom (Skitske crkve?)[286]

PAPA MARTIN (oko 650. g.)

EPISTOLA XII.

Solunskom episkopu Pavlu, Martin, ponizni rob robova Božjih, episkop svete katoličke i apostolske Rimske Božje crkve.

Gospod Bog naš, Isus Hristos koji je sa svojom inkarnacijom u čovjeka obnovio našu prirodu i sopstvenim stradanjem izliječio ranu našeg prestupa, pošto želi da mi ubuduće više ne griješimo, da nam se ne bi zbog pogreške dogodilo nešto još gore i budemo predani vječnoj kazni kojoj se predaje onaj koji nema da očisti sebe disciplinom, potrebno je da se udostojiš i da tvojom velikom dobrotom, zbog prijetećih kazni, kao palisadama zagradiš i učvrstiš puteve i pristupe naše duše pogreški. A to je označio preko proroka Osija, govoreći: *Zato evo ja ću joj zagraditi put trnjem i zazidaću zidom da ne nađe staza svojih; i trčaće za svojim milosnicima, ali ih neće stignuti; i tražiće ih ali ih neće naći; pa će reći: idem da se vratim k prvome mužu svojemu, jer mi bješe bolje onda nego sada. (Oseoe II)*. Zato, zbog neizmjerne čovječnosti, kažnjava ne samo one koje su od nas potekle znanjem, već i one koje su pogrešne iz neznanja, i one iz nemara ili pogubne pohlepnosti, zbog čega ne treba da se smatraju da su beznačajnije, koje otvaraju put nevaljaljstvu i stramputici, pa tako iz preziranja dolazimo do još većih pogrešaka, jer nemamo nikakav strah koji bi preko ponizne molitve zaustavio navalu naše pakosti. A veće su, kažem, one koje su pogrešne nastajući znanjem i vode do lošeg završetka, preko kojih se sasvim odvajamo od Boga i priključujemo najgoroj smrti, gdje postoji samo vječna kazna, a nikakvo milosrđe praštanja: *Jer ako se u smrti niko ne sjeti tebe, ko će te u paklu ispovijedati (Psal. VI)?* kaže blaženi David. A da Bog kažnjava one pogreške koje mi iz neznanja činimo prema njemu samom, potvrđuje sam govoreći: *A onaj rob koji je spoznao volju Gospoda svog i nije je izvršio, i nije postupio prema njegovoj volji, biće napadan od mnogih; dok je i onaj koji je neće spoznati podložan napadima, a napadaće ga manje njih. (Luc. XXII)*. A da i one koje se čine nevoljno ili iz nemara, osim onih koje treba, ne ostavlja nekažnjene, pokazuje ponovo preko Mojsija: *I govoraše Gospod Mojsiju, veleći: Govori sinovima Izraela, ako živo biće pogriješi zbog neznanja i od svih božjih naredbi koje je naložio da ne bude ništa: ako bude pogriješio sveštenik koji je pomazan, griješeći prema narodu, zbog pogreške da žrtvuje Gospodu svoje nevino mlado tele. Ako bude pogriješio poglavar i zbog neznanja učini jedno od mnogih koje Gospod zakonom zabranjuje i poslije shvati svoju pogrešku, da prinese Gospodu kao žrtvu nevino muško jare (Levit. IV)*; i opet: *Ako živo biće zastranjujući zbog greške u svečenostima koje su posvećene Gospodu bude pogriješilo, zbog svog prekršaja da žrtvuje nevinog ovna iz stada (Levit. V)*. Baš tako i one koje postoje u srcu, odnosno u samom razmišljanju, osuđuje govoreći: *Čuvaj se da te iznenada ne obuzme bezbožno razmišljanje i odvuče u pogrešku (Deut. XV)*. I one koje su nastale iz neprilične strasti napada govoreći: *Da ne težiš domu tvog najbližnjeg, da ne žudiš za ženom njegovom, da ne želiš ni roba, ni sluškinju, ni vola, ni magarca, niti bilo šta što je njegovo (Exod. XX)*. Zato ove koje smo mi učinili iz nemara, ili neznanja, ili prezrenja, ili bezrazumne želje, sveopšti Bog svakako ne zanemaruje, već otvoreno kažnjava, kako bi sasvim

[286] *"Patrologia latina", vol. 87, p. 181*.

EPISTOLA XII,

AD PAULUM THESSALONICENSEM EPISCOPUM.

Cum non modo, ut promiserat, non resipuerit, verum eo auctore apostolicæ sedis apocrisarii in hæresim fuerint inducti, anathematizatur et deponitur.

Paulo episcopo Thessalonicæ Martinus servus servorum Dei, sanctæ Romanæ catholicæ et apostolicæ Dei Ecclesiæ episcopus.

Dominus ac Deus noster Jesus Christus, qui humana ipsius incarnatione inveteratam naturam nostram renovavit, ac proprio livore plagam transgressionis nostræ sanavit, cum velit nos non jam de cætero peccare, ne per peccatum deterius quid nobis contingat, et tradamur æterno supplicio, cui traditur qui hic disciplina emendatus non fuerit, dignatus est nimia bonitate te pœnis percutientibus quasi quibusdam vallis, animæ nostræ vias et aditus ad peccatum obsepire ac munire. Idque significat per Oseam prophetam dicentem : *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam maceria ; et semitas suas non inveniet, et sequetur amatores suos, et non apprehendet eos ; et quæret eos, et non inveniet eos ; et dicet : Vadam, et revertar ad virum meum priorem, quia bene erat mihi tunc magis quam nunc* (Oseæ II). Unde, ex humanitate immensa, non ea solum quæ a nobis per scientiam, sed etiam quæ ex ignorantia peccantur, condemnat, quæque ex oblivione, aut cupiditate inutili, ne per ea quæ leviora esse videntur, malitiæ viam ac semitam facientes, ex contemptu ad majoraque peccata adducamur, nullo jam existente metu, qui impetum malitiæ nostræ per supplicium cohibeat. Majora autem dico, quæ ex scientia per operationem peccantur, et ad malum finem veniunt : per quæ omnino excidimus a Deo, et ultimæ morti adjudicamur, ubi sempiterna quidem pœna est, nulla autem remissionis est venia : *Quoniam non est in morte qui memor sit tui ; in inferno autem quis confitebitur tibi* (*Psal.* VI)? dicit beatus David. Quod autem Deus ea quæ ex ignorantia a nobis in ipsum delinquuntur punit, ipse testatur dicens : *Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, et non præparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis ; qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis* (*Luc.* XXII). Quod autem et ea, quæ involuntarie aut ex oblivione, præterquam oportet, perpetrantur, non inulta relinquit, ostendit rursum per Moysen : *Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens : Loquere filiis Israel : Anima cum peccaverit per ignorantiam, et de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit : si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino. Si peccaverit princeps, et fecerit unum e pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur, et postea intellexerit peccatum suum, afferet hostiam Domino, hircum de capris immaculatum* (*Levit.* IV); et rursum : *Anima si prævaricans*

Παύλῳ ἐπισκόπῳ Θεσσαλονικῆς, Μαρτῖνος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, τῆς τῶν Ῥωμαίων ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος.

Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τῇ αὐτοῦ φιλανθρώπῳ σαρκώσει τὴν παλαιωθεῖσαν ἡμῶν φύσιν ἀνακαινίσας, καὶ τῷ ἰδίῳ μώλωπι τὴν πληγὴν τῆς παραβάσεως ἡμῶν ἰασάμενος, βουλόμενος ἡμᾶς μηκέτι λοιπὸν ἁμαρτάνειν, ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται καθ' ἡμῶν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ παραδοθῶμεν τῇ αἰωνίῳ κολάσει, καὶ γὰρ ἐκείνῃ παραδίδοται πάντως ὁ μὴ ἐνταῦθα παιδίᾳ σωφρονισθείς· ἠξίωσε δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα σκόλοψιν ὥσπερ τισὶ ταῖς πληκτικαῖς ἐπιτιμίαις, τὰς πρὸς ἁμαρτίαν ὁδοὺς καὶ εἰσόδους τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἀποφράξαι, καὶ ἀνοικοδομῆσαι. Καὶ τοῦτο γνωρίζει διὰ Ὡσηὲ τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἰδοὺ ἐγὼ φράσσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐν σκόλοψι, καὶ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς· καὶ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὕρῃ, καὶ καταδιώξεται τοὺς ἐρωτὰς αὐτῆς, καὶ οὐ μὴ καταλάβῃ, καὶ ζητήσει αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ εὕρῃ· καὶ ἐρεῖ· Πορεύσομαι καὶ ἐπιστρέψω πρὸς τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον, ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε ἢ νῦν. Ὅθεν ἐξ ἀμέτρου φιλανθρωπίας, οὐ τὰ κατ' ἐπίγνωσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ καταδικάζει τὰ ἁμαρτανόμενα παρ' ἡμῶν ἐξ ἀγνοίας ἢ λήθης ἢ ψιλῆς ἐνθυμήσεως ἢ ἀνωφελοῦς ἐπιθυμίας, ἵνα μὴ διὰ τῶν δοκούντων εὐτελεστέρων ὑπάρχειν τῇ κακίᾳ τρίβων, ὁδοποιοῦντες διὰ τὴν καταφρόνησιν, ἐπὶ τὰ μείζω καὶ πονηρότερα προκχθῶμεν τῶν ἁμαρτημάτων, οὐκ ὄντος ἔτι φόβου, τοῦ τὴν ὁρμὴν διὰ τῆς ἡμετέρας κακίας διὰ τιμωρίας ἐπέχοντος. Μείζονα δὲ λέγω, τὰ ἐν ἐπιγνώσει δι' ἐνεργείας αὐτῆς πλημμελούμενα, καὶ εἰς πέρας ἐρχόμενα μοχθηρόν· δι' ὧν τελείως ἐκπίπτομεν τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ ἐσχάτῳ θανάτῳ κατακρινόμεθα, ἔνθα κόλασις μέν ἐστιν αἰώνιος, ἄνεσις δὲ τὸ παρόπαν οὐκ ἔστιν ἀφέσεως· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων, καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι, φησὶν ὁ μακάριος Δαβίδ. Ὅτι γὰρ κολάζει τὰ ἐξ ἀγνοίας εἰς αὐτὸν παρ' ἡμῶν πλημμελούμενα, ὁ Θεὸς αὐτὸς μαρτυρεῖ λέγων· Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ἑτοιμάσας ἢ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς, ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. Ὅτι δὲ καὶ τὰ ἀκουσίως, ἢ ἐκ λήθης πραττόμενα παρὰ τὸ δέον οὐκ ἀνεύθυνα καταλιμπάνει, γνωρίζει πάλιν διὰ Μωϋσέως· Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· Λάλησον πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων· Ψυχὴ ἐὰν ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἀπὸ πάντων τῶν προσταγμάτων Κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ ποιήσει ἕν τι ἀπ' αὐτῶν· ἐὰν μὲν ὁ ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἁμάρτῃ τοῦ τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν, καὶ προσοίσει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἧς ἥμαρτε μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ὁ ἄρχων ἁμάρτῃ, καὶ ποιήσωσι μίαν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν ἢ οὐ ποιηθήσεται ἀκουσίως καὶ πλημμελήσῃ, καὶ γνωσθῇ αὐτῷ ἡ ἁμαρτία ἣν ἥμαρτεν ἐν αὐτῇ, καὶ προσοίσει τὸ δῶρον αὐτοῦ χείμαρρον

uništio podsticaj našoj pogrešci i spriječio smrt zbog našeg kažnjavanja, a koja proizilazi iz toga. Koja, molim te, ili kakva kazna dolikuje onome koji prezire obilje njegove dobrote, snishodljivosti i velikog strpljenja, pa zato svim nastojanjem i namjerom svjesno griješi i napismeno nam izlaže sopstvenu transgresiju u samom Bogu, što si se ti lično usudio da učiniš, i to ne samo jednom, već više puta preko tvojih saborskih pisama, prezirući, što je očigledno *da te Gospodova dobrota tjera na pokajanje, jer zbog tvoje nemilosrdnosti i nekajajućeg srca zaradio si sebi gnjev u danu sržbe i otkrovenja pravednog suda Gospodovog koji uzvraća svakome prema njegovim djelima: onima koji zbog ustrajnosti dobrog djela, slavu i čast i besprekornost zaslužuju, vječni život; a onima koji su zbog prepiranja i koji se ne priklanjaju istini, a vjeruju u nepravednost, gnjev, zlovolja, mučenje i nevolja činiće zlo u cijeloj ljudskoj duši (Rom. II),* posebno od episkopa i sveštenika koji treba da je vođa drugih i da njih vodi i preko istinskog ispovijedanja u Hristu Bogu dovede na put istine, a ne da narod koji ga slijedi preko sopstvene jeresi strmoglavi na put propasti, o čemu govori i Gospod preko blaženog Jeremije: Teško *pastirima koji potiru i razmeću stado paše moje! Zato ovako veli Gospod Bog Izrailjev za pastire koji pasu narod moj: vi razmetnuste ovce moje i razagnaste ih, i ne obilaziste ih; evo ja ću vas obilaziti za zloću djela vaših (Jerem. XXIII, L, XII) I pošto nijesi hajao za mene i uzdao si se u laži, i ja ću otkriti kasnije protiv obraza tvojega i pojaviće se sramota tvoja (Jerem. XIV, uz LXX).* Očigledno da je druga transgresija tvojih učenja pokazala tvoju prvu dobrovoljnost i to zbog iskrivljenog razmišljanja ili jeretičkog shvatanja protiv vjere koje si ti učinio, a ne da je protiv tvoje volje otkinuto, već je zbog licemjernog srca. Zato nikako nije trebalo da mi, uzimajući u obzir da nam je povjereno breme pontifikalne službe, odnosno brižno i marljivo staranje o dušama, oklijevamo i odlažemo da objavimo da si ti izdao vjeru, već je trebalo, koristeći se strogošću utvrđenog kanona, od početka da interpelacijom osudimo tebe zajedno sa onim što si napisao, da ne bi pružajući odabranim Božjim ovcama smrtonosni pašnjak tvog učenja, usmrtio njih zajedno s tobom preko zle vjere i tako ih lišio vječnog života u Hristu, za koje je sam dobri pastir položio svoju dušu, i zbog kojih je silazeći sa nebesa, praćen Očevim okriljem, došao na zemlju da vraćajući izgubljenu ovcu, sopstvenim rukama u svojoj drugoj prirodi, milostivo je preda Ocu i da je milosrdnošću srca pridruži nebeskom stadu *(Luc. XV).* No, zbog velikog strpljenja uzdržali smo se i nijesmo donijeli kaznu, jer smo milostivo prihvatili molbe tvojih apokrizijara, episkopa Pitana i đakona Ignacija, koji su najupornije uvjeravali i potvrđivali svojim pismom da je ovo odvajanje protiv volje i da ova apsurdnost tvoga učenja nije djelo niti razuma, niti zdravog razmišljanja. Zato su i rekli da će se odmah i bez oklijevanja kod tebe dogoditi promjena iz najgoreg učenja u najbolje, ako te prema njihovom zahtjevu prijateljski opomenemo o tome. Na taj način su nas ohrabrili da ti ukažemo kako smo obaviješteni u čemu si pogriješio, što smo i učinili preko naših apokrizijara, zanemarujući u ime božje ljubavi strogost kanona i podstičući te, no svakako ne naređujući ti, tako kao našem podložniku Apostolske stolice, da dođeš ovdje i da se kanonski očistiš od toga što si od početka tvog izbora bezbožno učio. Jer *brinemo se,* kaže, *o Babilonu i da se Noje popravio stigao bi sve do nebesa sud njegov (Jerem. XV).* No ti ne samo što si ostao nepopravljiv, već si prevario naše pomenute apokrizijare i ponio si se prema njima onako kao što se zmija ponijela prema Adamu, određujući da bi, zajedno sa tobom, bio dezerter onaj koji bi prihvatio naredbu od Boga. Ti si ih, naime, na sličan način kao i zmija naveo i sklonio da pruže ruku kao da iz našeg pisma, kojeg smo ti poslali u vidu propisa, uzimaju ne jabuku koja je pala s drveta, kao tamo, već kao da uzimaju čistu i istinsku vjeroispovijest svetih otaca, koju smo, naime, stavili u to pobožno pismo radi ispravljanja tvoje duše. No, ti si nju odbacio od sebe i umjesto nje pružio si im izopačeno učenje tvoje apsurdnosti, kako bi tu stavili ruku i premda nikako nijesu išli po tvojoj volji, ipak, očigledno je da si ih privukao mnogim razgovorima i slatkorječivošću i da su ih oni slijedili, ne znajući da svoje duše vode propasti, pošto si ih podmuklo obmanuo: *Jer*

ἐξ αἰγῶν· καὶ ψυχὴ ἣ ἂν λάθῃ αὐτὸν λήθη, καὶ ἁμαρτήσῃ ἀκουσίως ἀπὸ τῶν ἁγίων Κυρίου καὶ εἰσοίσει τῆς πλημμελείας αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ κριὸν ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων. Οὕτω δὲ πάλιν καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ, τουτέστιν ἐν μόνῃ συνιστάμενα τῇ ἐνθυμήσει, καταδικάζει λέγων· Πρόσεχε σεαυτῷ μήποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα, καὶ ἔσεταί σοι ἁμαρτία μεγάλη. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ἐξ ἐπιθυμίας ἀκαίρου γινόμενα πλήττει λέγων· Οὐκ ἐπιθυμήσεις γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὐδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὐδὲ τοὺς βοας αὐτοῦ, οὐδὲ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ, οὐδὲ παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὐδὲ ὅσα τοῦ πλησίον σου ἐστίν. Ἐὰν οὖν ταῦτα, τουτέστι τὰ ἐκ λήθης, ἢ ἀγνοίας, ἢ συναρπαγῆς, ἢ ἐνθυμήσεως, ἢ ἐπιθυμίας, ἀτόπως γενόμενα παρ' ἡμῶν οὐ περιορᾷ παντελῶς, καταδικάζει δὲ προφανῶς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ἵνα τὸ κέντρον τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐξαφανίσῃ καὶ τὸν ἐκ τούτου τῆς ἡμετέρας κατακρίσεως ὀλέσηται θάνατον, ποίας ἄρα καὶ πόσης ἄξιός ἐστι τιμωρίας ὁ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονῶν; καὶ διὰ τοῦτο πάσῃ σπουδῇ καὶ προθέσει κατ' ἐπίγνωσιν ἁμαρτάνων, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν οἰκείαν παράβασιν διὰ τῶν αὐτοῦ γραμμάτων ἐγγράφως ἡμῖν ἐπιδεικνύμενος, ὅπερ αὐτὸς ποιῆσαι τετόλμηκας, καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ δεύτερον διὰ τῶν συνοδικῶν συγγραμμάτων, ἀγνοήσας ὡς ἔοικεν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει· κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως, καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον. Τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, ὀργὴ καὶ θυμὸς, θλῖψις καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν· ἐπισκόπου μάλιστα καὶ ἱερέως τοῦ καθοδηγεῖν τοὺς ἄλλους ὀφείλοντος, καὶ κατευθύνειν εἰς ὁδὸν εἰρήνης διὰ τῆς ἀληθοῦς εἰς Χριστὸν τὸν Θεὸν ὁμολογίας, ἀλλ' οὐ κρημνίζειν εἰς ὁδὸν ἀπωλείας, διὰ τῆς οἰκείας αἱρέσεως τὰ διαβήματα τῶν ἑπομένων λαῶν. Περὶ ὧν καὶ λέγει διὰ τοῦ μακαρίου Ἱερεμίου ὁ κύριος· Ὦ οἱ ποιμαίνοντες, οἱ διασκορπίζοντες τὰ πρόβατα τῆς νομῆς μου! Πρόβατα ἀπολωλότα ἐγενήθη ὁ λαός μου, οἱ ποιμαίνοντες αὐτὸν, ἔξωσαν αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ὄρη, ἀπεπλάνησαν αὐτούς, ἐξ ὄρους ἐπὶ βουνὸν ᾤχοντο, ἐπελάθοντο κοίτης αὐτῶν. Πάντες οἱ εὑρίσκοντες αὐτούς, κατανήλισκον αὐτούς. Ποιμένες γὰρ πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν μερίδα μου ἐπιθυμητὴν ἔδωκαν αὐτὴν εἰς ἔρημον ἄβατον. Διὰ τοῦτο, τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ τοὺς ποιμαίνοντας τὸν λαόν μου· Ὑμεῖς διεσκορπίσατε τὰ πρόβατά μου, καὶ ἐξώσατε αὐτὰ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθε αὐτά. Ἰδοὺ ἐγὼ ἐνδικῶ ἐφ' ὑμᾶς, κατὰ τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν. Καὶ ὡς ἐπελάθου μου καὶ ἤλπισας ἐπὶ ψεύδεσι, κἀγὼ ἀποκαλύψω τὰ ὀπίσω σου, ἐπὶ πρόσωπόν σου, καὶ γνωσθήσεται ἡ ἀτιμία σου. Φανερῶς γὰρ ἡ τῶν σῶν δογμάτων δευτέρα παράβασις, καὶ τὴν πρώτην ἑκούσιον οὖσαν ἀπέδειξεν καὶ ἐκ μελέτης πονηρᾶς, ἤγουν διανοίας αἱρετικῆς, ἀλλ' οὐκ ἀβουλήτου συναρπαγῆς ἢ ἁπλάστου καρδίας παρὰ σοῦ γεγενημένην κατὰ τῆς πίστεως. Ἔδει τοίνυν ἡμᾶς ἀναλογιζομένους τὸ πιστευθὲν ἡμῖν βάρος τῆς ἀρχιερατικῆς διακονίας, ταυτὸν δὲ λέγειν, τῆς προνοητικῆς τῶν ψυχῶν ἐπιμελείας, μηδαμῶς ἀναβαλέσθαι,

cæremonias per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus (*Levit.* v). Sic quoque ea quæ in corde, id est, in sola cogitatione consistunt, damnat dicens : *Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, et fiat tibi in peccatum* (*Deut.* xv). Et quæ ex intempestiva cupiditate fiunt, percutit, dicens : *Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non borem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt* (*Exod.* xx). Quaresi hæc quæ a nobis ex oblivione, aut ignorantia, aut abreptione, aut cogitatione, aut cupiditate contra rationem fiunt, omnino non præterit, sed aperte damnat universitatis Deus, ut stimulum peccati nostri deleat, et damnationis nostræ mortem, quæ ex eo oritur, perimat, quali, quæso, aut quanta dignus est pœna, qui divitias bonitatis ejus, et patientiæ, et longanimitatis contemnit ; atque idcirco omni studio ac proposito per cognitionem peccat, et propriam in ipsum Deum transgressionem scripto nobis ostendit; quod ipse facere ausus es, idque non semel solum, sed jam iterum per synodales litteras tuas, ignorans, ut videtur, *quod bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit ; secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus : iis quidem qui secundum patientiam bonum operis, gloriam et honorem et incorruptionem quærunt, vitam æternam; iis autem qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum* (*Rom.* II); episcopi maxime, et sacerdotis, qui aliorum dux esse debet, eosque regere, et in viam pacis per veram in Christum Deum confessionem adducere, non præcipitare in viam perditionis gressus sequentium populorum, per propriam hæresim : de quibus et per beatum Jeremiam Dominus dicit : *Væ pastoribus qui disperdunt et dilacerant oves pascuæ meæ. Grex perditus factus est populus meus ; pastores eorum seduxerunt eos, fecerunt que vagari in montibus : de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui. Omnes qui invenerunt, comederunt eos. Pastores enim multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. Idcirco hæc dicit Dominus ad pastores qui pascunt populum meum : Vos dispersistis gregem meum, et ejecistis eos, et non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum* (*Jerem.* xxiii, l, xii). *Et quia oblitus es mei, et sperasti in mendacio; et ego revelabo posteriora tua contra faciem tuam, et apparebit ignominia tua* (*Jerem.* xiv, *juxta LXX*). Manifeste enim secunda dogmatum tuorum transgressio etiam primam voluntariam demonstravit, et ex prava meditatione, sive sensu hæretico contra fidem a te factam fuisse, non ex involuntaria abreptione aut corde non ficto. Nos igitur oportuit, creditum nobis onus pontificalis ministerii reputantes, id est, providæ animarum curæ atque diligentiæ, nullatenus morari ac differre, cum fides a te perderetur;

riječi lažljivaca su blage i čine se bliske srcu (Proverb. VII). Niti si čuo onoga koji govori: *Ko najbližem kopa jamu upada u nju, i ko kamen valja, na samog sebe valja, jer lažljivi jezik mrzi istinu, a usta nesmotrenih stvaraju propast (Proverb. XVI, uz LXX)*. Dakle, zbog toga što si se ovako ponio prema njima i prema navedenom primjerku propisa vjere, koga smo mi poslali tebi preko njih samih, podstaknut, kako je rečeno, od tvojih apokrizijara, riješio si da nam pišeš, varajući samog sebe a ne obmanjući nas. Zato svugdje u zemljama postavljamo veoma pouzdane Oce kako bi se ostvarilo ono što se zna, da smo najvećim nastojanjem izlagali našu vjeru u Boga. No poslušaj šta poglavar apostola kaže onome koji je obmanuo istinu: *Zašto je Satana obuzeo srce tvoje, da se obmaneš u Svetom duhu? nijesi se obmanuo pred ljudima, već pred Bogom (Act. V)*. I nešto slično si kao onaj koji je preko proroka Samuela čuo od Boga: *Ovo kaže Gospod nad vojskama: opomenuh se šta je učinio Amalik Izrailju. Zato sada idi pobij Amalika, i zatri sve njegovo*. Koji nije poslušao i odgovorio je Samuelu, tako kao da se u svojoj besramnosti ponosi svojom transgresijom: *Blagosloven da si Gospodu, ispunio sam riječ Gospodnju; i rekao je Samuel: kakva je to bleka ovaca u ušima mojim? I rika volova koju čujem? Zar su mile Gospodu žrtve paljenice i prinosi kao kad se sluša glas njegov? Gle, poslušnost je bolja od žrtve i pokornost je bolja od pretiline ovnujske. Jer neposlušnost kao grijeh od čaranja, i nepokornost kao sujevjerstvo i idolopoklonstvo. Odbacio si riječ Gospodnju, zato je i on tebe odbacio da ne budeš više car. Tada reče Saul Samuilu: zgriješio sam što sam prestupio zapovijest Gospodnju i tvoje riječi (I Reg. XV)*. A ti si ponovio njegov prestup i niti si nastojao da priznaš njegov prestup, niti si rekao: *Pogriješio sam*, jer si iskvario Božju vjeru i prevario naše apokrizijare. Da li ću zbog toga moći da budem milostiviji prema tebi? *Da li zbog takvih neću doći, kaže Bog? I u narodu takvom neće kažnjavati duša moja (Jer. V)?* Zato smo naredili da oni u pepelu, na dnu i utučenosti duše i tijela, i suzama kajanja očiste sramotu koja im je nanijeta od tebe, jer ne samo što su prezreli apostolsku moć, već nijesu poslušali ni mudru parabolu koja kaže: *Kada neprijatelj bude podmetao svoj glas, ne vjeruj mu, jer sedam su nevaljaljstva u srcu njegovom (Proverb. XXVI)*. A tebe smo, zajedno sa tvojim jeretičkim pismima, odnosno saborskim pismima koja si nam i ranije slao, a i sada ih šalješ, kaznili odlukom o anatemisanju, i to od dana koji smo mi zapisali i odredili, to jest od prvog dana sadašnjeg mjeseca novembra, u indiktu 8, dana kada smo primili sablazno pismo koje si nam poslao i osudili ga. Zato, sve saborske stvari koje si ranije učinio i koje i sada činiš ti, kao i svi koji su im se na bilo koji način, pismeno ili ne, pokorili ili ih brane, prema našoj saglasnosti osuđena su i anatemisana kao jeretička i ništavna. Prvo, zbog postojeće apsurdnosti u tvojih dvanaest poglavlja u njima, o kojima sam ti naznačio u pismu da ćeš biti bez opravdanja ako ne učiniš ispravku. Zatim, jer si se usudio da se pobožna riječ učini ništavnom i da se potvrdi bezbožno učenje, koji si odstranio to, da je po prirodi težnja i ostvarivanje našeg spasenja u gospodaru našem Isusu Hristu prema njegove obje prirode, iz kojih i u kojima je, u čemu si, zbog toga što su na taj način uklonjene pobožne riječi, nadodao da je on u obje prirode bez težnje i ostvarivanja, štaviše i bez supstancije i bez egzistencije, a takođe lišen svake supstancijalne egzistencije. Osim toga, u tvom drugom pomenutom sinodalu odbacio si da se anatemiše sve što god mi anatemišemo, pa time ne samo što ne želiš da se anatemišu oni koje mi anatemišemo, i to same bezbožne jeretičke ličnosti (naime, pošto oni ne anatemišu tvoje učenje jasno je da i ti ne anatemišeš ličnosti koje su baš bezbožni jeretici, a koje mi anatemišemo, pošto razlog njihove jeresi nije prirodan razlog), već potvrđuješ kod sebe svako zastranjivanje svih bezbožnika, Jevreja i jeretika. Jer, ako mi osuđujemo sva učenja svih njih, da su suprotna i neprijateljska istini, a ti javno ne anatemišeš zajedno sa nama ono što mi anatemišemo, onda je logično da ti koji potvrđuješ svako njihovo zastranjivanje budeš anatemisan od nas ili od katoličke crkve. Zato ti koji si sve to učinio protiv katoličke vjere, *prezrio si me, kaže Gospod i zaboravio si moju prijateljsku riječ: da ne odstupaš, desno ili lijevo, od svih razgovora koje ti danas određujem, da ih poštuješ i gajiš. I biće*

sed rigore canonis præcise utentes, ex prima interpellatione scripsi tum tuum una cum eo qui scripsisset, damnare, ne rationalibus Domini ovibus mortiferum doctrinæ tuæ porrigens gramen, eos tecum per malam fidem mortificares, privaresque æterna secundum Christum vita: pro quibus ipse animam suam posuit bonus pastor, et propter quas cœlos inclinans, a Patris non discedens sinu, venit in terram, ut perditam recuperans ovem, propriis humeris ad suum secundum naturam patrem humaniter referret, ac per viscera misericordiæ cœlesti gregi connumeraret (*Luc.* xv). Sed per longanimitatem sustinuimus, nec pœnam inflximus, acceptis misericorditer precibus Pithani episcopi, et Ignatii diaconi tuorum apocrisiariorum, qui maxime asseverarent et affirmarent ejusmodi litterarum involutam esse abreptionem, nec mentis ac certæ sententiæ opus esse illam absurditatem dogmatis tui. Unde et dicebant, statim ac sine mora a pejori dogmate in melius mutationem in te fore, si te juxta illorum postulatum de eo amanter monuissemus, cujus rei causa nos hortati sunt, ut tibi ostenderemus, nos ea, in quibus lapsus es, notasse, quod utique per apocrisiarios nostros fecimus, rigorem canonis per charitatem omittentes, teque adhortantes, non tamen præcipientes omnino tanquam subjecto huic apostolicæ sedi, ut huc venires, teque canonice expurgares de his quæ initio creationis tuæ non pie docuisti. Sed *curavimus*, inquit, *Babylonem, et non est sanata quoniam pervenit usque ad cœlos judicium ejus* (*Jerem.* xv). Non solum enim ipse incorrectus mansisti, sed memoratos apocrisiarios nostros decepisti, idque erga eos fecisti, quod astutus serpens fecit adversus Adam, desertorem una secum eum constituens, qui a Domino mandatum acceperat. Tu enim simili modo, ut serpens, eos induxisti ac persuasisti ut extenderent manum, ac pro eo ut caperent de scripto nostro, ad te in modum formulæ misso, non malum quemdam et promiscuum gustum, ut illic, id est, de ligno transgressionis, sed puram et sinceram sanctorum patrum confessionem; hanc enim pie ei scripto inseruimus ad animæ tuæ correctionem: tu eam a te repulisti, proque ea adulterine subjecisti absurditatis tuæ doctrinam, quo manum adjicerent, quæ omnino tibi non profuerunt: tametsi visus es eos irretire multis sermonibus, et blanditiis labiorum protraxisti eos; at illi levitate elati, secuti sunt, nescientes animæ se periculum adire, quod iis fraudulenter struxeras: *Verba enim fraudulentorum mollia, et feriunt intima viscerum* (*Proverb.* vii). Nec audivisti dicentem: *Qui fodit fo eam proximo, incidet in eam; et qui volvit lapidem, in seipsum volvit; lingua enim mendax odit veritatem, os vero incustoditum facit ruinas* (*Proverb.* xvi, *juxta LXX*). Quomodo igitur, cum hæc perpetraris in ipsos, et in exemplum formulæ perscriptum a nobis, et per ipsos ad te missum hortatu, ut dictum est, tuorum apocrisiariorum, constituisti ad nos scribere, teipsum decipiens, non nobis obrepens. Idcirco certiores facimus Patres qui ubique terrarum sunt, quod ea quæ

A πίστεως ὑπὸ σοῦ προδιδομένης, ἀλλὰ τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ κανόνος ἀποχρωμένους, ἐκ πρώτης ἐντεύξεως τὸ γράμμα σὺν τῷ γράψαντι καταδικάσαι· ἵνα μὴ τοῖς τοῦ Κυρίου λογικοῖς προβάτοις τὴν θανάσιμον τῆς σῆς διδασκαλίας προτεινόμενος πόαν, ἑαυτῷ ταῦτα συναποσπερκράσῃς, διὰ κακοπιστίαν, καὶ ἀποστερήσῃς αὐτὰ τῆς κατὰ Χριστὸν αἰωνίου ζωῆς. Ὑπὲρ ὧν αὐτὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τέθεικε ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ δι' ἃπερ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς, ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων οὐκ ἀποστὰς, κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα τὸ ἀπολωλὸς περισωσάμενος πρόβατον ὤμοις ἰδίοις πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν Πατέρα φιλανθρώπως ἀνακομίσηται, καὶ τῇ οὐρανίῳ ποίμνῃ συγκαταριθμήσῃ, διὰ σπλάγχνα ἐλέους. Ἀλλ' ἀνέσχομεν τέως μακροθυμίᾳ, τὴν ἐπιτιμίαν, προσδεξάμενοι συμπαθείᾳ τὴν ἐκεσίαν, Πιθανοῦ τοῦ ἐπισκόπου καὶ Ἰγνατίου τοῦ διακόνου τῶν σῶν ἀποB κρισιαρίων, ἰσχυριζομένων μάλιστα καὶ διαβεβαιουμένων ἀκούσιον εἶναι τὴν συναρπαγὴν τοῦ τοιούτου γράμματος, ἀλλ' οὐ γνώμης ἔργον τὴν τοῦ σοῦ δόγματος ἀτοπίαν. Ὅθεν καὶ ἔλεγον αὐτίκα τε καὶ παραχρῆμα πρὸς τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος δόγματος γίνεσθαι παρὰ σοῦ τὴν μετάθεσιν ἀνυπερθέτως, ἡνίκα σοι κατὰ τὴν αἴτησιν αὐτῶν προτείνομεν ἀγαπητικῶς τὴν περὶ τούτου ὑπόμνησιν, οὗ χάριν ἡμᾶς καὶ αὐτά σου τὰ σφάλματα κατασημήνασθαι καὶ ὑποδεῖξαί σοι παρεκάλεσαν, ὃ δὴ καὶ πεποιήκαμεν διὰ τῶν ἡμετέρων ἀποκρισιαρίων, παριδόντες δὲ ἀγαπὴν τὸ ἀκριβὲς τοῦ κανόνος παρακελεύομεν, οὐ πάντως ὡς ὑποκείμενόν σε τῇ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ θρόνῳ κανονικῶς, ἐλθεῖν καὶ ἀπολογήσασθαι, περὶ ὧν οὐκ εὐσεβῶς ἐδογμάτισας ἐν ἀρχῇ τῆς σῆς χειροτονίας, ἀλλ', ἰδού, φησίν, C ἰατρεύσαμεν τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἰάθη· ὅτι ἤγγισεν εἰς οὐρανὸν τὸ κρῖμα αὐτῆς. Οὐ μόνον γὰρ αὐτὸς ἀδιόρθωτος ἔμεινας, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰρημένους ἡμῶν ἀποκρισιαρίους ἠπάτησας, ἐργασάμενος εἰς αὐτοὺς ἔργον ὃ εἰργάσατο κακούργως εἰς τὸν Ἀδὰμ ὁ ὄφις, συναποστάτην ἑαυτῷ καταστησάμενος τὸν λαβόντα παρὰ Κυρίου τὴν ἐντολήν. Καὶ σὺ γὰρ ὁμοτρόπως τῷ ὄφει τούτους παρέπεισας, τεῖναι τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ λαβεῖν ἐκ τοῦ σταλέντος σοι παρ' ἡμῶν ἰσοτύπου γράμματος, οὐ πονηράν τινα καὶ ἐπίμικτον γεῦσιν, ὥσπερ ἐκεῖ, τουτέστιν ἐπὶ τοῦ ξύλου τῆς παραβάσεως, ἀλλὰ τὴν καθαράν τε καὶ ἄδολον τῶν ἁγίων Πατρῶν ὁμολογίαν· ταύτην γὰρ εὐσεβῶς εἰς αὐτὸ τὸ σταλὲν παρ' ἡμῶν κατετάξαμεν γράμμα πρὸς διόρθωσιν τῆς σῆς ψυχῆς, εἰ καὶ ταύτην ἑαυτοῦ διωσάμενος, ἀντὶ ταύτης αὐτοὺς ἐμβαλεῖν ὑπενόθευσας τῆς D σῆς ἀτοπίας τὰ δόγματα, ἐξ ὧν τὸ παράπαν οὐκ ὠφελήθης κἂν ἔδοξας αὐτοὺς ἀποπλανῶν, ὁμιλίᾳ πολλῇ, βρόχοις δὲ τοῖς ἀπὸ χειλέων ἐξώκειλας αὐτούς. Οἱ δέ, κουφωθέντες, ἠκολούθησαν, οὐκ εἰδότες ὅτι περὶ ψυχῆς αὐτοῖς ἐστιν ὁ κίνδυνος, ὃν σὺ δολερῶς κατ' αὐτῶν συνεσκεύασας. Λόγοι γὰρ κερκώπων μαλακοί, οὗτοι δὲ τύπτουσιν εἰς ταμιεῖα σπλάγχνων. Ὡς μὴ ἀκούσας τοῦ λέγοντος, Ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον αὐτοῦ, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ κυλίων λίθον ἐφ' ἑαυτὸν κυλίει. Γλῶσσα γὰρ ψευδὴς, μισεῖ ἀλήθειαν· στόμα δὲ ὕστερον, ποιεῖ ἀκαταστασίας. Πῶς οὖν ταῦτα διαπραξάμενος εἰς αὐτούς τε καὶ τὸ δι' αὐτῶν σταλὲν παρ' ἡμῶν ἰσότυπον γράμμα κατὰ παράκλησιν, ὡς εἴρηται, τῶν σῶν ἀποκρισιαρίων ἔδοξας γράφειν ἡμῖν ἑαυτὸν ἐξαπατῶν, ἀλλ' οὐχ' ἡμᾶς συνεξαπάζων. Διάτοι τοῦτο προσανεφέραμεν τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν

i ako se ne čuje glas Gospoda Boga tebi, da čuvaš i izvršavaš sva njegova naređenja, jer ti ja danas naređujem i neka dođu nad tobom sve ove grdnje i neka te obuzmu (Deut. XXVIII). Jer putevi tvoji i razmišljanja tvoja učinili su ovo tebi. Jer gorka je ova tvoja zloća, pošto dopire do srca tvog. Zašto govoriš: nijesam opoganjen, niti sam stremio lažnom prijateljstvu? Pogledaj puteve svoje utisnute u grešci i spoznaj šta treba da činiš, jer i ako se opereš sodom pomnogostručiš sebi usjev, uprljan si odreda mnom u nepravednostima tvojim, kaže Gospod (Jerem. II), dok se mijenjajući ne promijeniš istinski i pošto preko pobožnog ispovijedanja zavoliš *u cijelom tvom srcu, u cijeloj tvojoj duši i cijelom tvom umu. To je prva i najveća zapovijed* (Mat. XXII), pravilno da se vjeruje u Gospodara i Boga našeg Isusa Hrista prema učenju svetih Otaca i odobravatelja, i prema svim saborima. A sada učini svoja shvatanja boljim i neka se učenja zaštite u tvom srcu od svake jeretičke izopačenosti; i poslušaj glas Gospoda Boga tvog i oprostiće Gospod sva zla koja je utvrdio u tebi. Da ne bi više zbog onoga što pišeš ili u neznanju gradiš, drugi pisali kako zaštićuješ bezbožnost, već je radije osudi kao jeretičku. Nije li već čovjek, kajući se zbog svoje opakosti rekao, šta učinih? *Jer evo presuđujem se s tobom, kaže Gospod, kada kažeš: nijesam pogriješio, a prezrio si me silno, pošto udvostručuješ puteve svoje (Jerem. II)*. Zato spoznajući spoznaćeš zbog čega smo rekli da treba da se odstraniš od svakog svešteničkog dostojanstva i službe u svetoj Božjoj katoličkoj i Apostolskoj crkvi, s tim da bez ikakvog izostavljanja potvrdiš u pismu sve što smo mi ovdje saborski postavili i odredili radi preporučivanja i potvrđivanja katoličke crkve, svakako od pomenutih svetih Otaca i pet vaseljenskih sabora, i zajedno sa nama ispovijedaš se u jednoj Božjoj Riječi svetog, konsubstionalnog i slavljenog Trojstva, koji se ovoplotio zbog nas, savršeno očovječen, dvije prirode prema suštini nepomiješano i nepodijeljeno jedinstvo, i dvije prirodne volje, i dva prirodna djelovanja, božansko i ljudsko urođeno jedinstvo, prema učenju svetih Otaca, za istinsko potvrđivanje da je Bog savršene prirode i da čovjek postoji takođe u savršenoj prirodi, da je u svemu nalik Bogu i Ocu, osim što Otac nije rođen, i u svemu ovome nalik nama, osim što je bezgrešan; da anatemišeš sve jeretike koje mi anatemišemo, odnosno koje anatemiše katolička Božja i Apostolska crkva, sa svim njihovim jeretičkim učenjima; i one koji su se sada pojavili kao jeretici i koje smo mi saborski anatemisali zbog njihove jeresi: pominjem Teodora koji je bio episkop Fara i Kira koji je bio episkop Aleksandrije i Sergija koji je bio episkop Konstantinopolja i njegove nasljednike Pira i Pavla, sa svim njihovim jeretičkim učenjima, i bezbožno izlaganje i još bezbožniji njihov propis vjere koji su sami tako utvrdili radi rušenja ortodoksne vjere, očito sa svima koji isprazno potvrđuju jednu, ili ne priznaju nikakvu prirodu Hristove božanstvenosti i ljudskosti, ili težnju, ili djelovanje, koje katolička Božja i apostolska crkva s pravom odbacuje i osuđuje kao neprijatelje. Zato da ne odbijaš Božju propovijed i ne istrajavaš u bezbožnostima. Jer poštovanje u Boga princip je osjećaja i mudrosti, pa ako ga tražiš kao srebro, kao blago naći ćeš ga i tada ćeš pojmiti Božje strahopoštovanje i otkrićeš Božiju moć spoznaje, jer Bog daje mudrost i saznanje, a razumijevanje lika njegovog obezbjeđuje spasenje onima koji rade ispravno. Zato treba da se vratiš meni, kaže Bog, i neću uperiti moj pogled protiv tebe, jer ja sam milostiv i neću se za navijek srditi na tebe. Spoznaj svoju toliku nepravednost, jer si bezbožno radio protiv Gospoda Boga tvog i prepustio si svoje puteve vjere tuđima, a glasu mom nijesi se odazvao, kaže Bog. Jer spoznaja tvojih sopstvenih djela pribaviće ti brzo popravljanje istih, a najviše ako zajedno sa sopstvenom pogreškom u učenju popraviš i to što si griješio prema svetim kanonima, pošto si se usudio da se proglase ništavnim, ti koji preko ličnog pisma nijesi priznao za samog sebe da si potčinjeni vikar ovoj Apostolskoj stolici. Dakle, pošto si pogriješio u oba slučaja, nastoj da se i jednom i drugom odgovarajuće udovolji, jer nikako drugačije nećeš dobiti oproštenje, osim ako nam u tome ne pružiš tvoju ispravku.

πατρότητι ὡς τὰ παραστάντα ἐπ᾽ ἔργον ἀγαγόντες, μετὰ πάσης προθυμίας ἐξιθέμεθα, κατὰ μίμησιν τοῦ ὑποδειχθέντος ἡμῖν σχεδαρίου, τὴν ἐνοῦσαν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ πίστιν. Ἀλλ᾽ ἄκουε τί φησιν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων πρὸς τὸν τὴν ἀλήθειαν παραλογισάμενον· Διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. Παραπλήσιόν τι ποιήσας τοῦ ἀκούσαντος παρὰ Κυρίου διὰ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου· « Τάδε εἶπε Κύριος Σαβαὼθ· Νῦν ἐκδικήσω ἃ ἐποίησεν Ἀμαλὴκ τῷ Ἰσραήλ. Καὶ νῦν πορεύου καὶ πατάξεις αὐτὸν καὶ ἀναθεματεῖς αὐτὸν, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ. Καὶ παρακούσαντος καὶ εἰρηκότος πρὸς Σαμουὴλ εἶα τῇ παραβάσει τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γενομένων ἐξ ἀναιδείας μεγαλαυχῶν, Εὐλογητὸς σὺ τῷ Κυρίῳ, ἔστησα πάντα ὅσα ἐλάλησε Κύριος· καὶ εἶπε Σαμουήλ· Καὶ τίς ἡ φωνὴ τοῦ ποιμνίου τούτου τοῦ ἐν τοῖς ὠσί μου; καὶ εἰ θελητὸν τῷ Κυρίῳ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίαι, ὡς τὸ ἀκοῦσαι φωνῆς Κυρίου; ἰδοὺ ἀκοὴ ὑπὲρ θυσίαν ἀγαθή, καὶ ἡ ἐπακρόασις ὑπὲρ στέαρ κριῶν, ὅτι ἁμαρτία οἰωνισμά ἐστι. Διότι ἐξουδένωσας τὸ ῥῆμα Κυρίου, καὶ ἐξουδενώσει σε Κύριος, τοῦ μὴ εἶναί σε ἡγούμενον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Σαμουήλ· Ἡμάρτηκα, ὅτι παρέβην τὸν λόγον Κυρίου καὶ τὸ ῥῆμά σου.» Σὺ δὲ τὴν μὲν τούτου παράβασιν ἐμιμήσω, τὴν δὲ ἐξαγόρευσιν τῆς παραβάσεως, οὐκ ἐζήλωσας, οὐδὲ εἶπας, Ἥμαρτηκα, παρειλλάξας τὴν τοῦ Κυρίου πίστιν, καὶ ἀπατήσας τοὺς ἡμετέρους ἀποκρισιαρίους. Ποία οὖν τούτων ἕλεως ἔσομαί σοι; μὴ ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπισκέψομαι, λέγει Κύριος; ἢ ἐν ἔθνει τῷ τοιούτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχή μου; Διὸ τούτους μὲν ἐν σποδῷ καὶ σάκκῳ καὶ τήξει ψυχῆς καὶ σώματος, δάκρυσι μετανοίας, τὴν προστριβεῖσαν αὐτοῖς παρὰ σοῦ χλεύην ἐκκαθᾶραι προστετάχαμεν· οἷα μὴ μόνον τῆς ἀποστολικῆς καταφρονήσαντας ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς σοφῆς παρακούσαντας παροιμίας τῆς λεγούσης· Ἐάν δέηταί σου ὁ ἐχθρὸς μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μὴ πεισθῇς αὐτῷ, ἑπτὰ γὰρ πονηρίαι εἰσὶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Σὲ δὲ μετὰ τῶν αἱρετικῶν σου δογμάτων, ἤγουν τῶν συνοδικῶν γραμμάτων τῶν τε πρότερον, καὶ τῶν νῦν παρὰ σοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀπεσταλμένων τῇ ἀποφάσει τοῦ ἀναθέματος κατεδικάσαμεν ἐκ τῆς αὐθεντίας τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, πάσης σε καθελόντες ἱερατικῆς ἀξίας καὶ ὀνομασίας, ἀπὸ τῆς γεγραμμένης ἡμῖν καὶ ὁρισθείσης ἡμέρας, φαμὲν δὴ τῆς πρώτης τοῦ παρόντος Νοεμβρίου μηνὸς τῆς ἐνεστώσης ἰνδάτος ἐνδικτιῶνος, εἰς ἣν τὰ παρὰ σοῦ ἐπισταλῆ συνοδικὰ ἐδεξάμεθά τε καὶ κατεκρίναμεν· ὄχρις ἂν καὶ αὐτὸς αὐτὰ τὰ παρὰ σοῦ γενόμενα συνοδικὰ, τάτε πρότερα, καὶ τὰ νῦν μετὰ παντὸς τοῦ ὁπωσοῦν ἐγγράφως ἢ ἀγράφως, συνηγορούντος αὐτοῖς, ἢ ὑπεραπολογουμένου αὐτῶν συμφώνως ἡμῖν καταδικάσωσι καὶ ἀναθεματίσωσιν ὡς αἱρετικά τε καὶ ἕωλα. Τὰ πρῶτα μέν, διὰ τὴν ἐγκειμένην αὐτοῖς ἀτοπίαν τῶν ἐπιληψίμων σου δώδεκα κεφαλαίων, ὧν τὴν εἴδησιν παρ᾽ ἡμῶν ἐγγράφως προσείληφας, εἰς τὸ ἀναπολόγητόν σε τυγχάνειν, παραιτούμενον τὴν διόρθωσιν. Τὰ δεύτερα δέ, διὰ τὴν ἀκύρωσιν τοῦ ἀσεβοῦς δόγματος, ἣν ἐν αὐτοῖς ποιῆσαι τετόλμηκας· ἀνελὼν μὲν, τὸ φύσει θελητικὸν, καὶ ἐνεργητικὸν ὑπάρχειν τῆς ἡμῶν σωτηρίας, καθ᾽ ἑκατέραν, τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ἐστι φύσεων τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐφ᾽ ᾧ τε διὰ τῆς τῶν τοιούτων εὐσεβῶν φωνῶν ἀναιρέσεως, ἀνεθίλητόν τε καὶ ἀνενέργητον, μᾶλλον δὲ ἀνούσιον, καὶ ἀνύπαρκτον ἐν ἑκα-

A visa sunt ad effectum perducentes, omni studio exposuimus nostram in Domino fidem. Sed audi quid princeps apostolorum ad eum dicat, qui veritatem erat frustratus : *Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? non es mentitus hominibus, sed Deo* (*Act.* v). Ac simile aliquid fecisti ei qui per Samuelem prophetam audivit a Domino : *Hæc dicit Dominus exercituum : Recensui quæcunque fecit Amalec Israeli. Nunc ergo vade, et percute Amalec, et demolire universa ejus.* Qui cum non obedisset, ac dixisset Samueli, quasi per impudentiam glorians in transgressione sua : *Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini; dixitque Samuel : Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis? Nunquid vult Dominus holocausta et victimas, et non potius ut*
B *obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus ne sis rex. Dixitque Saul ad Samuelem : Peccavi; quia prævaricatus sum sermonem Domini et verba tua* (*I Reg.* xv). At tu ejus quidem transgressionem imitatus es, confessionem vero transgressionis non es æmulatus, nec dixisti : *Peccavi*, cum mutaveris Domini fidem, et deceperis nostros apocrisiarios. Super quo tibi propitius esse potero? *Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? et in gente tali non ulciscetur anima mea* (*Jerem.* v)?
Quamobrem hos quidem in cinere et sacco et afflictione animæ et corporum, et lacrymis pœnitentiæ,
C opprobrium ipsis a te illatum expurgare jussimus, quod non solum apostolicam contempserint potestatem, sed etiam sapientem non audierint parabolam quæ dicit : *Quando submiserit inimicus vocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius* (*Proverb.* xxvi). Te vero una cum hæreticis tuis litteris, id est, litteris synodalibus, quæ et prius et nunc a te ad nos missæ sunt, sententia anathematis damnavimus, ex eo die qui scriptus a nobis ac definitus est, nempe a die prima præsentis mensis Novembris, indictione 8, qua die missas a te lubricas litteras accepimus et condemnavimus : quoad ea, quæ synodaliter a te gesta sunt, quæque prius et quæ nunc, tu cum omnibus, qui quomodocunque vel scripto, vel sine scripto, iis patrocinantur, aut ea
D defendunt, nobis consentiendo damnetis et anathematizetis hæretica et vana. Primum quidem propter hærentem in his absurditatem reprehensibilium duodecim tuorum capitum, quæ tibi scripto nota feci, ut inexcusabilis sis, si emendationem recuses. Deinde quod pium sermonem irritum facere in illis ausus es, impium vero dogma confirmare, qui hoc sustuleris, quod per naturam voluntas et operatio salutis nostræ sit in Domino nostro Jesu Christo, secundum utramque earum, ex quibus et in quibus est, naturarum : in quo propter sublatas ejusmodi pias voces, sine voluntate ac sine operatione, quinimo sine substantia ac sine existentia in utraque natura eum esse astruxisti; quod enim est expers omnis substantialis voluntatis atque operationis, destituitur etiam ab

omni substantiali existentia. Qui præterea sustuleris in præfato tuo secundo synodali, et hoc, Omnia anathematizare quæcunque anathematizamus, ut per hoc non solum eos etiam quos anathematizamus, nempe ipsas impiorum hæreticorum personas, anathematizare recuses (nam si dogmata a te non anathematizentur, perspicuum est te nec personas quidem nefariorum hæreticorum anathematizare, siquidem hæreseos ipsorum causa, non causa naturæ, eos anathematizamus), sed ut etiam omnem omnium errorem paganorum, Judæorum, hæreticorum in te confirmes. Si enim omnia omnium horum dogmata condemnamus, ut contraria et inimica veritati, tu vero omnia una nobiscum voce non anathematizas quæ anathematizamus, consequens est te horum omnium errorem confirmasse, qui a nobis sive ab Ecclesia catholica anathematizatur. Qui igitur ista fecisti adversus catholicam fidem, *Neglexisti me, dicit Dominus, et oblitus es fœderis mei dicentis : Non transgredieris de omnibus sermonibus, quos ego præcipio tibi hodie, dextera aut sinistra, ut eas post deos alios, ut colas eos. Et erit, si non audieris vocem Domini Dei tui, ut custodias et facias omnia præcepta ejus, et statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, et venient super te omnes hæ maledictiones et apprehendent te* (Deut. XXVIII). *Viæ enim tuæ et cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi. Hæc malitia tua, quia amara est, quoniam attigit usque ad cor tuum. Quomodo igitur dices : Non sum pollutus, nec ambulavi post superinductitiam novitatem ? Vide vias tuas in errore impressas, et cognosce quid feceris, quoniam si ablueris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam, maculatus es in iniquitatibus tuis coram me, dicit Dominus* (Jerem. II), donec convertens convertas te sincere, et cum per piam confessionem diligas *in toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. Hoc est enim primum et magnum mandatum* (Matth. XXII), recte credere in Dominum ac Deum nostrum Jesum Christum, juxta sanctorum Patrum et probatorum atque universalium conciliorum doctrinam. Et nunc meliores fac vias tuas, et dogmata cordis tui emunda ab omni hæretica pravitate ; et audi vocem Domini Dei tui, et cessabit Dominus ab omnibus malis quæ dixit in te. Ne igitur amplius per ea quæ scribis, aut inscite struis, ut alii pro te scribant, patrocineris impietati, sed eam potius ut hæreticam accusa. Non enim jam homo pœnitens a malitia sua dicit, Quid feci ? *Ecce enim judicio contendo tecum, dicit Dominus, cum dicis : Non peccavi : quia contempsisti me vehementer, ut duplices faceres vias tuas* (Jerem. II). Quapropter cognoscens cognosces, quemadmodum diximus, quod depositus sis ab omni sacerdotali dignitate et ministerio in sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia, quoad sine ulla prætermissione omnia, quæ a nobis hic synodaliter sancita sunt ac definita ad commendationem et confirmationem catholicæ Ecclesiæ, videlicet, dictorum sanctorum Patrum, et universalium quinque synodorum, scripto confirmes, et nobiscum confitearis in uno sanctæ et consubstantialis et adorandæ Trinitatis

A τέρᾳ φύσει τούτων ὄντα κατασκευάσας. Τὸ γὰρ πάσης ὅμοιον ἐν οὐσιώδους θελήσεως καὶ ἐνεργείας, καὶ παντοίας ἕρημόν ἐστιν οὐσιώδους ὑπάρξεως. Συνανελὼν δὲ πρὸς τούτοις ἐν τῷ ῥηθέντι σου δευτέρῳ συνοδικῷ, Καὶ τὰ πάντα ἀναθεματίζειν ὅσα ἀναθεματίζομεν· ἵνα διὰ τούτου μὴ μόνον καὶ οὓς ἀναθεματίζομεν, ἤγουν αὐτὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἀσεβῶν αἱρετικῶν παραιτήτῃ ἀναθεματίζειν· τῶν γὰρ δογμάτων οὐκ ἀναθεματιζομένων ὑπὸ σοῦ, δῆλον ὡς οὐδὲ τὰ πρόσωπα τῶν ἐκθεμένων αἱρετικῶν ἀναθεματίζεις· εἴπερ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν χάριν καὶ οὐχὶ τῆς φύσεως ἕνεκα, τούτους ἀναθεματίζομεν· ἀλλ' ἵνα καὶ πᾶσαν ἀπάντων πλάνην, Ἑλλήνων, Ἰουδαίων, αἱρετικῶν καθ' ἑαυτοῦ βεβαιώσῃς. Εἰ γὰρ τὰ δόγματα τούτων ἁπάντων ἅπαντα κατακρίνομεν ὡς ἐχθρὰ καὶ πολέμια τῆς ἀληθείας, σὺ δὲ πάντα συμφώνως ἡμῖν οὐκ ἀναθεματίζεις
B ἅπερ ἀναθεματίζομεν, εἰκότως ἄρα τὴν τούτων ἁπάντων πλάνην ἐκύρωσας, ὑφ' ἡμῶν ἤγουν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀναθεματιζομένην. Ταῦτα τοίνυν διαπραξάμενος κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐμοῦ ἠμέλησας, λέγει Κύριος, καὶ ἐπελάθου τῆς διαθήκης μου τῆς λεγούσης· Οὐ παραβήσῃ ἀπὸ πάντων τῶν λόγων ὧν ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ πορεύεσθαι ὀπίσω θεῶν ἑτέρων, λατρεύειν αὐτοῖς. Καὶ ἔσεται, ἐὰν μὴ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ κριβασμένα αὐτοῦ, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, καὶ ἐλεύσονται ἐπὶ σὲ πᾶσαι αἱ κατάραι αὗται, καὶ καταλήψονταί σε. Αἱ γὰρ ὁδοί σου καὶ τὰ ἐπιτηδεύματά, ἐποίησαν ταῦτά σοι. Αὕτη ἡ κακία σου ὅτι πικρά, ὅτι
C ἥψατο ἕως τῆς καρδίας σου. Πῶς οὖν ἐρεῖς, Ὅτι οὐκ ἐμιάνθην, καὶ ὀπίσω τῆς ἐπεισάκτου καινοτομίας οὐκ ἐπορεύθην; Ἰδὲ τὰς ὁδούς σου ἐν τῇ πλάνῃ τῶν αἱρετικῶν τυπωθείσας, καὶ γνῶθι τί ἐποίησας· ὅτι ἐὰν ἀποπλύνῃ ἐν νίτρῳ καὶ πληθύνῃς σεαυτῷ πόαν, κεκηλίδωταί ἐν ταῖς ἀδικίαις σου ἐναντίον ἐμοῦ, λέγει Κύριος· ἕως ἂν ἐπιστρέφων ἐπιστρέψῃς εἰλικρινῶς καὶ ἀγαπήσῃς αὐτὸν δι' εὐσεβοῦς ὁμολογίας ἐν ὅ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου· αὕτη γάρ ἐστι πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ τὸ πιστεύειν ὀρθῶς εἰς αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν, κατὰ τὴν τῶν ἁγίων Πατρῶν καὶ τὴν τῶν ἐγκρίτων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων διδασκαλίαν. Καὶ νῦν βελτίους ποίησον τὰς ὁδούς σου, καὶ τὰ δόγματα τῆς καρδίας σου ἄγνισον, ἐκ πάσης φαυλότητος αἱρετικῆς·
D καὶ ἄκουσον τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ παύσεται κύριος ἀπὸ τῶν κακῶν, ὧν ἐλάλησεν ἐπὶ σέ· μὴ οὖν ἔτι δι' ὧν γράφεις, ἢ γράφειν ἀπαιτεῖτος ἑτέρους ὑπὲρ σοῦ παρασκευάζεις, συναγορήσῃς τῇ ἀσεβείᾳ, κατηγόρει δὲ ταύτης μᾶλλον, ὡς αἱρετικῆς. Οὐκέτι γὰρ ἄνθρωπος μετανοῶν ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ, καὶ λέγων, Τί ἐποίησα; ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ κρίνομαι πρὸς σέ, λέγει Κύριος, ἐν τῷ λέγειν σε, Οὐχ ἥμαρτον. Ὅτι κατεφρόνησάς μου σφόδρα τοῦ διασεῦσαι τὰς ὁδούς σου. Διὸ γινώσκων γνώσῃ καθάπερ εἰρήκαμεν, ὡς καθῃρημένος ὑπάρχεις πάσης ἱερατικῆς ἀξίας καὶ λειτουργίας, ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, μέχρις ἂν ἀπαραλείπτως ἅπαντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα συνοδικῶς κυρωθέντα τε καὶ ὁρισθέντα πρὸς σύστασιν καὶ βεβαίωσιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ταυτὸν δὲ λέγειν, τῶν ἁ-

ρημένων ἁγίων Πατρῶν, καὶ τῶν ἐγκρίτων οἰκουμενικῶν πέντε συνόδων ἐγγράφως κυρώσῃς, καὶ σὺν ἡμῖν ὁμολογήσῃς ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς τριάδος Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου δι' ἡμᾶς καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντος, δύο φύσεις καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένας ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως, καὶ δύο φυσικὰς θελήσεις, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας, θείαν καὶ ἀνθρωπινὴν συμφυῶς ἡνωμένας κατὰ τὴν τῶν ἁγίων Πατρῶν διδασκαλίαν, εἰς πίστωσιν ἀληθῆ τοῦ, Θεὸν φύσει τέλειον καὶ ἄνθρωπον φύσει τέλειον τὸν αὐτὸν ὑπάρχειν· ὡς κατὰ πάντα κυρίως ὅμοιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, πλὴν ἀγεννησίας, καὶ κατὰ πάντα κυρίως ὅμοιον ἡμῖν, μόνης δίχα τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἀναθεματίσῃς πάντας οὓς ἀναθεματίζομεν αἱρετικούς, ταυτὸν δὲ λέγειν, ἡ καθολικὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία μετὰ πάντων τῶν αἱρετικῶν δογμάτων αὐτῶν, καὶ τοὺς νῦν ἀναφέντας αἱρετικούς, καὶ παρ' ἡμῶν συνοδικῶς διὰ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἀναθεματισθέντας· φαμὲν δὴ Θεόδωρον τὸν γενόμενον ἐπίσκοπον τῆς Φαράν, Κύρον τὸν Ἀλεξανδρίας, Σέργιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοὺς αὐτοῦ διαδόχους, Πύρρον καὶ Παῦλον, μετὰ πάντων τῶν αἱρετικῶν αὐτῶν δογμάτων, καὶ τῆς ἀσεβοῦς ἐκθέσεως, καὶ τοῦ ἀσεβεστέρου τύπου τῶν ἀθεμίτως παρ' αὐτῶν κυρωθέντων εἰς ἀνατροπὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν μίαν τερατευομένων, ἢ μηδεμίαν ὅλως ὁμολογεῖν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ φύσιν, ἢ θέλησιν, ἢ ἐνέργειαν· οὓς ὡς πολεμίους αὐτῆς ὑπάρχοντας, ἡ καθολικὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία δικαίως ἀποβάλλεται καὶ ἀναθεματίζει. Μὴ οὖν ἀποδοκιμάσῃς τὸν τοῦ Κυρίου λόγον προσμένων τοῖς ἀσεβέσιν. Εὐσέβεια γὰρ εἰς Θεὸν, ἀρχὴ αἰσθήσεως· καὶ ἐὰν ζητήσῃς αὐτὴν ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσῃς αὐτὴν, τότε συνήσεις φόβον Κυρίου, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ εὑρήσεις. ὅτι Κύριος δίδωσι σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις, καὶ θησαυρίζει τοῖς κατορθοῦσι σωτηρίαν. Διὸ ἐπίστρεψον πρός με λέγει Κύριος, καὶ οὐ μὴ στηριῶ τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ σέ· ὅτι ἐλεήμων ἐγώ εἰμι, καὶ οὐ μὴ μηνιῶ σοι εἰς τὸν αἰῶνα. Πλὴν γνῶθι τὴν ἀδικίαν σου, ὅτι εἰς Κύριον τὸν Θεόν σου ἠσέβησας, καὶ διέχεας τὰς ὁδούς σου πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους τῆς πίστεως, τῆς δὲ φωνῆς μου οὐχ' ὑπήκουσας, λέγει Κύριος. Ἡ γὰρ ἐπίγνωσις τῶν οἰκείων πρόξενος ἔσεταί σοι τῆς ταχείας ἐπ' αὐτοῖς διορθώσεως, εἰ μάλιστα μετὰ τοῦ ἐν τοῖς δόγμασιν οἰκείου σφάλματος καὶ τὸ ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι θεραπεύσεις πλημμέλημα. Καὶ τούτους γὰρ ἀθετῆσαι τετόλμηκας, οὐχ ὁμολογήσας ἑαυτὸν, διὰ τῶν οἰκείων γραμμάτων, ὡς ὑποκείμενον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ θρόνῳ βικάριον. Δι' ἑκατέρου τοίνυν ἀσφαλῶς [*Forte leg.* σφαλεῖς], ἑκάτερον σπούδασον ἐξιάσασθαι προσηκόντως. Οὐ γὰρ ἑτέρως ἕξεις τὴν παρ' ἡμῶν τελείαν συγχώρησιν, εἰ μὴ ἐν ἑκατέροις, ἡμῖν παραστήσεις τὴν οἰκείαν διόρθωσιν.

Deo Verbo, qui propter nos incarnatus est, et perfecte humanatus, duas naturas secundum hypostasim unitas inconfuse et indivise, et duas naturales voluntates, duasque naturales operationes, divinam et humanam connaturaliter unitas, secundum sanctorum Patrum doctrinam, ad veram confirmat onem, quod Deus natura perfectus, et homo natura perfectus idem existit, ut per omnia proprie similis Deo et Patri, præter quam quod Pater ingenitus est, et per omnia proprie similis nobis, solum absque peccato; et anathematizes omnes hæreticos, quos anathematizamus, id est, quos anathematizat catholica Dei et apostolica Ecclesia, cum omnibus hæreti is ipsorum dogmatibus; et eos qui nunc exorti sunt hæreticos, et qui a nobis synodaliter propter ipsorum hæresim anathematizati sunt: Theodorum dico, qui fuit episcopus Pharan, et Cyrum qui Alexandriæ, et Sergium qui Constantinopolis, ejusque successores Pyrrhum et Paulum, cum omnibus ipsorum hæreticis dogmatibus, et impia expositione, magisque impia formula eorum quæ ab ipsis nefarie firmata sunt, ad orthodoxæ fidei eversionem; et omnibus simpliciter qui vane affirmant unam, sive nullam omnino confitentur divinitatis et humanitatis Christi naturam, aut voluntatem, aut operationem: quos ut hostes et adversarios suos catholica Dei et apostolica Ecclesia jure abjicit et anathematizat. Ne igitur repudies Domini sermonem, in impiis permanens. Pietas enim in Deum, principium est sensus ac sapientiæ; et si quæres eam ut argentum, et sicut thesauros investigabis eam, tunc intelliges timorem Domini, et cognitionem Dei invenies, quoniam Deus dat sapientiam, et a facie ejus cognitio et intelligentia, reservat salutem recte agentibus. Quare revertere ad me, dicit Dominus, et non firmabo vultum meum super te, quoniam misericors ego sum, nec irascar tibi in æternum. Tantum cognosce iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum impie egisti, et effudisti vias tuas ad alienos fidei, voci autem meæ non obedisti, dicit Dominus. Nam cognitio rerum tuarum conciliabit tibi celerem in iis correctionem, maxime si una cum proprio dogmatis errore corrigas etiam quod in sacros canones peccasti; eos enim irritos facere ausus es, qui teipsum per proprias litteras non confessus sis, ut subditum huic apostolicæ sedi vicarium. Qui igitur in utroque lapsus es, utrique studeto convenienter mederi; non enim aliter habebis perfectam a nobis veniam, nisi in utroque nobis correctionem tuam exhibeas.

Oko 650. godine: Papa Martin piše crkvi u Solunu obznanjujući neprekidni vjerski rat sa protivnicima katoličke crkve[287]

EPISTOLA XIII,
DO SOLUNSKE CRKVE.

O Pavlovom kažnjavanju i izbjegavanju njegove jeresi.

Voljenom Hristovom kleru i narodu svete Božje katoličke solunske crkve, Martin, rob robova Božjih, episkop njegove katoličke i apostolske Rimske crkve.

Tvorac svijeta Gospod naš Isus Hristos, kada je na početku stvorio čovjeka, radi njegove zaštite sopstvenom odlukom obilno ga je darovao, brinući se da ni u kom slučaju ne dođe do toga, da zbog kršenja odluke taj plod pređe u sopstveno raspadanje, odnosno smrt, jer kada je došao postalo mu je jasno da svi treba da budu u strahu od Boga, kako ne bi više zbog kršenja odluke bili savlađivani od đavola koji nas je od samog početka prevario. Zato, blago i prijatno motreći izdaleka na naše spasenje, postavio je neprijateljstva između nas i onoga koji nas je prevario i želio je da ona budu postojana, koja je umješno jačao, jer otkako je nalik nama bio otjelotvoren u čovjeka, uzviknuo je: *nijesam došao na zemlju da dam mir, već mač (Mat. I)*. Onaj koji ne prihvata ovo, svakako je postao prijatelj neprijatelju našeg života, đavolu, podstičući neprijateljstva koja je između nas i njega postavio Gospod, a odvajajući se od postojećeg Boga on je zbog greške ubijen, u kome samom je spremljena ljudska priroda i koji je bio oslabljen odanostima, tvorac koji je, želeći da se smiri priroda samog đavola, lično, kako je rečeno, došavši na zemlju dao mač protiv istog koji je, prema jevanđeljskom propovijedanju, riječ, uvijek uništavajući i koseći svaku bezbožnost i nepravednost, i predajući ortodoksnu vjeroispovijest za njega onima koji je čvrsto čuvaju. Zato, voljena braćo, pošto je nama koji smo milošću njegovom sveštenici povjerena riječ jevanđeljskog propovijedanja da sa mudrošću i vjerom čuvamo njegov dom, svakako katoličku crkvu nepovrijeđenu i neuprljanu od onih koji žurno nastoje da je povrijede i unište, morali smo da vas izvijestimo kako moramo da učinimo ono što nam je sam Gospod naredio preko proroka, govoreći: *Tješite, tješite sveštenici narod moj, rekao je Gospod, govorite Jerusalemu i javljajte mu da je završio rok njegov (Isai. XL)*. Naime, onaj koji se je nazivao njegovim pastirom, promijenio se u vuka i nastojao je da nas ponizi time što je bezbožno poučavao u odnosu na nas, jer je, naime, onog koji je hljeb nebeski, koji je putem otjelotvorenja došao kod nas na zemlju, nije izložio veoma iskreno i bez promjene u jelu i piću, preko apostolskog učenja do vječnog života, već vam je iznio egipatsku hranu, ili jeretičko učenje koje, svakako, kalja a ne pročišćava ljudsko srce. Nastojao je, naime, ne samo na početku svog stava da žestoku konfuziju iz svojih prljavština nametne preko svog pisma ovoj Apostolskoj stolici, na što smo mi tada lično ukazali apokrizijarima, episkopu Pitanu i đakonu Ignaciju, koje je on poslao, već i sada povećava prljavštinu svog učenja, pa ipak, podsticajem pomenutih muževa obavijestili smo ga pismeno o njegovim besmislenostima i zabludama, a osim toga poslali smo mu primjerak istinske i spasonosne vjere koju smo naslijedili od svetih apostola i najpuzdanijih Otaca crkve da prihvatajući je čvrsto popravi svoj stav. No on i poslije sagledavanja istine nije poslušao onoga koji govori: *Početak ljudske oholosti osuđen je od Boga. Onaj koji se bude pridržavao nje, biće ispunjen prokletstvima*

[287] *"Patrologia latina", vol. 87, p. 191*.

EPISTOLA XIII,

AD ECCLESIAM THESSALONICENSIUM.

De Pauli damnatione, ejusque hæresi fugienda.

Τῷ φιλοχρίστῳ κλήρῳ τε καὶ λαῷ τῆς Θεσσαλονικέων ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς Ἐκκλησίας. Μαρτῖνος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἁγίας αὐτοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος.

Ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καταρχὰς ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, πρὸς συντήρησιν τῆς αὐτοῦ ζωῆς, τὴν οἰκείαν αὐτῷ δεδώρηται ἐντολήν, παραγγείλας ταύτην μηδαμῶς παραβῆναι, ἵνα μὴ τῇ λύσει τῆς ἐντολῆς, καρπὸν δρέψηται τὴν οἰκείαν διάλυσιν, ἤγουν τὸν θάνατον, ὃ δὴ καὶ συμβᾶν. ἐγνωρίσθη πρὸς τὸ πάντας φόβῳ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ μηκέτι πρὸς παράβασιν ἐντολῆς εὐχειρώτους ὑπάρχειν, τῷ ἀρχῆθεν ἡμᾶς ἀπατήσαντι διαβόλῳ. Ὅθεν φιλανθρώπως αὐτὸς ὁ κηδεμὼν τῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ ἔχθραν ἔθηκεν ἀναμέσον ἡμῶν καὶ τοῦ ἀπατήσαντος, εἰς τὸ διηνεκῶς ταύτην ὑπάρχειν, ἣν εὐτέχνως ἐπιτείνων ἡνίκα σαρκωθεὶς καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, ἐβόα λέγων· Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἣν ὁ μὴ δεχόμενος, φιλιοῦται πάντως τῷ ἐχθρῷ τῆς ἡμῶν ζωῆς διαβόλῳ, λύων τὴν ἔχθραν ἣν ὁ Κύριος ἔθηκεν, μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτοῦ, καὶ ἀφιστάμενος ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ νεκρούμενος τῇ ἁμαρτίᾳ δι' ἣν τῶν ἀνθρώπων φύσις καθ' ἑαυτῆς ἐπολεμήθη καταφθειρομένη τοῖς πάθεσιν. Ἣν αὐτὸς εἰρηνεῦσαι βουλόμενος ὁ ταύτης δημιουργὸς, τὴν οἰκείαν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς εἴρηται, παραγενόμενος δεδώρηται μάχαιραν, ὅπερ ἐστὶν ὁ τοῦ κατ' αὐτὸν εὐαγγελικοῦ κηρύγματος λόγος τέμνων διά παντὸς καὶ ἐκθερίζων πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, συνιστῶν δὲ τὴν εἰς αὐτὸν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν, ἐν τοῖς βεβαίως ταύτην φυλάσσουσιν. Ἐπεὶ οὖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ἡμῖν τοῖς κατὰ χάριν αὐτοῦ ἱερεῦσιν, ὁ τοῦ τοιούτου εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἐπιστεύθη λόγος, ἵνα μετὰ φρονήσεώς τε καὶ πίστεως τὴν οἰκίαν αὐτοῦ φυλάξωμεν, ἤγουν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἄσυλόν τε καὶ ἀνεπηρέαστον, ἐκ τῶν ταύτην λυμήνασθαι κατεπειγομένων, ἀναγκαίως γνωρίζομεν ὑμῖν, μάλιστα τοῦτο παρεγγυῶντος πράττειν ἡμᾶς αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε, τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός· ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἰερουσαλήμ· παρακαλέσατε αὐτὴν, ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπείνωσις αὐτῆς· ὡς ὁ κληθεὶς ὑμῶν ποιμὴν, εἰς λύκου τάξιν ἀντικατέστη, καὶ ταπεινῶσαι ταύτην ἐπεχείρησε, δι' ὧν ἀσεβῶς πρὸς ἡμᾶς ἐδογμάτισε· μὴ τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὸν ἐπὶ γῆς διὰ σαρκὸς πρὸς ἡμᾶς φοιτήσαντα παραθέμενος ὑμῖν εἰλικρινῶς τε καὶ ἀκαινοτομήτως εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν πρὸς ζωὴν αἰώνιον διὰ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν δογμάτων· ἀλλὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν τροφὴν, ἤγουν τὴν αἱρετικὴν διδασκαλίαν, ἥτις μολύνειν εἴωθεν, ἀλλ' οὐ στηρίζειν καρδίαν ἀνθρώπου. Ἐσπούδασε γὰρ οὐ μόνον ἐν προοιμίοις τῆς αὐτοῦ προβολῆς τὴν θολερὰν ἀνατροπὴν τῶν αὐτοῦ μιασμάτων διὰ τῶν αὐτοῦ γραμμάτων τῷ καθ' ἡμᾶς Ἀποστολικῷ θρονίσαι θρόνῳ, καθὼς καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ σταλεῖσιν ἀποκρισιαρίοις, ἤτοι Πιθάνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ Ἰγνατίῳ τῷ διακόνῳ τῷ τηνικαῦτα κατὰ πρόσωπον ἀπεδείξαμεν, ἀλλὰ καὶ νῦν τὴν τῶν τοιούτων αὐτοῦ δογμάτων θολωσιν ἐπανῦξῆσαι· καίτοι κατὰ παράκλησιν τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν τὰς ἀτοπίας αὐτοῦ καὶ τὰ σφάλματα γνωρισάντων ἡμῶν, καὶ πρὸς τούτοις ἴσον ἀποστειλάντων ὀρθοῦ καὶ σωτηρίου δόγματος, τοῦ παραδοθέντος ἡμῖν ἐν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐγκρίτων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, ἵνα πρὸς αὐτὸ ποιήσας ἀπαραλλάκτως, τὴν οἰκείαν διορθώσητκι γνώμην. Ὁ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν

Christum diligenti clero et populo sanctæ Dei catholicæ Thessalonicensium Ecclesiæ. Martinus servus servorum Dei sanctæ ejus catholicæ et apostolicæ Romanæ Ecclesiæ episcopus.

Universitatis opifex Dominus noster Jesus Christus, cum initio hominem fecisset, ad tutelam ejus vitæ proprium ipsi largitus est mandatum, præcipiens id nullatenus transgredi, ne solutionis mandati fructum perciperet propriam dissolutionem, id est, mortem : quod, dum accidisset, innotuit ut omnes timore Dominum timerent, nec amplius ad mandati prævaricationem facile caperentur a diabolo, qui nos primitus decepisset. Unde humaniter saluti ipse nostræ prospiciens, inimicitias posuit inter nos et eum qui fefellisset, easque voluit perennes esse, quas artificiose augens, cum incarnatus homo secundum nos factus est, clamabat, dicens : *Non veni pacem mittere in terram, sed gladium* (*Matth.* I); has qui non accipit, inimico vitæ nostræ diabolo omnino fit amicus, inimicitias solvens, quas inter nos et ipsum Dominus posuit; deficiensque a Deo vivente per peccatum mortificatur, quo hominum natura in seipsam armata est, et affectionibus corrumpitur, quam naturam pacificare volens ipsius opifex, proprium, ut dictum est, in terram adveniens gladium dedit, qui evangelicæ secundum ipsum prædicationis sermo est, omnem impietatem atque iniquitatem cædens semper ac demetens, commendans vero orthodoxam in ipsum confessionem in iis qui eam firme custodiunt. Quando igitur, dilecti fratres, nobis, qui per gratiam ipsius sacerdotes sumus, evangelicæ prædicationis sermo creditus est, ut cum sapientia et fide tueamur ejus domum, catholicam nempe Ecclesiam, integram atque immaculatam ab iis qui eam violare ac lædere properant, necessario vobis notum facimus, jubente maxime hoc nos facere ipso Domino per prophetam dicentem : *Consolamini, consolamini populum meum, dicit Dominus : sacerdotes, loquimini ad cor Jerusalem; consolamini eam, quia impleta est humiliatio ejus* (*Isai.* XL). Nam is qui pastor ejus vocatus est, mutatus est in lupum, eamque humiliare conatus est, per ea quæ impie in nos dogmatizavit, quippe qui cœlestem panem, qui per carnem in terram ad nos advenit, non apposuit vobis sincere ac sine innovatione in cibum et potum ad vitam æternam, per apostolicam paternamque doctrinam, sed apposuit cibum Ægyptiacum, sive doctrinam hæreticam, quæ inquinare solet, non confirmare cor hominis. Studuit enim non solum initio propositionis suæ turbidam inquinamentorum suorum confusionem per litteras suas huic apostolicæ sedi imponere, sicuti ab eo missis apocrisiariis, Pithano episcopo et Ignatio diacono tum coram ostendimus; sed nunc quoque doctrinæ suæ cœnum augere, tametsi, præfatorum virorum hortatu, absurditates ejus et errores notos ei fecissemus, ac præterea misissemus exemplum formulæ doctrinæ veræ ac salutaris, quæ nobis tradita est a sanctis apostolis et probatissimis Ecclesiæ Patribus, ut id firmiter intuens, propriam sententiam corrigeret. Ille vero etiam post cognitionem veritatis non audivit dicentem : *Initium*

i na kraju će se upropastiti (Eccl. X). Zbog toga je Gospod lišio časti skup zlikovaca i uništio ih je do kraja. Jer, ko će opravdati onoga koji u svojoj duši griješi? Ko će slaviti onoga koji kalja svoj život? Usudio se, naime, da najvećim prezrenjem božanskih odluka izopači i iskrivi primjerak koji smo mu poslali, od koga je oduzeo ortodoksnu vjeroispovijest Otaca i osudu koju smo mu uputili, odnosno koju katolička crkva čini da bi se uklonili jeretici i otrov koji nameću sopstvenom izmišljotinom. Jer je, braćo, zapisano: *Ko će se sažaliti nad volšebnikom koga je ujela zmija i nad svima koji se udružuju sa zvjerovima? Tako i onaj koji se združuje sa nepravednim čovjekom priključen je njegovim greškama. Na usnama njegovim pokazuje se neprijatelj, a u srcu svom vreba da te strmoglavi u ponor. U očima njegovim suze, a ako se ukaže prilika neće se zasititi krvlju i praveći se da pomaže iskopaće tvoje nasade (Eccl. XII)*. I ponovo kaže: *Ko bude dotakao smolu uprljaće se od nje, a ko bude opštio sa oholim prisvojiće oholost (Eccl. XIII)*. Zgrozite se svi vi, uvaženi, kao sinovi pokornosti i ispunjavajte Božju odluku, jer kaže: *Spasi dušu svoju i ne obaziri se ponovo nazad, ne prebivaj više u toj oblasti, već potraži spas u planini, da ne bi i ti isto propao (Gen. XIX)* i *Odstupite odande, ne dotičete se ničega nečistog, iziđite ispred njega (Isai. LII)*. Sklonite se, zato, potpuno od ovakvog čovjeka, odnosno od njegove najgore jeresi, veze i ljubavi, jer je uobičajeno da se odvajaju od Boga oni koji slijede učenja takvog čovjeka. Zato smo njega kanonski uklonili od svakog crkvenog dostojanstva i službe, kako bi se, pošto ispravi svoje stavove, vratio vjeri katoličke crkve, u kojoj, Božjom milošću, stojite uvijek ukorijenjeni i učvršćeni, i kao što ste je primili od nas, ili od apostola, učitelja i pet vaseljenskih sabora, na taj način treba da vjerujete, prohodite i molite se Bogu, kao što ste sve do sada vjerovali i prohodili, da još više obilujete u ortodoksnoj vjeri, ispovijedajući je prema pobožnom predanju samih svetaca, da je Gospod naš Isus Hristos istinski Bog i istinski čovjek koji ni u čemu ne odstupa od svoje ljudske prirode, bez ikakve greške, i u svemu savršen u obje prirode iz kojih je i u kojima postoji, kako u božanskoj, tako i u ljudskoj, u nestvorenoj i stvorenoj, kako prirodom, tako voljom i djelovanjem, za pokazivanje njegove spojenosti sa Bogom i Ocem, i sa urođenošću sa majkom i djevicom i u jedinosušnosti. Zato, posjedujući takvu nadu uživamo u velikoj slobodi i kao propovjednici ne poigravamo se sa već utvrđenim propisima i tumačenjima, već učvršćeni očinskim i saborskim proglasima katoličke crkve, ovdje i svugdje i sve smo obavijestili o onome što smo nedavno saborski učinili, o čemu i sada vama govorimo, ne propovijedajući ništa što nije već rečeno ili tuđe ili novo, već ono što ste čuli i naučili i prihvatili, i što je u vama nepromjenljivo ukorijenjeno. Jer, koja je naša nada, naša radost ili kruna naše pohvale? Nijeste li vi pred samim Gospodom našim Isusom Hristom i sada i pri njegovim dolasku? Kada imam najveću slobodu kod vas, najveću hvalu za vas, ispunjen sam utjehom, obilujem radošću u svom ovom mučenju koje vas je sustiglo zbog pomenutog čovjeka: *Jer ko slabi a da ne slabim i ja? Ko je sablažnjen a da se ja ne mučim? k*aže božanski apostol *(II Cor. XI)*. Zato i vi, najdraži, znajući ovu našu brigu za vas i marljivo poučeni i božanski nadahnuti Svetim pismom, *da nema nikakvog učešća pravde sa nepravdom, niti zajedništva svjetlosti sa mrakom, niti slaganja Hrista sa Belialom, niti učešća vjernika sa nevjernicima (II Cor. VI)*, niti slaganja ortodoksnih sa jereticima, svom pažnjom čuvajte vaše srce, nemajte nikakvo učešće, niti druženje, niti slaganje, niti vezu sa ovim čovjekom, i ni iz bilo kog razloga nemojte da se slažete sa njegovim učenjem, već neprestano trajući u našoj presvetoj vjeri, služite Bogu u čistoj samosvijesti. A crkveni zbor je učvrstio službu vama koji ste tamo prezviteri i đakoni, koji marljivo i prijemčivo prihvatate zajedno sa nama ispravno učenje katoličke crkve o kojoj smo vam nedavno pisali, odbacujući svu jeres i novotarije koje osuđuje apostolska propovjed. S tim, kako je rečeno, da on ispravi svoja ubjeđenja, ili umjesto njega da se kanonski odabere drugi pastir, dobar i vjeran, koji treba da stavi na

τῆς ἀληθείας μὴ ἀκούσας τοῦ λέγοντος· Ὅτι ἀρχὴ ὑπερ- A
ηφανείας ἀσέβεια. Καὶ ὁ κρατῶν αὐτῆς, ἐξολοθρήσει
βδελύγματα. Διὰ τοῦτο παρεδόξασε Κύριος τὰς ἐπα-
γωγὰς καὶ κατέστρεψεν εἰς τέλος αὐτούς. Τὸν νοῦν ἁμαρ-
τάνοντα εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίς δικαιώσει; καὶ τίς δο-
ξάσει τὸν ἀτιμάζοντα ζωὴν αὐτοῦ; ἐτίλμησε γὰρ ἐξ ἄκρας
τῶν θείων δογμάτων καὶ κριμάτων καταφρονήσεως, καὶ
αὐτὸ τὸ παρ' ἡμῶν στωλὲν ἴσον, νοθεύσαι καὶ παραποιή-
σασθαι, καὶ ἀφελεῖν μὲν ἐξ αὐτοῦ τὴν ὀρθόδοξον τῶν
Πατρῶν ὁμολογίαν, καὶ τὴν κατάκρισιν ὧν ποιούμεθα, ταυ-
τὸν δὲ λέγειν, ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ποιεῖται δικαίως
δυσσωνύμων αἱρετικῶν, καὶ ἐκβαλεῖν τὸν ἰὸν τῆς οἰκείας
κτιστομίας. Ἐπεὶ οὖν γέγραπται ἀδελφοί, ὅτι, Τίς ἐλε-
ήσει ἐπαοιδὸν ὀφιόδηκτον, καὶ πάντας τοὺς προσάγοντας
θηρίοις; οὕτως τὸν προσπορεύομενον ἀνδρὶ ἁμαρτωλῷ καὶ
συμφυρόμενον ἐν ταῖς ἀσεβείαις αὐτοῦ· ἐν τοῖς χείλεσιν B
αὐτοῦ γλυκαίνει λόγους, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ βουλεύεται
ἀνατρέψαι σε εἰς βόθρον· ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ δακρύει, καὶ
ἐὰν εὕρῃ καιρὸν, οὐκ ἐμπλησθήσεται ἀφ' αἵματος, καὶ ὡς
βοηθὸν [*Leg.* βοηθῶν] ὑποσχάσει πέτραν [*Leg.* πτέρνα] σου.
Τὴν κεφαλήν αὐτοῦ κινήσει, ἐπικροτήσει ταῖς χερσὶν αὐτοῦ,
καὶ πολλὰ ψιθυρίσει, καὶ ἀλλοιώσει πρόσωπον αὐτοῦ.
Λέγει δὲ πάλιν, ὅτι, Ὁ ἁπτόμενος πίσσης, μολυνθήσε-
ται, καὶ ὁ κοινωνῶν ὑπερηφάνῳ, ὁμοιωθήσεται αὐτῷ.
Σπουδάσατε πάντες ὑμεῖς, ἀγαπητοί, ὡς τέκνα ὑπακοῆς
πληρωταὶ θείου γενόμενοι παραγγέλματος, τοῦ λέγοντος·
Σῶζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν, μὴ περιβλέψῃς εἰς
τὰ ὀπίσω, μηδὲ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ, εἰς τὸ
ὄρος σώζου, μήποτε συμπαραληφθῇς· καὶ, Ἐξέλθετε ἐκ
μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε,
ἀπόθεσθε πᾶσαν τὴν πρὸς τὸν τοιοῦτον ἄνδρα, ταυτὸν δὲ C
λέγειν, τὴν χειριστὴν αὐτοῦ αἵρεσιν, οἰκείωσιν, καὶ
στοργήν. Θάνατος γάρ ἐστιν ἀπὸ Θεοῦ χωρίζων τοὺς
πειθομένους ἐν τοῖς δόγμασι τοῦ τοιούτου ἀνδρός. Ὧν
χάριν καὶ κανονικῶς κινθείλαμεν αὐτὸν, ἐκ πάσης ἱε-
ρατικῆς ἀξίας, καὶ λειτουργίας, ἄχρις ὃν τὰ οἰκεῖα
διορθωσάμενος, πρὸς τὴν Ἀποστολικὴν τῆς καθολικῆς
Ἐκκλησίας ἐπανέλθοι πίστιν, εἰς ἣν αὐτοὶ κατὰ Θεοῦ
χάριν γεννηθέντες τε καὶ ἀνατραφέντες, στήκετε διὰ παν-
τὸς ἐρίζωμένοι, καὶ τεθεμελιωμένοι· καὶ καθὼς παρε-
λάβετε παρ' ἡμῶν, ἤγουν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ
προφητῶν, καὶ διδασκάλων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν
πέντε συνόδων τὸ πῶς δεῖ πιστεύειν, καὶ περιπατεῖν,
καὶ ἀρέσκειν Θεῷ, καθὼς καὶ ἐπιστεύσατε καὶ ἐπεριπα-
τήσατε μέχρι τοῦ νῦν, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον ἐν ὀρ-
θοδόξῳ πίστει, ὁμολογοῦντες κατὰ τὴν αὐτῶν τῶν ἁγίων D
εὐσεβῆ παράδοσιν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
Θεὸν ἀληθινὸν καὶ ἄνθρωπον ἀληθινὸν τὸν αὐτὸν, ἐν μη-
δενὶ τῆς θείας αὐτοῦ λειπόμενον φύσεως,* πλὴν μόνης τῆς
ἁμαρτίας· ἀλλὰ κατὰ πάντα τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἑκα-
τέρᾳ φύσει τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκεν, ἔν τε τῇ
θείᾳ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ, ἐν τῇ ἀκτίστῳ καὶ τῇ κτιστῇ,
ὥσπερ φύσει, οὕτω καὶ θελήσει καὶ ἐνεργείᾳ, πρὸς ἀπό-
δειξιν τῆς ἐντελοῦς αὐτοῦ πρὸς τε Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ
τὴν μητέρα καὶ παρθένον συγγενείας, καὶ ὁμοουσιότη-
τος. Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ
χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ οἱ διὰ ἐναντίας τοῖς παρεισάκ-
τοις ἐναῤῥύνονται τύποις, ἤγουν ἐκθέσεσιν, ἀλλὰ τοῖς
πατρικοῖς καὶ συνοδικοῖς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὠχυ-

superbiæ hominis apostatare a Deo. Qui tenuerit eam, adimplebitur maledictis, et subverteret eum in finem (*Eccli.* x). Propterea exhonoravit Dominus conventus malorum, et destruxit eos usque in finem. Quis igitur eum, qui in animam suam peccat, justificabit? quis glorificabit eum, qui vitam suam exhonorat? Ausus est enim, per summum divinorum judiciorum contemptum, missum a nobis exemplum adulterare ac depravare, ex eoque demere orthodoxam Patrum confessionem et damnationem quam facimus, id est, quam catholica Ecclesia jure facit detestandorum hæreticorum, ac venenum propriæ novitatis injicere. Quoniam igitur scriptum est, fratres: *Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, et omnibus qui appropiant bestiis? sic et qui comitatur cum viro iniquo, et obvolutus est in peccatis ejus. In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur, ut subvertat te in foveam. In oculis suis lacrymatur; et si invenerit tempus, non satiabitur sanguine, et quasi adjurans suffodiet plantas tuas. Caput suum movebit et plaudet manu, et multa susurrans commutabit vultum suum* (*Eccli* xii). Et rursum dicit: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; et qui communicaverit superbo, induet superbiam* (*Eccli.* xiii). Satagite vos omnes, dilecti, ut filii obedientiæ, et divinum præceptum adimplentes, quod dicit: *Salva animam tuam, noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte salvum te fac, ne et tu simul pereas* (*Gen.* xix); et: *Recedite inde, pollutum nolite tangere, exite de medio eorum* (*Isai.* lii). Deponite omnem ad hominem hujusmodi, id est, ad pessimam ejus hæresim, conjunctionem et amorem; mors enim est, separans a Deo eos qui doctrinæ talis viri obsequuntur. Atque ideireo eum canonice ab omni deposuimus sacerdotali dignitate et ministerio, quoad propria corrigens, ad apostolicam catholicæ Ecclesiæ redeat fidem; in qua ipsi, per Dei gratiam generati et educati, state semper radicati et fundati, et sicut accepistis a nobis, sive a sanctis apostolis, et prophetis, et doctoribus, et universalibus quinque synodis, quomodo oporteat vos credere, et ambulare, et placere Deo, sicut et credidistis, et ambulastis usque adhuc, ut abundetis magis in orthodoxa fide, confitentes juxta ipsorum sanctorum piam traditionem, Dominum nostrum Jesum Christum, Deum verum, et verum hominem eumdem, in nullo a divina sua deficientem natura, et in nullo ab humana natura deficientem, absque solo peccato, secundum per omnia perfectum ipsum in utraque naturarum, ex quibus et in quibus constat, tum in divina, tum in humana, in increata, et in creata, sicut natura, ita voluntate et operatione, ad demonstrationem perfectæ ejus cum Deo et Patre, et cum matre ac virgine connaturalitatis et consubstantialitatis. Habentes igitur talem spem, multa libertate utimur, et non sicut adversarii superinductis lasciviunt formulis et expositionibus, sed paternis et synodalibus catholicæ Ecclesiæ muniti præconiis, hæc ubique et omnibus per ea quæ nuper a nobis synodaliter gesta sunt, inti-

* Excidit membrum phrasis, quod sic est restituendum: *καὶ ἐν μηδένι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λειπόμενον* Edit.

raspolaganje dušu ovcama *(Jovan. X)*, poput Hrista, vođe pastira, postavljajući vas na mjesto paše i vodeći vas do vode okrepljenja *(Psal. XII)*. A on koji nas sa vama potvrđuje u najbožanstvenijoj njegovoj vjeroispovijesti i koji nas je pomazao i obilježio i dao jemstvo Duha u našim srcima, osvještao vas je u potpunosti i vaš duh i dušu i tijelo čuva nedirnute i besprijekorne, i obećao je da će zanavijek prihvatiti one koji ga poštuju. Amen.

mavimus, quæ et vobiscum nunc loquimur, nihil inductitium aut peregrinum ac novum prædicantes, sed quæ audivistis, et didicistis, et accepistis, et in vobis jugiter radicata sunt. Quæ enim est spes nostra, aut gaudium, aut corona gloriationis? nonne vos coram ipso Domino nostro Jesu Christo, et nunc, et in ipsius adventu? quandoquidem multa mihi ad vos libertas est, multa gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra, quam propter dictum hominem sustinuimus : *Quis enim infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?* inquit divinus apostolus (*II Cor.* xi). Quocirca et vos, charissimi, hujusmodi nostram pro vobis scientes sollicitudinem, et edocti diligenter a divinitus inspiratis Scripturis, *quod nulla est participatio justitiæ cum iniquitate, nec societas luci ad tenebras, nec conventio Christi ad Belial, nec pars fideli cum infidelibus* (*II Cor.* vi), neque consensus orthodoxorum cum hæreticis; omni custodia custodite cor vestrum, nullam participationem habentes, nec societatem, nec consensionem, nec connexionem cum hujusmodi homine, ac ne ulla ratione assentiamini ejus doctrinæ, sed assidue permanentes in sanctissima nostra fide, servite Deo in conscientia pura. Synaxis autem ministerium perficiant vobis qui ibi sunt presbyteri et diaconi, qui diligenter et acceptabiliter rectam catholicæ Ecclesiæ nobiscum doctrinam suscipiunt, quæ nuper ad vos a nobis scripta est : et abjicientes omnem hæresim ac novitatem, quæ ab apostolica prædicatione condemnatur; quousque, ut dictum est, ille sua corrigat, aut alius pro illo canonice eligatur pastor bonus ac verus, quique animam pro ovibus ponat (*Joan.* x), imitatione principis pastorum Christi, in loco pascuæ vos collocans, et super aquam refectionis educans (*Psal.* xxii). Ipse autem, qui nos vobiscum confirmat in divinissima ejus confessione, quique unxit nos ac signavit, deditque arrhabonem Spiritus in cordibus nostris, sanctificet vos perfecte, spiritumque vestrum et animam et corpus integra atque irreprehensibilia custodiat, recepturos in sæcula sæculorum quæ repromisit diligentibus eum. Amen.

A ρωμένοι κηρύγμασι, ταῦτα κανταχοῦ τοῖς πᾶσι διὰ τῶν ἀρτίως παρ' ἡμῶν συνοδικῶς πραχθέντων, ἐγνωρίσαμεν, ἃ καὶ πρὸς ὑμᾶς νυνὶ διαλεγόμεθα, μηδὲν ἐπείσακτον ἢ ξένον κηρύσσοντες, ἀλλ' ἅπερ ἠκούσατε καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἐστὲ ἐν ἡμῖν ἐρριζωμένα διαπάντος. Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νῦν τε καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ἐπειδὴ πολλή μοι παῤῥησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν· πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, ἣν διὰ τὸν εἰρημένον ἐθλίβημεν ἄνδρα. Τίς γὰρ ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Διὸ καὶ ὑμεῖς, ἀγαπητοὶ, τὴν τοιαύτην ἡμῶν περὶ ὑμῶν γινώσκοντες μέριμναν, καὶ διδαχθέντες ἀκριβῶς ἐκ τῶν θεοπνεύστων Λογίων, B ὅτι οὐδεμία μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ, οὐδὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὔτε συμφώνησις Χριστοῦ πρὸς Βελίαρ, οὔτε μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστων, οὔτε συγκατάθεσις ὀρθοδόξων πρὸς αἱρετικούς· πάσῃ φυλακῇ τηρήσατε τὴν ἑαυτῶν καρδίαν, ἀμέτοχοι καὶ ἀκοινώνητοι καὶ ἀσύμφωνοι καὶ ἀσύγκλωστοι πρὸς τὸν τοιοῦτον ἄνδρα γινόμενοι, κατ' οὐδένα τρόπον συγκατατιθέμενοι τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ προσμένοντες ἀεὶ τῇ ἁγιωτάτῃ ἡμῶν πίστει, δουλεύετε τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. Τὴν δὲ τῆς συνάξεως λειτουργείαν τελειῶσιν ὑμῖν, οἱ αὐτόθι πρεσβύτεροί τε καὶ διάκονοι, οἱ ἀκριβῶς καὶ ἀπαραλείπτως τὰ ὀρθὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας σὺν ἡμῖν δεχόμενοι δόγματα, τὰ παρ' ἡμῶν ἀρτίως γραφέντα ὑμῖν, καὶ ἀποβαλλόμενοι πᾶσαν αἵρεσιν καὶ καινοτομίαν C τὴν ὑπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ καταδικαζομένην κηρύγματος· ἕως ἂν, ὡς εἴρηται, ἢ ἐκεῖνος τὰ οἰκεῖα διορθώσηται, ἢ ἄλλος ἀντ' ἐκείνου κανονικῶς χειροτονηθῇ ποιμὴν καλὸς καὶ ἀληθινὸς, καὶ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων μιμήσει τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ εἰς τόπον χλόης κατασκηνῶν ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐκτρέφων. Αὐτὸς δὲ ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς τὴν αὐτοῦ θειοτάτην ὁμολογίαν, καὶ χρίσας ἡμᾶς καὶ σφραγισάμενος, καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἁγιάσοι ὑμᾶς ὁλοτελῶς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἄμεμπτον διατηρήσοι, κομιζομένους εἰς αἰῶνας αἰώνων ἃ ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ἀμήν.

Godine 678:
Imperator Konstantin IV traži da se pomire istočna i zapadna crkva u raskolu po pitanju ikona – egzarhat Italije i Dalmacije[288]

PRIMJERAK EPISTOLE
KOJU JE CAR FLAV. KONSTANTIN UPUTIO PAPI DONU
RADI POMIRENJA OBJE CRKVE, ISTOČNE I ZAPADNE.

BOŽANSKA SAKRA

Upućena [a] Donu, presvetom papi drevnog Rima, a uručena presvetom i božanskom Agatonu, papi istog tog Rima, jer je Don već bio preminuo.

NASLOV SAKRE

U ime Boga i apostola našeg Isusa Hrista, car Konstantin Flavije, vjernik, uzvišeni car. Sakra [b] Donu, presvetom arhiepiskopu našeg drevnog Rima i sveopštem papi (*napisana u Konstantinopolju uoči avgustovskih ida, u indiktu šestom [c]).*

Vaše očinsko blaženstvo u potpunosti zna, kao i mnogi iz vaše svete crkve drevnog Rima, da su neki, dok ja carujem, najviše zato što je Bog tako naredio, toliko puta željeli da se pokrene rasprava koja se odnosi na načela pobožnosti, jer se oko toga ne slažu obje strane, kako vaša sveta crkva, tako i ova sveta velika Božja crkva, a također i da smo sprječavali da se bilo šta loše dogodi dok se ne stvori odgovarajuća prilika, znajući da iz pojedinačnog nastojanja ne samo što ne može da se postigne jedinstvo crkve, već da bi proizišlo još veće zlo. Mi, svakako, svim srcem žalimo i veoma smo tužni, kako zbog prijekora koje nam zbog toga upućuju naši neprijatelji, a i zbog same istine da su pontifeksi koji su uz vas i naš pravovjerni narod, zbog nekih neobičnih tumačenja u govorima, zapali u šizmu, na veliku radost bezbožnika i jeretika. Ipak, mi smo prepustili našem Bogu da se umjesto nas više pobrine o tome i kada njegova milostivost bude odlučila da se ta stvar ispravi, mi ćemo se onda kada se ukaže zgodna prilika potruditi da se održi opšti sabor dvije crkve, kako bi se, savjetujući se, usaglasile među sobom oko utvrđivanja pojmova pet svetih sabora i odluka svetih prepodobnih otaca, te jednoglasno i jednodušno složile kako da se dostojno slavi ime našeg Boga. No, premda mi razmišljamo i odlučujemo kao ljudi, ipak sve se završava onako kako Bog određuje, jer on zna budućnost i sve što mi radimo radimo[d] po njegovoj volji, kako bi došli do konačnog ostvarenja. Obavještavamo vaše očinsko blaženstvo da je presveti i prepodobni patrijarh Teodor, dok je bio određen od Boga da se brine o ovom našem kraljevskom gradu, obavijestio našu svjetlost kako smatra da bi možda trebalo da vam se oduzmu prava na uobičajene sinodike kojim rukovodi vaše očinsko blaženstvo, kako su to učinili njegovi prethodnici patrijarsi. No, budući da je dobro predvidio da vašoj očinskoj blaženosti treba da se napiše jedna ohrabrujuća epistola, nju je napisao i poslao, a pošto vaše očinsko blaženstvo u potpunosti zna njenu sadržinu, mi smo smatrali da u ovoj svetoj sakri ne treba, kao kod epistole, da se troši previše riječi. Ali, otkako je ta epistola bila upućena vašoj

[288] *Patrologia latina, vol 87, p. 1147*.
[a] Na grčkom i kod III starija izdanja, *Domnum.* Hard.
[b] Na vulgarnom jeziku se naziva *Donus.*
[c] Godine Hristove 678.
[d] Na grčkom, *sicut ei placitum est, ad effectum perducere.* Hard.

EXEMPLAR EPISTOLÆ

QUAM IMP. FLAV. CONSTANTINUS AD DONUM PAPAM, UTRIUSQUE ECCLESIÆ, ORIENTALIS SCILICET ET OCCIDENTALIS, RECONCILIANDÆ CAUSA DIREXIT.

(Ex Mansi. ibid.)

—

ΘΕΙΑ ΣΑΚΡΑ

Καταπεμφθεῖσα πρὸς Δόμνον τὸν ἁγιώτατον πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἀποδοθεῖσα δὲ Ἀγάθωνι τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ πάπᾳ τῆς αὐτῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ τὸν αὐτὸν Δόμνον τοῦ παρόντος μεταστῆναι βίου.

Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς πράξεως.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, αὐτοκράτωρ Φλάβιος Κωνσταντῖνος, πιστὸς, μέγας βασιλεύς. Σάκρα Δόμνῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικῷ πάπᾳ.

Πάντως ἐπίστασται καὶ ἡ ὑμετέρα πατρικὴ μακαριότης, καὶ πλεῖστοι τῶν τῆς καθ' ὑμᾶς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας ἡμῶν Ῥώμης, ὡς ἀφ' οὗπερ ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς αὐτοκρατορικῶς βασιλεύειν ἡμᾶς, πολλάκις ἐθελησάντων τινῶν κίνησιν ποιήσασθαι περὶ τῶν φιλονεικουμένων ῥημάτων ὑπὲρ τοῦ τῆς εὐσεβείας δόγματος, μεταξὺ τοῦ μέρους τῆς τε καθ' ὑμᾶς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας, καὶ τῶν τῆς ἐντεῦθα ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἀμφισβητῆσαι, διεκωλύσαμεν τοῦτο γενέσθαι, τοῦ καιροῦ μὴ ἐπιδεχομένου· γινώσκοντες, ὡς ἀπὸ μερικῆς ἀμφισβητήσεως, πρὸς οἷς ἔνωσιν γενέσθαι οὐκ ἐνεδέχετο, ἀλλὰ καὶ τὸ κακὸν αὔξανε. Καὶ κἂν εἰ τὴν ψυχὴν ὠδυνώμεθα ὑπὲρ πᾶσαν ὀδύνην, διά τε τὸν γινόμενον περὶ τούτου ὀνειδισμὸν ἐκ τῶν ἐχθρῶν, καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, τῷ τοὺς καθ' ὑμᾶς ἀρχιερεῖς, καὶ τὸν ὀρθόδοξον ἡμῶν λαὸν διά τινας παινοφωνίας σχίσματι περιπεσεῖν, καὶ τοῦτο ἐπίχαρμα γενέσθαι τοῖς τε ἀσεβέσι καὶ αἱρετικοῖς· ἀλλ' οὖν ἀποδεδώκαμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, αὐτοῦ τὰ κρείττονα περὶ ἡμῶν προνοουμένου, καὶ καθ' ὃν κελεύσῃ ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης καιρὸν τὰ τοῦ κεφαλαίου κατορθωθῆναι, τηνικαῦτα παρασχεῖν ἡμῖν ἐπιτηδειότητα χρόνου πρὸς καθολικὴν συνάθροισιν τῶν ἀμφοτέρων θρόνων, πρὸς τὸ κανονίζοντας αὐτοὺς τοὺς ὁρισμοὺς τῶν ἁγίων πέντε συνόδων, καὶ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἁγίων ἐκκρίτων Πατέρων, πληροφορίαν ἐμποιεῖσαι αὐτοῖς, καὶ συνελθεῖν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν τὸ πάντιμον ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἀλλ' ἐπεὶ ὡς ἄνθρωποι βουλευόμεθα, ὡς δὲ κελεύει ὁ Θεὸς πάντα ἀποτελεῖ· αὐτὸς γὰρ ἐπίσταται τὰ μέλλοντα, καὶ τὰ συμφέροντα ἡμῖν, οὕτως εὐδοκεῖ ἀποτελεῖν· ἐν εἰδήσει ποιούμεθα τὴν ὑμετέραν πατρικὴν μακαριότητα, ὡς προχειρισθεὶς Θεόδωρος ὁ ἁγιώτατος καὶ μακαριώτατος πατριάρχης τῆς θεογυλάκτου ἡμῶν ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως ἀνήγαγε τῇ ἡμετέρᾳ γαλήνῃ, καὶ ὑφορᾶσθαι αὐτὸν στεῖλαι τὰ πρὸς συνήθειαν συνοδικὰ πρὸς τὴν ὑμετέραν πατρικὴν μακαριότητα, μήπως ἀπρόσδεκτα

[a] In Græco et in vetustis editionibus, *Domnum*. Hard.

[b] Qui vulgo *Donus* appellatur. Io.

A

DIVALIS SACRA.

Directa ad [a] *Donum sanctissimum papam senioris Romæ, contradita vero Agathoni sanctissimo ac beatissimo papæ ejusdem antiquæ Romæ, eo quod idem Donus de præsenti vita decessisset.*

SUPERSCRIPTIO SACRÆ.

In nomine Domini et salvatoris nostri Jesu Christi, imperator Flavius Constantinus, fidelis, magnus imperator. Sacra [b] Dono sanctissimo archiepiscopo antiquæ nostræ Romæ et universali papæ. (*Data pridie Idus Augusti Constantinopoli, indictione sexta.* [c])

Per omnia novit vestra paterna beatitudo, et plures vestræ sanctæ Ecclesiæ antiquæ Romæ, quia ex quo jussit Deus principaliter nos imperare, dum voluissent multoties quidam motionem facere de verbis, de quibus est contentio pro dogmate pietatis, inter partes tam sanctæ vestræ Ecclesiæ, quamque hujus sanctæ magnæ Dei Ecclesiæ, ut ambigerent; et hoc prohibuimus fieri, tempore non admittente, cognoscentes quod ex particulari contentione non solum unitas fieri non posset, sed magis malum accresceret. Et licet animo doleremus, ultra omnem dolorem, tam pro exprobratione quæ nobis ob hoc ab inimicis inferebatur, et propter ipsam veritatem, quod pontifices secundum vos, et orthodoxus noster populus propter quasdam novitates vocum in schisma incidisset, exsultatioque ex hoc fieret implis et hæreticis, attamen Deo nostro commisimus ipso pro nobis potiora providente, et dum ejus benignitas jusserit correctionem hujus rei fieri, tunc nobis condonare opportunitatem temporis ad generalem collectionem faciendam utrarumque sedium, quatenus considerantibus eis definitiones sanctarum quinque synodorum et editiones sanctorum probabilium Patrum, satisfacerent sibimetipsis, et convenirent in uno ore, unoquoque corde, ad glorificandum honorificum nomen Dei nostri. Sed quoniam sicut homines cogitamus, sicut autem jubet Deus, omnia perficit; ipse enim novit futura et quæque nobis expediunt, [d] sic ei placitum est, ut ad effectum perducantur. Cognoscere facimus vestram paternam beatitudinem, quod dum ordinatus esset Theodorus sanctissimus et beatissimus patriarcha a Deo conservandæ hujus nostræ regiæ urbis, suggessit nostræ serenitati suspectum se esse, dirigere consueta synodica ad vestram paternam beatitudinem, ne forsan non recipiantur, sicut et sub prædecessoribus ejus patriarchis factum est.

[c] Anno Christi 678

[d] In Græco, *sicut ei placitum est, ad effectum perducere*. Hard.

očinskoj blaženosti, upitali smo istog presvetog i prepodobnog patrijarha, kao i Makarija, presvetog i blaženog patrijarha grada Teopolitane, kakva se to teškoća pojavila između vaše očinske blaženosti, odnosno vaše Apostolske stolice, i njih, ranije složnih u svemu, i iz kojih razloga je to proizašlo iz naše neokaljane i nepromjenljive hrišćanske vjere, kako preko učenja svetih apostola, tako i preko donijetih načela pet svetih sinoda, a pošto su sve jeresi otkrivene i osuđene, pa zatim nije nikako ostala mogućnost da se u našoj neokaljanoj vjeri pojavi podjela ili raskol. Sami ti presveti patrijarsi su nam razjasnili da su bila uvedena neka nova tumačenja, koja su jedni uveli čisto iz neznanja, a drugi besmisleno pretresajući nedokučiva Božja djela. Pa zato, pošto su ova tumačenja počela da se upotrebljavaju, a obje stolice se još uvijek među sobom ne slažu, treba, svakako, da opravdaju sebe trudeći se da se dokaže istina. Dakle, zato i ne treba da se vrše uzaludna istraživanja, kako nam se ne bi rugali pagani i jeretici, niti se u bilo kom mjestu ukorijenila učenja protivnika. Jer otpadajući od ljudskog roda, pošto je njemu služio, i zbunjen zbog pojavljivanja Gospoda našeg, ne miri se radi sopstvene utjehe da se ovo radi. No, milošću Gospoda našeg Isusa Hrista, našeg istinskog boga, a takođe i nastojanjem vaše očinske blaženosti u svemu ovome što je utvrđeno i prema onome što je pisano nama koji smo, čuvajući svu revnost, cijelo nastojanje i svu zavist, pohrlili istini. A istina je draga Bogu i prema Božjem glasu svako ko stremi da bude prvi među svima, sluga je svih (*Math, XXII)*. I još je rečeno: *U ovome da se prepoznajete svi, jer ste moji učenici, ako budete imali ljubav među sobom (Jovan, XIII)*. Dakle, pošto prilika ne dozvoljava da se sakupi cijelo vjersko bratstvo, preko ove naše svete sakre podstičemo vaše očinsko blaženstvo da pošalje dostojne i razumne ljude koji u potpunosti znaju učenje nadahnuto od Boga i imaju besprekorno poznavanje dogmi, lično obučene u vašoj Apostolskoj stolici i njenom koncilu, i noseći knjige koje treba da se obznane i imaju potpuni autoritet, da kada se sastanu sa ovdje postavljenim presvetim i prepodobnim patrijarhom i sa Makarijem, presvetim patrijarhom grada Toepolitane, tačno istraže sa svom blagošću i razboritošću i preko milosti Svetog duha pristupe i odrede istinu, pružajući zaštitu onima koji zbog ove naše svete sakre budu došli tu, upućeni od strane vaše stolice. Naime, u ime svemogućeg Boga, kod nas ne postoji naklonost ni prema jednoj strani, već ćemo se mi pridržavati jednakosti za obje strane, nikako ne primoravajući u bilo kom pogledu one koje vi na bilo koji način upućujete, već ćemo ih dostojno prihvatiti sa punim poštovanjem i odgovarajućom velikodušnošću. A ako se obje strane slože, onda je dobro i u redu, ako se, pak, uopšte i ne slože, opet ćemo ih sa svom uljudnošću vratiti vama, jer će biti potrebno da se opravdamo kada izađemo pred Božji sud koji nas čeka, jer smo određeni da služimo svetoj i čistoj vjeri koju smo, svako prema svom osjećanju, prihvatili u sebi i zato će biti potrebno da položimo račun pred svetim i strašnim sudom našeg Boga. Naime, mi treba da postupamo i da se ponašamo uz potpunu blagougodnost i jedinstvo svih hrišćana i istinski ne želimo da se vrši prinuđivanje. A ličnosti koje će izabrati vaša očinska blaženost treba da se odrede na sljedeći način: iz vaše svete crkve (svakako prema njenoj volji) da se odrede trojica; a ako ih je i više, neka se uputi onoliko koliko se vašoj volji dopada. Iz koncila sve do dvanaest mitropolita i episkopa. Od svakog pojedinog od četiri vizantijska manastira po četiri monaha. Jer, kako je rečeno, da je bilo vremena mi bi se potrudili da se održi puna kongregacija, no, budući da vrijeme to ne dopušta, a naš Bog nas je opomenuo zbog toga što smo se razišli, sada želimo da se vaše očinsko blaženstvo uopšte ni u čemu ne suprotstavi Božjoj volji, već da ih pošalje. No mi, doista, vjerujemo u njegovu dobrostivost, pošto je on želio da se sada, na ovaj način podstakne dogovor koji preko Svetog duha treba da dopusti da istina zasja i da svi shvate kako bez raskola i svađe treba da se objelodani istina i da jednodušno slavimo njegovu dobrotu (milostivost, dobrostivost). A svakako treba da se prećuti to što smo procijenili da je

Sed quia magis prævidit adhortatoriam epistolam facere ad vestram paternam beatitudinem, quam et direxit : ejus per omnia scientiam habet vestra paterna beatitudo, et non prævidimus, per præsentem nostram piam sacram, de hujusmodi epistola uti multiloquio. Sed postquam directa est eadem epistola ad vestram paternam beatitudinem, interrogavimus eumdem sanctissimum et beatissimum patriarcham, et Macarium sanctissimum et beatissimum patriarcham civitatis Theopolitanæ, quænam esset difficultas quæ pervenerat inter vestram paternam beatitudinem seu vestram apostolicam sedem, et ipsos, olim omnibus expletis, quæcunque sunt de immaculata nostra et incommutabili Christianorum fide, tam per doctrinam sanctorum apostolorum, quamque per diffinitiones sanctarum quinque synodorum, et doctrinam sanctorum ac probabilium Patrum, et omnibus hæresibus jam manifestatis atque condemnatis et nullo deinceps remanente modo quo possit divisio aut schisma sanctæ et immaculatæ nostræ fidei inferri : satisfecerunt nobis iidem ipsi sanctissimi patriarchæ, quod verba quædam novitatis intromissa sunt, aliquibus quidem ex imperitia hæc introducentibus, aliquibus vero incongrue scrutantibus incomprehensibilia opera Dei : et quia, ex quo hæc verba moveri cœperunt et usque hactenus utraque sedes inter se minime convenerunt, ut inquirentes sibimet satisfacerent pro veritate. Propter viles igitur inquisitiones non sit infinita contentio, ne nobis insultent pagani et hæretici, neque in nobis usquequaque locum accipiant semina adversarii. Cadens namque ab humano genere, quod ei serviebat, et confusus per apparitionem Domini nostri, propterea non quiescit hæc ad suam consolationem facere. Sed per gratiam Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri, etiam in his confundatur per studium vestræ paternæ beatitudinis, et secundum quod scriptum est deponentibus nobis omnem zelum et omnem contentionem omnemque invidiam, veritati concurramus. Veritas enim Deo chara est ; et secundum Domini vocem, quicunque voluerit omnium primus esse, sit omnium minister (*Matth.* XXII). Et iterum dictum est : *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem* (*Joan.* XIII). Postquam igitur tempus non recipit perfectam congregationem fieri, adhortamur vestram paternam beatitudinem per præsentem nostram piam sacram, dirigere viros utiles ac modestos, notitiam habentes totius a Deo inspiratæ doctrinæ, et peritiam irreprehensibilem habentes dogmatum, indutos personam vestræ apostolicæ sedis, ejusque concilii deferentes et libros qui oportent proferri : et omnem auctoritatem habentes ; quatenus convenientes cum hic posito sanctissimo ac beatissimo patriarcha, et Macario sanctissimo patriarcha Theopolitanæ civitatis, perscrutentur cum omni mansuetudine et modestia, et per gratiam sancti Spiritus veritati insistere et consentire, munitionem habentibus eis qui huc advenerint ex parte sedis vestræ, per præsentem no-

A γένωνται, καθὼς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πατριαρχῶν γεγόνασιν· ἀλλ' ὅτι μᾶλλον συνεῖδε προτρεπτικῇ ἐπιστολῇ χρήσασθαι πρὸς τὴν ὑμετέραν πατρικὴν μακαριότητα, ἣν τινα καὶ ἔστειλε, καὶ ταύτης ἐν εἰδήσει πάντως γέγονεν ἡ ὑμετέρα πατρικὴ μακαριότης· καὶ οὐ συνείδομεν διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν εὐσεβοῦς σάκρας περὶ τῆς τοιαύτης ἐπιστολῆς πολυλογίᾳ χρήσασθαι. Μετὰ οὖν τὸ τὴν τοιαύτην ἐπιστολὴν σταλῆναι πρὸς τὴν ὑμετέραν πατρικὴν μακαριότητα, ἠρωτήσαμεν τόν τε αὐτὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον πατριάρχην, καὶ Μακάριον τῆς Θεουπολιτῶν πόλεως, τίς ἡ δυσχέρεια ἡ προβαίνουσα μεταξὺ τῆς ὑμετέρας πατρικῆς μακαριότητος, ἤγουν τοῦ καθ' ὑμᾶς ἀποστολικοῦ θρόνου, καὶ αὐτῶν· ἤδη τετελεσμένων πάντων ὄντων περὶ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν καὶ ἀπαρασαλεύτου τῶν Χριστιανῶν πίστεως διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν

B ἁγίων ἀποστόλων, διά τε τῶν ἐκθέσεων τῶν ἁγίων πέντε συνόδων, καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ἁγίων ἐκκριτῶν Πατέρων, καὶ πασῶν τῶν αἱρέσεων ἤδη καὶ τηλαυγηθεισῶν καὶ καταργηθεισῶν, καὶ μηκέτι ὑπεῖναι τρόπον δυνάμενον παρασπασμὸν ἢ σχίσμα τῇ ἁγίᾳ καὶ ἀμωμήτῳ ἡμῶν περιποιῆσαι πίστει· καὶ ἀπελογήσαντο ἡμῖν οἱ αὐτοὶ ἁγιώτατοι πατριάρχαι, ὡς ῥήματά τινα καινοφωνιῶν εἰσήχθησαν, τινῶν μὲν ἐξ ἀνειδησίας ταῦτα εἰσαγαγόντων, ἑτέρων δὲ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπεξεργαζομένων τὰ ἀκατάληπτα ἔργα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι ἀφ' οὗ ταῦτα ἤρξαντο κινεῖσθαι τὰ ῥήματα καὶ μέχρι τοῦ παρόντος συνέλευσις μεταξὺ τῶν δύο θρόνων οὐ γέγονεν, ἵνα ἐκζητοῦντες, πληροφορίαν ἑαυτοῖς εἰσαγάγωσι τῆς ἀληθείας. Διὰ οὖν οἰκτρὰ ζητήματα, μὴ γενέσθω ἀτέλεστος ἡ ἐρεσχελία, μὴ ἐπιχαρῶσιν ἡμῖν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ αἱ-

C ρετικοί· μὴ λάβωσι χώραν ἕως τοῦ παντὸς τὰ σπέρματα τοῦ ἐναντίου εἰς ἡμᾶς. Ἐκπεσὼν γὰρ ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος τῆς λατρευούσης αὐτῷ, καὶ καταισχυνθεὶς τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν τούτῳ ἄρτι οὐ παύεται ταῦτα πρὸς παραμυθίαν ἑαυτοῦ ποιῶν, ἀλλὰ τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἐν τούτοις κατῃσχύνθη διὰ τῆς σπουδῆς τῆς ὑμετέρας πατρικῆς μακαριότητος, καὶ κατὰ τὸ εἰρημένον, ἀποτιθεμένων ἡμῶν πάντα ζῆλον καὶ πᾶσαν ἔριδα καὶ πάντα φθόνον τῇ ἀληθείᾳ συνδράμωμεν· ἡ γὰρ ἀλήθεια ἠγαπημένη ἐστὶ τῷ Θεῷ· καὶ κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνήν, ὅστις θέλει πάντων πρῶτος εἶναι, ἔστω πάντων διάκονος. Καὶ πάλιν εἴρηται· « Ὅτι ἐν τούτῳ γνώσονται, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐν τῷ ἀγαπᾶν ὑμᾶς ἀλλήλους. » Ἐπὰν οὖν ὁ

D χρόνος οὐκ ἐπιδέχεται τελείαν συνάθροισιν γενέσθαι, προτρέπομεν τὴν ὑμετέραν πατρικὴν μακαριότητα διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν εὐσεβοῦς σάκρας στεῖλαι ἄνδρας χρησίμους τε καὶ ἐπιεικεῖς, εἴδησιν ἔχοντας πάσης θεοπνεύστου γραφῆς, καὶ πεῖραν ἀνεπίληπτον κεκτημένους δογμάτων, ἐνδεδυμένους τὸ πρόσωπον τοῦ καθ' ὑμᾶς ἀποστολικοῦ θρόνου καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ, ἐπιφερομένους καὶ τὰς βίβλους ἃς δέον ἐστὶ προαχθῆναι, καὶ πᾶσαν αὐθεντίαν ἔχοντας, πρὸς τὸ εὑρισκομένους μετὰ τῶν ἐνταῦθα, τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου, καὶ Μακαρίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Θεουπόλεως, ἀνερευνῆσαι μετὰ πάσης πραότητος καὶ ἐπιεικείας, καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῇ ἀληθείᾳ ἐπιστῆναί τε καὶ πεισθῆναι, τὸ ἀσφαλὲς ἐχόντων τῶν καταλαμβανόντων ἐκ μέρους τοῦ καθ' ὑμᾶς ἀποστο-

užasno, da ne bi plebs koji je, pošto je već posvećen, pristupio svetim Božjim katoličkim i apostolskim crkvama, obuzet suprotnim shvatanjima, razmišljao suprotno od svojih predvodnika. Naime, kako ovaj presveti i prepodobni patrijarh, tako i Makarije, presveti patrijarh teopoljski, silno su nastojali da se radi ugleda Apostolske stolice našeg drevnog Rima izbaci iz diptiha blaženi Vitalijan, tvrdeći da se u diptisima pominje Honorije. Ali, ne treba da se nastoji i traži da se pominju patrijarsi koji su potom bili u svetoj Rimskoj crkvi, dok se ne ispitaju i opravdaju načela oko kojih se spore obje stolice, kao što prikladno napominje i vaše očinsko blaženstvo. No mi ne težimo tome, odnosno da se taj Vitalijan izbaci iz diptiha, baš zbog toga što se brinemo za potpunu jednakost i obje strane smatramo za pravovjerne, a uostalom i zbog toga što nam je taj isti Vitalijan, dok je bio živ, pružio hrišćansku ljubav i zaštitu za vrijeme naših tirana. Uostalom, mi smo tako obećali pomenutim svetim patrijarsima da vaše očinsko blaženstvo određuje u svemu ljude koji treba da se sastanu sa njima i onda, prema tome kako se bude utvrdila istina, takav i da bude konačan stav. Ali, prije toga nikako ne želimo da se izbaci taj blaženi Vitalijan. Znajući ovo neka vaše očinsko blaženstvo slijedi Božju volju. A mi, kako je rečeno, imamo nadu u ovjenčavaoca Boga našeg, jer kao što je predvidio ovu našu razjarenost, tako će njegova dobrota i umiriti ova razmomiolažnja koja su nam nametnuli varvari. Takođe smo naredili da onima koji će doći obezbijedi sve povlastice Teodor, znameniti patrijarh i voljeni u Hristu egzarh naše provincije Italije, kako u vezi sa lađom, tako i u vezi sa troškovima i svakom njihovom blagougodnošću, a ako bude neophodno da obezbijedi i utvrđene dromone /brodove/ radi njihove zaštite, kako bi svi oni sigurno i bez opasnosti (uz Božju pomoć) stigli kod nas. *Subskripcija.* Božje proviđenje da te čuva tokom mnogih godina, presveti i prepodobni oče.

λικοῦ θρόνου διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν εὐσεβοῦς σάκρας. Διὰ τὸν γὰρ Θεὸν παντοκράτορα, οὐκ ἔστι παρ' ἡμῖν ἑτερομέρησις οἱασδήποτε, ἀλλ' ἰσότητα τοῖς ἀμφοτέροις φυλάξομεν, μηδόλως ὑπαναγκάζοντες, ἐν οἱῳδήποτε κεφαλαίῳ τοὺς στελλομένους παρ' ὑμῶν ἔν τινι, ἀλλὰ πάσης τιμῆς μετὰ καὶ τῆς θεούσης δορυφορίας [Interp. legit δωροφορίας] καὶ ἀποδοχῆς ἀξιώσομεν αὐτούς. Καὶ εἰ μὲν συμβιβασθῶσιν ἀμφότερα τὰ μέρη, ἰδοὺ καὶ καλῶς· εἰ δὲ μὴ συμβιβασθῶσι, πάλιν μετὰ πάσης εὐλαβείας ἀποστέλλομεν αὐτοὺς πρὸς ὑμᾶς· μετὰ ταῦτα ὑπεξερχομένων ἡμῶν τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐπικείμενον ἡμῖν, πρὸς ὃ ὡρίσθημεν φυλάττειν ἣν παρελάβομεν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον πίστιν, ἑκάστου τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορουμένου, καὶ μέλλοντος ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ τοῦ ἁγίου καὶ φοβεροῦ βήματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Προτρέπεσθαι γὰρ καὶ παρακαλεῖν δυνάμεθα ἐπὶ πάσῃ κατορθώσει τε καὶ ἑνώσει πάντων τῶν Χριστιανῶν, καταναγκάζειν δὲ οὐδαμῶς βουλόμεθα. Τὰ δὲ στελλόμενα παρὰ τῆς ὑμετέρας πατρικῆς μακαριότητος πρόσωπα οὕτως ὁρίσει· ἐκ μὲν τῆς καθ' ὑμᾶς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας, εἰ μὲν ἀρίσκει αὐτῇ, ἐν τρισὶ προσώποις ἀρκεσθῆναι· ἐπεὶ καὶ πλείονας ὅσους ἀρέσκει αὐτῇ, ἐκπέμψει. Ἐκ δὲ τῆς συνόδου ἕως δεκαδύο μητροπολιτῶν τε καὶ ἐπισκόπων· ἐκ δὲ τῶν τεσσάρων Βυζαντίων μοναστηρίων ἐξ ἑκάστου μοναστηρίου ἀββάδας τέσσαρας. Εἰ γὰρ ἐπεδέχετο ὁ χρόνος ὡς προείρηται, καὶ τελείαν συνάθροισιν εἴχομεν παρασκευάσαι γενέσθαι· ἀλλ' ἐπειδὰν ὁ χρόνος οὐκ ἐπιδέχεται, ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν τῇ ἰδίᾳ βουλήσει προήγαγεν, ὅπερ ἡμεῖς ὑπερετιθέμεθα, ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ πάντως κελεύομεν τὴν ὑμετέραν πατρικὴν μακαριότητα μὴ γενέσθαι παρέμποδον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τούτους ἀποστεῖλαι· οὕτω γὰρ ἐλπίζομεν εἰς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, ὅτι ὁ εὐδοκήσας κινηθῆναι τὰ τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τοῦ παρόντος, διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εὐδοκῆσαι ἔχει τούτου φανερωθῆναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐπιστῆναι πάντας χωρὶς σχίσματος καὶ ἔριδος τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἀνυμνεῖν πάντας ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα. Παρασιωπῆσαι γὰρ αὐτὸ φοβερὸν ἡγησάμεθα, πρὸς τὸ μὴ τὸν λαὸν τὸν προσερχόμενον ἁγιασθῆναι ἐν ταῖς ἁγιωτάταις τοῦ Θεοῦ καθολικαῖς καὶ ἀποστολικαῖς ἐκκλησίαις, ἐναντίαις ἐμφιλοχωρεῖν ἐννοίαις, θεωροῦντας τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀρχιερέων διάστασιν. Πολλὴν γὰρ ἔνστασιν ἡμῖν ἐπόρισαν ὅ, τε ἁγιώτατος καὶ μακαριώτατος τῶν ἐνταῦθα πατριόρχης, καὶ Μακάριος ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Θεουπόλεως ἐκβαλεῖν Βιταλιανὸν τὸν μακαριώτατον ἐκ τῶν διπτύχων, ῥάσκοντες Ὀνώριον μνημονεύεσθαι ἐν τοῖς διπτύχοις διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς πρεσβυτέρας ἡμῶν Ῥώμης. Ἐπεὶ μὴ καταδέχεσθαι τοὺς μετὰ ταῦτα πατριάρχας τῆς εἰρημένης ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας Ῥώμης μνημονεύειν, μέχρις ἂν ἡ συζήτησις καὶ πληροφορία γένηται τῶν ῥημάτων τῶν ἀμφισβητουμένων μεταξὺ τῶν ἑκατέρων θρόνων· καὶ εἴθ' οὕτως ἡ ὑμετέρα πατρικὴ μακαριότης ἀκολούθως μνημονευθῇ. Ἀλλ' ἡμεῖς τοῦτο οὐ κατεδεξάμεθα, τουτέστι τὸ ἐκβληθῆναι τὸν αὐτὸν Βιταλιανὸν ἐκ τῶν διπτύχων· τοῦτο μέν, ὡς πᾶσαν ἰσότητα τηροῦντες, καὶ τοὺς ἀμφοτέρους ὀρθοδόξους ἔχοντες· τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν προσαχθεῖσαν ἡμῖν ἀγάπην παρὰ τοῦ αὐτοῦ Βιταλιανοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κινήσεως

A stram piam sacram. Per Deum enim omnipotentem, non est apud nos partis cujuslibet favor, sed æqualitatem utrisque partibus conservabimus; nullatenus necessitatem facientes in quocunque capitulo eis qui a vobis diriguntur quoquomodo : sed et omni honore, cum competenti munificentia et susceptione dignos eos habebimus. Et si quidem utrique convenerint, ecce et bene : sin autem minime convenerint, iterum cum omni humanitate eos ad vos dirigemus : de cætero nos excusantes [exuentes] in judicio Dei imminente nobis, juxta quod constituti sumus servare fidem sanctam et immaculatam quam percepimus, unoquoque proprio sensu abundante, et rationem reddituro ante sanctum et terribile tribunal Dei nostri. Invitare enim et rogare possumus ad omnem B commendationem [emendationem] et unitatem omnium Christianorum, necessitatem vero inferre nullatenus volumus. Personas vero, quæ diligentur a paterna vestra beatitudine ita decernet : ex vestra quidem sancta Ecclesia (si utique videtur ei) tres personæ sufficiant : quod si et plures, quante ei placuerunt, dirigat. De concilio vero usque ad duodecim metropolitas et episcopos. De quatuor vero monasteriis Byzanzenis [Byzantinis], ab unoquoque monasterio monachos quatuor. Nam si reciperet tempus, ut dictum est, et perfectam congregationem studuissemus facere, sed quoniam tempus non admittit, Deus autem noster proprio consilio protulit, quod nos differebamus, in hoc tempore per omnia volumus vestram paternam beatitudinem minime effici impedimentum voluntati Dei, sed eos dirigere. C Sic enim speramus in ejus benignitate, quoniam qui voluit hujusmodi capitulum moveri in præsenti, per Spiritum sanctum concedere habet, ut veritas clareat, et instruantur omnes sine schismate atque contentione veritatem profiteri, et uno ore unoque corde glorificare nos omnes ejus bonitatem [benignitatem]. Tacere quippe hoc, terribile æstimavimus, ut ne plebs, quæ ut sanctificetur accedit ad sanctas Dei catholicas et apostolicas ecclesias, contrariis cogitationibus occupetur, considerans antistitum adinvicem dissonantiam. Multam enim nobis instantiam fecerunt tam hic sanctissimus ac beatissimus patriarcha, quamque Macarius sanctissimus patriarcha Theopoleos, ut ejiceretur Vitalianus beatissimus de D diptychis, asserentes Honorium memorari in diptychis, propter honorem apostolicæ sedis antiquæ nostræ Romæ. Nam non acquiescere, ut memorentur patriarchæ, qui postmodum fuerunt in prædicta sancta Romana Ecclesia, donec conquisitio et satisfactio proveniat verborum de quibus contenditur inter utrasque sedes, et ita vestra paterna beatitudo consequenter memoretur : sed hoc nos non acquievimus, id est, ut ejiceretur idem Vitalianus de diptychis, hoc quidem, utpote omnem æqualitatem servantes, et utrosque orthodoxos habentes : hoc autem, et propter collatam nobis charitatem ab eodem Vitaliano, dum superesset, in motione tyrannorum nostrorum. Sed sic polliciti sumus prædictis

sanctissimis patriarchis, quod per omnia dirigit vestra beatitudo homines qui debeant conquirere cum ipsis; et tunc secundum quod claruerit, perfecta dispositio fiet. Nam ante hoc nullo modo nos acquiescere ut idem beatissimus Vitalianus ejiciatur. Hæc cognoscens vestra paterna beatitudo, studeat sequi voluntatem Dei. Sicut enim prædictum est, spem habemus in coronatore nostro Deo, quia dum præviderit super hoc ferventem nostrum affectum, ejus benignitas etiam ingruentes nobis perturbationes gentium sedabit. Omnem vero concursum venientibus jussimus præbere Theodorum gloriosum patricium et exarchum Christo amabilis nostræ Italiæ provinciæ, tam in navi quamque in expensis et omni utilitate eorum; et si necessitas exegerit, etiam castellatos dromones præbere ad eorum munimen, ut ex omnibus illæsi et sine periculo (Deo cooperante) iidem ad nos perducantur. *Subscriptio.* Divinitas te servet per multos annos, sanctissime ac beatissime Pater.

A τῶν ἡμετέρων τυράννων. Ἀλλ' οὕτως ὑπεσχόμεθα τοῖς εἰρημένοις ἁγιωτάτοις πατριάρχαις, ὡς πάντως ἀποστελεῖ ἡ ὑμετέρα πατρικὴ μακαριότης ἀνθρώπους, τοὺς ὀφείλοντας συζητῆσαι μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι τηνικαῦτα τὸ φανερούμενον ἡ τελεία διοίκησις γίνεται. Ἐπεὶ πρὸ τούτου μὴ καταδέχεσθαι ἡμᾶς τὸν αὐτὸν μακαριώτατον Βιταλιανὸν ἐκβληθῆναι. Ταῦτα γινώσκουσα ἡ ὑμετέρα πατρικὴ μακαριότης, σπεύσει ἐξακολουθῆσαι τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. Ὡς γὰρ προείρηται, ἐλπίδα ἔχομεν εἰς τὸν στέψαντα ἡμᾶς Θεὸν, ὅτι νίκα θεωρήσει θερμὴν περὶ τοῦτο ἐξ ἡμῶν πρόθεσιν, ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης καὶ τοὺς ταράχους τοὺς ἐπερχομένους ἡμῖν τῶν ἐθνῶν ἀποπαύσει. Πᾶσαν δὲ σύνδρασιν ἐκελεύσαμεν τοῖς ἐρχομένοις παρασχεῖν Θεόδωρον τὸν ἐνδοξότατον πατρίκιον καὶ ἔξαρχον τῆς Ἰταλῶν ἡμῶν φιλοχρίστου χώρας, εἴς τε πλοῖον B καὶ δαπάνας καὶ πᾶσαν χρείαν αὐτῶν· καὶ εἰ ἡ χρεία καλέσοι, καὶ καστελλάτους καράβους παρασχεθῆναι εἰς διάσωσιν αὐτῶν, πρὸς τὸ πάντη ἀβλαβεῖς καὶ ἀκινδύνους τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργίᾳ ἀποκαταστῆναι πρὸς ἡμᾶς. Ἡ ὑπογραφή. Τὸ Θεῖον φυλάξοι σε ἐπὶ πολλοὺς χρόνους, ἁγιώτατε καὶ μακαριώτατε Πάτερ.

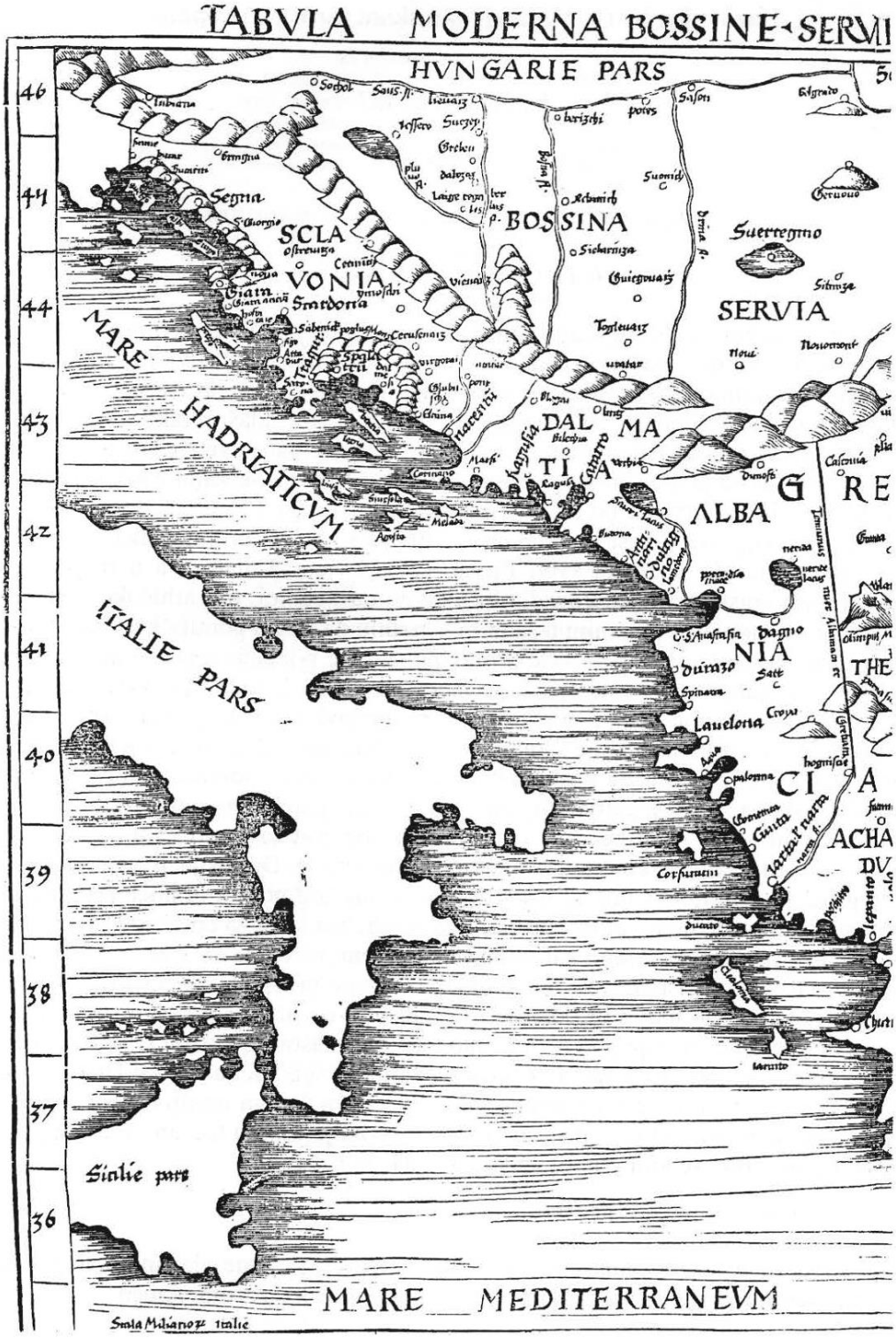
TABVLA MODERNA BOSSINE SERVI
HVNGARIE PARS
BOSSINA
SERVIA
SCLA
VONIA
MARE HADRIATICVM
ITALIE PARS
Sicilie pars
MARE MEDITERRANEVM
ALBA
Segnia
Spalatro
Ragusa
Durazo
Laueloria
Corfuram
Suetregno
Rebenich
Sichanitza
Guiegouaitz
Toplouaitz
Smirna
Salonich
Cerusena
Cattaro
Dulcigno
Antiuari
Belgrado
Sassen
Suomich
Nouomont
Olimpus M
THE
ACHA
DV
Smila Mulianoz italie

Godine 777: Darovnica Karla Velikog Solinskom (arhi)episkopatu[289]

KARLO VELIKI

XXXVI.

Diploma Karla Velikog solinskom manastiru (godine 777). (Iz D. Calmet., Hist. de Lorr)

Karlo, božjom milošću kralj Franaka i Langobarda, a također i rimski patricije. Naša svjetlost treba da zna da smo mi svakako dužni da ispunimo sve što vjernici budu tražili od nas, pravedno i razumno, zbog službe i vjernosti koju su očigledno pružali mom roditelju kralju Pipinu i koju pružaju meni. Neka znaju svi vjernici, kako sadašnji tako i budući, da je kapelan Folrad došao u našu palatu i predao nam privilegiju otaca svetog Dionisija koju je saborski savjet prije devet godina dostavio za oca Bruna, i prema zavještanju episkopa Angelramna i arhiepiskopa Vilarija, utvrdio po pravu njegovog upravljanja crkvom u mjestu koje se zove Salona, koja je podignuta u čast svete Božje roditeljice i blaženih mučenika i ispovjednika i djevice, gdje se zna da počivaju sveti Privatus i ispovjednik Ilarije, a u mojoj privilegiji dodajemo da niti episkop Angelramnus, niti njegovi nasljednici, niti arhiđakon, niti poslanik njegove crkve Mediomatrikus, smiju u samom kenobiju da imaju pontifičku vlast, osim ako to ne zatraži opat svetog Dionisija da vrše postavljanja, čine pomazivanja i izdaju dokumenta o izvršenim blagosiljanjima. Pitamo episkopa Angelramna da li je bio prinuđen da se složi sa privilegijom? Lično je nije uopšte porekao, kao ni njegovi koepiskopi određeni u saborskom savjetu, pa ju je tako prihvatio jer je sama privilegija bila sasvim jasna. Zbog toga određujemo da u odnosu na svetog Dionisija postojano važi takva odluka i potvrda da poslije ovog dana nijedan od episkopa, niti Angelramno, niti njegovi nasljednici, ne smiju da se miješaju u stvari koje se odnose na sami kenobij, osim ako to nije pod zaštitom i i privilegijom svetog Dionisija, kao druge crkve koje su iz samog doma svetog Dionisija uvažavane. I djelove zemlje koje su Angelramno i Folrad ispod samog salonskog polja i granice promijenili …… Na slični način, dopuštanjem i potvrđivanjem od naših, bez štete za episkope Metenske crkve, dio S. Dionisija zajedno sa samim salonskim kenobijem, mora da se stave pod našu zaštitu i odbranu, kao i našeg plemstva, i sve ono čime se obogatio prilikom smjene kraljeva, donacija, prinosa koje je tamo dao narod ili odredio i Folrad iz svog imutka priložio samom kenobiju, to mora za sve vrijeme da traje pod neprikosnovenošću i zaštitom svetog Dionisija, potvrđeno našim autoritetom, da se na taj način više raduje sama kongregacija svetog Dionisija i svetog Privata i svetog Ilarija, u naše i u njihovo ime, i sa našom ženom marljivije da se traži Božja milosrdnost. A da bi ova odluka bila čvršća i da bi se bolje čuvala tokom vremena, dolje smo je potvrdili našom sopstvenom rukom i zapečatili našim pečatom.

Pečat najslavnijeg kralja Karla.

Ime i pečat kancelara ispušteni.

Bila je napisana decembra dana … godine X. Za vrijeme vladanja našeg gospodara kralja Karla. Sastavljena u javnoj palati Akvis, u Božje ime sa srećom. Amen.

[289] *Patrologia latina, vol. 97, p. 93*.

XXXVI.

Diploma Caroli Magni, pro Salonensi monasterio (anno 777).

(Ex D. Calmet., Hist. de Lorr.)

Carolus gratia Dei rex Francorum et Langobardorum, atque patricius Romanorum. Oportet serenitas nostra, ut ea quæ a fidelibus nostris postulata fuerint, juste et rationabiliter pro servitio et fidelitate, quæ circa genitorem meum Pippinum regem et circa me habere videntur, eis impertire debeamus. Notum sit omnibus fidelibus nostris, tam et præsentibus quam et futuris, qualiter veniens Folradus capellanus palatii nostri, et abba sancti Dionysii; nobis retulit privilegium a patribus sancti Dionysii, quam synodalis consilius anno nono ad Patris Bruuna ex promisso Angelramno episcopo et Wilhario archiepiscopo constituerunt de res proprietatis suæ, in loco qui dicitur Salona, quæ est constructus in honore sanctæ Dei Genitricis, et beatorum martyrum, et confessorum et virginum : ubi sanctus Privatus, et sanctus Illarius confessor requiescere videntur : et meo in privilegio insertum invenimus, ut neque Angelramnus episcopus, neque successores sui, neque archidiaconus, neque missus ecclesiæ suæ Mediomatricus, ibi in ipso cœnobio pontificium habere non debeant, nisi si abbas sancti Dionysii expetierit, ordinationes faciendi, chrismetandi, et tabulas benedicendi. Interrogavimus Angelramnum episcopum, si ipsum privilegium consentire debuisset? Et ipse nullatenus denegavit, nisi sicut et chaenodale [synodale] consilio constituerunt coepiscopi sui; sic consentivit, sicut ipse privilegius clariter innotuit. Propterea talem præceptum et confirmationem permanere præcipimus ad partibus sancti Dionysii, ut post hunc diem nullus quislibet episcoporum, neque Angelramnus, aut successores sui, ipso cœnobio non contingat, nisi sit sub emunitate et privilegio sancti Dionysii, sicut cæteras ecclesias, quas de ipsa casa sancti Dionysii aspicere videntur. Et terrolas quas Angelramnus et Folradus infra ipso agro Salona et fine commutaverunt..... Simile modo ex nostrum permissum et confirmationem absque episcoporum Metensis Ecclesiæ impedimentum, pars S. Dionysii una cum ipso cœnobio Salona sub nostram tuitionem et deffensionem, procerumque nostrorum, partibus sancti Dionysii debeant respicere, et quicquid per commutationes regum, aut donationem, aut collata ibidem populi additum, aut censatum, et Folradus de sua res ipso cœnobio ditavit, sub emunitate et deffensione sancti Dionysii, omnique tempore permanere debeant, ex nostra authoritate confirmatum : ut melius delectet ipsam congregationem sancti Dionysii et *sancti Privati*, et *sancti Illarii*, pro nobis et pro eis, uxoreque nostra, Domini misericordiam attentius deprecare. Et ut hæc authoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conservetur, manu nostra propria subter eam firmavimus, et de annulo *nostro sigillavimus*.

Signum Caroli gloriosissimi regis.

Nomen et signum cancellarii omissum.

Datum quod fecit Decembris dies..... anno x. Regnante domno nostro Carolo rege. Actum Aquis palatio *publicõ*, in Dei nomine feliciter. Amen.

Godina 803:
Darovnica Karla Velikog "nacionalnoj crkvi" Avara Kumana[290]

XX.

Diploma Karla Velikog za Kumansku crkvu (godine 803).

(Iz Ugelija, ibid.)

Karlo, presvijetli, uzvišeni, od Boga izabrani, veliki, mironosni car Rimljana upravljajući carstvom, koji je i Božjom milosrdnošću kralj Franaka i Langobarda. Ako zahtjevima svještenika ili robova Božjih, koji su izloženi našim ušima, uzvisimo našu Crkvu preko teškoća, onda vjerujemo da ćemo time stići do vječnog blaženstva. Zato neka zna mnoštvo svih vjernika, kako sadašnjih, tako i budućih, da je naš najvoljeniji sin Pipin, kralj Langobarda, na zahtjev velečasnog muža Petra [a], episkopa svete crkve grada Komensa /Kumana/, zatražio od naše svjetlosti da sve crkve ili stvari koje se odnose na to sveto mjesto koje ih sada sa prigodnom uredbom pravedno i razumno očigledno svugdje posjeduje, treba našom odlukom vlasti da potvrdimo, a posebno *thelaneum de Meanto i Gegis*, sa samim mjestom, i plebs Berinzonam, komitat, distrikt i samu luku. I da treba komitat Klavene u spoljnjim zidovima i most, po pravu naše klavene da se da klericima Kumanima sa najpotpunijom promišljenošću pa ga darujemo na klerikalno korišćenje. Znajte da nijesmo željeli da odbijemo njegov zahtjev, svakako zbog vječnog uzvraćanja, kako bi se u svemu prepustilo i potvrdilo. Zato, pošto želimo da ostanemo postojani u vezi pomenutog svetog mjesta, određujemo da uopšte niko od naših vjernika ne uznemirava pomenutog episkopa Petra ili njegove nasljednike u pomenutim crkvama, ili stvari koje im upravo ovdje pravedno i razumno pripadaju, ili prouzrokuje ikakvu štetu, niti da se bilo šta suprotno razumu poveća ili umanji, niti da se bilo kada pokuša da se od navedenih stvari bilo šta oduzme, već da preko naše Svjetlosti i odluke o potvrđivanju za samo sveto mjesto, u milostivosti našoj i jednako sina našeg, slavnog kralja Pipina, dospijevaju u vječnim blagodatima. A da bi ova odluka bila čvršća i uspješnije se čuvala za duže vrijeme, dolje smo je potvrdili našom rukom i naredili smo da se zapečati našim pečatom.

Pečat najsvjetlijeg kralja + i najpobožnijeg cara.

Napisano petnaestih kal. decembra u trećoj godini, sa Hristovom milošću, našeg carstva i XXXVI našeg kraljevstva u Franačkoj, ind. XI, [b] a godine 803. božanske inkarnacije.

U Regutinburgu, u javnoj palati, u Božje ime sa srećom. Amen.

---

[290] *Patrologia latina, vol. 97, p. 1029*.

[a] Petar je bio prvi od Gala koji je, po naređenju Karla Velikog, došao u ovu Kumansku stolicu, dobivši državnu moć vlasti nad ovim civitatom i potvrđivanje svih privilegija, a na ponovni dar Belezensko polje. Isti car, nagovoren molbama od strane Petra, darovao je kanonicima katedrale /saborne crkve/ klavenski komitat, godine 803. XV kal. decembra, III godine carstva. Ova diploma je prepisana iz katedralnog arhiva.

[b] Ako se u broju indikta ne nalazi greška da umjesto XI treba da piše XII, u ovoj diplomi početak indikta ne treba da se uzima od kalenda septembra. A mjesto u kome je napisana diploma, nazvano *Regentiburg*, pošto se njegovo ime ne nalazi nigdje na geografskim kartama, Tatus zaključuje da je to Ratisbona, koga danas Njemci nazivaju Regensburg.

XX.

Caroli Magni diploma pro ecclesia Comensi (anno 803).

(Ex Ughellio, ibid.)

Carolus serenissimus augustus a Deo ordinatus, Magnus, pacificus imperator Romanorum gubernans imperium, qui et per misericordiam Dei rex Francorum et Longobardorum. Si petitionibus sacerdotum, vel servorum Dei, in quo nostris auribus patefecerunt, per onus nostrum Ecclesiam perducimus, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus. Igitur notum sit omnium fidelium magnitudini, præsentium scilicet, et futurorum, quia dilectissimus filius noster Pipinus rex Longobardorum ad petitionem viri venerabilis Petri [a] episcopi sanctæ Comensium urbis ecclesiæ serenitati nostræ petiit, ut omnes ecclesias, vel res ad ipsum sanctum locum pertinentes, quocunque nunc tempore cum ordine, juste et rationabiliter possidere videtur, per nostrum auctoritatis præceptum inibi confirmare deberemus, et specialiter theloneum de Meanto, et Gegis, cum ipso loco, et Berinzonam plebem, comitatum, districtum, et ipsum portum. Et comitatum Clavennæ, et clusas, et pontem juris nostri Clavennæ clericis Cumanis in canonicalem usum plenissima deliberatione donare, et confirmare deberemus. Cujus petitionem denegare noluimus, scilicet pro æterna remuneratione sic in omnibus concessisse, vel confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, quod perpetualiter circa memoratum sanctum locum mansurum esse voluimus, ut nullus quislibet de fidelibus nostris memorato Petro episcopo, aut successoribus suis de suprascriptis ecclesiis, vel rebus inibi juste, et rationabiliter pertinentibus inquietare, aut calumniam generare, nec aliquid contra rationis ordinem crescere, aut minuere, neque de suprascriptis rebus quidquam auferre quoque tempore præsumat, sed per nostrum Serenitatis, atque confirmationis præceptum ad ipsum sanctum locum in eleemosynæ nostræ simulque Pipini gloriosi regis, et filii nostri perpetualiter proficiant in augmentis æternis. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, et diuturnis temporibus melius conservetur, manu propria subtus firmavimus, et de annulo nostro sigillari jussimus.

Signum Caroli serenissimi ✠ ac piissimi imperatoris.

Datum quinto decimo Kal. Decembris anno tertio Christo propitio imperii nostri, et XXXVI regni nostri in Francia, Ind. XI, [b] anno vero Dominicæ incarnationis 803.

Actum Reguntiburg, palatio publico in Dei nomine feliciter. Amen.

[a] Petrus primus Gallorum fuit, qui, jubente Carolo Magno, ad hanc Comensem sedem pervenit, ejusdem civitatis politica succinctus potestate, atque omnium privilegiorum ratificatione, Bellezonensisque agri iterata donatione. Idem imperator exoratus a Petro, canonicis Cathedralis dedit dono comitatum Clavennæ anno 803 XV Kal. Decembris, imperii anno III. Hoc diploma ex archivio cathedralis exemplatum est.

[b] Si in indictionis numero error non cubat, ut pro XI scribendum sit XII in hoc diplomate indictionis initium non sumitur a Kalendis Septembris. Locum vero, in quo datum est diploma, *Reguntiburg* appellatum, quæ nomenclatio in tabulis geographicis nullibi reperitur, Ratisbonam, quæ et hodie a Germanis Regenspurg vocitatur, esse conjicit Tattus.

Godina 805:
Darovnica Karla Velikog stonoj crkvi Akvilejskog patrijarhata[291]

XIX.

Diploma Karla Velikog za gradensku crkvu.
(Godine 805).

(Iz Ugelija, Italia Sacra.)

Najsvjetliji, uzvišeni i od Boga ovjenčani Karlo, veliki i miroljubivi car Rimljana vladar carstvom, i Božjom milosrdnošću kralj Franaka i Langobarda. Vjerujemo da se veličina našeg kraljevstva sastoji u davanju povlastica pa rado udovoljavamo molbama sveštenika ili božjih ljudi, kada dopru do naših ušiju. Zato neka znaju svi naši vjernici, kako sadašnji tako i budući, da je velečasni muž Fortunatus, gradenski patrijarh, iz stolice svetog Marka evangeliste i episkop svetog Hermagore, zatražio od naše Svjetlosti, da iz naše indulgencije treba da mu dodijelimo i potvrdimo takvu beneficiju u vezi sa pomenutom svetom crkvom, kako bi pod imenom imuniteta, kako on sam, tako i sveštenici i ostali, svakako robovi, koloni, koji borave na svojim zemljištima u Istriji, Romandioli ili u Langobardiji, ili bilo gdje drugdje mogli da žive i opstoje na miran način. Podstaknuti njegovom službom i njegovim zaslugama ne želimo da odbijemo njegov zahtjev, već zbog povećanja naše nagrade u ime Božje, tako su ga krštene crkve prihvatile i, znajte, potvrdile u svemu, kako u episkopiji i ksenodohiji. Zato naređujemo da se u kotarima ili u selima ili bilo kojim drugim posjedima, sada pomenuti patrijarh raspoznaje po tome što je pravilno i odgovarajuće odjeven, da ga nijedan javni sudija ne saslušava na parnicama ili mu traži feude, da se ne usuđuje da ga tjera da čini prenoćišta ili iznuđivanja, niti da mu se nameću i zahtijevaju ikakva nepravedna vraćanja. Već dok pomenuti patrijarh Fortunatus bude živio pod imunitetom imena, kako on sam, tako i njegovi nasljednici, i koloni i robovi koji borave na svojim zemljištima, ili ostali ljudi koji nastoje da preko naše indulgencije žive i opstaju na miran način, tako da se više raduju zbog nas ili zbog stabilnosti našeg kraljevstva, da odmah izmole Božje milosrđe. A da bi ova odluka bila čvršća i da bi se bolje čuvala tokom vremena, dolje smo je potvrdili sopstvenom rukom i naredili da se zapečati našim pečatom.

[291] *Patrologia latina, vol. 97. p. 1030*.

XIX.

Diploma Caroli Magni pro ecclesia Gradensi (*Anno* 803).

(Ex Ughellio, Italia Sacra.)

Carolus serenissimus augustus a Deo coronatus, magnus, et pacificus imperator Romanum gubernans imperium, et per misericordiam Dei rex Francorum et Longobardorum. Maximum regni nostri in hoc agere credimus immunitatum, si petitionibus sacerdotum, vel servorum Dei, quæ nostris auribus fuerint prolatæ, libenter annuamus, et eas in Dei nomine ad effectum perducamus. Igitur notum sit omnibus fidelibus nostris præsentibus, et futuris, qualiter vir venerabilis Fortunatus Gradensis patriarcha, sedis sancti Marci evangelistæ, et sanctæ Hermacoræ episcopus Serenitati nostræ petiit, ut tale beneficium circa dictam memoratam sanctam ecclesiam ex nostra indulgentia concedere et confirmare debeamus, quatenus sub immunitatis nomine, tam ipse, quam sacerdotes, et reliqui, necnon servi, coloni, qui in terris suis commanent in Istria, Romandiola, seu in Longobardia, vel ubique quieto tramite vivere, et residere debeant. Cujus petitionem, ejus servitio, et meritis compellentibus, denegare noluimus, sed pro mercedis nostræ augmento in Dei nomine ita concessisse, et in omnibus confirmasse cognoscite, tam episcopia, et xenodochia, ecclesias baptismales. Præcipientes ergo jubemus, ut in vicis, vel villis, seu rebus, vel reliquis quibuslibet possessionibus undecumque præsenti tempore memoratus patriarcha juste, et rationabiliter vestitus esse dignoscitur, nullus judex publicus injuste ad causas audiendum, vel *feuda exigendum*, nec *mansiones*, seu paratas faciendum, nec ullas redibitiones injustas requirendum se ingerere, aut exactare præsumat. Sed dum prædictus Fortunatus patriarcha advixerit, sub immunitatis nomine, tam ipse, quam ejus successores, et coloni, ac servi, qui super terras suas commanent, vel reliqui homines sic valeant ex nostra indulgentia quieto tramite vivere ac residere, ita ut melius eis delectetur pro nobis, vel pro stabilitate regni nostri jugiter Domini misericordiam exorare. Et ut hæc auctoritas firmiter habeatur, vel per tempora melius conservetur, manu propria subtus firmavimus, et de annulo nostro sigillari jussimus.

Godina 811:
Povelja Karla Velikog Akvilejskom patrijarhatu kojom se prostori Karantanije dijele između Akvileje i dijela patrijarhata koji prihvata suverenu franačku vlast[292]

XXX.

Diploma [a] Karla Velikog Akvilejskoj crkvi
(godine 811).

(Iz Ugelija, Italia Sacra.)

U ime Oca i Sina i Svetog duha. Karlo, presvijetli, uzvišeni, od Boga ovjenčani, veliki, mironosni car Rimljana upravljajući carstvom, koji je i Božjom milosrdnošću kralj Franaka i Langobarda. Neka znaju svi vjernici naše uzvišenosti, sadašnji i budući, da su velečasni oci, Ursus, patrijarh svete Akvilejske crkve, i Arno, arhiepiskop Juvavenske crkve, došli nama pošto su bili u velikoj prepirci oko karantenske provincije, jer je ona trebalo da se proteže na dijecezu njih obojice. Naime, patrijarh Ursus je tvrdio da posjeduje drevnu vlast i da u vrijeme prije nego što je Italija bila zauzeta od Langobarda, preko saborskih odluka koje su tada, tom prilikom, mogli da donesu njegovi prethodnici, rektori Akvilejske crkve, civitati pomenute karantanske provincije bili su podložni Akvileji. Episkop Arno je, pak, tvrdio da posjeduje vlast od strane pontifeksa Rimske crkve, Zaharija, Stefana i Pavla, čijim odlukama i potvrđivanjima pomenuta provincija u vrijeme njegovih prethodnika je bila priključena dijecezi Juvavenske crkve. Mi, otkako smo saslušali i proučili njihovu prepirku, da bi ih vratili jedinstvenoj ljubavi i slozi i da se za ubuduće sasvim odstrani svaka kontroverza i raspravljanje, kako među njima samima, tako i među njihovim nasljednicima, naredili smo da se pomenuta karantanska provincija podijeli između njih i to na taj način da rijeka Drava koja teče kroz sredinu te provincije bude granica između obje dijeceze i da dio te provincije, od južnog brijega rijeke pripadne rektoru Akvilejske crkve, a od sjevernog starješini Juvavenske crkve. Crkve koje budu podignute na obje obale, bilo gdje na njihovim posjedima, da bez suprotstavljanja prihvate da su im pravedno određene i da ih obje strane posjeduju bez svađe, jer imamo saznanje da su neke crkve podignute na istoj obali pomenute rijeke.

Dakle, pošto je objavljena ova naredba, određujemo i naređujemo da ovi ovdje prisutni velečasni muževi, i to Maksentije koji je nedavno izabran na mjesto velečasnog muža patrijarha Ursa i uvaženi muž Arno arhiepiskop Juvavenske crkve odluče tako, da ubuduće ne pokreću nikakvu kontroverzu ili problem, već da našom presudom budu zadovoljne obje strane, jer smo presudili prema odredbi pravednosti, zbog ljubavi i mira koji treba da se čuvaju među takvim ljudima. Čini nam se, naime, da nije mogla da se donese pravednija odluka u ovoj nesuglasici, nego da se provincija podijeli između njih, pošto su obojica tvrdili da imaju vlast nad njom, i jer mi nikako ne želimo da postoji niti lažna, niti nepostojana vlast,

[292] *Patrologia latina, vol. 97, p. 1044*.

[a] Diploma Karla je datirana 811. godine, kada je, prema sakupljenim hronološkim zabilješkama, Paulinus već bio umro, i zato očigledno treba da se ospori tvrđenje pisaca koji su raspravljali da je ona bila napisana 798. godine, dok je Paulinus još bio živ. Svakako da više povjerenja treba da se da diplomi, nego Megiseru i ostalima. Zatim, ova rasprava je mogla da se pokrene u vrijeme dok je Paulinus bio živ, da se vodi od strane njegovog nasljednika Ursa i napokon završi u vrijeme Maksentija, njegovog nasljednika. Ili, moguće da je rasprava nastala dok je Paulinus bio živ, a da je bila ponovo pokrenuta od njegovog nasljednika Ursa.

XXX.

Diploma [a] *Caroli Magni, pro Ecclesia Aquileiensi.*
(*anno* 811.

(Ex Ughelli, Italia Sacra.)

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Carolus serenissimus, augustus, a Deo coronatus, magnus pacificus imperator, Romanorum gubernans imperium qui per misericordiam Dei rex Francorum et Longobardorum. Notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini præsentium, et futurorum, qualiter viri venerabiles Ursus sanctæ ecclesiæ Aqui-

[a] Diploma Caroli datum est anno 811, ut ex notis chronologicis colligitur, quo Paulinus jam obierat; ideoque videtur obstare auctoritati scriptorum asserentium disceptationem hanc sopitam fuisse vivente Paulino anno 798. Verum plus fidei attribuendum diplomati, quam Megisero, et aliis. Deinde lis hæc potuit suscitari vivente Paulino, agitari sub ejus successore Urso, ac tandem definiri tempore Maxentii, Urso subrogati. Vel lis forsan composita fuit semel vivente Paulino, sed iterum mota ab ejus successore Urso.

pošto se jedna strana ističe starinom, a druga uzvišenošću Rimske crkve. A da bi ova naša naredba vlasti dobila veću snagu tokom vremena i da bi čvršće trajala među ljudima koji će doći poslije nas, prema našem običaju naredili smo da se potpiše i zapečati našom bulom.

Napisano XVIII kalend. Juna, Hristovom milošću godine XI našeg carstva, XLII našeg kraljevstva u Franačkoj i XXXVII u Italiji. U četvrtom indiktu.

U palati Akvisgrani, u Božje ime Amen.

leiensis patriarcha, et Arno Juvavensis ecclesiæ archiepiscopus ad nostram venientes præsentiam non minimam inter se contentionem habuerunt de Carantana provincia, quod ad utriusque illorum diœcesim pertinere deberet. Nam Ursus patriarcha antiquam se auctoritatem habere asserebat, et quod tempore, antequam Italia a Longobardis fuisset invasa, per synodalia gesta, quæ tunc temporis ab antecessoribus suis Aquileiensis ecclesiæ rectoribus agebantur, ostendi posse prædictæ Carantanæ provinciæ civitates ad Aquileiam esse subjectas. Arno vero episcopus asserebat se habere auctoritatem pontificum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Zachariæ, Stephani, atque Pauli, quorum præceptis, et confirmationibus prædicta provincia tempore antecessorum suorum ad Juvavensis ecclesiæ diœcesim fuisset adjuncta. Nos autem audita, atque discussa eorum contentione, ut in unam eos charitatem, et concordiam revocaremus, et ut in futurum tam inter ipsos, quam et successores eorum omnis controversia atque disceptatio fuisset penitus ablata, prædictam provinciam Carantanam ita inter eos dividere jussimus, ut Dravus fluvius, qui per media illam provinciam currit, terminus ambarum diœcesum esset, et a ripa australi, ad Aquileiensis ecclesiæ rectorem, ab aquilonari vero ripa, ad Juvavensis ecclesiæ præsulem pars ipsius provinciæ pertineret. Ecclesiæ vero, quæ in utraque ripa fuissent constructæ, ubicumque possessiones suas, juste sibi collatas, habere noscerentur absque contradictione, et contentione ambarum partium haberent, quia compertum habemus, quod quædam ecclesiæ in una ripa fluminis prædicti sunt constructæ.

Hac igitur definitione promulgata, a nobis præcipimus, atque jubemus, ut tam præsentes viri venerabiles Maxentius videlicet, qui in locum nuper viri venerabilis Ursi patriarchæ subrogatus est, et Arnonem virum venerabilem [legendum est : *Arno vir venerabilis*, etc.] Juvavensis ecclesiæ archiepiscopum decernere in futurum nulla controversia, aut quæstio moveatur, sed contenti sint ex utraque parte nostro judicio, quod inter eos secundum rectitudinis normam, propter charitatem, et pacem, quæ inter tales viros decet, conservandam judicavimus ; neque enim justior nobis super hujusmodi disceptatione sententia proferenda videbatur, quam ut divisio inter eos illius provinciæ fieret, cujus ambo se auctoritatem habere asserebant ; quia nos eorundem auctoritatem neutiquam falsam, neutiquam infirmam facere volumus, quia una antiquitate, altera sanctæ Romanæ ecclesiæ sublimitate, præcellebat. Hanc nostræ auctoritatis jussionem, ut majora per tempora vigorem sortiretur, firmiorque ab iis, qui post nos futuri sunt hominibus haberetur, more nostro eam subscribere, et de bulla nostra jussimus sigillare.

Datum XVIII Kalend. Junii, anno XI, Christo propitio, imperii nostri, XLII regni nostri in Francia, atque XXXVII, in Italia. Indictione quarta.

Actum Aquisgrani palatii, in Dei nomine Amen.

Godine 937: Grad Veronu obnavljaju njeni građani – kraj langobardske i slovenske vlasti u ovom gradu[293]

NOTICIJA

Godine DCCXCVIII [(a)] božanske inkarnacije. Notacija kakva je pedatura kod zidina Veronenskog civitata, dio doma episkopije [(b)] S. Zenona u proteklim [(c)] vremenima uobičajeno bila je napravljena. U vrijeme kralja Pipina, kada je još bio dječak, narod Huna, drugačije nazvanih Avari, provalio je sa vojskom u Italiju. Poslijedica ovoga je bila da je vojska Franaka, a posebno duks Friula, neprekidnim upadima uznemiravao Hune koji su obitavali između Italije i Dunava u Panoniji. Zato, kada je Karlo, kralj Franaka, postao sigurniji u njihov dolazak, nastojao je da se obnovi Verona koja je tada većim dijelom bila razrušena i kroz okrug grada podigao je zidine, kule i opkope i dodatnim učvršćenim koljem od osnove ih je nadvisio, još je ostavio tamo i sina Pipina, a poslao je svog legata Berengarija da preuzme civitat. No kod podizanja zidina i pravljenja opkopa nastala je prepirka između građana i sudija grada i stranke S. Zenona. Naime, sudije su željele da se za učešće doma episkopije odredi trećina, a dio crkve, pošto bi u poređenju na toliki narod bio malen, želio je da se da ne trećina, već četvrtina, kako je bilo ranije. I ne samo da učestvuje episkopija, već sa njom i manastir S. Marije koji se nalazi kod luke Organa, kao i tri druga mala kraljevska manastira, odnosno S. Petra u Mauratici, S. Stefana u Ferari, S. Tome Djevojačkog u gradu, no i dvije kraljevske ksenodohije [(d)], jedne kod luke S. Firmija, i druga koja se naziva Kalaudustera. A pošto su se dugo zadržali [(e)] u ovom natezanju i nije se dobilo učešće niti jednog, niti drugog, prošlo je dosta vremena da nije moglo da se dobije javno učešće koje je potrebno, zbog toga što nije bilo potrebno da obnavlja ovaj grad, jer u vrijeme Langobarda [(f)] ništa nije bilo potrebno, budući da je bio učvršćen javnim zalaganjem. Naime, ako bi se nešto neznatno srušilo, odmah se popravljalo od strane vikara civitata. Napokon, pošto je bilo održano savjetovanje, dogovorili su se da se ovo prepusti sudu Božjem i Svetog Duha, odabirajući dva mlada klerika za koje se smatalo da su bez ikakvog grijeha, koje su odredili i postavili i kod doma i kod krsta crkve S. Jovana Krstitelja, od kojih jedan Aregaus, kasnije vicearhiprezviter crkve, iz narodne stranke. A drugi iz stranke S. Zenona, i to [(g)] Pacifikus koji je kasnije bio viši arhiđakon crkve. Ova dvojica su zajedno stajali samo od početka mise do sredine pasije koje se drži prema Mateji. Onda se onaj koga je dala narodna stranka, kao za primjer srušio na zemlju, dok je Pacifikus stajao do kraja pasije. Ovim postupcima i svemu što su činili u zahvalnost Bogu, dobijena je četvrtina učešća kako civitata, tako i kastela episkopije, zajedno sa onim što smo gore pomenuli. U novije vrijeme, svakako one godine kada je car Lotar sa vojskom i braćom prešao ocu u Franačku, poslao je svoje glasnike u Veronu, odnosno bergenskog komesa Mariuma i laudenskog [(h)] episkopa Herimberta, da obnove zidine koje su

[293] *Registri Veronensis, p. 207*.
[(a)] Tako u C, u B slijedi DCCCXVIII.
[(b)] *Episcopis* C.
[(c)] *Praedictis* C.
[(d)] *Hospitalia* C.
[(e)] *dimorant* C.
[(f)] *Longobardum* C.
[(g)] *Videlicet* C.
[(h)] *Lauden* C.

Anno Dominice Incarnationis DCCXCVIII (a). Notitia qualem pedaturam murorum Veronensis ciuitatis pars domus Episcopij (b) S. Zenonis praeteritis (c) temporibus facere solita fuerit. Tempore Regis Pipini, quum adhuc ipse puer esset, Gens Hunnorum alias Auares dicta, Italiam cum exercitu inuasit. Cuius rei haec caussa fuit, quia exercitus Francorum, et praesertim Dux Foroiuliensis, Hunnos, qui inter Italiam, et Danubium in Pannonijs habitabant, assiduis populationibus infestabant: Igitur quum de eorum aduentu Carolus Rex Francorum certior factus esset, Veronam tunc maiori ex parte dirutam reparare studuit murosque, et turres, fossasque per urbis gyrum fecit adiectisque palis fixis a solo usque muniuit, ibique Pipinum filium reliquit, et Berengarius eius legatus ad recipiendam ciuitatem missus. De faciendis autem muris, et fossis orta est contentio inter ciues, et urbis Iudices, ac partem S. Zenonis. Iudices enim ad tertiam partem domus Episcopij facere volebant, pars uero Ecclesiae, quod ad comparatione tanti populi exigua esset, volebat non tertiam, sed quartam, sicut antiquitus fuerat, dare. Et non sola pars Episcopij, sed cum ea monasterium S. Mariae, quod situm est ad portam Organi, et tria alia monasteriola regalia, idest S. Petri in Mauratica, S. Stephani in Ferrarijs, S. Thomae puellarum in urbe, sed et duo Regis Xenodochia (d) unum quod est ad portam S. Firmi, et alius, quod dicitur Calaudustera. Quumque in hac contentione diu immorarentur (e), et neutra pars alteri cederet, quia pars publica, quae dicebat, probare non poterat, quod multum tempus transiisset, ex quo hanc urbem

se srušile kod kapije koja se naziva nova, ili u kastelumu, ili na drugim mjestima gdje je neophodno, i od ovih je sa svojim drugovima uzeo četvrtinu od episkopije za pedaturu i to djelo je završio. Sve ovo, zbog nastojanja da se ne zaboravi, zapisali smo mi koji [l] smo učestvovali u ovim zbivanjima od početka ove naracije pa sve do ove godine, odnosno Božanske inkarnacije DCCCCXXXVII [m]. U indiktu XV [n].

[l] *Quae* C.
[m] *Idest Dominicae Incarnationis* nedostaje u C.
[n] *Decima quinta* C.

reparare opus non erat ; quia Longobardorum (f) tempore nihil indigebat, publico studio munita. Si quid autem modicum ruebat, statim à Vicario ciuitatis restituebatur. Tandem habito consilio pacti sunt, ut haec Dei, et Sancti Spiritus reseruarentur iudicio, eligentes duo iuuenes clericos sine ullo crimine existimatos, statuerunt in Ecclesia S. Ioannis Baptistae ad domum, et ad crucem stare fecerunt, quorum unus Aregaus, post Archipresbyter Ecclesiae maioris nomine, ex parte publica. Alter uero ex parte S. Zenonis Pacificus scilicet (g), qui post Archidiaconus Ecclesiae maioris fuit. Hi ambo ab introitu missae usque ad mediam passionem tantum, quae est secundum Matthaeum pariter starent ; ille qui de parte publica datus fuerat, in terram velut examinis corruit ; Pacificus uero usque ad finem Passionis stetit. His gestis et omnibus gratias Deo agentibus, quarta partem tam ciuitatis, quam castelli pars Episcopij, cum his, quae supra memorauimus, accepit. Moderno igitur tempore, eo scilicet anno, quando Imp. Lotharius cum exercitu in Francia cum fratribus ad patrem perrexit, nuntios suos, idest Marium Bergensem Comitem, Herimbertum Episcopum Laudensem (h) Veronam misit, ut muros, qui ad portam, quae dicitur noua, diruebant (i), siue in Castello alijsue necessarijs locis restituerent, et de his cum suis socjis pars Episcopij quartam partem pedaturae accepit, et opus illud perfecit. Haec omnia ob auferendam contentionem nos scripsimus, qui (l) in his actis ab initio huius narrationis usque ad praesentem annum, idest Dominicae incarnationis DCCCXXXVII (m). Indictione XV (n). interfuimus.

(a) Così in C, DCCCXVIII in B e successivi. – (b) *Episcopis* C. – (c) *praedictis* C. – (d) *hospitalia* C. – (e) *dimorant* C. – (f) *Longobardum* C. – (g) *videlicet* C. – (h) *lauden* C. – (i) *dimebant* C. – (l) *quae C.* – (m) *idest Dominicae Incarnationis* manca in C. - (n) *decima quinta* C.

Godina 874:
Papa Jovan VIII o problemima kod imenovanja episkopa na Ilirikumu pošto veliki broj stanovnika ne prihvata hrišćanstvo[294]

PAPA JOVAN VIII.

EPISTOLE I DEKRETI.

VI.

ZA EPISKOPA PAVLA.
(Godine 874.)
Komonitorijum episkopu Pavlu o obavljenoj legaciji u Germaniji i Panoniji.

Nije, naime, Apostolska stolica od davnine imala običaj da vrši posvećivanja, postavljanja i raspoređivanja samo u Italiji i ostalim provincijama Hesperije, već, također, i unutar cijelog Ilirika. Zato je, potom, moguće da se poslije toliko godina zna da je sigurno utvrđen broj između hrišćana i onih koji su iste vjere. Ipak, pošto o tome postoji veliki bijes kod pagana i nevjernika, ne može unaprijed da se prosudi koliko vremena treba da prođe crkvama, kojima, pošto ne koriste fizičko oružje, preostaje jedino da očekuju svog zaštitnika Boga, da se na način koji će mu biti mio sažali na stradalnika. No, ako u takvim prilikama nekome smeta tolika dužina vremena, neka se opomene prema samom Bogu koji je poslije četiri stotine i trideset godina, kao iz gvozdene peći, oslobodio sinove Izraela od ropstva faraona i koji je poslije dugog vremena izvukao ljudski rod iz tamnice pakla i moći demona.

[294] *Patrologia latina, vol. 126, p. 654*.

VI.

AD PAULUM EPISCOPUM.

(Anno 874.)

Commonitorium Paulo episcopo fungenti legatione in Germaniam et Pannoniam.

Non enim solum inter Italiam ac cæteras Hesperiæ provincias, verum etiam intra totius Illyrici fines consecrationes, ordinationes et dispositiones apostolica sedes antiquitus patrare consuevit. Porro si de annorum numero forte causatur sciat quia inter Christianos et eos qui sunt unius fidei numerus certus affixus est. Cum tamen ubi paganorum et incredulorum furor est in causa, quantalibet pertranseant tempora juri [non] præjudicant Ecclesiarum, quæ corporalia nescientes arma, solum Dominum propugnatorem suum, quomodo ei placuerit misereri patientem, exspectant. Verum, si annorum prolixitas in talibus impedit, ergo Deus ipse reprehendendus, qui post quadringentos et triginta annos filios Israel de servitute Pharaonis e fornace ferrea liberavit, et qui hominum genus post longa tempora de claustris inferni et dæmonum potentia eripuit.

Godine 875:
Papa Jovan VIII kritikuje arijanizam Langobarda i paganizam Slovena u Italiji i njihove pobune protiv vlasti[295]

IX.

NAPOLITANCIMA, SALERNITANCIMA I AMALFITANCIMA
Fragm. - (God. 875)

Shvatanje vaše ljubavi u Hristu treba pravilno da prosuđuje koliko ima onih koji, pošto su se odmetnuli od Hrista, zajedno sa njegovim vjerolomnicima, uprkos samoj zabrani apostola Petra, stvaraju gnusnu zajednicu saveza. Jer treba da se sudi i da budu osuđeni odgovarajućom presudom oni koju su na bilo koji način učestvovali u pobuni protiv kralja, kao i oni za koje je dokazano da su se odstranili od tijela Hristova, koji, udruženi sa njegovim neprijateljima, koliko pogubno rastržu djelove njega samog, toliko i ograničavaju Božju crkvu. *Na isti način dalje*.

A koliko je Bogu mrsko da se pomiri sa bezbožnim savezom, sadržano je kako treba u onome što Josafat kralj Jevreja, koji je u proteklom životu bio veoma slavljen, zbori prijateljima o Ahabu, kada mu preko proruka Jehudi govori: *Pružaš pomoć neprijateljima i udružuješ se u prijateljstvu sa onima koji mrze Boga. Zato treba da zaslužiš gnjev Božji, no našla su se u tebi dobra djela jer si istrijebio lugove iz zemlje judejske (II Par. XIX)*. Nasuprot tome, koliko je Bogu milo kada se iz Božjeg mira odstrane neprijatelji, naš psalmograf jasno iznosi kada kaže: *Kako da ne mrzim one koji mrze tebe, Gospode, i ne poginem radi tvojih neprijatelja? Potpunom mržnjom ih mrzim i moji su neprijatelji (Psal. CXXXVII)*. Iz ovoga, voljeni sinovi, očigledno se vidi u kolikom zločinu se nalazi onaj koji je u miru sa najgorima, kada je znameniti prorok istakao kao žrtvu Bogu ono što je pokrenulo neprijateljstva protiv krivaca prema Bogu. Ovdje je Levi sa trojicom, priča se, prolazeći sa isukanim mačevima kroz sredinu logora, pošto nije želio da se poštede nanosioci zala, posvetio je svoje ruke Bogu; onde je Fines, ne mareći za milost zabludjelih građana, udario na one koji su se združili sa Medijanatima i ublažio gnjev rasrđenog Boga.

Pošto vjernicima i poznavaocima misterija hrišćanstva ne povjeravamo da govore, a izbjegavamo da se opširnije iznose dokazi iz Svetog pisma, evo upućujemo vašoj božanskoj ljubavi naše voljene sinove i konsilijare, velečasnog episkopa Donata, čija je slava u oktavi svetog sabora, i religioznog prezvitera Eugenija.

[295] *Patrologia latina, vol. 126, p. 656*.

IX.

AD NEAPOLITANOS, SALERNITANOS ET AMALPHITANOS

Fragm. — (An. 875.)

Conscientia vestræ in Christo dilectionis juste dijudicet, quantum Christo aversi sunt hi qui cum ejus infidelibus contra prohibitionem Pauli tanti apostoli pollutam fœderis ineunt unitatem. Cum enim regis rebellionibus quocunque participio conjunguntur, pariter majestatis criminibus obnoxii judicantur parique sententia condemnantur : quantum a corpore Christi probantur extranei, qui ejus hostibus fœderati, membra ipsius tanto perniciosius lacerant, quanto vicinius Ecclesiæ Dei colliminant? *Item.*

Quantum autem Deo sit exsecrabile cum impio fœdera pangere, luculenter ex hoc deprehenditur, quod Josaphat rex Juda, qui tot de anteacta vita præconiis extollitur, de Achab amicitiis increpatur, cum ei per Jehu prophetam dicitur : *Impio præbes auxilium, et his qui oderunt Dominum amicitia jungeris. Et idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te eo quod abstuleris lucos de terra Juda* (*II Par.* XIX). Quantum præterea sit Deo delectabile ab inimicorum Dei pace desistere, noster Psalmographus manifestat cum dicit : *Nonne qui oderant te, Domine, oderam illos, et super inimicos tuos tabescebam ? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi (Psal.* CXXXVII). Ex quo, dilectissimi filii, patenter ostenditur quanto crimine cum pessimis pax tenetur, si propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit quod contra pravos pro Deo inimicitias excitavit. Hinc Levi tribus, assumptis gladiis per castrorum media transiens quia feriendis noluit peccatoribus parcere, Deo manus suas dicta est consecrasse : hinc Phinees peccantium civium gratiam spernens, coeuntes cum Madianitis perculit, et iram Dei iratus placavit.

Quia fidelibus et mysterium Christianitatis scientibus loqui nos credimus, per sacrarum Scripturarum testimonia longius tendere devitamus, dilectioni vestræ Donatum venerabilem episcopum, cujus laus est in sancta octava synodo, et Eugenium religiosum presbyterum, dilectos filios et consiliarios nostros, ecce dirigimus.

Godina 876:
Papa Jovan VIII žali se na slovenske vođe i njihove trupe u sastavu arapskih vojski i arapsko zauzeće dijelova južne Italije[296]

XXIV.

DO SVIH GALA I GERMANA.
(Godine 876)

O kažnjavanju episkopa Formoza, nomenklatora Gregorija i drugih koji su na Rimskom saboru bili ekskomunicirani.

Jovan, rob robova Božjih, najuvaženijoj i presvetoj našoj sabraći, arhiepiskopima, episkopima, opatima, sveštenicima, i svim sudijama, kao i svom narodu, koji su postavljeni kroz cijelu Galiju i Germaniju.

Revnošću hrišćanske religije Crkva Božja koja je u našim rukama, podsticajem našeg voljenog sina presvijetlog cara, štaviše i opominjućim dahom Duha svetoga, zbog raznih iznijetih neprijatnosti u odnosu na nomenklatora Gregorija i njegovog zeta Gregorija, svakako dva oruđa nepravednosti koja se bore protiv religije uzvišenog Boga, prošlog mjeseca februara, sadašnjeg indikta nonae, preko velečasnog forosempronijata episkopa Petra, dostavila je kod pomenutog duhovnog sina /cara/ sugestiju dostojnu suza, a za ovu našu pontifikalnu sugestiju protiv njih nastojao je da se preko njega samog izloži dan uoči aprilskih kalenda. Zbog toga smo im preko episkopa Zaharija i Gaiderika, i Zaharija primicerija Apostolske stolice, poslali protest i sugestije, opominjući ih i naređujući im, ako se u bilo čemu oslanjaju na saznanje o svojoj nevinosti, onda da se potrude da dođu na dogovorenom mjestu i vrijeme ispitivanja. A oni su neuvjerljivim odgovorima i prljavim izmišljotinama odgovorili da će doći i da će se prema našoj volji popraviti u svemu, no iz dana u dan, opravdavajući se bolestima, tako dugo su odlagali dan suđenja, sve dok ne bi moglo da se dogodi da, ili mi sa vjernicima Božje crkve budemo spriječeni, ili da Saraceni, koje su preko svojih najbližih, takođe Saracena, pozvani, uđu u Rimski grad na propast svih. Kada su uočili da smo mi, podržani od Boga, spremni na tu dvostruku laž i pošto su doznali da je određen dan kada će biti pozvani na sud, zajedno sa svojim saučesnicima, svakako episkopom Formozom, sekundicarijem Stefanom i Sergijem, magistrom vojske, i Stefanom sinom nomenklatora, koje nije sud naše konvencije, već optužba sopstvene savjesti podstakla da, nasuprot spasenju države i kraljevstva našeg voljenog sina Karla, najsvjetlijeg princepsa, kome su oduvijek bili nevjerni i od čijeg napredovanja su se uvijek uklanjali, udruženi sa ne znam čijom pomoći, potajno su se, u tišini noći, pošto su sa lažnim ključevima otvorili kapiju Grada koja se naziva sveti Pankracij, iskrali sa svojim zavjerenicima, ponijevši cijelo blago iz svete Božje crkve, i razbježali na sve strane kod saracenskih naseljenika, pa su tako, pošto su ostavili kapiju otvorenu, bježeći sa mnoštvom bisera, omogućili ulazak Saracenima, no pošto nas je čuvala Božja zaštita, ostali su daleko. Zato, zapanjeni time, poslali smo velečasne episkope Dominika i Grimalda da ih pozovu. Kada su se vratili, javili su da su od njihovih pridružnika dobili odgovor kako ne znaju kada bi mogli da krenu. Zato je suđenje odloženo za neki drugi dan, pa pošto smo ih ponovo i saborski i zakonski tražili i uopšte nijesmo mogli da ih pronađemo, sa svom Božjom crkvom

[296] *Patrologia latina, vol. 126, p. 656.*

XXIV.

AD UNIVERSOS GALLOS ET GERMANOS.

(Anno 876.)

De damnatione Formosi Episcopi, Gregorii nomenclatoris, et aliorum qui Romæ in synodo fuerant excommunicati.

JOANNES, servus servorum Dei, reverentissimis et sanctissimis confratribus nostris, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, sacerdotibus, cunctisque judicibus, et universo populo, per omnes Gallias et Germanias constitutis.

Zelo Christianæ religionis Ecclesia Dei quæ penes, nos est, instinctuque dilecti filii nostri serenissimi imperatoris, imo spiramine Spiritus sancti commonita, pro diversis Ecclesiæ Dei refendis incommodis contra Gregorium nomenculatorem, et Georgium generum ejus, duo scilicet iniquitatis vasa contra excelsi Dei religionem pugnantia, tam præterito mense Februario præsentis nonæ indictionis, per Petrum venerabilem Forosemproniatem episcopum penes præfatum spiritalem filium lacrymabilem suggestionem deposuit : quam nostram quoque pontificalem suggestionem pridie Kalendas Aprilis die contra eosdem per semetipsam offerre curavit. Quapropter nos per Zachariam et Gaidericum venerabiles episcopos, et Christophorum sedis apostolicæ primicerium, eis suggestionum contestationem emisimus, admonentes atque jubentes ut si aliquid de conscientiæ suæ puritate confiderent, ad condictum venire studerent examen. At illi mollibus sermonibus et expuisitis adinventionibus se quidem venturos, et ad voluntatem nostram cuncta se emendaturos dixerunt, se de die in diem sub obtentu ægritudinis tandiu judicii diem distulerunt, donec aut nos cum fidelibus Ecclesiæ Dei potuissent perimere, aut Saracenos, quos jam per suos familiarissimos, æque Saracenos, invitaverant, in Romanam urbem ad perditionem omnium intromittere valuissent. Cum que nos contra utramque fraudem, juvante Domino præparatos vidissent, et imminere sibi judicii statutum diem cognoscerent, decepti se cum quibusdam suis complicibus, videlicet Formoso episcopo, Stephano secundicerio, et Sergio magistro militum, et Constantino nomenculatoris filio, quos non nostra conventionis judicium, sed reatus propriæ conscientiæ stimulabat, contra salutem reipublicæ et regni dilecti filii nostri Caroli serenissimi principis, cui semper infideles fuerunt, et cujus provectioni semper detraxerunt, conspirantes nescimus quo profecturi noctis silentio cum adulterinis clavibus portas Urbis, quæ vocatur sancti Pancratii, aperuerunt, et cum suis complicibus, cumque omnibus thesauris sanctæ Dei Ecclesiæ, Saracenis undique populantibus, diffugerent : portasque patentes relinquentes, multis margaritis fugiendi, et Saracenis ingrediendi aditum, nisi nos divina custodia tueretur, procul cubio reliquerunt. Itaque obstupescentes in talibus, Dominicum et Grimoldum venerabiles episcopos ad evocandum eos direximus. Qui revertentes nuntiaverunt sibi a satellitibus suis fuisse responsum, nescire se quonam profecti fuissent. Judicio sane in diem alterum protelato, cum eos iterum synodice simulque et legaliter quæreremus, et habere minime valeremus, cum omni Dei Ecclesiæ in basilica sanctæ Dei genitricis, quæ ad Martyres vocatur, synodum vocavimus, et post regulares allocutiones, sententias in eos protulimus, quarum exempla secundum ecclesiasticum morem generalitati vestræ dixerimus, ne vobis communicandi cum eis occasionis aditus tribuatur.

Quæ scilicet sententia ita se habet : « Formosum Portuensem episcopum, quia beatæ memoriæ domno prædecessore nostro papa Nicolao in Bulgarorum patriam destinatus, noviter in Christo regenerati regis animos adeo suis calliditatibus vitiavit, ut terribilibus sacramentis eum sibi obstrinxisse testatus sit, ne se vivo quemlibet episcopum a sede apostolica suscepisset, seque eidem terribilibus nihilominus juramentis, ut ad eum quantocius reverti debuisset, obstrictum fuisse professus sit, quique a nobis proficiscendi illuc licentiam, litteras et necessaria adjutoria impetravit : quoniam jamdudum per ambitionem a minori Ecclesia in majorem, videlicet sanctam sedem apostolicam, prosilire conatus, plurimos sibi consolatores effecit, et nunc per repertam hypocrisim retrorsum rediens, sine licentia vel conscientia nostra, propriam parœciam deseruit, urbe discessit, et contra salutem reipublicæ, dilectique filii nostri Caroli a nobis electi et ordinati principis, cum suis fautoribus conspiravit : nisi amodo intra diem decimum, id est III Kalendas Maii præsentis nonæ indictionis, præsentiam suam nobis satisfaciendo monstraverit, auctoritate Dei omnipotentis, sanctorumque apostolorum principum Petri et Pauli, omni ecclesiastica communione privatum esse de-

sazvali smo sabor u bazilici svete Božje roditeljice koja se naziva kod Mučenika, i poslije propisanih obraćanja donijeli smo odluke o njima, čije smo primjerke, prema crkvenom običaju, uputili vašoj javnosti, kako bi u slučaju njihovog dolaska mogli da razgovarate sa njima.

A sadržina odluke je sljedeća: "Portuenski episkop Formosum koji je od našeg, u blaženoj uspomeni, episkopa Nikolaja bio određen u domovini Bugara, shvatanja tek preobraženog kralja toliko je izopačio svojim podmuklostima, pošto je želio da bude siguran da ga je zastrašujućim sakramentima čvrsto privezao k sebi, da dok bude živ ne prihvati drugog episkopa iz Apostolske stolice, i priznao je, pošto je trebalo da se što prije vrati kod njega, da ga je ništa manje zastrašujućim zakletvama privezao za sebe, tako da je od nas dobio dozvolu da krene tamo, pismo i neophodnu podršku. No, pošto je već dugo zbog svoje ambicije pokušavao da pređe iz niže u višu crkvu, odnosno u svetu Apostolsku stolicu, skupio je oko sebe mnoge utješitelje, pa je sada, pribjegavajući ponovo lažnom licemjerju, bez naše dozvole i znanja, ostavio sopstvenu parohiju, napustio grad i protivno dobru države i našeg voljenog sina Karla, koga smo mi izabrali i postavili za poglavara, urotio se sa svojim podržavaocima. Zato, ako se u roku od deset dana, odnosno do III kalenda maja ovog indikta none, ne bude lično pojavio da se opravda pred nama, voljom svemogućeg Boga i svetih apostola Petra i Pavla, odlučujemo da bude isključen iz crkvene zajednice. Da li i vi odlučujete tako? Svi su odgovorili: Odlučujemo. Pa ako se ni poslije petnaest dana, odnosno do IV nona maja ovog IX indikta, ne opameti da dođe opravdavajući nam se, presuđujemo da će u potpunosti biti lišen svake svešteničke službe. Da li i vi presuđujete tako? Svi su odgovorili: presuđujemo. Ako se i poslije ovog odlaganja ne umilostivi da se poslije 20 dana, odnosno do VII ida istog mjeseca maja, ponizno vrati kod nas, ili ako se usudi da u bilo čemu zasmeta Božjoj crkvi i nastoji da nešto preduzme ili se usprotivi ovoj našoj zajedničkoj odluci da bude anatemisan od Oca i Sina i Duha svetog, i neka zna da je zauvijek izgubio nadu na ponovno vraćanje i opravdanje pred bilo kakvim saborom. Nomenklator Gregorije, sin pokojnog nomenklatora Teofilakta, koji, kvareći suprotnim postupanjem zakletvu svoje vjere, i tokom skoro osam godina svojim lupeštvima, pohlepama, lakomostima i takođe spletkama, prljajući čistotu svete Božje crkve, udružen sa svojim zavjerenicima, počeo je da se ponaša nasilno i prema vrhovnom pontifeksu Rimskog grada. A pošto se to u mnogim javno pročitanim kapitulima, najprije kod našeg voljenog sina Karla, najsvjetlijeg cara, a zatim kod nas u izvještaju svete Božje crkve, preko nekih kapitula, izvještaja, javno oglasilo kao štetno, i pošto smo ga mi preko naših velečasnih episkopa Zaharija i Gauderika, kako i primicerija svete Apostolske stolice Hristofora, sudski pozvali na svjedočenje, zajedno sa njegovim bratom i zetom i njegovim privrženicima, obećao je da će se podvrći ispitivanju i da će, pod zakletvom isključenja, da vrati sve što je oduzeo crkvama ili svetim mjestima ili drugim ljudima. Zatim je podmuklo, iz dana u dan, lagao naš konvent (sve dok ne bi mi ili vjernici ove crkve bili spriječeni, ili bi neprijatelji hrišćanskog imena, odnosno Saraceni, koji su preko svojih najbližih prijatelja Saracena već pozvani, mogli da uđu u Rimski grad). A već određeni dan, kada je trebalo da bude kanonski i zakonski saslušan, bezobzirno je preskočio i sa magistrima vojske Georgijem i Sergijem, svakako i sa sekundicerijem Stefanom, i drugim svojim saveznicima, u tišini noći, sa lažnim ključevima otvorio je kapiju našeg svetog grada Saracenima koji su se nalazili svuda unaokolo, a sam je, nasuprot dobru države i, takođe, miru vladanja našeg pomenutog sina presvijetlog Augusta, udružujući se protiv zakona, uzmakao i sa skoro svim blagom Rimske crkve, dvoumeći se gdje će otići, pobjegao je. Svakako i sekundicerija Stefana koji je pljačkajući crkve, zbog lakomosti i lične koristi umnožio prethodne dobitke, koji su mu bili dodijeljeni, i koji se istakao u svim pokvarenostima, tijesno povezan i složan sa gorepomenutim bratom. Svakako i Georgija, sina primicerija Gregorija, koji je oteo konkubinu

cernimus. Decernitis et vos ita ? Responderunt omnes : Decernimus : et nisi post diem decimum quintum, id est IV Nonas Maii præsentis IX indictionis, resipiscens satisfacturus nobis occurrerit, auctoritate et judicio sancti Spiritus qui semper effugiet fictum, omni sacerdotali ministerio penitus denudatum fore judicamus. Judicatis et vos ita? Responderunt omnes : Judicamus. Qui si nec hujus dilationis miseratione commotus, humiliter se post diem 20, id est VII Idus ejusdem Maii mensis, præsentiæ nostræ reddiderit, vel si in Ecclesia Dei in aliquo conturbare præsumpserit, si contra hanc communem omnium nostrum sententiam agere vel resultare tentaverit, anathema sit a Patre, et Filio, et Spiritu sancto, nunquamque in ulla synodo recuperationis spem aut satisfactionis aditum sibi noverit reservatum. Gregorium nomenculatorem, Theophylacti quondam nomenculatoris filium, qui jusjurandum fidei suæ diverso modo corrumpens, puritatem sanctæ Dei Ecclesiæ suis fraudulentiis, avaritiis, rapinis, cupiditatibus, simulque calliditatibus, per octo ferme annorum curicula maculans, summum Romanæ urbis pontificum, conjurantibus sibi dudum suis complicibus, factiose præcipere affectavit ; et de multis palam recitatis capitulis, tam primo penes dilectum filium nostrum Carolum serenissimum imparatorem, quam postea penes nos ad generalitatem sanctæ Dei Ecclesiæ, per nonnulla suggestionum capitula noxius diffamatur, et pro eisdem criminibus a nobis per Zachariam et Gaudericum venerabiles episcopos, et Christophorum primicerium sanctæ sedis apostolicæ, cum fratre et genero suisque complicibus, juridice contestatus, examini se præsentandum fore, et cuncta quæ ecclesiis vel piis locis aliisque hominibus abstulerat, sub jurisjurandi interpositione restituturum promisit : deinde conventum nostrum de die in diem fraudulenter (usquequo nos vel fideles hujus ecclesiæ interimere, vel hostes Christiani nominis, id est Saracenos, quos per suos familiarissimos Saracenos jam invitaverat, intra Romanam urbem introducere potuisset) elusit ; et præfinitum diem, quo canonice sive legaliter audiri debuisset, fraudulenter prærripiens, eum Georgio et Sergio magistris militum, nec non et Stephano secundicerio, aliisque suis complicibus nocturno silentio portas hujus sacræ urbis, Saracenis circumquaque imminentibus, cum clavibus adulterinis aperuit, seque contra salutem reipublicæ simulque quietem imperii præfati filii nostri serenissimi Augusti, contra leges conspirando, fraudulenter proripuit, et cum omnibus pene thesauris Ecclesiæ Romanæ, dubium quo profecturus, excessit. Simulque Stephanum secundicerium, qui diversas ecclesias spolians per avaritiam turpisque lucri compendia tributa vetera multiplicavit, et in omnibus perversitatibus superius nominatis fratri complex et consentaneus exstitit. Necnon et Georgium Gregorii primicerii filium, qui germani proprii concubinam subripiens, eum veneno necavit : deinde post exsecrabiles Christianis incestus, vivente nepte sanctissimæ recordationis Benedicti papæ, cujus opibus de paupertate surrexerat, præfati nomenculatoris Gregorii filiæ se fornicario more commiscuit : propter quam pene publice jam dictam legitimam uxorem peremit. De cujus homicidio, et principibus adulterinos missos eruens, adjudicante conscio socero nefandus gener impunitus exiliit. Quique post diversa homicidia, deprædationis et malignitatis genera, tam patriarchium, quam vestiarium sedis apostolicæ sibi commissum, non tantum auro, argento, vel palliis, verum etiam æreis signis, vasisque privavit : et in omnibus impietatibus socerum loquens, imo præveniens, Saracenis undique sævientibus, portas urbis cum eo fraudulenter aperuit, et cum sibi conspirationibus contra salutem reipublicæ demigravit. Simulque Sergium magistrum militum, Theodori magistri militum filium, qui reverendæ memoriæ domno Nicolao, cujus neptem in conjugium suscipiens, ita ingratus ac inhumanus exstiterat, ut vivente eo, et in extremis posito, eidem thesauros suos ad eleemosynas faciendum cum præfatis suis complicibus abnegasset. Quique eadem sua conjuge, propter quam de maxima paupertate convaluerat, derelicta, cum Valuisindula concubina, præstito jurejurando ut eam nuptialiter sumeret, nuper effugit, et in omnibus iniquitatibus cum nominatis suis complicibus conspiravit. Sed et Constantinam, præfati Gregorii nomenculatoris filiam, quæ primo per consensum patris, sub conditione jurisjurandi, legaliter Cessario Pippini potentissimi vestararii filio copulata, dein consumptis omnibus soceri sui divitiis, viventem et valentem sponsum suum sine ulla legali disquisitione deseruit, et ad Gratiani Gregorii magistri militum filii nuptias publice convolavit : postremum cum alio fugere gestiens incestum commisit, ex quo prægnans inventa prædictum Gratianum Gregorii filium maritum suum relinquens, cum rapacibus, perjuris, sacrilegis, mœchis, fornicatoribus turpiter fornicatura discessit. Nisi intra diem decimum, id est III Kalendas Maii præsentis nonæ indictionis, præsentiam suam nobis præfati, videlicet Gregorius, Stephanus, Georgius et Sergius, simulque Constantina, congrue satisfacientes exhibuerint, auctoritate Dei omnipotentis sanctorumque apostolorum principum Petri et Pauli omni Christiana communione privatos, cum omnibus communicatoribus et fautoribus suis, permanere decernimus. Et nisi post diem quintum decimum, id est IV Nonas Maii jam dictæ præsentis indictionis, simpliciter et humiliter nobis, imo Ecclesiæ Dei, sæpedicti scilicet Gregorius, Stephanus, Georgius, Sergius, et Constantina, purificaturi occurrerint, eos auctoritate et judicio sancti Spiritus, cum cunctis sibi communicantibus, perpetuo anathemate condemnamus. Hi vero qui ab omni se societate removentes ad unitatem sanctæ apostolicæ sedis redierint, communionis et benedictionis nostræ gratiam sibi reddendam esse confidant. »

Iis itaque auctoritate sancti Spiritus promulgatis,

svom rođenom bratu, a njega je otrovao. Zatim, poslije incesta koji su mrski hrišćanima, dok je još bila živa unuka blaženopočivšeg pape Benedikta, sa čijom pomoći se izdigao iz siromaštva, po običaju razbludnika povezao se sa ćerkom pomenutog nomenklatora Gregorija, zbog koje je, skoro javno, ubio svoju već pomenutu zakonsku suprugu. Iz ovog ubistva, pripisujući poglavarima izmišljene naloge i određujući tasta kao saučesnika, bezbožni zet je izašao nekažnjen. Takođe je on, poslije raznih ubistava, raznih vrsta pljačkanja i zlonamjernih djela, kako od patrijarhijuma, tako i od baptisterijuma koji su mu bili povjereni, oduzeo ne samo zlato, srebro i palijume, već i zlatna znamenja i oruđe, pa je pored svih pakosti na koje je prinuđivao tasta, štaviše prijeteći mu, zajedno sa njim podmuklo otvorio kapiju grada Saracenima koji su se prikriveni nalazili odasvud i zajedno sa svojim zavjerenicima protiv dobra države, pobjegao je. Isto i magistra vojske Sergija, sina magistra vojske Teodora, koji se pokazao tako nezahvalnim i nečovječnim prema, dostojnom uspomene, gospodaru Nikolaju, čiju je unuku uzeo za ženu, da mu je na samom kraju njegovog života, sa svojim pomenutim zavjerenicima uzeo blago koje je bilo namijenjeno da se čine milostinje. A pošto je napustio svoju ženu, pomoću koje se izvukao iz najvećeg siromaštva, sa konkubinom Valuisandulom, pošto joj je zajamčio da će je uzeti za ženu, nedavno je pobjegao i sa svojim imenovanim zavjerenicima udružio se u svim neprijatnostima. No i Konstantinu, ćerku pomenutog nomenklatora Gregorija, koja se najprije sa dozvolom oca, pod zakletvom, legalno spojila sa Cesarijem, sinom najmoćnijeg vestarijara, a zatim, pošto je potrošila cijelo bogatstvo svekra, napustila je svog postojećeg i važećeg zaručnika bez ikakve zakonske rasprave i javno je proslavila svadbu sa Gracijanom, sinom magistra vojske Gregorija, i napokon, pošto je pobjegla napravivši incest sa drugim, pa otkako je zatrudnjela sa njim, napuštajući svog muža Gracijana, Gregorijevog sina, družeći se sa lupežima, krivokletnicima, oskvrniteljima, preljubnicima i razvratnicima, i sama je ružno zastranila kao razvratnica. Pa ako u roku od deset dana, odnosno do III kalenda maja ovog indikta none, pomenuti Gregorije, Stefan, Georgije i Sergije, jednako i Konstantina, ne dođu lično da nam se odgovarajuće opravdaju, voljom svemogućeg Boga i poglavara svetih apostola, Petra i Pavla, odlučujemo da sa svim svojim saučesnicima i zaštitnicima budu zauvijek isključeni iz svake hrišćanske zajednice. A ako ni poslije petnaest dana, odnosno do IV nona maja već pomenutog ovog indikta, ne dođu kod nas, odnosno kod Božje crkve da se iskupe, često pominjani Gregorije, Stefan, Georgije, Sergije i Konstantina, voljom i odlukom svetog Duha, zajedno sa njihovim saučesnicima njih osuđujemo na vječnu anatemu. A oni koji se uklone od svakog druženja sa njima i vrate se jedinstvu svete Apostolske stolice, neka budu sigurni da će sebi povratiti milost naše zajednice i blagoslova."

Zato, pošto je ovo voljom svetog Duha javno oglašeno, ovim apostolskim pismom podstičemo javnost svih vas da se, pošto ponovo pročitate ovo pismo kroz sve dijeceze i uputite ga u susjedne parohije, kao od smrtonosnog otrova klonite od zajednice sa njima koji su odstranjeni, ekskomunicirani i anatemisani, ne smijete da ne komunicirate sa onima koji komuniciraju sa njima u hrani, piću i razgovoru, znajući da je onaj koji se druži sa njima, ili onima koji sa njima komuniciraju u jelu, piću i razgovoru, na svaki način podložan istoj cenzuri ekskomunikacije i anateme prema kanonskom kapitulu, i da bez dostojnog pokajanja nikada neće moći da se opravda pred nama. Želimo vašoj svetosti sada i uvijek dobro zdravlje u Hristu. Napisana XI kalenda maja. *Pročitana na Pontigonenskom saboru*.

omnium vestrum generalitatem his apostolicis litteris exhortamur ut has litteras per omnes diœceses vestras publice relegentes, et ad vicinas parœcias dirigentes, præfatorum depositorum, excommunicatorum et anathematizatorum consortia quasi venenum pestiferum declinetis, neque cum eis communicantibus in cibo, potu sive colloquio communicetis, scientes eum qui eis sive communicantibus eis se in oratione, cibo, potu colloquioque miscuerit, eadem excommunicationis et anathematis censura juxta canonicum capitulum modis omnibus obligatum, nunquamque a nobis sine digna satisfactionis pœnitentia sibi fore communicandum. Optamus sanctitatem vestram in Christo nunc et semper bene valere. Data XI Kalendas Maii. *Recitata in synodo Pontigonensi.*

Godine 876:
Papa Jovan VIII piše komesu Bosonu[297] i od Franaka traži pomoć protiv Saracena[298]

XXV.

DO KOMESA BOSONA.
(Godine 876)

Zahvaljuje što su njegova djela legati prenijeli caru,
a njega moli da nastoji da nam što prije pošalje pomoć protiv Saracena.

Episkop Jovan, najslavnijem komesu Bosonu [a].

Iznoseći pohvale tvojoj najvoljenijoj plemenitosti u Hristu Bogu šaljemo zahvalnosti i uzdižući je slavama hvalimo je u istom Hristu Bogu, čijom si milošću podstaknut u ime naše ljubavi, kao i pismom koje ti je poslala naša Apostolska stolica, uopšte nijesi se kolebao da odeš kod najsvjetlijeg gospodara Karla, našeg zauvijek uzvišenog duhovnog sina i pobrinuo si se da ga posavjetuješ, da, otkako priskrbi sebi ono što treba da čuje od nas, obrati pažnju svoje pobožnosti i sprovede stvari do odgovarajućeg ostvarenja. Jer, premda će svemogući Bog, kao što treba, nadahnuti carsku uzvišenost, mi, ipak, u potpunosti hvalimo i tebe koji si saradnik u izvršavanju našeg nastojanja i, kao što smo rekli kada smo iznosili zahvalnosti zvog tvoje marljivosti, nećemo da propustimo da ti i za ove i za druge stvari uzvratimo uzajamnošću. Naime, ako budemo saznali da bilo šta pogoduje da se poveća tvoja čast ili korist, potrudićemo se bez ikakvog oklijevanja da se to izvrši i blagonaklonom željom, uz pomoć Boga, nastojaćemo da to u potpunosti ostvarimo. A ti, sine najvoljeniji, onako kako si započeo sve više nastoj da se iz temelja satre tiranida naših neprijatelja i protivnika svete Božje Crkve, da se oni koji se ne boje da u svemu nanose zla svetoj Rimskoj crkvi, takvom odlukom, štaviše presudom, unište, da zatim, kao što si obećao, nikada više ne mogu da nađu mjesto svog povratka. Pored toga, pošto smo saznali da se zbog najveće potrebe ovog našeg regiona, koga su Saraceni skoro cijelog opustošili, sprema da se pošalje carska pomoć do nas, preklinjemo uzvišenost tvoje plemenitosti, da nikako ne dozvoli da se ta pomoć, ili vojska muževa, previše zadržava u tamošnjim krajevima ….. da ih ohrabruješ na dolazak, požuruješ i postojano nastojiš da u ime Božje i naše ljubavi što prije dođu, jer ako najhitnije ne dođu i pruže nam pomoć, bojimo se da će se dogoditi još gora zla od prethodnih, a zbog toga će moći da se izrodi greška i osuda prema gospodaru caru i, pošto je Božja Crkva hrabro razasula ovce na njegovim pašnjacima, da se samo ime Hristos, daleko bilo, huli među bezbožnicima.

[297] Nosio je, između ostalog, i titulu *comes (ban) Bosne*. Po svoj prilici riječ je o sarmatskom (slovenskom) vojskovodji koji nije bio vazal vizantijskog cara. Sačuvano je nekoliko poslanica koje su mu upućivali razni zvaničnici Istoka i Zapada (*prim. prir.*).
[298] *Patrologia latina, vol. 126, p. 679*
[a] O kraljevskom Bosonu l. II Chron; Aimoin, l. V, c. 14, 27, 32 i drugim mjestima.

XXV.

AD BOSONEM COMITEM.

(Anno 876.)

Agit gratias quod ejus opera legati ad imperatorem pervenerint, et illis injuncta confecta sint; eumque rogat ut quamprimum auxilia sibi contra Saracenos mittenda curet.

JOANNES episcopus BOSONI [a] illustrissimo comiti.

Charissimæ tuæ nobilitati laudes Christo Domino referentes, gratias agimus, et hanc præconiis efferentes in eodem Domino gratulamur, cujus gratia nostro fultus amore, missis apostolicæ nostræ sedis, facilem aditum perveniendi ad serenissimi domini Caroli semper Augusti spiritualis filii nostri præsentiam, non indebita tribuisti; et ut ea quæ sibi a nobis dicenda injuncta fuerant, aure suæ pietatis adverteret, et ad congruentem effectum perduceret, suadere curasti. Quod cum Deus omnipotens imperatoriæ magnitudini, ut fieret, inspiraverit; te tamen, qui nostri studii cooperator effectus es, admodum collaudamus, et, ut diximus, gratias tuæ industriæ referentes, et pro his et pro aliis retribuere tibi vicissitudinem non omittemus. Necnon et quidquid honori tuo congruit, vel ad utilitatem tuam crescere cognoverimus, incunctanter exsequi procurabimus, et grato amore, adjuvante Domino, quousque perficiamus, elaborabimus. Tu vero, fili charissime, sicut cœpisti, ad infidelium nostrorum, vel sanctæ Dei Ecclesiæ adversantium tyrannidem funditus abolendam magis [*Edit. Rom.*, magis ac magis] insiste, ut qui sanctam Romanam Ecclesiam in multis lædere non formidarunt, tali sententia, imo judicio percellantur, ut deinceps, quemadmodum es pollicitus, recuperationis locum nunquam inveniant. Cæterum quia pro maxima necessitate hujus nostræ regionis, quam Saraceni pene totam depopulati sunt, audivimus imperiale adjutorium usque ad nos esse mittendum, gloriam nobilitatis tuæ nimium deprecamur, ut idem adjutorium, vel virorum exercitum, qui utinam jam præsens adesset, nullo modo illis in partibus moram pati permittat... veniendo **eos exhorteris, ut urgeas, viriliterque quousque veniant pro Dei nostroque amore insistas : quia nisi citissime venerint, et nobis opem contulerint, pejora prioribus fieri formidamus; ac per hoc domno imperatori peccatum et damnum oriri poterit, et quia Ecclesia Dei, vel oves pascuæ ejus fortiter discerpuntur, ipsum nomen Christus, quod absit, in gentibus blasphemari. Data Kalendis Septembris, indictione decima.**

[a] De Bosone regino l. II Chron.; Aimoin, l. V, c. 14, 27, 32 et aliis in locis.

Godine 928-929: Papa Lav VI piše episkopima Dalmacije uređujući ko treba da se pokori salonskom arhiepiskopu a koji su episkopi podložni Dukljanskom arhiepiskopatu – o neprijateljstvima između Hrvata i Dalmatinaca[299]

PAPA LAV VI

EPISTOLA
EPISKOPIMA DALMACIJE.

(Godine 928/29.)

Formina Zadarskog i Gregorija Ninskog i ostale episkope Dalmacije podstiče da se pokoravaju splitskom arhiepiskopu Jovanu, pošto je stekao palijum. Naređuje da svaki episkop poimenice absorenski (riječki), arbenski, ragužanski, bude zadovoljan u svojim granicama, a da se Gregorije, episkop Kroata, zadovolji upravljanjem Skardonitanskom crkvom.

(Kod Ugelija, Italia sacra, tom V, pag. 1421)

Episkop Lav, rob robova Božjih, Forminu, episkopu svete Zadarske crkve, i Gregoriju, episkopu svete Ninske crkve, i svim episkopima koji se nalaze u Dalmaciji, itd.

Pošto vas je usrdna milostivost svemogućeg Boga odredila u episkopalnim hramovima, dolikuje da sa zadovoljstvom pružate najveće poštovanje vašem mitropolitu, arhiepiskopu svete Splitske crkve, da bi, stupajući putem odredbe i norme pravde, mogli sigurni i spokojni da stignete do božanske kontemplacije. Jer, šta može da se smatra da je gore nego da je episkop nepokoran svom mitropolitu, kao što je zapisano na Afričkom saboru: episkop ne smije da preduzima ništa drugo bez znanja svog mitropolita. Ako je tako, a znamo da je tako, da nijedan episkop ne smije da prenebregava svog mitropolita, onda zašto vi prezirete episkope Dalmatince i razbojnički pljačkajući tuđe parohije, uzurpirate profano ime, za koje se zna da vam je oduzeto još od drevnih otaca? Zato opominjemo da svi episkopi budu zadovoljni u svojim granicama, dok Formina opominjemo da drži svoju parohiju onakvu kakva je opstojala još od davnine. Takođe isto zahtijevamo, da episkop Absarenske crkve, i Arbitorius, svakako i Raguzitanus, i arhiepiskop splitski, drže svoju sopstvenu parohiju u zemlji Kroata, kao što je još ranije salonska držala svoju, jer ne može da postoji parohija unutar zidina grada, već se prostire kroz udaljene krajeve među narodima, sa selima, kurtama i crkvama, u okvirima još ranije utvrđenog stanovništva. Određujemo da Gregorije koji je iskorišćavajući priliku u zemlji Kroata postao episkop, služi samo u Skardonitanskoj crkvi. Naređujemo da više nikako ne smije da prisvaja silom tuđe parohije, jer ako to bude radio bez dvoumljenja će biti ekskomuniciran od našeg pontifeksa. A palijum i korišćenje palijuma, prema ranije utvrđenom običaju, povjeravamo Jovanu, arhiepiskopu Splitske crkve. Želimo da se njemu pokoravate svim srcem i da ga volite kao istinskog oca, jer on sada, Božjom milošću, obasjava svojim odlukama potčinjene, da se raduju pruženoj brizi u pokornosti.

[299] *Patrologia latina, vol. 132, p. 813*.

LEONIS PAPÆ VI

EPISTOLA

AD EPISCOPOS DALMATIÆ.

(Anno 928, 29.)

Forminum Jaderensem et Gregorium Nonensem cæterosque Dalmatiæ episcopos hortatur ut Joanni archiepiscopo Spalatino, pallium adepto, pareant. Jubet finibus suis quemque episcopum, nominatimque Absorensem, Arbensem, Ragusanum, contentum esse, Gregoriumque Croatorum episcopum in administranda ecclesia Scardonitana acquiescere.

Apud Ughelli, Italia sacra, tom. V, pag. 1421.

Leo episcopus, servus servorum Dei, Formino sanctæ Aderensis Ecclesiæ episcopo, et Gregorio sanctæ Nonensis Ecclesiæ episcopo, omnibusque episcopis per Dalmatiam commorantibus, etc.

Quia gratiosa Dei omnipotentis misericordia vos in episcopali infula constituit, dignum est ut vestro metropolitano sanctæ Spalatensis Ecclesiæ archiepiscopo summam reverentiam exhibere delectemini, quatenus per ordinem et per normam justitiæ gradientes, securi et intrepidi valeatis ad divinam contemplationem pervenire. Nam quid deterius esse cernitur quam episcopum proprio metropolitano inobedientem esse, cum scriptum sit in Africano concilio : nihil episcopum præter conscientiam proprii metropolitani aliquid agere debere. Et si ita est, cum scimus quia ita est, ut nullus episcopus debeat proprium suum metropolitanum ignorare, cur vos Dalmatiarum episcopi contemptores, et quasi per latrocinium alienas parochias diripientes usurpatis vobis profanum nomen, quod ab antiquis Patribus vobis ereptum esse cernitur ? Unde monemus ut omnes episcopi in propriis limitibus sint contenti ; Forminumque monemus ita suam parochiam retinere, quemadmodum in antiquis temporibus mansit. Similiter Absarensis Ecclesiæ episcopus, et Arbitorius, atque Rogutitanus, et Spalatensis archiepiscopus in Croatorum terra volumus ut propriam suam parochialem retineant, quemadmodum antiquitus Salonitana Ecclesia retinebat ; quia non potest parochia infra muros civitatis, sed per longinqua spatia terrarum in plebibus ex villis, et curtis, et ecclesiis, ut in populo antiquitus determinato. Gregorium vero, qui probitate temporis in Croatorum terra episcopus effectus est, præcipimus in sola Scardonitana Ecclesia tantummodo ministrare. Alienas parochias ei præcipimus nullo modo amplius usurpare, quia si fecerit, sine dubio a nostro pontificio excommunicatus manebit. Pallium vero et usum pallii Joanni sanctæ Spalatensis Ecclesiæ archiepiscopo, sicut antiqua consuetudo fuit, commisimus. Cui volumus ut tota mente obediatis, eumque ut verum patrem ametis, quia nunc Dei gratia subditos illuxerat cum suis præpositis curam obedientiæ exhibere delectentur.

Godine 1054:
Papa Lav IX traži prvenstvo nad svim prvosvještenicima, naročito antiohijskim i aleksandrijskim patrijarsima[300]

PAPA LAV IX (1048-54)

372

GODINE 1054.

Prvenstvo blaženog Petra i Rimske crkve.
Uzurpacije konstantinopoljskog patrijarha.
Hvali svoje legate.

Episkop Lav, rob robova Božjih, slavnom i pobožnom caru novog Rima, Konstantinu Monomahu [301], voljenom sinu, pozdrav.

Koliko milosti ….. Zatim, ova katolička majka i neiskvarena djevica, ma kako da je svu zemlju i krajeve svijeta zauzela i ispunila svojim udovima, ipak jedna glava treba da se izloži i pruži svima, da je poštuju i prihvataju. Ko god obeščašćuje nju, uzalud sebe ubraja u njene udove. A to što treba da bude, tvoja carska ljubav svakako odobrava: svakako to, što je glas Hristov objavio i želio da se naglasi svima i slijedeći pobožnost crkve i opštom saglasnošću svetih Otaca neprekidno je slavio …..

…..Zatim ja sam, ma kakav vikar Apostolske stolice, prema mjerilu moje poniznosti i mogućnosti radeći da se dopuni dispenzacija koja mi je prepuštena, prema božanskom govoru Pavla: *"Avaj meni ako ne budem propovijedao, jer na meni leži najveća obaveza" [302]*. Vječnom i mnogostrano zauzetom sudiji koji će biti postavljen, razlog u stvaranju je upravljanje jedne crkve zaslugom[303] svih crkava. Zato, ovom brigom kojom sam dužan da neprestano bdim nad svim crkvama, videći raspuštenost i tuđi narod …..

. . . . . .

Osim toga, naš sabrat, arhiepiskop Mihail uputio nam je ohrabrujuće pismo[304] o slozi i jedinstvu, koga koliko je poželjno i neophodno da ga prihvatimo kao nekoga koji opominje na dobro, toliko smatramo da među Hristove učenike ne može da se ubroji neko koji odbija da se smiri u bratskoj ljubavi, kao što je Bog govorio svojima: *U ovo da ste ubijeđeni svi, da ste moji učenici ako gajite međusobnu ljubav*; i kao što je potvrdio veliki Pavle: *težite miru sa svima i svetosti, bez koje niko neće spoznati Boga [305]*. No, neka zna tvoja božanska ljubav, da u vezi sa njegovim nastojanjima već dugo dolaze do naših ušiju mnoga i nepodnišljiva saznanja, takođe i kako se, bjesneći otvorenim proganjanjem u Latinskoj crkvi, nije ustručavao da anatemiše sve koji su prihvatali sakramenta iz bezkvasnog hljeba, isto tako i da je, nastojeći da aleksandrijske i antiohijske patrijarhe liši njihovih dostojanstva, protiv pravde i prava,

[300] *Acta Romanorum pontificum, vol. 1, p. 782*.
[301] 1042-55.
[302] I Cor. 9, 16.
[303] *Ili*: de.
[304] Koje više ne postoji.
[305] Io. 13, 35; Hebr. 12. 14.

372

ANNO 1054
(m. ian.)

Primatus b. Petri et Ecclesiae Romanae. Constantinopolitani patriarchae usurpationes. Legatos suos commendat.

Mansi XIX, 667. — *ML* 143, 777. — *JL* 4333.

Leo episcopus, servus servorum Dei, glorioso et religioso imperatori novae Romae Constantino Monomacho (1), dilecto filio, salutem.

Ecclesia Romana, ex voluntate Christi, caput omnium membrorum orbis terrae.

Quantas gratias..... Porro haec catholica mater et incorrupta virgo, quamvis omnem terram et fines orbis occupaverit membris suis et repleverit, tamen unum caput omnibus reverendum et suscipiendum exerit et praetendit. Quod quicumque exhonorat, frustra se in ipsius membris computat. Illud autem quid sit, tua imperialis caritas omnino novit: illud nimirum, quod Christi vox praetulit et praeeminere voluit universis et subsequens Ecclesiae pietas et generalis sanctorum Patrum consensu iugiter hactenus celebravit.....

Rom. Pontifex, Vicarius Apostolicae Sedis, suam sollicitudinem omnibus Ecclesiis debet.

..... Porro ego ipse qualiscumque Apostolicae Vicarius Sedis, pro modulo humilitatis meae et possibilitatis supplere laborans vicem mihi commissae dispensationis secundum deiloquum Paulum: '*Vae mihi est si non evangelizavero; necessitas enim mihi incumbit maxima*' (2). Posituro rationem aeterno et districto iudici, propter unius regimen Ecclesiae, ex (3) omnium ecclesiarum merito. Illa ergo sollicitudine, qua omnibus Ecclesiis debeo invigilare, videns indisciplinatam et alienam gentem.....

. . . . . .

Praeterea confrater noster archiepiscopus Michael exhortatorias ad concordiam et unitatem direxit nobis litteras (4): quem ad tam

372 (1) 1042-55. — (2) I Cor. 9, 16. — (3) *Vel*: de.
(4) Quae non amplius exstant.

neviđenom pohlepom nasrnuo da ih potčini sebi, kao i još mnogo toga o čemu se priča da je uzurpirao, kao što ćeš moći marljivo da saznaš od naših glasnika. Jer ako u njima, daleko bilo, ostane tako tvrdoglav, nikako neće moći da zadrži našu miroljubivost ….. Ipak, vjerujemo da će se posredstvom Božje milosti otkriti kako su nevini, ili da su se popravili, ili da će se, otkako budu opomenuti, brzo osvijestiti, i da će se dogoditi ne kako se priča, već kako mi pobožno želimo i očekujemo. - Zato tvojoj uvaženosti u svemu povjeravamo ove naše sinove i glasnike Rimske i Apostolske stolice, da budu, kako dolikuje, ljubazno prihvaćeni, poštovani, milostivo i časno tretirani, razumno i pažljivo saslušani, i da se što prije zadovoljni vrate nama, da im nije mrsko što su se uzalud prihvatili tih poslova, da se ne stide što smo im mi naredili ….. Neka se Otac milosrdnosti i Bog potpune utjehe udostoji da se tvoja ekselencija blagoslovi svim duhovnim blagoslovom i ispuni svom radošću i mirom, da u ovom životu još dugo srećno vladaš, a u budućem bez kraja zajedno sa Kraljem kraljeva i Gospodarem gospodara blaženo uživaš u nebeskom kraljevstvu, časni i voljeni nam u Hristu sine i slavni auguste. Amen.

optabile et necessarium bonum praemonentem tanto necesse est nos devotius et alacrius suscipere, quanto perspicacius consideramus non posse computari inter discipulos Christi aliquem, qui fraternae paci dedignatur acquiescere, Domino suis dicente: ***In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem***; et magno Paulo sic protestante: ***pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*** (5). Sed noverit tua caritas, super praesumptionibus eius multa et intollerabilia iamdundum pervenisse ad aures nostras, qualiter etiam aperta persecutione in Latinam Ecclesiam exardescens, anathematizare non timuit omnes qui sacramenta attrectant ex azymis; et quod Alexandrinum et Antiochenum patriarchas antiqua dignitate sua privare contendens, contra fas et ius sibi subdere nova ambitione appetit, et pleraque quae usurpare dicitur, sicut a nostris nuntiis diligenter cognoscere poteris. In quibus si, quod absit, pertinax fuerit, pacem nostram nullatenus retinere poterit..... Confidimus tamen quod, praeveniente gratia Dei, invenietur innoxius ab his, aut correctus, aut cito resipiscet admonitus; et efficietur non qualis dicitur, sed qualis a nobis pie desideratur et speratur. — Hinc iam tuae gloriae praesentes filios nostros sanctaeque Romanae et Apostolicae Sedis nuntios per omnia commendamus, quatenus ut decet liberaliter suscipiantur, reverenter habeantur, benigne et honeste tractentur, rationabiliter patienterque audiantur, atque quantocius nobis laudabiliter remittantur, nec tantum labores illos frustra arripuisse pigeat, nos mandasse pudeat..... Pater misericordiarum et Deus totius consolationis dignetur tuam excellentiam benedicere omni benedictione spirituali repleatque omni gaudio et pace, ut in praesenti saeculo per longa tempora feliciter domineris et in futuro sine fine cum Rege regum et Domino dominantium regno caelorum beate perfruaris, honorabilis et desiderabilis nobis in Christo, fili et gloriose auguste. Amen.

C.politani praesumptiones.

Apostolicae Sedis nuntii commendantur.

Benedictio imperatori.

(5) Io. 13. 35; Hebr. 12. 14.

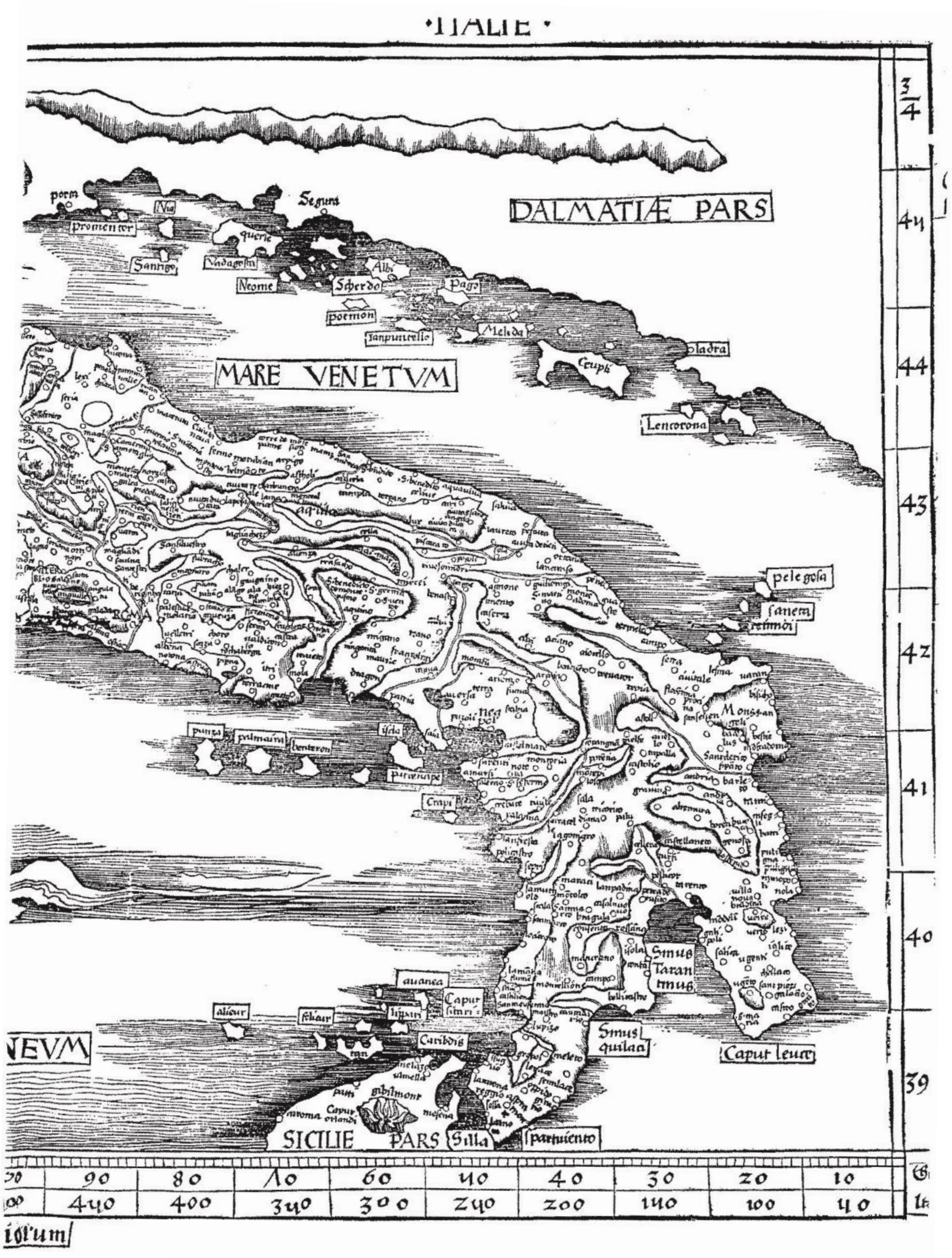
ITALIE
DALMATIÆ PARS
MARE VENETVM
SICILIE PARS
Sinus Tarantinus
Caput leuce
90
80
70
60
40
30
20
10
440
400
340
300
240
200
140
100
40

Dva antička kalendara[306]

[306] *Patrologia latina, vol. 13, p. 675*.

ANTIČKI KALENDAR FURIJA DIONISIJA FILOKALA ZA GODINU CCCLIV.

MJESEC JANUAR
Ima XXXI dan.

AAA Kal. Jan.	Redovna sjednica senata.
bb. IV Non.	Egipatski dan
cc. III.	Igre. Svečano zavjetovanje.
dd prid.	Igre.
cc Non.	Igre.
ff VII Ide.	Egipatski dan.
gg VII.	Ocu Janu CMXXIV.
ah VI.	
*b*A V.	Redovna sjednica senata.
cb. IV.	
dc. III..	Karmentalija.
ed prid.	
fe Idib.	Jupiteru zaštitniku CMXXIV.
gf XIX. Kal. Febr.	
Ag XVIII.	Karmentalija.
bh. XVII.	Igre.
*c*A *XVI.*	Palatinske igre.
db XV.	Igre.
ec XIV.	Igre.
fd XIII.	N. /Rođenje/ Gordiana.
ge XII	Igre.
Af XI	Igre.
	Redovna skupština senata. Vodolija.
ch IX.	N. /Rođenje/ božanskog Adrijana CMXXIV.
*d*A *VIII.*	N. /Rođenje/ Povelja.
eb VII.	
fc VI.	
gd V.	
A*e IV.*	
bf III.	
cg prid.	

KALENDARIUM ANTIQUUM FURII DIONYSII FILOCALI

ANNO CCCLIV CONSCRIPTUM.

MENSIS JANUARIUS.

Habet dies XXXI.

	AAA	*Kal. Jan.*	Senatus legitimus.
	bb	IV. *Non.*	Dies Ægyptiacus.
	cc	III.	Ludi. Votorum nuncupatio.
B	*dd*	*prid.*	Ludi.
	ee	*Non.*	Ludi.
	ff	VIII *Idus.*	Dies Ægyptiacus.
C	*gg*	VII.	Jano Patri CMXXIV.
	Ah	VI.	
	bA	V.	Senatus legitimus.
D	*cb*	IV.	
	dc	III.	Dies Carmentariorum.
	ed	*prid.*	
E	*fe*	*Idib.*	Jovi Statori CMXXIV.
	gf	XIX. *Kal. Febr.*	
	Ag	XVIII.	Carmentalia.
F	*bh*	XVII.	Dies Ægyptiacus.
	cA	XVI.	Ludi Palatini.
	db	XV.	Ludi.
G	*ec*	XIV.	Ludi.
	fd	XIII.	N. Gordiani CMXXIV.
	ge	XII.	Ludi.
H	*Af*	XI.	Ludi.
	bg	X.	Senatus leg. SOL AQUARIO.
	ch	IX.	N. Divi Adriani CMXXIV.
I	*dA*	VIII.	N. Chartis.
	eb	VII.	
	fc	VI.	
K	*gd*	V.	
	Ae	IV.	
	bf	III.	
A	*cg*	*prid.*	

FEBRUARIUS.

Habet dies XXVIII.

	dh	*Kal. Febr.*	N. Herculis CMXXIV.
	eA	IV. *Non.*	

KALENDARIUM ANTIQUUM POLEMEI SILVII

ANNO CCCCIIL CONSCRIPTUM.

MENSIS JANUARIUS.

Dies XXXI. Vocatur apud Hebræos, *Sebit;* apud Ægyptios, *Tibi;* apud Athenienses, *Pusidicon;* apud Græcos alios, *Edinen.*

Kalendæ, dictæ ἀπὸ τοῦ καλεῖν, hoc est a vocando, quia tum in Rostris Romæ ad contentionem (*an non* concionem?) populus vocabatur.

IV. *Non.* Circus privatus. Auster, interdum cum pluvia.

III. Dies auspicialium. Natalis Ciceronis. Ludi.

II. Ludi. Comitialis.

Nonæ, dictæ ideo, quia nonus dies eas discernit ab Idibus. Tempestatem significat.

VIII. *Idus.* Epiphania, quo die, interpositis temporibus, stella magis Dominum natum nuntiabat, et aqua vinum facta, vel in amne Jordanis Salvator baptizatus est. Auster interdum vel Favonius.

VII. Prima consulis mappa, quæ ideo sic vocatur, quia rex Tarquinius Romæ, dum die Circiensium pranderet in circo, de mensa sua mappam foras, ut aurigis post prandium currendi signum daret, abjecerat.

VI. Auster interdum et imber.

V. Senatus legitimus. Suffecti consules designantur sive prætores.

IV.

III. Carmentalia, de nomine matris Evandri.

II. aut *pridie.*

Idus. Dictæ ἀπὸ τοῦ εἰδεῖν, a *videndo*, quia priusquam annus hic, qui est, fuerat, mense medio luna completa, quæ incipiebat Kalendas, de qua menses dictos accepimus, videbatur. Secunda mappa. Interdum ventus aut tempestas.

XIX. *Kalend. Februarias.*

XVIII. Natalis Honorii. Circenses. Interdum Auster et pluvia.

XVII.

XVI. Ludi Palatini.

XV. Ludi.

XIV. Ludi.

XIII. Natalis Gordiani. Circenses.

XII. Ludi. Ventus Africus. Tempestatem significat.

XI. Natalis S. Vincentii martyris. Dies pluvius.

X. Senatus legitimus. Quæstores Romæ designantur.

IX. Natalis Adriani. Circenses.

VIII. Interdum tempestas.

VII. Ludi Castorum ostiis, quod prima facta colonia est.

VI. Ludi.

V. Auster aut Africus. Interdum dies humidus.

IV. Ludi.

III. Tempestatem significat.

II. Circenses Adiabenis victis. Interdum tempestas.

FEBRUARIUS.

Dictus a numero: dies XXVIII. Dictus a *fibro* verbo, quod purgamentum veteres nominabant; quia tum Romæ mœnia lustrabantur. Vocatur apud Hebræos *Adar;* apud Ægyptios, *Mechir;* apud Athenienses, *Gamelion;* apud Græcos, *Pericios.*

Kalendæ. Circenses. Interdum Auster cum grandine.

IV. *Non.*

FEBRUAR.
Ima XXVIII dana.

dh Kal. Febr.	N. /Rođenje/ Herkula CMXXIV.
eA IV. Non.	
fb III	Redovna sjednica senata.
gc prid.	Gotske igre.
Ad Non.	Igre.
be VIII. Ide.	Igre.
cf VII.	Igre. Egipatski dan.
dg VI.	Igre.
ch V.	Gotske igre.CMXXIV.
fA IV.	
gb III.	Genialici. CMXXIV.
ac prid.	Igre Genialici.
bd Idib.	Pokajanje Djevice Veste. Redovna sjednica senata.

ce XVI. Kal. Mar.	
df XV.	Luperkalije.
eg XIV.	
fh XIII.	*Kvirinalije.*

gA XII.	
Ab XI.	
bc X.	Ribe.
cd IX.	Feralije.
de VIII.	Haristija.

ef VII.	Terminalije.

fg VI.	Regifugijum. /Praznik istjerivanja careva./

gh V.	Lotio. /Umivanje/ CMXII. Egipatski dan.
AA IV.	
bb III.	Rođenje blaženog Konstantina CMXXIV.
cc prid.	Votivne igre.

MART
Ima XXXI dan.

dd Kal. Mar.	N. Marta CMXXIII.
ee VI. Non.	
ff V.	Redovna sjednica senata. Egipatski dan.
gg IV.	
Ah III. Izidina lađa.	
bA prid.	
cb Non.	Junonalije.

B	*fb*	III.	Senatus legitimus.
	gc	*prid.*	Ludi Gotthici.
	Ad	*Non.*	Ludi.
C	*be*	VIII. *Idus.*	Ludi.
	cf	VII.	Ludi. Dies Ægyptiacus.
	dg	VI.	Ludi.
D	*ch*	V.	Gotthici. CMXXIV.
	fA	IV.	
	gb	III.	Genialici. CMXXIV.
E	*Ac*	*prid.*	Ludi Genialici.
	bd	*Idib.*	Virgo Vesta parentat. Senatus legitimus.
F	*ce*	XVI. *Kal. Mar.*	
	df	XV.	Lupercalia.
	eg	XIV.	
G	*fh*	XIII.	Quirinalia.
	gA	XII.	
	Ab	XI.	
H	*bc*	X.	SOL PISCIBUS.
	cd	IX.	Feralia.
	de	VIII.	Caristia.
I	*ef*	VII.	Terminalia.
	fg	VI.	Regifugium.
	gh	V.	Lotio. CMXII. Dies Ægypt.
K	*AA*	IV.	
	bb	III.	N. D. Constantini CMXXIV.
	cc	*prid.*	Ludi votivi.

MARTIUS.

Habet dies XXXI.

A	*dd*	*Kal. Mar.*	N. Martis CMXXIII.
	ee	VI. *Non.*	
	ff	V.	Senatus leg. Dies Ægyptiacus.
B	*gg*	IV.	
	Ah	III.	Isidis navigium.
	bA	*prid.*	
C	*cb*	*Non.*	Junonalia.
	dc	VIII. *Idus.*	
	ed	VII.	Arma ancilia movent.
D	*fe*	VI.	
	gf	V.	
	Ag	IV.	
E	*bh*	III.	Jovi cultori CMXXIV.
	cA	*prid.*	Mamuralia. Senatus leg.
	db	*Idib.*	Canna intrat.
F	*ec*	XVII. *Kal. Apr.*	
	fd	XVI.	Liber. CMXXIV. SOL ARIETE.
	ge	XV.	
G	*Af*	XIV.	Quinquatria.
	bg	XIII.	Pelosia.
	ch	XII.	N. Minerves.
H	*dA*	XI.	Arbor intrat.
	eb	X.	Tubilustrium.
	fc	IX.	Sanguen. Dies Ægyptiacus.
I	*gd*	VIII.	Hilaria.
	Ae	VII.	Requetio.
	bf	VI.	Lavatio.
K	*cg*	V.	Initium Cajani.
	dh	IV.	
	eA	III.	
A	*fb*	*prid.*	N. Divi Constantini CMXXIV.

APRILIS.

Habet dies XXX.

III. Senatus legitimus. Chorus aut Africus.
II. Ludi.
Nonas. Ludi. Ventus aut tempestas.
VIII. *Idus.* Ludi.
VII. Ludi. Favonius.
VI. Ventus aut tempestas.
V. Circenses.
IV. Gurus.
III. Circenses.
II. Ludi.
Idus. Parentatio tumulorum. Imp. quo die Roma liberata est de obsidione Gallorum.
XVI. *Kal. Mart.* Venti mutatio.
XV. Lupercalia.
XIV. Natale Faustinæ, uxoris Antonii.
XIII. Quirinalia, quo die Romulus occisus a suis, qui ab hasta, quæ a Sabinis curis vocatur, non apparuisse conflictus est. Favonius aut Auster cum grandine.
XII.
XI.
X. Venti septentrionales.
IX. Frigidus dies de Aquilone, vel pluvia.
VIII. Depositio sancti Petri et Pauli. Cara cognatio, ideo dicta, quia tunc, etsi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponantur. Ventus aut tempestas.
VII. Terminalia. Hoc die, quarto anno bissextum vocamus; quem diem Ægyptii inter Augustum et Septembrem epagomeno quinque dierum, mensi suo jungunt.
VI. Regifugium. Cum Tarquinius superbus fertur ab Urbe expulsus.
V. Circenses.
IV.
III. Natale Constantini.
II. Ludi.

MARTIUS.

Dies XXXI. Vocatur apud Hebræos, *Nisan*; apud Ægyptios, *Famenod*; apud Athenienses, *Antestion*; apud Græcos, *Distros*.
Kalendæ. Aliquando grando.
VI. *Non.* Septentrionales venti.
V.
IV. Interdum hyemat.
III.
II. Aquilo.
Non.
VIII. *Idus.*
VII.
VI.
V. Natale Favonii.
IV. Septentrionales venti.
III.
II. Flatus Aquilonis.
Idus.
XVII. *Kal. Apr.* Hyemat.
XVI. Circenses. Favonius aut Chorus.
XV.
XIV. Quinquadria.
XIII. Pelusia.
XII. Septentrionales venti.
XI. Dies pluvius, interdum ningit.
X.
IX. Natalis calices.
VIII. Æquinoctium, principium veris. Cruci. Missio gentilium. Christus passus hoc die.
VII. Interdum tempestas.
VI. Lavationem veteres nominabant. Resurrectio.
V.
IV.
III.
II. Natalis Constantini. Circenses.

APRILIS.

Dies XXX. Vocatur apud Hebræos, *Jar*; apud Ægyptios, *Farmotin*; apud Athenienses, *Elasibilion*; apud Græcos, *Canticos*.

dc VIII. Ide.	
ed VII.	Nošenje svetih štitova.
fe VI.	
gf V.	
Ag. IV.	
bh III.	Jupiteru rataru CMXXIV.
cA prid.	Mamuralije. Redovna sjednica senata.
db Idib.	*Canna intrat*.
ec XVII. Kal. Apr.	
fd XVI.	Oslobođenje.CMXXIV. Ovan.
ge XV.	
Af XIV.	Kvinkvatre.
bg. XIII.	Pelosia.
ch XII.	N. Minervi.
dA XI.	*Arbor intrat*.
eb X.	*Tubilustrium*.
fc IX.	Dan krvi. Egipatski dan.
gd VIII.	Hilaria. /Praznik u čast Kibele/.
Ae VII.	Odmor.
bf VI.	Kupanje.
cg V.	Kajanov /Kaligulin/ početak .
dh IV.	
eA III.	
fb prid.	Ime božanskog Konstantina CMXXIV.

APRIL.
Ima XXX dana.

ge	Veneralije. Igre. Redovna sjednica senata.
Ad IV. Non.	
be III.	N.D. Kvirinalije.CMXXIV. Egipatski dan.
cf prid.	Megalesijačke igre.
dg Non.	Igre.
eh VIII. Ide.	Igre.
fA VII.	Rođenje Kastora i Poluksa. CMXXIV.
gb VI.	Igre.
Ac V.	Megalejasijačke igre CMXXIV.
bd IV.	N. Božanskog Severa. CMXXIV.
ce III.	Žitne igre (Slavljenje proleća). CMXXIV.
df prid.	
eg Idib.	Igre. Redovna sjednica senata.
fh VIII. Kal. Mai.	Igre.
gA XVII.	Igre.
Ab XVI.	Igre.
bc XV.	Igre.

	gc	*Kal. Apr.*	Veneralia. Ludi. Sen. leg.	*Kalendæ.* Tempestatem significant.
	Ad	IV. *Non.*		IV. *Non.*
B	*be*	III.	N. D. Quir. CMXXIV. Dies Ægyp.	III. Circenses.
	cf	*prid.*	Ludi Megalesiaci.	II. Ludi.
	dg	*Non.*	Ludi.	*Nonas.* Favonius aut Auster, interdum cum grandine.
C	*eh*	VIII. *Idus.*	Ludi	VIII. *Idus.* Interdum hyemat.
	fA	VII.	N. Castor et Pollucis CMXXIV.	VII. Tempestatem significat.
	gb	VI.	Ludi.	VI. Avium alcedinum dicitur.
D	*Ac*	V.	Megalesiaci CMXXIV.	V. Circenses. Interdum tempestatem significat.
	bd	IV.	N. Divi Severi. CMXXIV.	IV. Natalis Severi. Circenses.
	ce	III.	Ludi Cerealici. CMXXIV.	III. Ludi. Hyemat.
E	*df*	*prid.*		II.
	eg	*Idib.*	Ludi. Senatus legitimus.	*Idus.* Senatus legitimus.
F	*fh*	XVIII. *Kal. Mai.*	Ludi.	XVIII. *Kalend. Maias.* Ludi. Ventus ac tempestas.
	gA	XVII.	Ludi.	XVII. Ludi.
	Ab	XVI.	Ludi.	XVI. Ludi.
G	*bc*	XV.	Ludi.	XV. Pluviam significat.
	cd	XIV.	Ludi. SOL TAURO.	XIV. Ludi.
	de	XIII.	Cerealici. CMXXIV.	XIII. Circenses. Consulis tertiæ mappæ.
H	*ef*	XII.		XII.
	fg	XI.	N. Urbis. CMXXIV. Dies Ægyp.	XI. Natalis urbis Romæ, Consules ordinarii fasces deponunt. Parilia, dicta de partus Iliæ. Interdum pluvia et grando.
	gh	X.		X. Africus aut Auster, dies humidus.
I	*AA*	IX.		IX. Tempestatem significat.
	bb	VIII.		VIII.
	cc	VII.	Serapia.	VII.
K	*dd*	VI.	N. M. Antonini. CMXXIV.	VI. Natalis Antonii. Circenses.
	ee	V.		V. Floria.
	ff	IV.		IV. Auster fore cum pluvia.
A	*gg*	III.		III. Interdum dies humidus.
	Ah	*prid.*	Ludi florales.	II. Tempestatem significat.
			MAIUS.	MAIUS.
	Habet dies XXXI.			Dictus a numero : Dies XXXI. Vocatur apud Hebræos, *Sivan;* apud Ægyptios, *Pachon;* apud Græcos, *Artemisios.*
	bA	*Kal. Mai.*	Senatus legitimus.	*Kalend.*
B	*cb*	VI. *Non.*	Ludi .	VI. *Non.* Septentrionales venti.
	dc	V.	Floralici. CMXXIV. Dies Ægyp.	V. Tempestatem significat.
	ed	IV.	Ludi Maximati.	IV. Ludi.
C	*fe*	III.	Ludi.	III. Pluvia.
	gf	*prid.*	Ludi.	II. Ludi.
	Ag	*Non.*	Ludi.	*Non.* Ludi. Favonius.
D	*bh*	VIII. *Idus.*	Ludi.	VIII. *Idus.* Ludi. Interdum pluvia.
	cA	VII.	Maximati CMXXIV.	VII.
	db	VI	N. Claudii CMXXIV.	VI. Natales Claudii. Interdum tempestas.
E	*ec*	V.		V.
	fd	IV.		IV.
	ge	III.		III. Ludi. Tempestatem significat.
F	*Af*	*prid.*	Ludi.	II. Ludi, et dies humidus.
	bg	*Idib.*	N. Mercurii. Senatus leg.	. . . . .
	ch	XVII. *Kal. Jun.*	Ludi.	XVII. *Kal. Junias.* Dies, ut supra.
G	*dA*	XVI.	Perfici. CMXXIV.	XVI. Pluvia.
	eb	XV.	N. Annonis.	XV.
	fc	XIV.	Zenziarius.	XIV.
H	*gd*	XIII.	SOL GEMIN.	XIII.
	Ae	XII.	Dies Ægyptiacus.	XII. Interdum pluvia.
	bf	XI.		XI. Tempestatem significat.
I	*cg*	X.	Macellus rosa sumat.	X. Ut supra.
	dh	IX.		IX.
	eA	VIII.		VIII. Ven
K	*fb*	VII.		VII.
	gc	VI.		VI.
	Ad	V.		V.
A	*be*	IV	Ludi. Honor et Virtus Zinza.	IV. Ludi. Interdum pluvia.
	cf	III.	Ludi.	III.
	dg	*prid.*	Ludi.	II.
			JUNIUS.	JUNIUS.
	Habet dies XXX.			Dictus a junioribus. Dies XXX. Vocatur apud Hebræos, *Amir;* apud Ægyptios, *Pasin;* apud Athenienses, *Targilion;* apud Græcos, *Desios.*
B	*eh*	*Kal. Jun.*	Fabarici. CMXII.	*Kalend.* Circenses Fabricii.
	fA	IV. *Non.*		IV. *Non.*
	gb	III.	Senatus legitimus.	III.
C	*Ac*	*prid*	Ludi in minicia.	II. Ludi.

cd XIV.	Igre. Bik.
de XIII.	Žitne igre (Slavljenje proljeća). CMXXIV.
ef XII.	
fg XI.	Rođenje grada. CMXXIV. Egipatski dan.
gh X.	
AA IX.	
bb VIII	
cc VII.	Serapia (Praznik Serapisa).
dd. VI.	Rođenje i smrt Antonina. CMXXIV.
ee V.	
ff IV.	
gg III.	
Ah prid.	Floralije.

MAJ.
Ima XXXI dan.

bA Kal. Mai.	Redovna sjednica senata.
cb VI. Non.	Igre.
dc V.	Floralije. CMXXIV. Eg. dan.
ed IV.	Igre Maksimate.
fe III.	Igre.
gf prid.	Igre.
ag Non.	Igre.
bh VIII. Ide.	Igre.
cA VII.	Maksimate CMXXIV.
db VI.	Rođenje Klaudija CMXXIV.
ec V.	
fd IV.	
ge III.	
Af prid.	Igre.
bg Idib.	Rođenje Merkurija. Redovna sjednica senata.
ch XVII. Kal. Jan.	Igre.
dA XVI.	Persijski dani. CMXXIV.
eb XV.	Dan Anonija.
fc XIV.	Zinzarius.
gd XIII.	Blizanci.
Ae XII.	Egipatski dan.
bf XI.	
cg X.	*Masellus rosasumat.*
dh IX.	
eA VIII.	
fb VII.	
gc VI.	
Ad V.	

	bd	*Non.*		*Non.*
	ce	VIII. *Idus*	Colossus coronatur.	VIII. *Idus.*
D	*df*	VII.	Vesta aperit. Dies Ægypt.	VII. Favonius aut chorus.
	eg	VI.		VI.
	fh	V.	Vestalia.	V.
E	*gA*	IV.		IV. Interdum rorat.
	Ab	III.	Matralia.	III.
F	*bc*	*prid.*		II.
	cd	*Idib.*	N. Musarum. Senatus leg.	*Idus.* Natalis musarum.
	de	XVIII. *Kal. Jul.*		XVIII. *Kal. Julias.*
G	*ef*	XVII.	Vesta clud. SOL CANCRO.	XVII.
	fg	XVI.		XVI. Tempestatem significat.
	gh	XV.		. . . . .
H	*AA*	XIV.	Annæ sacrum.	. . . . .
	bb	XIII.		. . . . .
	cc	XII.	Dies Ægyptiacus.	. . . . .
I	*dd*	XI.		. . . . .
	ee	X.		. . . . .
	ff	IX.		IX.
K	*gg*	VIII.	Fortis Fortunæ. Solstitium.	VIII. Solstitium. Favonius.
	Ah	VII.		VII.
	bA	VI.		VI.
A	*cb*	V.		V. Initium æstatis.
	dc	IV.		IV.
	ed	III.		III. Dies ventosus.
B	*fe*	*prid.*		II.

JULIUS.

Habet dies XXXI.

Dictus a Julio Cæsare, cum Quintilis antea diceretur. Dies XXXI. Vocatur apud Hebræos, *Jur;* apud Ægyptios, *Episi;* apud Athenienses, *Sciroforion;* apud Græcos, *Panemos.*

	gf	*Kal. Jul.*	Senatus legitimus.	*Kal.*
	Ag	VI. *Non.*		VI. *Non.* Natalis genuinus Domini Valentiniani.
C	*bh*	V.	Fugato Licinio CMXXIV.	V. Favonius.
	cA	IV.		IV.
	db	III.	Ludi Apollinares	III.
D	*ec*	*prid.*	Ludi. Dies Ægyptiacus.	II. Ludi.
	fd	*Non.*	Ludi.	*Non.* Ancillarum feriæ quarum celebritas instituta est ideo, quia capta Urbe a Gallis cum fi... prius victi, tradi sibi Romanorum procerum conjuges postularent, consilium Philotedis ancillæ famulæ dominarum vestibus adornatæ, datæ illis fuissent, his nuntiantibus prædictus somno sopitus Volyrius posse superari. Facta victoria sic.
	ge	VIII. *Idus.*	Ludi.	VIII. *Idus.* Natalis Julii Cæsaris.
E	*Af*	VII.	Ludi.	VII. Tempestatem significat.
	bg	VI.		VI. Ludi.
	ch	V.	Ludi.	V. Ludi. Ætesiæ venti flare incipiunt.
F	*dA*	IV.	Ludi.	IV. Ludi.
	eb	III.	Apollinares CMXXIV.	III.
	fc	*prid.*		II.
G	*gd*	*Idib.*	Equit. prob. Ludi Francici.	*Idus.*
	Ae	XVII. *Kal. Aug.*	Ludi.	XVIII. *Kal. August.*
	bf	XVI.	Ludi. Sen. leg. SOL LEONE.	XVII.
H	*cg*	XV.	Adv. D. CMXXIV. Dies Ægypt.	. . . . .
	dh	XIV.	Ludi votivi.	XV.
	eA	XIII.	Francici CMXXIV.	XIV.
I	*fb*	XII.	Advent. Divi CMXXIV.	XIII.
	gc	XI.	Ludi.	XII.
	Ad	X.	Neptunalici.	XI.
K	*be*	IX.		X.
	cf	VIII.	N. D. Constantini CMXXIV.	IX. Favonius et Auster, tempestatem significat.
	dg	VII.	Ludi votivi.	VIII. Nat. Constantini.
A	*eh*	VI.	Vict. samarticas CMXXIV.	VII.
	fA	V.		VI. Dies canicularis.
	gb	IV.		V.
B	*Ac*	III.	Vict. Marcommannas CMXXIV.	IV. Initium tempestatum.
	bd	*prid.*		. . . . .
				. . . . .

AUGUSTUS.

Habet dies XXXI.

Prius Sextilis; dictus ab Octaviano Augusto. Dies XXXI. Vocatur apud Hebræos, *Dul;* apud Ægyptios, *Mesore;* apud Athenienses, *Ecatonbion;* apud Græcos, *Loos.*

	ee	*Kal. Aug.*	N. D. Pertinacis CMXXIV.	*Kalend.* Natalis Pertinacis; et martyrium Machabæorum.
C	*df*	IV. *Non.*		IV. *Non.*

be IV.	Igre. Čast i Hrabrost Zinza.
cf III.	Igre.
dg prid.	Igre.

JUN.
Ima XXX dana.

eh Kal. Jun.	Fabarici. CMII.
fA IV. Non.	
gb III.	Redovna sjednica senata.
ac prid.	gre u gradovima veterana.
bd Non.	
ce VIII. Ide.	Ovenčani kolos.
df VII.	*Vesta aperit*. Egipatski dan.
cg VI.	
fh V.	Vestalije.
gA IV.	
Ab III.	Matralije.
bc prid.	
cd Idib.	Rođenje Muza. Redovna sjednica senata.
de XVIII. Kal. Jul.	
ef XVII.	*Vesta clud*. Rak.
fg XVI.	
gh XV.	
AA XIV.	*Annae sacrum*.
bb XIII.	
cc XII.	Egipatski dan.
dd XI.	
ce X.	
ff IX.	
gg VIII.	Sila Sudbine. Solsticijum.
Ah VII.	
bA VI.	
cb V.	
dc IV.	
ed III.	
fe prid.	

JUL.
Ima XXXI dan

gf Kal. Jul.	Redovna sjednica senata.
Ag. VI. Non.	
bh V.	Prebjeglom Liciniju.
cA IV.	

	eg	III.	Senatus legitimus.
	fh	*prid.*	Vict. senati CMXXIV.
D	*gA*	*Non.*	N. salutis CMXXIV.
	Ab	VIII *Idus.*	Dies Ægyptiacus.
	bc	VII.	N. Constantii CMXXIV.
E	*cd*	VI.	Ludi votivi.
	de	V.	
F	*ef*	IV.	
	fg	III.	
	gh	*prid.*	Lignapsia
G	*AA*	*Idib.*	N. Dianes.
	bb	XIX. *Kal. Sept.*	
	cc	XVIII.	Senatus legitimus.
H	*dd*	XVII.	
	ee	XVI.	Tiberinalia. SOL VIRGINE.
	ff	XV.	
I	*gg*	XIV.	N. Probi. CMXXIV.
	Ah	XIII.	
	bA	XII.	Dies Ægyptiacus.
K	*cb*	XI.	
	dc	X.	Vulcanalici CMXXIV.
	ed	IX.	
A	*fe*	VIII.	
	gf	VII.	
	Ag	VI.	
B	*bh*	V.	Solis et lunæ CMXXIV.
	cA	IV.	
	db	III.	
C	*ec*	*prid.*	

SEPTEMBER.

Habet dies XXX.

	fd	*Kal. Sept.*	Senatus legitimus.
	ge	IV. *Non.*	Dies Ægyptiacus.
D	*Af*	III.	
	bg	*prid.*	
	ch	*Non.*	Mammes. Vindemia.
E	*dA*	VIII *Idus.*	
	eb	VII.	
	fc	VI.	N. Aureliani CMXXIV.
F	*gd*	V.	
	Ae	IV.	N. Asclepi.
	bf	III.	
G	*cg*	*prid.*	Ludi Romaniani.
	dh	*Idib.*	Ludi. Senatus legitimus.
	eA	XVIII. *Kal. Oct.*	Ludi.
H	*fb*	XVII.	Romaniani CMXXIV.
	gc	XVI.	
	Ad	XV.	
I	*be*	XIV.	N. Trajani triumph. CMXXIV.
	cf	XIII.	P. Anton. CMXXIV. Dies Ægyp.
	dg	XII.	Ludi triumph. SOL LIBRA.
K	*eh*	XI.	Ludi.
	fA	X.	Ludi.
	gb	IX.	N. D. Augusti CMXXIV.
A	*Ac*	VIII.	
	bd	VII.	
	ce	VI.	
B	*df*	V.	Profectio Divi CMXXIV.
	eg	IV.	
	fh	III.	Ludi fatales.
C	*gA*	*prid.*	Ludi.

OCTOBER.

Habet dies XXXI.

	Ab	*Kal. Octob.*	N. Alexandri CMXXIV.
	bc	VI. *Non.*	
D	*cd*	V.	Senatus leg. Dies Ægypt.
	de	IV.	
	ef	III.	Ludi Alamannici.
E	*fg*	*prid.*	Ludi.
	gh	*Non.*	Ludi.
F	*AA*	VIII. *Idus.*	Ludi.

III.
II. Tempestas.
Non.
VIII *Idus.* Nebulio fastus.
VII. Nat. Constantini minoris.
VI. Ludi.
V.
IV. Nat. S. Laurentii mart.
III.
II. Hippolyti mart. Tempestatem significat.
Idus.
XIX. *Kal. Septembris.*
XVIII.
XVII.
XVI.
XV. Ludi.
XIV.
XIII.
XII. Tempestas.
XI.
X. Circenses.
IX.
VIII.
VII. Post hunc diem apud Ægyptios V dierum Epagomenos, tertius decimus mensis adjungitur.
VI. Interdum pluvia.
V. Circenses.
IV.
III.
II. Interdum frigus.

SEPTEMBER.

Dictus a numero. Dies XXX. Vocatur apud Hebræos, *Thisri;* apud Ægyptios, *Thovis;* apud Athenienses, *Metadigmon;* apud Græcos, *Gorpitos.*
Kalend.
IV. *Non.* Favonius aut Chorus.
III. Ludi.
II.
Non.
VIII *Idus.*
VII. Tempestas.
VI.
V.
IV.
III. Favonius et Africus.
II. Interdum tempestas.
Idus. Hoc die Romæ in æde Minervali per magistratum annis singulis ex ære clypei figebantur.
XVIII. *Kal. Octob.*
XVII. Favonius interdum sive Vulturnus.
XVI.
XV.
XIV. Favonius et Chorus.
XIII.
XII. Ludi.
XI. Favonius et Chorus cum pluvia.
X. Tempestatem significat.
IX.
VIII. Æquinoctium.
VII.
VI. Initium autumni.
V. Favonius interdum.
IV. Tempestatem significat.
III. Ludi.
II.

OCTOBER.

Dictus a numero. Dies XXXI. Vocatur apud Hebræos, *Marcsuari;* apud Ægyptios, *Faofi;* apud Athenienses, *Bædcommon;* apud Græcos, *Yperbereteos.*
Kal. Tempestatem significat.
VI. *Non.*
V.
IV. Tempestatem significat.
III. Ut supra.
II. Ludi. Aquilo.
Non. Ludi.
VIII. *Idus.*

db III.	Apolinarijeve igre.
ec prid.	Igre. Egipatski dan.
fd Non.	Igre.
ge VIII. Ide.	Igre.
Af VII.	Igre.
bg VI.	
ch V.	Igre.
dA IV.	Igre.
eb III.	Apolinarije CMXXIV.
fc prid.	
gd Idib.	Probovi konjanici. Igre Franaka.
Ae XVII. Kal. Aug.	Igre.
bf XVI.	Igre. Red. sed. sen. LAV.
cg XV.	Jupiter Dolihenus. CMXXIV. Egipatski dan.
dh XIV.	Zavjetne igre.
eA XIII.	Igre Franaka CMXXIV.
fb XII.	Dolazak Jupitera. CMXXIV.
gc XI.	Igre.
Ad X.	Neptunalije.
be IX.	
cf VIII.	Spomen blaženog Konstantina CMXXIV.
dg. VII.	Zavjetne igre.
eh VI.	Sarmatske pobjede CMXXIV.
fA V.	
gb IV.	
Ac. III.	Markomanske pobjede CMXXIV.
bd prid.	

AVGUST.
Ima XXXI dan.

ce Kal, Aug.	N. D. Pertinacis CMXXIV.
df IV. Non.	
eg III.	Redovna sjednica senata.
fh prid.	Pobjeda Senata CMXXIV.
gA Non.	Spomen Izbavljenja. CMXXIV.
Ab VIII Ide.	Egipatski dan.
bc VII.	Sjećanje na Konstantina CMXXIV.
cd VI.	Votivne igre.
de V.	
ef IV.	
fg III.	
gh prid.	*Lignapsia*.
AA Idib.	Dan Diane.

	bb	VII.	Ludi.
	cc	VI.	Alamannici CMXXIV.
G	*dd*	V.	
	ee	IV.	Augustales CMXXIV.
	ff	III.	Ludi Jovi Liberatori.
H	*gg*	*prid.*	Ludi.
	Ah	*Idib.*	Ludi. Equus ad nixas flt. S. l.
	bA	XVII. *Kal. Nov.*	Ludi.
I	*cb*	XVI.	Ludi.
	dc	XV.	Jovi Liberatori CMXXIV.
	ed	XIV.	Ludi solis. SOL SCORPIO.
K	*fe*	XIII.	Ludi. Dies Ægypt.
	gf	XII.	Ludi.
	Ag	XI.	Solis CMXXXVI.
A	*bh*	X.	
	cA	IX.	
	db	VIII.	
B	*ec*	VII.	
	fd	VI.	
	ge	V.	Isia. Evictio tyranni.
C	*Af*	IV.	Advent. Divi CMXXIV. Isia.
	bg	III.	Ludi votivi. Isia.
	eh	*prid.*	Ludi. Isia.

NOVEMBER.

Habet dies XXX.

D	*dA*	*Kal. Novemb.*	Ex sen CMXXIV. S. L. Isia.
	eb	IV. *Non.*	Ternovena. Dies Ægypt.
	fc	III.	Hilaria.
E	*gd*	*prid.*	
	Ae	*Non.*	
	bf	VIII *Idus.*	
F	*cg*	VII.	
	dh	VI.	N. Nervæ et Constan. CMXLVIII.
	eA	V.	Ludi votivi.
G	*fb*	IV.	
	gc	III.	
	Ad	*prid.*	Ludi Plebeii. Senatus leg.
H	*be*	*Idib.*	Jovis Epulum CMXXX.
	ef	XVIII. *Kal. Dec.*	Ludi.
	dg	XVII.	Ludi.
I	*eh*	XVI.	Plebeii CMXXIV.
	fA	XV.	N. Vespasiani CMXXIV.
	gb	XIV.	
K	*Ac*	XIII.	SOL SAGITTARIO.
	bd	XII.	
	ce	XI.	
A	*df*	X.	
	eg	IX.	
	fd	VIII.	Bruma. Dies Ægypt.
B	*gA*	VII.	Ludi Sarmatici.
	Ab	VI.	Ludi.
	bc	V.	Ludi.
C	*cd*	IV.	Ludi.
	de	III.	Ludi.
	ef	*prid.*	Ludi.

DECEMBER.

Habet dies XXXI.

D	*fg*	*Kal. Decemb.*	Sarmatici CMXXIV.
	gh	IV. *Non.*	Initium muneris.
	AA	III.	Senatus legitimus.
E	*bb*	*prid.*	Munus arca. Dies Ægypt.
	cc	*Non.*	Munus arca.
F	*dd*	VIII. *Idus.*	Munus arca.
	ee	VII.	
	ff	VI.	Munus kandida.
G	*gg*	V.	
	Ah	IV.	
	bA	III.	Septimonia.
H	*cb*	*prid.*	Ludi Lancionici.
	dc	*Idib.*	Ludi. Senatus leg.
	ed	XIX. *Kal. Jan.*	Ludi. Dies Ægypt.
I	*fe*	XVIII.	N. D. Veri CMXXIV.
	gf	XVII.	Ludi.

VII.
VI. Interdum pluvia.
V.
IV.
III. Auster et pluvia.
II. Natale Virgilii.
Idus.
XVII. *Kal. Novemb.*
XVI.
XV.
XIV. Tempestatem significat.
. . . . . .
XII.
XI.
X. Nat. Valentiniani purpuræ.
IX.
VIII.
VII.
VI.
V. Interdum frigus.
IV. Ventosus dies.
III. Tempestas.
II. Ut supra.

NOVEMBER.

Dictus a numero. Dies XXX. Vocatur apud Hebræos, *Cislau;* apud Ægyptios, *Atur;* apud Athenienses, *Denespion;* apud Græcos, *Dios.*

Kalend.
IV. *Non.* Hiemat. cum pluvia.
III.
II.
Non.
VIII. *Id.* Nat. Juliani.
VII. Hiemat.
VI. Nat. Nervæ. Tempestas.
V. Ut supra.
IV. Interdum rorat.
III.
II.
Idus.
XVIII. *Kal. Decembr.*
XVII.
XVI. Aquilo.
XV. Natale Vespasiani... locum pluvia.
XIV. Tempestas.
XIII. Aquilo frigidus.
XII.
XI. Hiemat.
X. Tempestas.
IX.
VIII. Bruma.
VII.
VI.
V. Ludi.
IV.
III. Ut supra.
II. Auster cum pluvia.

DECEMBER.

Dictus a numero. Dies XXXI. Vocatur apud Hebræos, *Tebet;* apud Ægyptios, *Ciac;* apud Athenienses, *Memacterion;* apud Græcos, *Apelleos.*

Kalend.
IV. *Non.*
III.
II.
Non.
VIII. *Id.* Tempestas.
VII. Interdum Auster et rorat.
VI.
V.
IV.
III. Interdum pluvia.
II. Septem montium.
Idus. Hiemat.
XIX. *Kal. Januarias.*
XVIII. Natalis Veri. Tempestas.
XVII.

bb XIX. Kal. Sept.	
cc XVIII.	Redovna sjednica senata.
dd XVII.	
ee XVI.	Tiberinalia. DJEVICA.
ff XV.	
gg XIV.	Sjećanje na Proba. CMXXIV.
Ah XIII.	
bA XII.	Egipatski dan.
cb XI.	
dc X.	Vulkanalije CMXXIV.
ed IX.	
fe VIII.	
gf VII.	
Ag VI.	
bh V.	/Svečanosti/ Sunca i Mjeseca CMXXIV.
cA IV.	
db III.	
ec prid.	

SEPTEMBAR.
Ima XXX dana.

fd Kal. Sept.	Redovna sjednica senata.
ge IV. Non.	Egipatski dan.
Af III.	
bg prid.	
ch Non.	Mamalije. Berba grožđa.
dA VIII Ide.	
eb VII.	
fc VI.	Sjećanja na Aurelijana CMXXIV.
gd V.	
Ae IV.	Asklepijev dan.
bf III.	
cg prid.	Rimske igre.
dh Idib.	Igre. Redovna sjednica senata.
eA XVIII.Kal. Oct.	Igre.
fb XVII.	Rimske igre.
gc XVI.	
Ad XV.	
be XIV.	Sjećanje na Trajanove trijumfe. CMXXI.V
cf XIII.	P. Anton. CMXXIV. Egipatski dan.
dg XII.	Trujumfalne igre. Vaga.
	Igre.
fA X.	Igre.

	Aq	XVI.	Ludi. Saturnalia.	XVI. Feriæ servorum.
K	*bh*	XV.	Lanc. CMXXIV. SOL CAPR.	XV. Aquarius.
	cA	XIV.	Munus arca.	XIV.
	db	XIII.	Munus kandida.	XIII.
A	*ec*	XII.	Munus arca.	XII.
	fd	XI.		XI.
	ge	X.	Munus arca.	X. Tempestas.
B	*Af*	IX.	Munus consummat.	IX.
	bg	VIII.	N. Invicti CMXXX.	VIII. Natalis Domini corporalis. Solstitium et initium hiberni.
	ch	VII.		VII. Nat. S. Stephani mart.
C	*dA*	VI.		VI.
	eb	V.		V. Natalis Titi. Tempestas.
	fc	IV.		IV.
D	*gd*	III.	N. D. Titi CMXXIV.	III.
	Ae	*prid.*	Magistrati jurant.	II. Ut supra.

Habes hic, Lector, Kalendaria duo antiqua cum suis vitiis, prout in codicibus mss. legebantur. Nihil putavi in illa annotandum. Tute id præstato per te, ubi usus fuerit. Bucherius in margine editionis suæ notas pauculas adjecit, quem qui volet, consulere potest.

NATALES ALIQUOT SANCTORUM

EX FASTIS CONSULARIBUS EXCERPTI.

Invenimus in eodem Cuspiniani codice ms. duos consulum romanorum catalogos, satis antiquos, quorum alter desinit sub annum vulgaris æræ CCCCXCIII, alter sub DXXXVI : uterque orditur a Gaio Julio Cæsare. Consulum nomina utrobique scripta sunt pessime, et non raro male ordinata junctaque subinde consulum paria qui numquam collegæ fuerunt. Hinc operæ pretium non duximus consules omnes describere. Attamen ad varios consulatus inserebantur varia variorum gesta et sanctorum quoque martyria, additis plerumque Kalendis, Nonis et Idibus, quibus passi fuerunt. Hæc describenda putavi, tum quod nostris, tum quod etiam aliorum usibus utilia esse possint; non tamen quod omnia, quæ excerpsi, probata velim; sed ut in rebus dubiis saltem consuli possint. Do omnia, ut excepi, omissis consulibus, præter illos, sub quorum consulatu res narratæ notantur contigisse; et illos qui proximo anno dicuntur successisse; ut sic ex collatione duorum consulatuum cum melioribus consulum fastis, facilius certiusque statuatur de tempore, quo gesta, quæ narrantur, contigerint. Accipe igitur hic catalogum antiquiorem, quem dixi ante finem sæculi quinti desinere : simul nota in specimine male fidam catalogi scriptionem. In primo consulatu datur Gaio Julio Cæsari collega *Marcus Antoninus* pro *Antonius :* in secundo ponitur *Chrysauricus* cujus nominis nusquam consul Romæ fuit; et scribendum foret *Isaurius*. Reliqua similiter examina : demum scito, quæ hic litteris romanis scribuntur, in codice scripta esse rubricis : reliqua, communi colore nigro scripta, hic litteris italicis exprimuntur, nempe consulum nomina. Orditur catalogus iste ut sequitur :

Fuerunt omnes anni, ex quo terra condita est usque ad Gaium Julium Cæsarem, anni MMMMMCXLIV.

Primus imperator G. Julius Cæsar.

Gaio Julio Cæsare et Marco Antonino.

Chrysaurico et Antonino.

His consulibus Cæsar occisus est, qui bissextum et lunæ cursum adinvenit, X Kal. Jan., luna prima; et imperium Octavianus accepit puer annorum XVIII.

Lentulo et Oreste.

Lepido et Planco.

His coss. tres soles in cœlo apparuerunt.

Censorino et Salvino.

Cicerone et Antonino.

His coss. Augustus nomen accepit.

Augusto et Tullio.

Augusto VI *et Agrippa.*

His coss. Carthago restituta est Idus Julias.

Augusto VII *et Agrippa.*

Saturnino et Cinna.

His coss. moritur Virgilius annorum LX.

Duobus Lentulis.

Domitio et Enobaro.

His coss. aqua virgo inducta est Romam.

Libone et Pisone.

Augusto XII *et Silano.*

His coss. Christus natus est VIII Kal. Jan., luna XIV.

Lentulo et Pisone.

AN. 14. *Pompeio et Aquileio.*

His coss. defunctus est Augustus annorum LXXVII.

15. *Druso et Flacco.*

27. *Basso* (leg. *Crasso*) *et Pisone.*

His coss. passus est Joannes Baptista.

29. *Duobus geminis.*

His coss. Christus passus est VIII Kal. aprilis.

30. *Tiberio* III *et Silio* (leg. *Sejano*).

31. *Tiberio* IV *et Gallo.*

His coss. Petrus apostolus ad Romam venit.

44. *Crispino et Tauro.*

48. *Vitellio* II *et Publicola.*

His coss. phœnix apparuit primum.

49. *Verano et Gallo.*

57. *Nerone* II *et Pisone.*

His coss. passi sunt Petrus et Paulus Romæ III Kal. Julias.

58. *Nerone* III *et Messala.*

62. *Mario et Gallo.*

His coss. Jacobus apostolus in Hierosolymis de pinna templi dejectus est a Judæis V Kal. Januarii.

63. *Rufo et Regulo.*

67. *Capitone et Rufo.*

His coss. Nero de imperio non comparuit.

68. *Italico et Turpilione.*

Commodo et Rufo.

His coss. Judæi devicti sunt a Vespasiano imperatore.

Vespasiano VIII *et Tito* VII.

118. *Hadriano et Salinatore.*

His coss. sol eclipsim passus est.

gb IX.	Sjećanje na božanskog Avgusta CMXXIV.
Ac VIII.	
bd VII.	
ce VI.	
df V.	*Profectio Divi* CMXXIV.
eg IV.	
fh III.	Smrtni praznici (Dan duša).
gA prid.	Igre.

OKTOBAR.
Ima XXXI dan.

Ab Kal. Oktob.	Sjećanje na Aleksandra. CMXXIV.
bc VI. Non.	
cd. V.	Redovna sjednica senata. Egipatski dan.
de IV	
ef III.	Alamanske igre.
fg prid.	Igre.
gh Non.	Igre.
AA VIII. Ide.	Igre.
bb VII.	Igre.
cc VI.	Alamanske igre. CMXXIV.
dd V.	
ee IV.	Augustalije CMXXIV.
ff III.	Igre Jupitera Oslobodioca.
gg prid.	Igre.
ah Idib.	Igre. *Equs ad nixas lit.* S. I.
bA XVII. Kal. Nov.	Igre.
cb XVI.	Igre.
dc XV.	Jupitera Oslobodioca CMXXIV.
cd XIV.	Sunčeve igre /praznici/. Škorpija.
fe XIII.	Igre. Egipatski dan.
gf XII.	Igre.
Ag. XI.	Sunčeve CMXXIV.
bh X.	
cA IX.	
db VIII.	
ec VII.	
fd VI.	
ge V.	Izida. Izgon tirana.
Af IV.	Dolazak Diva. CMXXIV. Izida.
bg III.	Votivne igre. Izida.
eh prid.	Igre. Izida.

119. *Hadriano et Rustico.*
Antonino IV *et Aurelio.*
A Gaio Julio Cæsare usque ad duos Augustos anni sunt CCXLIV.

161. *Duobus Augustis.*
203. *Plautiano et Geta.*
Iis coss. passæ sunt Perpetua et Felicitas, nonas Martias.

204. *Chilone et Libone.*
250. *Decio et Grato.*
Iis coss. persecutio fuit christianorum, ut sacrificarent idolis.

251. *Decio* II *et Rustico.*
Iis coss. passus S. Laurentius III Idus Augusti.

252. *Gallo et Volusiano.*
258. *Tusco et Basso.*
Iis coss. passus est Cyprianus in Carthagine XVIII Kal. Octobris.

259. *Æmiliano et Basso* II.
303. *Diocletiano* VII *et Maximiano* V.
Iis coss. ecclesiæ demolitæ sunt, et libri dominici combusti sunt, et passa est S. Euphemia XVI Kal. Octobris.

304. *Diocletiano* VIII *et Maximiano* VI.
306. *Constantio* VI *et Maximiano* VI.
Iis coss. passus est Timotheus Romæ X Kal. Julias.

308. *Diocletiano* IX *et Maximiano* VII.
336. *Nepotiano et Facundo.*
Iis coss. introierunt Constantinopolim Lucas et Andreas (*Nempe in translatione corporum eorum*).

337. *Feliciano et Titiano.*
365. *Valentiniano et Valente.*
Iis coss. maris accessa et recessa fuit XII Kal. Augustas.

366. *Gratiano N. P. et Dagalaifo.*
375. *P. C. Gratiani* III *et Equicii* IV.
Iis coss. Sarmatæ totam Pannoniam devastaverunt.

376. *Valentiniano* V *et Valente* V.
379. *Auxonio et Olybrio.*
Iis coss. Theodosius levatus est imp. a Gratiano Sirmii.

380. *Gratiano* V *et Theodosio.*
383. *Merobaudo* II *et Saturnino.*
Iis coss. Gratianus occisus est a Maximo, Lugduno VIII Kal. Sept. Eo anno natus est Honorius Constantinopoli V Idus Sept. et levatus est Arcadius.

384. *Richomere et Clearco.*
388. *Theodosio* II *et Cynthio.*
Iis coss. occisus est Maximus V Kal. Septemb.

389. *Timasio et Promoto.*
Iis coss. Theodosus Romam introivit cum Honorio Idus Junias et exivit inde III Kal. Sept.

390. *Valentiniano* IV *et Neoterio.*
Iis coss. signum apparuit *in cœlo quasi columna* pendens per dies viginti.

391. *Taciano et Symmacho.*
Iis coss. defunctus est Valentinianus Viennæ IV Idus Jun. Eo die levatus Eugenius imp. XI Kal. Septemb.

392. *Arcadio* VII *et Rufino.*
393. *Theodosio* VI *et Abundantio.*
Iis coss. tenebræ factæ sunt die solis hora II, VI Kal. Nov. et levatus est Honorius imp. Constantinopoli in miliario IV a Theodosio patre suo X Kal. Febr.

394. *Arcadio* III *et Honorio* II.
Iis coss. occisus est Eugenius VIII Idus Sept.

395. *Olybrio et Provino.*
396. *Arcadio* IV *et Honorio* III.
Iis coss. Theodosius defunctus est Mediolano XVIII Kal. Jan.

397. *Cæsario et Attico.*
398. *Honorio* IV *et Eutichiano.*
Iis coss. Gildo occisus est prid. Kal. Augustas.

400. *Fl. Stilicone et Aurelio.*
401. *Vincentio et Franito.*
Iis coss. natus est Theodosius Constantinopoli Idus April. et intravit Alaricus in Italiam XIV Kal. Decembr.

402. *Arcadio* V *et Honorio* V.
403. *Theodosio et Rumorido.*
Iis coss. Theodosius levatus est. imp. Constantinopoli IV Idus Januarias. Et levatus est Maximus imp. XVI Kal. April. et occisus est prid. Idus Jun. Et intravit Gesericus Romam et prædavit eam per dies XIV. Et levatus est imperator in Galliis Avitus VI Idus Julias. Et eversa est Sabaria a terræ motu VII Idus Septembris die Veneris.

456. *Joanne et Varone.*
Iis coss. occisus est Remissus Patricius in Palatio classis XV Kal. Octob. Et captivus est imp. Placentia a Mag. mil. Ricimere, et occisus est Messiam Patricius ejus XVI Kal. Nov.

457. *Constantino et Rufo.*
Iis coss. Ricimer Mag. mil. Patricius factus est prid. Kal. Martias. Et factus est Majorianus Mag. mil. ipso die. Et levatus est imp. Dom. Majorianus Kal. April. in miliario VI in campo ad Columellas.

458. *Leone Augustio et Apollonio.*
459. *Fl. Ricimere et Patricio.*
460. *Magno et Apollonio.*
461. *Severino et Dagalaifo.*
Iis coss. depositus est Majorianus imp. a Patricio Ricimere Dertona IV Nonas Aug. et occisus est ad fluvium Ira VII Idus Aug. Et levatus est imp. Dom. Severus XIII Kal. Dec.

462. *Leone* II *et Severo.*
464. *Rustico et Olybrio.*
Iis coss. occisus est Beorgor rex Alanorum Bergamo ad Pedemontis VIII Idus Februarias.

465. *Herminerico et Basilio.*
His. coss. defunctus est imp. Severus Romæ XVIII Kal. Septembris.

466. *Leone* III *et Tatiano*
467. *Puseo et Joanne.*
Iis coss. levatus est imperator Dom. Anthemius Romæ pridie Idus Aprilis.

468. *D. N. Anthemio Augusto* II.
Iis coss. occisus est Marcellinus in Sicilia mense Aug.

469. *Marciano et Jenone* II.
472. *Festo et Marciano.*
Iis coss. bellum civile gestum est Romæ inter Anthemium imperatorem et Ricimere Patricio. Et levatus est imp. Olybrius Romæ. Et occisus est imp. Anthemius V Idus Julias. Et defunctus est Ricimer XV Kal. Septemb. Eo anno Gundobadus Patricius factus est ab Olybrio imp. et defunctus est imperator Olybrius Romæ X Kal. Novemb.

473. *Leone Augusto* V.
Hoc consule levatus est imp. Glicerius Ravenna III Non. Martias.

474. *Dom. Leone Juniore Augusto.*
Iis coss..... de imperio Glicerius in portu urbis Romæ. Eo anno levatus est Dom. Julius Nepos VIII Kal. Julias.

475. *P. C. Leonis Jun. Aug.*
Iis coss. introivit Ravennam Patricius Orestes cum exercitu et fugavit imp. Nepos ad Dalmatias V Kal. Sept. Eo anno Augustulus imp. levatus est Ravenna a Patricio Oreste patre suo prid. Kal Novembris.

476. *Basilisco* II *et Armato.*
Iis coss. levatus est Odoacer rex X Kal. Sept. Eo anno occisus est Orestes Patricius Placentia V Kal. septemb. Eo anno occisus est Paulus frater ejus Ravenna in Pinita prid. Non. Sept.

476. *P. C. Basilisci et Armati.*
Iis coss. occisus est Branila a rege Odoacro V Idus Julias Ravenna.

478. *Illo unico cons.*

NOVEMBAR.
Ima XXX dana.

dA Kal. Novemb.	Iz senata. CMXXIV. S. L. Izida.
cb IV. Non.	Ternovena. Egipatski dan.
fc III.	Hilarije.
gd prid.	
Ae Non.	
bf VIII Ide.	
cg VII.	
dh VI.	Spomen Nerve i Konstantina. CMXLVIII.
eA V.	Votivne igre.
fb IV.	
gc III.	
Ad prid.	Plebejske igre. Redovna sednica senata.
be Idib.	Jupiterova gozba CMXXX.
ef XVIII. Kal. Dec.	Igre.
dg XVII.	Igre.
ch XVI.	Plebejske igre CMXXIV.
fA XV.	Spomen Vespazijana CMXXIV.
gb XIV.	
Ac XIII.	Strijelac.
bd XII.	
ce XI.	
df X.	
eg IX.	
fd VIII.	Brumalije. Egipatski dan.
gA VII.	Sarmatske igre.
Ab VI.	Igre.
bc V.	Igre.
cd IV.	Igre.
de III.	Igre.
ef prid.	Igre.

DECEMBAR.
Ima XXXI dan.

dA Kal. Decemb.	Sarmatske igre CMXXIV.
gh IV. Non.	Početak gladijatorskih igara.
AA III.	Redovna sjednica senata.
bb prid.	*Munus arca*. Egipatski dan.
cc Non.	*Munus arca*.
dd VIII. Ide.	*Munus arca.*
ee VII.	
ff VI.	*Munus kandida*.
gg V.	
Ah IV.	

480. *Basilio Jun.* VI *cons.*
His coss. occiditur Nepos imp. VII Idus Maias.
481. *Placido unico cons.*
His coss. occisus est.... VII Idus Octobris.
482. *Severino unico cons.*
His coss. occisus est.... Dalmatias V Kal. Dec.
483. *Faustone unico cons.*
487. *Vetio unico cons.*

Hoc consule pugna facta est inter Odoacrem regem et Feunanum, regem Jugorum, et vicit Odoacer, et adduxit captivum Feunanum regem sub die XVII Kal. Decemb.

488. *Dinanno et Sifidio.*

His coss. arsit pontus Apollinaris noctu in Pascha XV Kal. Maias.

489. *Probino et Eusebio.*
490. *Fausto unico cons.*

His coss. ingressus est rex Theodoricus in Fossato Pontis Suntis V Kal. Septembris : et fugit Odoacer rex de Fossato et abiit in Veronam. Eo anno ingressus est Odoacer rex in Fossatum Erulis in Pinita, et occisus est Libila Mag. mil. et ceciderunt populi ab utraque parte, et clausit se Ravenna Odoacer rex VI Idus Jul. et regressus est rex Theodoricus in Ticino XX Kal. septemb.

492. *Dom. Anastasio Aug. et Rufo.*

His coss. terræ motus factus noctu ante pullorum cantus VII Kal. Jun.

493. *Albino unico cons.*

Hoc cons. regressus est rex Theodoricus Arimini et venit cum dramonis ad Fossatum Palatioli IV Kal. Septembris. Eo anno pugna facta est inter Theodoricum et Eufanem Mag. mil. inter Tridentum et Veronam.

Hoc consule, facta est pax inter Dom. Theodoricum regem et Odoacrem III Kal. Martias. Et ingressus est Dom. Theodoricus in classem...

Hoc consule ingressus est Ravennam rex Theodoricus III Non. Martii et occisus est Odoacer rex a rege Theodorico in palatio cum commilitibus suis.

Atque hæc quidem e primo catalogo excerpta sunt : quibus nos nihil addendum putavimus, quam annos æræ vulgaris quibus nominati consules processerunt, ad sublevandam lectoris memoriam ; utque inde numerus consulatuum, qui multis consulibus perperam ascribitur forte ex incuria librariorum, facilius corrigi possit. Alter catalogus, de quo meminimus, multo turbatior ac vitiosior est, pluraque continet, quæ ad historiam profanam, quam sup ad sacram spectent. Ponit *Duobus Geminis consulibus*, qui anno XXIX æræ vulgaris consules fuere, *Christum passum esse* VIII *Kal. Apr. die Veneris, luna* III, *anno* XXXI *adventus ejus*. Credidero scriptum ab auctore fuisse, ut scribi debuit, *anno* XXIX ; quia proximo post Geminos consulatu notat *Unicium et Longinum*, qui fuerunt anno XXX æræ vulgaris. Habet quoque nonnullas temporum notas. Puta quod fuerint *a Passione* Domini usque ad consulatum Nigri et Aproniani, anni LXXXIV. Item quod fuerint ab adventu Domini usque ad consulatum Viatoris anni quingenti. Fuerunt consules Niger et Apronianus anno æræ vulgaris CXVII; Viator vero, CCCXCIV. Videat lector, an inde aliquid commodi haurire possit, et quæ errata in catalogo animadverterit, per se emendet : ego plura non prosequor.

Superest nobis et aliud opusculum ms. antiquum sub Liberio papa, anno CCCLII creato, absolutum ; quod enumerat eatenus pontifices Romanos, indicans, quis, quantum temporis præsederit Ecclesiæ ; quibus consulibus Romanis cœperit, quibus desierit. Verum quia id ipsum pridem ex eodem ms. nostro Bucherius edidit in suo, ad Victorii Aquitani Canonem paschalem commentario, pag. 269 ; ac præcipue quia Henschenius noster ante tomum primum de Actis Sanctorum Aprilis denuo illud recudit, multisque sollicite illustravit ; eo sciendi cupidum lectorem remittimus ; ut hic tandem acta sanctorum primi semestris, sive sex priorum anni mensium a P. Joanne Bollando inchoata, a P. Godefrido Henschenio formata, a P. Daniele Papebrochio mirifice promota finiamus ; progressuri nunc, Deo sanctisque adjuvantibus, ad alterum semestre, quo decurso, qui tunc operi allaborabunt, denique recudent et in duplum augebunt menses Januarium et Februarium, qui, ut principium operis, imperfectiores sunt, multaque accessione actorum, postea ac præcipue anno MDCLX ab Henschenio et Papebrochio, per Germaniam, Italiam, Galliam ea præter peregrinatis collectorum indigent. Non tam indigent reliqui menses, qui post prædictum annum editi fuerunt.

bA III.	Sedmobrežja.
cb prid.	Lankoničke igre.
dc Idib.	Igre. Redovna sjednica senata.
cd XIX. Kal. Jan.	Igre. Egipatski dan.
fe XVIII.	Spomen na gospodara Vera CMXXIV.
gf XVII.	Igre.
Ag XVI.	Igre. Saturnalije.
bh XV	Koplja. CMXXIV. Jarac.
cA XIV.	*Munus arca*.
db XIII.	*Munus kandida*.
ec XII.	*Munus arca*.
fd XI.	
ge X.	*Munus arca*.
Af IX.	*Munus consummate*.
bg VIII.	N. Nepobjedivog. CMXXIV.
ch VII.	
dA VI.	
eb V.	
fe IV.	
gd III.	Spomen Tita CMXXIV.
Ae prid.	Magistrati se zaklinju.

ANTIČKI KALENDAR PTOLOMEJA SILVIJA ZA GODINU CCCCIIL.

MJESEC JANUAR.

Dana XXXI. Kod Hebreja se naziva *Sebit*; kod Egipćana *Tibi*; kod Atinjana *Pusidicon*; kod ostalih Grka *Edinen*.

Kalendae, od riječi *apo tou kalein*, odnosno od dozivanja, jer je tada narod pozivan na takmičenje riječima Sa govornicE u Rimu.

IV. *Non.* Privatna trka-trkalište. Jugo, povremeno sa kišom.

III. Auspicijalni dan. Ciceronov rođendan. Igre.

II. Igre. Skupštinski dan.

Nonae, nazvane tako zato što ih rastavlja devet dana od Ida. Nagovještava nevrijeme.

VIII. *Ide*. Bogojavljenje, dan u kome je, poslije nekoliko dana, velika zvijezda oglasila Gospodovo rođenje i voda je pretvorena u vino i u rijeci Jordanu je bio kršten Spasitelj. Povremeno jugo ili zapadnjak.

VII. Prvi konzulski ubrus, koji se naziva tako, jer je Rima Tarkvinije, dok je na dan cirkuskih igara ručao u cirku, bacio sa stola svoj ubrus napolje, kako bi dao znak vozačima da poslije ručka mogu da počnu trku.

VI. Povremeno jugo i pljusak.

V. Redovna sjednica senata. Određuje se popunjavanje konzula ili pretora.

IV.

III. Karmentalije, u čast majke Evandra.

II. ili *Pridie*.

Idus. Od riječi *apo tou eidein*, od *vivendo*, jer prije nego je bila ova godina koja jeste, sredinom mjeseca bila je puna mjesečina, kada su započele Kalende, od kada, naravno, prihvatamo navedene mjesece. Drugi ubrus. Povremeni vjetar ili nevrijeme.

XIX. *Kalend. Februarias*.

XVIII. Rođenje Honorija. Cirkuske igre. Jugo i kiša.

XVII.

XVI. Palatinske igre.

XV. Igre.

XIV. Igre.

XIII. Rođenje Gordijana. Cirkuske igre.

XII. Igre. Jugozapadnjak. Nagovještava nevrijeme.

XI. Rođenje mučenika S. Vinćenca. Kišni dan.

X. Redovna sjednica senata. Naznačuju se kvestori Rima.

IX. Rođenje Adrijana. Cirkuske igre.

VIII. Povremeno nevrijeme.

VII. Igre u čast Kastorovih vrata, kada je osnovana prva kolonija.

VI. Igre.

V. Jugo ili jugozapadnjak. Djelimično vlažan dan.

IV. Igre.

III. Označava nevrijeme.

II. Cirkuske igre adijabenskim pobjednicima. Povremeno nevrijeme.

FEBRUAR.

Naveden po broju: dana XXVIII. Nazvan po riječi *fibro*, što kod starih označava očišćenje, jer su se tada čistili rimski bedemi. Kod Hebreja se zove *Adar*; kod Egipćana, *Mechir*; kod Atinjana, *Gamelion*; kod Grka, *Pericios*.

Kalende. Cirkuske igre. Povremeni jugo sa gradom.

IV. *Nona.*

III. Redovna sjednica senata. Horus ili jugozapadnjak.

II. Igre.

None. Vjetar ili nevrijeme.

VIII. *Ide.* Igre.

VII. Igre. Zapadnjak.

VI. Vjetar ili nevrijeme.

V. Cirkuske igre.

IV. Gurus.

III. Cirkuske igre.

II. Igre.

Ide. Osvećivanje grobova imperatora o danu kada je Rim oslobođen od Gala.

XVI. *Kal. Mart*. Promjena vjetra.

XV. Luperkalije.

XIV. Rođenje Faustine, Antonijeve žene.

XIII. Kvirinalije, dan kada je Romul bio ubijen od svojih. Zapadnjak ili jugo sa gradom.

XII.

XI.

X. Sjevernjak.

IX. Hladan dan i sjevernjak sa burom.

VIII. Smrt svetog Petra i Pavla. *Cara cognatio*, nazvana tako, jer su tada, ako su postojale mržnje prema živim roditeljima, u vrijeme smrti bile zaboravljene. Vjetar ili nevrijeme.

VII. Terminalije. Ovaj dan u četvrtoj godini nazivamo umetnutim; njega Egipćani između avgusta i septembra sa *epagomeno* od pet dana priključuju svom mjesecu.

VI. *Regifugium*. Kada je, priča se, Tarkvinije Oholi bio protjeran iz Rima.

V. Cirkuske igre.

IV.

III. Rođenje Konstantina.

II. Igre.

MART.

Dana XXXI. Kod Hebreja se naziva, *Nijesan*; kog Egipćana, *Famenod*; kod Atinjana, *Antestion*; kod Grka, *Distros*.

Kalende. Povremeno sa gradom.

VI. *Non*. Sjevernjak.

V.

IV. Povremeno bura.

III.

II. Sjevernjak sa burom.

Nona.

VIII. *Ide.*
VII.
VI.
V. Rođenje Favonija.
IV. Sjevernjak.
III.
II. Sjever sa burom.
Ide.
XVII. *Kal. Apr.* Bura.
XVI. Cirkuske igre. Zapadnjak ili Horus.
XV.
XIV. *Quinquadria*.
XIII. Pelusia.
XII. Sjevernjak.
XI. Kišni dan, povremeno sniježi.
X.
IX. Praznik pehara.
VIII. Ravnodnevica, početak proljeća. Krst. Otpremanje nevjernika. Ovog dana bilo je Hristovo stradanje.
VII. Povremeno nevrijeme.
VI. Stari ga nazivaju Dan kupanja.
V.
IV.
III.
II. Rođenje Konstantina. Cirkuske igre.

APRIL.

Dana XXX. Kod Hebreja se naziva, *Jar*; kod Egipćana, *Farmotin*; kod Atinjana, *Elasibilion*; kod Grka, *Canticos*.
Kalende. Nagovještavaju nevrijeme.
IV. *Non.*
III. Cirkuske igre.
II. Igre.
None. Zapadnjak ili jugo, povremeno sa gradom.
VIII. *Ide.* Povremeno bura.
VII. Nagovještavaju nevrijeme.
VI. Posvećen pticama zimorotkama.
V. Cirkuske igre. Nagovještava povremeno nevrijeme.
IV. Rođenje Severa. Cirkuske igre.
III. Igre. Bura.
II.
Ide. Redovna sjednica senata.
XVIII. *Majske Kalende.* Vjetar i nevrijeme.
XVII. Igre.
XVI. Igre.
XV. Označava kišu.

XIV. Igre.
XIII. Cirkuske igre. Treći konzulski ubrus.
XII.
XI. Dan stvaranja grada Rima, konzuli odlažu redovne faste. Parilia, nazvana po Reji Silviji, majci Romula i Rema. Povremeno kiša i grad.
X. Jugozapadnjak ili jugo, vlažan dan.
IX. Označava nevrijeme.
VIII.
VII.
VI. Rođenje Antonija. Cirkuske igre.
V. *Floria*.
IV. Jugo sa kišom.
III. Povremeno vlažan dan.
II. Označava nevrijeme.

MAJ.

Naveden po broju: dana XXXI. Kod Hebreja se naziva, *Sivan*; kod Egipćana, *Pachon*; kod Grka, *Artemisios*.
Kalende.
VI. *Nona*. Sjevernjak.
V. Označava nevrijeme.
IV. Igre.
III. Kiša.
II. Igre.
Nona. Igre. Zapadnjak.
VIII. *Ide.* Igre. Povremeno kiša.
VII.
VI. Rođenje Klaudija. Povremeno nevrijeme.
V.
IV.
III. Igre. Označava nevrijeme.
II. Igre, i vlažan dan.
……
XVII. *Junske kal.* Dan kao prethodni.
XVI. Kiša.
XV.
XIV.
XIII.
XII. Povremeno kiša.
XI. Označava nevrijeme.
X. Kao gore.
IX.
VIII. *Ven*.
VII.
VI.

V.
IV. Igre. Povremeno kiša.
III.
II.

JUNI.

Nazvan po juniorima. Dana XXX. Kod Hebreja se zove, *Amir*; kod Egipćana, *Pasin*; kod Atinjana, *Targilion*; kod Grka, *Desios*.

Kalende. Cirkuske igre Fabricija.
IV. Non.
III.
II. Igre.
Non.
VIII. *Ide.*
VII. Zapadnjak ili Horus.
VI. VI.
V.
IV. Povremeno rominja.
III.
II.
Ide. Praznik Muza.
XVIII. Julske kal.
XVII.
XVI. Označava nevrijeme.
……
……
……
……
……
IX.
VIII. Solsticijum. Zapadnjak.
VII.
VI.
V. Početak ljeta.
IV.
III. Vjetrovit dan.
II.

JULI.

Nazvan po Juliju Cezaru, dok se prethodno zvao *Kvintilis*. Dana XXXI. Kod Hebreja se zove, *Jur*; kod Egipćana, *Episi*; kod Atinjana, *Sciroforion*; kod Grka, *Panemos*.

Kal.
VI. *Non.* Praznik rođenja gospodara Valentinijana.
V. Zapadnjak.

IV.
III.
II. Igre.
Non. Praznik starica čije je slavljenje utvrđeno po povijesti: kada je grad Rim bio zauzet od Gala, pošto su naši pobijeđeni, žene rimskog plemstva, po savjetu starice Filotide, obučene u odijela gospodara koja su im data, javljale su svojim muževima da je pomenuti Volirius usnio i da se može pobijediti. Tako je izvojevana pobjeda.
VIII. *Ide.* Rođenje Julija Cezara.
VII. Označava nevrijeme.
VI. Igre. Počinju da duvaju eteski vjetrovi.
IV. Igre.
III.
II.
Ide.
XVIII. *Avgustovske kal*.
XVII.
……..
XV.
XIV.
XIII.
XII.
XI.
X.
IX. Zapadnjak i jugo, označava nevrijeme.
VIII. Rođenje Konstantina.
VII.
VI. Dan zvijezde Sirijus.
V.
IV. Početak nevremena.
……..
……

AVGUST.

Prethodno *Sextilis*; nazvan po Oktavijanu Avgustu. Dana XXXI. Kod Hebreja se zove, *Dul*; kod Egipćana, *Mesore*; kos Atinjana, *Ecatonbion*; kod Grka, *Loos*.
Kalende. Praznik Pertinacis i mučenika Mahabeora.
IV. Nona.
III.
II. Nevrijeme.
Nona.
VIII. *Ide. Nebulio fastus*.
VII. Rođenje Konstantina Mlađeg.
VI. Igre.
V.
IV. Rođenje mučenika S. Laurencija.
III.

II. Mučeništvo Hipolita. Označava nevrijeme.
Ide.
XIX. *Sept. Kalende.*
XVIII.
XVII.
XVI.
XV. Igre.
XIV.
XIII.
XII. Nevrijeme.
XI.
X. Cirkuske igre.
IX.
VIII.
VII. poslije ovog dana, kod Egipćana V dana Epagomenos, priključen je trinaesti mjesec.
VI. Povremeno kiša.
V. Cirkuske igre.
IV.
III.
II. Relativna hladnoća.

SEPTEMBAR.

Nazvan po broju. Dana XXX. Kod Hebreja se naziva, *Thisri*; kod Egipćana, *Thovis*; kod Atinjana, *Metadigmon*; kod Grka, *Gorpitos*.
Kalende.
IV. *Nona.* Zapadnjak ili Horus.
III. Igre.
II.
Nona.
VIII. *Ide.*
VII. Nevrijeme.
Vi.
V.
IV.
III. Zapadnjak ili jugozapadnjak.
II. Povremeno nevrijeme.
Ide. Ovog danu u Rimu, u hramu Minerve, od strane magistrata na bronzanom štitu oglašavane su pojedine godine.
XVIII. *Oktobarske kalende.*
XVII. Povremeno zapadnjak ili jugoistočni vjetar.
XVI.
XV.
XIV. Zapadnjak i Horus.
XIII.
XII. Igre.
XI. Zapadnjak i Horus sa kišom.

X. Označava nevrijeme.
IX.
VIII. Ravnodnevica.
VII.
VI. Početak jeseni.
V. Povremeno zapadnjak.
IV. Označava nevrijeme.
III. Igre.
II.

OKTOBAR.

Naveden po broju. Dana XXXI. Kod Hebreja se naziva, *Maresuari*; kod Egipćana, *Faosi;* kod Atinjana, *Boedeommon*; kod Grka, *Yperbereteos*.

Kal. Označava nevrijeme.
VI. *Nona.*
V.
IV. Označava nevrijeme.
III. Kao gore.
II. Igre. Sever sa burom.
Nona. Igre.
VIII. *Ide.*
VII.
VI. Povremeno kiša.
V.
IV.
III. Jugo i kiša.
II. Praznik Virgilija.
Ide.
XVII. *Novembarske kalende.*
XVI.
XV.
XIV. Označava nevrijeme.
……
XII.
XI.
X. Praznik Valentinijanovog purpura.
IX.
VIII.
VII.
VI.
V. Povremeno hladnoća.
IV. Vjetrovit dan.
III. Nevrijeme.
II. Kao gore.

NOVEMBAR.

Naveden po broju. Dana XXX. Kod Hebreja se naziva, *Cislau*; kod Egipćana, *Atur*; kod Atinjana, *Denespion*; kod Grka, *Dios*.

Kalende.
IV. *Nona.* Hladnoća sa kišom.
III.
II.
Nona.
VIII. *Ide*. Rođenje Julijana.
VII. Hladnoća.
VI. Rođenje Nerve. Nevrijeme.
V. Kao gore.
IV. Povremeno sniježi.
III.
II.
Ide.
XVIII. *Decembarske kalende*.
XVII.
XVI. Sjever sa burom.
XV. Praznik Vespazijana …kiša.
XIV. Nevrijeme.
XIII. Hladan sjevernjak sa burom.
XII.
XI. Hladnoća.
X. Nevrijeme.
IX.
VIII. Brumalije.
VII.
VI.
V. Igre.
IV.
III. Kao gore.
II. Jugo sa kišom.

DECEMBAR.

Naveden po broju. Dana XXXI. Kod Hebreja se zove, *Tebet*; kod Egipćana, *Ciac*; kod Atinjana, *Memacterion*; kod Grka, *Apelleos*.

Kalende.
IV. *Nona.*
III.
II.
Nona.
VIII. *Ide*. Nevrijeme.
VII. Povremeno jugo i sniježi.
VI.

V.
IV.
III. Povremeno kiša.
II. Sedam brežuljaka.
Ide. Hladnoća.
XIX. *Januarske kalende*.
XVIII. Rođenje Vera. Nevrijeme.
XVII.
XVI. Praznik robova.
XV.Akvarius.
XIV.
XIII.
XII.
XI.
X. Nevrijeme.
IX.
VIII. Rođenje tjelesnog Boga. Solsticijum i početak zime.
VII. Rođenje mučenika S. Stefana.
VI.
V.Rođenje Tita. Nevrijeme.
IV.
III.
II. Kao gore.

Imaš ovdje, čitaoče, dva antička kalendara sa njihovim nedostacima, kako su navedeni u mss. kodeksima. Smatrao sam da nijednom ne treba ništa da se dodaje. Sve što je izloženo biće korisno za tebe. Buherije je na margini svoga izdanja dodao samo nekoliko zabilježaka koje, ko želi, može da razmatra.

DANI ROĐENJA NEKOLIKO SVETACA IZVUČENI IZ KONZULSKIH FASTA.

Nalazimo u istom kodeksu Kuspinijana ms. dva kataloga rimskih konzula, dosta stara, od kojih jedan završava godine uobičajenog brojanja CCCCXCIII, a drugi DXXXVI, oba određena prema Gaju Juliju Cezaru. Imena konzula su u oba spisa veoma loša i ne rijetko pogrešno data, a ponekad su dodata paralelna imena konzula koji to nikad nijesu bili. Zbog toga smo smatrali da nije vrijedno truda da ovdje zapišemo sve konzule. Ipak, za razne konzulate umetnuta su djela raznih konzula, kako i mučeništva svetaca, priključena u mnogobrojne kalende, none i ide, u kojima su stradali. Smatrao sam da treba da se predoče da bi koristili kako nama tako i drugima, ipak, ne nastojim da je sve što sam iscrpio sasvim pouzdano, no, barem, da u nepouzdanim slučajevima konzuli budu pouzdani. Iznosim sve onako kako sam iscrpio, sa pogrešnim konzulima, osim onih pod čijim konzulatom se zna da su se navedena djela dogodila, kao i one za koje se zna da su ih u sljedećoj godini naslijedili da bi se na taj način, upoređivanjem dvaju konzulata sa dobrim fastima konzula, lakše i sigurnije odredilo vrijeme kada su se dogodila djela koja su opisana. Uzmi, dakle, ovaj stari katalog koji se, kako sam rekao, završava sa krajem petog vijeka, zajedno sa zabilješkom o nepouzdanom pisanju kataloga. U prvom katalogu navodi se kao kolega Juliju Cezaru *Marcus Antoninus*, umjesto *Antonius*. U drugom se navodi *Chrysauricus*, pod kojim imenom nikada nije postojao konzul u Rimu i možda treba da se piše *Isaurius*. Ostali primjeri su slični. Na kraju, znajte da su ovdje slova rimska i da se u kodeksu pisalo crvenim, dok je u ovim dvama zajednička boja crna i da se ovdje pisalo slovima italike, naravno u imenima konzula.

Ovaj katalog počinje kako slijedi:

Protekle su mnoge godine otkako je zemlja osnovana sve do godine MMMMMXLIV Gaja Julija Cezara.

Prvi car G. Julije Cezar.

Gaio Julio Caesare i Marco Antonino.
Chrysaurico i Antonino.

Za vrijeme ovih konzula ubijen je Cezar, što se dogodilo tokom *bissextum et lunae,* X Kal. Jan., prve lune; a carstvo je preuzeo Oktavijan, mladić od XVIII godina.

Lentulo i Oreste.
Lepido i Planco.

Za vrijeme ovih konzula na nebu su se pojavila tri sunca.

Censorino i Salvino.
Cicerone i Antonino.

Za vrijeme ovih konzula August je dobio ime.

Augusto i Tullio.
Augusto VI i Agrippa.

Za vrijeme ovih konzula obnovljena je Kartagina julskih ida.

Augusto VII i Agrippa.
Saturnino i Cinna.

Za vrijeme ovih konzula umro je Virgilije sa LX godina.

Dvojice Lentula.
Domitio i Enabaro.

Za vrijeme ovih konzula donijeta je u Rim djevičanska voda.

Libone i Pisone.
Augusto XII i Silano.

Za vrijeme ovih konzula rođen je Hristos VIII Kal. jan., luna XIV.
Lentulo i Pisone.
An. 14. *Pompeio i Aquileio.*
Za vrijeme ovih konzula umro je Avgust na LXXVII.
15. *Druso i Flacco.*
27. *Basso (*čitaj *Crasso) i Pisone.*
Za vrijeme ovih konzula stradao je Jovan Krstitelj.
29. *Dvojice blizanaca.*
Za vrijeme ovih konzula stradao je Hristos VIII Kal. aprila.
30. *Tiberio III i Silio* (čitaj *Sejano*)
34. *Tiberio IV i Gallo.*
Za vrijeme ovih konzula u Rim je došao apostol Petar.
44. *Crispino i Tauro.*
48. *Vitellio II i Publicola.*
Za vrijeme ovih konzula prvi put se pojavio feniks.
49. *Crispino i Tauro.*
57. *Nerone II i Pisone.*
Za vrijeme ovih konzula stradali su Petar i Pavle u Rimu III Kal. jula.
58. *Nerone III i Messala.*
62. *Mario i Gallo.*
Za vrijeme ovih konzula apostol Jakov je bio bačen od Jevreja sa zida hrama u Jerusalimu V Kal. januara.
63. *Rufo i Regulo.*
67. *Capitone i Rufo.*
Za vrijeme ovih konzula Neron se više nije nalazio na vlasti.
68. *Italico i Turpilione.*
Commodo i Rufo.
Za vrijeme ovih konzula car Vespazijan je pobijedio Jevreje.
Vespasiano VIII i Tito VII.
118. *Hadriano i Salinatore.*
Za vrijeme ovih konzula dogodilo se pomračenje sunca.
119. *Hadriano i Rustico.*
Antonino IV i Aurelio.
Od Gaja Julija Cezara pa sve do dvojice Avgusta ima godina CCXLIV.
161. *Dvojice Augusta.*
203. *Plautiano i Geta.*
Za vrijeme ovih konzula stradale su Perpetua i Felicitas, martovskih nona.
204. *Chilone i Libone.*
250. *Decio i Grato.*
Za vrijeme ovih konzula bili su progonjeni hrišćani, jer su žrtvovali idolima.
251. *Decio II i Rustico.*
Za vrijeme ovih konzula stradao je S. Laurencije, III ida avgusta.
252. *Gallo i Volusiano.*
258. *Tusco i Basso.*
Za vrijeme ovih konzula stradao je Kiprijan u Kartagini, XVIII Kal. oktobra.
259. *AEmiliano i Basso II.*
303. *Diocletiano VII i Maximiano VI.*

Za vrijeme ovih konzula razrušene su crkve i spaljene božanske knjige, a stradala je sveta Eufemija XVI Kal. oktobra.

304. *Diocletiano VIII i Maximiano VI.*

306. *Constantio VI i Maximiano VI.*

Za vrijeme ovih konzula stradao je Timotej, u Rimu X Kal. jula.

308. *Diocletiano IX i Maximiano VII.*

336. *Nepotiano i Facundo.*

Za vrijeme ovih konzula ušli su u Konstantinopolj Luka i Andrija *(Svakako prenošenje njihovih tijela).*

337. *Feliciano i Titiano.*

365. *Valentiniano i Valente.*

Za vrijeme ovih konzula bila je plima i osjeka XII Kal. avgusta.

366. *Gratiano N. P. i Dagalaifo.*

375. *P. C. Gratiani III i Equicii IV.*

Za vrijeme ovih konzula Sarmati su opustošili cijelu Panoniju.

376. *Valentiniano V i Valente V.*

379. *Auxonio i Olybrio.*

Za vrijeme ovih konzula Teodosije je uzvišen u imperatora od Gracijana u Sirmijumu.

380. *Gratiano V i Theodosio.*

383. *Merabaudo II i Saturnino.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je Gracijan od Maksima, Lenduno VIII Kal. sept. U istoj godini rođen je Honorije u Konstantinopolju V. Ida septembra i uzvišen je Arkadije.

384. *Richomere i Clearco.*

388. *Theodosio II i Cynthio.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je Maksim V. Kal. septembra.

389. *Timasio i Promoto.*

Za vrijeme ovih konzula Teodosije je ušao u Rim sa Honorijem julskih ida i otišao odande III Kal. sept.

390. *Valentiniano IV i Neoterio.*

Za vrijeme ovih konzula na nebu se je pojavio znak kao stub koji je tamo stajao dvadeset dana.

391. *Taciano i Symmacho.*

Za vrijeme ovih konzula umro je Valentinijan u Vieni IV. Ida juna. Istog dana uzvišen je Eugenije u imp. XI. Kal. septemb.

392. *Arcadio VII i Rufino.*

393. *Theodosio VI i Abundantio.*

Za vrijeme ovih konzula pao je mrak u II času sunčanog dana, VI. Kal. nov. i uzvišen je u imperatora Honorije u Konstantinopolju hiljadu IV od svog oca Teodosija, X Kal. febr.

394. *Arcadio III i Honorio II.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je Eugenije, VIII Ida sept.

395. *Olybrio i Provino.*

396. *Arcadio IV i Honorio III.*

Za vrijeme ovih konzula umro je Teodosije u Mediolanu XVIII. Kal. jan.

397. *Caesario i Attico.*

398. *Honorio IV i Eutichiano.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je Gildo prije Kal. avgusta.

400. *Fl. Stilicone i Aurelio.*

401. *Vincentio i Franito.*

Za vrijeme ovih konzula rođen je Teodosije u Konstantinopolju aprilskih ida, i ušao je Alarik u Italiju XIV Kal. decembr.

402. *Arcadio V i Honorio V.*

403. *Theodosio i Rumorido.*

Za vrijeme ovih konzula uzvišen je Teodosije u imperatora u Konstantinopolju IV ida januara. I uzvišen je Maksim u imperatora XVI. Kal. april. i ubijen je prije ida junskih. I ušao je Genserik u Rim i opljačkao ga je za XIV dana. I uzvišen je u imperatora u Galiji Avitus, VI ida jula. I razrušena je zemljotresom Sabaria VII ida septembra, dana Veneris.

456. *Joanne i Varone.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je patricij Remisus u vojnoj palati XV Kal. oktobra. I zarobljen je Placentia od magistra vojske Ricimera, i ubijen je njegov patricije Mesiam XVI Kal. nov.

457. *Constantino i Rufo.*

Za vrijeme ovih konzula magister vojske Ricimer postao je patricije, uoči Kal. oktob. I istog dana postavljen je za magistra vojske Majorianus. I uzvišen je u imperatora Dom. Majorianus Kal. april. u hiljadu VI u kampu kod Kolumele.

458. *Leone Augustio i Apollonio.*

459. *Fl. Ricimere i Patricio.*

460. *Magno i Apollonio.*

461. *Severino i Dagalaifo.*

Za vrijeme ovih konzula odstranjen je imperator Majorianus od patricija Ricimera Dertona IV nona aug. i ubijen je kod rijeke Ira VII Ida avg. I uzvišen je u imperatora Dom. Severus XIII Kal. dec.

462. *Leone II i Severo.*

464. *Rustico i Olybrio.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je kralj Alana Beorgor u Bergamu kod Pedemonta VIII Ida februara.

465. *Herminerico i Basilio.*

Za vrijeme ovih konzula umro je imperator Sever u Rimu XVIII Kal. septembra.

466. *Leone III i Tatiano.*

467. *Puseo i Joanne.*

Za vrijeme ovih konzula uzvišen je u imperatora Dom. Antemius u Rimu uoči aprilskih ida.

468. *D. N. Anthemio Augusto II.*

Za vrijeme ovih konzula, na Siciliji, u mjesecu avgustu, ubijen je Marcelin.

469. *Marciano i Jenone II.*

472. *Festo i Marciano.*

Za vrijeme ovih konzula u Rimu se vodio građanski rat između imperatora Antemija i patricija Ricimera. I uzvišen je u imperatora u Rimu Olibrius. I ubijen je imperator Antemije V ida jula. I umro je Ricimer XV Kal. septembra. Iste godine patricije Gundebadus postavljen je od Olibrija za imperatora, a imperator Olibrije je umro u Rimu X Kal. novemb.

473. *Leone Augusto V.*

Za vrijeme ovog konzula uzvišen je u imperatora Glikerije u Raveni III Non. Marta.

474. *Dom. Leone Juniore Augusto.*

Za vrijeme ovih konzula … iz carstva u pristaništu grada Rima. Iste godine uzvišen je Dom. Julije Nepos, VIII Kal. jula.

475. *P. C. Leonis Jun. Aug.*

Za vrijeme ovih konzula ušao je sa vojskom u Ravenu patricije Orest i imperator Nepos je pobjegao u Dalmaciju V Kal. septembra. Iste godine u Raveni od strane svoga oca patricija Oresta uzvišen je u imperatora Augustulus, uoči novembarskih kalenda.

476. *Basilisco II i Armato.*

Za vrijeme ovih konzula uzvišen je kralj Odoakar X Kal. sept. Iste godine ubijen je Orest Patricije Placentia. Iste godine ubijen je njegov brat Paulus u Raveni u Pinitama, uoči Non. Sept.

476. *P. C. Basilisci i Armati* .

Za vrijeme ovih konzula ubijen je u Raveni Branila od kralja Odoakara, V ida jula.

478. *Hello jedinstvenog konzula.*

480. *Basilio Jun. VI cons.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je imperator Nepos, VII ida maja.

481. *Placido jedinstvenog konz.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je … VII Ida oktobra.

482. *Severino jedinstvenog konz.*

Za vrijeme ovih konzula ubijen je … u Dalmaciji V Kal. dec.

483. *Faustone jedinstvenog konz.*

487. *Vetio jedinstvenog konz.*

Za vrijeme ovog konzula dogodila se bitka između kralja Odoakara i Feunana, kralja Jugora, i pobijedio je Odoakar i doveo je zarobljenog kralja Feunana dana XVII Kal. decemb.

488. *Dinnano i Sifidio.*

Za vrijeme ovih konzula izgorio je noću most Apolinaris u vrijeme Pashe XV Kal. maja.

489. *Probino i Eusebio.*

490. *Fausto jedinstvenog konz.*

Za vrijeme ovih konzula upao je kralj Teodorik u Fosato Pontis Sontis V Kal. septembra, i pobjegao je kralj Odoakar iz Fosata i otišao u Veronu. Iste godine navalio je kralj Odoakar na Fosatum Erulis u Piniti i ubijen je magistar vojske Libila, a pobijeni su ljudi sa obje strane i povukao se kralj Odoakar u Ravenu VI Ida jul. a vratio se kralj Teodorik u Ticino XX Kal. septemb.

492. *Dom. Anastasio Aug. i Rufo.*

Za vrijeme ovih konzula dogodio se zemljotres noću prije prvih pijetlova VII Kal. jun.

493. *Albino jedinstvenog konz.*

Za vrijeme ovog konzula vratio se kralj Teodorik u Arimini i došao sa dromonima do Fosata Palatioli IV Kal. septembra. Iste godine dogodila se bitka između Teodorika i Eufana magistra vojske između Tridenta i Verone.

Za vrijeme ovog konzula sklopljen je mir između Dom. kralja Teodorika i Odoakara III Kal. marta. I napao je Dom. Teodorik na flotu …

Za ovog konzula upao je kralj Teodorik u Ravenu III Non. marta i ubijen je u palati kralj Odoakar sa svojom pratnjom od kralja Teodorika.

I ovo je iscrpljeno iz prvog kataloga; mi smatramo da ne treba ništa da se doda, osim kod godina po uobičajenom brojanju, po kojima slijede imenovani konzuli, kako bi se osvježilo sjećanje čitaoca, kako bi time mogao lakše da izvrši ispravku broja konzulata koji su za mnoge konzule, vjerovatno zbog nemarnosti prepisivača, napisani pogrešno. Drugi katalog na koji se osvrćemo, mnogo je neuredniji i pogrešniji i sadrži mnogo toga što traži osvrt što se tiče i profane i svete istorije. Navodi *Duobus Geminis consulibus* koji su po uobičajenom računanju bili konzuli godine XXX, *Christum passum esse VIII Kal. Apr. die Veneris, luna III, anno XXXI adventus ejus.* /*Hristovo stradanje se dogodilo VIII Kal. aprila, dana Veneris,*

III lune, u XXXI godini od njegovog dolaska/. Povjerovao bih da je bilo napisano od autora, ako je bilo napisano *godine XXIX*, jer u najbližem konzulatu poslije Blizanaca (znak zodijaka) označuje se *Unicum* i *Longinum* koji su bili godine XXX po uobičajenom računanju. Tu su i neke zabilješke o vremenima. Smatra se da su bili *od Stradanja* Gospodovog do konzulata i Apronijana godine LXXXIV. Takođe da su bili od dolaska Gospodovog do konzulata Viatora godine petstote. Niger i Apronijan su bili konzuli godine CXVII po uobičajenom računanju, a Viator CCCXCIV. Neka čitalac vidi da li iz toga može da se izvuče nekakva korist i neka obrati pažnju koje greške u katalogu treba sam da ispravi, jer ja više ne obrazlažem.

Preostaje nam još i drugo antičko malo djelo, urađeno u vrijeme pape Liberija, a završeno godine CCCLII, koje do tada nabraja rimske pontifekse, označujući ko je i kada upravljao Crkvom, sa kojim su konzulima Rimljani počeli, a sa kojima su završili. Uistinu, pošto je njega ranije izdao naš *Bucherius* u svom *Ad Victorii Aquitani Canonem paschalem commentario* /Komentaru o pashalnom kanonu Viktorija Akvitanskog/, pag. 269, i posebno što ga je naš *Henschenius* ispred prvog toma *De Actis Sanctorum Aprilis* /Aprilskim djelima svetaca/ napokon dopunio i u mnogo čemu marljivo razjasnio, prepuštamo ga čitaocu željnom znanja, kako bi ovdje završili sa djelima svetaca u prvom semestru, ili u prvih šest mjeseci godine, predočenim od P. *Joanne Bollando,* a od P. *Godefrido Henschenio* oformljenim, a od P. *Daniele Papebrochio* redigovanim; prelazeći, zatim, uz pomoć boga i svetaca, na drugi semestar, u čijem su opisivanju oni koji su tada mukotrpno radili, sasvim dopunili i dvostruko obogatili mjesece januar i februar koji su, pošto je bio početak rada, bili nepotpuni, a koji su velikim prilogom autora, poslije, posebno za godinu MDCLX, osobito oni od Heršenija i Papebrohija, bili neophodni društvima hodočasnika kroz Germaniju, Italiju i Galiju. Ostali mjeseci koji su poslije pomenute godine nijesu bili toliko potrebni.

Rezimei

Mixti Praevalitani

In his attempt to win a sovereign power, Emperor Constantine created "Great Dalmatia" in 314 AD, placing the administrative center in the patriarchate of Aquileia. According to the documents of the Synod of Arles (Concilium Arelatensem), the Great Dalmatia extended from Veneto to the Greek Port of Nicopolis, while the Patriarchate of Aquileia was tasked with taking care of the Christian missions on the territories of Dalmatia, Noricum, Raetia, Veneto, Gaul and North Africa and establishing close relations with the Diocese of Cartagena. Constantine the Great was the first emperor to understand the far-reaching effects of the Diocletian's reforms. Illyricum became the foothold and military center of the Roman state and, later on, early Byzantine Empire, with two large "border provinces" – "Great Dalmatia" and "Great Pannonia". When it became clear in 341 AD that the Western churches, abiding by the Nicaea decisions, and Eastern churches, supporting Arianism and Manichaeism could reach no agreement about the creeds, Constantine's son Constantius convened several councils in Sirmium, capital of "Great Pannonia". At the first two councils that were essentially Arian while having being referred to as ecumenical, the creeds were adopted as a follow-up to the decisions taken at the Ecumenical Council of Nicaea and the Council of Sardica, which has also been referred to as ecumenical in various sources. At the councils of Sirmium, Valens from the Pannonian town of Mursa and Ursacius from the Praevalitanian town of Singedunum were empowered by the Emperor Constantius to force Western churches to accept some forms of the Arian doctrine. During an open conflict with the pontifical office, Doclean Archbishop Bassus and future Patriarch of Constantinople Demophilus, as the emperor's representatives, forced Pope Liberius to sign approval of the first Creed of Sirmium. The second Creed of Sirmium was signed by Ossius, famous bishop of Cordoba at the request of Valens and Ursacius. In 357 AD, Valens and Ursacius, together with the Sirmium bishop Germinius became co-bishops of the Patriarch of Constantinople. According to the Hellenic sources, Apostle Andrew was the first patriarch of Byzantium and founder of its church. In future Constantinople, the first "imperial patriarch" was the brother of Emperor Probus (276-282).

Bishops of Illyricum kept using the Balkan Peninsula as a strategic position for the Roman Empire and early Byzantine Empire, refusing sovereign power of the pontifical office for centuries. In 366 AD, the Arians held council in Singedunum. The Scythian church was most likely established in that period of time after the codification of the Bible prepared by Gothic bishop Ulfilas in co-operation with the Doclean Archbishop and the Scythian priests was accepted. The Scythian church gathered everyone disapproving the Nicene Creed. Conflicts between Illyricum and Roman churches continued with the same intensity. Bishops of Illyricum used military troops from Italy, composed of the Sarmatians and Slavs, to restrict any activity of the pontifical office. For this reason, in 389 AD, emperor Theodosius Magnus asked Prefect Albin I, who was most likely the king of Slavs, to expel the Manicheans from big towns, after in 384 AD the Nicen Creed had been fully rejected in Illyricum. However, his efforts were unsuccessful. Pope Siricius, whose election was confirmed by the emperor Valentinian II in 385 AD, allowed an old Doclean Archbishop Bassus and his successor Senecion to extend the administration of the Doclean Archiepiscopate to the province of Dacia as well. Thus the whole territory of Illyricum south from the Sava and the Danube was placed under the administration of the Doclean Archiepiscopate. It was in 407 AD after Emperor Arcadius restored Magna Graecia following the war against the Bulgarians near Thessalonica, proclaiming Sicilian town Messina for its capital, that the borders between the state of Scy-

thians, Sarmatians and Slavs, including its church in Illyricum and Constantinople were established. The Scythian-Sarmatian-Slav state was a vassal of the seat of the Byzantine Empire. In that period of time, Salona was placed under the jurisdiction of the Doclean Archiepiscopate, whose Bishop received the letter from the Pope Zosimus in 418 AD. In 445 AD, emperors Valentinian III and Theodosius II sent a letter to Albin II, king of Slavs, asking him to remove the Manicheans from all military and administrative posts. Illyricum began increasingly to diverge from the Roman church, about which popes Celestine, Xistus, Felix III and Gelasius wrote in their letters. In 515 AD, Pope Hormisdas addressed Emperor Anastasius, asking for assistance in making the Scythians, Sarmatians and Slavs, who strongly supported the Monophysites, accept the representatives of his office. However, his efforts were futile. Pope Hormisdas' requests were granted by Justin I, successor of Anastasius, and then by Justinian the Great, who confronted the Monophysites. Afterwards, the Scythian church and its clergy became protectors of the Monophysite movement, causing, together with the Arabs, a great iconoclastic crisis.

It wasn't until the restoration of the Western Roman Empire and the rule of the Charles the Great that the Roman pontiffs came to Illyricum that was regarded distrustful and hostile by the Catholic church. That enabled Charles the Great to give charters and donations to the Patriarchate of Aquileia (805 and 811 AD) and church of Salona (777AD), including recognition of the national church of the Avars Cumanes (803AD). However, according to the epistle of the Pope John VIII of 874 AD, people in Illyricum kept denying the Christian canon, with most of them being pagans. A year later, the Pope criticized Slavic and Langobard commanders in Italy for breaching all agreements. In 876 AD, he also complained about their co-operation with the Saracens who threatened to devastate Rome. In the conflict, which arose after the Council of Salona in 925 AD, between the Croats who accepted the jurisdiction of the Roman pontiff, and the Dalmatians, Pope Leo VI (928-929) appointed John, bishop of Salona, trying to avoid possible conflict with other bishoprics and archbishoprics in Illyricum, including highly influential Doclea. Hostility towards the Roman church began to mitigate in late 10th century, after destruction of Doclea and creation of the Bulgarian Archbishopric of Ohrid.

Mixti Praevalitani

Dans sa campagne pour acquérir le pouvoir souverain, l'empereur Constantin a crée en 314 la „Grande Dalmatie", en installant sa capitale au patriarcat d'Aquilée. Selon les documents du Concile d'Arles (concilium Arelatensem), la „Grande Dalmatie" s'étendait de Veneto jusqu'au port grec Nicopolis, tandis que le Patriarcat d'Aquilée fut chargé de veiller aux missions chrétiennes sur les territoires de Dalmatie, Noricum (Noricus), Rhétie (Retia), Veneto (Venetes), Gaule et Afrique du Nord, ainsi que d'établir des relations étroites avec le Diocèse de Carthagène. Constantin le Grand fut le premier empereur à avoir compris les effets à longue portée des réformes de Dioclétien: Illyricum, avec deux grandes „provinces limitrophes" - „Grande Dalmatie" et „Grande Panonie" devint le point d'appui et le centre militaire de l'État Romain et, plus tard, du Haut Empire Byzantin. Quand il devint clair en 341, que les églises occidentales (respectant les décisions de Nicée) et les églises orientales (supportant l'arianisme et le manichéisme) ne peuvent pas parvenir à une entente sur le sujet de droits canon, Constantius, fils de Constantin, convoqua plusieurs conciles à Sirmium, capitale de „Grande Panonie". À deux premiers conciles, tout en étant ariens, mais nommés „oecuméniques" dans des sources historiques, sont adoptées les „règles canoniques" faisant suite aux décisions prises au Concile Oecuménique de Nicée et au Concile de Sardica, mais aussi nommés oecuméniques dans des sources historiques. Aux conciles de Sirmium, Valens (Valens) de la ville pannonienne Mursa et Ursacius de la ville prevalitaine Singedunum (aujourd'hui Berate) furent fondés de pouvoir par l'empereur Constantius de forcer les églises occidentales à accepter une des variantes de la doctrine arienne. Durant un conflit ouvert avec la chancellerie pontificale, Bassus, Archevêque de Dioclée et Démophile (Demophilus), futur Patriarche de Constantinople, Scythe de Thrace, en tant que représentants de l'empereur, contraignirent le pape Libère (Liberius) de signer la reconnaissance de „première règle canoniale" adoptée à Sirmium. La „seconde règle canoniale" fut signée par Ossius, illustre évêque de Cordoue (Corduba), à la demande de Pannonien Valens et Prevalitain Ursacius: en 357 le Pannonien et le Prevalitain, avec Germinius-évêque de Sirmium, devinrent des „co-évêques" du Patriarche de Constantinople. Selon les sources helléniques, c'est l'apôtre André qui fut le premier Patriarche de la cité de Byzance et fondateur de son église; le frère germain de l'empereur Probus (276-282) fut le premier „patriarche impérial" à future Constantinople.

Les évêques d'Illyricum continuèrent à utiliser la position stratégique exceptionnellement importante de la Peninsule Balkanique pour l'Empire Romain et le Haut Empire byzantin, en refusant le pouvoir souverain de la chancellerie pontificale pendant des siècles. En 366, les Ariens tiennent un concile à Singedunum, en Prevalitaine, et c'est à cette époque, selon toute probabilité, après la codification de la Bible préparée par Ulfilas (Ulfila), archévêque de Gothie (Gothia), en coopération avec l'archévêque de Dioclée et les prêtres des peuples scythes Besses, que fut fondée l'Église Scythe, qui rassemblera tous les adversaires du Canon de Nicée. Les conflits entre les églises illyriques et l'église romaine continuèrent avec toute leur intensité, et les évêques d'Illyricum profitèrent des troupes militaires d'Italie, composées des Sarmates et Slaves, pour restreindre l'activité de la chancellerie pontificale. Pour cette raison, en 389, l'empereur Théodose le Grand (Theodosius Magnus) demandera vainement au préfet Albin I, selon toute probabilité roi de Dalmatie (Slaves), d'expulser les Manichéene des grandes cités, à la suite du rejet absolu du Credo Nicéen en Illyricum, en 384. Le pape Sirice, dont l'élection fut confirmée par l'empereur Valentinien II en 385, permit à Bassus, vieil archévêque de Dioclée, et à son successeur Senecion, d'étendre l'administration de l'archevêché de Dioclée

aussi à la province de Dacie (Dacia) - ainsi, tout le territoire d'Illyricum, au sud de la Save et du Danube, fut placé sous l'administration de l'archevêché de Dioclée. Ce fut en 407, quand l'empereur Arcadie rétablit la „Grande Grèce" (Magna Graecia) suite à la guerre contre les Bulgares près de Thessalonique, proclamant la cité sicilienne de Messine pour sa capitale, que les frontières entre l'État des Scythes, Sarmates et Slaves, y compris son église en Illyricum et le Constantinople furent établies - l'État des Scythes, Sarmates et Slaves devint un vassal de la capitale impériale de Bysance. C'est à cette époque que Salona fut mise sous la juridiction de l'Archevêché de Dioclée, dont l'évêque reçut une lettre du Pape Zosime (Zosim) en 418. En 445, les empereurs Valentinien III et Théodose II adressèrent une lettre à Albin II, roi de Dalmatie (Slaves), en lui demandant d'écarter les Manichéens de tous les postes administratifs ou militaires. L'Illyricum commença à diverger de plus en plus de l'Église Romaine, dont témoignent les lettres des papes Célestin (Celestinus), Xiste (Xistus), Félix III (Felix), Gélase (Gelasius). En 515, le Pape Hormisdas s'adressa vainement à l'Empereur Anasthase (Anastasius), en lui demandant son assistance pour contraindre les Scythes, les Sarmates et les Slaves, supportant fortement les monophysites, à accepter les représentants de sa chancellerie - la demande du Pape Hormisdas ne fut soutenue que par l'empereur Justin I (Justinus), successeur d'Anasthase, et ensuite par Justinian le Grand (Justinianus), qui confronta les monophysites. Plus tard, l'Église Scythe et son clergé devinrent protecteurs du mouvement monophysite, causant plus ou moins directement, avec les Arabes, la grande crise iconoclaste.

Ce n'est qu'avec la restauration de l'Empire romain d'Occident et le règne de Charlemagne (Carlus Magnus) que les pontifs romains vinrent en Illyricum, considéré méfiant et hostile, selon l'Église catholique. Cela rendra possibles les chartes et donations de Charlemagne au Patriarcat d'Aquilée (en 805 et 811) et à l'Église de Salona (en 777), ainsi que la reconnaissance de l'Église nationale des Avares Cumanes (en 803). Cependant, selon l'épître du Pape Jean VIII de 874, on continua à nier le canon chrétien en Illyricum, dont le peuple majoritaire fut païen. Un an plus tard, ce pontife critiqua les commandants slaves et langobards en Italie pour la violation de tous les accords, tandis qu'en 876 il se plaignit au sujet de leur coopération avec les Sarrasins, qui proféraient des menaces de dévaster Rome. Dans le conflit entre les Croates, ayant accepté la juridiction du pontif romain, et les Dalmates, qui surgit après le concile de Salona de 925, le pape Léon VI (928-929) nomma l'archévêque Jean de Salona, en essayant d'éviter le conflit possible avec d'autres sièges épiscopaux et archiépiscopaux en Illyricum, y compris la Dioclée fortement influente. La hostilité vers l'Église romaine commença à atténuer vers la fin de X-ième siècle, après la destruction de Dioclée et la création du „Patriarcat d'Ohrid" en tant que patriarcat national des Bulgares.

Mixti Praevalitani

Imperator Konstantin schafft bei einem Feldzug gegen die souveräne Macht im Jahr 314 „Großdalmatien" mit der Thronstadt im patriarchalen Sitz in Aquilea. Die Dokumente des Konzils in Arles (concilium Arelatensem) besagen, dass „Großdalmatien" sich auf dem Raum von Venetes bis zum griechischen Hafen Nicopolis erstreckte und dass das Patriarchat in Aquilea die Aufgabe bekam, sich um die Missionen des Christentums auf den Gebieten von Dalmatien, Noricus, Retia, Venetes, Galien und Nordafrika zu kümmern und enge Beziehungen mit dem Epskopat in Karthago herzustellen. Konstantin der Große ist der erste Imperator, der die Reichweite der Staatsreformen von Diocletian verstanden hat: der Stützpunkt und das Militärzentrum des Römischen Staates und später des frühen Byzanz wird Illyrikum mit zwei territorienmäßig riesengroßen „Grenzprovinzen" – „Großdalmatien" und „Großpanonien". Als es offensichtlich war, dass sich im Jahr 341 die Kirchen des Westens (die die Entscheidungen von Nikea respektieren) und des Ostens (arianische und manichäische) über den Glaubenskanon nicht einigen können, hält der Sohn von Konstantin, Constantius in der Hauptstadt „Großpanoniens", Sirmium, eine Reihe von Konzilien ab. Auf den ersten zwei, obwohl aranisch, die in den Quellen die Bezeichnung „ökumenisch" tragen, werden die „Glaubensregeln" festgelegt, mit dem Ziele, auf den Entscheidungen des Ökumenischen Konzils in Nikea und des Konzils in Sardica, das in den Quellen auch als „ökumenisch" bezeichnet wird, aufzubauen. Auf den Konzilien von Sirmium sind der Panonier Valens (aus Mursa) und der Praevalitanier Ursacius (aus Singedunum, heute Berat) die bevollmächtigten Personen des Imperators Constantius, zuständig, die Kirchen des Westens zu zwingen, manche der Varianten der arianischen Lehre zu akzeptieren. Während des offenen Konfliktes mit der Ponitifikalkanzlei zwingen die Vertreter des Imperators, der dokleanische Metropolit Bassus und der künftige Patriarch von Konstantinopel, ein Skythe aus Trakien, Demopfilus, den Papst Liberius, seine Zustimmung der in Sirmium erlassenen „ersten Glaubensvorschrift" zu unterzeichnen. Die „zweite Glaubensvorschrift" unterzeichnet der berühmte Bischof aus Corduba, Ossius auf Verlangen des Panoniers Valens und des Praevalitaniers Ursatius: der Praevalitanier und der Panonier werden zusammen mit dem Bischof von Sirmium Germinius im Jahr 357 zu „Kobischöfen" des Patriarchen in Konstantinopel. Nach den griechischen Quellen war der erste Patriarch der Stadt Byzant und der Gründer ihrer Kirche Apostel Andreas; im künftigen Konstantinopel war der erste „Kaiserpatriarch" der Bruder des Imperators Probus (276-282).

Die illyrischen Bischöfe werden auch in Zukunft für das Römische Reich und das frühe Byzanz die äußerst bedeutende strategische Lage der Balkanhalbinsel benutzen und jahrhundertelang die souveräne Macht der Pontifikalkanzlei nicht akzeptieren. Im Jahr 366 halten die Arianer ein Konzil im praevalitanischen Singedunum ab und damals wird höchstwahrscheinlich nach dem angenommenen vom Erzbischof von Gothia, Ulfila in Zusammenarbeit mit dem dokleanischen Metropoliten und den Priestern des Skytehnvolkes Besses vorbereiteten Kodifikat der Bibel, die Skythenkirche organisiert, die alle Gegner des Nikeischen Kanons zusammenbringen wird. Die heftigen Streitigkeiten zwischen den illyrischen Kirchen und der römischen Kirche werden fortgesetzt, und die illyrischen Bischöfe benutzen die militärischen Kontingenten der Sarmaten – Slawen in Italien, um jede Aktivität der Pontifikalkanzlei einzuschränken. Deshalb wird der Imperator Thedosius Magnus im Jahr 389 vom Präfekten Albin dem I., höchstwahrscheinlich dem König Damlatiens (der Slawen), erfolglos verlangen, die Manichäer aus den größten Stadten zu vertreiben, da im Jahr 384 das nikeische Christentum in Illyrikum völlig abgelehnt wurde. Papst Siritius, dessen Wahl im Jahr 385 der Imperator

Valentinianus II. bestätigt, erlaubt dem alt gewordenen dokleanischen Metropoliten Bassus und seinem Stellvertreter Senecion, dass die Verwaltung des Dokleanischen Erzbistums auf die Provinz Dacia erweitert wird – unter der Verwaltung des Dokleanischen Erzbistum fand sich das ganze Territorium von Illyrikum südlich von der Save und der Donau.

Als der Imperator Arcadius im Jahr 407, nach dem Krieg mit Bulgaren bei Thessaloniki, „Großgriechenland" (Magna Graecia), erneuert, und als seinen italienischen Thronsitz die sizilianische Stadt Messena bestimmt, werden die Grenzen zwischen dem skythiisch-sarmatisch-slawischen Staat und seiner Kirche in Illyrikum und Konstantinopel gesetzt – der skythisch-sarmatisch-slawische Staat ist der Vasall des Thronsitzes von Byzanz. Damals fällt unter die Jurisdiktion des Dokleanischen Erzbistums auch Salona, wessen Erzbischof im Jahr 418 Papst Zosim schreibt. Im Jahr 445 schreiben die Imperatoren Valentinian III. und Theodosius II. an den König Dalmatiens (der Slawen), Albin den II. und verlangen von ihm, die Manichäer von allen Plätzen in der Verwaltung und Armee zu entfernen. Illyrikum trennt sich immer mehr von der römischen Kirche, wovon die Briefe der Päpste Celestinus, Xistus, Felix III., Gelasius zeugen. Papst Hormisda wendet sich im Jahr 515 vergeblich an den Imperator Anastasius und bittet um Hilfe, dass die Skythen-Sarmaten-Slawen, die sonst die zuverlässigste Stütze der Monophysites waren, die Vertreteer seiner Kanzlei akzeptieren – dem Papst Hormisda wird lediglich der Nachfolger von Anastasius, Justinus I. und danach auch Justinianus der Große, der die Abrechnung mit den Monophysites beginnt, entgegenkommen. In der darauf folgenden Periode werden sie Skythische Kirche und ihr Klerus zu Beschützern des Monophysitums und werden mehr oder weniger unmittelbar, zusammen mit Arabern, die große ikonoklastische Krise verursachen.

Erst mit der Erneuerung des Weströmischen Reiches und der Herrschaft Karl des Großen (Carolus Magnus) beginnen die römischen Pontifizes das gegenüber der katholischen Kirche immer misstrauisch und feindlich eingestellte Illyrikum zu betreten. Das wird die Charten und Geschenkurkunden Karl des Großen an das Patriarchat von Aquilea (im Jahr 805 und 811), an die Kirche von Salona (im Jahr 777) und die Anerkennung der Nationalkirche von Avares Cumanes (im Jahr 803) ermöglichen.

Trotzdem wird nach der Epistel des Papstes Johannes VIII. aus dem Jahr 874 in Illyrikum das kanonische Christentum weiterhin nicht angenommen, und ein großer Teil der Bevölkerung sind Heiden. Dieser Pontifex kritisiert ein Jahr später die slawischen und langobardischen Befehlshaber in Italiien wegen der Verletzung aller Vereinbarungen, und beschwert sich 876 wegen ihrer Zusammenarbeit mit Sarazenen, die drohen, Rom zu verwüsten. Im nach dem Konzil in Split 925 entstandenen Streit zwischen den Kroaten (Croates), die die Jurisdiktion des römischen Pontifex akzeptiert hatten und den Dalmaten (Dalmates), bestellt Papst Leo VI. 928-929 den Erzbischof von Split, Johannes, und bemüht sich, den möglichen Konflikt mit anderen bischöflichen und erzbischöflichen Sitzen in Illyrikum, darunter mit dem äußerst einflussreichen Doklea zu vermeiden. Die Feindschaft der römischen Kirche gegenüber beginnt sich zu mildern gegen Ende des X. Jahrhunderts nach der Vernichtung von Doklea und Bildung des „Patriarchates von Ohrid" als Nationalpatriarchates der Bilgaren.

Mixti Praevalitani

Император Константин в результате нашествия на суверенную власть, 314 года создает "Великую Далмацию" с столицей в месте нахождения патриаршии в Аквилее. Документы собора в Арле (concilium Arelatensem) говорят о том, что "Великая Далмация" занимала пространство от Венета до греческого порта Никополь (Nicopolis) и что патриархат в Аквилее получил задание заботиться о миссиях христианства на территории Далмации, Норика (Noricus), Ретии (Retia), Венета (Venetes), Галии и Северной Африки и установить тесную связь с епископатом в Картахене. Константин Великий, первый император, который понял важность государственных реформ, проведенных Диоклецианом: опорой и военным центром Римского государства, а потом и ранней Византии, становится Илирикум с двумя территориально огромными "пограничными провинциями" – "Великой Далмацией" и "Великой Панонией". Сын Константина, Констанций (Constantius), причем было очевидно, что 341 г. Церкви Запада (соблюдающие решения Никейского собора) и Востока (арианские и манихейские) не могут прийти к согласию относительно канонов вероисповедания, в Сирмиуме, столице "Великой Панонии", проводит ряд соборов. На первых двух, хотя арианских, которых в источниках называют "экуменические", были приняты "правила вероисповедания", в намерении доработать решения принятые на Вселенском соборе в Никее и соборе в Сардике (Sardica), которые в источниках также называются экуменическими. На Сирмиумских соборах Панонец Валенс (Valens) (из Мурсы) и Превалитанец Урсаций (Ursacius) (из Сингедунума, сегодняшнего Берата) являются уполномоченными лицами императора Констанция, компетентными заставить церкви Запада принять один из вариантов арианского учения. В течение откытых столкновений с понтификальной канцелярией, представители императора, митрополит Басус (Bassus) и будущий патриарх Константинополя, патриарх Скит из Тракии, Демофил (Demopfilus), заставляют папу Либерия (Liberius) подписать согласие с "первоначальными правилами вероисповедания" принятыми в Сирмиуме. "Второй Сирмиумский канон вероисповедания" подписывает славный епископ из Кордовы (Corduba) Оссиуса (Ossius) по запросу Панонца Валенса и превалитанца Урсация: превалитанец и Панонец, вместе с сирмиумским епископом Герминием (Germinius) в 357 г. становятся "соепископами" патриарха в Константинополе. Согласно греческим источникам первый патриарх города Византия и учредитель его церкви был апостол Андрей; В будущем Константинополе первым "царским патриархом" был родной брат императора Проба (Probus) (276-282).

Епископы Иллирикума и в дальнейшем будут использовать для Римского царства и ранней Византии исключительно значительное стратегическое положение Балканского полуострова и они веками не примут суверенную власть понтификальной канцелярии. Арианцы 366 г. проводят собор в превалитанском Сингедунуме и тогда, по всей вероятности, после принятого кодификата Библии, который подготовил архиепископ Готии (Gothia) Ульфила (Ulfila), в сотрудничестве с дуклянским митрополитом и священниками скитского народа бесы (Besses), учреждается Скитская церковь, которая соберет всех противников Никейского канона. Споры между церквями Иллирикума и Рима продолжаются со всей своей жестокостью, а епископы иллирикума используют военные контигенты Сарматов-славян в Италии для того, чтобы ограничить любую

активность понтификальной канцелярии. В связи с этим, безуспешно, император Феодосий Великий (Thedosius Magnus) от перфекта Альбина I, по всей вероятности короля Далмации (Славян), 389 г. потребует изгнать манихеев из самых крупных городов, потому что 384 г. на Иллирикуме полностью отвергнуто никейское христианство. Папа Сириций, выбор которого 385г. подтверждает император Валентиан II (Valentinianus), разрешает постаревшему дуклянскому митрополиту Басусу и его заместителю Сенециону (Senecion) распространить управление Дуклянского архиепископата и на провинцию Дакию (Dacia) – под управлением Дуклянского архиепископата оказалась целая территория Иллирикума, южнее р.Савы и Дуная. После того, что император Аркадий (Arcadius) 407 г., после войны с болгарами в Салоники, обновил "Великую Грецию" (Magna Graecia), определяя для ее столицы Италикума сицилийский город Мессина (Messina), устанавливаются границы между скитско-сарматско-славянским государством и ее церквой на Иллирикуме и Константинополем – скитско-сарматско-славянское государство становится вазалом столицы Византии. Тогда под юрисдикцию Дуклянского архиепископата входит и Салона, архиепископату которого 418г. пишет папа Зосима (Zosim). В 445 г. Императоры Валентиан III и Феодосий II пишут королю Далмации (Славян), Альбину II, требуя от него вывести манихеев со всех мест в администрации и армии. Иллирикум все более отрывается от римской церкви и об этом свидетельствуют письма папы Целестина (Celestinus), Ксиста (Xistus), Феликса III (Felix), Гелазия (Gelasius). Папа Хормизда (Hormisda) 515 года бесполезно обращается императору Анастазию (Anastasius) требуя помощи в том, что бы Скити-саматы-славяне, хотя они самая надежная опора монофизитов (monophysites), приняли представителей его канцелярии – папе Хормизди, на встречу пойдет только наледник Анастазия император Юстин I (Justinus), а потом и Юстиниан Великий (Justinianus), который начинает столкновение с монофизитами.

В последующий период Скитская церковь и ее духовенство станут защитниками монофизитства и менее-более непосредственно станут причиной, вместе с Арапами, великого иконокластического кризиса.

Только после обновления Западного римского царства и правлением Карло Великого (Carolus Magnus) римские понтифексы начинают вступать на, относительно католической церкви, всегда подозриительно и вражески настроенный, Иллирикум. Этуму способствовали грамоты и дарственные записи Карло Великого Аквилейскому патриархату (805 и 811 г.), церкви Салоне (777 года) и признание национальной церкви Аврама Кумана (Avares Cumanes) (803 г.). Все таки, ссылаясь на послание папы Иоанна VIII из 874 года, на Иллирикуме все еще не принимается каноническое христианство, а большую часть населения составляют многоязычники. Настоящий понтифекс год спустя критикует славянских и лангобардских командующих в Италии по причине нарушения всех договоров, а 876 г. жалуется на их сотрудничество с Сараценами, которые угрожают опустошением Рима. В споре между хорватами (Croates), которые приняли юрисдикцию римского понтифекса и далматов (Dalmates), а который возник после собора в Сплите 925 г. , папа Лев VI 928-929 года назначает сплитского архиепископа Иоанна, избежая возможное столкновение с остальными епископскими и архиепископскими местонахождениями на Иллирикуме, в том числе и с исключительно влиятельной Дуклей. Вражда к римской церкви начинает смягчаться под конец X века, после уничтожения Дукли и учреждения "Охридского патриархата" как национального центра Болгар.

SADRŽAJ

ULOGA PREVALITANE U STVARANJU VIZANTIJE: STRATEŠKA PROVINCIJA KAO NOSILAC IDEJA JERETIČKOG HRIŠĆANSTVA OD USPONA DO PADA ***7***

Godina 314:
Konstantin na saboru u Arlu obznanjuje stvaranje "Velike Dalmacije" sa prijestonicom u Akvileji koja je zajedno sa Rimom vjerski nadležna za Galiju, Italiju i sjevernu Afriku **24**
Godine 341:
Papa Julije pokušava da brani učenje rimske crkve koja se sukobila sa istokom, najviše iliričkim arijancima i manihejima koje predstavljaju Valens iz Murse i Prevalitanac Ursacije **46**
Godina 341:
Svjedočenja hroničara o sukobu iliričkih arijanaca sa pontifikalnom kancelarijom **80**
Godine 349:
Sabor u Rimu povodom djela arijanskih episkopa, opunomoćenika imperatora Konstancija, Valensa iz Murse i Prevalitanca Ursacija – pismo koje su potpisali i koga su se odmah odrekli **84**
Godine 351:
Prvi sabor u Sirmijumu na osnovu proučavanja svjedočenja u fragmentima **94**
Godine 351:
Ekumenski sabor ili Prvi sirmijumski sazvan na zahtjev imperatora Konstancija **114**
Svjedočenje svetog Hilarija da su dukljanski arhiepiskop Basus i budući konstantinopoljski patrijarh Demofil, inače tračko-makedonski Skit, prinudili papu Liberija da potpiše saglasnost sa prvim propisom vjere donijetim u Sirmijumu **122**
Godina 355:
Papa Liberije se žali na postupke imperatora Konstancija i njegovih zastupnika Valensa iz Murse i Prevalitanca Ursacija **128**
Godine 355:
Dijalog pape Liberija i cara Konstancija, tri dana prije nego što je Liberije upućen u progonstvo **132**
Godine 357:
Prevalitanac Ursacije, Valens iz Murse i Germinije iz Sirmijuma su koepiskopi konstantinopoljskog patrijarha, rimskog pontifeksa, opunomoćenici imperatora i izvršitelji volje dukljanskog arhiepiskopa Basusa na vaseljenskom saboru u Sirmijumu po Drugom sirmijumskom propisu vjere **140**
Treća sirmijumska ispovijest vjere **144**
Treći sirmijumski sabor **148**
Sirmijumski konvent **150**
Godina 359:
Epistola VII pape Liberija istočnim episkopima **152**

Godina 359:
Papa Liberije konačno prihvata stavove iliričkih arijanaca 156
Godina 359:
Poslanica koju je papa Liberije pisao Valensu iz Murse,
Prevalitancu Ursaciju i sirmijumskom episkopu Germiniju 158
Godina 359:
Papa Liberije moli episkopa Kapue da interveniše kod imperatora Konstancija
kako bi se iz progonstva na Ilirikumu vratio u Rim 162
Godina 359:
Papa Liberije traži pomoć od episkopa Istoka 164
Godine 365-366:
Sa sabora u Rimu papa Liberije obraća se makedonskim episkopima 168
Godine 366:
Epistola Liberija,
episkopa grada Rima svim ortodoksnim episkopima istoka 172
Godine 366:
Prevalitansko-mezijski arijanski sabor u
Singidunumu i poslanice koje je uputio 178
Kraj godine 366:
Sabor u Rimu osudjuje Valensa iz Murse i Prevalitanca Ursacija..... 184
Kraj godine 366 i početak 367:
Papa Damasije održava dva sabora u Rimu na kojima
osuđuje istoričara Auksencija, saradnika arhiepiskopa Gotije Ulfile..... 186
Godine 367(?):
Papa Damasije sa sabora u Rimu
šalje poruku Iliričanima i crkavama Istoka 188
Godine 370:
Imperatori Valentinijan, Valens i Gracijan
traže od pape Damasija da njegovi sveštenici ne pljačkaju udovice 194
Godine 372:
Papa Damasije traži saveznike po pitanju ispovijedanja vjere..... 196
Godine 374:
Papa Damasije traži poštovanje kanona prilikom zaređivanja sveštenika 198
Godine 375:
Dogovor pape Damasija i antiohijskog patrijarha
da se na mjesta sveštenika u kanonskoj crkvi određuju jeretici..... 200
Godine 378:
Tomus pape Damasija..... 202
Godina 379:
Imperatori Gracijan, Valentinijan i Teodosije traže od jeretika
da se ne spore sa crkvom 204
Godina 381:
Akvilejski patrijarhat traži od imperatora Gracijana, Valentinijana i
Teodosija da dekretom zabrane arijanstvo i počnu
da iskorjenjuju vjersko nasljeđe Konstantina Velikog i Konstancija..... 206
Godine 381:
Imperator Teodosije preporučuje
da se jeretičkim crkvama ne dodjeljuju svetilišta kulta 212

Godine 383:
Imperator Teodosije svom vikaru na skitsko-sarmatskom Pontu..... 214
Godina 384:
Imperator Teodosije traži da se eunomijani, makedonijani, arijanci i apolinarijanci protjeruju iz gradova u kojima imaju crkve 216
Godine 384(?):
Prijatelj cara Teodosija, imperator uzurpator Maksim, obraća se imperatoru Valentinijanu – Ilirikum u potpunosti odbacuje kanonsko hrišćanstvo 218
Početkom 385. godine:
Imperator Valentinijan saglasan je sa izborom pape Siricija..... 222
Godine 388:
Imperator Teodosije traži da se iz crkve odstrane rodonačelnici monofizitstva, apolinarijanci 224
Godine 388:
Imperator Teodosije opovrgava arijanske glasine..... 226
Godine 389:
Imperatori Valentinijan, Teodosije i Arkadije isključuju uškopljenike eunomijance iz prava na nasljeđe 228
Godine 389:
Imperator Teodosije traži od Albina I (kralja Dalmacije-Slovena?) da progoni maniheje..... 230
Godine 389:
Imperator Teodosije naređuje "čišćenje" crkve od protivnika kanona 232
Godina 389:
Svjedočenje o saboru u Solunu 234
Godine 392:
Imperatori određuju novčanu kaznu za glasnogovornike jeretičkih učenja..... 236
Godine 393:
Papa Siricije svom solunskom vikaru Anisiju pokušavajući da suzbije moć dukljanskog mitropolita 238
Godine 394:
Iličkа skitska vojska ubija uzurpatora Eugenija..... 240
Godine 394:
Imperatori zabranjuju jereticima da održavaju sabore..... 242
Godine 395:
Nakon bitke kod Akvileje imperator Teodosije umire u Milanu..... 244
Godine 397:
Sveti Hijeronim iz Stridona dalmatinskog prijatelju Kastruciju 246
Godina 400:
Papa Anastasije osuđuje djelo ranohrišćanskog aleksandrijskog patrijarha Origena koga poštuje Istočna crkva..... 250
Godine 400-401:
Papa Anastasije želi da zna ko su pristalice Rima na Istoku 252
Godine 405:
Rimski sabor povodom vraćanja iz progonstva konstantinopoljskog patrijarha Jovana Hrizostoma 256

Godine 407:
Imperator Arkadije nakon rata sa Bugarima stvara "Veliku Grčku"
sa prijestonicom u Mesini tako se razgraničavajući
sa slovenskom državom (?) na Ilirikumu 258
Godine 409-410:
Papa Inokentije piše niškom episkopu Marcijanu 262
Godine 414:
Papa Inokentije piše makedonsko-prevalitanskom episkopu Maksimijanu o
konstantinopoljskom patrijarhu Atiku 266
Godina 414-415:
Učenje sirmijumskog episkopa Fotina i dalje ima brojne pristalice
u Donjoj Dalmaciji 270
Godine 418:
Papa Zosima piše solinskom episkopu Hesihiju 274
Godine 430:
Papa Celestin nekoliko episkopa sa Istoka, među njima i solunskog,
oglašava jednakim po moći a povodom ekskomunikacije
konstantinopoljskog patrijarha Nestorija (fragmenti) 280
Godine 432:
Papa Ksist episkopu makedonskog grada Filipopolja 286
Godine 438. januara 31:
Imperatori Teodosije i Valentinijan o jereticima i paganima 288
Godine 439, avgusta 13:
Imperatori Teodosije i Valentinijan traže
od prefekta Ilirikuma da poštuje zakone 296
Godine 440. marta 20:
Imperatori Teodosije i Valentinijan komesu Sigisvuldu o neophodnosti
da se učvrsti disciplina u vojsci i mjerama protiv dezerterstva 300
Godine 445. juna 19:
Imperatori Teodosije i Valentinijan prefektu pretorije Ilirikum
(kralju Dalmacije-Slovena?) Albinu II o neophodnosti
da se maniheji u nekim provincijama stave van zakona i odstrane iz vojske..... 302
Godina 447. oktobar 1:
Imperator Teodosije II naređuje imperatoru Valentinijanu
da primjenjuje zakone utvrđene u Konstantinopolju..... 308
Godine 450. oktobra 11:
Imperatori Valentinijan i Marcijan traže strogo poštovanje zakona..... 312
Godina 488:
Papa Feliks III obraća se svim episkopima
da pristupe nanovnom pokrštavanju naroda 320
Godina 493:
Papa Gelazije ohridskom mitropolitu i
budućem antipapi Laurenciju povodom monofizitstva 326
Godina 495:
Episkopi Dardanije, na čelu sa skopskim mitropolitom,
odgovaraju na pismo pape Gelazija 330
Godina 496:
Papa Gelazije episkopima Sicilije 332

Godine 493-497:
Fragmenti odluka pape Gelazija iz njegove prepiske sa dardanskim episkopima 334
Godina 512:
Papa Simahije piše Dardaniji, Dakiji i čitavom Ilirikumu da se ne povinuju neprijateljima prevalitanskog mitropolita 336
Godina 515. januara 12:
Imperator Anastazije papi Hormisdi na njegove žalbe da crkva u Skitiji neće da prihvati kanon 340
Godina 515:
Solunski arhiepiskop papi Hormisdi 342
Godina 515:
Odgovor pape Hormisde imperatoru Anastaziju po pitanju Skitske crkve 346
Godine 515, aprila 4:
Papa Hormisda solunskom arhiepiskopu Doroteju o problemu monofizitstva i Skitskoj crkvi 348
Godina 516:
Nikopoljski episkop Jovan izvještava papu o situaciji na Ilirikumu 352
Godine 517:
Papa Hormisda Enodiju i Peregrinu o sukobima sa monofizitima na Ilirikumu 356
Godina 517:
Papa Hormisda nikopoljskom episkopu Jovanu koji je sazvao episkopski sabor 358
Godina 517:
Papa Hormisda traži od solunskog arhiepiskopa da ne smjenjuje nikopoljskog sveštenika koji se spori sa monofizitima i Skitskom crkvom 362
Godine 517:
Papa Hormisda moli imperatora Anastazija da stavi pod svoju zaštitu nikopoljskog episkopa 364
Godine 519:
Teodorit, arhiepiskop ohridski, piše papi Hormisdi 366
Godina 519:
Imperator Justin I obavještava papu Hormisdu da je prihvatio njegovog glasnika 370
Godina 519:
O obračunu monofizita sa nepokornim sveštenim licima 372
Godina 520:
Solunski arhiepiskop Dorotej piše papi Hormisdi 376
Godina 520:
Papa Hormisda piše Justinu I 378
Godina 520:
Papa Hormisda se miri sa monofizitskim solunskim arhiepiskopom 380
Poslije 520. godine:
Imperator Justinijan papi Hormisdi 382

Godine 553:
Papa Vigilije imperatoru Justinijanu povodom spora oko tumačenja vjere u nekom starom prevalitanskom kodeksu i monofizitskih episkopa koji su učestvovali na saboru u Halkidoniji – podrška Justinijanovom "Tri Poglavlja" protiv monofizita učesnika vaseljenskog sabora u Halkidoniji 384
Godine 530:
Papa Feliks IV svim episkopima 394
Oko 650. godine:
Papa Martin piše solunskom arhiepiskopu povodom rasprave o ikonama optužujući ga da je pristalica hrišćanstva stranog katoličkom (Skitske crkve?) 402
Oko 650. godine:
Papa Martin piše crkvi u Solunu obznanjujući neprekidni vjerski rat sa protivnicima katoličke crkve 412
Godine 678:
Imperator Konstantin IV traži da se pomire istočna i zapadna crkva u raskolu po pitanju ikona – egzarhat Italije i Dalmacije 418
Godine 777:
Darovnica Karla Velikog Solinskom (arhi)episkopatu 426
Godina 803:
Darovnica Karla Velikog "nacionalnoj crkvi" Avara Kumana 428
Godina 805:
Darovnica Karla Velikog stonoj crkvi Akvilejskog patrijarhata 430
Godina 811:
Povelja Karla Velikog Akvilejskom patrijarhatu kojom se prostori Karantanije dijele između Akvileje i dijela patrijarhata koji prihvata suverenu franačku vlast 432
Godine 837:
Grad Veronu obnavljaju njeni građani – kraj langobardske i slovenske vlasti u ovom gradu 436
Godina 874:
Papa Jovan VIII o problemima kod imenovanja episkopa na Ilirikumu pošto veliki broj stanovnika ne prihvata hrišćanstvo 440
Godine 875:
Papa Jovan VIII kritikuje arijanizam Langobarda i paganizam Slovena u Italiji i njihove pobune protiv vlasti 442
Godina 876:
Papa Jovan VIII žali se na slovenske vođe i njihove trupe u sastavu arapskih vojski i arapsko zauzeće dijelova južne Italije 444
Godine 876:
Papa Jovan VIII piše komesu Bosonu i od Franaka traži pomoć protiv Saracena 450
Godine 928-929:
Papa Lav VI piše episkopima Dalmacije uređujući ko treba da se pokori salonskom arhiepiskopu a koji su episkopi podložni Dukljanskom arhiepiskopatu – o neprijateljstvima između Hrvata i Dalmatinaca 452

Godine 1054:
Papa Lav IX traži prvenstvo nad svim prvosvještenicima,
naročito antiohijskim i aleksandrijskim patrijarsima 454

Dva antička kalendara 460

Rezimei
Mixti Prevalitani (engleski) 497
Mixti Prevalitani (francuski) 499
Mixti Prevalitani (njemački) 501
Mixti Prevalitani (ruski) 503

Sadržaj 505

Monumenta Montenegrina

knjiga I

tom 5

MIXTI PRAEVALITANI

Priredio i predgovor napisao
Vojislav D. Nikčević

Preveo
Mile Bogeski

Izdavač
Istorijski institut Crne Gore

Za izdavača:
prof. dr Boidar Šekularac

Lektura i korektura:
Marijan Miljić

Tehnička i kompjuterska obrada
Stevan Ljumović, dipl. ing.

Tiraž:
500 primjeraka

Štampa:
"OBOD" - Cetinje

CIP - Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

271/272 (093.2)

MONUMENTA Montenegrina. Knj. 1, Mixti Prevalitani. - Podgorica : Istorijski institut Crne Gore, 2008. - Knj. <1-> : ilustr. ; 29 cm. – (Iz prošlosti Crne Gore. Posebna izdanja / Istorijski institut Crne Gore, Podgorica)

Dosadašnji sadržaj:
T. 5 / pripremio i predgovor napisao Vojislav D. Nikčević : preveo sa latinskog Mile Bogoeski . – 2008 (Cetinje : Obod). – 511 str. – Tekst na srp. i lat. jeziku. – Tiraž 500. – Uloga Prevalitane u Stvaranju Vizantije : strateška provincija kao nosilac ideja jeretičkog hrišćanstva od uspomena do pada : str. 7-21. – Bilješke uz tekst. - Rezimei na više stranih jezika.

ISBN 978-86-7015-054-6
1. Никчевић, Војислав Д. [прерађивач] [аутор додатног текста] [писац пропратне грађе] 2.

Богоески, Миле [преводилац]
а) Хришћанска црква - Историјска грађа
COBISS.CG-ID 13407248

Национална библиотека Црне Горе
Б М
46990/1/5
001607885
COBISS